НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ МИСТЕЦТВОЗНАВСТВА, ФОЛЬКЛОРИСТИКИ
ТА ЕТНОЛОГІЇ ім. М. Т. РИЛЬСЬКОГО

СЛОВНИК ХУДОЖНИКІВ УКРАЇНИ

БІОБІБЛІОГРАФІЧНИЙ
ДОВІДНИК

Книга 3

І-Л

Київ
Видавництво ІМФЕ
2024

УДК 75.071.1:016:929](477)
С 48

Головний редактор
академік ***Ганна Скрипник***

Редколегія
Ростислав Забашта, Анатолій Загородній, Тетяна Кара-Васильєва,
Олександр Найден, Степан Павлюк, Олексій Онищенко, Сергій Пирожков

Відповідальний редактор
Ростислав Забашта

Словник художників України. Біобібліографічний довідник. Кн. 3 : І–Л / [голов. ред. Г. Скрипник] ; НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. Київ : видавництво ІМФЕ, 2024. 284 с.

ISBN 978-966-02-8959-8 (загальний)
ISBN 978-617-14-0429-8 (Кн. 3: І-Л)

Науково-видавничий проєкт ІМФЕ НАН України «Словник художників України» є працею енциклопедичного характеру в кількох книгах. Він покликаний донести читачам відомості про майстрів образотворчого мистецтва України від найдавніших часів до XX ст. включно; майстрів, які були народжені в Україні та працювали на її землях, а також тих, котрі походили з України, але працювали за її межами. Водночас до Словника залучено імена іноземних мистців, які брали безпосередню участь у художньому процесі на українських теренах, залишили певний слід у вітчизняному мистецтві чи зверталися у своїй творчості до української тематики. Третя книга Словника містить біобібліографічну інформацію про мистців, прізвища / імена / псевдо / криптоніми яких починаються на літери І–Л.

Scientific-editorial project of the NASU M. Rylskyi IASFE the *Ukrainian Artists' Dictionary* is a voluminous work of encyclopaedic nature. It is aimed at the presentation of the facts on the masters of Ukrainian Visual Arts from the most ancient times till the XX century inclusively to the readers. It concerns to the artists born in Ukraine and who have worked on its lands and also those come from Ukraine, but worked abroad. At the same time the Dictionary includes the names of foreign artists. They have taken part in the artistic process on Ukrainian terrains directly, been significant for Ukrainian art or appealed to Ukrainian themes in their works. The third book of the Dictionary contains biobibliographic information about the artists, whose surnames / names /pseudonyms / pen names start in І–Л [I–L] letters.

Рекомендовано до друку вченою радою Інституту мистецтвознавства,
фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України
(протокол №13 від 10 грудня 2024 р.)

ISBN 978-966-02-8959-8 (загальний)
ISBN 978-617-14-0429-8 (Кн. 3: І-Л)
© ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, 2024

АВТОРИ СЛОВНИКОВИХ СТАТЕЙ

Лариса Ганзенко
Тетяна Довгун
Ростислав Забашта
Лев Кисілевський
Наталія Ковпаненко
Оксана Ламонова
Мар'яна Максимів
Данило Нікітін
Галина Скляренко
Аніта Сороко
Оксана Сторчай
Тетяна Тимченко
Ольга Ткачук
Ірина Ходак
Галина Хорунжа
Ольга Хуторянська
Володимир Цитович
Борис Шенгера
Роман Яців

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

Установи, організації

а) навчальні заклади, товариства, спілки, наукові установи, виробничі підприємства, політичні організації

АА – Академія архітектури
АВМ(В) – Академія візуальних мистецтв, Відень (РА[1]) (Akademie der bildenden Künste, Wien)
АВМ(М) – Академія візуальних мистецтв, Мюнхен (ФРН) (Akademie der Bildenden Künste, München)
АДМ(Х) – Академія дизайну і мистецтв, Харків (з 2001)
АЖП – Академія Жуліана в Парижі (ФР) (Académie Julian à Paris)
АКМВ – Академія красних мистецтв у Варшаві (РП) (Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie)
АКМК – Академія красних мистецтв у Кракові (РП) (Akademia Sztuk Pięknych w Krakowie)
АКМП – Академія красних мистецтв у Парижі (ФР) (Académie des Beaux-Arts à Paris)
АКМУ – Академія красних мистецтв в Урбіно (ІтР) (Accademia di Belle Arti di Urbino)
АКМ(Я) – Академії красних мистецтв, Яси (Румунія) (Academia de Arte Frumoase, Yasa)
АМ – Академія мистецтв
АМ(Б) – Берлінська академія мистецтв / Академія мистецтв у Берліні (ФРН) (Akademie der Künste in Berlin)
АМ Брера – Академія мистецтв Брера, Мілан (ІтР) (Accademia di Belle Arti di Brera)
АМА – Американська мистецька асоціація, Нью-Йорк (США) (American Art Association, New York)
АН – Академія наук
АНУМ – Асоціація незалежних українських мистців, Львів (1931–39)
АОМА – Академія образотворчого мистецтва і архітектури, Київ (з 1998–2000; див.: УАМ, КІПМ, КХІ, КДХІ, НАОМА)
АОМП – Академія образотворчих мистецтв у Празі (ЧР) (Akademie výtvarných umění v Praze)
АРМУ – Асоціація революційного мистецтва України
АСЛ – Академія св. Луки, Рим (ІтР) (Accademia di San Luca, Roma)
АУМП – Асоціація українських митців у Парижі (ФР) (L'Association des Artistes Ukrainiens à Paris)
АХР – Асоціація художників революції (див.: АХРР)
АХРР – Асоціація художників революційної Росії (див.: АХР)
АХЧУ – Асоціація художників Червоної України
БУКК – Братство українців-католиків Канади
ВАМ – Всеросійська академія мистецтв, Ленінград (нині Санкт-Петербург, РФ)
ВАТЗ – Вільна академія теоретичних знань, Харків (1920–21; див.: ІХУ, ХДУ, ХНУ, ХУК)
ВГО – Всеукраїнська громадська організація
ВДІК – Всесоюзний державний інститут кінематографії ім. С. А. Герасимова, Москва (РФ)
ВІФФ – Вищий інститут фотографії та фототехніки, Петроград (нині Санкт-Петербург, РФ)
ВКДПМ – Вищі курси декоративно-прикладного мистецтва ім. барона О. Штігліца, Петроград (нині Санкт-Петербург, РФ)
ВОМ – відділ образотворчих мистецтв
ВОС – Вища образотворча студія, Львів
ВУАК – Всеукраїнський археологічний комітет ВУАН (1924–33)
ВУАН – Всеукраїнська академія наук (1921–36; див.: УАК, АН УСРР, АН УРСР, НАН України)
ВУАПМИТ – Всеукраїнська асоціація пролетарських митців
ВУФКУ – Всеукраїнське фотокіноуправління (1922–30)
ВУЦВК – Всеукраїнський центральний виконавчий комітет
ВХІ – Всеукраїнський художній інститут (1934–36; див.: КХІ, КДХІ, НАОМА)

[1] Тут і далі в аналогічних випадках подається офіційна назва (у вигляді абревіатури або повної назви) сучасної держави, на теренах якої діяла і / чи діє означена установа / організація.

ВХУ – Ворошиловградське художнє училище (див.: ЛДХУ, ЛОККМ)
ВХУ ІАМ – Вище художнє училище при Імператорській академії мистецтв, Санкт-Петербург (РФ) (1894–1918; див.: ПДВХМ)
ВХУТЕІН – Вищий художньо-технічний інститут, Петроград (нині Сант-Петербург, РФ)
ВХУТЕМАС – Вищі художньо-технічні майстерні, Москва, РРФСР
ВШВМ(Д) – Вища школа візуальних мистецтв, Дрезден (ФРН) (Hochschule für bildende Künste, Dresden) (див.: ДАВМ)
ГДУМ – Гурток діячів українського мистецтва, Львів (1922–31)
ГЕС – гідроелектростанція
ГКЦ – Греко-католицька церква
ГОЕЛРО – Головна комісія з електрифікації Росії (РФ) (див.: ДЕЕЛРО)
ДАВМ – Дрезденська академія візуальних мистецтв (ФРН) (див.: ВШВМ(Д))
ДАІЖСА – Санкт-Петербурзький державний академічний інститут живопису скульптури й архітектури ім. І. Ю. Рєпіна (РФ) (див.: ІЖСА)
ДВОУ – Державне видавниче об'єднання України
ДВУ – Державне видавництво України
ДВХМ – Державні вільні художні майстерні, Москва (РФ)
ДДХУ – Дніпропетровське державне художнє училище (1935–97; нині ДТХК, див.: ДХУ)
ДЕЕЛРО – Державна комісія з електрифікації Росії (див.: ГОЕЛРО)
ДІПМ – Державний інститут пластичних мистецтв, Львів (1938)
ДІТМ – Державний інститут театрального мистецтва ім. А. В. Луначарського, Москва, РРФСР
ДМПШ – Державна мистецько-промислова школа у Львові
ДПШ – Державно-промислова школа, Львів (1890–1939; див.: ЛХПШ, ІПМ, ДХПУ, ЛУПМ, ЛКДУМ)
ДТХК – Дніпровський театрально-художній коледж (див.: ДДХУ)
ДХПУ – Державне художньо-промислове училище, Львів (1940–41; див.: ЛХПШ, ДПШ, ІПМ, ЛУПМ, ЛКДУМ)
ДХСШ – Державна художня середня школа імені Т. Шевченка, Київ (з 1993; див.: РХСШ, КДХЛ)
ДХУ – Дніпропетровське художнє училище (1925–35; див.: ДДХУ)
ЄХТІ – Єреванський художньо-театральний інститут (РВ)
ЗкАМ – Закарпатська академія мистецтв (з 2016; див.: УДХПУ, УУПМ, УКМЕ, ЗкХІ)
ЗкХІ – Закарпатський художній інститут (2003–16; див.: УДХПУ, УУПМ, УКМЕ, ЗкАМ)
ЗУМО – Західноукраїнське мистецьке об'єднання (1930)
ІА – Інститут археології
ІАМ – Імператорська академія мистецтв, Санкт-Петербург (РФ) (див.: ВХУ АМ, ПДВХМ, ЛВХТІ, ЛІПОМ, ЛІЖСА, ДАІЖСА / ІЖСА)
ІЖСА – Інститут живопису скульптури та архітектури ім. І. Ю. Рєпіна, Ленінград / Санкт-Петербург (РФ) (див.: ДАІЖСА)
ІІ АН УРСР – Інститут історії Академії наук УРСР, Київ (1953–89)
ІІУ АН УРСР – Інститут історії України Академії наук УРСР, Київ (1936–52, 1990)
ІІУ АН України – Інститут історії України Академії наук України, Київ (1991–93)
ІІУ НАН України – Інститут історії України Національної академії наук України, Київ (з 1994)
ІКШМР – Імператорська та королівська школа мистецтв і ремесел Імператорського та королівського Музею мистецтва та промисловості, Відень (РА) (Die k.k. Kunstgewerbeschuie des k.k. Österreichischen Museums für Kunst und Industrie statt, Wien)
ІМ ПАН – Інститут мистецтва Польської академії наук (РП) (Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk)
ІМФЕ – Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнографії Академії наук УРСР (1944–94) / Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнології ім. М. Т. Рильського (1964 –94) / Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнології ім. М. Т. Рильського Національної академії наук України (з 1994), Київ
ІРЛ – Інститут російської літератури (Пушкінський дім) Російської академії наук, Санкт-Петербург (РФ)
ІТЗМ – Імператорське товариство заохочення мистецтв, Санкт-Петербург (РФ)
ІУСВ – Імператорський університет Святого Володимира, Київ (1834–1917; див.: КУ, КДУ, КНУ)
ІХУ – Імператорський Харківський університет (1805–1917; див.: ВАТЗ, ХУ, ХДУ, ХНУ)
КАМ(Л) – Королівська академія мистецтв, Лондон (СКВБПІ) (Royal Academy of Arts, London)
КБ ЛТЗ – Конструкторське бюро Львівського телевізорного заводу
КДА – Київська духовна академія
КДАДПМД – Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва і дизай-

ну ім. Михайла Бойчука (з 2018; див.: КХПТ, КДУПМ, КДІДПМД)
КДІДПМД – Київський державний інститут декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. Михайла Бойчука (1990–2018; див.: КХПТ, КДУПМ, КДАДПМД)
КДУ – Київський державний університет ім. Тараса Шевченка (див.: КНУ)
КДУПМ – Київське державне училище прикладного мистецтва (1949–90; див.: КХПТ, КДІДПМД, КДАДПМД)
КДХІ – Київський державний художній інститут (1924–92; див.: УАМ, КІПМ, КХІ, АОМА, НАОМА)
КДХЛ – Київський державний художній ліцей імені Т. Г. Шевченка (див.: РХСШ, ДХСШ)
КЕКХЗ – Київський експериментальний керамі-ко-художній завод (1921–2006)
КЕМХК – Київські експериментальні майстерні художньої кераміки при АБіА УРСР
КЗХС – Київський завод художнього скла (1882–1997)
КиївНДІТІ – Науково-дослідний ін-т теорії, історії та перспективних проблем радянської архітектури, Київ
КІБІ – Київський інженерно-будівельний інститут
КІПМ – Київський інститут пластичних мистецтв (1922–24; див.: УАМ, КХІ, ВХІ, КДХІ, АОМА, НАОМА)
КМА – Києво-Могилянська академія
КНУ – Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (з 1994; див.: ІУСВ, КДУ, КУ, НУШ)
КНУБА – Київський національний університет будівництва і архітектури
КНУКМ – Київський національний університет культури і мистецтва
КО СХУкр / КО НСХУ – Київська організація Спілки художників України / Київська організація Національної спілки художників України
КПІ – Київський політехнічний інститут
КПЛ – Києво-Печерська лавра
КПХ – Коло польських художниць, Краків (РП) (Koło Artystek Polskich, Kraków)
КПХПШ – Кам'янець-Подільська художньо-промислова школа (1905–33)
КПШ – Комітет по створенню пам'ятника Тарасові Шевченку в Америці (Taras Shevchenko Memorial Committee of America), Вашингтон (США) (1964)
КРХПУ – Київське республіканське художньо-промислове училище
КРШ – Київська рисувальна школа / Школа М. І. Мурашка (1875–1901)
КСУТ – Культурний союз українських трудящих, Пряшів (СР) (1954–90)
КСХШ – Київська середня художня школа ім. Т. Шевченка
КУ – Київський університет ім. Тараса Шевченка (1939–94; див.: КНУ)
КХВК – Кримський художньо-виробничий комбінат Художнього фонду СРСР, Сімферополь
КХІ – Київський художній інститут (1924–92; див.: ВХІ, КДХІ, АОМА, НАОМА)
КХІПШ – Київська художньо-індустріальна профшкола № 1 (1923–24; див.: КХУ)
КХПТ – Київський художньо-промисловий технікум (1940–49; див.: КДУПМ, КДІДПМД, КДАДПМД)
КХТ – Краснодарський художній технікум, РСФРР
КХУ – Київське художнє училище (1900–20)
КШГД – Київська школа графіки і друкарської справи
ЛВХТІ – Ленінградський вищий художньо-технічний інститут, РСФРР (див.: ІАМ, ВХУ АМ, ПДВХМ, ЛІПОМ, ЛІЖСА, ДАІЖСА / ІЖСА)
ЛВХПУ – Ленінградське вище художньо-промислове училище ім. В. Мухіної, РСФРР (нині – СПДХПА)
ЛДІПДМ – Львівський державний інститут прикладного і декоративного мистецтва (1946–94; нині ЛНАМ)
ЛДКДУМ – Львівський державний коледж декоративного і ужиткового мистецтва ім. Івана Труша (з 1993; див.: ЛХПШ, ДПШ, ІПМ, ДХПУ, ЛУПМ)
ЛДХПУ – Львівське державне художньо-промислове училище (з 1945; див.: ЛХПШ, ДПШ, ІПМ, ДХПУ, ЛУПМ, ЛДКДУМ, ЛФКДУМ)
ЛДХУ – Луганське державне художнє училище (див.: ВХУ, ЛОККМ)
ЛЕКСФ – Львівська експеременталь на керамі-ко-скульптурна фабрика (1946 – 2007; див.: ЛКСФ)
ЛІЖСА – Ленінградський інститут живопису, скульптури і архітектури / Ленінградський інститут живопису, скульптури і архітектури ім. І. Рєпіна (з 1944) (РФ) (див.: ІАМ, ВХУ АМ, ПДВХМ, ЛВХТІ, ЛІПОМ, ДАІЖСА / ІЖСА)
ЛІПОМ – Ленінградський інститут пролетарських образотворчих мистецтв (РФ)
ЛКСФ – Львівська кераміко-скульптурна фабрика (див.: ЛЕКСФ)
ЛМПШ – Львівська мистецько-промислова школа

ЛНАМ – Львівська національна академія мистецтв (з 2004; див.: ЛДІПДМ)
ЛНУ – Львівський національний університет ім. Івана Франка
ЛОККМ – Луганський обласний коледж культури і мистецтв (див.: ВХУ, ЛДХУ)
ЛПСМП – Львівський професійний союз мистців-пластиків (1932–39)
ЛУПМ – Львівське училище прикладного мистецтва (1949–92) (див.: ЛХПШ, ДПШ, ІПМ, ДХПУ, ЛДКДУМ)
ЛФ ННДРЦУ – Львівський філіал Національного науково-дослідного реставраційного центру України
ЛФ ЦМЛ – Львівський філіал Центрального музею В. І. Леніна (1950–90)
ЛФКДУМ – Львівський фаховий коледж декоративного і ужиткового мистецтва ім. Івана Труша (з 1997; див.: ЛХПШ, ДПШ, ІПМ, ДХПУ, ЛДХУ, ЛУПМ, ЛДКДУМ)
ЛХПШ – Львівська художньо-промислова школа (1882–1890; див.: ДПШ, ІПМ, ДХПУ, ЛУПМ, ЛДКДУМ)
ЛХУ – Ленінградське художнє училище (РФ)
ЛЮФ – Львівська ювелірна фабрика
МВХПУ – Московське вище художньо-промислове училище (РФ) (див.: МДХПУ)
МДАХІ – Московський державний академічний художній інститут ім. В. І. Сурикова (РФ) (див.: МДХІ)
МДХІ – Московський державний художній інститут ім. В. І. Сурикова (РФ) (див.: МДАХІ)
МДХПУ – Московське державне художньо-промислове училище ім. С. Строганова (РФ)
МДАХУ – Московське державне академічне художнє училище (РФ)
МІДПМ – Московський інститут декоративного і прикладного мистецтва (РФ)
МКТ – Миргородський керамічний технікум
МПШ(Л) – Мистецько-промислова школа, Львів
МСХШ – Московська середня художня школа (РФ)
МТХ – Московське товариство художників (РФ) (1893–1924)
МТШМ – Московське товариство шанувальників мистецтва (РФ)
МУЖСЗ – Московське училище живопису, скульптури і зодчества (РФ) (див.: МДХІ, МДАХІ)
МУР – Мистецький український рух, Фюрт (ФРН) (1945–48)
МХАТ – Московський художній академічний театр (РФ)
МХКТ – Межигірський художньо-керамічний технікум
МХПШ – Миргородська художньо-промислова школа ім. Миколи Гоголя
МХТ – Московський художній технікум (РФ)
МЦКМ ФПУ – Міжнародний центр культури і мистецтв Федерації профспілок України, Київ
МШМ(Х) – Міська школа малювання, Харків (1896–1912)
НАКККіМ – Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, Київ
НАМ України – Національна академія мистецтв України
НАН України – Національна академія наук України
НАОМА – Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури, Київ (з 2000; див.: УАМ, КІПМ, КХІ, КДХІ, АОМА)
НВШКМ – Національна вища школа красних мистецтв, Париж (ФР) (École nationale supérieure des Beaux-Arts, Paris)
НДІ – науково-дослідний інститут
НІО – Національний інститут ім. Оссолінських, Вроцлав (РП) (Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław)
НСАУ – Національна спілка архітекторів України
НСМНМУ – Національна спілка майстрів народного мистецтва України
НСХУ – Національна спілка художників України (з 1998; див.: СРХУ, СХ УРСР, СХУкр)
НТШ – Наукове товариство імені Шевченка
НТША – Наукове товариства ім. Шевченка в Америці, Нью-Йорк (США)
НУКМА – Національний університет «Києво-Могилянська академія», Київ
НУШ – Національний університет імені Тараса Шевченка, Київ (див.: ІУСВ, КУ, КДУ, КНУ)
ОАДТ – Одеський академічний драматичний театр
ОЄМС – Об'єднання єврейських малярів і скульпторів, Львів
ОММУ – Об'єднання молодих митців України (1929–31)
ОМУА – Об'єднання мистців українців в Америці, Нью-Йорк (США) (Ukrainian Artist`s Association in USA, New York; 1952–95)
ОМШ – Одеська малювальна школа (1899–1924)
ОПОМ – Одеський політехнікум образотворчих мистецтв (1924–30)
ОРШ – Одеська рисувальна (художня) школа (1865–99)
ОСТ / ОХСТ – Об'єднання станковістів / Об'єднання художників-станковістів

ОТКМ – Одеське товариство красних мистецтв
ОТХТУ – Одеське театральне художньо-технічне училище (з 1952; див.: ОТХУ, ОТХУГ)
ОТХУ – Одеське театрально-художнє училище (з 2007; див.:ОТХТУ, ОТХУГ)
ОТХУГ – Одеське театрально-художнє училище ім. М. Грекова (з 1997; див.: ОТХТУ, ОХУ, ОТХУ)
ОУН – Організація українських націоналістів
ОУОМ – Об'єднання українських образотворчих мистців (РА)
ОХІ – Одеський художній інститут
ОХСМО – Одеські художньо-скульптурні майстерні облвиконкому
ОХУ – Одеське художнє училище (1934–65) / Одеське художнє училище ім. М. Б. Грекова (з 1965)
ОХШ – Одеська художня школа (див.: ОМШ)
ПАЛВМ – Папська академія літератури і вишуканих мистецтв при Пантеоні, Рим (Ватикан) (La Pontificia Insigne Accademia di Belle Arti e Letteratura dei Virtuosi al Pantheon)
ПДВХМ – Петроградські державні вільні художні майстерні (РФ) (1918–21)
ПІНО – Полтавський інститут народної освіти
ПК УСС – Пресова квартира УСС
ПКІ – Паризький католицький інститут (ФР) (Université Catholique de Paris)
ПТКМ – Петербурзьке товариство красних мистецтв (РФ)
ПТОМ – Політехнічний технікум образотворчого мистецтва, Одеса (1924–34)
ПТПН – Познанське товариство прихильників наук (РП) (Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk)
ПТХ – Петербурзьке товариство художників (РФ)
ПЦІАТ – Подільське церковне історико-археологічне товариство, Кам'янець-Подільський (1865–1920)
РАПХ – Російська асоціація пролтарських художників (РФ) (1931–32)
РМ – Рада Міністрів
РНК – Рада народних комісарів
РОСТА – Російське телеграфне агентство (РФ)
РТО – Російський театр в Одесі (з 1875)
РХСШ – Республіканська художня середня школа імені Т. Шевченка, Київ (з 1968; див.: ДХСШ, КДХЛ)
РХУ – Ростовське художнє училище (РФ)
СА – Спілка архітекторів
СВХ – Студія військових художників ім. М. Б. Грекова, Москва (РФ)
СЖУ – Спілка журналістів України
СКТ – Склокерамічний технікум, Кам'янець-Подільський (з 1933)
СмфХУ – Сімферопольське художнє училище
СПДХПА – Санкт-Петербурзька державна художньо-промислова академія ім. О. Штігліца (РФ) (див.: ЛВХПУ)
СПМЛ – Спілка польських мистців у Львові (Związek Artystów Polskich we Lwowie)
СПУ – Спілка письменників України
СПУОМ – Спілка праці українських образотворчих митців, Львів (1941–44)
СПХ – Союз польських художників (РП)
СРХ – Союз російських художників, Москва (РФ)
СРХУ – Спілка радянських художників України (1938–58; див.: СХ УРСР, СХУкр, НСХУ)
СУБ – Союз українців у Великій Британії, Лондон (СКВБПІ) (Association of Ukrainians in Great Britain, London)
СУНЛМ – Спілка українських науковців, літераторів і митців в Буенос-Айресі (АР) (1949)
СУОМ – Спілка українських образотворчих мистців, Львів
СУОМА – Спілка українських образотворчих мистців Австрії (Förderung für ukrainische Künstler in Österreich)
СУОМА (НПВ) – Спілка українських образотворчих мистців Австралії, відділення Нового Південного Вельсу (Ukrainian Artists Society of Australia, branch of New South Wales) (з 1967)
СУПЕ – Союз українських пластунів-емігрантів, Прага (ЧР)
СУТР – Строгановське училище технічного рисунку, Москва (РФ) (1860–1901; див.: СЦХПУ, ВХУТЕМАС, МДХПУ)
СХ – Спілка художників
СХ СРСР – Спілка художників СРСР
СХУкр – Спілка художників України (1992–98; див.: СРХУ, СХУ УРСР, НСХУ)
СХ УРСР – Спілка художників УРСР (1958–92; див.: СРХУ, СХУкр, НСХУ)
СЦХПУ – Строгановське центральне художньо-промислове училище, Москва (РФ) (1901–18; див.: СУТР, ВХУТЕМАС, МДХПУ)
ТАРС – Телеграфне агентство Радянського Союзу
ТДОМПР – Товариство діячів образотворчого мистецтва на Підкарпатській Русі
ТЗКМ – Товариство заохочення красних мистецтв, Варшава (РП) (Towarzystwo Zachęty Sztuk Pięknych, Warszawa)
ТЗМ – Товариство заохочення мистецтв / Імператорське товариство заохочення мистецтв, Санкт-Петербург (РФ)

ТМГРПС – Театр Московської губернської ради профспілок (РФ)
ТНХ – Товариство незалежних художників, Париж (ФР) (Société des Artistes Indépendants, Paris)
ТПКМВ – Товариство прихильників красних мистецтв у Варшаві (РП)
ТПКМК – Товариство прихильників красних мистецтв у Кракові (РП) (Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie)
ТПКМЛ – Товариство прихильників красних мистецтв у Львові (Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych we Lwowie)
ТПОМ – Товариство приятелів образотворчого мистецтва, Львів
ТПРХ – Товариство південноросійських художників
ТПХВ – Товариство пересувних художніх виставок
ТРРШ – Товариство для розвою руської штуки, Львів (1898)
ТРХБ – Товариство російських художників Болгарії (1937–56)
ТУМ – Товариство української мови ім. Тараса Шевченка
ТХМ – Тартуський художній музей (ЕР) (Tartu Kunstimuuseum)
ТХУЗ – Товариство художників-угорців Закарпаття
ТХХ – Товариство харківських художників
ТШЄМ(Л) – Товариство шанувальників єврейського мистецтва, Львів
ТЮГ – Театр юного глядача
УАА – Українська академія архітектури, Київ
УАБіА – Українська академія будівництва і архітектури, Київ (1955–92)
УАД – Українська академія друкарства (з 1994; див.: УПІ)
УАІ –Український архітектурний інститут, Київ (1918–24)
УАМ – Українська академія мистецтва, Київ (1917–22; див.: КІПМ, КХІ, КДХІ, АОМА, НАОМА)
УАН – Українська академія наук (1918–21; див.: ВУАН, АН України, НАН України)
УВАН – Українська вільна академія наук, Аугсбург (ФРН) (1945–49), Нью-Йорк (США) (з 1949)
УВУ – Український вільний університет, Відень (РА) (1921), Прага (ЧР) (1921–45), Мюнхен (ФРН) (з 1945) (Ukrainische Freie Universität)
УГА – Українська галицька армія
УГГ – Українська Гельсинська група
УГКЦ – Українська греко-католицька церква
УДАМ – Українська державна академія мистецтв, Київ (див.: УАМ, ІПМ, КХІ, КДХІ, НАОМА)
УДУ – Ужгородський державний університет (1945–2000; див.: УНУ)
УДХПУ – Ужгородське державне художньо-промислове училище (1946–65; див.: УУПМ, УКМЕ, ЗкХІ, ЗкАМ)
УІММ(Ч) – Український інститут модерного мистецтва, Чикаґо (США) (The Ukrainian Institute of Modern Art, Chicago)
УІТ – Українське історичне товариство (США)
УкрРОСТА – Українське відділення РОСТА
УКМЕ – Ужгородський коледж мистецтв ім. А. Ерделі (1995–2003; див.: УДХПУ, УУПМ, ЗкХІ, ЗкАМ)
УКНШМР – Угорська королівська національна школа мистецтв і ремесел у Будапешті (1880–1944; див.: УМД(Б))
УКУР – Український католицький університет ім. св. Климента Папи, Рим (ІтР) (з 1963)
УЛМК / УЛМК(НЙ) – Український літературно-мистецький клуб у Нью-Йорку (США) (1949–54)
УЛМК(Т) – Український літературно-мистецький клуб, Торонто (Канада) (з 1952)
УМГ «Спокій» – Український мистецький гурток «Спокій» у Варшаві (РП)
УМД(Б) – Університет мистецтва та дизайну ім. Л. Мохой-Надь, Будапешт (Угорщина) (див.: УКНШМР)
УМНЙ – Український музей у Нью-Йорку (США) (The Ukrainian Museum in New York)
УМС – Українська мистецька спілка
УНІ – Український науковий інститут, Берлін (ФРН) (1926–45)
УНУ – Ужгородський національний університет (з 2000; див.: УДУ)
УПІ – Український поліграфічний інститут імені Івана Федорова, Харків (1930–41, 1944–45), Львів (1945–94; див.: УАД)
УСОМ – Українська спілка образотворчих мистців, Мюнхен (ФРН) (1947–51)
УСОМК – Українська спілка образотворчих мистців Канади, Торонто (з 1956)
УСПМ – Українська студія пластичного мистецтва, Прага (ЧР) (1923–39)
УСС – Українські січові стрільці
УТОПІК – Українське товариство охорони пам'яток історії та культури, Київ
УТПК – Українське товариство прихильників книги, Прага (ЧР)
УУДПМ / УУПМ – Ужгородське училище декоративно-прикладного / прикладного мис-

тецтва (1965–95; див.: УДХПУ, УКМЕ, ЗкХІ, ЗкАМ)
УХПУ – Ужгородське художньо-промислове училище
ХВМ – Художньо-виробничі майстерні
ХДАДМ – Харківська державна академія дизайну і мистецтв (див.: ХХІ, ХХПІ)
ХДУ – Харківський державний університет ім. О. Горького (1932–98; див.: ІХУ, ВАТЗ, ХУК, ХНУ)
ХДХІ – Харківський державний художній інститут (нині ХДАДМ, див.: ХХІ)
ХДХУ – Харківське державне художнє училище
ХІНО – Харківський інститут народної освіти ім. О. Потебні (1921–30)
ХНУ – Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (з 1999; див.: ІХУ, ВАТЗ, ХУК, ХДУ)
ХПТ – художньо-промисловий технікум
ХПШ – художньо-промислова школа
ХПШ (ХХІ) – Художньо-професійна школа при Харківському художньому інституті (1928–34)
ХРМ – художньо-ремісничa майстерня
ХТ – художній технікум
ХУ – художнє училище
ХУК – Харківський університет ім. В. Н. Каразіна (нині ХНУ; див.: ІХУ, ВАТЗ, ХДУ)
ХУ(Х) – Художнє училище при Санкт-Петербурзькій АМ, Харків (1912–21)
ХФУ – Художній фонд України
ХХІ – Харківський художній інститут (1927–34, 1945–63)
ХХПІ – Харківський художньо-промисловий інститут (1963–2001; нині ХДАДМ)
ХХТОМ – Харківський художній технікум образотворчого мистецтва (1921–27, 1934–45)
ХХУ – Харківське художнє училище (до 1921; див.: ХДХУ)
ХШ – художня школа
ХШ(Х) – Художня школа, Харків (див.: ХУ(Х))
ЦВК СРСР – Центральний виконавчий комітет СРСР
ЦЕМ ДМУМ – Центральні експериментальні майстерні при Державному музеї українського мистецтва, Київ (1936)
ЦУТР – Центральне училище технічного рисування барона О. Штігліца, Санкт-Петербург (РФ)
ЧНУ – Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького
ЧТХВ – Чернігівське товариство художніх виставок
ШКМВ – Школа красних мистецтв у Варшаві (РП) (Szkoła Sztuk Pięknych w Warszawie)
ШКМК – Школа красних мистецтв у Кракові (РП) (Szkoła Sztuk Pięknych w Krakowie)
ШММ(Л) – Школа малювання та моделювання при Міському промисловому музеї, Львів (1875–1930)
ШМНТ – Школа майстрів народної творчості при КДМУМ (1936–40)
ШРЖ(Х) – Школа рисування й живопису М. Раєвської-Іванової, Харків (1869–1996)
ШРМК – Школа рисунку та малярства у Кракові (РП) (Szkoła Rysunku i Malarstwa w Krakowie)

ASPK – Akademia Sztuk Pięknych w Krakowie (RP)
ASPW – Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie (RP)
ÉBA – École des Beaux-Arts, Paris (RF)
ÉSDA – École Supérieure des Beaux-Arts, Paris (RF)
IPS – Instytut Propagandy Sztuki (RP)
IS PAN – Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk (RP)
KAGR – Koło Artystów Grafików Reklamowych, Warszawa (RP)
KAL – Koło Artystyczno-Literackie, Lwów
KAP – Koło Artystek Polskich, Kraków (RP)
PAN – Polska Akademia Nauk, Warszawa (RP)
PAU – Polska Akademia Umiejetności, Kraków (RP)
PLL – Polskie Linie Lotnicze, Warszawa (RP)
PTPN – Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk (RP)
SPAK – Szkoła Przemysłu Artystycznego w Krakowie (RP)
SPAL – Szkoła Przemysłu Artystycznego we Lwowie
SSPK – Szkoła Sztuk Pięknych w Krakowie (RP)
TPSPK – Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie (RP)
TPSPL – Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych we Lwowie
TPSS – Towarzystwo Polska Sztuka Stosowana, Kraków (RP)
TPSP – Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych, Kraków (RP)
TZSP – Towarzystwo Zachęty Sztuk Pięknych, Warszawa (RP)
ZAPL – Związek Artystów Polskich we Lwowie

б) музеї, заповідники, приватні збірки

АДКГ – Астраханська державна картинна галерея ім. П. М. Догадіна (РФ)
АДМОМ – Азербайджанський державний музей образотворчого мистецтва, Баку (див.: АНММ)

АДППМЗ – Алупкінський державний палацово-парковий музей-заповідник (див.: АІАЗ)
АІАЗ – Алупкінський історико-архітектурний заповідник
АНММ – Азербайджанський національний музей мистецтв, Баку (див.: АДМОМ)
БДІКЗ – Бахчисарайський державний історико-культурний заповідник
БДХМ – Башкирський державний художній музей ім. М. В. Нестерова, Уфа, Башкортостан (РФ)
БМ – Британський музей, Лондон (СКВБПІ) (British Museum, London)
БрКМ – Барський краєзнавчий музей
БХМ – Бердянський художній музей ім. І. І. Бродського
ВДНГ СРСР – Виставка досягнень народного господарства СРСР, Москва (РФ)
ВДНГ УРСР – Виставка досягнень народного господарства УРСР, Київ
ВКМ – Вінницький краєзнавчий музей
ВЛММГ – Великосорочинський літературно-меморіальний музей Миколи Васильовича Гоголя
ВОКМ – Волинський обласний краєзнавчий музей, Луцьк
ВОХМ – Вінницький обласний художній музей
ВПДНГ – Виставка передового досвіду в народному господарстві УРСР, Київ (див.: ВДНГ УРСР)
ВСГВ – Всесоюзна сільськогосподарська виставка, Москва (РФ)
ВУІМШ – Всеукраїнський історичний музей ім. Т. Шевченка, Київ (1924–35; див.: НМІУ)
ВУМГ – Всеукраїнський музейний городок, Київ (1926–45)
ГАСМ – Галерея американського сучасного мистецтва, Нью-Йорк (США) (American contemporary art Gallery / ACA Gallery, New York)
ГВНЙ – Галерея Вейхе в Нью-Йорку (США) (Weyhe Gallery in New York)
ГДБ – Галерея Дріскол Бабкок, Нью-Йорк (США) (Driscoll Babcock Galleries, New York)
ГКМ – Горлівський краєзнавчий музей
ГМК – Галерея мистецтв Коркоран, Вашингтон (США) (Corcoran Gallery of Art, Washington)
ГТ – Галерея Тейт, Лондон (СКВБПІ) (Tate Gallery, London)
ГУКМФ – Галерея Українсько-канадської мистецької фундації, Торонто (Канада) (Ukrainian Canadian art foundation Gallery, Toronto)
ГХМ – Горлівський художній музей
ДЕ – Державний Ермітаж, Санкт-Петербург (РФ)
ДІМ – Державний історичний музей, Москва (РФ)
ДІММЗСБ – Державний історико-меморіальний музей-заповідник «Сталінградська битва», Волгоград (РФ)
ДКГ – Дрезденська картинна галерея / Галерея старих майстрів (ФРН)
ДКМ – Донецький краєзнавчий музей
ДЛКМ – Державний Лубенський краєзнавчий музей
ДЛМ – Державний літературний музей, Москва (РФ)
ДМГ – Державний музей Грузії ім. С. Джанашія, Тбілісі (Грузія) (Sakartvelos sakhelmts'ipo muzeumis sakhelobis S. Janashia, Tbilisi)
ДМЕХП – Державний музей етнографії та художнього промислу АН УРСР, Львів (1951–91; див.: ЛДМХП, МЕХП)
ДМІР – Державний музей історії релігії, Санкт-Петербург (РФ)
ДМ(А) – Державний музей / Рейксмузей, Амстердам (Нідерланди) (Rijksmuseum Amsterdam)
ДММ – Державний музей мистецтв ім. А. Кастєєва, Алмати (РК)
ДММГ – Державний музей мистецтв Грузії, Тбілісі (Sakartvelos khelovnebis sakhelmts'ipo muzeumi, Tbilisi)
ДММНС – Державний музей мистецтва народів Сходу, Москва (РФ)
ДММУ – Державний музей мистецтв Узбекистану, Ташкент (РУ)
ДМНЗ(М) – Державний музей нового західного мистецтва, Москва (РФ)
ДМОМ – Державний музей образотворчого мистецтва ім. О. С. Пушкіна, Москва (РФ)
ДМОМРТ – Державний музей образотворчих мистецтв Республіки Татарстан, Казань (РФ)
ДМПІР – Державний музей політичної історії Росії, Санкт-Петербург (РФ)
ДМТМКМУ – Державний музей театрального, музичного та кіномистецтва України, Київ
ДМУМ – Державний музей українського мистецтва, Київ (1939–41/42; див.: КДМУМ, ДУМ, КДМУОМ, ДМУОМ УРСР, ДМУОМ, НХМ, НХМУ)
ДМУОМ – Державний музей українського образотворчого мистецтва, Київ (1991–94; див.: КДМУМ, ДУМ, ДМУМ, КДМУОМ, ДМУОМ УРСР, НХМ, НХМУ)
ДМУОМ УРСР – Державний музей українського образотворчого мистецтва УРСР, Київ (1965–91; див.: КДМУМ, ДУМ, ДМУМ, КДМУОМ, ДМУОМ, НХМ, НХМУ)

ДНІМ – Дніпровський національний історичний музей ім. Д. Яворницького (з 2016; див.: ДнІМ)
ДнІМ – Дніпропетровський історичний музей ім. Д. Яворницького (1940–2010; див.: ДНІМ)
ДнХМ – Дніпропетровський художній музей / Дніпровський художній музей (з 2016)
ДОХМ – Донецький обласний художній музей
ДРМ – Державний російський музей, Санкт-Петербург (РФ)
ДТГ – Державна Третьяковська галерея, Москва (РФ)
ДУМ – Державний український музей, Київ (1937–39; див.: КДМУМ, ДМУМ, КДМУОМ, ДМУОМ УРСР, ДМУОМ, НХМ, НХМУ)
ДХВУ – Дирекція художніх виставок України, Київ
ДЦМСІР – Державний центральний музей сучасної історії Росії, Москва (РФ)
ДЦТМ – Державний центральний театральний музей ім. О. Бахрушина, Москва (РФ)
ЕХМ – Естонський художній музей, Таллінн (ЕР) (Eesti Kunstimuuseum, Tallinn)
ЄМОМ – Єкатеринбурзький музей образотворчих мистецтв (РФ)
ЖКМ – Житомирський краєзнавчий музей (див.: ЖОКМ)
ЖММІ – Женевський музей мистецтва і історії (ШК) (Musée d'art et d'histoire de Genève)
ЖОКМ – Житомирський обласний краєзнавчий музей (див.: ЖКМ)
ЗМЗ – Замойський музей у Замості (РП) (Muzeum Zamojskie w Zamościu)
ЗкКМ – Закарпатський краєзнавчий музей, Ужгород
ЗкОХМ – Закарпатський обласний художній музей ім. Йосипа Бокшая, Ужгород
ЗОКМ – Запорізький обласний краєзнавчий музей
ЗОХМ – Запорізький обласний художній музей
ІКГ – Ізмаїльська картинна галерея
ІМВ – Історичний музей у Варшаві (РП) (Muzeum Historyczne w Warszawie)
ІМК – Історичний музей міста Кракова (РП) (Muzeum Historyczne Miasta Krakowa)
ІМ – історичний музей
ІММГ – Історико-меморіальний музей М. Грушевського (філія МІК), Київ
ІОХМ – Іркутський обласний художній музей (РФ)
ІФКМ – Івано-Франківський краєзнавчий музей
ІФОХМ – Івано-Франківський обласний художній музей (1980–2012; див.: ММП(ІФ))
ІФХМ – Івано-Франківський художній музей (нині ММП(ІФ), див.: ІФОХМ)
КБМОМ – Кабардино-Балкарський музей образотворчого мистецтва імені А. Ткаченка, Нальчик (РФ)
КГ – картинна галерея
КДІАМЗ – Краснодарський державний історико-археологічний музей-заповідник ім. Є. Феліцина (РФ)
КДІАХМЗ – Костромський державний історико-архітектурний і художній музей-заповідник (РФ)
КДІКЗ – Кам'янський державний історико-культурний заповідник
КДМЗСМ – Київський державний музей західного й східного мистецтва (1936–99; див.: ММХ, НММХ)
КДМУМ – Київський державний музей українського мистецтва (1935–37, 1944–64; див.: ДМУМ, КДМУОМ, ДМУОМ УРСР, ДМУОМ, НХМ, НХМУ)
КДМУОМ – Київський державний музей українського образотворчого мистецтва (1964–65; див.: ДМУМ, КДМУМ, ДМУОМ УРСР, ДМУОМ, НХМ, НХМУ)
КЗВ – Королівський замок на Вавелі, Краків (РП) (Zamek Królewski na Wawelu, Kraków)
ККГ – Київська картинна галерея (1922–36; див.: КМРМ, КНМРМ, НМККГ)
КрКГ – Красноградська картинна галерея, Харківська область
ККГБ – Керченська картинна галерея ім. М. Бута
ККМ – Кременецький краєзнавчий музей
КрКМ – Кременчуцький краєзнавчий музей
ККХМ – Краснодарський крайовий художній музей ім. Ф. Я. Коваленка (РФ)
КМ – краєзнавчий музей
КМОМ – Кмитівський музей образотворчого мистецтва ім. Й. Д. Буханчука, с. Кмитів Житомирської області
КМОМБ – Королівські музеї образотворчого мистецтва Бельгії, Брюссель (Musées royaux des Beaux-Arts de Belgique, Bruxelles)
КМРМ – Київський музей російського мистецтва (1936–2010; див.: ККГ, КНМРМ, НМККГ)
КНМРМ – Київський національний музей російського мистецтва (2010–17; див.: ККГ, КМРМ, НМККГ)
КОКМ – Кропивницький обласний краєзнавчий музей
КОХМ – Кіровоградський обласний художній музей (1993–2019; див.: ММКОР)
КПДІМЗ – Кам'янець-Подільський державний історичний музей-заповідник
КРКМ – Кримський республіканський краєзнавчий музей, Сімферополь

КШДІКЗ – Корсунь-Шевченківський державний історико-культурний заповідник
ЛГОМ – Лубенська галерея образотворчого мистецтва
ЛДМУМ – Львівський державний музей українського мистецтва (нині НМЛ)
ЛДМХП – Львівський державний музей художньої промисловості (1940–51; див.: ДМЕХП, МЕХП)
ЛІМ – Львівський історичний музей
ЛКГ – Львівська картинна галерея (див.: ЛНГМ)
ЛМІР – Львівський музей історії релігії (з 1990; див.; ЛМІРА)
ЛМІРА – Львівський музей історії релігії та атеїзму (1973–90; див.: ЛМІР)
ЛММІК – Літературно-меморіальний музей Івана Котляревського, Полтава (див.: ПЛММІК, ПДЛММІК)
ЛММЛУ – Літературно-меморіальний музей Лесі Українки, Київ
ЛМУМ – Львівський музей українського мистецтва (див.: НМЛ)
ЛМХМ – Лебединський міський художній музей ім. Б. К. Руднєва
ЛНГМ – Львівська національна галерея мистецтв ім. Бориса Возницького (з 2013; див.: ЛКГ)
ЛНЛММФ – Львівський національний літературно-меморіальний музей Івана Франка
ЛНХМ – Латвійський національний художній музей, Рига (Latvijas Nacionālais mākslas muzejs, Rīga)
ЛНХМВ – Литовський національний художній музей у Вільнюсі (Lietuvos dailės muziejus Vilniuje)
ЛОКМ – Луганський обласний краєзнавчий музей
ЛОХМ – Луганський обласний художній музей
ЛПСАП – Львівський професійний союз артистів-пластиків
МАМ – Музей Академії мистецтв, Санкт-Петербург (РФ)
МВ – Музеї Ватикану, Рим (ІтР) (Musei Vaticani, Roma)
МВБУ – Музей визвольної боротьби України, Львів
МВДУК – Музей видатних діячів української культури Лесі Українки, Миколи Лисенка, Панаса Саксаганського, Михайла Старицького, Київ
МВІ ВОКМ – Музей волинської ікони (відділ Волинського обласного краєзнавчого музею), Луцьк
МВСБ – Музей Верхньої Сілезії, Битом (РП) (Muzeum Górnego Śląska, Bytom)
МЕХП / МЕХП ІН НАНУ – Музей етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України, Львів (з 1992; див.: ЛДМХП, ДМЕХП)
МІЄ – Музей Ізраїлю, Єрусалим
МІК – Музей історії Києва
МІКУ – Музей історичних коштовностей України (відділ НМІУ), Київ
МІТК – Музей інженерії та техніки у Кракові (РП) (Muzeum Inżynierii i Techniki w Krakowie)
МК – Музей Кантіні, Марсель (ФР) (Musée Cantini, Marseille)
МКЛ – Музей князів Любомирських Національного інституту ім. Оссолінських, Вроцлав (РП) (Muzeum Książąt Lubomirskich Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, Wrocław)
МКМ – Миргородський краєзнавчий музей
МКДУ – Музей книги і друкарства України, Київ
МкОКМ – Миколаївський обласний краєзнавчий музей
МкХМ – Миколаївський художній музей
МЛ – Музей В. І. Леніна, Москва (РФ)
МЛВ – Музей літератури у Варшаві (РП) (Muzeum Literatury w Warszawie)
ММЕГ – Музей мистецтв м. Еін-Гарод (ДІ)
ММКОР – Музей мистецтв Кіровоградської обласної ради (з 2020; див.: КОХМ)
ММЛ – Музей мистецтв у Лодзі (РП) (Muzeum Sztuki w Łodzi)
МММ – Музей мистецтва Метрополітен, Нью-Йорк (США) (Metropolitan Museum of Art, New York)
ММП – Мазовецький музей у Плоцьку (РП) (Muzeum Mazowieckie w Płocku)
ММП(ІФ) – Музей мистецтв Прикарпаття, Івано-Франківськ (з 2012; див.: ІФХМ, ІФОХМ)
ММСМ – Московський музей сучасного мистецтва (РФ)
ММХ – Музей мистецтв імені Б. І. та В. М. Ханенків, Київ (1921–23, 1999–2011; див.: КДМЗСМ, НММХ)
МНП(П) – Музей національної писемності, Прага (ЧР) (Památník národního písemnictví, Praha)
МНАДТ – Музей Національного академічного драматичного театру ім. Лесі Українки, Київ
МНБС – Музей народного будівництва в Сяноку (РП) (Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku)
МОКМ – Миколаївський обласний краєзнавчий музей
МОМ – Музей образотворчих мистецтв ім. О. М. Білого, Чорноморськ, Одеська область

МОМ(Б) – Музей образотворчих мистецтв, Будапешт (Угорщина) (Szépművészeti Múzeum, Budapest)
МОХМ – Миколаївський обласний художній музей ім. В. В. Верещагіна
МПЗ – Музей Перемишльської землі, Перемишль (РП) (Muzeum Ziemi Przemyskiej, Przemyśl)
МПМ(Л) – Міський промисловий музей, Львів (1874–1940)
МСОМУ – Музей сучасного образотворчого мистецтва України, Київ
МСМ – Музей сучасного мистецтва, Нью-Йорк (США) (Museum of Modern Art, New York)
МСМА – Музей сучасного мистецтва Австралії, Мельбурн (АС) (Museum of Modern Art of Australia, Melbourne)
МСМП – Музей сучасного мистецтва м. Парижа (ФР) (Musée d'art moderne de la Ville de Paris)
МСМ(С) – Музей сучасного мистецтва, Скоп'є (Північна Македонія) (Музеј на современата уметност, Скопје)
МССА – Музей солідарності ім. Сальвадора Альєнде, Сантьяго (РЧ) (Museo de la Solidaridad Salvador Allende, Santiago)
МТМКМУ – Музей театрального, музичного та кіномистецтва України, Київ
МУД – Музей української діаспори (філія МІК), Київ
МУЖ(Д) – Музей українського живопису, Дніпро
МУКС – Музей української культури у Свиднику (СР) (1956/1964–93; Múzeum ukrajinskej kultúry vo Svidníku) (див.: МУРКС)
МУНДМ – Музей українського народного декоративного мистецтва, Київ (нині НМУНДМ)
МУРКС – Музей українсько-руської культури у Свиднику (СР) (з 1993; див.: МУКС)
МУЯ – Музей Яґеллонського університету, Краків (РП) (Muzeum Uniweresytetu Jagiellonskiego, Kraków)
МХМ – Маріупольський художній музей ім. Куїнджі
МЦ РГУ – Музейний центр Російського гуманітарного університету, Москва (РФ)
НГВ – Національна галерея Вірменії, Єреван
НГ(Л) – Національна галерея, Лондон (СКВБПІ) (The National Gallery, London)
НГМ(В) – Національна галерея мистецтва, Вашингтон (США) (National Gallery of Art, Washington)
НДМРАМ – Науково-дослідний музей Російської академії мистецтв, Санкт-Петербург (РФ)
НІАЗ «Кам'янець» – Національний історико-архітектурний заповідник «Кам'янець», Кам'янець-Подільський
НІЕЗ «Переяслав» – Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав», Переяслав
НІКМ – Новомосковський історико-краєзнавчий музей ім. Петра Калнишевського
НІМ – Німецький історичний музей, Берлін (ФРН)
НКГА – Національна картинна галерея ім. І. Айвазовського, Феодосія
НКМ – Нікопольський краєзнавчий музей
НКПІКЗ – Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник
НКХМ – Новокузнецький художній музей (РФ)
НМВ – Національний музей у Варшаві (РП) (Muzeum Narodowe w Warszawie)
НМВВВ – Національний музей Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр., Київ (нині НМІУДСВ)
НМВр – Національний музей у Вроцлаві (РП) (Muzeum Narodowe we Wrocławiu)
НМ(Г) – Національний музей, Гданськ (РП) (Muzeum Narodowe, Gdańsk)
НМГОВС – Національний музей героїчної оборони та визволення Севастополя
НМІУ – Національний музей історії України, Київ (з 1991; див.: ВУІМШ)
НМІУДСВ – Національний музей історії України у Другій світовій війні, Київ (див.: НМВВВ)
НМК – Національний музей у Кракові (РП) (Muzeum Narodowe w Krakowie)
НМКБР – Національний музей Кабардино-Балкарської республіки, Нальчик (РФ)
НМКГ – Новокаховська міська картинна галерея ім. А. С. Гавдзинського
НМККГ – Національний музей «Київська картинна галерея» (з 2017; див.: КМРМ, КНМРМ)
НМЛ – Національний музей у Львові ім. Андрея Шептицького (див.: ЛДМУМ, ЛМУМ)
НМЛУ – Національний музей літератури України, Київ
НММХ – Національний музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків (з 2011; див.: ММХ, КДМЗСМ)
НМНАПУ – Національний музей народної архітектури та побуту України, Київ (Пирогів)
НМНМГП – Національний музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Й. Кобринського, Коломия
НМОБТ – Національний музей образотворчого мистецтва Туркменії, Ашхабад (див.: ТДМОМ)

НМОМРМ – Національний музей образотворчого мистецтва Республіки Молдова, Кишинів
НМП – Національний музей у Познані (РП) (Muzeum Narodowe w Poznaniu)
НМСМ(П) – Національний музей сучасного мистецтва, Париж (ФР) (Musée national d`art moderne – Centre de création industrielle, Paris)
НМУНДМ – Національний музей українського народного декоративного мистецтва, Київ
НМТШ – Національний музей Тараса Шевченка, Київ
НХМРБ – Національний художній музей Республіки Білорусь, Мінськ (Нацыянальны мастацкі музей Рэспублікі Беларусь, Мінск)
НХМ – Національний художній музей, Київ (з 1994–97; див.: КДМУМ, ДМУМ, КДМУОМ, ДМУОМ УРСР, ДМУОМ, НХМУ)
НХМУ – Національний художній музей України, Київ (з 1997; див.: КДМУМ, ДМУМ, КДМУОМ, ДМУОМ УРСР, ДМУОМ, НХМ)
НЦМКП – Національний центр мистецтва і культури Жоржа Помпіду, Париж (ФР) (Centre national d`art et de culture Georges-Pompidou, Paris)
НЦНК «Музей Івана Гончара» – Національний центр народної культури «Музей Івана Гончара», Київ
НЦСМ – Національний центр сучасного мистецтва, Париж (ФР) (Centre national d'art contemporain, Paris)
ОІКМ – Одеський історико-краєзнавчий музей
ОІКМТ – Обласний історико-краєзнавчий музей м. Тараза (РК)
ОМТ – Окружний музей в Торуні (РП) (Muzeum Okręgowe w Toruniu)
ОНХМ – Одеський національний художній музей (див.: ОХМ)
ОХМ – Одеський художній музей
ПДЛММІК – Полтавський державний літературно-меморіальний музей Івана Котляревського (див.: ПЛММІК, ЛММІК)
1 ДМ – 1 [Перший] Державний музей, Київ (1919–24)
ПДОІАМЗ – Псковський державний об'єднаний історико-архітектурний музей-заповідник (РФ)
ПДОМА – Приморський державний об'єднаний музей ім. В. К. Арсеньєва, Владивосток (РФ)
ПДХГ – Пермська державна художня галерея (РФ)
ПКМ – Полтавський краєзнавчий музей ім. Василя Кричевського
ПЛММВК – Полтавський літературно-меморіальний музей В. Короленка
ПЛММІК – Полтавський літературно-меморіальний музей Івана Котляревського (див.: ПДЛММІК, ЛММІК)
ПЛМММ – Полтавський літературно-меморіальний музей Панаса Мирного
ПОРХМ – Північно-Осетинський республіканський художній музей ім. М. Туганова, Владикавказ (РФ)
ПХМ – Полтавський художній музей (галерея мистецтв) ім. Миколи Ярошенка
РКМ – Роменський краєзнавчий музей
РКТММ – Республіканський кримськотатарський музей мистецтв, Сімферополь
РМСП – Російський музей, Санкт-Петербург (РФ)
РОКМ – Рівненський обласний краєзнавчий музей
СДКМ – Ставропольський державний краєзнавчий музей ім. Г. М. Прозрітелева і Г. К. Праве (РФ)
СКГ – Севастопольська картинна галерея
СмфХМ – Сімферопольський художній музей
СОХМ – Сумський обласний художній музей ім. Никанора Онацького
СХМ – Севастопольський художній музей ім. М. П. Крошицького
СХМР – Саратовський художній музей ім. О. Радищева (РФ)
ТДМОМ – Туркменський державний музей образотворчих мистецтв, Ашхабад (нині НМОБТ)
ТКМ – Тернопільський краєзнавчий музей
ТМВ – Театральний музей у Варшаві (РП) (Muzeum Teatralne w Warszawie)
ТОКГ – Тамбовська обласна картинна галерея (РФ)
ТОХМ – Тернопільський обласний художній музей
УМТ – Український музей у Торонто (Канада) (The Ukrainian Museum in Toronto)
УРМОМ – Удмурський республіканський музей образотворчого мистецтва, Іжевськ (РФ)
ФКГА – Феодосійська картинна галерея ім. І. К. Айвазовського (нині НКГА)
ФКМ – Феодосійський краєзнавчий музей
ХГ – художня галерея
ХДМОМ – Харківський державний музей образотворчого мистецтва (1949–65)
ХІМ – Харківський історичний музей
ХМ – художній музей
ХОКМ – Хмельницький обласний краєзнавчий музей
ХОХМ – Хмельницький обласний художній музей

ХПМП – Художньо-промисловий музей, Прага (ЧР) (Uměleckoprůmyslové museum v Praze)
ХПМ(Х) – Художньо-промисловий музей, Харків
ХрОКМ – Херсонський обласний краєзнавчий музей
ХрХМ – Херсонський художній музей ім. Олексія Шовкуненка
ХХІМ – Харківський художньо-історичний музей (1927–34; див.: ХДМОМ, ХХМ)
ХХМ – Харківський художній музей (з 1965)
ХХПМ – Харківський художньо-промисловий музей
ЦВММ – Центральний військово-морський музей, Санкт-Петербург (РФ)
ЦДАМЛМУ – Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України, Київ
ЦМЗС – Центральний музей Збройних сил Російської Федерації, Москва
ЧДМ – Чернігівський державний музей (1923–34; див.: ЧОІМ).
ЧДМОМ – Челябінський державний музей образотворчого мистецтва (РФ)
ЧЛММЗК – Чернігівський літературно-меморіальний музей-заповідник Михайла Коцюбинського (див.: ЧЛММК)
ЧЛММК – Чернігівський літературно-меморіальний музей Михайла Коцюбинського (див.: ЧЛММЗК)
ЧОІМ – Чернігівський історичний музей ім. В. В. Тарновського (з 1991; див.: ЧДМ)
ЧОХМ – Чернігівський обласний художній музей ім. Григорія Галагана
ЧркОКМ – Черкаський обласний краєзнавчий музей
ЧркХМ – Черкаський художній музей
ЧрцОКМ – Чернівецький обласний краєзнавчий музей
ЧрцОХМ – Чернівецький обласний художній музей
ЧХММР – Чугуївський художньо-меморіальний музеї Іллі Рєпіна
ШКГ – Шушенська картинна галерея, Красноярський край (РФ)
ШНЗ – Шевченківський національний заповідник, Канів
ШХМ – Шаргородський художній музей
ЯГМ – Ялтинська галерея мистецтв
ЯмХМ – Ямпільський художній музей
ЯрХМ – Ярославльський художній музей (РФ)
ЯХМ – Ялтинський художній музей
AGNSW – Art Gallery of New South Wales (Australia)
AGSA – Art Gallery of South Australia, Adelaide
AGWA – Art Gallery of Western (Australia)
MBLS – Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku (RP)
MCh – Muzeum w Chrzanowie im. Ireny i Mieczysława Mazarakich (RP)
MGB – Muzeum Górnośląskie w Bytomiu (RP)
MHS – Muzeum Historyczne w Sanoku (RP)
MK – Muzeum Historyczne Miasta Krakowa (RP)
MKL – Muzeum Książąt Lubomirskich Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, Wrocław (RP)
ML – Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza, Warszawa (RP)
MMP – Muzeum Mazowieckie w Płocku (RP)
MNK – Muzeum Narodowe w Krakowie (RP)
MNL – Muzeum Narodowe w Lublinie (RP)
MNP – Muzeum Narodowe w Poznaniu (RP)
MNW – Muzeum Narodowe w Warszawie (RP)
MNWr – Muzeum Narodowe we Wrocławiu (RP)
MNZP – Muzeum Narodowe Ziemi Przemyskiej (RP)
MONS – Muzeum Okręgowe w Nowym Sączu (RP)
MOR – Muzeum Okręgowe w Rzeszowie (RP)
MOT – Muzeum Okręgowe w Tarnowie (RP)
MPK – Muzeum Podkarpackie w Krośnie (RP)
MPPPG – Muzeum Początków Państwa Polskiego w Gnieźnie (RP)
MPW – Muzeum Plakatu w Wilanowie (RP)
MSŁ – Muzeum Sztuki w Łodzi (RP)
MŚK – Muzeum Świętokrzyskie w Kielcach (RP)
MŚO – Muzeum Śląska Opolskiego, Opole (RP)
MT – Muzeum Teatralne w Warszawie (RP)
MKUL – Muzeum Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II (RP)
MWP – Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie (RP)
MZZ – Muzeum Zamojskie w Zamościu (RP)
NGA – National Gallery of Australia, Canberra
NGV – National Gallery of Victoria (Australia)
QAG – Queensland Art Gallery (Australia)
TMAG – Tasmanian Museum and Art Gallery (Australia)

в) архіви, архіви-музеї, бібліотеки

АВОМ ІМФЕ – Архів відділу образотворчого мистецтва Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. С. Т. Рильського НАН України
АНФРФ ІМФЕ – Архівні наукові фонди рукописів та фонозаписів ІМФЕ, Київ
БАНР – Бібліотека Академії наук Росії, Санкт-Петербург (РФ)

БКУ – Бібліотека Карлтонського університету, Оттава (Канада)
БНВ – Національна бібліотека у Варшаві (РП) (Biblioteka Narodowa w Warszawie)
БРАН – Бібліотека Російської академії наук, Санкт-Петербург (РФ)
БУВ – Бібліотека університетська у Варшаві (РП) (Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie)
БЯУ– Бібліотека Яґеллонського університету, Краків (РП) (Biblioteka Jagiellońska, Kraków)
ВБПАН – Варшавська бібліотека Польської академії наук (РП) (Biblioteka Warszawska PAN)
ВДАП – Воєводський державний архів у Перемишлі (РП) (Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Przemyslu)
ВР – відділ рукописів
ВРС НМЛ – Відділ рукописів і стародруків Національного музею у Львові імені Андрея Шептицького
ДАВО – Державний архів Вінницької області, Вінниця
ДАЖО – Державний архів Житомирської області, Житомир
ДАЗО – Державний архів Закарпатської області, Ужгород
ДАК – Державний архів у Кракові (РП) (Archiwum Państwowe w Krakowie)
ДАЛО – Державний архів Львівської області
ДАП – Державний архів у Перемишлі (РП) (Archiwum Państwowe w Przemyślu)
ДАФ – Документальний архівний фонд
ДАХО – Державний архів Харківської області
ДАЧО – Державний архів Чернігівської області
ДАЧрцО – Державний архів Чернівецької області
ДІАХО – Державний історичний архів Хмельницької області
ДНАББ – Державна наукова архітектурно-будівельна бібліотека ім. В. Г. Заболотного, Київ
ДПБ – Державна публічна бібліотека, Санкт-Петербург (РФ) (див.: РНБ)
ДПІБР – Державна публічна історична бібліотека Росії, Москва (РФ)
ДБР – Державна бібліотека Росії, Москва (РФ)
ІДБМР ЛННБУ – Інститут досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів Львівської національної наукової бібліотеки України ім. Василя Стефаника
ІР НБУВ – Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Київ
ЛНБ – Львівська наукова бібліотека ім. Василя Стефаника НАН України (див.: ЛННБУ)
ЛННБУ – Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника (див.: ЛНБ)
НБ ЛНУ – Національна бібліотека Львівського національного університету ім. Івана Франка
НБПАЗПАН(К) – Наукова бібліотека Польської академії знань і Польської академії наук у Кракові (РП) (Biblioteka Naukowa Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie)
НБ(П) – Національна бібліотека, Париж (ФР) (Bibliothèque nationale, Paris)
НБР – Національна бібліотека Румунії, Бухарест (Biblioteca Naţională a României, Bucureşti)
НБСПДУ – Наукова бібліотека Санкт-Петербурзького державного університету (РФ)
НБУВ – Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського НАН України
НБХДУ – Наукова бібліотека Харківського державного університету
ПБВ – Публічна бібліотека столичного міста Варшави (РП) (Biblioteka Publiczna m. st. Warszawy)
РДАЛМ – Російський державний архів літератури і мистецтва, Москва (РФ) (Российский государственный архив литературы и искусства)
РДБ – Російська державна бібліотека, Москва (РФ)
РВ ІРЛ – Рукописний відділ Інституту російської літератури РАН (Пушкінський дім), Санкт-Петербург (РФ)
РНБ – Російська національна бібліотека ім. М. Салтикова-Щедріна / Російська національна бібліотека, Санкт-Петербург (РФ)
СБП – Слов'янська бібліотека в Празі (ЧР) (Slovanská knihovna v Praze)
СФНФМ НМЛ – Сектор фототеки, негатеки та архівних матеріалів Національного музею у Львові імені Андрея Шептицького
ХДНБ – Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка (з 1922)
ЦДАВОВУ – Центральний державний архів вищих органів влади та управління, Київ
ЦДАГОУ – Центральний державний архів громадських об'єднань України, Київ
ЦДАДА – Центральний державний архів давніх актів, Москва (РФ)
ЦДАМЛМУ – Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України, Київ
ЦДІАУ(К) – Центральний державний історичний архів України, Київ
ЦДІАУ(Л) – Центральний державний історичний архів України, Львів

ШБіАЛ – Шевченківська бібліотека і архів у Лондоні (СКВБПІ) (Shevchenko Library and Archive in London)

AGADW – Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie (RP)
APW – Archiwum Państwowy w Warszawi (RP)
BG – Biblioteka Gdańska PAN (RP)
BJ – Biblioteka Jagiellońska, Kraków (RP)
BNW – Biblioteka Narodowa, Warszawa (RP)
BPP – Biblioteka Polska w Paryżu (RF)
BPW – Biblioteka Publiczna m. st. Warszawy (RP)
BUW – Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie (RP)
BZNO – Biblioteka Zakladu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (RP)
BN P – Bibliothèque nationale, Paris (RF)
SL&A – Shevchenko Library and Archive in London (UKGBNI)

Видання

АЮЗР – Архив Юго-Западной России, издаваемый Временной комиссией для разбора древних актов : в 8 ч., 35 т. Киев, 1859–1914
БВ – Бібліологічні вісті / Український науковий інститут книгознавства, Київ, 1923–1930
ДНСХУ – Довідник Національної спілки художників України / під ред. В. Перевальського. Київ, 2005
ДЧСХУ – Довідник членів Спілки художників України / ред. О. М. Міщенко. Київ, 1998
ЕІУ – Енциклопедія історії України : в 10 т., 12 кн. / редколегія: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ, 2003–2013
ЕЛ – Енциклопедія Львова / за ред. А. Козицького, І. Підкови. Львів, 2007–12. Т. 1–4
ЕСУ – Енциклопедія сучасної України / ред. кол.: І. М. Дзюба [та ін.] ; НАН України, НТШ, Координаційне бюро Енциклопедії сучасної України НАН України. Київ, 2001–22. Т. 1–24
ЕУ – Енциклопедія українознавства : в 14 т. / репринтні видання. Львів ; Київ, 1993–2003
ЕУД – Енциклопедія української діяспори : в 7 т. / ред. Василь Маркусь та ін. Київ ; Нью Йорк ; Чикаґо ; Мельбурн, 2009–2018
ЗМСЛУ – Зборник Матице српско за ликовне уметности, Нови Сад, Сербія (періодичне видання)
ЗНТШ – Записки Наукового товариства імені Шевченка, Львів / Нью-Йорк
ЗЧСВВ – Записки Чина св. Василія Великого, Львів, Жовква (перша серія 1924–39)
ИБ СХ СССР – Информационный бюллетень правления Союза художников СССР, Москва
ИХП – Искусство и художественная промышленность (ежемесячник), Санкт-Петербург
ІУК – Історія української культури : в 5 т., 9 кн. / НАН України; гол. ред. Є. Патон, Г. Д. Вервес, І. Ф. Курас та ін. Київ, 2001–2013
ІУМ : в 5 т. – Історія українського мистецтва : в 5 т. / під ред. Г. Скрипник ; НАН України, Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. Київ, 2006–11
ІУМ : в 6 т. – Історія українського мистецтва : в 6 т. / голова ред. колегії М. П. Бажан ; Академія наук УРСР, Головна редакція Української радянської енциклопедії. Київ, 1967–70
КВ – Киевские ведомости (газета)
КіЖ – Культура і життя, Київ (газета)
КС – Киевская старина (журнал)
КСИИМК – Краткие сообщения Института истории материальной культуры, Москва
ЛГМДМ – Львівська галерея мистецтв: дослідження і матеріали: науковий збірник, Львів
ЛНМЛ – Літопис Національного музею у Львові (журнал)
ЛУ – Літературна Україна, Київ (газета)
ЛЧК – Літопис Червоної Калини, Львів (журнал)
МЕМ – Матеріали з етнографії та мистецтвознавства, Київ (збірник)
МУБД – Мистецтво України : біографічний довідник / за ред. А. В. Кудрицького; упоряд.: А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. Київ, 1997
МУЕ – Мистецтво України : енциклопедія / відп. ред. А. В. Кудрицький. Київ, 1995. Т. 1: А–В
МУЕД – Митці України : енциклопедичний довідник / за ред. А. В. Кудрицького. Київ, 1992
НЗ – Народознавчі зошити, Львів (журнал)
НЗІФ ЛНУ – Наукові зошити історичного факультету Львівського національного університету ім. І. Франка : збірник наукових праць
НІУМ – Нариси з історії українського мистецтва / під ред. д-ра арх., проф. В. Г. Заболотного, Київ, 1966
НТЕ – Народна творчість та етнографія / Народна творчість та етнологія / ІМФЕ НАН України, Київ (журнал)
ОМ – Образотворче мистецтво / НСХУ, Київ (журнал; з 1935)
ПГА УССР – Памятники градостроительства и архитектуры Украинской ССР (иллюстрированный справочник-каталог) : в 4 т. Киев, 1983–1986

ПСМВ – Пам'ятки сакрального мистецтва Волині на межі тисячоліть: питання дослідження, збереження та реставрації, Луцьк (збірник)
ПУ – Пам'ятки України: історія та культура, Київ (бюлетень УТОПІК з 1965, незалежний журнал з 1988)
СМ – Студії мистецтвознавчі / ІМФЕ НАН України, Київ (журнал, з 2003)
СРХК – Список русских художников / сост. Кондаков С. Н. Санкт-Петербург, 1914
СХИФО – Сборник Харьковского Историко-Филологического Общества в память проф. Е. К. Редина, Харьков
СХУ – Словник художників України / редакційна колегія: М. П. Бажан (відповід. ред.), В. А. Афанасьєв, П. О. Білецький, ін. Київ, 1973
ТЕС – Тернопільський енциклопедичний словник : у 4 т. / ред. Г. І. Яворський. Тернопіль, 2004–2010
ТПЦИАО – Труды Подольского церковного историко-археологического общества : в 12 т. Каменец-Подольский, 1876–1916
ТЮРХ – Товарищество южнорусских художников : биобиблиогр. справочник : в 2 ч. / сост.: В. А. Афанасьев, О. М. Барковская. Изд. 2-е, испр. и доп. Одесса, 2014
УАЩ – Український археографічний щорічник, Київ (журнал)
УІ – Український історик, Нью Йорк, Мюнхен (журнал, 1963–1991)
УЛЕ – Українська літературна енциклопедія / редкол.: І. О. Дзеверін (відп. ред.) та ін. : т. 1–3. Київ, 1988, 1990, 1995
УМ – Українське мистецтвознавство, Київ (збірник)
УРЕ – Українська радянська енциклопедія : у 17 т. / гол. ред. М. П. Бажан. Київ, 1959–1965
УРХ – Українські радянські художники : довідник / відповід. ред. Верба І. І. Київ, 1972
ХН СССР – Художники народов СССР : биобиблиографический словарь : в 6 т. / отв. ред. Т. Н. Горина, гл. сост. и библиограф О. Э. Вольценбург и др. Москва, 1970–2002
ХРЗ – Художники русского зарубежья : Первая и вторая волна эмиграции : биографический словарь : в 2 т. / авт.-сост.: Лейкинд О. Л., Махров К. В., Северюхин Д. Я. Санкт-Перербург, 2019
ХУЕД – Художники України : енциклопедичний довідник / Акад. мистецтв України, Ін-т проблем сучасного мистецтва; авт.-упоряд. М. Г. Лабінський, Київ, 2006. Вип. 1
ЧИОНЛ – Чтения в Историческом обществе Нестора-летописца, Киев (журнал)
ШЕ – Шевченківська енциклопедія : в 6 т. / авт.-упоряд.: І. Дзюба, О. Бороня, Р. Харчук та ін. Київ, 2012–2018
ЮСК – Юбилейный справочник ИАХ. 1764–1914 / сост. Кондаков С. Н: в 2 т. Санкт-Петербург, 1915
ЭСБЕ – Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона : у 41 томах і 2 додаткових (або 82 півтомах і 4-х додаткових) (1890–1907), Санкт-Петербург
AKL – Allgemeines Künstlerlexikon. Die bildenden Künstler aller Zeiten und Völker. Leipzig, 1983–2021. Bild. 1–100
AKL BBI – Allgemeines Künstlerlexikon. Biobibliographischer Index A–Z. 2. erweiterte und aktualisierte Auflage. München; Leipzig, 2007–09. Bänd. 1–12
BHS – Biuletyn Historii Sztuki, Warszawa (журнал)
BLKÖ – Biographisches Lexikon des Kaiserthums Österreich : in 60 Bänden / autor Constant von Wurzbach. Wien, 1856–1891
ESP – Encyklopedia sztuki polskiej / słowo wstępne Jan K. Ostrowski. Kraków, 2001
MDKS XVII i XVIII w. – Materiały do dziejów kultury i sztuki XVII i XVIII wieku, Kraków
MDSSZWRP – Materiały do dziejów sztuki sakralnej na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej, Kraków
ÖBL – Österreichisches Biographisches Lexikon. 1815–1950 : in 16 Bände in 73 Ausgaben. Wien
PBA – Przegląd bibliograficzno-archeologiczny, Warszawa
PKHS – Prace Komisji Historii Sztuki PAU
PSB – Polski Słownik Biograficzny : w 52 t. Kraków ; Warszawa, 1935–2019
RHS – Rocznik Historii Sztuki PAN, Warszawa
SABP – Słownik architektów i budowniczych polaków oraz cudzoziemców w Polsce pracujących / Łoza, Stanisław. Warszawa, 1930
SAP – Słownik artystów polskich i obcych w Polsce działających : malarze, rzeźbiarze, graficy : w 8 t. + Uzupełnienia [t. 9] / Zakład Narodowy im. Ossolińskich; Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk. Wrocław ; Warszawa ; Kraków ; Gdańsk, 1971–2007
SBHP – Słownik biograficzny historii Polski : w 2 t. / pod red. Janiny Chodery i Feliksa Kiryka. Wrocław, 2005
SKBHSP – Sprawozdania Komisyi do Badania Historyi Sztuki w Polsce : w 9 t. Kraków, 1879–1915
SMP – Słownik malarzów polskich tudzież obcych w Polsce osiadłych lub czasowo w

niej przebywających : w 3 t. / autor Edward Rastawiecki. Warszawa, 1850; 1851; 1857
SPKP – Słownik pracowników książki polskiej. Warszawa, 1972
STNL – Sprawozdania Towarzystwa Naukowego we Lwowie
ThB – Thieme U., Becker F. Allgemeines Lexikon der Bildenden Künstler. Leipzig, 1907–50. T. 1–37
7 UA – Seven ukrainian artists, Львів

Держави, територіально-адміністративні одиниці, населені пункти (і похідні назви), географічні об'єкти

АР – Аргентинська Республіка
АзР – Азербайджанська Республіка
АК – Автономний край
Алтай. край – Алтайський край
АР – автономна республіка
АРСР – Автономна Радянська Соціалістична Республіка
Архангел. – Архангельський
АС – Австралійський Союз / Австралія
Бєлгород. – Бєлгородський
Брян. – Брянський
Варшав. – Варшавський
Вінниц. – Вінницький
воєвод. – воєводство
Волин. – Волинський
Ворошиловград. – Ворошиловградський (див.: Луган.)
Гомел. – Гомельський
губ. – губернія
ДІ – Держава Ізраїль
Дніпр. – Дніпропетровський / Дніпровський
Донец. – Донецький
ЕР – Естонська Республіка
Житомир. – Житомирський
Закарпат. – Закарпатський
Запоріз. – Запорізький
Івано-Франків. – Івано-Франківський
ІтР – Італійська Республіка
Караганд. – Карагандинський
Катеринослав. – Катеринославський
Київ. – Київський
Кіров. – Кіровський
Кіровоград. – Кіровоградський
КР – Киргизька Республіка
Краснояр. – Красноярський
Крим. – Кримський
Кропивн. – Кропивницький
ЛатР – Латвійська Республіка
ЛитР – Литовська Республіка
Луган. – Луганський
Львів. – Львівський
м. – місто / містечко
Мелітопол. – Мелітопольський
Миколаїв. – Миколаївський
Мінськ. – Мінський
Могильов. – Могильовський
Москов. – Московський
МРСР – Молдавська Радянська Соціалістична Республіка (1940–91; див.: РМл)
НДР – Німецька Демократична Республіка (1949–90; див.: ФРН)
о. – острів
обл. – область / обласний
Одес. – Одеський
Підкарпат. – Підкарпатський
пов. – повіт
Поділ. – Подільський
Полтав. – Полтавський
пров. – провінція
РА – Республіка Австрія
РБ – Республіка Білорусь
РБл – Республіка Болгарія
РВ – Республіка Вірменія
Рівнен. – Рівненський
РК – Республіка Казахстан
РМл – Республіка Молдова
РМр – Республіка Мордовія
Ростов. – Ростовський
р-н – район
РП – Республіка Польща
РРФСР – Російська Радянська Федеративна Соціалістична Республіка (1936–91; див.: РСФРР, РФ)
РС – Республіка Сербія
РСл. – Республіка Словенія
РСР – Радянська Соціалістична Республіка
РСФРР – Російська Соціалістична Федеративна Радянська Республіка (1918–36; див.: РРФСР, РФ)
РТ – Республіка Татарстан
РУ – Республіка Узбекистан
РФ – Російська Федерація (з 1991)
РЧ – Республіка Чилі
с. – село (при власній назві)
Сімф. – Сімферопольський
СКВБПІ – Сполучене Королівство Великої Британії і Північної Ірландії
сл. – слобідка (при власній назві)
смт – селище міського типу (при власній назві)
СР – Словацька Республіка

СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік (1922–91)
Станіславів. – Станіславівський
Сум. – Сумський
США – Сполучені Штати Америки
Тавр. – Таврійський
Терноп. – Тернопільський
ТР – Турецька Республіка
УД – Українська Держава / Гетьманат Скоропадського (1918)
Ужгород. – Ужгородський
УНР – Українська Народна Республіка (1917–21)
ур. – урочище
УРСР – Українська Радянська Соціалістична Республіка (1936–91)
УСРР – Українська Соціалістична Радянська Республіка (1919–36; див.: УРСР)
ФнР – Фінляндська Республіка
ФР – Французька Республіка
ФРН – Федеративна Республіка Німеччини (див.: НДР)
х. – хутір
Харків. – Харківський
Херсон. – Херсонський
Хмельниц. – Хмельницький
Черкас. – Черкаський
Чернів. – Чернівецький
Чернігів. – Чернігівський
ЧР – Чеська Республіка
ЧССР – Чехословацька Соціалістична Республіка (1960–90)
ШК – Швейцарська Конфедерація
шт. – штат
ПАР – Південноафриканська республіка

RF – République française
RP – Rzeczpospolita Polska
UKGBNI – the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland

Історичні події

ВВВ – Велика Вітчизняна війна
І СВ – Перша світова війна
ІІ СВ – Друга світова війна

Термінологія загального змісту

авт. – автор
авт.-упоряд. – автор-упорядник
акад. – академік (перед іменами та / чи прізвищами)
англ. – англійський
арк. – аркуш (поряд із цифрами нумерації)
арх. – архітектор (перед іменами та / чи прізвищами)
архіт. – архітектурний
б-ка / б-ки – бібліотека
бл. – близько (при цифрах)
вид-во – видавництво
викл. – викладач (перед іменами та / чи прізвищами)
вип. – випуск (перед цифрами / після цифр нумерації)
вист. – виставка
вірмен. – вірменський
в. о. – виконувач / ка обов'язків
всерос. – всеросійський
всесоюз. – всесоюзний
всеукр. – всеукраїнський
вул. – вулиця (перед назвою)
газ. – газета (перед назвою)
держ. – державний
дж. – джерело
декор. – декоративний
дипл. – дипломний
д-р – доктор (перед іменем і / чи прізвищем)
драм. – драматичний
євр. – єврейський
журн. – журнал (перед назвою)
зав. – завідувач / ка
закін. – закінчувати / закінчив
зарубіж. – зарубіжний
засл. арх. – заслужений архітектор
засл. діяч мист-в – заслужений діяч мистецтв
засл. майстер нар. творчості – заслужений майстер народної творчості
засл. працівник культури – заслужений працівник культури
засл. худож. – заслужений художник
зб. – збірник
іл. – ілюстрація
ім. – імені
ін. – інший
ін-т – інститут
іст. – історичний
італ. – італійський
канд. – кандидат
кат. – каталог
кер. – керівник (перед іменем і / чи прізвищем)
китай. – китайський
кін. – кінець (при цифрових позначеннях століть)
Кн. / кн. – книга
конф. – конференція
к/ф – кінофільм

літ. – література / літературний
мист-во – мистецтво
міжнар. – міжнародний
мін-во – міністерство
монумент. – монументальний
муз. – музей
м/ф – мультиплікаційний фільм
навч. – навчання / навчатися
нар. – народний
нар. худож. – народний художник
наук. – науковий
нац. – національний
н. е. – нова ера
нім. – німецький
н. с. – науковий співробітник
об. – обидва
образотв. – образотворчий
оо. – отці (при назвах монаших орденів)
Оп. – опис (перед номерами чи назвами)
персон. – персональний
пл. – площа
пол. – половина (при цифрах)
політех. – політехнічний
польс. – польський
поч. – початок (при цифрових позначеннях століть)
прп. – преподобний
Пр. – друковані теоретичні / навчальні / наукові праці
пром. – промисловий
проф. – професор (перед іменем і / чи прізвищем)
Публ. – публікації
р. – рік (при цифрах)
рад. – радянський
ред. – редактор (перед іменем і / чи прізвищем)
реж. – режисер (перед іменем і / чи прізвищем)
респ. – республіканський
рис. – рисунок
рос. – російський
рр. – роки
с. – сторінка (поряд із цифрами нумерації)
св. – святий
свв. – святі
світ. – світовий
серед. – середина (при цифрах)
Спр. – справа (перед номерами чи назвами)
співавт. – співавтор
ст. – століття (при цифрах) / станція / станиця (перед власною назвою)
т. – том (перед цифрами / після цифр нумерації)
Тв. – твори
театр. – театральний
темат. – тематичний
т-во – товариство
т. зв. – так званий
тис. – тисяча (при цифрах)
т/ф – телефільм
укр. – український
ун-т – університет
упоряд. – упорядник / упорядкував
Ф. – фонд архіву (перед номерами чи назвами)
фах. – фаховий
фр. – французький
ф-т – факультет
худ. – художній
Ч. / ч. – число (перед цифрами)
чв. – чверть (при цифрових позначеннях століть)
чеськ. – чеський
член.-кор. – член-кореспондент

ks. – ksiądz
m. st. – miasto stołeczne
uzup. – uzupełnienie
zesz. – zeszyt

І

І. – див. **ІЛАРІОН**

І. А.
(18 ст.) – гравер. Працював для друкарні КПЛ у другій половині століття. Гравірував на дереві. Відомий за книжковими гравюрами, підписаними ініціалами **І. А.**

Тв.: гравюра в книзі «Києво-Печерський патерик» (КПЛ, 1777): «Въ Влахёрнѣ Богородица зодчым злата даде и ікону», підпис: І. А. (арк. 60).

Літ.: Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Дод. І. Київ, 1927; Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Львів, 1984. Кн. 2. Ч. 2 (1765–1800).

Р. Забашта

ІАКИТА
(18 ст.) – іконописець, ієрей. Відомий за писемним джерелом. Згаданий у зверненні 1744 (керівництва КПЛ?) до Є. С. Роменського про надання для потреб катедри (Успенського собору) умілих в іконописній справі майстрів.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 127. Оп. 1020. Спр. 842.

Літ.: Уманцев Ф. Матеріали до словника вітчизняних мистців, ремісників, керівників художніх робіт та меценатів XVIII – початку XX ст. (за документами архіву Києво-Печерської лаври). *СМ.* 2008. Чис. 1 (21).

Р. Забашта

ІВА: ГАВРИ:
(18 ст.) – гравер. Працював для друкарні КПЛ (?). Гравірував на дереві. Відомий за підписним кліше. Скорочене ім'я «Ива: Гаври»: слід, імовірно, розшифровувати як Іван Гаврилов.

Тв.: кліше ініціала «Х», підпис вирізано збоку: Ива: Гаври:.

Літ.: Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Київ, 1926.

Р. Забашта

ІВАН
(16 ст.) – маляр. Відомий за писемним джерелом. Походив із с. Крашовичі на Галичині (нині Яворівського р-ну Львів. обл.). Працював у м. Львові. У 1544 прийняв міське право.

Дж.: ЦДІАУ(Л). Ф. 52. Оп. 2. Спр. 704.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІВАН (IWAN)
(16 ст.) – маляр. Відомий за писемним джерелом. Працював у Галицькому передмісті м. Львова. Згаданий під 1550.

Літ.: Bostel F. Z dziejów malarstwa lwowskiego. *SKHS.* 1896. V; Крип'якевич І. Львівська Русь в першій половині XVI ст. *ЗНТШ.* Львів, 1907. Т. 18; SAP. 1979. Т. III; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІВАН (IWAN)
(16 ст.) – маляр. Відомий за писемним джерелом. Походив з м. Перемишля (нині Підкарпат. воєвод. РП). Працював у м. Львові. У міських актах згаданий під 1577.

Літ.: Mańkowski T. Lwowski cech malarzy w XVI i XVII w. Lwów, 1936; Dobrowolski T. Polskie malarstwo portretowe. Kraków, 1948; SAP. 1979. Т. 3; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІВАН (IWAN)
(16 ст.) – учень маляра. Відомий за писемним джерелом. Брат маляра Федька. У 1596 навч. у львів. майстра Лаврентія Филиповича. У 1601 працював у його майстерні.

Літ.: Bostel F. Z dziejów malarstwa lwowskiego. *SKHS.* 1896. V; Голубець М. Українське малярство XVI–XVII ст. під покровом ставропігії. *Збірник Львівської ставропігії.* Львів, 1921. Т. 1; SAP. 1979. Т. III; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІВАН / ЙОАНН (JOANNES)
(16 ст.) – маляр. Відомий за писемним джерелом. Мешкав у Краківському передмісті м. Львова. Челядник Лаврентія Филиповича. У міській документації згаданий під 1596.

Літ.: Bostel F. Z dziejów malarstwa lwowskiego. *SKHS.* 1896. V; SAP. 1979. Т. 3.

О. Ткачук

ІВАН
(17 ст.) – маляр. Відомий за писемними джерелами. Працював у м. Львові. Згаданий у міській документації під 1627 і 1659. Мешкав на вул. Зеленій.

Дж.: ЦДІАУ(Л). Ф. 52. Оп. 1. Спр. 607; Ф. 52. Оп. 1. Спр. 374.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІВАН
(17 ст.) – маляр. Відомий за писемним джерелом. Походив із с. Вишні на Львівщині (нині м. Судова Вишня Яворівського р-ну Львів. обл.). Згадується в документації під 1627.

Літ.: Horn M. Ruch budowlany w miastach ziemi przemyskiej i sanockiej w latach 1550–1650 na tle przesłanek urbanizacyjnych. Opole, 1968; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІВАН (IWAN)
(17 ст.) – маляр. Відомий за судовою документацією м. Львова. У 1645 місцевий інтролігатор (палітурник) Василь Попевич наклав арешт на списи, що зберігалися в Івана, але попередньо належали маляреві Миколі Мусі.

Дж.: ЦДІАУ(Л). Ф. 52. Оп. 2. Спр. 463.

Літ.: Łoziński W. [Komunikat] o malarzach lwowskich. *SKBHSP.* Kraków, 1891. T. IV; SAP. 1979. T. III; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІВАН
(17 ст.) – маляр. Працював у м. Львові. У міській документації згаданий під 1678.

Літ.: Архив Юго-Западной России, издаваемый Временной комиссией для разбора древних актов. Киев, 1887. Ч. 1. Т. VII: Памятники литературной полемики православных южно-руссцев с латино-униатами; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІВАН
(17 ст.) – маляр. Відомий за писемним джерелом. У 1690 працював у Києво-Видубицькому монастирі.

Дж.: ІР НБУВ. Кужбушок XIX–14 (XX–25).

Літ.: Жолтовський П. М. Малюнки Києво-Лаврської іконописної майстерні. Київ, 1982; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІВАН
(1 пол. 18 ст.) – маляр. Відомий за писемним джерелом. Походив з м. Пирятина (нині Лубенського р-ну Полтав. обл.) чи був мешканцем міста.

Дж.: ІР НБУВ. Кужбушок XIX–14 (XX–25).

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІВАН
(18 ст.) – маляр. Відомий за писемним джерелом. У 1747 отримав 18 злотих за виконану роботу для Крехівського монастиря (нині Львів. р-ну Львів. обл.).

Дж.: ВР ЛННБ. Ф. 3: Василіянські монастирі. Спр. 844.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІВАН
(18 ст.) – іконописець. Відомий за писемним джерелом. У середині століття працював у КПЛ.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 2.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІВАН
(18 ст.) – різьбяр (сницар). Працював у с. Добротвір на Львівщині (нині селище Шептицького р-ну Львів. обл.). Згадується в писемному документі під 1755.

Літ.: Faliński B. Źródła dziejowe starostwa i parafii Kamionka Strumiłowa. *Kamionka Strumiłowa*. 1929; [Александрович В.] Скульптура. *ІУК.* Київ, 2003. Т. 3: Українська культура другої половини XVII–XVIII століть.

Р. Забашта

ІВАН
(кін. ? 18 – поч. ? 19 ст.) – гравер, монах. Працював у типографії КПЛ. Автор ксилографій.

Тв.: «Іоанн Дамаскін» (1804) та ін.

Літ.: Ровинский Д. Подробный словарь русских граверов XVI–XIX вв. Санкт-Петербург, 1895. Т. 1; ХН СССР. Москва, 1983. Т. 4. Кн. 1.

О. Ламонова

ІВАН / ІВАН СОФРОНОВИЧ
(бл. 1703, м. Стародуб?, нині Брян. обл., РФ – ?) – іконописець. Син Софрона. Жив і працював у полковому місті Гетьманщини Стародубі (нині центр Стародубського р-ну Брян. обл. РФ). Згадується у писемних дж. під роком народження та 1726.

Літ.: Соловій О. До історії української живописі на початку XVIII ст. *Україна: Науковий трьохмісячник українознавства.* Київ, 1917. Кн. 1–2; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІВАН / ІВАНКО –
див. **ФИЛИПОВИЧ Іван**

ІВАН / ІВАНО
(17 ст.) – маляр. У писемному дж. згаданий під 1632. Працював у м. Теребовлі (нині Терноп. обл.).

Літ.: Homowa E. Stosunki ekonomiczno-społeczne w miastach ziemi halickej w latach 1590–1648. Opole, 1963; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІВАН / ЯН (JAN)
(17 ст.) – учень маляра (малярчук). Відомий за писемним джерелом. Працював у м. Львові. Учень місцевого маляра Павла Вощиловича. У судових документах згадується під 1671 у зв'язку з тим, що вчитель (П. Вощилович) намовляв його викрасти в Івана Матяша портрет Івана Боїма пензля Шольца Вольфовича. У 1678 фігурує як член Ставропігійського братства.

Літ.: Łoziński W. [Komunikat] o malarzach lwowskich. *SKBHSP.* Kraków, 1896. T. 5; Архив Юго-Западной России, издаваемый Временной комиссией для разбора древних актов. Киев, 1904. Ч. 1. Т. XII: Акты, относящиеся к истории Львовского Ставропигиального братства (продолжение); SAP. 1979. T. 3; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІВАН
Амброзій Миколайович
(17.11.1929, с. Соломонове / Солонці, нині Ужгород. р-ну

Закарпат. обл. – ?) – живописець, різьбяр. Член ТХУЗ (1990). Навч. в м. Ужгороді в Й. Бокшая, Г. Глюка (1940-і). У 1952–95 працював у Закарпат. худ.-виробничих майстернях ХФУ (Ужгород). У 2005 виїхав до Угорщини. Автор живописних пейзажів і натюрмортів, дерев'яних різьблених сувенірів. Учасник вист. від 1955. Твори **І.** експонувалися в Чехословаччині (1974), Японії (1975).

Тв.: живопис – «Рання осінь» (1955), «Перед грозою» (1960), «Польові квіти» (1961, 1966), «Просвирняки» (1962), «Айстри» (1964), «Похмурий день» (1965), «Тюльпани» (1965, 1975), «Весна в горах» (1966), «Весняні квіти» (1969), «Теплий вечір», «Півники» (об. – 1972), «Будиночки околиці міста» (1973), «Весняні роботи на виноградниках» (1974), «Озеро Балатон» (1990-і); скульптура (дерево, різьблення) – «Бабуся Ганя з онукою» (1966–67).

Муз.: ЗкОХМ.

Літ.: ХН СССР. Москва, 1983. Т. 4. Кн. 1; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ІВАН ГРИГОРІЇВ

(18 ст.) – маляр-іконописець. Відомий за писемним джерелом. У 1769 працював у малярні КПЛ.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 51.

Літ.: Уманцев Ф. Матеріали до словника вітчизняних мистців, ремісників, керівників художніх робіт та меценатів XVIII – початку XX ст. (за документами архіву Києво-Печерської лаври). *СМ.* 2008. Чис. 1 (21).

Р. Забашта

ІВАН ЄВСТАФІЙ

(17 ст.) – іконописець. Відомий за писемним джерелом. Мешканець м. Почепа, що в 2 пол. 17 ст. входило до складу Гетьманщини як частина Стародубського полку (нині центр Почепського р-ну Брян. обл., РФ). У 1698 уклав угоду з керівництвом Донського монастиря м. Москви щодо виконання для верхнього ярусу іконостаса соборної церкви десяти ікон страстей Христових, образів чотирьох ангелів, двох серафимів, а також щодо переписання (поновлення?) ликів апостолів. Малювати ікони зобов'язався «самим добрим мастерством і добрими красками із под алей».

Літ.: Забелин И. Описание московского ставропигийского Донского монастиря. Москва, 1893; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІВАН маляр

(кін.? 16 – 1 чв.? 17 ст.) – іконописець, маляр. Походив з м. Томашіва (нині Люблінського воєвод., РП). Згідно зі свідченнями писемних джерел, у 1620-х мешкав (і працював ?) у с. Потелич на Львівщині (нині Львівського р-ну Львів. обл.).

Літ.: Міляєва Л. Стінопис Потелича. Київ, 1969; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІВАН маляр

(17 ст.) – іконописець. Жив і працював на теренах Східної Галичини. Відомий за підписними й датованими творами, що походять із м. Жовкви на Львівщині (нині Львів. р-ну Львів. обл.).

Тв.: образи «Христос-Научитель» (1629 і 1643).

Муз.: НМЛ.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІВАН СЕМЕНОВИЧ сницар –
див. **ІВАН сницар / ІВАН СЕМЕНОВИЧ сницар**

ІВАН сницар / ІВАН СЕМЕНОВИЧ сницар

(18 ст.) – різьбяр (сницар), столяр. Згадується в писемних документах КПЛ під 1756–58. Родом із м. Василькова (нині Київ. обл.). Працював у м. Києві, у лаврському містечку, і на Київщині. Брав участь у розробці «структури» і виготовленні іконостаса для новозбудованого собору Свв. Антонія й Феодосія Печерських («і Миколая») (1756–58, арх. С. Д. Ковнір) у Василькові. Зокрема, вирізьбив царські врата, ангелів та накладні деталі іконостаса, а також «гладкої роботи з різьбою ... чотири» з образами «спасітєлєвого Успєнія», праведних отців Антонія і Феодосія. Виготовлені ним «блеяти» для образів намісного й апостольського рядів іконостаса були надіслані в КПЛ. Майстра направляли також до новозбудованої Ожитківської церкви «для учінєнія абриса на іздеєлку» іконостаса.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Спр. 1946.

Літ.: Шиденко В. А. Сницари Киево-Печерской лавры. *Духовная культура древнего населения Украины : тезисы докл. научно-практической конф. Киев, май 1989 г.* Киев, 1989; Уманцев Ф. С. Матеріали до словника вітчизняних мистців, ремісників, керівників художніх робіт та меценатів XVIII – початку XX ст. (за документами архіву Києво-Печерської лаври). *СМ.* 2008. Чис. 1 (21).

Р. Забашта

ІВАНЕЦЬ Іван Йосипович

(9.01.1893, с. Новосілки-Гостинні, нині Самбірського р-ну Львів. обл. – 10.03.1946, концтабір Солікамськ, нині Пермської обл., РФ) – живописець, графік, мистецький критик, публіцист, фотограф, правник, музейник, діяч кооперативного руху, учасник національно-визвольних змагань. У 1912 закінчив навч. в гімназії м. Львова. Упродовж 1912–14 навч. у приватній мистецькій школі (т. зв. Вільній академії мистецтва у Львові; викл. С. Батовський-Качор) та на вечірніх курсах ЛМПШ. У 1914 був мобілізований до Австро–Угорської армії, записався до Легіону УСС. У 1915 – член-засновник Пресової квартири УСС (разом з митцями О. Куриласом, Л. Ґецом, Ю. Назараком, О. Сорохтеєм, письменниками Р. Купчинським,

Л. Лепким, Ю. Шкрумеляком та ін.). У 1916 призначений командиром Пресової квартири УСС. У складі спеціальної комісії здійснив об'їзд ділянок боїв корпусу УСС. Тоді-таки у м. Болехові (нині Калуського р-ну Івано-Франків. обл.) створив проєкт стрілецького прапора (що згодом був виконаний жіночим комітетом у Львові); спільно з Л. Лепким виконав проєкти стрілецького однострою. Створив цикли документальних рисунків, які фіксували бойові походи військ УСС, їхній побут, батальні сцени. Згодом – поручник УГА. 1.08.1917 в бою під с. Конюхи разом із братом Степаном потрапив у рос. полон, у якому перебував до 1918. 15.09.1918 взяв участь у вист. малюнків і світлин «Артистичної горстки» і Пресової квартири у Львові, 1.11.1919 – у вист. сучасного малярства Галицької України у Львові. На поч. 1920-х на фронті пропав майже весь архів бригади УСС, зокрема значна кількість рис. та етюдів **І**. У 1921 потрапив до таборів для інтернованих вояків УГА в Чехословаччині: у м. Ліберці (нині центр Либерецького краю, ЧР), згодом у м. Німецьке Яблонне (нині м. Яблонне-в-Под'єштеді) та м. Йозефові. Учасник культурно-мистецької вист. творів військовиків таборів УГА, організованої в м. Йозефові (1923), і Першої вист. укр. друків та книжкової графіки в м. Празі (1924). Публікував рис. в «Календарі "Червоної Калини"» та в інших виданнях УСС, співпрацював з часописом «Український скиталець». Упродовж 1923–27 навч. у Празі в УСПМ (викл.: І. Кулець, С. Мако) та на правничому ф-ті Карлового ун-ту. Від 1927 – у Львові. Співпрацював із товариством «Сільський господар», журн. «ЛЧК», видавничим концерном І. Тиктора «Українська преса». У 1931 – член АНУМ, участь у Першій вист. АНУМ, вист. ТПОМ і ЛПСАП. У 1934 – куратор «Пропам'ятної виставки УСС» (Львів). Упродовж 1931–39 – ілюстратор друків вид-ва «Червона Калина». Автор серії публікацій «Львів у старовину і тепер», рецензій на вист. і нарисів про мистців. У 1940 бере участь у вист. графіки, організованої СРХУ у Львові. У 1941 одружився з Лідією, донькою скульптора М. Паращука. У листопаді 1941 був обраний заступником голови, а в 1942 – головою СУОМ (перебував на посаді до 1944). Упродовж 1942–44 обіймав також посаду директора ЛКГ. У 1945 виїхав до м. Кракова (Польща), заарештований органами НКВС. До 29.10.1945 утримувався в тюрмі м. Ратибора (нині повітовий центр Сілезького воєвод., РП), де створив альбом натурних рис. співкамерників. Етапований до табірної в'язниці м. Лабані. 13.11.1945 вивезений у м. Солікамськ Молотовської обл. РРФСР (нині Пермської обл., РФ). Помер після хвороби, спричиненої виснажливою працею на рудниках. У 1952 було знищено його 17 олійних полотен майстра та значну кількість графічних творів зі збірки НМЛ.

Пр.: Ігнаціо Цульоага (враження з вистави). *Неділя*. Львів, 1912. Ч. 25; Модерне малярство. *Ілюстрована Україна*. Львів, 1914. Ч. 1; Людміла Янська *Літературні вісти*. Львів, 1927. Ч. 1–2; З львівських виставок (2). *Літературні вісти*. Львів, 1928. Ч. 3–4; В печері малярського льва. *Літературні вісти*. Львів, 1928. Ч. 10–15; Іван Труш (спроба характеристики). *Мета*. Львів, 1931. Ч. 11; Микола Бутович (маляр-графік). *Мета*. Львів, 1931. Ч. 18; Лев Ґец (з нагоди виставки). *Мета*. Львів, 1931. Ч. 21; Павло Ковжун. *Мета*. Львів, 1931. Ч. 22; Чехословацька графіка. Виставки в Міському промисловім музею. *Діло*. Львів, 1931. Ч. 278; Слово про екслібрис. *Екслібрис : збірник АНУМ. Перший випуск*. Львів, 1932; Федір Ємець. *Мистецтво*. Львів, 1932. Ч. 1; Мистецький храм. Про поліхромію церкви у Львові. *Діло*. Львів, 1932. Ч. 6; Виставка польської прикладної графіки. *Діло*. Львів, 1932. Ч. 14; Виставка образів Мане Каца. *Діло*. Львів, 1932. Ч. 108; Весняна виставка в Палаті мистецтв. *Діло*. Львів, 1932. Ч. 132; Вистава французької афіші в її історичному розвої. *Діло*. Львів, 1933. Ч. 146; Розгублені стрілецькі пам'ятки. *Назустріч*. Львів, 1935. Ч. 1; Виставка стрілецьких пам'яток. *ЛЧК*. Львів, 1935. Ч. 2; Стрілецька карикатура. *ЛЧК*. Львів, 1935. Ч. 3; Мистець анахорет. *Назустріч*. Львів, 1935. Ч. 9; Михайло Андрієнко. *Назустріч*. Львів, 1935. Ч. 14; Дольницька відвідала Львів. *Назустріч*. Львів, 1935. Ч. 17; Виставка чехословацької графіки у Львові. *Діло*. Львів, 1935. Ч. 73; Батальне малярство. З нагоди відкриття відділу в Музею Наукового т-ва ім. Шевченка. *Назустріч*. Львів, 1936. Ч. 21; Українське батальне й історичне малярство. *ЛЧК*. Львів, 1938. Ч. 1; В. Ласовський маляр суворих візій. *Володимир Ласовський : каталог виставки творів*. Львів, 1939; Про карикатуру. *Наші дні*. Львів, 1943. Ч. 6.

Тв.: живопис – «Автопортрет», «Портрет Ф. Левицького», «Церква в Новосілках» (1913), «Вершник (Дон Кіхот)» (1914), «У похід» (1917), «Обоз у полі», Сутичка» (1915–18), «В атаку» (1916–20), «В бараку», «Портрет Р. Влощука», «Портрет Проскурського», «З села», «У поході», малюнок обкладинки та графічні заставки до часопису «Український Скиталець» (1921), «Вістовий», «Стрілецький обоз у снігову завію», «О. Яблонський, сотник УГА», «Портрет поручника УГА І. Древляного», «Табір в Йозефові» (1923), «Ідилія» (1925), «На водопої», «Озеро в Ременові», «Купання коней», «Вид на Почаївський монастир», «Старий млин», «Монастир у с. Зимне в Волині» (1929), «Їхав козак на війноньку. За мотивами стрілецької пісні», «Бій», «Стрільці на марші», «Прощання біля хати», «У поході на Бершадь», «Коні у загоні», «Сутичка в полі», «Стрільці край села», «Два вершники» (1920-і), «Незнаний стрілець» (1929), «Гармата» (1930), «Сільська вуличка» (1934), «Голова хлопця», «Господарювання на селі»,

«Сільський краєвид», «Церква з дзвіницею», «Крем'янець» (1930-і); зарисовки – у «Тюремному альбомі» (1944–45), ін.; плакати – «Свято Сільського господаря» (1929), «Ощаджені сотики – основа господарської розбудови» (поч. 1930-х), графічне оформлення книжок – В. Островського «Сміх землі» (1930), Б. Лепкого «Сотниківна» (1931), І. Крип'якевича «Історичні проходи по Львові» (1932), М. Твена «Пригоди Гека Фінна» (1933), збірників спогадів «Бій під Конюхами. З приводу 15–ї річниці» (1932) та ін., ілюстратор часопису «Літопис "Червоної Калини"» та ін.

Муз., б-ка: НМЛ, МЕХП ІН НАНУ, ЦДАМЛМУ, СБП, приватні збірки.

Літ.: Ласовський В. Баталіст поневолі. *Назустріч*. Львів, 1935. Ч. 12; Ласовський В. Іван Іванець. *Українські вісти*. Львів, 1936. Ч. 12; Кузьма Л. Р. Іван Іванець (1893–1946). *Свобода*. Нью-Йорк, 1992. 2, 3 грудня; Яців Р. Іван Іванець: великий інстинкт життя. *Воля і Батьківщина*. Львів, 1995. Ч. 1 (17); Мушинка М. Трагічна доля Івана Іванця та його художньої спадщини. *Пороги*. Прага, 2003. Ч. 6; Мушинка М. Трагічна доля Івана Іванця та його творів. *ОМ*. 2004. Ч. 1; Пеленська О. Український портрет на тлі Праги: українське мистецьке середовище у міжвоєнній Чехо-Словаччині. Нью-Йорк ; Прага, 2005; Мудрак М. Понад кордонами. Модерна українська графіка 1914–1945. Київ, 2008; Яців Р. Іванець Іван Йосипович. *Українське образотворче мистецтво: імена, життєписи, твори (XI–XXI ст.)* / І. Голод, Я. Кравченко, Н. Козак, О. Михайлюк, Р. Яців. Харків, 2013; Пеленська О. Україна поза Україною. Енциклопедичний словник мистецького, культурного і громадського життя української еміграції в міжвоєнній Чехословаччині (1919–1939). Прага, 2019; Іван Іванець (1893–1946). Стрілецькі мемуари, творча спадщина / упоряд. А. і Р. Яціви. Львів, 2019.

Г. Скляренко, Р. Яців

ІВАНЕЦЬ
Параска Василівна

(15.03.1920, с. Піддубці, нині Піддубне Шептицького р-ну Львів. обл. – 19.12.2020) – живописиця. Жила у м. Львові, від 1948 – у Канаді. Живопису навч. в Ю. Буцманюка (1958–62), в Альбертському ун-ті (м. Едмонтон, Канада; 1962–70). Персон. вист. в містах Едмонтоні, Калгарі, Веґревілі (усі – Канада). Створила Вічний фонд ім. д-ра Василя і Параски Іванців при Канадському ун-ті укр. студій (Едмонтон).

Тв.: «П. Дора», «Катруся», «Гіндус», «Маляр при праці», «Сінокоси», «Жнива», «На березі», «Скелі», «Коріння», «Серед літа», «Осики цвітуть»; ікони для іконостаса кафедр. Собору Св. Йосафата в Едмонтоні (1968); цикл малюнків «Укр. церкви провінції Альберта» (1973)

Літ.: Колесса Г. Картини П. Іванець – частина історії архітектурного мистецтва нашого народу. *Свобода*. 1998. 3 липня; МУБД. Київ, 1992; ХУЕД. Київ, 2006; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ІВАНИЦЬКА
Катерина Євгенівна

(1860 –1925, м. Одеса) – живописець. Членкиня ТПРХ (1897). Навч. в ОРШ (1872–74, 1878–83). До 1900 жила в м. Лубнах (нині Полтав. обл.), від 1908 – в Одесі. Авторка портретів, пейзажів, натюрмортів, побутових сцен, декор. панно. Реалістичні твори відзначалися тонкими тональними співвідношеннями. Учасниця вист. від 1891, зокрема весняних в ІАМ (м. Санкт-Петербург), ТПРХ (1892–1917), ювілейної вист. ОРШ (1900, Одеса), ТПХВ (1902), вист. київ. журн. «У світі мистецтв» («В мире искусств»), феміністської вист. в м. Лондоні (нині СКВВПІ) (об. – 1908), худ.-промислової (1910, Одеса), «незалежних» (1918), Т-ва ім. К. Костанді (1925). У 1928 музей «Степова Україна» (Одеса) придбав 13 живописних робіт художниці.

Тв.: «Дівчинка-реготуха (Дівчинка-сміхотунка)» (1891), «Восени» (1893), «Кульбабки» (1894), «Івана-Мар'я» (1895), «Світле свято», «Світле озерце», «На ниві» (усі – 1896), «Дівчатка», «Українка (Малороска)» (об. – 1897), «Весна на дворі» (1902), «Портрет пані Е.» (1906); декор. панно «Човен» (1908), «Гвоздики» (1909), «Молитва про квіти» (1913), «Сільські дівчата» (1917).

Літ.: Афанасьєв В. Товариство південно-російських художників. Київ, 1961; СХУ. Київ, 1973; ХН СССР. Москва, 1983. Т. 4. Кн. 1; ТЮРХ. Одесса, 2000; ХУЕД. Київ, 2006; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова, Г. Скляренко

ІВАНИЦЬКИЙ
Іван Юхимович

(серед.? / 2 пол. 18 – поч. 19 ст., м. Київ) – іконописець. Відомий за писемним джерелом. Жив і працював у Києві. Майстер місцевого іконописного цеху. Від 1803 цехова управа не мала відомостей про його місцеперебування.

Дж.: «Ревизская сказка»... ЦДІАУ(К). Ф. 462. Оп. 1. Спр. 1.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІВАНК[О]

(11 ст.) – каменотес / каменорізточильщик. Працював у середині / третій чверті століття в м. Любечі на Чернігівщині (нині Чернігів. р-ну Чернігів. обл.). Відомий за підписним шиферним (пірофілітовим) пряслом.

Тв.: прясло (11 ст., м. Любеч, Чернігів. обл.); авторський дарчий напис: Іванкъ създлъ тєє ю одіна дщ[н] [Іванко зробив тобі це єдина дочко].

Літ.: Рыбаков Б. А. Раскопки в Любече в 1957 г. *КСИИМК*. Москва, 1960. Вып. 79; Медынцева А. А. Грамотность в Древней Руси. По памятникам эпиграфики X – первой половины XIII века. Москва, 2000.

Р. Забашта

ІВАНКО / ІВАН / ЯН (IWANKO / IWAN / JAN)

(17 ст.) – маляр. Працював у м. Жовкві на Львівщині (нині Львів. р-ну Львів. обл.). Згідно з писемним джерелом, у 1691 працював у місцевому замку над перемалюванням фігур (стінописних?). У літ. висловлене припущення про тотожність майстра **І.** з Іваном Поляховичем.

Літ.: Mańkowski T. Mecenat Jana III w Żółkwie. *PKSH*. Kraków, 1948. T. 9; Gębarowicz M. Szkice z historii sztuki XVII w. Toruń, 1966; Свєнціцька В. Словник жовківських майстрів жи-

вопису і різьби. *УМ.* Київ, 1967. Вип. 1; SAP. 1979. Т. 3; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІВАНО – див. **ІВАН / ІВАНО**

ІВАНОВ
Борис Миколайович

(09.04.1902, м. Санкт-Петербург, нині РФ – 15.09.1941, м. Київ / під м. Борисполем Київ. обл.) – скульптор. Учасник ІІ СВ (загинув у бою). У 1924–29 навч. в ОХІ (викл. – П. Володикін, Д. Крайнєв, Б. Яковлєв, дипл. робота – «Матрос з канатом»). Жив у м. Києві (1916–21, 1935–41), м. Севастополі (1921–24), м. Одесі (1924–30), м. Миколаєві (1930–1933), м. Харкові (1933–35). Відвідав Італію (1926). Брав участь у реставрації Одес. театру опери та балету (1926). Головний скульптор Одес. міського комунального відділу (1929–30); викладач і директор Миколаїв. худ. технікуму (1930–33). Учасник вист. від 1929, персон. виставка – 1973 (Київ, посмертна).

Тв.: «Воєнмор» (1929), «Кочегар» (1930), «Г. Петровський», «П. Постишев», «О. Пушкін», «Актор М. Щепкін» (усі – 1930-і), «Снайпер» (1935), «Г. Котовський», «Моряки» (об. – 1937), «В. Чкалов», пам'ятник В. Чкалову (Київ, об. – 1939; демонтований 2023), пам'ятник Г. Котовському (м. Хинчешти, поблизу м. Кишенева, Молдова, 1941).

Муз.: НХМУ, НМТШ, ПХМ, ЧрцОХМ, МкХМ.

Літ.: Пекаровський М. Жизнь, творчество, подвиг. *Искусство.* 1964. № 2; ІУМ : в 6 т. Київ, 1967. Т. 5; ІУМ : в 6 т. Київ, 1968. Т. 6; Измалков А. Б. Иванов – скульптор-матрос-герой. *Радуга.* 1968. № 5; Пекаровський М. Б. Іванов. Київ, 1973; СХУ. Київ, 1973; ХН СССР. Москва, 1983. Т. 4. Кн. 1; МУЕД. Київ, 1992; МУБД. Київ, 1997; ХУЕД. Київ, 2006; ІУМ : в 5 т. Київ, 2007. Т. 5; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ІВАНОВ
Дмитро Іванович

(1782 – після 1810 / після 1828) – живописець, рисувальник. Від 1803 навч. в ІАМ (викл. Г. Угрюмов), отримав медалі – малі золоті, малу й велику срібні (усі – 1806), атестат І ступеня (1808). У 1809–10 брав участь в експедиції археолога та історика К. Бороздіна, під час якої виконав креслення й рис. видів міст Києва, Ніжина, Чернігова та ін., а також копії з мозаїк собору Св. Софії в Києві (акварель, гуаш, сепія, сангвіна, кольоровий олівець).

Тв.: 4 альбоми «Рисунки і креслення до подорожі по Росії по височайшому повелінню К. Бороздіна, А. Єрмолаєва і художника Д. Іванова в 1809–1810 рр.».

Б-ки: НБУВ.

Літ.: ХН СССР. Москва, 1983. Т. 4. Кн. 1.; МУЕД. Київ, 1992; МУБД. Київ, 1997; ХУЕД. Київ, 2006.

О. Ламонова

ІВАНОВ
Єлисей

(17 ст.) – маляр. Мешкав у м. Москві (нині РФ), був майстром Оружейної палати. У 1686 разом із Клокуновим Осипом, Золотим Семеном, Байковським Антоном, Балашовими Дмитром і Федором, Богдановим Євтихієм малював «знамена в отпуск войска запорожского обоих сторон Днепра гетман(у) Ивану Самойловичу».

Літ.: Успенский А. И. Царские иконописцы и живописцы XVII в. Москва, 1910; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІВАНОВ
Іван Іванович

(27.08.1894, м. Харків – 02.07.1969, там само) – живописець, графік. Член худ. об'єднань «Художній цех» (1916), АХЧУ, ОСМУ (з 1928), СХУ (1938). Навч. в ХХУ (1914–18). Експонент Першої вист. «Спілки сімох» (1917), де були представлені 19 його творів. У 1920–22 – перебував у м. Владикавказі (нині – Республіка Північна Осетія – Аланія, РФ), де робив плакати для «КавРОСТА», ілюстрації до журн. «Гірська думка» («Горская мысль»), розписи військового клубу. Повернувся до Харкова. Працював художником у театрах, газетах, вид-вах; викладав малювання у робочих студіях і клубах. У 1927 на Всеукр. ювілейній виставці «10 років Жовтня» відзначений третьою премією в номінації «Живопис». З 1925 працював у «Агентізо», з 1928 – художник у газ. «Комуніст» і «Комсомолець України», у 1933–41 – у т-ві «Облхудожник». Твори художника (найчастіше виконані в техніці акварелі) поєднали широкий спектр напрямів мистецтва 1 третини 20 ст. – неопримітивізм, кубофутуризм, експресіонізм, «нова речовість», які він інтерпретував у власний спосіб, зображуючи головним чином сюжети з рад. дійсності. Персон. виставки – м. Київ (1941), Харків (2011, посмертна).

Тв.: «Портрет з кішкою» (1916), «Автопортрет» (1917), «Портрет Ніни Суданської» (1918), «Моя сім'я», «Місто» (об. – 1919), «Портрет В. І. Леніна», «Бій на березі» (об. – 1921), «Прогулянка» (1922), «В'язниця» (триптих), «Ворота Раю» (об. – 1922), «Комсомольський карнавал», «НЕП», «Сімейна пародія» (усі – 1927), «Прогулянка» (1928), «Залп "Аврори"» (1931), «Даешь изящную жизнь» (1932–35), «Барахолка» (1935), «Портрет Лесі Українки», «Сім'я» (об. – 1930-і), «Карнавал на честь перемоги у Харкові» (1944), «Пастушок» (1969).

Муз.: НХМУ, ХХМ, ОХМ.

Літ.: СХУ. Київ, 1973; ХУЕД. Київ, 2006; Савицкая Л. На пути обновления. Искусство Украины в 1890–1910-е годы. Харьков, 2006; Савицкая Л. Іван Іванов (1894–1969): у світі буття і побуту. *Музейний провулок.* 2006. № 2 (6).

Г. Скляренко

ІВАНОВ
Лев Олександрович

(28.06.1925, м. Баку, нині АзР – ?) – графік. У 1959–64 навч. в КХІ (викл.: В. Костецький, М. Сиротенко), дипл. робота – на «На вахту» (олія, кер.: М. Хмелько,

Л. Вітковський). Створював переважно станкові офорти (1960-і) та екслібриси (1970-і), ілюстрував та оформлював книги. Учасник вист. від 1965. Твори (екслібриси) **І.** експонувалися в Болгарії.

Тв.: офорти – «Яхти на банах» (1962), «Село Моринці», «Тиха українська ніч», «По дорозі в Будищі» (усі – 1963), «Фортеця в Баку» (1965), «Проспект нафтовиків» (1966), «Боїловські схили», «Старий Бібі-Ейбат» (об. – 1967), «Рибалки Каспію» (1968), «Ветерани» (1970); ілюстрації та оформлення книг – «Блоки управління», «Переносна освітлювальна установка» (об. – Баку, 1966).

Літ.: ХН СССР. Москва, 1983. Т. 4. Кн. 1; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ІВАНОВ
Микола Іванович

(1852, м. Одеса – 1921, там само) – живописець. Член ТПРХ (1893). Жив в Одесі (до 1896, 1910–21), м. Санкт-Петербурзі (нині РФ, 1896–1910). Учасник вист. від 1893, персон. виставки – Одеса (1898–1920).

Тв.: «За книгою», «Старий» (об. – 1893), «Вітрильник у буремному морі», «Автопортрет» (об. – 1894), «На пам'ять», «Аматорка» (об. – 1895), «Професор М. Зелінський», «Вечір» (об. – 1896), «Телята», «На вулиці» (об. – 1899), «На пасовищі» (1900, 1918), «Георгіївський монастир» (1902), «Місячна ніч» (1903), «Відпочинок» (1904), «На лузі» (1905), «Купчасті хмари» (1906), «Північний краєвид» (1907), «Берег архіпелагу» (1908), «Під оливами», «Березовий гай» (об. – 1909), «Спекотний день» (1910), «Дніпро» (1912), «Гроза» (1913), «Сутінки» (1914), «Святогірський монастир» (1915), «Кримський берег», «Снопи» (об. – 1914), «З околиць Києва» (1918).

Літ.: ХН СССР. Москва, 1983. Т. 4. Кн. 1; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ІВАНОВ
Михайло Інокентійович

(06.06.1909, с. Великий Кемчуг, нині Краснояр. краю, РФ – 08.11.1976, м. Київ) – живописець, графік. Член СХ СРСР (1939). Учасник ІІ СВ. У 1930–34 навч. в ОХІ (викл. Т. Фраєрман), у 1939 закін. КХІ (викл.: П. Волокидін, О. Шовкуненко). Викладав у КХІ рисунок і живопис (1939–41, 1946–60, з перервою, від 1952 – доцент), у Київ. відділенні Укр. поліграфічного ін-ту в м. Львові (1960–68). Представник мист-ва соціалістичного реалізму. Учасник вист. від 1928.

Тв.: живопис – «Наші прийшли» (1939), «Бої поблизу станції Лиха» (1941), «Витязь із Дніпра», «Володимир Мономах підіймає Русь на боротьбу з половцями» (ескіз, об. – 1946), «Весна» (1947), «Троянди» (1950), «Зацвіла яблуня» (1958); графіка – ілюстрації до книг «Юрко Васюта» О. Домченка, «Ми – радянські люди» Б. Польового (об. – 1950), «Румунські народні казки» (1956), казки «Сестричка Альонушка і братик Іванко» (1958).

Муз.: ОХМ, МУНДМ.

Літ.: ІУМ : в 6 т. Київ, 1967. Т. 5; ІУМ : в 6 т. Київ, 1968. Т. 6; СХУ. Київ, 1973; ХН СССР. Москва, 1983. Т. 4. Кн. 1; МУБД. Київ, 1997; ХУЕД. Київ, 2006; Професори НАОМА (1917–2007). Українська Академія мистецтва. Спеціальний випуск. Київ, 2008; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова, Г. Скляренко

ІВАНОВ
Олександр Титович

(25.12.1892, с. Ходотково, нині с. Федотково Великолуцького р-ну Псковської обл., РФ – 1989, м. Москва, нині РФ) – живописець, графік, монументаліст. Член Організації молоді АХР (1925–29). У 1909–10 навч. в РШ ТЗМ у м. Санкт-Петербурзі (нині РФ, кер. М. Реріх), у 1917 закін. МУЖСЗ (викл.: К. Коровін, С. Малютін), у 1925 – ВХУТЕМАС (викл. П. Кузнецов). Викладав у Москві – на робітфаці мистецтва (1925–27), у МІДПІМ (1945–52), у Текстильному ін-ті (1955–58). Учасник вист. від 1914. Персон. виставки – 1943, 1973 (об. – Москва).

Тв.: живопис (олія, темпера) – «Жіночий портрет» (1914), «Ходоки» (1929), «Пейзаж» (1942), «Гомер» (1947), «Філософи-матеріалісти» (1969), «Зібрання бригади під час посівної» (1975), «Негр» (1976), «1917-й рік на фронті» (1977); серії – «Колгосп на Кубані» (1930–40), «Новгород. Пам'ятки архітектури» (1951–55), «Натюрморти» (1968–75); графіка (акварель, туш, вуглина, сангвіна, олівець) – «Нафтові промисли Баку» (1931), «Бійці військово-санітарної служби» (1941–44), «Материнство» (1947–50), «Ленінград» (1961–63), «Крим. Судак. Коктебель. Гурзуф» (1964–67); монумент. розписи – «Революційний рух у нас і за кордоном» (1930, клуб «Пролетарій»), «Єдність партії» (1934, брандмауер житлового будинку); панно «Уперед до перемоги комунізму» (1935, станція «Комсомольська-радіальна», не збереглося), мозаїки – «Полтавський бій», «М. Щорс в Україні», «О. Пушкін в Україні» (усі – 1953, у співавт., станція «Київська-кільцева»), «В Ленін» (1956, станція «Бауманівська», усі станції – Москов. метрополітен), «Голова колгоспниці» (1949), «В. Чапаєв і Д. Фурманов» (1967); сграфіто – «Процес шовківництва», «Культурні рослини» (об. – 1939, ВСГВ).

Муз.: ДТГ, Музей м. Москви.

Літ.: ХН СССР. Москва, 1983. Т. 4. Кн. 1; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ІВАНОВА
Антоніна Миколаївна

(25.04.1893, м. Кагарлик, нині Обухівського р-ну Київ. обл. – 12.03.1972, м. Москва, нині РФ) – живописець, монументаліст. Членкиня АРМУ. Навч. в Санкт-Петербурзькій рисувальній школі ТЗМ (1912–15; викл.: І. Білібін, М. Добужинський, М. Реріх) та Нових майстернях О. Яковлєва (1915–16). У 1918 брала участь у виставці «Мира искусств». У 1917 переїхала до Києва. Упродовж 1919–22 – навч. в КІПМ, у майстерні М. Бойчука. Від 1923 жила в м. Москві, працювала в «Москэкуст», робила розписи богородських ляльок. У 1925 отримала срібну медаль на Міжнар. вист. в м. Парижі (Франція). У кін. 1920-х – працювала в ГАХН, у секторі з вивчення нар. мистецтва. Одна з авторок розпису Селянського санаторію ім. ВУЦИК на Хаджибейському лимані в м. Одесі (1928). На поч. 1930-х брала участь у створенні розписів в приймальні Москов. ради депутатів трудя-

щих. У 1935 брала участь у розписах у педагогічному ін-ті в м. Нальчику (нині Кабардино-Балкарська Республіка, РФ). Протягом 1930-х працювала переважно як художник тканин. Використовуючи мотиви рос. та укр. нар. орнаментів, створювала ескізи для шовкових хусток, скатертин, серветок. Брала участь в оформленні вистави «Овеча криниця» Лопе де Веґи (Малий театр, Москва, 1943). Виконала кілька скульптурних робіт, зокрема композицію «Лезгинка» (серед. 1930-х), портрети ударниць полів К. Хаджидокової та Б. Місостішхової (об. – 1937); розписувала фарфорові чайники, кухлі, вазочки (усі – 1940-і). У творчості – станкових картинах, розписах, декоративних роботах – розвивала засади школи М. Бойчука. Персон. виставки – Москва (1936, 1968, 1971 (разом з О. Павленко)), м. Львів (1971).

Тв.: «Праля» (1919), «Материнство» (1920), «Полтавська мадонна» (1922), «Ті, що танцюють» (1920-і), «Збирання яблук» (1926), «Доярка» (1930-і), «Тридцятиліття Жовтня» (1947), «Народний танець» (1950), «Радянська Армія» (1951), «Катерина», «Пралі» (об. – 1963), «Пастушок» (1969), «Жінка в саду» (1971).

Муз.: НХМУ, РМСП, ДТГ, НМЛ, НМУНДМ.

Літ.: Муратова Э. Художник А. М. Иванова. *Декоративное искусство СССР*. 1959. № 1; СХУ. Київ, 1973; Кравченко Я. Школа Михайла Бойчука. Тридцять сім імен. Київ, 2010; Соколюк Л. Бойчук і його школа. Харків, 2014.

Г. Скляренко

ІВАНОВА
Лариса Володимирівна

(23.12.1926, с. Безбородькове, нині Дніпр. р-ну Дніпр. обл. – 27.02.2019 ?) – графік, живописиця. Член НСХУ (1956). У 1945–50 навч. в Дніпропетровському ХУ, 1951–56 – у КХІ (викл.: В. Касіян, І. Плещинський). Працювала в різних графічних техніках, оформлювала книги для вид-в «Молодь», «Веселка», «Радянська школа», «Мистецтво» (усі – Київ), «Каменяр» (Львів). Учасниця вист. від 1956. Персон. виставки – м. Київ (1996, 2009). Твори **І.** експонувалися в РП (1956), СКВБПІ (1962), Чехословаччині (1966).

Тв.: графіка (рисунок, акварель, лінорит, літографія) – «Молодий гуцул», «Столітній дідо з Буковини» (об. – 1955), «Гуцулочка Гафійка» (1956), «Зима», «Портрет дівчини», «Сибірський пейзаж» (усі – 1957), «Гуцулята» (1961), «Вуйко з саквами» (1962), «Роман та Параска» (1968), «Оленка» (1970), «Сестри» (1971), «Весела Настуня», «Дівча з Карпат» (об. – 1972), «Старенький циган», «Леся і Мавка» (об. – 1978), «Занедбаний храм у Седневі», «Г. Світлична», «Одержима» (усі – 1980), «Палагна. Сосни» (1987), «Княжна» (1989), триптих «Лесині весни» (1995), «Леся Українка», «О. Кобилянська», «Олена Пчілка», «С. Крушельницька» (усі – 1996), «М. Башкірцева» (2003), «С. Караффа-Корбут» (2005), «О. Теліга» (2007), «К. Білокур», «Метелики Олеся та Іринка» (об. – 2008); іл. до книг – повістей «У неділю рано зілля копала» (1957), «Людина», «Царівна» (об. – 1978) О. Кобилянської, укр. нар. казок «Телесик» (1957), «Кривенька качечка» (1968), збірок «Лілея» (1958, 1985, 1991). «Літо краснеє минуло» (1982), «Мамо, іде вже зима» (1982), «Плине білий човник» (1987) Лесі Українки, казки «Снігова королева» Х.-К. Андерсена (1961), оповідання «Морозенко» Панаса Мирного (1970), «Добрий ранок» Г. Світличної (1972), «Вишенька» Л. Савчук (1973), «Як заговорили квіти» Д. Мусієнко, зб. «Веснянка» І. Франка (об. – 1975), «А я у гай ходила» П. Тичини, «Леся» М. Олійника (об. – 1972), «Неспокійні друзі» Л. Письменної (1977), «Дивна хатка» Олени Пчілки (1982), «Яринчин віночок» В. Женченка (1984), «Брати місяці» М. Коцюбинського (1985), «Допоможіть Ангелику» О. Гаєцької (1995), збірки «Сонячна пелюстка» (2002) (усі – Київ), «Квітучий міст» О. Гаєцької (1998, Львів).

Муз.: МВДУК, Чернів. літературно-меморіальний музей О. Кобилянської.

Літ.: Турченко Ю. Український естамп. Київ, 1964; ІУМ : в 6 т. Київ, 1968. Т. 6; СХУ. Київ, 1973; ХН СССР. Москва, 1983. Т. 4. Кн. 1; Лариса Іванова : альбом. Київ, 2009; ЄСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ІВАНОВА
Ольга Степанівна

(17.02.1923, м. Юзівка, нині м. Донецьк – ?) – живописець, графік. У 1949 закінчив ОХУ (викл.: М. Зайцев, Л. Мучник). До 1971 жила і працювала в м. Херсоні, пізніше виїхала до м. Мурманська (РФ). Авторка графічних і живописних жанрових композицій, портретів, пейзажів, а також мозаїк. Учасниця вист. від 1959.

Тв.: живопис – «В. Ленін на засланні» (1970), «Дівчатка» (1975); графіка (олівець, пастель, гуаш) – «Молотьба» (1958), «Клумба» (1964, у співавт.), «На святі Півночі» (1972), «Вечірня пісня» (1974), серія «Людина» (1967); мозаїка «Юність» (1972, дитяча спортшкола, м. Херсон).

Літ.: ХН СССР. Москва, 1983. Т. 4. Кн. 1; Лариса Іванова : альбом. Київ, 2009; ЄСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ІВАНОВИЧ
Йосиф / Іосиф

(17 ст.) – іконописець. Відомий за писемним джерелом. Громадянин м. Лубен (нині Лубенського р-ну Полтав. обл.). У 1689 майстрові було замовлено написання образів для іконостаса Спасо-Преображенського собору Мгарського чоловічого монастиря (нині Лубенського р-ну Полтав. обл.).

Літ.: Модзалевський В. Будування церкви в Лубенському Мгарському монастирі. *Наше минуле.* Київ, 1918. № 3; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІВАНЦЕВ
Денис-Лев Лук'янович

(05.03.1910, с. Делева, нині Івано-Франків. обл. – 13.06.2003, м. Івано-Франківськ) – живописець. Народився в сім'ї священника. У 1929 закін. гімназію у м. Тлумачі. Упродовж 1930–36 – навч. в АКМК у В. Яроцького, Ф. Пауча, В. Камоцького, К. Лящуки, 1936–37 – у Варшавському ін-ті практичних занять, отримав право викладати малярство. Заснував у

м. Кракові на поч. 1930-х мистецький гурток укр. творчої молоді «Зарево» (разом з Б. Лепким, Н. Кисілевським), який очолював до 1936. Одночасно – член АНУМ у Львові, брав участь у її 6-й виставці (грудень 1934 – січень 1935), а також у ретроспективній виставці укр. мист-ва за 30 років (1935), влаштованій на честь митрополита А. Шептицького. 1938 – нагороджений першою премією за картину «Хрещення України» на вист. в м. Львові. З 1939 працював учителем у с. Делева на Станіславщині (нині Івано-Франків. обл.; звільнений рад. владою як син священника), з 1941 – методистом у Будинку нар. творчості у Станіславі / Івано-Франківську. 1956–58 – розписав церкви в с. Стінка (нині Бучацького р-ну Терноп. обл.) та с. Делева (нині Івано-Франків. р-ну Івано-Франків. обл.). У 1970 переїхав до Івано-Франківська. Творчий стиль художника пов'язаний з авторською інтерпретацією іконопису та ранніх модерністських напрямів (імпресіонізму та символізму), протягом життя розробляв власну художню теорію «статизму» в нефігуративному живописі. Персон. виставки: Івано-Франківськ (1994, 2000). У 1992 відзначений почесним званням «Міжнародна людина року» Міжнар. біографічним центром у Великій Британії.

Пр.: Минуле і сучасне. *Назустріч*. Львів, 1938. Ч. 4 (15 лютого); «Статизм», «Неовізантинізм», «Шляхи сучасного образотворчого мистецтва» (1932–36); Обдарований Богом творець прекрасного. Спомини про давнього приятеля Григорія Крука. *Новий час*. 1992. № 6; Краківські стежки. *Слово Просвіти*. 1996.

Тв.: «Рибалки на Дністрі» (1933), «Захід в Татрах» (1934), «Зима в Татрах», «Прамати», «Залізний дверець у Закопаному» (усі – 1935), «Хрещення України», «Ніч в яру Дністра», «Гротеска», «Кристалізація думки», «Квадратура кола» (усі – 1938), «Автопортрет» (1939), «Місячна ніч у тумані» (1946), «Автопортрет із дружиною» (1947), «Літо над Дністром» (1949), «Володар синіх Карпат» (1956), триптих «О. Довбуш» (1957), «Ми» (1971), «Людина-машина», «Чорне і біле», «Кругообіг речовини в природі» (1950–90, варіанти).

Муз.: ІФХМ, НМЛ.

Літ.: Климчук О. «Дизьо Іванцев се рисував...». *Україна*. 1988. № 19; Денис-Лев Іванцев відповідає на питання Юрія Андруховича. *Перевал*. 1993. № 1; Денис-Лев Іванцев: «Догори піднесім серце...». *Сучасність*. 1995. № 11; Мисюга Б. Монументальна спадщина Д. Іванцева. *Своя хата*. 1997. № 1–2; Мельник В. Свідок століття: Денис-Левко Іванцев. *ОМ*. 1998. № 1; Мельник В. Денис-Лев Іванцев: віхи життя і творчості. *Перевал*. 2000. № 1; Денисюк О. Теоретичні паралелі абстрактного напряму Дениса-Лева Іванцева. *ОМ*. 2006. № 1; Шмагало Р. Словник митців-педагогів України та з України відомих у світі. Львів, 2002.; ХУЕД. Київ, 2006; Аронець М. Денис-Лев Іванцев. Життя і творчість. Київ, 2008.

Г. Скляренко

ІВАНЦІВ
Мар'ян Пилипович

(04.02.1906, м. Золочів, нині Львів. обл. – 14.03.1971, м. Замостя, нині Люблінське воєвод., РП) – графік, живописець. У 1934 закінчив ф-т образотв. мист-ва Вільнюського. ун-ту (нині ЛитР), 1949–50 навч. в Торунському ун-ті (РП). Працював у м. Вільнюсі, від 1945 – у РП (від 1953 – у Замості). У 1965–69 викладач і директор Ліцею образотв. мист-ва в Замості. Автор живописних і графічних творів у різних техніках (пастель, акварель, рисунок, дереворит та ін.), а також мистецтвознавчих статей. Учасник вист. від 1933. Персон. виставки – м. Вроцлав (1953), м. Люблін (1960, 1963–64), Замостя (1963–64, усі – РП).

Тв.: «Костел місіонерів у Вільно» (1933), диптих «Фрагмент замку у Тракаї» (1935), «Озеро Гальве і дерева. Тракай», «Озеро Гальве і човен. Тракай», «Старе дерево», «З боротьби за незалежність», «Коні і віз», «Старенька зі жбаном» (усі – 1930-і), диптих «Мечеть. Мамая, Румунія» (1957), «Мечеть», «Порт. Пула, Югославія», «Ринок. Пасим, Польща», «Дахи» (усі – 1960-і).

Літ.: ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ІВАНЮТА
Степан Федорович

(09.05.1887 – 1916) – живописець. Учасник І СВ. Закін. КХУ, у 1911–15 – вільний слухач ІАМ (викл. Д. Кардовський). На звітовій вист. ІАМ (1914) експонувалися його твори – портрети і малюнки. Загинув на фронті.

Літ.: Кардовский Д. Об искусстве. Воспоминания, статьи, письма. Москва, 1960; ХН СССР. Москва, 1983. Т. 4. Кн. 1.

О. Ламонова

ІВАНЮХ / ІВАНЮК
Володимир

(1905, м. Перемишль, нині РП – лютий 1943, м. Сокаль Львів. обл.) – живописець, графік, монументаліст. Член мистецького об'єднання «Руб» (1932). У 1924–25 – працював в Нац. музеї у м. Львові (нині НМЛ). У 1925–27 – навч. в мистецькій школі О. Новаківського у Львові. Протягом 1927–30 – працював викладачем рисунку та живопису в Унівському монастирі, від 1930 – у Львові. Автор портретів, пейзажів, натюрмортів, жанрових сцен. Працював у різних живописних і графічних (акварель, кольорова монотипія) техніках. Учасник вист. від 1926 (Львів).

Тв.: «Церква Св. Юра у Львові», «Львівський краєвид», «Зимовий пейзаж» (усі – 1920-і), «Село на березі річки» (1929), «Гуцулка», «Дівчина» (об. – 1930), «Ярмарок у Сокалі» (бл. 1934) «Художник Р. Чорній» (1936), «Гірський краєвид» (1938), «Пейзаж із церквою», «Хата» (об. – 1930-і); стінопис церкви в с. Холоїв (нині с. Вузлове Шептицького р-ну Львів. обл., у співавт. з Ю. Магалевським).

Муз.: НХЛ.

Літ.: ІУМ : в 6 т. Київ, 1967. Т. 5; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ІВАСИК-БАЛТРО
Ольга Василівна

(11.07.1919, с. Людавка, нині Жмеринського р-ну Вінниц. обл. – 13.09.2002, м. Вінниця) – живописець. У 1963–65 навч. у ЛПІПДМ. У 1995 – одна з організаторів

Всеукр. пленеру нар. малярства (м. Немирів Вінниц. обл.). Учасниця вист. від 1960.

Тв.: «Бузок» (1953), «Зима» (1957), «Садиба М. Шашкевича» (1965), «Зимовий день» (1966), «Осінній пейзаж» (1968), «Перед грозою» (1970), «Підгорецький ліс» (1986), «Личаківське кладовище» (1987), «Журавлі» (1988), «Синє море то стогне, то виє» (1990), «Реве та стогне Дніпр широкий» (1996).

Літ.: ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ІВАСЮК
Микола Іванович

(28.04.1865, с. Заставне, нині Чернів. обл. – 25.11.1937, м. Київ) – живописець. У 1884 навч. у Чернів. вищій ремісничій школі, де малювання викладав Ю. Пигуляк. Навч. в АВМ(В) та АВМ(М) в А. Лицен-Мейєра. У 1885 брав участь у подорожі студентів по Тернопільщині. У 1893 в м. Мюнхені познайомився з І. Рєпіним. У 1897 повернувся на Буковину, працював в Чернів. ремісничій школі, відкрив кілька вист. своїх творів. У 1899 разом із Ю. Пигуляком заснував першу на Буковині (у Чернівцях) худ. школу, якою керував до 1906. Упродовж 1918–19 жив у м. Києві, розробив поштові марки для УНР. 1919–26 – мешкав у містах Львові та Чернівцях. З 1926 – у Києві. У 1927 співпрацював з ВУФКУ, робив плакати для фільмів, малюнки для журн. «Кіно». У 1937 заарештований ГПУ, розстріляний 25 листопада. Персон. виставка – Львів (1912).

Тв.: «Портрет Ю. Федьковича» (1885), «Автопортрет» (1897), «Буковинець» (1899), «Біля криниці» (1901), «Мати» (1906), «В'їзд Богдана Хмельницького в Київ» (1892–32), «Богдан Хмельницький під Зборовим» (1892), «Битва при Хотині» (1903), «Кубанські козаки у Львові» (1917), «Іван Богун в бою під Берестечком» (1918), «Портрет Т. Шевченка», «Портрет І. Франка» (об. – 1924); «Портрет М. О. Скрипника» (1933); розпис стелі ощадної каси в Чернівцях (1910).

Муз.: НХМУ, ЧрцОХМ, НМЛ.

Літ.: СХУ. Київ, 1973; Середюк І. У пошуках мистецьких скарбів. До 125-річчя з дня народження М. І. Івасюка. *ОМ*. 1990. № 4; Золотоверхова І. Микола Івасюк – знаний і незнаний. *ОМ*. 1990; ХУЕД. Київ, 2006.

Г. Скляренко

ІВАСЮТИН
Володимир

(1926, м. Коломия, нині Івано-Франків. обл. – 21.12.1985, м. Мамаронек, шт. Нью-Йорк, США) – графік, майстер вітража. У 1951 емігрував до США. Заснував у Мамаронеку студію «European Stained Glass» («Європейське пофарбоване скло»).

Тв.: Вітражі для собору Св. Юра в м. Нью-Йорку (за проєктом П. Холодного), церкви Св. Володимира в м. Ютика (шт. Нью-Йорк), баптистського храму Св. Іоанна в м. Трентоні (шт. Нью-Джерсі).

Літ.: Артист творить «музику» на склі. *Свобода*. 1983. 2 лютого; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ІВАШИНІНА
Катерина Данилівна

(07.12.1908, м. Київ – 12.03.1997, там само) – живописиця, графік. Членкиня НСХУ (1960). Упродовж 1930–34, 1937–41 навч. в КХІ (викл.: К. Єлева, К. Трохименко, К. Рокицький). Від 1931 – художник заводу «Більшовик», у 1946–47 – наук. співробітниця відділу живопису, графіки та скульптури Музею укр. образотворчого мист-ва (зараз НХМУ), у 1964–77 – старший редактор вид-ва «Мистецтво». Викладала в худ. студіях Будинку піонерів Києва (1938–39) та м. Актюбінська (нині Актобе, Казахстан, 1941–43). Учасниця вист. від 1945. Персон. виставка – 1971 (м. Миколаїв).

Тв.: живопис – «Будинок на сонці» (1945), «Заслужений учитель УРСР Н. Любимова» (1947), «Засновник колгоспного руху в Україні Я. Іванченко», «Пасіка» (об. – 1949); графіка (акварель, гуаш) – «Бульдонежі», «Дніпро біля Вишгорода» (об. – 1957), «Горобина» (1961), «Білі маки» (1964), «Хурма» (1967), «Троянди» (1968), «Лілеї» (1968–70), «Ніч у порту» (1971), «Сонячний натюрморт», «Ясний місяць», «Бузок і конвалії» (усі – 1972), «Квіти у синій вазі» (1974).

Літ.: ХН СССР. Москва, 1983. Т. 4. Кн. 1; ХУЕД. Київ, 2006; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ІВАШКЕВИЧ (IWASZKIEWICZ)
Лазар (Łazarz)

(17 ст.) – маляр. Відомий за писемним джерелом. Вірменин за етнічним походженням. Працював у м. Львові. У міській документації згадується під 1669.

Літ.: Mańkowski T. Sztuka z Ormian lwowskich. *PKHS*. 1935. VI; Mańkowski T. Lwowski cech malarzy w XVI i XVII w. Lwów, 1936; Mańkowski T. Orient w polskiej kulturze artystycznej. Wrocław, 1959; SAP. 1979. T. 3; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІВАШКО (IWASZKO)

(16 ст.) – маляр. Відомий за писемним джерелом. Жив і працював у передмісті м. Львова. Русин за етнічним походженням. У міській документації згадується під 1573.

Літ.: Mańkowski T. Lwowski cech malarzy w XVI i XVII w. Lwów, 1936; SAP. 1979. T. 3; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІВАЩЕНКО
Володимир Антонович

(24.02.1870 – ?) – живописець. Навч. в ОРШ, від 1891 – в ІАМ (викл. І. Рєпін). Отримав медалі: у 1891 – малу, 1892 – велику, 1893 – малу і велику. У 1897 отримав звання художника за картину «Маскарад» («З маскараду»).

Тв.: «Маскарад» («З маскараду») та ін.

Літ.: ХН СССР. Москва, 1983. Т. 4. Кн. 1.

О. Ламонова

ІВКОВСЬКИЙ / ІВКІВСЬКИЙ
Семен Карпович

(29.04.1874 – квітень 1927, м. Київ) – живописець. У 1894–

1901 навч. в МУЖСЗА, у 1900 отримав малу срібну медаль за етюд. Від 1902 навч. в ІАМ (викл. В. Маковський). У 1907 отримав звання художника за картину «У приймальні». Від 1907 – учень мозаїчного відділення ІАМ, від 1913 – молодший художник-мозаїст. До 1919 жив у м. Санкт-Петербурзі (нині РФ), потім у Києві. Твори **І.** експонувалися на вист. МУЖСЗ і ІАМ.

Тв.: «Дніпро» (1895), «Кавун» (1897), «В околицях Києва» (1898), «Млин» (1899), «Перед бурею» (1901), «Подруги» (1904), «Куточок Москви» (1905), «У хворої» (1906), «Мати» (1907), «У приймальні» (1907), «Сутінки. Малоросія» (1909), «Болгарія» (1911), «Поблизу Києва», «На березі Дніпра» (об. – 1916), «Видубицький монастир», «Надвечір» (об. – 1917) та ін.

Літ.: ХН СССР. Москва, 1983. Т. 4. Кн. 1; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ІВНИЦЬКА
Зоя Олександрівна

(04.11.1928, м. Біла Церква, нині Київ. обл. – серпень 2019, США) – художник театру, живописиця, графік. У 1948–53 навч. в ОХУ (викл.: Л. Мучник, Д. Фруміна), дипл. робота – «У новій родині» (олія). У 1954–66 – учитель малювання і кер. ізостудії Палацу піонерів (м. Тирниауз, нині Кабардино-Балкарська Республіка, РФ), Будинку офіцерів і Палацу студентів, 1968–75 – викладачка Театр. та худ.-технічного училища (усі – м. Одеса). У 1967–92 – художник по костюмах Театру музичної комедії (Одеса); оформлювала вистави і створювала ескізи костюмів для Одес. ТЮГу, Одес. рос. драм. театру ім. Іванова, театру «Сучасник» («Современник», м. Москва). Також авторка живописних і графічних (пастель, акварель, вуглина) творів. Учасниця виставок від 1960-х. Персон. виставки – м. Одеса (1967), м. Лос-Анджелес (шт. Каліфорнія, США, 2009).

Тв.: оформлення вистав – «Рік без кохання» Л. Устинова (1965), «Громадський обвинувач» Я. Волчека (1966, об. – Одес. ТЮГ), «Професія пані Варрен» Б. Шоу (1967, Одес. рос. драм. театр ім. Іванова); ескізи костюмів – «Вєрка… Надія, Любов» М. Ліфшиця та Г. Портнова (1967), «Весела вдова» (1968) і «Граф Люксембург» (1985) Ф. Легара, «Майя» С. Феньєша, «Потрібна героїня» В. Баснера (об. – 1969), «Журавель у небі» О. Колкера (1970), «Циганський барон» (1971) і «Летюча миша» (1983) Й. Штрауса, «Вік жінки» В. Семенова (1971), «Принцеса цирку» І. Кальмана (1972), «Попелюшка» А. Спадавеккіа (1973), «Донна Лючія, або Здрасьте, я ваша тітонька!» О. Фельцмана (1975), «Прекрасна Єлена» (1976) та «Політ на Місяць» (1982) Ж. Оффенбаха, «На світанку» О. Сандлера (1982), «Моя чарівна леді» Ф. Лоу (1984), «Скрипаль на даху» Дж. Бока (1987), «Слон» В. Гроховського (1988), «Великий мікадо, або Шлюб по-японськи» А. Саллівана (1989), концертна програма «Нам – 25!» (1973, усі – Театр муз. комедії, Одеса), «Пушкін в Одесі» Ю. Динова (1969, Одес. рос. драм. театр ім. Іванова), «Ешелон» М. Рощина (1975, театр «Сучасник» («Современник») (Москва); графіка – «У кравчині» (1955), «Дочка» (1973); живопис – «Дівчина у кімоно» (1962), «Дерево» (1970).

Муз.: Музей Одес. академічного театру музичної комедії ім. М. Водяного.

Літ.: ХН СССР. Москва, 1983. Т. 4. Кн. 1; Щурова Т. Театр сценографа. *Театр*. 2001. № 4; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ІВНИЦЬКА Тамара Василівна –
див. ЇВНИЦЬКА / ІВНИЦЬКА Тамара Василівна

ІВНИЦЬКИЙ
Михайло Борисович

(19.02.1926, с. Стрижавка, нині смт Вінниц. р-ну Вінниц. обл. – 14.04.1996, м. Одеса) – художник театру. Засл. худож. УРСР (1980). Учасник ІІ СВ. Упродовж 1948–53 навч. в ОХУ (викл.: Л. Мучник, Д. Фруміна, дипл. робота – «Декрет про мир»). Працював в Одес. рос. драм. театрі ім. А. Іванова (1955–67), Одес. театрі муз. комедії (1967–94). Оформлював вистави, створював ескізи декорацій і костюмів для Одес. ТЮГу, Одеського укр. музично-драм. театру, Київського укр. драм. театру ім. І. Франка, а також для Великого драм. театру (ВДТ, рос. БДТ, м. Ленінград / Санкт-Петербург), театру «Сучасник» (рос. «Современник», м. Москва) (об. – РФ), Ташкентського рос. драм. театру (РУ). Упродовж 1958–64 викладав в ОТХТУ. Учасник вист. від 1955 (Одеса).

Тв.: оформлення вистав, ескізи декорацій і костюмів – «Дон Сезар де Базан» А.-Ф. Деннері і Ф. Дюмануара (1954), «Дерева вмирають стоячи» А. Касона, «Доктор» Б. Нушича (об. – 1956), «Кам'яне гніздо» Х. Вуйоліойки, «Остання зупинка» Е.-М. Ремарка (об. – 1958), «Битва в дорозі» Г. Ніколаєвої, «Дамоклів меч» Н. Хікмета (об. – 1959), «Привиди» Г. Ібсена (1960), «Третя голова» М. Еме (1961), «День народження Терези» Г. Д. Мдівані (1962), «Король Лір» В. Шекспіра, «Людина з зірки» К. Віттлінгер (об. – 1963), «Цар Федір Іоаннович» О. К. Толстого, «Різдво в домі сеньйора Куп'єлло» Е. де Філіппо, «Трактирниця» К. Гольдоні (усі – 1964), «Дон Кіхот веде бій» В. Коростильова, «Три товстуни» Ю. Олеші (об. – 1965), «Біг» М. Булгакова (1968), «Пушкін в Одесі» Ю. Динова (1969), «Забути Герострата» (1973), «Цезар і Клеопатра» Б. Шоу (1986), «Сьомий подвиг Геракла» М. Рощина, «Занепад» І. Бабеля (об. – 1987), «Ревізор» М. Гоголя (1989), «Антихрист» Д. Мережковського (1990), «Гроза» О. Островського (1991, усі – Одеський рос. драм. театр ім. А. Іванова), «Вірка… Надія, Любов» М. Ліфшиця і Г. Портнова (1967), «Біла ніч» Т. Хрєнникова і Є. Шатуновського, «Весела вдова» Ф. Легара (об. – 1968), «Майя» С. Феньєша, «Потрібна героїня» В. Баснера (об. – 1969), «Журавель у небі» А. Колкера, «Людина з Ламанчі» Д. Вассермана (об. – 1970), «Вік жінки» В. Семенова (1971), «П'ятий зайвий» А. Красотова, «Кому посміхаються зорі» Б. Олександрова (об. – 1972), «Принцеса цирку» І. Кальмана (1972, 1995), «Російський секрет» В. Дмитрієва (1974), «Пізня серенада» (1976) і «Місто на світанку» В. Ільїна (1979), «Донна Люція, або Здрасьте, я ваша тітонька!» (1975) і «Старі будинки» О. Фельцмана (1979), «На світанку» О. Сандлера (1982), «Циганський барон» (1971) і «Кажан» («Летюча миша») Й. Штрауса (1983), «Моя чарівна леді» Ф. Лоу (1984), «Слон» В. Грохов-

ського (1988), «Великий Мікадо, або шлюб по-японськи» А. Саллівана (1989), концертна програма «Нам – 25!» (1973, усі – Одес. театр музичної комедії), «97» М. Куліша (1967), «Король Матіуш» Я. Корчака (1968, Одес. ТЮГ), «Мій бідолашний Марат» О. Арбузова (1972), «Тев'е-молочник» за Шолом-Алейхемом (1984, усі – Одес. укр. музично-драматичного театру), «Старий» М. Горького (1968, Київ. укр. драматичний театр ім. І. Франка), «Три мішки смітної пшениці» В. Тендрякова (1974, ВДТ, Ленінград / Санкт-Петербург), «Цар Федір Іоннович» О. К. Толстого (1975, Ташкентський рос. драм. театр), «Погода на завтра» М. Шатрова (1974), «Ешелон» М. Рощина (1975, об. – «Сучасник», Москва).

Літ.: ІУМ : в 6 т. Київ, 1968. Т. 6; Вериковська І. Художник і сцена. Київ, 1971; СХУ. Київ, 1973; Лидер Д. Мастер действующей сценографии. *Вечерняя Одесса*. 1975. 23 ноября; Альшиц Л. Самая увлекательная игра. *Вечерняя Одесса*. 1980. 9 февраля; ХН СССР. Москва, 1983. Т. 4. Кн. 1; МУЕД. Київ, 1992; МУБД. Київ, 1997; ХУЕД. Київ, 2006; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ІГНАТІЙ

(18 ст.) – іконописець. Відомий за писемними джерелами. Працював у КПЛ. У 1757 до керівництва Лаври надійшло «Прошение…» ігумена Зміївського Миколаївського монастиря (містився в ур. Козача гора над р. Сіверський Донець, нині терени с. Коропове Чугуївського р-ну Харків. обл.) відрядити («відпустити») майстра з лікарняного (больничного) монастиря до Зміївського монастиря на заміну іконописцеві Михаїлу.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 127. Оп. 1020. Спр. 842; Ф. 128. Оп. 1. Спр. 855.

Літ.: Уманцев Ф. Матеріали до словника вітчизняних мистців, ремісників, керівників художніх робіт та меценатів XVIII – початку XX ст. (за документами архіву Києво-Печерської лаври). *СМ.* 2008. Чис. 1 (21).

Р. Забашта

ІГНАТІЙ

(19 ст.) – різьбяр, столяр, позолотник, ієромонах. Відомий за документацією КПЛ. У 1859 уклав контракт на проведення сницарської та столярної роботи в новопоставленому іконостасі церкви Новопечерського Свенського монастиря поблизу м. Брянська (нині РФ). Того-таки року прибув зі своїми помічниками («молодиками») для золочення приділочних «штук».

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 9.

Літ.: Уманцев Ф. С. Матеріали до словника вітчизняних мистців, ремісників, керівників художніх робіт та меценатів XVIII – початку XX ст. (за документами архіву Києво-Печерської лаври). *СМ.* 2008. Чис. 1 (21).

Р. Забашта

ІГНАТОВ
Фома

(2 пол. 18 ст.) – маляр / іконописець. Відомий за писемними джерелами. У 1775 брав участь у відновленні малярного оздоблення Успенського собору КПЛ.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 440.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІГНАТЬЄВ
Олександр Михайлович

(22.08.1912, м. Миколаїв – 02.12.1998, м. Санкт-Петербург, РФ) – скульптор. Учасник ІІ СВ. Упродовж 1932–33 навч. в Миколаїв. худ. технікумі (викл. К. Рижов), узяв участь у Першій червоноармійській виставці, його скульптура «Радист» були відзначена Л. Шервудом. У 1934–38 – навч. в КХІ (викл. Л. Шервуд), у 1938–41, 1942–46 – в ІЖСА (м. Ленінград, нині Санкт-Петербург, викл. О. Матвєєв), дипл. робота – «Джамбул на коні». У 1946–48 – в аспірантурі ІЖСА, у 1947–49 викладав в ІЖСА. У кін. 1940-х брав участь у реставрації Великого каскаду Петродворця. Учасник вист. від 1947. Персон. виставки – 1974, 1980 (об. – Ленінград). Твори **І.** експонувалися в Німеччині, Угорщині, Чехословаччині.

Тв.: скульптура (бронза, дерево, мармур, вапняк, граніт, тонований гіпс, штучний камінь, чавун) – «Путилівці», «Юнак» (об. – 1947–48), «Достаток» (1948, у співавт., фриз на будинку уряду, м. Душанбе, Таджикистан), «Портрет акина Джамбула Джамбаєва» (1949, 1953), «О. М. Островський» (1950, 1957), «С. Кіров» (1952), «Материнство», «Спорт», «Музика», «Воїн» (усі – 1953, у співавт., будинок на площі Повстання, м. Москва), «Робітник», «Колгоспниця», «Вчений», «Мистецтво» (усі – 1954, у співавт., Будинок культури та науки, м. Варшава, РП), «На цілині» (1957), «Працювати та навчатися» (1960), «Юність» (1961), «Дівчина» (1962, 1967), «Хлопчики» (1963, горельєф), «Материнство» (1964, 1969, 1970–71), «Прапороносець», «К. Тімірязєв» (об. – 1965), пам'ятник Артему (1966, м. Красний Луч, нині Кришталевий Луч Луган. обл.), «Металісти» (1967), «Сходознавець-арабіст І. Крачковський», «В. Ленін» (об. – 1969), «За владу Рад» (1969–70), надгробок А. Ахматової (1970, с. Комарово Ленінградської обл.), «Вчителька», «Весна» (об. – 1971), «Льотчик-космонавт В. Пацаєв» (1972), «Механізатор» (1974), обеліск на честь 150-річчя Повстання декабристів (1975), «Двічі Герой Радянського Союзу С. Ковальов» (1975–77), проєкти пам'ятників О. М. Островському (1950), В. Маяковському (1953–54), математику П. Чебишеву (1960), Захисникам Ленінграда (1966); графіка (олівець, кольоровий олівець) – «Автопортрет» (1948).

Муз.: ДРМ та ін.

Літ.: А. М. Игнатьев. Выставка произведений : каталог. Ленинград, 1974; Засл. худож. РСФСР А. М. Игнатьев. Скульптура, рисунок : каталог. Москва, 1980; ХН СССР. Москва, 1983. Т. 4. Кн. 1.

О. Ламонова

ІГНАТЬЄВ
Петро Михайлович

(05.06.1923, с. Возсіятське, нині Вознесенського р-ну Миколаїв. обл. – 13.04.2003, м. Київ) – живописець, графік. Учасник ІІ СВ. Член НСХУ (1965). У 1948–53 навч. в ОХУ (викл. М. Поплавський), у 1953–59 – у КДХІ (викл. М. Хмелько, дипл. робота – «У розвідників» (кер. В. Пузирков). Протягом 1960 – 68 ви-

кладав у КДХШ. Учасник вист. від 1958 (Київ).

Тв.: живопис – «Фронтова дорога» (1958), «Командир степового корабля», «Караюсь, мучусь, але не каюсь…» (об. – 1961), «Це ж та молодість моя…» (1964), «Усією сім'єю», «Студенти» (об. – 1968), «Розвідник», «Володимир Ілліч і Надія Костянтинівна» (об. – 1970), «Порт», «Солдати» (об. – 1972), «Партквиток», «Важкі роки» (об. – 1974), «Парад на Червоній площі 7 листопада 1941 р.» (1975), «Син полку», «Голосіївський ліс» (об. – 1976), «На колгоспних ланах» (1980-і) та ін.; графіка (лінорит, кольоровий лінорит) – «Наймичка» (1960), «Катерина» (1961).

Літ.: Художня виставка, присвячена 100-річчю від дня смерті Т. Шевченка : каталог. Київ, 1961; ХН СССР. Москва, 1983. Т. 4. Кн. 1; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ІГУСЄВ

(2 пол. 19 – 1 чв. ? 20 ст.) – маляр. Відомий за писемними джерелами. У 1900 уклав контракт із керівництвом КПЛ на виготовлення загального проєкту орнаментального розпису лаврської трапезної.

Дж.: Ф. 128. Оп. 2. Спр. 418.

Літ.: Уманцев Ф. Матеріали до словника вітчизняних мистців, ремісників, керівників художніх робіт та меценатів XVIII – початку XX ст. (за документами архіву Києво-Печерської лаври). *СМ.* 2008. Чис. 1 (21).

Р. Забашта

І. Ґ. – див. **Глинський Іоанн / Іван**

ІЄРЕМІЙ)

(17 ст.) – гравер. Відомий за книжковими гравюрами, підписаними ім'ям «Иєрємєй».

Тв.: гравюри в книзі «Євангеліє» (Львів, 1670).

Літ.: Києво-Печерський державний історико-культурний заповідник. Стародруки XVI–XVIII ст. : каталог. Київ, 1971; Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Львів, 1981. Кн. 1 (1574–1700).

Р. Забашта

ІЄРОД Ф.

(18 ст.) – гравер. Працював для друкарні КПЛ у другій половині століття. Відомий за книжковою гравюрою, підписаною повним ім'ям з монограмою – «Иерод Ф.»

Тв.: гравюра в книзі «Псалтир» (КПЛ, 1756).

Літ.: Києво-Печерський державний історико-культурний заповідник. Стародруки XVI–XVIII ст. : каталог. Київ, 1971; Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Львів, 1984. Кн. 2. Ч. 1 (1701–1764).

Р. Забашта

ІЄРОФЕЙ

(18 ст.) – гравер. Працював для друкарні КПЛ у другій половині століття. Відомий за книжковими гравюрами, що підписані ім'ям «Иерофей».

Тв.: гравюри в книзі «Євангеліє» (КПЛ, 1759).

Літ.: Києво-Печерський державний історико-культурний заповідник. Стародруки XVI–XVIII ст.: каталог. Київ, 1971; Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Львів, 1984. Кн. 2. Ч. 1 (1701–1764).

Р. Забашта

ІЖИ – див. **ІРІ**

ІЗАЇ
Карой

(1887, м. Калоча, нині Угорщина – 1938, м. Берегове, нині Закарпат. обл) – живописець, графік. Упродовж 1908–12 навч. в Будапештській АМ (викл. Імре Ревес). Від 1921 жив на Закарпатті. Автор портретів, пейзажів, розписів церков. Персон. виставка – м. Будапешт (нині Угорщина, 1918).

Тв.: живопис – «Дівчина», «Жінка», «Жінка у хустині» (1915), «Автопортрет» (1930-і); графіка (вуглина та ін.) – серії «Дерев'яні церкви Закарпаття», «Пейзажі Мараморощини».

Муз.: ЗОХМБ.

Літ.: Островський Г. Образотворче мистецтво Закарпаття. Київ, 1974; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ІЗДЕБСЬКИЙ
Володимир Олексійович

(03.06.1882, м. Київ – 1965, м. Нью-Йорк, США) – скульптор, живописець, організатор мистецтва. Навч. на рисувальних курсах М. Манилама в м. Одесі, 1887–1901– у Л. Іоріні в ОРШ, 1902–03 – в м. Мюнхені (нині ФРН) у скульптора В. фон Рюмана, серпень 1903 – вересень 1904 – в ОХУ. У 1897 – учасник виставки Т-ва вишуканих мист-в в Одесі, 1898 – студентської худ. виставки. У 1905 заарештований за участь в антимонархічних мітингах. Рік провів у тюрмі, згодом – на засланні. Звідти йому вдалося виїхати в м. Женеву (ШК), де він вступив до партії есерів, відвідав м. Париж (Франція) та Мюнхен. Повернувся до Одеси в 1908. Експонент вист. ТПРХ (1908), Салону С. Маковського (1909), виставки київ. журн. «У світі мистецтв» («В мире искусств») (Київ, 1909, організатор О. Філіпов). 1909 – член «Нового художнього об'єднання» в Мюнхені, створеного В. Кандинським. Співпрацював з київ. та одес. пресою. Видав в Одесі кілька номерів вечірньої газ. «Телеграф» (1907) та щотижневика «Скалапендра» (1908). У 1909 викладав у приватній худ. школі М. Манилама в Одесі. Організував етапні для вітчизняного мист-ва виставки, що увійшли в історію мист-ва як «Салони Іздебського»: «Салон. Інтернаціональна виставка картин, скульптури, гравюри та малянків» (1909–10, Одеса, Київ, м. Санкт-Петербург, м. Рига) та «Салон 2. Міжнар. художня виставка» (1910 –11, Одеса, м. Миколаїв, м. Херсон). У 1911–13 займався театр. антрепризою (театр-кабаре «Зелений папуга», разом з М. Гершенфельдом театр «Нової драми», влаштовував гастрольні турне). З 1913 – у Парижі, де під впливом подій І СВ до 1925 перестав займатися худ. творчістю, працював у царині театр. антрепризи,

брав активну участь у худ. житті (секретар Спілки рос. художників Франції). У 2 пол. 1920-х почав займатися розробкою ескізів для декор. тканин. У 1940 залишив Париж. 1941 – оселився в Нью-Йорку, де повертається до скульптури, звертається до абстрактного живопису, робить асамбляжі. Творчість відбиває широке коло модерністських тенденцій 1 третини 20 ст. Персон. виставки – Нью-Йорк (1965, 1968), 2005 (Санкт-Петурбург).

Пр.: XIV виставка Товарищества южнорусских художников в Одессе. *Сцена и музы.* Одесса, 1902. № 26–27; О современном искусстве (Лекция В. Издебского в «Салоне»). *Одесский листок.* 1909. 5 декабря; Письмо в редакцию. *Одесские новости.* 1909. 15(28) декабря; Новая живопись. *Искусство и печатное дело.* Киев, 1910. № 2–3.

Тв.: скульптури – «Весняні присмерки» (1908), «Портрет Гиршбейна», «Стара», «У прірву», «Поет» (усі – 1909), ін.; живопис – «Натюрморт з профільним портретом дружини художника» (1920–30-і), ін.

Муз.: РМСП, РМСП, ММСМ.

Літ.: Severukhin D. Vladimir Izdebsky and his Salons. *Experiment – Експеримент: A Jornale of Russien Culture.* Los Angeles, 1995. V. 1; Салоны Издебского. Киев, 1998; ТЮРХ. Одесса, 2000; Новик Д. Владимир Издебский. *Искусство.* 2005. № 2; Лущик С. Одесские «Салоны Издебского» и их создатель. Одесса, 2005; Владимир Издебский. Из цикла «Возвращение» : альбом. Санкт-Петербург, 2005. Вып. 105.

Г. Скляренко

ІЗМАЙЛОВИЧ
Дмитро Васильович

(1890, м. Сатанів, нині смт Городоцького р-ну Хмельниц. обл. – 15.10.1976, м. Ріо-де-Жанейро, Бразилія) – живописець. У 1918–19 навч. в Укр. АМ (викл. М. Жук). Від 1919 – у м. Константинополі / Стамбулі (Туреччина), від 1926 – у США, від 1927 – у Бразилії. Автор пейзажів, натюрмортів, портретів. Копіював мозаїки і фрески Кахріє-Джамі, Одалар-Джамі та ін. Учасник вист. від 1919. Персон. виставки – м. Київ (1919), Ріо-де-Жанейро (1968, 1984–1985, 1998, 2000), м. Сан-Пауло (1974, 2004), м. Форталеза (1984), м. Порту-Алегрі (1998) (усі – Бразилія).

Тв.: «Натюрморт», «Портрет короля Єгипту Фарука», «Рабіндранат Тагор», «Поет М. Бандейро», «Вчений А. Атанде», «Релігія, мистецтво, наука» (1939).

Літ.: Салатко-Петрищев В. Выдающийся русский художник: К пятидесятилетию творчества Д. В. Измайловича. *Возрождение.* 1968. № 197; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ІЗРАЇЛЬСЬКИЙ
Лев Самойлович

(05.08.1918, м. Харків – 17.02.1978, м. Химки, нині Москов. обл., РФ) – графік. У 1933–37 навч. в ХХУ, 1937–39 – у ХДХІ (викл. – О. Кокель, дипл. робота – «Музики», кер. С. Бесєдін). У 1947 жив у м. Москві, від 1969 – у Химках. Працював у сфері прикладної графіки, створював рекламні проспекти, фабричні марки, фірмові знаки, а також плакати. Учасник вист. від 1952 (Москва).

Тв.: плакати – «Міжнародний тиждень листа» (1963), «Збережемо для майбутніх поколінь» (1967), «Підмосков'я моє» (1968), «Фестиваль мистецтв» (1969), «МОСРХ-25» (1972), «Третій фестиваль духових оркестрів» (1975–76) та ін.

Літ.: ХН СССР. Москва, 1983. Т. 4. Кн. 1.

О. Ламонова

І: К:

(17 ст.) – гравер. Працював для друкарні КПЛ у 1680–90. Гравірував на дереві. Відомий за книжковими гравюрами, підписаними монограмою І. К.

Тв.: гравюри в книзі «Синопсис» (КПЛ, 1680): «Цар Володимир» (обіч центральної фігури Володимира містяться постаті свв. Бориса і Гліба та дві дрібні сцени: посланці показують Володимирові картину Страшного Суду й хрещення Володимирове), підпис: Року а҃хп [1680] м(еся)ца Декемврїд днѧ ѓ [30] І: К: (арк. 46 зв.); у книзі: «Служба... Ніколаю Мирликійскому Архіепископу и Чудотворцу» (КПЛ, 1680): «Перенесення мощей св. Миколая», підпис: І: К: (арк. 21 зв.), «Св. Микола (типу «Миколи Можайського») з дѣяніями», підпис: І: К: (арк. 31 зв.); у книзі «Апостол» (КПЛ, 1680); у книзі: «Акафісти» (КПЛ, 1693): гравюра (арк. 142 зв.).

Літ.: Ровинский Д., Подробный словарь русских граверов XVI–XIX вв. Санкт-Петербург, 1895. Т. 1; Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Київ, 1926; Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Додаток 1. Київ, 1927; Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Львів, 1981. Кн. 1. (1574–1700).

Р. Забашта

ІЛАРІЙ

(18 ст.) – іконописець. Згідно з документацією КПЛ, у 1735 майстер працював у монастирі.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 2.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІЛАРІОН

(18 ст.) – гравер, чернець. Монаший чин відбував у КПЛ, у середині й другій половині століття працював для монастирської друкарні. Гравірував на дереві. Відомий за книжковими гравюрами, підписаними монограмами: І:, М: І:, скороченнями: М: Іла:, Мона: Ілар: або розгорнуто: Монах Іларіѡн, «Монах Иллариѡн резал».

Тв.: гравюри в книзі «Мінеї місячні» (КПЛ, 1750): титульні рамки та малі заставки; у книзі «Правила къ Божостевнному Причащению» (КПЛ, 1752, 1755, 1760): титульна рамка, підпис: М: Іла; у книзі «Синодик» (КПЛ, 1764), підпис: Монах Иллариѡн резал; у книзі «Євангелії» (КПЛ, 1771): ілюстрації «Хрещення І. Христа», підпис: Монах Іларіѡн (арк. 115), «Різдво Божої Матері», підпис: Іерм: ил» (арк. 195); відбитки з кліше заставок: «Святитель з іконою», підпис: Мона: Ілар:, «Два святителі», підпис: М. Ілар:, «Святитель і диякон», підпис: М: І:, «Двоє святих та

битва», підпис: Іла:, «Святий з патерицею», підпис: І, «Свята», підпис: І, «Двоє святих», підпис: І, «Три постаті святих князів» », підпис: І, «Покладання ризи» (?), підпис: І.; в книзі «Октоих» (КПЛ, 1797); ін.

Літ.: Ровинский Д., Подробный словарь русских граверов XVI–XIX вв. Санкт-Петербург, 1895. Т. 1; Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Київ, 1926; Києво-Печерський державний історико-культурний заповідник. Стародруки XVI–XVIII ст. : каталог. Київ, 1971; Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Львів, 1984. Кн. 2. Ч. 1 (1701–1764), Ч. 2 (1765–1800).

Р. Забашта

ІЛІОДОР (ILIODOR)

(18 ст.) – гравер. Працював у м. Чернігові в середині століття. Гравірував на міді. Відомий за книжковими підписаними гравюрами. Серед творів трапляються копії з робіт київського майстра (рисувальника?) І. Макарія. Підпис відтворював кирилицею та латиницею: Іліодор, Iliodor. На думку П. Попова, майстер **І.** може відповідати Іліодорові Таляревському, який працював у Чернігові приблизно в тих самих роках, але гравірував на дереві (див.: Таляревський Іліодор).

Тв.: гравюри в книзі «Октоїх» (Чернігів, 1757): «Старозавітна Трійця», підпис: Iliodor (титул. зв.), «І. Дамаскин» (копія з гравюри на міді І. Макарія), підпис: 1756 году. Іліодор (арк. 8 зв.).

Літ.: Труды Черниговского предварительного комитета по устройству XIV Археологического съезда в г. Чернигове. Чернигов, 1908 (відбитки з мідних кліше майстра); Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Київ, 1926; Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Львів, 1984. Кн. 2. Ч. 1 (1701–1764).

Р. Забашта

ІЛІЯ

(бл. 1672, м. Лебедин, нині Сум. обл. – ?) – іконописець, ієродиякон. Відомий за писемними джерелами. Фахову освіту здобув у м. Києві, у місцевого іконописця. Згодом став послушником, а за певний час і ченцем чоловічого Сум. Пантелеймонівського (?) монастиря (містився на околиці м. Сум). У монахи був пострижений Інокентієм Ждановичем – ігуменом Дятловицького Спасо-Преображенського монастиря поблизу м. Пінська (нині РБ). Імовірний автор іконостасного малярства Архангело-Михайлівської церкви с. Бездрик на Сумщині (нині Сум. р-ну Сум. обл.).

Літ.: Фомин И. Церковные древности с. Бездрик Сумского уезда Харьковской губернии. Харьков, 1916; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІЛІЯ

(18 ст.) – маляр. Відомий за підписними творами. Працював у м. Хусті на Закарпатті (нині центр Хустського р-ну Закарпат. обл.). У 1737 поновляв іконостас у церкві с. Колодне (нині Тячівського р-ну Закарпат. обл.).

Тв.: образи іконостаса; авторський підпис на зворотному боці царських врат: поновленіе сих лиц року божія 1737 ілія маляр хуски.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІЛЛЯ / ІЛІѦ

(17 ст.) – гравер, чернець. Уродженець, імовірно, західноукраїнських теренів. Спершу жив і працював у м. Львові. Висловлено припущення про навчання **І.** в школі місцевого Успенського ставропігійного братства, що містилася в одному приміщенні з братською друкарнею. Фахові навички міг перейняти від провідного гравера друкарні Георгія Ієродиякона. У 1630-х постригся в ченці львів. Онуфріївського монастиря, підпорядкованого Успенському братству, водночас працював як гравер для видань братства: «Псалтиря» (1637), «Анфологіона» (1638), «Октоїха» (1639). У 1639 майстер виконав гравюри для «Апостола» на замовлення приватного львів. друкаря Михайла Сльозки. Імовірно, за сприяння останнього та на запрошення архімандрита Печерського монастиря та митрополита Київського, Галицького і всієї Руси Петра Могили (1596–1647) у 2 пол. 1639 чи на поч. 1640 переїхав до м. Києва, де почав відбувати монаший чин у КПЛ, гравіруючи одночасно для монастирської друкарні. Уже в травні 1640 побачила світ «Тріодь пісна» з окремими гравюрами майстра. Упродовж 1641–42 за дорученням П. Могили перебував у Молдовському князівстві, у м. Ясах, де гравірував для видань новозаснованої (старанням П. Могили та прибулих київських учених і майстрів) друкарні в місцевому монастирі Трьох Святителів. (Обладнання друкарні було надіслане з Києва на прохання молдовського господаря). Тут **І.** створив графічні оздоби для декрету константинопольського патріарха Парфенія I «Parthenii Patriarchæ Constantinopolitani decretum synodale» від 20 грудня 1642, а згодом – гравюри до книги «Carte de învăţătură (Учительного Євангелія)» (1643), великий панегіричний естамп на честь господаря Василе Лупу, його дружини Катерини й сина Стефана (Стефаніці) (1643?) та окремі гравюри до видання «Pravile împărăteşci» («Імперських правил»), що були видрукувані у 1646 (вже після повернення майстра до Києва влітку 1643). На батьківщині першу серію гравюр **І.** виконав для панегірика учня Київ. колегіуму Пилипа Баєвського «Choreae bini solis et lunae» (1645), присвяченого шлюбові великого князя литовського Януша Радивіла (Радзивілла) з донькою Молдавського господаря Марією Лупу. Імовірно, майстрові нале-

жить авторство графічного оздоблення і двох інших панегіриків 1640-х, видрукуваних в КПЛ. Певний час, 1645–49, **І.** працював над створенням візуального ряду до видання «Біблії», якому не судилося побачити світ (гравюри були видані окремо на зразок «Ілюстрованої Біблії»). Водночас проілюстрував лаврське видання «Требника» Петра Могили (1646; роботу над ним розпочав ще 1644). Опріч книжкової графіки, виконував естампи, зокрема 1650 датується антимінс для єпископа Перемиського, Самбірського та повіту Сяноцького Антонія Винницького. Після сплюндрування польс. армією Києва в 1651 майстер залишає місто й переїздить до містечка Кобищі на Чернігівщині (нині с. Кобижча Бобровицького р-ну Чернігів. обл.), що належало київ. кашеляну Адамові Кисілю й перебувало під контролем козаків. Тут він створює щонайменше одне графічне зображення. Упродовж 1655–60 майстер працює над серією гравюр для «Патерика Печерського», що вийшов другом у 1661. Показово, що напередодні виходу книги ілюстрації до неї були видрукувані (1656?) окремим альбомом, який прибрав назву «Ілюстрований Патерик». У цей-таки період виконав антимінс для архієпископа Чернігівського і Новгород-Сіверського Лазаря Барановича (1657). Цикл ілюстрацій (понад сто мініатюрних гравюр) до книги «Акафісти» (1663) стали останнім доробком майстра. У своїй творчості, головно київ. періоду («Ілюстрована Біблія», «Требник» Петра Могили), майстер нерідко взорувався на зображення, виконані західноєвропейськими граверами: італійцем Бартоломео да Бреша (1506–?), німцем Зебальдом Бехамом (1500–50), а також ілюстраціями «Theatrum Biblicum» нідерландського видавця Класа Йонсзоона Вішера (Піскатора) (1587–1652). Гравірував на дереві, створив понад 500 графічних зображень і оздоб. Відіграв суттєву роль у становленні в укр. граверстві та мист-ві раннього Нового часу в цілому портретного, пейзажного та батального жанрів. Твори майстра мають різні варіанти авторських підписів: илїа гри (грішний), иліа анакгноΣіоz (недостойний) / илїа анак / ілиѧ а, иліѧ с: с (схимник) / иліѧ. с: скі / и. с·с: к., Helias. a, Helı. Кліше майстра використовувалися в друкарнях (Львів, Київ) ще тривалий час, до початку 18 ст. Гравюри **І.** слугували взірцями як для пізніших графіків, так і мистців інших видів образотворення, насамперед малярства.

Тв.: гравюри в книзі «Псалтир» (Львів, 1637): титульна рамка; у книзі «Анфологіон» (Львів, 1638): іл., заставки; у книзі «Октоїх» (Львів, 1639): ілюстрації, заставки; у книзі «Апостол» (Львів, 1639): титульна рамка, окремі ілюстрації, заставки; «Тріодь Пісна» (КПЛ, 1640): іл. «Ліствиця св. Йоана», «Старозавітна Трійця», «Богоявлення», «Новозавітна Трійця» (усі – 1640); оздоби декрету константинопольського патріарха Парфенія I «Parthenii Patriarchæ Constantinopolitani decretum synodale» (Яси, 1642); у книзі «Carte de învăţătură» («Учительного Євангелія)» (Яси, 1643): титульна рамка, окремі ілюстрації, зокрема образи «Св. Йоанна Нового Сучавського», «Св. Параскеви-Петки Тирновської (із житієм)»; у книзі «Євангелія» (Львів, 1644, 1665): ілюстрація «Воскресіння І. Христа», підпис: Иліа: (титул. арк. зв.); у книзі Петра Могили «Требник» (КПЛ, 1644): ілюстрації «Розп'яття», «Тайна В [2] св. миропомазанія», підпис: Илія (с. 62), «Розп'яття», підпис: Илія (с. 216), «Тайна Г [3] преч. тѣла и крови... І. Хр.» (сцена причастя ченця і мирян), підпис: Илія (с. 217), «Тайна Д [4] св. покаянія», підпис: Илія а (с. 347), заставка без образів, підпис: Ил. (с. 397), «Тайна Є [5] св. супружества» (побутова сцена вінчання молодих із двома меншими образками внизу), підпис: Илія а (с. 405), «Тайна З [6] св. елеосвящення», підпис: Илія (с. 449), «Погребіння чоловіка», без підпису (с. 585), рамка для заголовків другої та третьої частин (із сімнадцятьма дрібними поясними фігурками святих у квітках), без підпису; у книзі Петра Могили «Требник» (КПЛ, 1646): титульна рамка, підпис: Helias Rok 1646 oktob 7 (титул. арк.), ілюстрація «Розп'яття» (с. 20, 444), ілюстрація «Архірей освячує воду», підпис: Илія а (ч. II, с. 3); у книзі «Учительна Євангеліє» (Яси, 1643): ілюстрація «Відсікання голови І. Предтечі», підпис: Илія; у книзі «Pravile împărăteşci» («Імперські правила)» (Яси, 1646): титульна рамка, герб господаря Василе Лупу; гравюра «Св. Йоанн Хреститель» (Кобище, 1651), авторський підпис: в кобыщи иліѧ; у книзі «Патерик Печерський» (КПЛ, 1661): титульна рамка, ілюстрації, заставки; у книзі «Акафісти» (КПЛ, 1663): титульна рамка, ілюстрації, заставки, кінцівки (понад сто мініатюрних гравюр); естампи – панегірик на честь господаря Василе Лупу і його родини (Яси, 1643?); «Антимінс» для єпископа Перемиського, Самбірського та повіту Сяноцького Антонія Винницького (КПЛ, 1650), підпис: Илія; «Антимінс» для архієпископа Чернігівського і Новгород-Сіверського Лазаря Барановича (КПЛ, 1657); гіпотетичні – естампи-панегірики: Theodosius Wasilewicz Baiewski «Sancti Petri metropolitæ Kioviensis thaumaturgi Rossiæ... Petrus Mohiła... patroni sui iconismus..» (КПЛ, 1645), Theodosius Wasilewicz Baiewski «Tentoria venienti Kioviam... Adamo de Brusiłow Sventoldicio Kisiel... a Collegio Mohil(aneo) Kiov(iensi) expansa» (КПЛ, 1646), Joseph Kalimon «Żal ponowiony po pogrżebie... Piotra Mohiły» (КПЛ, 1647).

Літ.: Pawlikowski J. Wiadomość o rytownikach polakach, i cudzoziemcach u nas osiadłych. *Czasopism Naukowy Księgozbioru Publicznego imienia Ossolińskich.* Lwów, 1829.2; Ровинский Д., Подробный словарь русских граверов XVI–XIX вв. Санкт-Петербург, 1895. Т. 1; Собко Н. Словарь русских художников. Санкт-Петербург, 1895. Т. 2. Ч. 1; Титов Ф. Типография Киево-Печерской лавры. Исторический очерк. Киев, 1918. Т. 1; Свенціцький І. С. Початки книгопечатання на землях України. Жовква, 1924; Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Київ, 1926; Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Дод. 1. Київ, 1927; Січинський В. Історія українського граверства. Львів, 1937; Коляда Г. Из истории книгопечатных связей России, Украины и Румынии в XVI–XVIII вв. *У истоков русского книгопечатания*, Москва, 1959; В'юник А. Гравюра XVI – першої половини XVII століття. *ІУМ :* в 6 т. Київ, 1967. Т. 2; Запаско Я. П. Мистецтво книги на Україні в XVI–XVIII ст.

Львів, 1971; Украинские книги кирилловской печати XVI–XVIII вв. Каталог изданий, хранящихся в Государственной библиотеке СССР… / сост.: А. А. Гусева, Т. Н. Каменева, И. М. Полонская. [Москва, 1976]. Вып. 1: 1574 – І половина XVII в.; [Москва, 1981]. Вып. 2. Т. 1: Киевские издания 2-й половины XVII в.; [Москва, 1990]. Вып. 2. Т. 2: Львовские, новгород-северские, черниговские, уневские издания 2-й половины XVII в.; Ілля. *УРЕ*. Київ, 1979. Т. 4; SAP. 1979. Т. 3; Фоменко В. Київська граверна школа XVII–XVIII ст. *ОМ*. 1980. № 1; Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Львів, 1981. Кн. 1. (1574–1700); Степовик Д. Українська графіка XVI–XVIII ст.: еволюція образної системи. Київ, 1982; Сакович А. Библия Илии. Киев. 1645–1649. *Панорама искусств*. Москва, 1983. [Вып.] 6; Логвин Г. Н. З глибин (гравюри українських стародруків XVI–XVIII ст.). Київ, 1990; Фоменко В. «Патерик Печерський» у дереворізах Ілії та Прокопія. *УМ*. Київ, 1993. Вип. І; Юрчишин О. Гравер Ілля у містечку Кобищі. *УМ*. Київ, 1993. Вип. 1; Юрчишин О., Антимінси гравера Іллі. *Родовід*. 1995. Вип. 12; Andreesc A. Arta cărţii (Cartea românească în secolele XVI–XVII). Ilustraţie şi ornament în cartea românească de până la Vasile Lupu şi Matei Basarab. Bucureşti, 1997; Dudaş F. Cazania lui Varlaam în Transilvania. Cluj-Napoca, 1983; Yurchyshyn-Smith O. Master Ilia's Lytseva Bible. *Print Quarterl*. London, 1998. Vol. XV, 4; Юрчишин О. Забута сторінка творчости гравера Іллі у XVII столітті (Ілля як майстер панегіричної гравюри). *ЗНТШ*. Львів, 1998. Т. CCXXXVI; Yurchyshyn-Smith O. The monk Iliam – illustrator of seventeenth-century Ukrainian and Romanian books. Solanus ; London, 1999. Vol. XIII; теповик Д. Київська Біблія XVII століття. Київ, 2001; Yurchyshyn-Smith O. The printing-house of the Monastery of Trei Ierarhi in Iaşi and its staff. *Series Byzantina*. Warszawa, 2003. Vol. I; Ковпаненко Н. Г. Ілля. *ЕІУ*. Київ, 2005. Т. 3: Е–Й; Степовик Д. В. Українська гравюра бароко: Майстер Ілля, Олександр Тарасевич, Леонтій Тарасевич, Іван Щирський. Київ, 2013; Юрчишин-Сміт О. Чернець Ілля (fl. 1637 – 1663). Каталог творів: українська та румунська гравюра доби Бароко. Київ, 2021.

Р. Забашта

ІЛЛЯ

(17 ст.) – різьбяр. Працював у другій половині століття в містечку Риботичі у Надсянні (нині село Перемишльського пов. Підкарпат. воєвод. РП). Згаданий (поряд із малярем Василем) у писемному реєстрі збитків, що були завдані місту 1690 військовою частиною.

Дж.: ЦДІАУ(Л). Ф. 13. Оп. 1. Спр. 453.

Літ.: Александрович В. Нові відомості про малярський осередок в Риботичах. *НТЕ*. 1992. № 1; Ałeksandrowycz W. Rybotycki ośrodek malarski w drugiej połowie XVII wieku. *Polska – Ukraina: 1000 lat sąsiedstwa*. Przemyśl, 1994. Т. 2; Косів Р. Риботицький осередок церковного мистецтва 1670–1760-х років. Львів, 2019.

Р. Забашта

ІЛЛЯШЕВИЧ
Іван

(? – 10.09.1673) – різьбяр. Жив і працював у містечку Риботичах, що в Надсянні (нині село в межах Перемишльського пов. Підкарпат. воєвод., РП). Згідно з текстом судового акту, в 1673 прибув до с. Цісова брати «товари за численні вироби свого ремесла», виготовлені «з розпорядження й на потребу … шляхтича М. Хановського», де був убитий за наказом згаданого шляхтича.

Дж.: ЦДІАУ(Л). Ф. 13. Оп. 1. Спр. 453.

Літ.: Александрович В. Нові відомості про малярський осередок в Риботичах. *НТЕ*. 1992. № 1; Ałeksandrowycz W. Rybotycki ośrodek malarski w drugiej połowie XVII wieku. *Polska – Ukraina: 1000 lat sąsiedstwa*. Przemyśl, 1994. Т. 2; Косів Р. Риботицький осередок церковного мистецтва 1670–1760-х років. Львів, 2019.

Р. Забашта

ІЛЬЇНА
Лідія Олександрівна

(27.02.1915, м. Михайлов, нині Рязанської обл. РФ – 14.10.1994, м. Бішкек, КР) – графік, живописиця. Держ. премія СРСР (1971). Нар. худож. Киргизької РСР (1963). У 1930–33 навч. в Рязанському худ.-педагогічному технікумі, у 1933–39 – у Москов. поліграфічному ін-ті (викл: К. Істомін, П. Павлінов, В. Фаворський), дипл. робота – іл. до роману Л. Фейхтвангера «Євгей Зюсс» (кер. М. Родіонов). У 1939–41 викл. у Фрунзенському ХУ. Ілюстрував книги для вид-в «Художня література», «Прогрес» (об. – Москва), «Киргизстан», «Мектеп» (об. – м. Фрунзе, нині Бішкек) та ін. У 1952–54 брала участь в оформленні Киргизького театру опери та балету (Фрунзе). Учасниця вист. від 1939. Персон. виставки – Фрунзе (1961, 1965, 1975), м. Москва, м. Таллінн (ЕР; об. – 1963), м. Алма-Ата (нині Алмати, РК), м. Баку (АзР), (об. – 1965), м. Рязань (нині РФ; 1968, 1972). Авторка графічних (малюнок, акварель, літографія, лінорит, дереворит, офорт) і живописних творів.

Тв.: ілюстрації та оформлення книг – «Переяславська рада» Н. Рибака (1957), «Лісова пісня» (1960) та «Вибране» (1971) Лесі Українки, «Киргизькі народні казки» (1961), «Старий і море» Е. Гемінгвея (1963), «Джаміля. Повісті» (1965) та «Перший вчитель» (1967) Ч. Айтматова, «Вершники» Ю. Яновського (1968), «Вірші та поеми» О. Пушкіна (1971), «Сонети» В. Шекспіра (1973), «Північна повість» К. Паустовського (1975) та ін.; станкова графіка – «Крим» (1939), «Чорні тополі», «Сірий день» (об – 1940), «Біля вікна» (1942), «У полі» (1943), «Дівчина» (1945), «Художник С. Акилбеков» (1954), «Школярка» (1955), «Пейзаж з деревами» (1956), «Чорні роки», «Спогад» (об. – 1963), «Вітчизна», «Музика (Мелодія)» (об. – 1972), «Пори року» (1975), серії «Кращі люди Радянської Киргизії» (1945–49), «Рідний край» (1957), «Слово про киргизьку жінку» (1958), «По Румунії» (1959–60), «По Японії» (1961–63), «Моя Киргизія» (1963–64), «Материнство» (1963– 1967), «Жінки світу» (1964–65), «Флоренція» (1966), «Молодь Киргизії» (1966–71); плакати – «Забезпечимо худобу кормами» (1943), «Слава воїну-переможцю» (1945); живопис – «Коні» (1940), «Зайчик» (1942), «У рідному колгоспі» (1943), «Остання бавовна» (1946), «Диня й виноград» (1949), «Осінь» (1950).

Муз.: ДТГ, ДРМ, Нац. музей мистецтв ім. Г. Айтиєва (Бішкек).

Літ.: Л. А. Ильина. Каталог отчетной выставки. 1940–1950. Фрунзе,

1951; Боров А. Л. А. Ильина. Фрунзе, 1958; Ганкина Э. Л. А. Ильина. Москва, 1959;

Л. Ильина. Каталог выставки. Москва, 1965; Ильина. Гравюры : альбом. Фрунзе, 1966; Экслибрисы Л. А. Ильиной : альбом. Фрунзе, 1966; Л. А. Ильина. Серии линогравюр «Материнство», «Молодёжь Киргизии» : альбом. Фрунзе, 1972; Л. Ильина. Линогравюры. Акварели. Литографии : альбом. Ленинград, 1973; Л. Ильина. Выставка графики : каталог. Фрунзе, 1976; Халаминская М. Л. А. Ильина. Мастер гравюры : альбом. Москва, 1980; ХН СССР. Москва, 1983. Т. 4. Кн. 1; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ІЛЬЧЕНКО
Дмитро Ілліч

(25.10.1878, с. Соснівка, нині Глухів. р-ну Сум. обл. – 30.08.1963, м. Нікополь Дніпр. обл.) – живописець. Від 1886 навч. в худ. школі при КПЛ, у 1900 закін. КРШ, у 1906–07 навч. в ІАМ (майстерня І. Рєпіна), у 1911 отримав диплом і звання класного художника. Від 1909 – у м. Києві, у 1937 переїхав до Нікополя. Автор портретів, натюрмортів, пейзажів. Учасник вист. від 1913.

Тв.: «Бандурист» (1911), «Натюрморт», «Мати», «Вікно», «По дорозі до казки», «Сон у Х ст.», «Скеля», «Дніпровські пороги», «Князь Святослав», «Нікопольські тополі», «Крок дами» (усі – 1940–60-і).

Літ.: ІУМ : в 5 т. Київ, 2006. Т. 4; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ІЛЬЧЕНКО
Леонід Харитонович

(09.12.1925, с. Матвіївка нині Полтав. р-ну Полтав. обл. – 04.03.1993, смт Диканька Полтав. р-ну Полтав. обл.) – скульптор. Засл. майстер нар. творчості України (1993). Спеціальної худ. освіти не отримав. Учасник вист. від 1949 (м. Полтава). Твори **І.** експонувалися в містах Києві та Москві.

Тв.: пам'ятники – «М. В. Гоголь» (1952, смт Диканька), «Т. Г. Шевченко» (1953, с. Чернечий Яр Полтав. обл.; варіант – смт Диканька), «М. Островський» (1968, смт Диканька, демонтовано); стела на честь воїнів-визволителів (1975, смт Диканька), «За владу Рад» (1957), «Пісня ланів» (1972), «Залп «катюш»», «Ранок (об. – 1974), погруддя «Генерал-лейтенант О. Нестеренко» (1975).

Муз.: Диканьківська КГ, Диканьківський історико-краєзнавчий музей, ПКМ, Великосорочинський літературно-меморіальний музей М. Гоголя (Миргородський р-н Полтав. обл.).

Літ.: Гончаренко В. Він прикрашає Диканьку. *Радянська Україна*. 1959. 29 листопада; Щербань І. Скульптури Леоніда Ільченка. *ЛУ*. 1972. 21 січня; ХН СССР. Москва, 1983. Т. 4. Кн. 1; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ІЛЬЯСОВ
Фарит Зіяйович

(лютий 1915, с. Байнаш, нині Башкортостан, РФ – після травня 1944) – графік. У 1934 закінчив Казанське ХУ (нині Татарстан, РФ). Від 1938 мешкав у Криму, від травня 1944 доля невідома. Автор графічних портретів. Учасник вист. від 1935.

Тв.: «М. Горький у Теселі» та ін.

Літ.: ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ІЛЮШКІН
Антон Григорович

(14.03.1914, с. Каширівка, нині Тамалінського р-ну Пензенської обл., РФ – 1989, ?) – живописець. У 1948–54 навч. в КДХІ (викл.: В. Касіян, В. Черніков, дипл. робота – «На етапі. М. Чернишевський» (кер.: Б. Миловидов, К. Трохименко). У 1954–65 жив у м. Саратові (РФ), викладав в Саратовському ХУ. Від 1965 жив у м. Владивостоці (РФ). Учасник вист. від 1954.

Тв.: «У сорок першому» (1965–67), «Єфрейтор Т. Султанбаєв» (1969), «Машенька» (1960-і), «Перед далекою дорогою» (1970), «Вступ народної революційної армії у Владивосток» (1970–72), «Очікування» (1972–75), «Жовтеня» (1973), «Портрет заслуженого лікаря РРФСР З. Попкової» (1975–77).

Муз.: Приморська державна КГ (Владивосток, нині РФ)

Літ.: ХН СССР. Москва, 1983. Т. 4. Кн. 1.

О. Ламонова

ІЛЯШ (ELIASZ / ILIASZ)

(17 ст.) – маляр. Працював у м. Львові. Член місцевого Ставропігійського братства. Згадується в писемних дж. під 1687.

Літ.: Голубець М. Українське малярство XVI–XVII ст. під покровом ставропігії. *Збірник Львів. ставропігії.* Львів, 1921. Т. 1; SAP. 1979. Т. 3; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІЛЯШЕВИЧ
Андрій

(18 ст.) – маляр. Відомий за підписним твором. Жив і працював у Галичині.

Тв.: плащаниця із церкви с. Підгородці на Львівщині (нині Стрийського р–ну Львів. обл.); авторський підпис: «Иконописец малар Андри Илюшевич 1741».

Муз.: НМЛ.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

І. М. – див. **МАКАРІЙ ієросхимонах**

І. М. – див. **МАСЄВСЬКИЙ (MASIEWSKI) І. (І.)**

І. М.

(18 ст.) – гравер. Працював у м. Почаєві на Тернопільщині (нині Кременецького р-ну Терноп. обл.) для друкарні місцевого монастиря у другій половині століття. Гравірував на дереві. Відомий за книжковими гравюрами та кліше, підписаними монограмою І. М.

Тв.: гравюра з книги «Євангеліє страсне» (Почаїв, 1759): «Богородиця Почаївська (з видом манастиря внизу)», підпис: І М. (титул. зв.); заставки з книги «Октоїха» (Почаїв, 1774): «Розп'яття», підпис: І. М. (арк. 102 зв.), «Покладення в гріб І. Христа», підпис: І. М. (арк. 53); заставки в книзі «Часослов» (Почаїв, 1777): «Суд над І. Христом у Каїафи», підпис: І. М. (арк. 52), «Взяття І. Христа на суд», підпис: І. М. (арк. 57 зв.), «Марія Магдалина», підпис: І. М. (арк. 74 зв.),

«Чаша й знаряддя страстей І. Христа», підпис: І. М. (арк. 84 зв.), «Розп'яття», підпис: І. М. (арк. 92 зв.), «Положення у гроб І. Христа», підпис: І. М. (наступ. арк.); ін. На думку М. Петрова, велика заставка «Суд над І. Христом у Каїафи» належить різцю почаївського гравера другої половини століття І. М. Масєвського.

Літ.: Петров Н. И. Старинные южнорусские гравировальные доски типографий Киево-Печерской, Ильинской Черниговской и Почаевской. *Искусство в Южной России.* Киев, 1914. № 3–4; Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Київ, 1926; Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Дод. 1. Київ, 1927; Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Львів, 1984. Кн. 2. Ч. 1 (1701–1764).

Р. Забашта

І. М.

(19 ст.) – гравер. Працював у м. Почаєві на Тернопільщині (нині Кременецького р-ну Терноп. обл.) для друкарні місцевого монастиря в другій половині століття. Гравірував на дереві. Відомий за книжковою гравюрою, підписаною монограмою І. М.

Тв.: гравюра в книзі «Псалтирь съ толкованіемъ…» (Почаїв, 1863): заставка (арк. 25 зв.).

Літ.: Бочковська В. Г., Хауха Л. В., Адамович В. А. Каталог видань Почаївського та Унівського монастирів XVIII–XX ст. з колекції Музею книги і друкарства України. Київ, 2008.

Р. Забашта

ІМХАНИЦЬКИЙ
Олександр Маркович

(07.07.1909, м. Харків – 07.08.1979, м. Москва, нині РФ) – живописець, графік. Учасник ІІ СВ. У 1929–33 навч. в ХДХІ (викл.: С. Прохоров, А. Петрицький). Учасник вист. від 1936.

Тв.: живопис – «Старий Харків», «Сірий день», «Купальні» (усі – 1930-і), «Червоні ворота. Будинок, де народився М. Лермонтов» (1936), «Після дощу» (1965), «Загорськ», «Міст кільцевої залізниці» (об. – 1966), «Портрет старшого сержанта Г. Шадунця» (1966), «Пейзаж» (1967), «Портрет генерал-майора А. Бабушкіна» (1968), «Монастир Різдва» (1969), «Москва. Старий двір», «Сергієв Посад» (об. – 1960-і), «Турбаза на Волзі» (1970), «Троянди» (1971); графіка (гуаш, акварель, олівець) – «Старший сержант Фіногенов. Смоленський фронт», «Автопортрет», «Солдат Андріанов», «Автоматник» (усі – 1942).

Літ.: А. М. Имханицкий: [Некролог]. *Московский художник*. 1979. 31 августа; ХН СССР. Москва, 1983. Т. 4. Кн. 1; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ІНГЕР
Григорій / Герш Бенціонович

(22.01.1910, с. Охрімове, нині м. Сарни Рівнен. обл. – 11.02.1995, м. Москва, РФ) – живописець, графік. У 1912 переїхав (з родиною) до м. Умані. Упродовж 1925–29 навч. в м. Києві в євр. індустріально-художній професійні школі, організованій Культур-Лігою в М. Епштейна. У 1929 переїхав до Москви, 1932 брав участь у 1 вист. молодих художників. Член МОСХУ. У 1936 навч. на відділенні підвищення кваліфікації художників ін-ту ім. В. Сурікова в П. Митурича, Е. Юона, О. Кравченка. Виконував малюнки для газ. «Правда», «Известия». У 1930-х працював ретушером у газеті «Известия». Упродовж 1941–45 – в евакуації в Чувашії. У 1945–48 співпрацював з євр. вид-вом «Дер Ермес» у Москві, ретушером в «Радянській енциклопедії» («Советской Энциклопедии»). У 1960–70 працював як книжковий ілюстратор. Малюнки художника (чорно-білі та кольорові) позначені виразною експресивністю, часто стилізовані в дусі дитячого малювання. Персон. виставки – Москва (1980, 1992, 2009, 2010).

Тв.: іл. до повісті М. Мойхер-Сфорима «Ді кляче» (1927), творів Шолом-Алейхема, І.–Л. Переца, Д. Бергельсона, В. Шекспіра, роману М. Сервантеса «Дон Кіхот»; серії малюнків – «Бабин Яр», «Каміння Треблінки», «Остання путь» (усі – 1945–70-і), цикл малюнків «Діти війни», «Війна» (об. – 1941–45), «Моє дитинство» (1960-і – поч. 1990-х).

Муз.: ДТГ, ДМОМ, РМСП, ДММНС, Центральний музей музичної культури ім. М. Глінки (Москва), Бєлгородський ХМ, Музей мистецтва і історії іудаїзму в м. Парижі (Франція), Тульський обл. ХМ, КГ м. Красноармійська (Москов. обл., РФ).

Літ.: Григорий Бенционович Ингер. Графика. Каталог виставки. Москва, 1980; Чагодаева-Гершензон М. Гершеле из Охримовки. *Лехаим* (Израиль). 2002. № 5; Григорий Ингер. Художественный альбом / сост. М. Ингер. Москва, 2006; Культур-Ліга. Художній авангард 1910–1920-х років. Київ, 2007; Ингер М. Дон Кихот Сервантеса с иллюстрациями Григория Ингера. Москва, 2010.

Г. Скляренко

ІНГЛЕЗІ
Леонід Васильович

(1878/1882?, м. Миколаїв – 29.09.1972, Булонь-Бійанкур, поблизу м. Парижа, ФР) – живописець, мозаїст. Член ТПРХ, Т-ва ім. К. Костанді (1924–28). У 1900-х навч. живопису в м. Казані, м. Москві (МУЖСЗ, худ. школа К. Юона та І. Дудіна). Від 1910 – у Миколаєві. Один з ініціаторів створення Т-ва витончених мистецтв ім. В. Верещагіна та Миколаїв. ХМ (нині МОХМ). Викладав у Школі малювання, креслення і ліплення при ХМ та Худ.-промисловій школі (1914). Від 1922 – в м. Одесі. У 1928 емігрував до Польщі, пізніше – до Франції. У Парижі працював у майстерні декорацій і костюмів Г. Шнайдера. Упродовж 1931–61 – головний художник мозаїчного ательє Б. Анрепа. Також продовжував займатися станковим живописом. Учасник вист. в Одесі: ТПРХ (1904–07, 1910–13), 1-го Салону В. Ізбедського, весняного Салону (1913, 1914), Т-ва ім. К. Костанді (1925), пізніше експонувався в галереях та Салоні Незалежних у Парижі.

Тв.: мозаїчне панно для кафедрального Вестмінстерського собору (м. Лондон, Велика Британія, 1956–62); мозаїка «Богородиця» для церкви в маєтку Великого князя Володимира Кириловича.

Літ.: ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ІНДРУХ
Рудольф

(07.02.1892, м. Львів – 24.01.1927, там само) – архітектор, живопи-

сець. Учасник І СВ, Польсько-укр. війни (1918–19), Польсько-рад. війни (1919–20). У 1922 закін. Львів. політехніку, де відтоді й працював на ф-ті архітектури асистентом кафедри орнаментального рисунку та оздоблення інтер'єрів. Автор живописних творів, проєктів стінопису («Св. Трійця»), килимів, камінів. Учасник мистецьких виставок у Львові, персон. виставка – 1926 (Львів).

Тв.: живопис – «На вулиці Св. Войцеха у Львові», «Церква», «Мальви» (усі – 1920-і); меморіал «Польські військові поховання» на Личаківському цвинтарі («Меморіал орлят», 1925–39, відбудований 1989–2005), пам'ятник загиблим під час польсько-українського протистояння у листопаді 1918 на Персенківці (Львів, 1924, не зберігся) та ін.

Літ.: Тимофієнко В. Зодчі України кінця 18 – початку 20 століть. Київ, 1999; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ІНЄВИЧ

(18 ст.) – учень різьбяра. Син Марії та Петра Інєвичів. Згідно з писемним документом, упродовж 1726–30 навч. ремеслу в жовківського майстра Олександра Кулявського. Чотирирічний курс навчання не завершив.

Дж.: НБ ЛНУ. № 612.

Літ.: Свєнціцька В. Словник жовківських майстрів живопису та різьби. *УМ.* Київ, 1967. Вип. 1.

Р. Забашта

ІНОЗЕМЦЕВ
Георгій Іванович

(1877, с. Буринь, нині Конотопського р-ну Сум. обл. – 1962, ?) – живописець. Упродовж 1907–16 навч. в ОХУ (викл.: К. Костанді, Д. Крайнєв). Жив у м. Ярославлі (РФ). Учасник вист. від 1936.

Тв.: «Гора Бештау» (1925), «Будинок відпочинку у Геленджику» (1931), «Весна» (1935), «Річка Іть уполудень» (1936), «Річка Печенега» (1939), «Будівництво дороги Ярославль-Рибінськ» (1940), «Молдавський етюд» (1945), «Зелений травень» (1947), «Портрет доктора Курочкіна» (1950), «Вікно моєї кімнати» (1953), «Натюрморт» (1954), «Притулок "Усамітнений"» та ін.

Літ.: ХН СССР. Москва, 1983. Т. 4. Кн. 1.

О. Ламонова

ІНОЗЕМЦЕВА
Ганна Сергіївна

(05.10.1929, м. Київ – 16.06.2000, там само) – архітектор, графік. Членкиня НСАУ (1982), НСХУ (1995). Канд. архітектури (1964). У 1955 закін. КІБІ (нині КНУБА). Працювала в Києві: арх. в ін-ті «Діпромісто», від 1957 – в АА УРСР; від 1962 – в Науково-дослідному ін-ті експериментального проєктування, від 1973 – в Укр. ін-ті Держплану УРСР, від 1976 – в КиївНДІТІ. Авторка пейзажів, натюрмортів, портретів у акварельній техніці. Учасниця вист. від 1957. Персон. виставки – Київ (1994, 1999).

Пр.: Архитектура индустриальных жилых домов. Киев, 1984; Жилищное строительство в Украинской ССР. Киев, 1988.

Тв.: «Шторм» (1962), «Орхідеї», «Привітання» (об. – 1995), «Пам'яті Ван Гога» (1996), «Софія весняна», «Червоний дуб», «Біля Коктебелю», «Сад магнолій» (усі – 1997).

Літ.: ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ІОАКИМ

(18 ст.) – іконописець, єродиякон. Відомий за писемними джерелами. У 1773 служив у КПЛ. За «прошенієм» ієромонаха, ігумена Полтав. Хрестовоздвиженського монастиря Порфирія, у 1762 був відправлений до названого монастиря як умілий іконописець. У тому-таки році з духовної митрополії київ. консисторії надійшов наказ про переведення **І.** з Полтав. монастиря в Преображенський Пустиномгарський монастир задля «виправлення його мистецтв». У Полтав. монастир прийнятий знову (за ігумена Віктора) 1762 як знаючий мистецтво іконопису.

Дж.: Ф. 127. Оп. 1020. Спр. 3407.

Літ.: Уманцев Ф. Матеріали до словника вітчизняних мистців, ремісників, керівників художніх робіт та меценатів XVIII – початку XX ст. (за документами архіву Києво-Печерської лаври). *СМ.* 2008. Чис. 1 (21).

Р. Забашта

ІОАНИКІЙ

(2 пол. / остання чв. 17 – поч. / 1 чв. 18 ст.) – маляр. Відомий за писемним джерелом. Жив і працював у м. Чернігові. Згаданий під 1704.

Літ.: [Филарет]. Историко-статистическое описание Черниговской епархии. Чернигов, 1873. Кн. 2; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІОАНН (ІОАН / JOHANNES)

(2 пол. 14 ст.) – маляр. Працював у м. Львові. У писемних джерелах згаданий під 1387, 1389.

Літ.: Księga ławnicza miasta 1441–1443. Lwów, 1921 (Pomniki dziejowe Lwowa z Archiwum Miasta. T. 4); SAP. 1979. T. 3; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІОАНН (JOANNES)

(16 ст.) – маляр. Походив з с. Частковичів на Закерзонні (нині Ярославського пов. Підкарпат. воєвод. РП). Працював у м. Львові. Згідно з писемним дж., у 1544 одержав міське громадянство.

Літ.: Mańkowski T. Lwowski cech malarzy w XVI i XVII w. Lwów, 1936; Łoziński W. [Komunikat] o malarzach lwowskich. *SKBHSP.* Kraków, 1891. T. IV; SAP. 1979. T. III; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІОАНН

(17 ст.) – маляр. Відомий за писемним джерелом. Походив із м. Щирця (нині смт Львів. р-ну Львів. обл.). У 1661 «вписався» до братства при церкві Св. Юрія м. Мостиська на Львівщині (нині центр Мостиського р-ну Львів. обл.).

Літ.: Архив Юго-Западной России, издаваемый Временной комиссией для разбора древних актов. Киев, 1904. Ч. 1. Т. 11: Акты, относящиеся к истории Львовского Ставропигиаль-

ного братства; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІОАНН (ИОАН)

(17 ст.) – маляр. Відомий за підписним і датованим твором. Працював у м. Вишні (нині м. Судова Вишня Самбірського р-ну Львів. обл.).

Тв.: ікона «Розп'яття» із церкви с. Суха (нині Закарпат. обл.), авторський підпис: РБ АХОИ [1678]. Иоан маляр вышенскій.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІОАНН

(2 пол. / остання чв. 17 ст., м. Ніжин на Чернігівщині, нині Чернігів. обл. – поч. / 1 чв. 18 ст., ?) – маляр, іконописець, ієромонах. Відомий за підписним твором.

Тв.: портрет «Митрополит Димитрій Ростовський» (поч. 18 ст.).

Літ.: Ровинский Д. Подробный словарь гравированных портретов. Санкт-Петербург, 1884; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІОАНН

(18 ст.) – гравер. У 1730-х працював для друкарні Успенського монастиря м. Почаєва на Тернопільщині (нині Кременецького р-ну Терноп. обл.) Гравірував на дереві. Відомий за твором, підписаним ім'ям Іωан.

Тв.: гравюра в книзі «Миніа рочная или… Трифологіонъ…» (Почаїв, 1737): текстова ілюстрація (арк. 285).

Літ.: Запаско Я. Мистецтво книги на Україні в XVI–XVIII ст. Львів, 1971; Запаско Я. Нові матеріали до словника українських граверів. *Високе призначення радянського мистецтва : зб. матеріалів*. Львів, 1975; SAP. 1979. Т. III; Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Львів, 1984. Кн. 2. Ч. 1 (1701–1764); Бочковська В. Г., Хауха Л. В., Адамович В. А. Каталог видань Почаївського та Унівськкого монастирів XVIII–XX ст. з колекції Музею книги і друкарства України. Київ, 2008.

Р. Забашта

ІОАНН

(18 ст.) – іконописець, ієромонах. Відомий за писемними джерелами. Упродовж 1740–43 займав посаду начальника малярні (іконописної майстерні) КПЛ. У його підпорядкуванні перебував, зосібна, Алімпій Галик.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 21, 135.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983; Уманцев Ф. Матеріали до словника вітчизняних мистців, ремісників, керівників художніх робіт та меценатів XVIII – початку XX ст. (за документами архіву Києво-Печерської лаври). *СМ.* 2008. Чис. 1 (21).

Р. Забашта

ІОАНН

(18 ст.) – іконописець. Відомий за писемним джерелом. У 1757 був звільнений зі Зміївського Миколаїв. монастиря на Харківщині (містився в ур. Козача гора над р. Сіверський Донець, нині терени с. Коропове Чугуївського р-ну Харків. обл.) і призначений у Троїцький монастир КПЛ на проживання.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 855: «Прошение игумена Змиевского об отпуске в Змиевский монастирь иконописца больницкого монастыря Игнатия на место отлучившегося Михаила».

Літ.: Уманцев Ф. Матеріали до словника вітчизняних мистців, ремісників, керівників художніх робіт та меценатів XVIII – початку XX ст. (за документами архіву Києво-Печерської лаври). *СМ.* 2008. Чис. 1 (21).

Р. Забашта

ІОДИНОВСЬКИЙ

(18 ст.) – маляр. Згідно з писемним дж., у 1730 уклав угоду з генеральним хорунжим М. Ханенком щодо виготовлення шпалер.

Літ.: [Ханенко Н. Д.]. Дневник генерального хорунжего Николая Ханенко 1727–1753 гг. Киев, 1884; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІОІЛЬ (IOYL')

(18 ст.) – гравер. Працював у м. Почаєві на Тернопільщині (нині Кременецького р-ну Терноп. обл.) для друкарні місцевого Успенського монастиря бл. 1741. Гравірував на дереві. Відомий за твором (рамкою книжкової форти), підписаним ім'ям Іоиль. Згідно зі свідченнями інших дослідників, означена форта підписана іменем Іосиф. Можливо, при виконанні накладу книги використовувалися титульні рамки різних граверів.

Тв.: гравюра в книзі «Вослідованія праздникомъ пр(есвя)той тайни Евхаристіи…» (Почаїв, 1741): титульна рамка.

Літ.: Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Київ, 1926; SAP. 1979. Т. III; Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Львів, 1984. Кн. 2. Ч. 1 (1701–1764); Бочковська В. Г., Хауха Л. В., Адамович В. А. Каталог видань Почаївського та Унівськкого монастирів XVIII–XX ст. з колекції Музею книги і друкарства України. Київ, 2008.

Р. Забашта

ІОН / ІОНА

(18 ст.) – гравер, ієродиякон. Служив у КПЛ, працював у монастирській друкарні в 1740-х. Згадується в писемному дж.: постанові Духового собору Лаври у справі «докладу» керівника друкарні ієромонаха Вініаміна архімандритові Лаври Тимофію та Духовому собору від 21 березня 1743 щодо прохання працівника друкарні майстра-ієросхимонаха Макарія (див.: Макарій) призначити вмілих майстрів для гравірування його (Макарія) рисунків. Майстер-ієродиякон **І.** був «визначений» на виконання цієї роботи і в учні йому приставлено

двох новопострижених монахів: Іафета Котляровського та Логина Федорова. У 1744 призначений для різання фігур у друкарню КПЛ. На думку П. Попова, майстер **І.** був гравером-виконавцем, який гравірував за малюнками ієросхиманаха Макарія.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 12.

Літ.: Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Київ, 1926; Уманцев Ф. С. Матеріали до словника вітчизняних мистців, ремісників, керівників художніх робіт та меценатів XVIII – початку XX ст. (за документами архіву Києво-Печерської лаври). *СМ*. 2008. Чис. 1 (21).

Р. Забашта

ІОРІНІ
Луіджі Домінікович

(1818/ 1817, м. Мілан, нині ІтР – 25.10.1911, м. Одеса) – скульптор, педагог. Член ТПРХ (1894–1904). До 1835 навч. в АМ в Мілані у Л. Бортоліні, професор АМ в м. Брері. У 1869 на запрошення арх. Ф. Моранді приїхав до Одеси викладати малювання та скульптуру в ОМШ, де і пропрацював до кінця життя. Прибічник та продовжувач класицистичного мист-ва. З 1893 був членом і брав участь у роботі Одес. відділення Рос. технічного т-ва. Брав участь у виставках ОТКМ. Учасник пересувної вист. 1895 в м. Москві, ювілейної вист. ОМШ (1900).

Тв.: декор. скульптури на фасадах Міської думи (торець Приморського бульвару (1871–73, арх. Ф. Моранді), Картинної галереї М. Толстого в Сабанєєвському провулку (1896, арх. Г. Шевремброндт), скульптурні групи – «Меркурій та Церера», «Ніч і день» на фасаді будинку Старої біржі (усі – Одеса); «Душа» (1895), «Ф. Моранді» (1900).

Літ.: СХУ. Київ, 1973; Варварцев М. Італійці в Україні (XIX ст.). Бібліографічний словник діячів культури. Київ, 1994; «Он привез с собой своих богов, кумиров». Фрагменты воспоминаний об Иорини Л. Камышникова и Л. Пастернака. Публ. Барковой. *Одесса*. 1997. № 9–10; Тимофієнко В. Зодчі України кінця XVIII – початку XX століть. Біографічний довідник. Київ, 1999; ХУЕД. Київ, 2006; ТЮРХ. Одесса, 2014.

Г. Скляренко

ІОСАФ

(17 ст.) – різьбяр. Автор датованого підписного ручного хреста, прикрашеного плоскорізьбленим зображенням Голготного хреста із церкви м. Комарно (нині Львів. р-ну Львів. обл.).

Тв.: церковний семикінцевий ручний хрест (1633, м. Комарно).

Муз.: НМЛ.

Літ.: Станкевич М. Українське художнє дерево XVI–XX ст. Львів, 2002.

Р. Забашта

ІОСИФ (JÓZEF)

(2 пол. / кін. 17 – 1 чв. 18 ст.) – маляр. Відомий за писемним джерелом. Походив із м. Підкаменя в Галичині (нині селище Золочівського р-ну Львів. обл.). Згаданий під 1718.

Літ.: SAP. 1979. T. 3; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІОСИФ

(18 ст.) – гравер. Працював у м. Почаєві на Тернопільщині (нині Кременецького р-ну Терноп. обл.) для друкарні Успенського монастиря у 1730-х. Гравірував на дереві. Працював у ділянці книжкової графіки та естампа. Відомий за підписними творами (підписи у вигляді повного чи скороченого імені: Іосиф / Їосиф / Іосифъ / Ісифъ / Ісифъ / «Иосифъ», Іоси / Ісифи, Іос, іос., Іо або монограми І, Ї:). П. Попов відрізняє майстра **І.** від іншого гравера на міді й дереві Іосифа / Юзефа Гочемського / Ґочемського / Ґошемського, який працював у друкарні Почаївського монастиря впродовж 1745–78.

Тв.: гравюри в книзі «Служебник» (Почаїв, 1734, 1755): орнаментована рамка титулу, підпис: аѱлд. Іосифъ (титул. арк.); в «Служебнику» (Почаїв, 1735): герб Рудницьких (з латиномовним гаслом і віршами), підпис: Іосиф 1735 (титул. зв.), «Іоанн Златоуст», підпис: Ї: аѱлд (с. 6), заставка із сюжетом «Тайна вечеря», підпис: Ї: (с. 7, 73), «Розп'яття з Марією Магдалиною (?)», підпис: аѱлд іос. (с. 24), заставка із сюжетом Воскресіння, підпис: Іо (с. 39, 139), «Василій Великий», підпис: аѱлд [1734]: Іосиф (с. 40), «Григорій Двоєслов», підпис: Іоси: аѱлд [1734] (с. 72), «Несення хреста», без підпису (с. 136), «Різдво Богородиці», підпис: І (с. 143), «Благовіщення», (с. 173), «Апп. Петро й Павло», підпис: Іос (с. 183), «Преображення», без підпису (с. 188), буквиця «О» (з пеліканом та двома купідонами), підпис: Іос; відбитка титульної рамки (з образами-медальйонами: угорі – Трійці в небі, по боках – по два святих, унизу – святителі), підпис: 1737. Іосиф; у книзі «Миніа рочная или… Трифологіонъ…» (Почаїв, 1737); у книзі «Послідования праздникомъ пр(с)той тайни євхаристіи…» (Почаїв, 1741); у «Служебнику» (Почаїв, 1744): «Взяття Богородиці на небо», підпис: 1737 / Ісифъ (титул. зв.), «Різдво Богородиці», підпис: ї (с. 139), «Покрова», підпис нерозбірний, у правому. куті дата: 1736 (с. 144), «Вхід у храм Божої Матері», підпис: ї (с. 146), «Св. Микола (на тлі – корабель), без підпису (с. 148), «Зачаття Анни», підпис: Іоси (с. 150), «Різдво І. Христа», підпис: Ісифъ (с. 152), «Богородиця (типу Непорочного Зачаття)», підпис невиразний: 17 [...] Ісиф [?] (с. 154, 179), «Обрізання», підпис: Іоси (с. 158), «Хрещення», підпис: 1736. Ісифъ (с. 161), «Стрітення», підпис: Ісифъ 1737 (с. 163), «Благовіщення», підпис: 1737 Ісифъ (с. 166), Св. Георгій на небі в оточенні 2 херувимів», підпис: Ісиф. 1736 (с. 168), «Св. Микола (на тлі – човен)», без підпису (с. 172), «1. Христос з ягнятком і херувимом», підпис: 1737. Ї (с. 173), «Дванадцять апостолів на чолі з апостолами Петром і Павлом», без підпису (с. 176), «Несення хреста», підпис: ї (с. 180), «Спас», підпис: ї. 1737 (с. 181), «Взяття Божої Матері на небо», підпис: Ісиф. 1737 (с. 183); у книзі «Возслѣдованіѧ праздникомъ евхаристіи» (Почаїв, 1742): титульна рамка (кругла, з двома янголами по боках), підпис: Іосиф; у книгах «Служебник» і «Тріодь пісна» (Почаїв, 1744); у книзі «Тріодь цвітна» (Почаїв, 1747); естамп: Чудо Пресвятої Богородиці в іконі почаївській (Почаїв, між 1740 і 1751).

Літ.: Свєнціцкий І. Початки книгопечатаня на землях Україні: в пам'ять 350-літя першої друкованої книжки на Україні у Львові 1573–4 р. Жовква, 1924; Ровинский Д. Подробный словарь русских граверов XVI–XIX вв. Санкт-Петербург, 1895. Т. 1; Попов П. Матеріали до словни-

ка українських граверів. Київ, 1926; Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Дод. 1. Київ, 1927; Запаско Я. Мистецтво книги на Україні в XVI–XVIII ст. Львів, 1971; Запаско Я. Нові матеріали до словника українських граверів. *Високе призначення радянського мистецтва : зб. матеріалів*. Львів, 1975; SAP. 1979. Т. 3; Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Львів, 1984. Кн. 2. Ч. 1 (1701–1764); Бочковська В. Г., Хауха Л. В., Адамович В. А. Каталог видань Почаївського та Унівського монастирів XVIII–XX ст. з колекції Музею книги і друкарства України. Київ, 2008.

Р. Забашта

ІОСИФ

(18 ст.) – маляр і/чи іконописець, ієромонах. Чернечий чин відбував у Богоявленському монастирі Спаського братства м. Могильова (нині центр Могильовської обл. РБ). У 1775 був направлений могильовським єпископом Георгієм Кониським до КПЛ для вдосконалення живописної майстерності.

Літ.: Истомин М. К истории живописи Киево-Печерской лавры XVIII ст. *ЧИОНЛ.* Киев, 1895. Кн. 9; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІОСИФ ІВАНОВИЧ

(17 ст.) – іконописець, позолотник. Відомий за писемним джерелом. Жив і працював у м. Лубнах на Полтавщині (нині центр Лубенського р-ну Полтав. обл.). У 1689 уклав угоду з гетьманом І. Мазепою на малювання й золочення Деісуса в Спаському соборі Мгарського чоловічого монастиря (нині Лубенського р-ну Полтав. обл.) за 2000 золотих. В угоді зазначалося, зокрема, таке: «Интерцизія, или постанова малярское. Року 1689 ... куоздобь божественного храму ... на вималюваніе и на вьізолочніе цілого деусуса, який роботою сницерского есть выставлен, уеднал... волним договором... майстера Иосифа Ивановича обивателя Лубенского, которій подиймуется иле способу силы и умѣтьности его станет, в ремеслі своем старатися, абы як наиоздобнѣ и як найдосконалѣй тое дѣло было выставлено, показано..., а его працу з его челедью, обѣцует его милости певное уконтентованя меновите: готових грошей золотых двѣ тисячи. Муки житной мѣрок десять; пшеничной мѣрок три; гречаной муки – три мѣрки; пшона осмачок пятьнадцять; круп гречаных – осмачок шѣсть; гороху осмачок – шѣсть; соли кулей три; риби вялой – голов пять, а просольной – бочок три; олѣю ильяного – полтораста кварт, а конопляного полтораста; сѣмя конопляного – чотири осмачки; маку – три четверики; яловец – десять, а баранов – сорок; сала – пудов пятнадцать, а полтей солонины зо костами – двадцать; масла фасок – три, а сира – дѣжок три дужих; солодов – чотири и хмелю до него и проса, як звичай; горѣлки простой – тисяча кварт; меду прѣсного – чотири пуди; лою на свѣчки – каменей осм; капусти – кадубов два и бураков и гурков по тилкож; каруку полкаменя... полотна простого – шестьдесят локот, а бѣцкого – двадцять; камень воску, камень жил, цѣбулѣ – вѣнков тридцять и чоснику десять и сукна тонкого обЪцует его милость по докончению тое роботы, на сукно». У 1692 **І. І.** уклав угоду щодо іконостаса (написання образів?) до Михайлівської церкви Мгарського монастиря.

Літ.: Каманин И. М. Договоры о сооружении церквей в Малороссии в XVIII веке. *Археологическая летопись Южной России.* Киев, 1903. № 6; Лазаревский А. Отрывки из летописи Мгарского монастыря. Киев, 1889; Модзалевський В. Будування церкви в Лубенському Мгарському монастирі. *Наше минуле.* Київ, 1918. № 3; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІОСИФОВ
Дионісій

(18 ст.) – ілюмінатор. Відомий за підписним твором.

Тв.: оздоблення книги «Ірмологіон» (1786).

Б-ка: РНБ. Кап. F. 11.

Літ.: Ясиновський Ю. Українські та білоруські нотолінійні Ірмолої 16–18 ст. Львів, 1996; Запаско Я. Доброписці тоді славні були : нариси історії українського рукописного мистецтва. Львів, 2003..

Р. Забашта

ІОСИФОВИЧ
Данило

(17 ст.) – ілюмінатор. Відомий за підписним твором.

Тв.: оздоблення книги «Ірмологіон» (1682).

Б-ка: НБУВ, НКПІКЗ. 36 П.

Літ.: Ясиновський Ю. Українські та білоруські нотолінійні Ірмолої 16–18 ст. Львів, 1996; Запаско Я. Доброписці тоді славні були : нариси з історії українського рукописного мистецтва. Львів, 2003.

Р. Забашта

І. П.

(18 ст.) – гравер. Працював в м. Чернігові на початку століття. Гравірував на дереві. Відомий за книжковими гравюрами, підписаними монограмою «И. П.».

Тв.: гравюра в книжці І. Максимовича «Ѳеатрон» (Чернігів, 1708): титульна рамка (вгорі Трійця, довкола фігури янголів), підпис: аѱи [1708] И. П.; ілюстрація (вгорі зображення Іллінської ікони Божої Матері, обабіч – пророк Ілля та преп. Онуфрій, унизу – Троїцький собор) (титул. арк. зв.), підпис: И. П.

Літ.: Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Київ, 1926; Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Львів, 1984. Кн. 2. Ч. 1 (1701–1764).

Р. Забашта

ІПОЛИТ

(18 ст.) – маляр. Відомий за писемним джерелом. Мешкав (?) і працював у Михайлівському Золотоверхому монастирі м. Києва. У 1750 був направлений до м. Вільна (нині м. Вільнюс, ЛитР).

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 127. Оп. 1020.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІРИНАРХ

(19 ст.) – маляр-іконописець, монах. Начальник іконописної майстерні КПЛ. У 1844 керівництво Лаври доручило йому відновити іконне писання в лікарняній [больничній] церкві, а також відновити братську трапезну та розписати знову церкву в ім'я всіх преподобних печерських на Ближніх печерах. За митрополитства Філарета (1837–57) переписав портрети князів Острозьких, виконані 1774 начальником малярів КПЛ Захарієм Голубовським.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 2. Спр. 403, 2030.

Літ.: Уманцев Ф. Матеріали до словника вітчизняних мистців, ремісників, керівників художніх робіт та меценатів XVIII – початку XX ст. (за документами архіву Києво-Печерської лаври). *СМ.* 2008. Чис. 1 (21).

Р. Забашта

ІРИНЕЙ / ІРІНЕЙ

(18 ст.) – гравер, чернець, а потім ієромонах. Монаший чин відбував у КПЛ. Працював для монастирської друкарні в середині століття. Гравірував на дереві. Відомий за книжковими гравюрами, зокрема за копіями робіт Григорія Левицького. Твори підписані повним ім'ям: Іриней, Монах Ірінеей або скороченням: М: Ірін:.

Тв.: гравюри в книзі «Каноник» (КПЛ, 1751): «Богородиця в хмарах», підпис: Іриней (арк. 168 зв.), невелика гравюра, підпис: Іриней (арк. 59); в книзі «Молитвослові» (КПЛ, 1758): «Погруженіе ризы Б(ожої). М(атері).», підпис: Іриней (арк. 167 зв.); у книзі «Євангеліє» (КПЛ, 1759), підпис: Монах Ірінеей; копії образів апостолів (меншої серії) Г. Левицького; титульна рамка (рослинного орнаменту, без образів) у книзі «Букварь или Начальное ученіе хотящимъ учитися книгъ писмены славенскими…» (КПЛ, 1818), підпис: М: Ірін: (титул).

Літ.: Ровинский Д. Подробный словарь русских граверов XVI–XIX вв. Санкт-Петербург, 1895. Т. 1; Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Київ, 1926; Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Дод. 1. Київ, 1927; Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Львів, 1984. Кн. 2. Ч. 1 (1701–1764).

Р. Забашта

ІРИСКІН
Микола Михайлович

(01.05.1924, с. Джаланаш / Жаланаш, нині Жалагаш Кегенського р-ну Алматинської обл., РК – 1998, ?) – графік, художник театру та телебачення. У 1945–49 – навч. в КДУПМ (нині КДАДПМД), у 1956–62 – в Укр. поліграфічному ін-ті в м. Львові (викл. М. Іванов, дипл. робота – оформлення зб. «П'єси» Я. Галана). Працював у м. Києві. У 1973–78 – художник-постановник навчального театру Ін-ту театрального мист-ва (нині Київський нац. ун-т театру, кіно і телебачення ім. І. Карпенко-Карого), від 1978 – завідувач худ. постановок Театру оперети (Київ). Оформлював вистави, створював ескізи костюмів, розробляв графічну продукцію для київ. театрів і музичних колективів, торговельну рекламу для «Зовнторгдруку». Співпрацював із вид-вом «Техніка» (від 1961). Від 1970 викладав у Київ. ін-ті театрального мист-ва.

Тв.: оформлення вистав – «Богема» Дж. Пуччіні (1958, Київ. театр опери та балету ім. Т. Г. Шевченка), «Любаша» В. Матушкіна (1970, Івано-Франків. укр. музично-драм. театр ім. І. Франка), «Лізетта та Філідор» Ж. Оффенбаха (1968, телевистава для Київ. студії телебачення); ескізи костюмів для укр. нар. хору ім. Г. Верьовки (1964), Ансамблю нар. танцю УРСР (1964, 1966), танцювального ансамблю Київ. ун-ту (1968), концертів Укр. муз.-хорового тов-ва та Київ. філармонії (об. – 1970); програмки, лібрето, проспекти, запрошення для Київ. театру опери та балету ім. Т. Г. Шевченка, Держ. капели бандуристів УРСР, Укр. художньо-спортивного ансамблю «Балет на льоду».

Літ.: ХН СССР. Москва, 1983. Т. 4. Кн. 1; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ІРИЦЬКИЙ (IRZYCKI)
Яків (Jakub)

(17 ст.) – маляр. Працював у м. Львові. У писемних дж. згаданий під 1655, 1661 і 1682. У 1661 подав до суду позов на маляра Войцеха Крауза.

Дж.: ЦДІАУ(Л). Ф. 52. Оп. 2. Спр. 371, 467.

Літ.: Łoziński W. [Komunikat] o lwowskich malarzach XVII wieku. *SKBHSP.* Kraków, 1896. T. 5; SAP. 1979. T. 3; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІРІ / ІРІ сницар (IRZY snycerz)

(17 ст.) – різьбяр. Працював у м. Жовкві (?) на Львівщині (нині Львів. р-ну Львів. обл.). Згаданий у «Реєстрі Шафарського» Крехівського василіанського монастиря під 1660 у зв'язку з видатками на будівництво Спаської церкви (властиво з оплатою «Ірему снѣцарови» за рами, сѣдалища). Деякі автори ототожнюють **І.** із жовківським сницарем Георгієм / Іжієм Михаловичем / Міхаловським, інші – з Юрієм Шимановичем.

Літ.: Свенціцька В. Словник жовківських майстрів живопису та різьби. *УМ.* Київ, 1967. Вип. 1; Гембарович М. Т. Скульптура та різьблення. *ІУМ :* в 6 т. Київ, 1968. Т. 3: Мистецтво другої половини століття; Драган М. Українська декоративна різьба XVI–XVIII ст. Київ, 1970; SAP. 1993. T. 5.

Р. Забашта

ІРКЛІЇВСЬКИЙ / ІРКЛІЄВСЬКИЙ / ІРКЛІЄВСЬКИЙ ПЕРЕХРЕСТЕНКО
Опанас

(18 ст.) – учень малярні. Відомий за підписними малюнками в одному з альбомів навчальних рисунків учнів і наставників іконописної / малярної майстерні КПЛ (т. зв. кужбушків). Фах опановував у середині століття. Твори **І.**, що датовані переважно 1749, обмежуються жанром портрета. Переважна більшість із них є копіями зображень (гравірованих і

живописних) західноєвропейських володарів, вельмож, військових, вітчизняних гетьманів, полковників; є копії образів західних і східного ієрархів. Послуговувався технікою тушованого малюнка і рисунка пером. Авторські підписи: Опанас Ірклѣевский, Опанас Ирклѣевский Перехрестенко, Оп. Ір., Опанас, Оп., Іркл., Ирклъ.

Тв.: поясний портрет короля з мечем і державою в руках (в овалі), підпис на звороті: Року 1749 м(еся)ца Генваря 16 Опанас Ірклѣевский; портрет гетьмана І. Самойловича (?) (поясний, в овалі), підпис: Рисовал Ирклъ.; погрудний портрет східного ієрарха, підпис: Опанас; поясний портрет полковника Івана Перехреста (в овалі), підпис: Опанас; «Портрет (поясний в овалі) Яна Собеського, орел і озброєний вершник-сармат», підпис відсутній; ін.

Дж.: ІР НБУВ. Кужбушка XIX–101 / XIX–81 / 8426.

Літ.: Жолтовський П. М. Малюнки Києво-Лаврської іконописної майстерні : альбом-каталог. Київ, 1982.

Р. Забашта

І. С. – див. **СЕВАСТІЯН ієродиякон**

ІСАЄВ
Микола Олександрович

(1891, поблизу м. Одеси – 04.12.1977, м. Іврі-сюр-Сен, біля м. Парижа, ФР) – живописець, графік, сценограф. На поч. 1900-х навч. в ОХУ і ХХУ, у 1925 – у майстерні А. Яковлєва, після 1926 – у П. Рансона. Упродовж 1920–24 – декоратор Нар. театру в м. Белграді (нині РС). Автор пейзажів, портретів, натюрмортів, книжкових ілюстрацій. Співпрацював із журн. «Це Париж» («C'est Paris»). Учасник вист. від 1924. Персон. виставки – Белград (1924), Париж (1926, 1949, 1951, 1962, 1964, 1968, 1978 – посмертна), м. Нью-Йорк (США, 1957).

Тв.: живопис – «Дахи» (1920-і), «На терасі» (1930), фрески та ікони для церков у м. Марселі та м. Страсбурзі (об. – Франція); графіка – іл. до книг «Квіти зла» Ш. Бодлера, «Любовні сонети» П. Ронсара, «Нові, незвичайні оповідання» Е. По, «Ніс» М. Гоголя; декорації до вистав Нар. театру (Белград) і театру Ж. Літоєва; оформлення павільйону Балтійських держав на Міжнар. виставці у Парижі (1937).

Муз.: МСМП.

Літ.: Лидарцева Н. Выставка картин Н. А. Исаева. *Русская мысль*. 1968. 15 февраля; Паншина Т. Смерть художника Николая Исаева. *Русская мысль*. 1978. 19 января.; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ІСАЄВА / ІСАЄВА-БЕЗЛЮДНА
Зінаїда Олександрівна

(10.05.1930, м. Таганрог, нині Ростов. обл., РФ – ?) – скульпторка, художниця декор.-ужиткового мист-ва. У 1951–56 навч. в Ростов. ХУ, 1956–62 – в ІЖСА у м. Ленінграді (нині Санкт-Петербург, РФ, викл. І. Крестовський), дипл. робота – «Гончар» (кер.: В. Лишев, В. Пінчук). Працювала в Криму – в м. Ялті (1962–68) та м. Сімферополі (від 1968). Авторка пам'ятників, надгробків, скульптурних портретів, статуеток, підсвічників, декор. тарелей, ваз тощо в різних матеріалах (бетон, кольоровий бетон, діорит, вапняк, мармур, гіпс, мідь, дерево) та техніках (майоліка, шамот, емаль, глазур). Учасниця вист. від 1963.

Тв.: «Орел» (1962, на в'їзді до Ялти), стела льотчикам-гвардійцям екіпажу капітана В. Бєлікова (1968, м. Джанкой, АР Крим), «Письменник І. Василенко» (1965), «Мати. Комсомолка 20-х років» (1967), «В. Ульянов-гімназист», «Герой Радянського Союзу піонер Вася Коробко» (1976); статуетки – серія «Самаркандські мотиви» (1961), «Білка на снігу» (1962); ваза «Морська» (1966), підсвічник «Казковий» (1970).

Літ.: ХН СССР. Москва, 1983. Т. 4. Кн. 1; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ІСАЙЯ

(18 ст.) – іконописець. Працював у м. Києві (?), у Лаврській іконописній майстерні (?). Автор підписної датованої ікони 1 чв. 18 ст.

Тв.: «Богородиця Замилування» (1725); текст авторського підпису: «Року аψвє [1725] м(еся)ца їюля 15 Їсаия изобразил».

Муз.: НЦНК «Музей Івана Гончара».

Літ.: Забашта Р. Ікона Богородиці Замилування І чверті XVIII ст. Музею Івана Гончара (попереднє атрибутування). *Матеріали науково-практичної конф. «Роль музеїв у збереженні пам'яток сакрального мистецтва», 5–9 серпня 1999 р.* Луганськ, [1999].

Р. Забашта

ІСАЙЯ кам'янчанин

(16 ст.) – писар, ілюмінатор (?). Походив із м. Кам'янця-Подільського на Поділлі (нині Хмельниц. обл.). Відомий за підписним твором.

Тв.: текст (і оздоблення?) двох томів книги «Євангеліє тлумачне Феофілакта Болгарського» (1590).

Муз.: ДІМ.

Літ.: Горский А. В., Невостуев К. И. Описание славянских рукописей Московской Синодальной библиотеки. Москва, 1857. Отд. 2. Ч. 1; Запаско Я. Доброписці тоді славні були : нариси з історії українського рукописного мистецтва. Львів, 2003.

Р. Забашта

ІСАК
Григорій Терентійович

(04.02.1927, с. Федорівка, нині Полтав. р-ну Полтав. обл. – ?) – майстер різьблення на дереві, живописець. Учасник ІІ СВ. У 1955 закін. Полтав. залізничний технікум. Працював у м. Дрогобичі (1956–68), м. Тернополі (1968–2009). Мист-ву навч. у П. Барболюка, В. Дороша, А. Гриба. Автор декор. тарелей у техніці напівоб'ємної різьби, живописних пейзажів і натюрмортів. Учасник вист. від 1986. Персон. виставки – Тернопіль (1993, 1996, 1998, 2004).

Тв.: живопис – «Горобина» (1987), «Інній» (1989), «Водоспад» (1993), «Гуцульський рай» (1995), «Степові квіти», «Острів Сидоренко», «Медобори» (усі – 1999), «Тривожний захід» (2000), «Збруч» (2003), «Лісова дорога» (2004); декор. тарелі – «Калина», «Женихи» (об. – 1987), «Соловейко» (1989), «Сім'я» (1993).

Муз.: ТКМ, Музей укр. мистецтва в м. Уфі (Башкортостан, нині РФ)

Літ.: Гриб А. Барвисті джерела. Тернопіль, 1998; Федорчів Н. Три музи. *Промінь* (Тернопіль). 1993. 20 травня; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ІСАЧЕНКО
Євген Никифорович
(05.03.1926, с. Ояш, нині Болотнинського р-ну Новосибірської обл., РФ – 2007, м. Москва, нині РФ) – живописець. Член НСХУ, Москов. СХ (1973). Фахової худ. освіти не здобув. Жив і працював у м. Керчі. У 1970-х виїхав до Москви. Учасник вист. від 1964. Персон. виставка – Керч (1969). Твори І. експонувалися в Угорщині.

Тв.: «Портрет водолаза І. Зевако», «Керчанка» (об. – 1964), «Перепочинок. Аджимушкай, 1942 р.» (1966–67), «У катакомбах Аджимушкаю» (1967), «Комсомольці Аджимушкаю» (1968), «Морська піхота» (1969), «Думи» (1970–71), «Санінструктор» (1972), «Весна» (1973), «Фронтові подруги» (1974), «Дівчина» (1970-і).

Муз.: Новокаховська КГ (Херсон. обл.), ДОХМ.

Літ.: ХН СССР. Москва, 1983. Т. 4. Кн. 1; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ІСАЯ ГЕРАСИМОВИЧ – див. **ГЕРАСИМОВИЧ Ісая**

ІСИДОР
(2 пол. / кін. 14 – поч. / 1 чв. 15 ст.) – іконописець. Відомий за писемним джерелом. Грек за походженням. Жив і працював певний час у м. Києві.

Літ.: Старые годы, 1910. Январь – март; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983; Івакін Г. Ю. Історичний розвиток Києва XIII – середини XVI ст. Київ, 1996.

Р. Забашта

ІСИХІЙ
(17 ст.) – маляр. Відомий за писемним джерелом. Згаданий під 1684 у зв'язку із закладенням церкви Мгарського Спасо-Преображенського монастиря поблизу м. Лубен на Полтавщині (нині Лубенського р-ну Полтав. обл.).

Літ.: Модзалевський В. Будування церкви в Лубенському Мгарському монастирі. *Наше минуле.* Київ, 1918. № 3; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІСІЧЕНКО
Михайло Олександрович
(1913, м. Охтирка, нині Сум. обл. – 1985, м. Москва, нині РФ) – живописець, графік. Член СХ СРСР. Навч. в Москві. Автор живописних пейзажів, а також рекламної і декор. графіки (етикетки, листівки, запрошення, програми, проспекти). Учасник вист. від серед. 1950-х.

Тв.: «Осінній мотив» (1964), «Блакитний вечір» (1965), «Рідні простори», «Квіти садові» (об. – 1977).

Муз.: Охтирський міський КМ (Сум. обл.).

Літ.: ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ІСКАМ
Віктор Васильович
(01.01.1927, с. Стара Полтавка, нині центр району Волгоградської обл., РФ – 03.06.2010, м. Київ) – живописець, графік. Член НСХУ (1961). Упродовж 1944–48 навч. в ОХУ, у 1948–54 – в ІЖСА в м. Ленінграді (нині Санкт-Петербург, РФ, викл.: Р. Френц, П. Белоусов, І. Степашкін, дипл. робота – «Подвиг капітана Родіонова»). У 1959–64 жив у м. Сімферополі, пізніше – у Києві. Автор діорам, живописних портретів, натюрмортів, пейзажів, а також графічних творів у різних техніках і книжкових іл. (для київ. вид-в «Радянський письменник», Держлітвидат). Учасник вист. від 1957. Персон. виставка – Київ (2004, 2011 – посмертна).

Тв.: діорами – «Оборона Кремінця» (1982), «Звенигодсько-Таращанське повстання» (1986); живопис (олія, темпера) – «Виїзд на передові позиції» (1954), «Любителі» (1957), «Ми влаштуємо!», «Швачка Л. Шестакова» (об. – 1960), «Заводський двір» (1961), «Скрейперист Північно-Кримського каналу П. Миронов» (1963–64), «Ветеран Волховського фронту» (1970), «В. Примаков у боях за звільнення Подолії», «Портрет батька» (об. – 1972), «Коваль Ткачук» (1973), «Коваль Міщенко» (1975), «Спалення партизанського села Буди» (1986), «Сільський коваль (Батько)» (1992), «Ми – ковалі», «Бойова молодість», «Бузок», «Антонівка», «Північна бухта» (усі – 1993), «Стіжка» (1998, 2000), «Коні біля воза» (1998), «Квіти», «Червона стіна» (об. – 1999), «Пізня осінь» (2000), «Жінка біля вікна» (2003), «Морська юність» (2005); графіка (акварель, вуглина, олівець, сепія, автолітографія) – «Дівчина» (1958), «Портрет В. Богатирьової» (1960), «Перебендя» (1961), серія «Передовики радгоспу ім. Г. Титова Цілиноградської обл.» (1964), «Штурман Дев'ятка» (1982); іл. та оформлення книг – «Вірші» М. Гарцмана (1957), «Коротка історія землі» І. Підопличка (1958), «Озеро серед діброви» І. Волошина (1959), «Книга по розвитку усної російської мови» Ф. Яковенка (1960).

Муз.: ТКМ, Черкас. КМ, Літературно-меморіальний музей С. Сергеєва-Ценського (м. Алушта, АР Крим), РОКМ, Військово-історичний музей артилерії, інженерних військ і військ зв'язку (Санкт-Петербург, РФ), Музей румунської літератури ім. М. Когелничану (м. Кишинів, РМл)

Літ.: ХН СССР. Москва, 1983. Т. 4. Кн. 1; Чепельська Т. Чудове відкриття, приємне знайомство. *Іменем Закону.* 2001. 26 січня; ХУЕД. Київ, 2006; Ламонова О. Діалог із… душею. *День.* 2011. 17 березня; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ІСКРИШАНСЬКИЙ
Данило
(18 ст.) – маляр. Жив і працював у м. Бахмачі на Чернігівщині (нині Ніжинського р-ну Чернігів. обл.). Згаданий у писемному дж. під 1755.

Літ.: [Филарет]. Историко-статистическое описание Черниговской епархии. Чернигов, 1874. Кн. 6; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ІСОПЕНКО
Микола Іванович
(21.11.1921, с. Задубрівка, нині Чернів. р-ну Чернів. обл. – 13.12.2009, там само) – скульптор. Навч. в майстерні ювеліра Н.-В. Александреску в м. Чернівцях, у 1955–58 – у КХІ. Від 1960-х працював скульптором Чернів. виробничих майстерень.

Муз.: ЧрцОКМ, Літературно-меморіальний музей О. Кобилянської, Будинок народної творчості (об. – Чернівці).

Пр.: Скарб незабудок. Вижниця, 2004.

Тв.: «О. Кобилянська», «О. Довбуш», «Т. Шевченко», «Марко Черемшина», «І. Франко», пам'ятник бойківським хліборобам (с. Грабовець Стрийського р-ну Львів. обл.), (усі – 1956), «Зустріч І. Франка з О. Кобилянською», «Ю. Федькович із «Кобзарем»» (об. – 1957), «М. Івасюк» (1975), «О. Кобилянська знайомить Лесю Українку з В. Стефаником» (1981), «Леся Українка читає поезії І. Франку», «Фольклорист за роботою» (об. – 1982), «С. Воробкевич» (1985), «Хотинські комсомольці» (горельєф), «І. Франко», «Ю. Федькович», «П. Амбросій» (усі – погруддя), пам'ятники односельцям, які загинули на фронтах ІІ СВ (м. Герца Чернів. р-ну Чернів. обл. та ін.), пам'ятник односельцям, розстріляним румунськими окупантами під час ІІ СВ (с. Гвіздівці Дністровського р-ну), пам'ятник М. Щербині (с. Задубрівка Чернів. р-ну), пам'ятник керівникам селян. повстання на Буковині 1848 (с. Сергії Вижницького р-ну), обеліск загонам Червоної армії, які форсували Дністер під час звільнення Північної Буковини і Бессарабії 1940 (с. Волошкове Дністров_ського р-ну)(усі – Чернів. обл.) (усі – 1960–80-і).

Літ.: Радянська Буковина : каталог. Чернівці, 1965; Михайловський В. Заставна. Ужгород, 1983; МУЕД. Київ, 1992; Тодоров В. Вогонь любові до Вкраїни, в якому пам'ять проростa. *Голос краю* (Заставна). 1995. 21 січня; Вікнянський Д. Над Задубрівкою сходить два сонця. *Голос краю* (Заставна). 1997. 21 серпня; МУБД. Київ, 1997; ХУЕД. Київ, 2006; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ІСТОМІН

(19 ст.) – маляр-іконописець. Відомий за писемним джерелом. Навч. в малярні КПЛ. У 1893 перебував на Волині, вивчаючи католицькі й православні ікони та картини.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 725. Спр. 89.

Літ.: Уманцев Ф. Матеріали до словника вітчизняних мистців, ремісників, керівників художніх робіт та меценатів XVIII – початку XX ст. (за документами архіву Києво-Печерської лаври). *СМ*. 2008. Чис. 1 (21).

Р. Забашта

ІСТОМІН Костянтин Миколайович

(07.01.1887, м. Курськ, нині РФ – липень / 24 / 28.8.1942, м. Самарканд, нині РУ) – живописець, графік, педагог. Член мистецьких угруповань «Маковець» (1922–23), «Чотири мистецтва» (1924–29), АХР (1931–32). Учасник І СВ. Навч. в м. Харкові, у студії Є. Шрейдера (1904–05). У 1905 арештований за участь у демонстраціях робітників, 1906 – звільнений, виїхав до Німеччини. Продовжив навчання у студії Ш. Голлоші (м. Мюнхен, 1906–08), на відділенні історії мист-в при історико-філологічному ф-ті Москов. ун-ту (1909–13). Від 1918 працював у секції образотв. мист-ва Мосради. У 1919 перебував у Червоній армії, у 1920–21 – на дипломатичній роботі у Вірменії. Від 1921 – організатор і професор Вищих худ. майстерень. Викладав у ВХУТЕМАСі (1921–27), ВХУТЕІНі (1927–30), Москов. поліграфічному ін-ті (1930–39), Москов. інституті образотв. мист-ва (1934–37), МХІ (1937–42), професор (1921). Створював живописні пейзажі, натюрморти, портрети, жанрові полотна, ескізи декорацій і костюмів до вистав, графічних творів у різних техніках (суха голка, олівець, кольорові олівці, пастель, акварель, туш); брав участь у розписі агітпоїздів. Автор теоретичних розробок і навчальних програм. Учасник вист. від 1910. Твори **І.** експонувалися в м. Токіо (Японія, 1926), м. Відні (нині РА), м. Берліні (Німеччина) (об. – 1930), м. Філадельфії (1934), м. Нью-Йорку (об. – США, 1939). Персон. виставки – 1961, 1975, 1978 (усі – посмертні, м. Москва).

Тв.: живопис – «Лимони» (1916), «Натюрморт» (1918), «Московський пейзаж» (1921), «Жіночий портрет», «Дахи» (об. – 1922), «Чаювання» (1923), «Прялі», «Жнива», «Дочка рибалки» (усі – 1924), «За чищенням овочів» (1925), «Зимовий пейзаж. Московський провулок» (1926), «Кримське подвір'я» «Зав'ялі квіти» (об. – 1927), «У кімнаті. Біля вікна», «Дівчина з Карачая» (об. – 1928), «Повстання румунських селян» (ескізи, 1928, 1931), «У майстерні художника», «На терасі», «Кавказький аул» (усі – 1929), «Ранок» («Ранок біля вікна») (1930), «Жінка, що читає» (1931), «Вузівки» (1933), «Вечір над Голубиною» (1934), «Вітряний день у затоці», «Азовське море» (об. – 1935), «Шахтарка Метробуду» (1938), три панно «Поволзькі пейзажі» для павільйону «Поволжя» на ВСГВ; графіка – «Італійський шарманщик» (1909), «Під Кисловодськом» (1925), «Червона Армія на Донбасі» (1928), «У полі» (1929), «Натурниця в чорній сукні (Лідонька)» (1930), «Осінь на Волзі» (1932), «Море» (1934), «Зима в Єнікалі» (1936).

Муз.: ДТГ, ДРМ, СХМР, Курська КГ (РФ).

Літ.: Истомин К. Н. Советские художники. Живописцы и графики. Москва, 1937. Т. 1; Выставка произведений профессора живописи К. Н. Истомина (1887–1942) : каталог. Москва, 1961; Яблонская М. К. Н. Истомин. Москва, 1972; Корзухин А. Художник-мыслитель. *Художник*. 1979. № 6; ХН СССР. Москва, 1983. Т. 4. Кн. 1; К. Истомин. Избранные произведения : альбом. Москва, 1985; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

І. Т. – див. ТАЛЯРЕВСЬКИЙ Іаков

ІТЯКСОВ / ІТАКСОВ / МАТУЛА Петро Васильович / Вацлавович

(08.02.1922, с. Пелюгіно, нині Балтайського р-ну Саратовської обл., РФ – 10.05.2004, м. Новоросійськ Краснодар. краю, нині РФ) – живописець, графік, художник монумент.-декор. мист-ва. Справжнє прізвище – Матула. Упродовж 1945–50 навч. в УХПУ (викл.: Й. Бокшай, А. Ерделі). Працював в містах Ужгороді, Черкасах (від 1964), Львові (від 1967), Елісті (нині Республіка Калмикія; від 1969), Новоросійську (від 1972) (об. –РФ). Автор живописних пейзажів, графічних творів (монотипії), створював мозаїки, керамічні кахлі; також був ілюстратором газет, декоратором у театрі. Учасник вист. від 1952. Персон. виставки – Ужгород (1955), Еліста (1972), м. Москва (нині РФ), м. Прага, м. Їглава (об. – ЧССР, нині ЧР) (усі – 2002).

Тв.: живопис – «Вечір над Ужем» (1952), «Зима в горах» (1955), «У Карпатах» (1957), «Вечір на Волзі» (1958), «Міський пейзаж», «На Полонину» (об. – 1960), «Над Тисою» (1961), «Зима» (1963), «Черкаси» (1966), «Замовлення» (1969), «Станція в Карпатах» (1970), «По свіжому снігу» (1972), «З великої землі» (1974); графіка – серія «Ленінськими місцями» (1969–70), «Розбуджений степ» (1970), «Калмичка» (1975); мозаїки – «Декабристи» (1966, у співавт., стела в м. Камєнка Воронезької обл., РФ), «Чумаки» (1967, стела при в'їзді до Тернополя), «50 років Радянської влади» (1968, сел. Гусятин Терноп. обл.)

Муз.: ЗкОХМ.

Літ.: Художники Закарпатт : альбом. Київ, 1961; ХН СССР. Москва, 1983. Т. 4. Кн. 1; Пукиш В. Он никогда не рисовал войну (Новороссийский художник Петр Итяксов-Матула). *Пукиш В. Чехи Северного Кавказа: годы и судьбы. 1868–2010. Ростов-на-Дону, 2010*; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

І. Ф. – див. **ФІЛАРЕТ ієродиякон**

ІЩЕНКО
Василь Григорович

(1883, с. Кобрикове Звенигородського р-ну Черкас. обл. – 1942?) – скульптор, мистецтвознавець. Навч. в м. Києві в іконописній майстерні КПЛ, згодом у КХУ (1905). Пізніше студіював скульптуру в м. Парижі (ФР). У 1908 повернувся до Києва. Співробітник відділу охорони пам'яток та музейної справи при Генеральному секретаріаті народної освіти (1917), експерт з обстеження історико-мистецьких пам'яток Історичного музею (1917–18). Учителював (1920–22), священник УАПЦ (1922–26). Інспектор мистецько-іст. пам'яток Лаврського заповідника, уповноважений у справах вилучення мистецьких цінностей. У 1928 як представник Всеукр. музейного містечка приймав на зберігання речі з храмів, які закривали більшовики, зокрема з м. Переяслава-Хмельницького (нині Київ. обл.) та його околиць. У 1929 арештований у справі Комітету визволення України; засуджений до п'яти років таборів; покарання відбував на Соловках (нині РФ); працював на каналі Москва – Волга. Заарештований удруге, розстріляний.

Тв.: «Сон художника» (1913), «Бабуся», «Портрет», «Поцілунок», «Дівчина» (усі – 1913–17).

Літ.: ІУМ : в 6 т. Київ, 1970. Т. 4 (ч. ІІ); СХУ. Київ, 1973; ХУЕД. Київ, 2006; ІУМ : в 5 т. Київ, 2006. Т. 4; ІУМ : в 5 т. Київ, 2007. Т. 5; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ІЩЕНКО
Іван Антонович

(24.06.1919, м. Бахмут, нині Донец. обл. – 30.04.1975, м. Москва, нині РФ) – художник кіно. У 1946–47 навч. на курсах художників-мультиплікаторів при кіностудії «Союзмультфільм» (викл.: І. Іванов-Вано, В. Полковников), де викладав у 1964–67. Брав участь у створенні мультфільмів на студії «Союзмультфільм»: «Гуси-лебеді», «Тобі, Москва» (об. – 1947), «Каштанка» (1948), «Політ на Місяць» (1952) та ін. Упродовж 1953–75 – художник і режисер Центральної студії науково-популярних і навчальних фільмів, де виконав мультвставки до таких фільмів, як «Міст над Даугавою» (1955), «Повітроплавець» (1958), «Секрет міцності» (1960), «Микола Островський» («Подвиг) (1962), «Москва – столиця СРСР» (1963), «Коли вам за сорок» (1966), «Автор – Ленін» (1968), «Від нуля до одиниці» (1969, почесний «Золотий глобус» на МКФ у Софії, 1969), «Корисні коливання» (1970), «Поточні лінії у бавовновиробництві» (1973), «Радіаційна безпека при ядерно-фізичних дослідженнях» (1974), «Оптична електроніка» (1975) та ін.

Літ.: ХН СССР. Москва, 1983. Т. 4. Кн. 1; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ІЯС-ЯЦИК
Дюла / Дьюла

(01.04.1874, м. Ужгород – 13.02.1943, там само) – живописець. Співзасновник і член Т-ва діячів образотв. мистецтва Підкарпат. Русі (1931). Навч. в містах Будапешті (нині Угорщина), Мюнхені (нині ФРН), Парижі (ФР), відвідав м. Відень (нині РА), а також Голландію, Далмацію, країни Балтії, Америку. Викладав малювання в Ужгород. гімназії. Автор пейзажів, жанрових і батальних композицій. Персон. виставка – 1925 (м. Братислава, Чехословаччина, нині Словаччина).

Тв.: «Збирання картоплі», «Біженці», «Біля вмираючого єврея», «Вуличні музиканти» (усі – 1930-і).

Муз.: ЗОХМБ, ЗкКМ.

Літ.: Островський Г. Образотворче мистецтво Закарпаття. Київ, 1974; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

І. F. – див. **ФІЛІПОВИЧ Іван**

I: G.

(17 ст.) – гравер. Працював у м. Новгороді-Сіверському на Чернігівщині в 1670-х. Гравірував на дереві. Відомий за книжковими гравюрами, підписаними ініціалом I: G.

Тв.: гравюри в частині накладу книги Лазаря Барановича «Трубы словесъ пропов'Ѣдныхъ на дни нарочитыя праз(д)нико(в) Г(оспо) дни(х)…» (КПЛ, 1674): «Архангел Михаїл побиває семиголового змія», підпис: I: G. (арк. 64), «Григорій, єп. Неокесарійський», підпис: I: G. (арк. 69 зв.). Ці гравюри продруковані і в книзі «Акафісти» (КПЛ, 1674).

Літ.: Ровинский Д. Подробный словарь русских граверов XVI–XIX вв. Санкт-Петербург, 1895. Т. 1; Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Дод. 1. Київ, 1927; Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Львів, 1981. Кн. 1. (1574–1700); Deluga W. Grafika z kręgu Ławry Pieczarskiej i Akademii Mohylańskiej XVII i XVIII wieku. Kraków, 2003.

Р. Забашта

I: G. (18 ст.) – див.
ҐОЧЕМСЬКИЙ (GOCZEMSKI)
Іосиф

IILIASZ / ELIASZ – див.
ІЛЯШ (ILIASZ / ELIASZ)

ILIODOR –
див. **ІЛІОДОР (ILIODOR)**

IOAN / JOHANNES –
див. **ІОАНН (IOAN / JOHANNES)**

IOYL' – див. **ІОІЛЬ (IOYL')**

IRZY SNYCERZ – див.
IPI / IPI сницар (IRZY snycerz)

IRZYCKI Jakub – див. **ІРИЦЬКИЙ (IRZYCKI)**
Яків (Jakub)

I. S. – див. **СТРЕЛЬБИЦЬКИЙ**
Іван

IWAN (16 ст., маляр) – див.
ІВАН (IWAN) (16 ст., маляр)

IWAN (16 ст., маляр) – див.
ІВАН (IWAN) (16 ст., маляр)

IWAN (16 ст., учень маляра) –
див. **ІВАН (IWAN)**
(16 ст., учень маляра)

IWAN (17 ст.) – див.
ІВАН (IWAN) (17 ст.)

IWANKO / IWAN / JAN – див.
ІВАНКО / ІВАН / ЯН (IWANKO / IWAN / JAN)

IWASZKIEWICZ Łazarz – див.
ІВАШКЕВИЧ (IWASZKIEWICZ)
Лазар (Łazarz)

IWASZKO – див. **ІВАШКО (IWASZKO)**

Ї

Ї: – див. **ІОСИФ**

Ї.
(18 ст.) – гравер. Працював для друкарні КПЛ у другій половині століття. Гравірував на дереві. Відомий за книжковими гравюрами, підписаними ініціалом **Ї**. На думку М. Попова, майстер під ініціалом **Ї.** може бути тотожним майстрові під ініціалами С: Ї: чи майстрові під ініціалами Ї: Ї:, які в 2 пол. 18 ст. теж працювали над оздобленням «Києво-Печерського патерика».

Тв.: гравюри в «Києво-Печерському патерику» (КПЛ, 1777 і в деяких пізніших виданнях): «Преп. Агапитъ безмездній» (арк. 78), «Сказаніе о чудеси в печерах на Пасху» (арк. 165 зв.).

Літ.: Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Дод. 1. Київ, 1927; Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Львів, 1984. Кн. 2. Ч. 2 (1765–1800).

Р. Забашта

ЇВНИЦЬКА / ІВНИЦЬКА
Тамара Василівна
(03.04.1905, м. Єлісаветполь, нині м. Гянджа АзР – 19.10.1985, с. Милорадове, нині Полтав. р-ну Полтав. обл.) – живописиця, графік. Закін. гімназію в м. Люботині (нині Харків. р-ну Харків. обл.). У 1921 навч. у ВХУТЕМАСі (м. Москва, нині РФ; викл. К. Істомін). Жила і працювала в с. Милорадове. Створювала переважно портрети. Учасниця вист. від 1972 (м. Полтава, Москва). **Ї.** присвячено худ. конверт Укрпошти (2005).

Тв.: графіка (рис. олівцем) – «Нянька Нюшка» (1920–21); живопис – «Доярка К. Книш», «Студентка Лара» (об. – 1973), «Колгоспний художник» («Художник П. Басалик»), «Сільська вчителька», (об. – 1974), «Онука героя» (1975), «Думи ветерана» (1975–76), «Піонервожата» (1976), «Вихователька В. Конотоп» (1977), «Бібліотекарка Валя», «Дівчина з чорною косою», «Надя», «Переможець», серія «Трудівники села Милорадове» (усі – 1970-і), «Учителька С. Гапон» (1982).

Муз.: Милорадівський КМ.

Літ.: Костюк В. Майстер чарівного пензля. *Народна трибуна* (Котелеве). 1974. 13 липня; Шило М. Картини Тамари Івницької. *Народна трибуна* (Котелеве). 1987. 17 січня; ХН СССР. Москва, 1983. Т. 4. Кн. 1; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ЇЖАКЕВИЧ
Іван Сидорович
(18.01.1864, с. Вишнопіль, нині Звенигородського р-ну Черкас. обл. – 19.01.1962, м. Київ) – живописець, графік. Нар. художник УРСР (1951). Член АХЧУ (до 1931). Член СРХУ (1938). Упродовж 1876–82 навч. в іконописній майстерні КПЛ, де пізніше викладав (1905–07), 1882–84 – у КРШ (викл.: Х. Платонов, І. Селезньов), де також згодом викладав. У 1884 вступив в ІАМ, навч. до 1888 (викл.: К. Веніг, А. Куїнджі, І. Рєпін). За успіхи в навчанні отримав малу срібну медаль. У 1895 здобув право викладати малювання в середніх навч. закладах. Протягом 1883–84 брав участь у реставрації фресок 12 ст. Кирилівської церкви (Київ). Із 1890-х співпрацював з редакціями журналів «Живописний огляд» («Живописное обозрение»), «Всесвітня ілюстрація» («Всемирная иллюстрация»), «Нива» («Нива»), «Північ» («Север»), «Сонце Росії» («Солнце России») (усі – м. Санкт-Петербург, нині РФ). Починаючи з 1904 займався розписом церков. Від 1907 – у Києві. У 1910 створений **Ї.** та Ф. Красицьким плакат із портретом і біографією Т. Шевченка (вид-во «Час») було надруковано накладом 100 тисяч примірників. Автор монумент. і станкових (пейзажі, побутові сцени, іст. композиції, шевченкіана) живописних творів, книжкових іл. (олія – гризайль), плакатів. Упродовж 1940–50-х писав ікони для київ. храмів: 1943–45 – Покрова прсв. Богородиці на Пріорці, 1946–47 – Святого Макарія на Татарці, 1955–58 – Покрова прсв. Богородиці на Подолі (поруч з **Ї.** працював Ф. З. Коновалюк, що є автором інших ікон у цих храмах), домова церква резиденції митрополита (парафія св. Філарета Милостивого); для церкви Св. Серафима Саровського в Пущі-Водиці (нині Оболонський р-н, Київ) та ін. Автор понад 20 тисяч робіт. Учасник вист. від 1891. Персон. виставки – 1947, 1954, 1964 (посмертна, усі – Київ). Іменем **Ї.** названо вулицю в Києві та провулок у м. Черкасах. На будинку в Києві, де **Ї.** жив протягом 1956–62, установлено меморіальну дошку.

Тв.: живопис – станковий: «Голова старого» (1904), «Автопортрет» (1905), «Кий, Щек, Хорив і сестра їхня Либідь» (1907), «Хата батьків Шевченка у с. Кирилівка» (1921), «Катерина» (1925, 1936, 1955), «Торг кріпаками», «Битва чернігівського князя Чорного з древлянами», «Битва козаків з ляхами», «Бій у с. Веселе 26 лютого 1861 р.», «Шукають волі», «Уманська різанина» (усі – 1926–28), «Привели до пана», «На панщині» (об. – 1920-і), «Т. Шевченко в майстерні В. Ширяєва», «Гайдамаки оволодівають Уманню», «Перебендя» (усі – 1933–34), «Т. Шевченко – пастух / Мені тринадцятий минало», «Зустріч Т. Шевченка із сестрою Яриною», «Похорони Т. Шевченка» (усі – 1935), «Перебендя» (1938), «Повстання гайдамаків» (1939), «Партизани у засідці» (1944), «Вступ Радянської Армії в Київ у 1943 р.» (1945), «Ворог в оточенні» (1947), серія «Пейзажі старого Києва» (1913); монументальні розписи: (усі – у співавт.) – Трапезна церква Св. Антонія і Феодосія Печерського з палатою (1902–10), церква Всіх святих над Економічною брамою (1904–08), Успенський собор (1919–20, усі – КПЛ), Свято-Покровська церква Покровського монастиря на Подолі (1905–06), Покровська церк-

ва на Пріорці (1906?), Борисоглібська церква на Подолі (1919–20, не збереглася) (усі – Київ), церква Св. Георгія Свято-Георгіївського монастиря на Козацьких Могилах (с. Пляшева, нині Радивилівського р-ну Рівнен. обл.); іконопис: «Богоматір з Немовлям», «Спас на престолі», «Св. Миколай», «Таємна вечеря» (іконостасні образи, усі – 1943–45), «Покрова» (підписна, 1943), «Св. Трифон» (1943–45); «Св. Макарій» (підписна, 1946), «Богоматір Несподівана Радість» (підписна, 1947), «Св. Пантелеймон», «Св. Іоанн Воїн», «Св. Микола Мокрий» (усі – 1946–47), «Св. євангеліст Матвій» та «Св. євангеліст Лука» (об. – 1955–58), «Прп. Феодосій Печерський», «Св. Ольга», «Св. Володимир», «Св. Михаїл Митрополит Київський», «Прп. Антоній Печерський», «Св. Іоанн Богослов», «Св. Лаврентій», «Св. Стефан» (усі – 1940–50), ін.; панно: «Ландшафти різних геологічних епох» (Геологічний музей АН України, 1930–35), ін.; графіка – «Святять паски», «На Спаса», «Запорожці готуються до походу», «Кобзар на могилі», «Жнуть очерет», «Ловлять раків», «Вітряки за селом», «Запорожець», «Український кобзар», «М. Залізняк», «Запорожець у зимовому одязі», «Г. Сковорода в дорозі» (усі – 1890-і), «На весілля» (1891), «Весільні подарунки» (1893), «Сліпий лірник із поводирем» (1894), «Збирання меду на пасіці», «Зустріч зятя з тещею» (об. – 1898), «У засідці» (1900); ілюстрації: до творів «Причинна», «Гайдамаки», «Кобзар» (усі – 1940) Т. Шевченка, повісті «Сорочинський ярмарок» М. Гоголя (1927), «Бориславських оповідань» І. Франка (1966); драми «Лісова пісня» Лесі Українки, повісті «Fata morgana» М. Коцюбинського (об. – 1937), романів «Пан Халявський» Г. Квітки-Основ'яненка (1941), «Наливайко» Івана Ле, збірника В. Стефаника «Кленові листки» (об. – 1949), поеми «Енеїда», п'єс «Наталка-Полтавка» та «Москаль-чарівник» І. Котляревського (усі – 1950, у співавт. з Ф. Коновалюком).

Муз.: НХМУ, НМТШ, ШНЗ, НМЛ, ОХМ, ХІМ, ЧІМ, ДНІМ, ПДЛММ, ЧЛММЗК, Літературно-меморіальний музей М. Коцюбинського (м. Вінниця).

Літ.: Ковалевська М. І. С. Їжакевич. Київ, 1949; Владич Л. Иван Сидорович Ижакевич. Москва, 1955; Членова Л. Народний художник УРСР Іван Сидорович Їжакевич. *Мистецтво.* 1955. № 1; Касіян В. Найстаріший український художник. *Вітчизна.* 1959. № 1; Іван Сидорович Їжакевич : альбом. Київ, 1964; ІУМ : в 6 т. Київ, 1970. Т. 4 (ч. ІІ); ІУМ : в 6 т. Київ, 1967. Т. 5; ІУМ : в 6 т. Київ, 1968. Т. 6; СХУ. Київ, 1973; ХН СССР. Москва, 1983. Т. 4. Кн. 1; Огієвська І. Виставка творів І. С. Їжакевича. *НТЕ*. 1989. № 4; Блюміна І. Ім'я – епоха. *КіЖ*. 1989. 15 січня; Блюміна І. Він жив і працював для народу. *Київський вісник*. 1998. 6 березня; МУЕД. Київ, 1992; МУБД. Київ, 1997; В'юник А. Україна на Півночі (І. Їжакевич у Петербурзі). *ОМ*. 1998. № 1; Лобановська А. Інтерпретація образів «Києво-Печерського патерика» в монументальних розписах школи І. Їжакевича. *Українська філологія: школи, постаті, проблеми : зб. наук. праць. Міжнар. наук. конф.* Львів, 1999; Лопухіна О. В. Живописна школа Києво-Печерської Лаври другої половини XIX – початку XX століття. Художня освіта та виховання. *Лаврський альманах.* Київ, 2001. Вип. 5; Нестеренко П. Іван Їжакевич: візія України. *Пам'ять століть*. 2004. № 1; Клименко Н. Осяяні народною поезією. *ОМ.* 2004. № 3; ХУЕД. Київ, 2006; ІУМ : в 5 т. Київ, 2006. Т. 4; ІУМ : в 5 т. Київ, 2007. Т. 5; Литвиненко Я. В. Втілення програми Всіх Святих у художньому оформленні Всіхсвятського храму. Живопис трьох століть. *Лаврський альманах.* Київ, 2007. Вип. 17; Уманцев Ф. Матеріали до словника вітчизняних мистців, ремісників, керівників художніх робіт та меценатів XVIII – початку XX ст. (за документами архіву Києво-Печерської лаври). *СМ.* 2008. Чис. 1 (21); Кочережко Н. Славний майстер київського іконопису. До 145-річчя від дня народження Івана Їжакевича. *Відлуння віків.* Київ, 2010. № 1 (12); ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11; Цуріка Л. Їжакевич – Коновалюк: історія лаврського тандему. Київ, 2012; Лопухіна О. Іконописна школа Києво-Печерської Лаври XIX – початку XX ст. Художні орієнтири, практичні завдання, освіта та виховання. *Церква-наука-суспільство: питання взаємодії.* Київ, 2013; Сторчай О. З листів Івана Їжакевича до Федора Коновалюка (1941–1961 роки): до 155-річчя від дня народження І. Їжакевича. *Рукописна та книжкова спадщина України.* Київ, 2018. Вип. 22; Сторчай О. Подробиці з творчого життєпису Івана Їжакевича: (за архівними джерелами). *СМ*. 2018. Чис. 4; Пітатєлєва О. Творчість І. С. Їжакевича: до питання зображення святителів у розписі Лаврської Трапезної. *Церква – наука – суспільство: питання взаємодії: зб. мат. XVII Міжнар. наук. конф. (м. Київ, НКПІКЗ, 2019 р.).* Київ, 2019; Шашкова А. Живописна техніка ікон І. С. Їжакевича «Спас на престолі» та «Богоматір з немовлям» (Покровська церква на Пріорці). Проблема авторських та неавторських поновлень. *Українська академія мистецтв. Дослідницькі та науково-методичні праці.* Київ, 2019. Вип. 28; Шашкова А. Типологія авторських правок в іконах церкви Покрови на Пріорці (у період творчості І. С. Їжакевича 1943–1945 рр.). *Художня культура. Актуальні проблеми.* Київ, 2020. Вип. 16 (2); Шашкова А. Проблематика атрибуції ікон І. С. Їжакевича «Євангелісти» (Церква Покрови Пресвятої Богородиці, Пріорка м. Київ). *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський зб. наук. праць молодих вчених ДДПУ ім. Івана Франка.* Дрогобич, 2020. Вип. 34; Гунька А. Графічний доробок Івана Їжакевича у виданнях журналу «Нива» 1888–1917 рр. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський зб. наук. праць молодих вчених ДДПУ ім. Івана Франка.* Дрогобич, 2021. Вип. 42; Шашкова А. О. Особливості живописної манери І. Їжакевича в період творчості 1940–1950-х років. *KELM (Knowledge, Education, Law and Management).* Lublin, 2021. № 3 (39).

О. Ламонова, Т. Тимченко

Ї: Ї:

(18 ст.) – гравер. Працював для друкарні КПЛ у 2 пол. століття. Гравірував на дереві. Відомий за книжковими гравюрами, підписаними ініціалом **Ї: Ї:**. На думку М. Попова, майстер під ініціалом **Ї: Ї:** може бути тотожним майстрові під ініціалами **Ї.**, який у 18 ст. теж працював над оздобленням Києво-Печерського патерика.

Тв.: гравюра в «Києво-Печерському патерику» (КПЛ, 1777; та в інших виданнях Патерика 18 і 19 ст.): образ прп. Миколи Святоші (арк. 139).

Літ.: Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Дод. 1. Київ, 1927; Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Львів, 1984. Кн. 2. Ч. 2 (1765–1800).

Р. Забашта

Й

ЙОАНН скульптор (JOANNES sculptor / statuarius) –
див. **ЛУГ / ЛАГОВСЬКИЙ / ЛОГОЗІНСЬКИЙ Йоанн / Йоанес**

ЙОВ ВАСИЛЬОВИЧ / ЙОВ ВАСИЛЕВИЧ
(18 ст.) – іконописець, маляр. Народився і сформувався як мистець в Україні. Бл. 1745 переїхав до Сербії. Упродовж 1745–46 (разом із Василем Романовичем?) працював над образами для іконостаса храму монастиря Боджани в Сербії (нині РС). Між 1750 і 1756 у складі групи укр. малярів (разом, зосібна, із Василем Романовичем) розписав Благовіщенську церкву монастиря Крушедол у Воєводині (нині РС). Його авторству належать розписи в наві (?) храму.

Літ.: Васић П. Сликари иконостаса манастира Бођана и Крушедола. *Старинар.* Београд, 1961. № 12; Давидов А. О украјинско-српским уметничким везама у XVIII веку. *ЗМСЛУ*. Нови Сад, 1968. № 4; Давидов А. Украјински утицаји на српску уметност средине XVIII века и сликар Василије Романович. *ЗМСЛУ*. Нови Сад, 1969. № 5; Медаковић Д. Путеви српского барока. Београд, 1971; Міляєва Л. Російсько-українсько-сербські зв'язки XIV–XVIII століть. *ОМ*. 1976. № 4; Пащенко Є. Українське барокко в Сербії. *Всесвіт.* Київ, 1977. № 12; Пащенко Є. М. Про походження стінописів монастиря Крушедол у Сербії. *Українське мистецтво у міжнародних зв'язках. Дожовтневий період*. Київ, 1983; Пащенко Є. Українсько-сербські зв'язки доби бароко XVII–XVIII ст. Київ, 2017.

Р. Забашта

ЙОВЛЄВ / ІОВЛЄВ
Анатолій Михайлович
(12.04.1917, м. Твер, нині РФ – 09.01.2001, м. Київ) – графік. Засл. діяч культури Польщі (нині РП) (1984). Засл. худож. України (1985). Член НСХУ (1962). Учасник ІІ СВ. Навч. в П. Рум'янцева і С. Спаського в м. Калініні (нині Твер), упродовж 1937–38 – у Москов. поліграфічному ін-ті. У 1935–37 працював у газ. «Пролетарська правда» («Пролетарская правда») (Калінін), у 1944–48 – у газ. «Сталінське знамено» («Сталинское знамя») (м. Чернівці), у 1950–58 – у журн. «Піонерія» (Київ). Ілюстрував і оформлював книги для київ. вид-в, таких як «Дніпро», «Рад. письменник», «Молодь» та ін. Учасник вист. від 1957. Персон. виставки – Київ (1970, 1979, 1990, 1999), м. Варшава (РП, 1984), м. Москва (1985).

Тв.: графіка (олівець, вуглина, туш, офорт, лінорит, літографія) – фронтові зарисовки, «Звістка про перемогу» (1970), «Прага зустрічає визволителів» (1974), «Боротьба почалася. 1941 рік», серії «Від Галича до Праги» (1944–69), «Дороги Європи. 1945 рік» (1968–72), «Київ» (1972), «Через Карпати» (1972–79), «Словаччина–Чехія» (1975), «Через Південну Польщу» (1980–83), «Зима і весна 1945 року» (1986–90); іл. та оформлення книг – «Прапори на баштах» А. Макаренка (1950), «Любов» Ю. Збанацького (1957), «Пласти» Ю. Діденка-Чорного (1959), «10 днів на Кубі» (1962) і «Під чужим небом» (1963) В. Василевської, «Ціна життя. Гарячі руки» Ю. Козаченка (1968), «Помилка Оноре де Бальзака» Н. Рибака (1972), «Весна на Одері» Е. Казакевича (1973), «На безіменній висоті» Є. Доломана (1974) (усі – Київ) та ін.

Літ.: Пекаровський М. Мистецтво, народжене в боях. Художники України на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр. Київ, 1966; Владич Л. Мовою графіки. Київ, 1967; ІУМ : в 6 т. Київ, 1967. Т. 5; СХУ. Київ, 1973; Ковпаненко Н. Офорти Анатолія Іовлєва. *ОМ*. 1979. № 6; ХН СССР. Москва, 1983. Т. 4. Кн. 1; Анатолій Іовлєв : каталог. Київ, 1990; МУЕД. Київ, 1992; МУБД. Київ, 1997; ХУЕД. Київ, 2006; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ЙОГАНСЕН
Алла Вікентіївна
(27.12.1901, м. Харків – 27.04.1993, м. Мюнхен, ФРН) – живописиця, графік, скульпторка, поетеса, перекладачка. Членкиня Об'єднання укр. жінок, Спілки образотв. митців Мюнхена і Південної Баварії (1973). Дружина поета та прозаїка М. Йогансена. У 1929 закін. ХХІ (викл. І. Падалка). Активна учасниця літературно-мистецького життя Харкова від 1930-х. Виїхала до Німеччини. Авторка живописних натюрмортів, листівок, скульптурних композицій.

Тв.: живопис – «Квіти», «Маки», «Рибки»; графіка – листівки «Початок голоду в Україні», «Не смійте забувати про голодне Різдво 1932 року в Україні», «Застеляйте столи…», «Ялинка», «Христос воскрес!»; скульптура – композиція «Голод».

Літ.: ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ЙОРДАН / ІОРДАН
Тіберій Матвійович
(28.09.1922, м. Нове Двидкове, нині Мукачівського р-ну Закарпат. обл. – 16.12.1992, м. Мукачеве Закарпат. обл.) – живописець. Упродовж 1939–44 навч. в м. Ужгороді в Учительській семінарії, приватно займався малюванням в А. Ерделі, І. Бокшая (1945). Автор переважно пейзажів, також створював портрети і натюрморти. Упродовж 1946–82 викладав у Мукачівському педагогічному училищі. Учасник вист. від 1945. Персон. виставки – Мукачеве, Ужгород (об. – 1972).

Тв.: «Художники Закарпаття» (1944), «Сім'я художника» (1945), «Старий млин» (1960), «Мукачівський замок» (1960, 1962), «Гуцулка» (1961), «Осінь» (1961, 1962, 1969), «На полонинах у Карпатах» (1967), «Зима» (1968, 1974), «У Карпатах» (1969), «Зимовий день» (1971), «Старе Мукачеве» (1972), «Старі хати» (1973), «Млин у Білках» (1975) та ін.; серія натюрмортів «Квіти» (1945 – поч. 1970-х), зокрема «Айстри» (1970).

Літ.: Пейзажист Йордан. *Закарпатська правда.* 1962. 27 листопа-

да; Пейзажі Йордана. *Прапор перемоги* (Мукачеве). 1968. 17 листопада; 50-річчя Йордана. *Закарпатська правда*. 1972. 26 листопада; Сонячна палітра. *Прапор перемоги* (Мукачеве). 1972. 4 жовтня; ХН СССР. Москва, 1983. Т. 4. Кн. 1; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ЙОАСАФ – див. **ЙОСАФАТ**

ЙОСАФАТ / ЙОАСАФ
(17 ст.) – різьбяр, ієромонах. Відомий за підписними й датованими творами. Монаший чин відбував у чоловічому монастирі поблизу карпатського с. Манява (т. зв. Скиту Манявського, нині Богородчанського р-ну Івано-Франків. обл.). Його авторству належать два церковні семикінечні дерев'яні ручні хрести: з м. Косова (нині центр Косівського р-ну Ів.-Франків. обл.) та із с. Петранка (нині центр Калуського р-ну Івано-Франків. обл.).

Тв.: ручний хрест (1697, Косів), ручний хрест (1698, Петранка).

Муз.: НМЛ.

Літ.: Свєнціцка В. Різьблені ручні хрести XVII–XX вв. Львів, 1939. Ч. 1; Ч. 2; Будзан А. Ф. Різьба по дереву в західних областях України. Київ, 1960; Будзан А. Ф., Юрченко П. Г. Різьблення на дереві та рогові. *ІУМ :* в 6 т. Київ, 1968. Т. 3; Станкевич М. Українське художнє дерево XVI–XX ст. Львів, 2002.

Р. Забашта

ЙОСИП – див.
КУПРИНСЬКИЙ
Іван Федорович

ЙОСИФ сницар
(JOZEFUS snycerz)
(18 ст.) – різьбяр (сницар). Існує припущення про походження **Й.** з м. Буська (нині Золочівського р-ну Львів. обл.). Відомий за свідченням у метричних книгах Буської парохії та Буського деканату за 1776–83. Згідно із записом від 13.06.1779, брав участь (разом із Маріанною Вільман / Вільмановою) в обряді хрещення новонародженої Антоніни (доньки подружжя Францішка Домбровського – будівничого – та Катерини), що відбувся в костелі Милятина (нині Львів. р-ну Львів. обл.).

Дж.: AGADW. Par. Busk, dek. Busk; Księga metrykalna chrztów dla całej parafii: wpisy wspólne 1776–1783. Woronówka 1778–1785, Sygn. 147.

Літ.: Александрович В. Скульптура. *ІУМ* : в 5 т. Київ, 2011. Т. 3; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта

ЙОСТ
(15 ст.) – скульптор / різьбяр (?), столяр. Відомий за писемним джерелом. Працював над скульптурним оздобленням римо-католицького собору м. Львова. Згідно з повідомленням кінця століття, зобов'язувався зробити ківорій для костелу с. Старе Село на Львівщині (нині Львів. р-ну Львів. обл.).

Літ.: Abraham W. [Wiadomości]… Szp. LXII; [Александрович В.] Скульптура. *ІУК.* Київ, 2001. Т. 2: Українська культура XIII – першої половини XVII століть.

Р. Забашта

ЙОФФЕ / ІОФФЕ
Ілля Михайлович
(1879, м. Одеса – після 1947, ?) – живописець. У 1898–1900 навч. в ОРШ, упродовж 1910–17 вдосконалював майстерність в різних студіях м. Парижа (ФР). Пізніше жив у м. Вологді (РФ).

Тв.: «Портрет М. І.» (1919), «Портрет дружини», «Вологодська старовина» (об. – 1940), «Пасовисько», «Волга», «Гребля в Кокшазі» (усі – 1947).

Літ.: ХН СССР. Москва, 1983. Т. 4. Кн. 1.

О. Ламонова

ЙОФФЕ
Семен Ісайович
(12.03.1909, м. Конотоп, нині Сум. обл. – 6.12.1991, м. Харків) – живописець, графік, сценограф. У 1926–29 навч. в ХХІ в І. Падалки та В. Єрмилова. Працював художником у харків. театрах.

Тв.: оформлення спектаклів – «Фраскіта» Ф. Легара (1940), «Одинадцять невідомих» М. Богословського (1947), «На світанку» О. Сандлера (1966), «Маріса» І. Кальмана (1968), «Любить? Не любить?» Д. Клебанова (1971; Харків. театр музичної комедії); «Підступність та кохання» Ф. Шиллера (1948), «Овід» за Е. Л. Войнич (1949), «З коханням не жартують» П. Кальдерона (1952; Харків. укр. драматичний театр ім. Т. Шевченка), ін.

Літ.: СХУ. Київ, 1973; ХУЕД. Київ, 1996.

Г. Скляренко

JAN – див. **ІВАН / ЯН (JAN)**

JOANNES – див. **ІОАНН (JOANNES)**

JOANNES – див.
ІВАН (JOANNES)

JOANNES sculptor / statuarius – див. **ЛУГ / ЛАГОВСЬКИЙ / ЛОГОЗІНСЬКИЙ**
Йоанн / Йоанес

JÓZEF – див**. ІОСИФ (JÓZEF)**

JOZEFUS snycerz – див.
ЙОСИФ сницар
(JOZEFUS snycerz)

К

К. А. (17 ст.) – див. **А. К.**

К. А.
(18 ст.) – гравер. Працював для друкарні КПЛ у 2 пол. століття. Гравірував на міді. Відомий за твором, підписаним монограмою: К. А.

Тв.: овальний мідний середник шкіряної оправи палітурок книги «Акафіст Успінню» (КПЛ, 17<…>) з образом «Благовіщення», підпис: К. А.

Літ.: Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Київ, 1926; Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Львів, 1984. Кн. 2. Ч. 1 (1701–1764).

Р. Забашта

КАБАЧЕК
Леонід Васильович
(31.12.1924, м. Дмитріївськ, нині Макіївка Донец. обл. – 04.02.2002, м. Санкт-Петербург, нині РФ) – живописець, графік, педагог. Член СХ РФ (1955). Засл. худож. РРФСР (1968). Від 1925 – у м. Ленінграді (нині Санкт-Петербург). Упродовж 1939–41 навч. в Першій ленінградській дитячій ХШ, у 1941 – у середній школі при ВАМ. У 1942 евакуйований до м. Самарканда (нині РУ); того самого року був у лавах Рад. армії. Учасник ІІ СВ. Протягом 1947–53 навч. в ІЖСА (викл.: О. Зайцев, Б. Йогансон, Л. Овсянников, Б. Фогель). Від 1970 – зав. кафедри живопису, професор Рос. педагогічного ун-ту (Ленінград). Малював живописні твори в різних жанрах (портрети, пейзажі, жанрові сцени). Учасник вист. від 1953. Персон. виставка – Ленінград (1975).

Тв.: «Зі свята» (1957), «Бригадир О. Перепьолкін», «Трактористка», «Біля клубу», «Переможці скачок» (усі – 1959), «Свято у Воронові» (співавтор), «Народні пісні» (об. – 1960), «Парубків везуть потяги» (1965), «Пам'ять» (1967), триптих «Блокада» (1975).

Муз.: ДРМ, ДТГ, Чуваський держ. ХМ.

Літ.: Немировская М. Леонид Кабачек. *Художник*. Москва, 1962. № 10; Леонтьева Г. Леонид Кабачек. Ленинград, 1963; Леонид Васильевич Кабачек. Каталог выставки произведений. Ленинград, 1975; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

Г. Скляренко

КАБИШ
Іван Юхимович
(12.03.1926, с. Петропавлівка Краснозерського р-ну Новосибірської обл., нині РФ – 20.09.2007, м. Харків) – живописець, графік. педагог. Член НСХУ (1964). Засл. працівник культури УРСР (1987). Учасник ІІ СВ. Упродовж 1948–52 навч. в ХХУ. Протягом 1952–61 викладав у середній школі Харкова, водночас навч. на іст. ф-ті ХДУ, який закін. у 1957. У 1968–73 навч. в ХХПІ. Від 1961 працював у Харків. дитячій ХШ № 1 ім. І. Рєпіна, упродовж 1966–97 – її директор. У 1967–91 очолював комісію з естетичного виховання дітей та юнацтва ХСХУ. Працював у жанрі пейзажу, створював плакати. З 1960 учасник виставок. Персон. виставки – Харків (1960, 1969, 1991–2005).

Пр.: книга «Розвиток художніх здібностей дітей молодшого віку» (Київ, 1981).

Тв.: живопис – «Зимою під Харковом» (1960), «Дорога до Харкова» (1962), «За місто» (1965), «Рідні поля» (1967), «На рідній землі» (1968), «Харків будується» (1973), «Прийшла весна» (1977), «Червона горобина» (1979), «Морський вітерець» (1980), триптих «А життя продовжується» (1983), «Моя школа» (1985), «Повернувся. 1945 рік» (1989), «Ранній сніг» (1990); графіка – плакати «Марксизм-ленінізм живе і перемагає» (1972), «Ми народжені, щоб казку зробити бувальщиною» (1974), «Вставай, велика країно» (1975), «Ми відстояли, ми збережемо» (1977), «Нехай завжди буде мир» (1986), серія «Пам'ятаємо» (2001).

Муз.: ХХМ, ЖОКМ.

Літ.: УРХ. Київ, 1972; ХН СССР. Москва, 1983. Т. 4. Кн. 1; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

Г. Скляренко

КАВАЛЕРІДЗЕ
Іван Петрович
(14.04.1887, х. Ладанський, нині с. Новопетрівка Роменського р-ну Сум. обл. – 03.12.1978, м. Київ) – скульптор, кінорежисер, драматург. Нар. артист УРСР (1969). Навч. в КХУ (1907–09), в ІАМ (1909–10, викл. І. Гінцбург), у приватній студії Н. Арансона в м. Парижі (ФР, 1910–11). У 1909 і 1911 взяв участь у двох конкурсах проєктів пам'ятника Т. Г. Шевченкові в Києві. У 1911 і 1912 отримав заохочувальні премії журі конкурсу. Упродовж 1911–15 (з перервою) майстер працював скульптором та художником-оформлювачем у кінофірмі «Тіман і Рейнгардт» (Київ – Москва), де створив портретний грим до кінострічки «Відхід великого старця» та оформив низку кінокартин: «Ноктюрн Шопена», «Війна і мир», «Бранд», «Крейцерові соната» та ін. У 1914 був мобілізований на фронт І СВ. У 1918–24 працював у т-ві «Просвіта» в м. Ромнах (нині центр Роменського р-ну Сум. обл.), був режисером міського театру та Театру залізничників, паралельно викладав малюнок у місцевій школі. Від 1924 – у м. Харкові, на посаді художника-скульптора у вид-ві «Комуніст» (очолював худ.-скульптурну майстерню). У 1926 взяв участь у респ. конкурсі «Могила Шевченка» (м. Канів). Згодом – учасник вист. проєктів, зокрема всесоюзних, з увічнення пам'яті Т. Г. Шевченка в Харкові (1929, 1933). Упродовж 1928–33 – режисер Одес. кіностудії, у 1934–41 і 1957–62 – Київ. кіностудій «Укрфільм» та ім. О. Довженка, де поставив (переважно за власними сценаріями) низку кінокартин: «Злива», «Коліївщина»,

«Прометей» та ін. Був також худ. керівником трьох випусків фільму «Українські пісні на екрані» (1936). Написав сценарії для ще п'ятьох фільмів, а також низку п'єс, що ставилися в театрах міст Харкова, Тернополя, Дніпропетровська (нині Дніпро), Сум та ін. У 1944–48 – старший інженер, згодом – наук. співробітник відділу монумент. скульптури в АА (Київ). У 1944 – автор проєкту пам'ятника Т. Г. Шевченку для м. Ленінграда (нині Санкт-Петербург), що вплинув на худ.-образне рішення пам'ятника Т. Шевченку в м. Москві (1964, автори: М. Грицюк, А. Фуженко, Ю. Синкевич). Упродовж 1950–70-х активно працював у ділянці станкової та монумент. скульптури. У 1976–77 в Києві (Поділ) був установлений пам'ятник Г. Сковороді (арх. В. Гнєздилов). За моделлю **К.** в 1992 в Харкові встановлено пам'ятник Г. Сковороді (група скульпторів під кер. В. Бородая), у 1997 в Києві – пам'ятник Ярославу Мудрому (скульптори: М. Білик, О. Редько, В. Сівко). Творчість **К.** відбиває головні напрямки укр. пластики 1 пол. 20 ст.: стиль модерн та символізм, впливи імпресіонізму, кубізм та конструктивізм, реалізм, кожний з яких автор насичував індивідуальним образно-пластичним баченням та розумінням пластики. Належить до засновників укр. кінематографа.

Тв.: скульптура – портрети: актор Г. Боссе (1908), С. та М. Мазаракі (1908), Ф. Шаляпін (1909), Чарни (1911), кінорежисер Я. Протазанова (1912), Л. Толстой (1915, 1951), М. Горький (1950), нар. артист А. Бучма в ролі М. Задорожного (1954), ін.; станкові композиції: «Святослав у бою» (1908), «Скорбота» (1908), «Прометей», «Звільнений робітник» (об. – 1918), «Кобзар з поводирем» (1945), «В. Ленін і О. Горький на Капрі» (1947), «Кобзар Вересай» (1953), «Старий» (1954), «Прометей» (горельєф для Музею Л. Українки, Київ, 1962), «На допиті» (1963), «Журавлі летять» (1967), «Бунт» (1968), «Після бою» (1975), ін.; пам'ятники: «Княгиня Ольга, Кирило та Мефодій, Андрій Первозваний» (Київ, 1911; у співавт. з П. Сниткіним, арх. В. Риков, демонтований у 1923, відновлений у 1999), «Жертвам революції / Героям революції» (Ромни, 1918–21), «Т. Шевченко» (Ромни, 1918; м. Полтава, 1925; Суми, 1926, демонтований у 1957), «Г. Сковорода» (м. Лохвиця Полтав. обл., 1922; погруддя, смт Чорнухи Лубенського р-ну Полтав. обл.; с. Сковородинівка Богодухівського р-ну Харків. обл., 1972; Київ, 1976–77, об. – арх. В. Гнєздилов), «Артем» (м. Бахмут Донец. обл. 1923–24), «В. І. Ленін» (м. Шостка Сум. обл., 1926, 1950, арх. А. Коломієць; м. Бердичів Житомир. обл., 1948), «Артем» (м. Слов'яногорськ (нині Святогірськ) Донец. обл., 1927, арх. Г. Вербенко), «Б. Хмельницький» (м. Чернігів, 1954, спільно з Г. Петрашевич, арх. А. Карнабед), стела на честь заснування бібліотеки Ярослава Мудрого (Київ, Нац. заповідник «Софія Київська», 1969), «П. Запорожець» (м. Біла Церква Київ. обл., 1971, арх. П. Костирко); скульптури на Будинку вугілля (1927, Харків), моделі пам'ятників Т. Г. Шевченку (1944, м. Ленінград, нині Санкт-Петербург, РФ), Г. Сковороді (установлено 1992, Харків), Ярославу Мудрому (установлено 1997, Київ); кінофільми – «Злива» (1928), «Перекоп» (1930), «Штурмові ночі» (1931), «Коліївщина» (1933), «Прометей» (1935), «Наталка Полтавка» (1936), «Запорожець за Дунаєм» (1937), «Стожари» (1939), «Григорій Сковорода» (1959), «Повія» (1961); худ. кер. трьох випусків фільму «Українські пісні на екрані» (1936); сценарії – «Марія Іванівна», «Тарас Бульба», «Фарфор», «Київська Русь»; п'єси – «Воланів меч», «Перекоп», «Перша борозна», «Григорій і Параскева».

Муз.: НХМУ, СОХМ, Музей-майстерня І. П. Кавалерідзе (Київ), Худ.-меморіальний музей І. Кавалерідзе в с. Новопетрівка (Сум. обл.), Галерея скульптурних робіт І. Кавалерідзе при СХМ.

Літ.: Михайлів Ю. Нове різьбярство України. *Життя і революція*. 1929. № 12; Іван Кавалерідзе. Каталог виставки. Київ, 1962; Німенко А. Пам'ятники Тарасові Шевченку. Київ, 1964; Німенко А. Кавалерідзе – скульптор. Київ, 1967; Лелюх С. Кінематографічний пошук І. П. Кавалерідзе у відтворенні героїчного минулого українського народу. Київ, 1970; Донець Л., Медведева Т. Иван Кавалеридзе. *20 режиссерских биографий*. Москва, 1971; Зінич С., Капельгородська Н. Іван Кавалерідзе. Київ, 1971; Варварецький Ю. Становлення української радянської скульптури. Київ, 1972; Роміцин А. Біля джерел героїчної біографії. *Життя і герої екрана*. Київ, 1972; Шумов А. Быть нужным времени и людям. *Творчество*. 1987. № 4; Иван Кавалеридзе. *Чернобривцева О. Художники.* Київ, 1987; И. П. Кавалеридзе (1887–1978) : каталог выставки. Сумы, 1987; Варварецький Ю. Талант, окрилений революцією. *ПУ*. 1988. № 2; Иван Кавалеридзе. Сборник статей и воспоминаний. Київ, 1988; Нові аспекти в дослідженні творчості І. Кавалерідзе. Тези доповідей та повідомлень наукових читань з нагоди 105-ої річниці від дня народження видатного українського скульптора. Суми, 1992; Іван Кавалерідзе. Скульптура. Київ, 1997; Капельгородська Н. М., Синько О. Р. Іван Кавалерідзе. Грані творчості. Київ, 1995; Капельгородська Н., Синько О. Відновлення історії. Пам'ятник княгині Ользі в Києві. Київ, 1996; Силько Р. Поза часом і простором. Спогади про Івана Кавалерідзе. Київ, 1997; Капельгородська Н., Синько О. «Ярослав Мудрий» Івана Кавалерідзе. Київ, 1998; Синько Р. На зламі епох. І. Кавалерідзе й оточення. Київ, 2002.

Г. Скляренко

КАВЕЦЬКА
Алевтина Єгорівна

(02.04.1929, с. Василівка, нині Ставропольського р-ну Самарської обл., РФ – 01.03.1998, ?) – художниця кіно. Упродовж 1952–57 навч. в ОТХТУ (дипл. робота – ескізи декорацій і костюмів до драми О. К. Толстого «Цар Федір Іоаннович»). У кін. 1950-х як художниця з костюмів співпрацювала зі Свердловською кіностудією (нині м. Єкатеринбург, РФ), від поч. 1960-х – зі студією «Білорусьфільм». Отримала численні нагороди, зокрема диплом на 2 Всесоюз. кінофестивалі в м. Києві (1966, за к/ф «Місто майстрів»).

Тв.: ескізи костюмів (гуаш, акварель) до к/ф «Під владою золота» (1957), «Черговий рейс» (1958), «Очікуйте листів» (1959), «Журавлина пісня» (1960; усі – Свердловська кіностудія), «Рогатий бастіон» (1963),

«Місто майстрів», «Альпійська балада» (об. – 1965), «Йду шукати» (1966), «День приїзду – день від'їзду» (1968), «Життя й вознесіння Юрася Братчика» (1968), «Я, Франциск Скорина» (1969), «Чудовий хлопець» (1971), «Могила лева» (1972), «Хмари» (1973), «Полум'я» (1974, усі – «Білорусьфільм»), оформлення до к/ф «Увага! В місті чарівник!» (1963, «Союзмультфільм» і «Білорусьфільм»), т/ф «Час-не-чекає» за романом Дж. Лондона (1975, Білоруська студія телебачення).

Муз.: Музей студії «Білорусьфільм» (м. Мінськ, РБ).

Літ.: ХН СССР. Москва, 1983. Т. 4. Кн. 1.

О. Ламонова

КАВКА
Іван

(бл. 1869 / 1870, с. Поляни Суровичні, нині Кросненського пов. Підкарпат. воєвод., РП – після 1905, ?) – скульптор, різьбяр. Навч. в Різьбярській школі графині А. Потоцької в м. Римановій (1880). Продовжив освіту в містах Кракові (нині РП) та Будапешті (нині Угорщина), де навч. в приватних студіях. Можливо, як вільний слухач відвідував класи в АКМК або УКНШМР. Після завершення навчання працював у м. Перемишлі (нині РП); виконав кілька кам'яних скульптур для кафедрального собору. Від 1892 проживав у м. Львові. У 1892 в книжковій крамниці Ставропігійського ін-ту експонував барельєф «Покладення тіла Христа до Гробу» (дерево, 1890 ?). На Загальній крайовій вист. у Львові (1894) виставив багатофігурну композицію «Возз'єднання» (друга назва – «Алегорія історії. 1654») (1894). На 2 Вист. ТРРШ у Львові (1900) показав скульптуру «Б. Хмельницький на коні». На тій самій вист. експонував два барельєфи та рисунки. Від 1902 жив і працював у Кракові; виконував роботи з реставрації скульптур для Каплиці Сигізмунда (16 ст.) при Вавельському соборі (1905 ?); різьбив кам'яні надгробки. Час та місце смерті не встановлено. Припускають, що загинув у роки І СВ чи Визвольних змагань 1917–21. Здебільшого працював у дереві: різьбив іст. та релігійні сцени, які відзначалися продуманістю композиції та ретельно проробленими деталями.

Тв.: барельєфи – «Покладання Христа до гробу» (1890-і), «Возз'єднання» (Алегорія історії. 1654») (1894); кругла скульптура – «Богдан Хмельницький на коні» (1900); пластичний декор в інтер'єрі греко-католицького кафедрального собору в Перемишлі (1892 ?); реставраційні роботи – у Каплиці Сигізмунда у Вавельському замку в Кракові (1905 ?).

Муз.: НМЛ.

Літ.: Німенко А. В. Українська скульптура другої половини XIX – початку XX ст. Київ, 1963; СХУ. Київ, 1973; Красовський І. Д. Камінь і дерево в народних промислах лемків. *НТЕ.* 1987. № 5; Красовський І. Діячі науки і культури Лемківщини. Довідник. Торонто ; Львів, 2000; Львів. Енциклопедія Львова: продовжуване видання. Львів, 2010. Т 3; Бірюльов Ю. Львівська скульптура від раннього класицизму до авангардизму (середина XVIII – середина XX ст.). Львів, 2015. Місто наших героїв. Путівник. Львів, 2020.

Л. Ганзенко

КАГАНЕ
Йоахим / Йоахім / Хаїм

(1890, с. Зубів, нині Терноп. р-ну Терноп. обл. – 1943 (?), м. Лодзь, РП) – живописець, металопластик, графік. Де отримав худ. освіту, невідомо. Бл. 1910 разом з М. Гольштейном заснував Т-во шанувальників євр. мистецтва у м. Львові, що діяло до 1914. У 1919 було поновлене і **К.** став його головою. У 1919 на першій виставці Т-ва представив свої воєнні рисунки, карикатури та пейзажі. Учасник вист. Т-ва в 1920, 1921. У 1921 переїхав на постійне життя до Львова, експонував свої роботи на виставках. Упродовж 1927–39 викладав малюнок у євр. гімназії. У живописі працював у різних жанрах, створював композиції з металу (мідь, латунь, срібло) – жанрові сцени, ритуальні культові релігійні предмети. Персон. виставка – Львів (1929, 1932).

Тв.: «Пейзаж зі львівських околиць» (1919); «Голова єврея» (1936, рельєф на металі), ін.

Муз.: Музей євр. іст. ін-ту в м. Варшаві (РП).

Літ.: Malinowski J. Malarstwo i rzezba zydow polskich w XIX i XX wieku. Warszawa, 2000; Глембоцкая Г. Художники-евреи Львова первой половины XX века. Жизнь, творчество, судьба. Львов, 2015.

Г. Скляренко

КАДУЛІН
Володимир Федорович

(1881/ 1884, м. Кам'янець-Подільський Хмельниц. обл. – 22.01.1957, м. Нью-Йорк?, США) – графік. Псевдоніми та криптоніми: К. Дулін, Вальдемар К., Вальдемар, В. Федоров, Н. Наядін, Наядин, В. К., К. Д. та ін. Упродовж 1900–02 навч. в МУЖСЗ, 1902–05 – у КХУ. Публікував карикатури в ілюстрованих додатках до газ. «Київське життя» («Кіевская жизнь»), «Київська зоря» («Кіевская заря»), «Київське мовлення» («Кіевская рѣчь») (усі – 1906), «Київський голос» («Кіевский. голосъ», 1907–11), «Київська думка» («Кіевская мысль», 1907–14), «Глядач» («Зритель», 1918), журн. «Цвях» («Гвоздь», 1907), «Київський дзвоник» («Кіевский звонокъ», 1912), «Урод» («Почвара)», 1918) (усі – м. Київ), «Журнал над журналами» («Журналъ журналовъ», м. Санкт-Петербург, 1906). Видво «Світанок» («Рассвет», Київ) за малюнками **К.** видало кілька серій кольорових гумористичних листівок, картки про І СВ, до великодніх і різдвяних свят (загалом понад 200), які випускалися в десятках тисяч екземплярів. Також співпрацював із вид-вами Коломійця (1912), К. Гордієнка (1917, Київ) та ін. Створював рекламні плакати, займався політичною карикатурою. У складі делегації київ. мистців брав участь у Всерос. з'їзді художників і худ. діячів (1910). У 1917 емігрував, жив у м. Константинополі (нині Стамбул, ТР), згодом – у м. Нью-Йорку (США).

Тв.: серії «Російські гумористичні листівки» (1911; золота медаль на вист. листівок у м. Варшаві), «Типи гімназистів і гімназисток», «Типи студентів і курсисток», «П'яна серія» (1911–15), «Справа М. Бейліса» (1913); «Портрет Т. Г. Шевченка» (1912, 1917).

Літ.: Демченко Е. Политическая графика Киева периода революции 1905–1907 гг. Киев, 1976; Демченко Е. Политическая графика в печати Украины 1905–1907 гг. Киев, 1984; Забочень М. Открытки издательства «Рассвет». *Среди коллекционеров : журнал.* Москва, 1992. Вып. 1; Забочень М., Поліщук О., Яцюк В. Україна у старій листівці : альбом-каталог. Київ, 2000; Савицкая Л. На пути обновления. Искусство Украины в 1890–1910-е годы. Харков, 2003; Чапкина М. Русский стиль в поздравительной открытке. Москва, 2009; Кальницкий М. Студенчество в карикатурах. *Газета по-киевски.* 2007, 23 июня; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11; Сурнин С. Весёлый «Рассвет», или Юмор по-киевски. Киев, 2012; Кальницький М. Студенты при шпаге. *Комсомольская правда в Укране.* 2015. 22 января; Ишутина (Абрамова) Л. Издательства «Рассвет» и «Творчество»: истоки просветительской деятельности С. А. Абрамова. *Искусствоведение.* 2015. № 1–2; Жуков В. Студент ИГИ 100 лет назад глазами художника-карикатуриста В. Ф. Кадулина. *За строительные кадры.* 2017. Апрель (№ 130).

О. Ламонова

КАДУНОВ
Герасим Ігнатович

(1824, м. Карлівка, нині Полтав. р-ну Полтав. обл. – 30.01.1871, м. Санкт-Петербург, нині РФ) – живописець. Походив із кріпаків графа Л. К. Разумовського, у 1846 звільнений з кріпацтва. Від кін. 1840-х навч. в ІАМ (вільне відвідування), у 1850 отримав звання некласного художника іст. та портретного живопису. Жив у Санкт-Петербурзі, створював переважно портрети.

Тв.: «Невідома в чорній сукні» (1850), «Дівчина з родини Строганових», «Портрет князя В. Кочубея» (усі – серед. 19 ст.).

Муз.: ДРМ, Держ. худ.-архіт. палацово-парковий музей-заповідник «Павловськ» (РФ).

Літ.: Кучумов А. Убранство русского жилого интерьера 19 в. По материалам выставки в Павловском дворце-музее : альбом. Ленинград, 1977; Государственный русский музей. Выставка новых поступлений. Живопись 18 – нач. 20 вв. Ленинград, 1978; ХН СССР. Москва, 1983. Т. 4. Кн. 1.

О. Ламонова

КАЗАНОВИЧ
Павло / Павел

(18 ст.) – іконописець, ієромонах. Відомий за писемним джерелом. Чернечий чин здійснював у Межигірському Спасо-Преображенському монастирі на Київщині (нині не існує, терени селища Нові Петрівці Вишгородського р-ну Київ. обл.). У 1747 був викликаний у Троїце-Сергієву лавру (нині в м. Сергієвому Посаді Москов. обл., РФ) для виконання нового розпису. Працював учителем в іконописній школі, заснованій при Лаврі. Мав 10 учнів із с. Холуя. Повернувся в Україну в 1752.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 127. Оп. 162. Спр. 81.

Літ.: Шпачинский Н. А. Киевский митрополит Арсений Могилянский и состояние Киевской митрополии в его правление (1757–1770). Киев, 1907; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983; Уманцев Ф. Матеріали до словника вітчизняних мистців, ремісників, керівників художніх робіт та меценатів XVIII – початку XX ст. (за документами архіву Києво-Печерської лаври). *СМ.* 2008. Чис. 1 (21).

Р. Забашта

КАЗАНОВСЬКА / КАЗНОВСЬКА
Марія-Альбіна-Феодосія Людвігівна / Людвіківна

(27.11.1857, с. Ковнати, нині Ломжинського пов. Підляського воєвод., РП – ?) – живописиця. Від 1881 навч. в ІАМ. У 1885 отримала право викладати малювання в початкових навчальних закладах, у 1889 – отримала звання некласного художника іст. живопису. Жила в м. Санкт-Петербурзі (нині РФ) та м. Рівне. Авторка пейзажів (?).

Літ.: ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2.

О. Ламонова

КАЗАНОВСЬКА-КЛЯСС / КЛАС / КАЗАНОВСЬКА
Марія-Анна Карлівна

(22.03.1860, м. Луцьк – 1898, м. Житомир) – живописиця. Навч. в рисувальному класі В. Герсона в м. Варшаві (нині РП), від 1882 – в ІАМ. У 1883 отримала малу срібну медаль. Жила в м. Санкт-Петербурзі та Житомирі. Учасниця вист. (ІАМ та ін.) від 1892. Твори **К.-К.** експонувалися в м. Кракові (нині РП, 1892–1900). Персон. посмертна виставка – Варшава (1899).

Тв.: «Збирання буряків», «Цікава казка», «Частина католицького костелу з турецьким мінаретом у Кам'янці-Подільському» (усі – 1894), «Під час будування хати», «Перед святом: білення хати», «Біля струмка» (усі – 1896), «Ідилія» (1898) та ін.

Літ.: ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2.

О. Ламонова

КАЗАС
Михайло Мойсейович

(13.09.1889, м. Севастополь, АР Крим – 23.02.1918, там само) – живописець, графік. За походженням караїм, з родини відомих педагогів і просвітників. У 1907 закін. Севастопольське реальне училище (викл. малювання М. Янишев). За порадою О. Рубо поступив до АМВ(М), яку закін. із відзнакою у 1911 (викл.: Г. Кнірр, А. Янко). У 1911–12 жив у м. Парижі (ФР), м. Санкт-Петербурзі (РФ), упродовж 1913–14 – на Кавказі. Учасник І СВ. У 1918, під час відпустки до Севастополя, став жертвою Червоного терору як офіцер рос. армії. Автор портретів, пейзажів, театр. афіш, іл. до літ. творів, шаржів. Працював переважно у змішаній техніці (туш, акварель, гуаш, олівець, бронза). У роботах відчувається інтерес до нар. й середньовічного мист-ва. Учасник вист. від 1910

(«Виставка чотирьох», м. Севастополь). Персон. посмертні виставки: м. Севастополь (1924), м. Сімферополь (об. – Крим, 1958, 1965, 1971, 1978, 1989, 2009), м. Харків (2010).

Тв.: живопис – «Батько» (1909), «Молла Насреддін» (1910), «Скіфи» (1913), «Іспанія. Бій биків», (1914); графіка – «Після побоїща Ігоря Святославича з половцями», «Сон Святослава», «Літав ворон на синє море», «Хода монахинь», «Усміхнений Соломон», «Звіздар» (усі – 1909–14), «Гавр» (1912); серії – «Старий Мюнхен» (1910), «Схід» (1913–14); іл. до фінського епосу «Калевала» (1909–14), «Слова про Ігорів похід» (1910), «Пісні над Піснями», творів О. Пушкіна «Капітанська дочка» (1910) та «Євгеній Онєгін», роману М. Лермонтова «Герой нашого часу», драми М. Метерлінка «Пеллеас і Мелізанда», роману Л. Толстого «Війна і мир», казки Г. К. Андерсена «Нове вбрання короля» (усі – 1910–14), рос. билини «Вольга і Микула» (1910–14), творів О. Ґріна, Л. Андреєва, скандинавського епосу.

Муз.: СмХМ, СХМ.

Літ.: Виставка творів Казаса. *Радянський Крим.* 1958. 2 серпня; Зустріч через пів століття. *Радянський Крим.* 1965. 14 вересня; Симферопольский художественный музей: путеводитель. Симферополь, 1969; Подуфалий Р. Про майстерність глядача. *Радянський Крим.* 1974. 14 березня; Подуфалий Р. Друге життя Казаса. *Ранок.* 1977. № 9; Симферопольский художественный музей : альбом. Киев, 1978; Двері завжди відчинені. *Радянська Ялта.* 1978. 21 березня; На полотнах – Крим. *Радянська Ялта.* 1979. 16 лютого; Михаил Казас. 100 лет со дня рождения : каталог произведений. Симферополь, 1989; ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2; Сигаева Г. Крымские караимы и их вклад в многонациональную культуру России и Крыма. *Культура народов Причерноморья.* 1997. № 3; Севастополь : энциклопедический справочник. Севастополь, 2008; Зарубин А., Зарубин В. Без победителей. Из истории Гражданской войны в Крыму. Симферополь, 2008; Алексеева Е. Графика Михаила Казаса. *Вісник ХДАДМ.* 2008. № 12; Прохоров Д. «Учивший заветам правды, добра и гуманности…» Илья Ильич Казас : биографический очерк. Симферополь, 2008; Бровко Л. Михаил Казас. Шествие. *Антиквар.* 2010. № 7–8; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

КАЗИМИР (KAZIMIERZ / KAZIMIR)

(17 ст.) – маляр. Працював у м. Жовкві на Львівщині (нині Львів. р-ну Львів. обл.). Упродовж 1688–90 перемалював «новими фарбами» 66 «контрефектів» (портретів) для жовківського королівського замку, за що отримав 264 флоринів (по 4 флорини за одне зображення). У 1690 малював віконниці в королівському замку в с. Кукезів на Львівщині (нині Львів. р-ну Львів. обл.).

Літ.: Mańkowski F. Mecenat Jana III w Żółkwie. *PKHS.* Kraków, 1948. T. IX; Gębarowicz M. Szkice z historii sztuki XVII w. Toruń, 1966; Свєнціцька В. Словник жовківських майстрів живопису і різьби. *УМ.* Київ, 1967. Вип. 1; SAP. 1979. Т. 3; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КАЗИМИР ВАЦЛАВ (KAZIMIERZ WACŁAW)

(17 ст.) – маляр. Відомий за писемними джерелами. У 1655 виконував роботи в домініканському костелі м. Львова.

Дж.: ЦДІАУ(Л). Ф. 52. Оп. 2. Спр. 65.

Літ.: SAP. 1979. Т. 3; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КАЗНОВСЬКА Марія-Альбіна-Феодосія Людвігівна / Людвіківна –

див. **КАЗАНОВСЬКА / КАЗНОВСЬКА Марія-Альбіна-Феодосія Людвігівна / Людвіківна**

КАЙДАШ-МАШКІВСЬКА Катерина Дмитрівна

(21.02.1913, м. Харків – 17.02.1992, смт Стеблів, нині Звенигородського р-ну Черкас. обл.) – самодіяльна малярка. Членкиня НСМНМУ. Онука С. Кайдаша – одного з прообразів повісті І. Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я». Професійної худ. освіти не здобула. Малювати почала в 1967. Створювала декор. панно, пейзажі, іл. (акварель, гуаш) до творів І. Нечуя-Левицького («Кайдашева сім'я», «Микола Джеря», «Бурлачка», «Дві московки», «Старосвітські батюшки та матушки», «Баба Параска та баба Палажка»), Т. Г. Шевченка, укр. нар. пісень. Авторка бл. 200 робіт, за стилем близьких до наївного мистецтва, які відзначаються яскравою декоративністю, оригінальністю композиції, поетичністю. Також розписувала комин і стіни хати, вишивала рушники. Учасниця вист. нар. умільців від 1967, твори експонувалися в м. Седневі, м. Москві (РФ), а також у містах Канади. Персон. виставки: м. Київ (1976, 1977, 1978), м. Львів (1979), м. Канів (1980), м. Корсунь-Шевченківський (1981, 1983), Стеблів. Диплом І ступеня і Почесна грамота на Першому Всесоюз. фестивалі самодіяльної худ. творчості (1977), Почесний диплом вист.-конкурсу «У вінок Кобзарю» (1978).

Тв.: «Садиба Кайдашів у Стеблеві» (1967), «Агіткультбригада», «Баба Параска та баба Палажка» (об. – 1975), «Сім'я Кайдаша» (1975–77), «Микола Джеря» (1975–79), «Катерина» (1976), «Тополя» (1977), «Перебендя», «Наймичка», «Гайдамаки» (усі – 1978), «Кайдашева сім'я», «Микола Джеря залишає рідне село», «На третій день весілля» (усі – 1980), «А за нею козаченько веде коня напувать», «Обкурюють молоду (Весільний звичай)», «Увечері на гулянці (Парубоцько-дівочі вечори)», «Стеблів – батьківщина І. Нечуя-Левицького. Вид на Рось» (усі – 1982), «В Іванів день», «Світить місяць над водою» (об. – 1986), «Там три верби схилилися», «Колядка», «Проводи», «Микола Джеря», «На баштані», «Козацький шлях» (усі – 1970–80-і), «У сусіда хата біла», «Ішов Гриць з вечорниць», «Щоб була сорочка біла», «В ніч на Івана Купала» (усі – 1990-і), ін.

Муз.: НМУНДМ, КШДІКЗ, НМНАПУ, Літ.-мемориальний музей І. Нечуя-Левицького (Стеблів), ЧркОКМ.

Літ.: З Кайдашевої родини. *Сільські вісті.* 1979. 1 березня; У вінок народної поваги. *Ленінським шляхом* (Корсунь-Шевченківський). 1980. 8 березня; Хаврусь С. Акварелі Катерини Кайдаш. *Жовтень.* 1986. № 3; Акварелі Катерини Кайдаш : комплект листівок. Київ, 1989; ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

КАЛАБІН
Євген Миколайович

(21.01.1899, м. Конотоп, нині центр Конотопського р-ну Сум. обл. – ?) – живописець, графік, архітектор. Член Об'єднання рос. архітекторів за кордоном, Спілки рос. інженерів і техніків, член і засновник Спілки рос. художників. Доктор технічних наук (1939). На поч. 1920-х емігрував до Фінляндії, де викладав малювання в гімназії. Від 1925 – у м. Празі (Чехословаччина, нині ЧР). Навч. в Празькому вищому технічному училищі (відділ архітектури і будівництва; викл. О. Блажичек), в Академії Ґранд Шом'єр (м. Париж, ФР; майстерня О. Фриза). Ілюстрував книги, малював для газет і журналів, працював у театрі. Учасник вист. від 1929.

Тв.: живопис – «Чорна Флора» (1929), «Душа стомлена» (1933), «Саломея» (1934), «Меланхолія» (1937); графіка – іл. до зб. поезій «Зоряний крен» («Звездный крен») В. Лебедєва (1929, Прага).

Муз.: Рос. культурно-історичний музей (Прага).

Літ.: ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12.

О. Ламонова

КАЛАШНИК
Яків Петрович

(23.05.1927, с. Листопадове Новоукраїнського р-ну Кіровоград. обл. – 05.11.1967, м. Дніпропетровськ, нині м. Дніпро) – живописець, педагог. Навчався в ОХУ (1946–51) та Латвійській АМ у м. Ризі (нині ЛатР, 1952–59, викл.: О. Скулме, В. Калниня). Упродовж 1952–67 жив у Дніпропетровську, викладав у ДХУ, звідки був звільнений «за формалізм», працював у худ. студії при Палаці студентів в парку ім. Т. Шевченка. Твори – сюжетні картини, пейзажі, що базувалися на реалістичній основі, позначені виразними кольорово-пластичними рішеннями, увагою до формальних завдань.

Тв.: «Лісоруби» (1959), «Кохання» (1961), «Українська кераміка» (1962), «Одна ніч війни» (1965), «В блакитному краї» (1965).

Муз.: ДнХМ, ММКОР.

Літ.: Яків Петрович Калашник (1927–1967). Каталог. Дніпропетровськ, 1969; Яценко Л. Живопис Якова Калашника. *Мистецтво.* 1969. № 4; СХУ. Київ, 1973; ХУЕД. Київ, 2006.

Г. Скляренко

КАЛАШНИКОВ
Микола Михайлович

(20.11.1905, м. Тифліс, нині м. Тбілісі, Грузія – 25.08.1978, м. Харків) – художник театру, графік, педагог. Член АХЧУ (1926–31), НСХУ (від 1938). Упродовж 1922–27 навч. в ХХТОМ, 1927–29 – у ХХІ (викл.: М. Бурачек, О. Хвостенко-Хвостов, М. Покорний, О. Кокель, С. Прохоров, М. Федоров, М. Шаронов, М. Бурачек; дипл. робота – ескізи декорацій до п'єси А. Луначарського «Королівський цирульник»). Протягом 1930–33 викладав у ХХІ. Працював у Харкові: у Театрі опери та балету (1924–25), театрі «Березіль» (1926–27), Театрі музичної комедії (1929–31, 1937–39). Також співпрацював із Донбаським пересувним робітничим оперним театром (м. Луганськ), Сумським музично-драм. театром, Київ. академічним театром опери і балету (в евакуації, м. Іркутськ, РФ), Харків. ТЮГом, Харків. робітничим театром, Харків. укр. пересувним театром, Драм. театром Чорноморського флоту (м. Севастополь, АР Крим), Мінським театром музичної комедії (РБ), Івановським театром музичної комедії (РФ). Автор станкових творів у різних графічних техніках (офорт, кольоровий офорт, літографія, кольорова літографія, акватинта, лінорит). Учасник вист. від 1927.

Тв.: оформлення вистав – «Наталка Полтавка» М. Лисенка (1928), «Фауст» Ш. Гуно (1929), «Холопка» М. Стрельникова (1931), «Раймонда» О. Глазунова (1934), «Паяци» Р. Леонкавалло, «Страх» О. Афіногенова (об. – 1938), «Травнева ніч» (1939, 1950) і «Шехеразада» (1943) М. Римського-Корсакова (1939), «Сільва» (1940) і «Фіалка Монмартру» (1941) І. Кальмана (1940), «Богема» (1944, 1945) і «Тоска» (1945) Дж. Пуччіні, «Червоний галстук» С. Михалкова (1947), «Дванадцять місяців» С. Маршака (1948), «Давним-давно» О. Гладкова (1952), «Платон Кречет» (1954) і «В степах України» (1955) О. Корнійчука; ескізи декорації до балету Б. Асаф'єва «Кавказький бранець» (1949, не здійснена), ескізи костюмів до трагедії В. Шекспіра «Ромео і Джульєтта»; графіка – «Весна» (1957, 1967), «Метал пішов» (1958), «Під Харковом», «Харківський вокзал» (об. – 1960).

Муз.: МТМКМУ, ХХМ.

Літ.: Выставка произведений харьковских художников театра : каталог. Харьков, 1953; Турченко Ю. Український естамп. Київ, 1964; УРХ. Київ, 1972; Изобразительное искусство Харькова : альбом. Москва, 1978; ХН СССР. Москва, 1995. Т. 4. Кн. 2; ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12.

О. Ламонова

КАЛЕНИК

(17 ст.) – маляр. Відомий за писемним джерелом. Працював у м. Львові. У міських документах згаданий під 1666.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КАЛИНОВИЧ (KALINOWICZ)
Іван / Іакінф (Iwan / Jacek)

(1726, Поділля – 1781, с. Щеплоти, нині Яворівського р-ну Львів. обл.) – маляр, монах-василіянин. Брат Степана (Сави) Калиновича. У 1751 працював у Почаївському монастирі (нині Кременецького р-ну Терноп. обл.), тут же постригся в ченці. Бл. 1762 разом з малярами Яковом Гло-

вацьким (Ісихієм), Степаном (Савою) Калиновичем і Діонісієм Головчинським виконував роботу в Підгорецькому монастирі на Львівщині (околиця с. Підгірці, нині Бродівського р-ну Львів. обл.). Згодом їздив до Литви для виконання малярних робіт. У 1773 перебував у Вознесенському монастирі м. Золочева (нині Львів. обл.), а впродовж 1775–81 – в Успенському монастирі, що містився в с. Щеплоти на Львівщині (нині Яворівського р-ну Львів. обл.). Опріч релігійного живопису, малював портрети світських осіб.

Тв.: релігійний живопис у Почаївському, Підгорецькому, Вознесенському, Щеплотинському монастирях; твори світського характеру – «Портрет Миколи Потоцького» (зберігався в м. Золочеві, нині Львів. обл.).

Літ.: Wiadomość o malarzach bazylijańskich. Podał ks. Sadok Barącz. *PBA*. 1882. N 3, 4; Голубець М. Малярі-василіани на тлі західноукраїнського малярства XVIII ст. *ЗЧВВ.* Львів, 1930. Т. 3. Вип. 3; SAP. 1979. Т. III; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КАЛИНОВИЧ (KALINOWICZ) Сава (Sawa / Stefan)

(1 пол. 18 ст., с. Довжок на Волині – кін. 18 ст., м. Львів ?) – маляр, монах-василіянин. Брат Івана (Іакінфа) Калиновича. У 1760 працював у Почаївському монастирі (нині Кременецького р-ну Терноп. обл.), де й постригся в ченці. Бл. 1762 разом з малярами Яковом Гловацьким (Ісихієм), Іваном Калиновичем і Діонісієм Головчинським виконував роботу в Підгорецькому монастирі на Львівщині (околиця с. Підгірці, нині Бродівського р-ну Львів. обл.). У 1765 розписував новозбудований костел-ротонду в Підгірцях. Чотири роки перебував у с. Жабче на Волині (нині Луцького р-ну Волин. обл.). Дев'ять років пробув у Загоровському монастирі Різдва Богородиці в с. Новий Загорів (нині Локачинського р-ну Волин. обл.), де удосконалювався в малярстві. Звідти перейшов до Добромильського монастиря Св. Онуфрія Великого на околиці м. Добромиля (нині Самбірського р-ну Львів. обл.), де перебував рік і три місяці. Близько року виконував малярські роботи в Крехівському монастирі на околиці с. Крехова на Львівщині (нині Львів. р-ну Львів. обл.), а після цього жив і працював у містах Ліску (нині с. Лісок Золочівського р-ну Львів. обл.), Замості (нині центр Замостського пов. Люблінського воєвод., РП), Теребовлі (нині Терноп. р-ну Терноп. обл.), Завалові (нині с. Завалів Терноп. р-ну Терноп. обл.). У 1785 обійняв посаду закристияна в монастирі Св. Юра у Львові.

Дж.: HIO, рук. 174: Pawlikowski G. Katalog malarzy polskich w porządku alfabetycznym.

Літ.: Wiadomość o malarzach bazylijańskich. Podał ks. Sadok Barącz. *PBA*. 1882. N 3, 4; ThB. 1929. T. 19; Голубець М. Малярі-василіани на тлі західноукраїнського малярства XVIII ст. *ЗЧВВ.* Львів, 1929/30. Т. 3. Вип. 3–4; Історія українського мистецтва. Київ, 1968. Т. 3; Malarstwo Polskie. Manieryzm – Barok / M. Walicki, W. Tomkiewicz, A. Ryszkiewicz. Warszawa, 1971; СХУ. 1973; SAP. 1979. Т. 3; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КАЛИНОВСЬКИЙ Лаврентій

(18 ст.) – учень живописця. Відомий за писемними джерелами. Початкову мистецьку освіту здобув у м. Харкові, навч. в І. Саблукова (Саблучка). У 1773 був відправлений до м. Санкт-Петербурга (нині РФ) в науку до Дмитра Левицького. Після того вчився в Італії. У 1783 повернувся до Харкова, де викладав у худ. класах місцевого колегіуму.

Літ.: Веретенников В. Художественная школа в Харькове в XVIII в. *Сборник Харьковского историко-филологического общества.* Харьков, 1913. Т. 19; СХУ. 1973; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983; МУЕД. 1992.

Р. Забашта

КАЛИНСЬКИЙ Тимофій Васильович

(1 пол. ? 1740-х – після 1808) – публіцист, політичний і громадський діяч, рисувальник-аквареліст (?). Представник шляхетської родини з Оршанської землі (нині Вітебська обл. РБ), що могла бути гілкою давнього роду Калинських з Овруччини (нині терени довкола м. Овруча Коростенського р-ну Житомир. обл.). Навч. в КМА, де, імовірно, отримав і певну мистецьку освіту. У липні 1771 розпочав службу як полковий канцелярист у м. Стародубі – центрі однойменного полку Гетьманщини (нині центр Стародубського р-ну Брян. обл. РФ). Упродовж 1776–81 обіймав різні цивільні посади в Новоросійській губернії. У 1782 перевівся на службу до м. Новгорода-Сіверського – центру однойменного намісництва (нині центр Новгород-Сіверського р-ну Чернігів. обл.). Після ліквідації названого намісництва перейшов служити до нового губернського центру в м. Чернігові. З 1782 **К.** жив у с. Андріївка на Чернігівщині (нині Чернігів. р-ну Чернігів. обл.), де познайомився з Олександром Рігельманом (1720–89) – власником місцевого маєтку, генерал-майором у відставці, істориком і топографом. У 1805 був обраний депутатом чернігів. дворянства. Відкрито виступив поборником прав «малоросійського» шляхетства та козацтва. Став одним з очільників руху за визнання укр. козацьких рангів рівнозначними рос. імперським рангам. Свою позицію виклав у трактаті «Мнения о малороссийских чинах и о их преимуществе, а равно и о разборе их доказательств о дворянстве

по службе и чинам их для внесения в Родословную дворянскую книгу и в какую именно оной часть» (1805). У 1808 став радником полтав. губернського маршала М. Милорадовича. Цього-таки року на комісії Полтав. козацької шляхти виголосив текст нового трактату «Примечания о малороссийском дворянстве», у якому доводив думку про вищість статусу укр. козацтва, зокрема козацької старшини, перед рос. дворянством. На думку деяких дослідників, опріч громадсько-політичної сфери, заявив про себе і в ділянці графічного мистецтва. Його авторству приписують 28 великоформатних малюнків із зображенням представників різних станів Гетьманщини: козаків, запорожців, міщан, степового та чернігів. селянства, що були виконані пером (?) і аквареллю протягом 1785–86 (за іншою версією – 1778–82) та послугували ілюстративним рядом для книги Олександра Рігельмана «Летописное повествование о Малой России и ея народе и козаках вообще» (початковий варіант 1778, перероблений варіант 1785–86 з додатками під назвами: «Список именной всем бывшим в Малой России гетьманам» та «Особое списание о бывших запорожских казаках»). Уперше опубліковані в названій книзі О. Рігельмана, що побачила світ у Москві 1847.

Тв.: малюнки «Війська Запорізького та обох сторін річки Дніпра гетьман», «Полковник малоросійського полку», «Малоросійський сотник», «Малоросійський писар», «Малоросійський міщанин», «Малоросійський козак», «Малоросійський козацький підпомічник, тобто посполитий козак», «Малоросійський селянин», «Литовський селянин», «Статечна малоросійська пані», «Знатна малоросійська пані», «Танцюючі пані», «Дівиці малоросійської шляхетської гідності», «Малоросійські міщанки», «Дівки малоросійської міщанської гідності», «Малоросійські селяни», «Дівки сільської Малоросії», «Запорізьки козаки», ін.

Літ.: Сластьон О. П. Мартинович. Харків, 1931; Оглоблин О. Люди Старої України. Мюнхен, 1959; Дзира Я. І. Джерельна основа праці О. Рігельмана з історії України. *Історіографічні дослідження в Українській РСР*. Київ, 1969. Вип. 2; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983; Рігельман О. І. Літописна оповідь про Малу Росію та її народ і козаків узагалі / вст. ст., упоряд. та примітки П. М. Саса, В. О. Щербака. Київ, 1994; Когут З. Російський централізм і українська автономія. Ліквідація Гетьманщини, 1760–1830. Київ, 1996; Запаско Я. Ошатність української рукописної книги. Львів, 1998; Мезько-Оглоблин О. Тимофій Калинський. *Люди Старої України та інші праці.* Острог ; Нью-Йорк, 2000; Дячук Л. В. Історико-правові записки українського дворянства (кінця XVIII – поч. XIX ст.) як пам'ятки історичної думки : автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.06. Київ, 2001; Полторак В. Невідомий автор ілюстративних матеріалів, доданих до «Літописної оповіді про Малу Росію…» та «Історії донських козаків…» О. І. Рігельмана. *Чорноморська минувшина: Записки Відділу історії козацтва на Півдні України НДІ козацтва Інституту історії України НАН України*. Одеса, 2006; Вирський Д. С. Калинський Тимофій Васильович. *ЕІУ*. Київ, 2007. Т. 4; Шаталов Д. Уявлення про козацьку зовнішність кінця XVIII – середини XIX ст.: тексти, графіка та повсякденні уявлення. Ч. 1. Гетьманщина. Historlans. 25 July 2017. URL : https://www.academia.edu/Денис_Шаталов_Уявлення_про_козацьку_зовнішність_кінця_XVIII_середини_XIX_ст.

Р. Забашта

КАЛІМАНОВ
Володимир Григорович

(15.05.1925, ст. Облівська, нині центр району Ростовської обл., РФ – ?) – графік. Упродовж 1954–60 навч. в Укр. поліграф. ін-ті в м. Львові (викл. Н. Срибний, дипл. робота – іл. та оформлення книги О. Чепижного «Пташенята відрощують крила», кер. В. Бунов). Працював у м. Донецьку. Ілюстрував та оформлював книги для вид-ва «Донбас»; також створював плакати з техніки безпеки для Всесоюз. наук.-дослідного ін-ту горнорятувальної справи.

Тв.: іл. та оформлення книг – «Після грози – сходи» (1960) та «Гагаї» (кн. 1–3, 1964–65) О. Чепижного, «Любов і ненависть» В. Пеунова (1962), «Аркадій Бурлаков» В. Єгорова (1963), «Сині очі» М. Грєвцова (1965), «Ціною життя» А. Сахніна (1966), «Древо. Лірика» В. Мощенка (1968) та ін.; плакати.

Літ.: ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2.

О. Ламонова

КАЛІНІЄВИЧ
Пантелеймон

(18 ст.) – маляр-мініатюрист. Працював у м. Львові. Відомий за підписним і датованим твором. У 1743 прикрасив малюнками «Поминальник» церкви Св. Варвари на Зборотарнавському передмісті Львова.

Тв.: малюнки в книзі «Поминальник» (Львів, 1743), авторський підпис: «Украшенъ и созданъ року аѱмг [1743] м. марта дня кг [23] Вістїствующими персти Пантелеймона Калінієвича будучи на той час бакаларем...».

Літ.: Петров Н. Альбом достопримечательностей Церковно-археологического музея при Киевской Духовной Академии. Киев, [1913]. Вып. 3; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КАЛІТИНСЬКИЙ (KALITYŃSKI)
Михайло / Міхал (Michał)

(2 пол. 18 – поч. 19 ст.) – скульптор, різьбяр. Відомий за писемними джерелами. Працював у м. Львові. Упродовж 1775–76 різьбив декор. вазони для міської римо-католицької катедри. 26.09.1776 разом зі скульптором Іваном Щуровським були присутні при Таїнстві шлюбу Яна Кшевського та Вероніки Полейовської, доньки скульптора Мацея Полейовського. У 1800 отримав гроші за реставрацію (клеєння) царських врат та фі-

гурок іконостаса міської церкви Св. Миколая, що потріскалися внаслідок пожежі в храмі.

Літ.: Mańkowski T. Lwowska rzeźba rokokowa. Lwów, 1937; Hornung Z. Majster Pinsel snycerz. Karta z dziejów polskiej rzeźby rokokowej. Wrocław, 1976; Dworzak A. Lwowskie środowisko artystyczne w XVIII wieku w świetle ksiąg metrykalnych i sądowych. Kraków, 2018; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта, Б. Шенгера

КАЛМИКОВ
Микола Леонідович

(1896, ? – 1951, ?) – живописець, графік. Навч. в ІАМ у А. Куїнджі. Жив у м. Харкові. Учасник модерністського худ. руху 1910-х. Член творчого об'єднання «Союз Семи» («Спілка Семи», 1916–18), брав участь у його збірнику-альбомі «Сім плюс три» (1918), «Збірник нового мистецтва» (1919); член об'єднання «Союз мистецтв» (1918), експонент його першої вист. (Харків, 1918). У 1919 разом з Б. Цибісом ілюстрував книгу О. Гастєва «Поезія робочого удару». У 1920 емігрував.

Літ.: Письмо в редакцію. Колосья. Харків, 1918. № 6–7; Союз искусств: 1-я Выставка. Каталог. Харьков, 1918; Яськов В. Хлебников. Косарев. Харьков. *Волга.* Саратов, 1999. № 11; Чечик В. «Спілка Семи»: художні пошуки й театральні експерименти. *Вісник ХДАДМ*. Вип. 10. Харків, 2002; Савицкая Л. На пути обновления. Искусство Украины в 1890–1910-е годы. Харьков, 2006.

Г. Скляренко

КАЛНИЦЬКИЙ
Захар Трохимович

(? – 1803, м. Київ ?) – іконописець. Відомий за писемним джерелом. Майстер київ. іконописного цеху. Згаданий під роком смерті.

Дж.: «Ревизская сказка»... ЦДІАУ(К). Ф. 462. Оп. 1. Спр. 1.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КАЛУГА
Василь Іванович

(01.01.1923, м. Новозибков, нині Брян. обл., РФ – 14.11.1981 / 1982, м. Москва, нині РФ) – графік, живописець. Учасник ІІ СВ. Упродовж 1951–52 навч. в КДУПМ (викл. Д. Шавикін), 1952–58 – у КХІ (викл.: В. Касіян, О. Пащенко, І. Плещинський, К. Трохименко). Жив у м. Києві, від 1968 – у Москві. Працював у галузях станкової і книжкової графіки, звертався до технік лініориту, літографії, кольорової літографії, офорту, гуаші, акварелі, олівцевого малюнку. Оформлював книги для вид-в «Молодь» і «Веселка» (об. – Київ). Автор живописних портретів. Учасник вист. від 1958. Роботи **К.** експонувалися в Канаді.

Тв.: графіка – серії «Дніпро сьогодні» (1957–58), «На будовах України» (1960), «Кінець кріпацької держави» (1961), «Жіноча доля» (за мотивами поезії Т. Шевченка, 1963), «Кримські маки» (1964), «Руки рибацькі» (1968), «Вечірній Дніпро» (1969), «Ночі Заполяр'я» (1972–73), «На кораблі» (1980); «Рибалка, який відпочиває» (1968), «Далекий пост» (1973), «До ночі» (1978); іл. та оформлення книг «На початку літа» Б. Левіна (1957), «Два Атоса за однією партою» Б. Тихонова (1969), «Шукачі пригод» К. Андреєва (1970), «Шлях сибірський далекий» І. Гуро (1971) та ін.; живопис – «Портрет прикордонника» (1972) та ін.

Муз.: НХМУ, НМЛ, ХХМ, СмХМ.

Літ.: Касіян В. Українська радянська графіка. Київ, 1959; Турченко Ю. Український естамп. Київ, 1964; Афанасьєв В., Шпаков А. Українське радянське мистецтво. 1956–1965. Київ, 1966; Владич Л. Мовою графіки. Київ, 1967; Пукст В. Півроку в океані (про творчість В. Калуги). *Мистецтво*. 1967. № 1; СХУ. Київ, 1973; ХУЕД. Київ, 2006; ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2; ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12.

О. Ламонова

КАЛУГІН
Костянтин Костянтинович

(23.08.1910, с. Вешняки, нині у складі м. Москви, РФ – 16.05.1974, м. Київ) – графік. Навч. у ХХІ (1927–30), в Укр. поліграфічному ін-ті (1932–37; дипл. робота – оформлення зб. «Запорожець за Дунаєм», кер. В. Касіян). Оформлював книги (суперобкладинки, палітурки, титульні листи) для київ. вид-в («Рад. письменник», Держлітвидав УРСР, «Музична Україна» (1966–71) та ін.). Учасник вист., зокрема «Книга, графіка, плакат УРСР» (1959), «Книжкова графіка і плакат Рад. України» (1960, об. – Київ) та ін. Твори **К.** експонувалися в Бельгії (1964).

Тв.: оформлення книг – «Вибрані твори» Ф. Шиллера (1950), «Твори» О. Пушкіна (у 2 т.), «Вибране» С. Шаншіашвілі (об. – 1952), «Зібрання творів» П. Тичини, «Антологія української поезії» (у 4 т., об. – 1958), «Г. І. Нарбут» П. Білецького (1959), «Кобзар» Т. Г. Шевченка (1960), зб. «Україна в період розгорнутого будівництва комунізму» (1967) та ін.

Муз.: НХМУ.

Літ.: Украинская советская графика. Альбом. Киев, 1958; Лучшие книги СССР. Альбом. Москва, 1958, 1960, 1962; Искусство книги: 1958–1960. Москва, 1962. Вып. 3; Афанасьєв В., Шпаков А. Українське радянське мистецтво 1956–1965. Київ, 1966; Владич Л. Мовою графіки. Київ, 1967; Шпаков А. Художник і книга. Київ, 1973; СХУ. Київ, 1973; Овдієнко О. Книжкове мистецтво на Україні (1917–1974). [Альбом]. Львів, 1974; Шпаков А. Книга і час. Київ, 1977; ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2; ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12.

О. Сторчай

КАЛЬМАН (KALMAN)
Севастіян (Sebastian)

(17 ст.) – маляр. Працював у м. Львові. У міських документах згаданий під 1617 як «pictor suburbanus».

Літ.: Mańkowski T. Lwowski cech malarzy w XVI i XVII w. Lwów, 1936; SAP. 1979. Т. 3; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КАЛЬНИЦЬКА
Олена Миколаївна

(12.05.1921, м. Київ – 26.05.2002, там само) – скульпторка. Членкиня НСХУ (1956). Упродовж 1945–

51 навч. у КХІ (викл.: М. Лисенко, Л. Муравін; дипл. робота – «Метальниця дисків»). Авторка станкових і монументальних творів у різних техніках і матеріалах (тонований гіпс, майоліка, кераміка, теракота, шамот, бронза, оргскло, кована мідь, бетон). Учасниця вист. від 1951.

Тв.: «Юні планеристки» (1954), «Ранок» (1957), «Дівчинка», «Художник Герлуф Бідструп», «С. Кіров» (усі – 1960), «Лучниця» (1963), «М. Заньковецька» (1964), «Захисник Брестської фортеці» (1965), «В. Куйбишев» (1969), «С. Рахманінов» (1970), «Планеристка Люба Горбаньова» (1971), «Леся Українка», «Біля вікна» (об. – 1972), «Квітка» (1973), «Київські ткалі» (1974), «Рекордистка» (1975), «Молочко» (1977), «Колискова» (1978), «Співак О. Загребельний» (1979), «Поет П. Іванов» (1980); фронтонні групи для кінотеатру «Київ», Палацу культури (об. – у м. Нова Каховка Херсон. обл.; у співавт., 1952); пам'ятники – комсомольцям 1920-х (м. Прокоп'євськ Кемеровської обл., РФ, 1967), комсомольцям-підпільникам (с. Буда-Кошельово, Гомел. обл., РБ, 1976), воїнам-однополчанам (с. Сніжки Білоцерківського р-ну Київ. обл., 1979); декор. композиції для зони відпочинку дітей (м. Горішні Плавні Полтав. обл., 1980).

Муз.: НМЛ, ЦДАМЛМУ; Абхазький держ. музей (м. Сухумі, Грузія).

Літ.: Виставка образотворчого мистецтва УРСР : каталог. Київ, 1951; Львівський державний музей українського мистецтва. Львів, 1955; Ювілейна виставка художників України : каталог. Київ, 1957; Весняна виставка скульптури : каталог. Київ, 1968; ІУМ: в 6 т. Київ, 1968. Т. 6; В дар музею. *Советская Абхазия.* 1972. 22 июля; УРХ. Київ, 1972; Фізкультура і спорт в образотворчому мистецтві. Каталог Республіканської художньої виставки. Київ, 1972; СХУ. Київ, 1973; Звіт художників Києва. *Правда України.* 1977. 25 березня; ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2; ХУЕД. Київ, 2006; ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12.

О. Ламонова

КАЛЬНІНГ
Олександр Карлович

(17.11.1878, м. Москва, нині РФ – 17.04.1977, там само) – живописець, графік, педагог. Член ТПРХ (1911), Т-ва ім. К. Костанді (1922). Упродовж 1893–1901 навч. у Строганівському училищі (нині РГХПУ, Москва; викл.: С. Виноградов, С. Іванов, С. Новаківський). У 1901–05/06 жив у м. Вознесенську (нині Миколаїв. обл.), у 1905/1906–17 – у м. Одесі. Викладав малюнок, креслення та каліграфію в середніх навчальних закладах, протягом 1920–30 – в Одес. ін-ті нар. освіти. Від 1930 – у Москві, працював у ХУ ім. М. Калініна (1932–38, нині у складі РГХПУ), на худ. ф-ті текстильного ін-ту (1936–40), у МІПІДІ (1938–40), Москов. архіт. ін-ті (1933–58). Автор живописних і графічних (акварель) творів, переважно пейзажів (краєвиди Підмосков'я), у яких розвивав традиції пленерного живопису кін. 19 – поч. 20 ст. Також працював для театру (Одес. оперний театр, Тифліський театр опери та балету (нині Грузинський театр опери і балету імені Паліашвілі, м. Тбілісі), писав підручники. Учасник вист. від 1908 (ТПРХ, ТПХВ, Т-во рос. акварелістів, Москов. т-во художників, Т-во ім. К. Костанді та ін.). Персон. виставки – Москва (1936, 1947, 1952), с. Фірсанівка, нині у складі м. Хімки Москов. обл. (1970, 1972).

Пр.: Практическое руководство по акварельной живописи. Москва, 1937; Акварельная живопись. Краткое руководство. Москва, 1968.

Тв.: живопис – «Кремль. Москва» (1908), «Боярська садиба» (1914), «Сосни» (1915), «Вид на Воробйові гори» (1916); графіка – «Хмарний день» (1908), «Бузок» (1910), «Ранок туманний, ранок сивий» (1912), «Старе кладовище» (1915), «Жовтень» (1918), «Молодий місяць» (1919), «Новодівочий монастир» (1924), «Пейзаж» (1927), «Пізня осінь» (1932), «У Кузьмінках» (1939), «Осінь» (1944), «Церква в Сафаріно» (1948), «Струмок» (1954), «Статуя в парку» (1956), «Початок зими» (1965), «Річка восени» (1968), «Село Дьяково» (1973), серія «Архітектурні види Коломенського» (1935); ескізи оформлення опер «Євгеній Онєгін» П. Чайковського (1925) та «Борис Годунов» М. Мусоргського (1932).

Муз.: ДЦТМ.

Літ.: Вся Одесса на 1914 год. Одесса, 1914; Скроцкий Н. Выставка картин «независимых». *Одесский листок.* 1916. 18 ноября; Выставка акварелей художника А. К. Кальнинга «Памятники русской архитектуры» : каталог. Москва, 1952; Выставка акварелей художника А. К. Кальнинга : листовка. Москва, 1968; Выставка А. Кальнинга. *Ленинское знамя.* (Москва), 1970. 30 июля; 75 лет творчества. *Московский художник.* 1972. 5 августа; А. К. Кальнинг : некролог. *Московский художник.* 1977. 26 мая; Лазурский В. Путь к книге: воспоминания художника. Москва, 1985; ХН СССР. Москва, 1995. Т. 4. Кн. 2; ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12; Общество независимых художников в Одессе : биобиблиограф. справочник / сост. О. Барковская. Одесса, 2012; ТЮРХ. Одесса, 2014.

О. Ламонова

КАЛЬЧЕНКО
Галина Никифорівна

(04.02.1926, м. Борзна, нині Ніжинського р-ну Чернігів. обл. – 11.03.1975, м. Київ) – скульпторка. Членкиня СХ УРСР (1958), голова СХ УРСР (1968–70). Засл. діяч мист-в УРСР (1964). Нар. худож. УРСР (1967). Держ. премія УРСР ім. Тараса Шевченка (1974, разом з арх. А. Ігнащенком). У 1953 закін. скульптурний ф-т КХІ (майстерні М. Лисенка та Л. Муравіна). Працювала в станковій та монументальній скульптурі. Творчість **К.** належить до мист-ва соціалістичного реалізму, де властива цьому напрямку мист-ва сюжетна ілюстративність доповнювалася інтересом художниці до зображення видатних культурно-іст. постатей, формально-пластичне рішення яких відзначалося монументалізованою узагальненістю. Персон. виставка – 1976 (Київ).

Тв.: станкові композиції – «Подруги» (1957), «Після допиту» (1957), портрети – двічі Героя Соціалістичної праці Г. Буркацького (1960), Л. Українки та О. Кобилянської (об. – 1962), Т. Г. Шевченка (1964), В. Василевської (1965), Т. Яблонської (1967), К. Білокур (1972), В. Касіяна (1973), А. Малишка (1974); пам'ятники – В. Порику в м. Енен-Льєтарі

(ФР, разом із В. Знобою, 1967), М. Леонтовичу в м. Тульчині Вінниц. обл. (1969), С. Гулаку-Артемовському в м. Городищі Черкас. обл. (1971), Лесі Українці в м. Ялті (АР Крим, 1972) та Києві (1973, усі з арх. А. Ігнащенком), монумент Вічної Слави на пагорбі Слави в м. Черкасах (1975, разом з Е. Кунцевичем, арх. А. Ігнащенко).

Муз.: НХМ, НМТШ, НМНДМ, ДМТМКМУ, ДХУ, ОХМ, ХХМ, ЛММЛУ.

Літ.: Галина Кальченко : альбом. Київ, 1969; Андрєєва Г. Творча щедрість. *Вітчизна*. 1970. № 9; Мартич Ю. Письмо в вечность (О творчестве художника Г. Н. Кальченко). *Радуга*. 1974. № 5; Німенко А. Талант чарівниці (Г. Кальченко). *Вітчизна*. 1976. № 7; Авраменко А. Етюд о скульпторе (Г. Кальченко). *Радуга*. 1977. № 3; Яценко В. Немеркнучий талант. *ОМ*. 1977. № 6; Мелентьєв Ю. Вона шукала променярів (Г. Кальченко). *Вітчизна*. 1979. № 3; Галайчук А. Галина Кальченко. *Пам'ятники України*. 1986. № 2; Авраменко О. Зачарована світом. *Україна*. 1986. № 6; Блюміна І. Вона любила Україну. Українська Академія мистецтва. Київ, 2001. Вип. 8; ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12.

Г. Скляренко

КАМАФАКТОР

(18 ст.) – учень малярні. Відомий за підписними малюнками в одному із альбомів навчальних рисунків учнів і наставників іконописної / малярної майстерні КПЛ (т. зв. кужбушків). Фах опановував у середині століття. Твори **К.**, що датовані 1754, обмежуються релігійними образами. Послуговувався технікою тушованого малюнка. Авторський підпис: Камафактор.

Тв.: «Христок-Навчитель», підпис: Камафактор рисовал 1754 октоврия 11; «Мадонна з немовлям» (поясне зображення), підпис: Камафактор рисовал.

Дж.: ІР НБУВ. Кужбушка XIX–101 / 8426-В.

Літ.: Жолтовський П. М. Малюнки Києво-Лаврської іконописної майстерні : альбом-каталог. Київ, 1982; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КАМЕНСЬКИЙ
Микола Степанович

(18 ст.) – маляр, рисувальник. Жив і / чи працював у Ніжині – полковому місті Гетьманщини (нині центр Ніжинського р-ну Чернігів. обл.). У 1746 став першим учителем у живописному класі семінарії при Троїце-Сергієвій лаврі (нині в м. Сергієвому Посаді Москов. обл., РФ).

Літ.: Харлампович К. М. Малороссийское влияние на великорусскую церковную жизнь. Казань, 1914. Т. 1; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КАМЕНСЬКИЙ
Степан

(18 ст.) – маляр / іконописець. Відомий за документацією КПЛ. Викладав у лаврській малярні (іконописній школі). Брав участь у розписах Успенського собору Лаври.

Літ.: Шероцкий К. Киев : путеводитель. Киев, 1917; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КАМЕНСЬКИЙ
Степан Тимофійович

(05.01.1881, м. Миколаїв – 22.04.1946, м. Одеса) – живописець. Член Т-ва ім. К. Костанді (1923). Живопису навч. в К. Костанді (1910-і). Автор акварелей, переважно пейзажів і натюрмортів. Учасник вист. ТПРХ (1918), Т-ва ім. К. Костанді (1924–28), респ. (від 1927), обласних (1934, 1938, 1940), «Salonul Oficial» (Одеса, 1942–43). Персон. виставки – Одеса (1934–41, 1944–46). Також фахівець у галузі суднобудування, зокрема учасник розроблення першого у світі підводного мінного загороджувача «Краб» (1909), викладав в Одес. політех. ін-ті (від 1921 – професор, декан суднобудівного ф-ту) та Одес. інті інженерів водного транспорту, автор низки посібників із питань суднобудування.

Тв.: «Хризантеми» (1918), «Плавучий док», «Інтер'єр» (об. – 1925), «Ліва дія. Площа біля палацу», «Ялта. Міський сад» (об. – 1926), «Монастир на Великому Фонтані», «Залізні двері в Бахчисарайському палаці» (об. – 1927), «Фіалки», «Пароплав "Калінін"» (об. – 1928) «Залізничний міст у Мурманську», «Дача» (об. – 1934), «Кисловодськ. Санаторій» (1938), «Зима в парку» (1940) та ін.

Літ.: 28-я выставка картин ТЮРХ : каталог. Одесса, 1918; ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2; Художественное общество им. К. К. Костанди : каталог выставки. Одесса, 2003; ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12; ТЮРХ. Одесса, 2014.

О. Ламонова

КАМІННОЙ / КАМЄННИЙ / КАМ'ЯНИЙ
Микола Іванович

(28.12.1924, с. Новоустинівка, нині Кропивницького р-ну Кіровоград. обл. – 02.05.2009, м. Харків) – графік. Член НСХУ (1968). Упродовж 1951–57 навч. в ХХІ (викл.: В. Мироненко, Г. Бондаренко, І. Дайц, В. Селезньов). Працював у галузях станкової, книжкової та пром. графіки (проспекти, товарні знаки, рекламні плакати), переважно в техніках лініориту, кольорового лініориту, дереворитy та акварелі. Ілюстрував та оформлював книги для вид-ва «Прапор» (Харків). Постійно співпрацював із В. Гольбою. Від 1963 викладав у ХХПІ (нині ХДАДМ). Учасник вист. від 1962. Твори **К.** експонувалися в Чехословаччині (нині ЧР; 1967, 1968), Болгарії (1975), Італії (1975, 1979), Монголії (1976), США (1977). Персон. виставки – м. Таллінн (нині ЕР), Харків, м. Київ (1971–73).

Тв.: графіка – серії «Пісні полум'яних років» («Червона кавалерія», «Йшов загін по берегу…», «Побачення», «Комсомольці 20-х років» та ін., 1967–68), «Улюблені пісні Ілліча» (1970), «Пісні воєнних років» («Каховка, Каховка», «І до нас прийшла на фронт весна» та ін., 1971–72); «Рідний Харків» (1975), «Трудовий Харків» (1976), «Трудова нива» (1977), «Водна станція» (1978),

«Весняні клопоти» (1979), «Дощовий день» (1980), «Тривога» (1984), «Зимовий етюд» (1987), «Весняна оранка» (1988), «Осінні турботи», «Новобудова», «Місто Харків» (усі – 1989), «Ой у полі жито» (1990); іл. до книг «Про мою любов» М. Заїки, «Нехожденими стежками» (об. – 1959) і «Ключ у дверях» (1964) В. Чаговець.

Муз.: НХМУ, ОХМ.

Літ.: СХУ. Київ, 1973; Изобразительное искусство Харькова : альбом. Москва, 1978; Попова Л., Цельтнер В. Очерки о художниках Советской Украины. Москва, 1980; ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2; ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12.

О. Ламонова

КАМІНСЬКИЙ
Федір Федорович

(18 ст.) – іконописець / маляр, позолотник, посрібнювач. Відомий за писемними джерелами. Житель м. Києва. 30.06.1734 уклав контракт з керівництвом Михайлівського Золотоверхого монастиря на виконання робіт з «малювання» іконостаса приділу Св. великомучениці Катерини собору архистратига Михаїла: «Я, Федоръ Федоров, синъ Камѣнскіи, житель кіевский, чиню вѣдомо сим моимъ контрактом, когда би кто требовалъ, їжъ поеднался во ѡбители С(вя)томихайловскои Золотоверхаго монастира на іконостасъ до с(вя) тои вел. мч. Екатерини своимъ золотомъ и сребромъ и фарбами, а сребро брать з монастира в деньгахъ по ценѣ тои, по которои купленно, и в монастиръ сколько треба, и золото, когда случится, также приимать на дѣло и ввесь тотъ іконостасъ, по контракту мнѣ данномъ з обители с(вя)тои, долженъ чинно постановить, а за труда должни з обители с(вя)тои заплатить готовими де(н)гами триста пятьдесятъ рублеи и четири, а для луишаго достовѣроятія, даби не ѡтишелъ на иное дѣло с Кіева, свѣдителствуютъ на тое, вопервихъ, іеросхимонах Іоаннъ, начальникъ малярнѣ печерской. За которим то майстром више писанним подписуюся рукою власною». 26.07.1734 **К.** склав новий писемний документ: «По бл(а)гословенію висоце в Б(о) гу преподобнѣйшаго его милости ѡтца Алексія Петрини, архимандрити С(вя)того Михайловского, и по согласію (в)ѡ Х(рис) тѣ братіи, подрадился я, нижей подписавшійся, для малювання предѣла С(вя)тія великомученицы Екатерини іконостаса, самимъ добримъ майстерствомъ противъ даного мнѣ абриса, в которомъ показано, где золотомъ, где сребромъ, а именно на резбѣ золотом, а на томбахъ сребромъ <…> поля на блятахъ всюда золотомъ, резаніе квѣтомъ, на фромугахъ гладкихъ мѣсцами срѣбромъ всплошъ висрѣблити, по срѣблу квѣтъ вистрихати черниломъ, а промежъ тимъ ляссаровати лякою или звишпаномъ венецкимъ. По всей же работѣ, где ест гладкіе мѣсца, лязаром или цѣноброю понаносити, а по лязору или цѣнобрѣ квѣтомъ фарбятимъ упстрити. Которую повиненъ я вишшепоказанную рототу фарбами, злотомъ и себромъ и прочимиматериялами моими здѣлать, и не повиненъ робити инной никакой посторонной роботи, покамѣсть не ѡтдѣлаюся у монастирѣ ѡт вишшепоказанного дѣла. <…>». Упродовж 1737–39 разом з В. Романовичем працював над розписами Різдво-Предтеченської (Борисоглібської) церкви на київ. Подолі.

Дж.: ІР НБУВ. Ф. І. Спр. 62314.

Літ.: Петров Н. Альбом достопримечательностей Церковно-археологического музея при Киевской духовной академии. Киев, [1913]. Вып. 3; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983; Пархоменко І. Автор живопису Катеринінського приділу – відомий. *ПУ*. 2003. Ч. 3–4 (128–129).

Р. Забашта

КАМОЗА
Василь Михайлович

(18 ст.) – учень іконописця. Відомий за писемним джерелом. У 1726 навч. мистецького ремесла в Прокопа Штрафовського, який жив у Стародубі – полковому місті Гетьманщини (нині центр Стародубського р-ну Брян. обл., РФ).

Літ.: Соловій О. До історії української живописі на початку XVIII ст. *Україна : науковий трьохмісячник українознавства.* Київ, 1917. Кн. 1–2; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КАМЧИЦ (KAMCZYC)

(18 ст.) – іконописаць, чернець-василіанин. Вірменин за походженням (?). Працював у м. Львові. Відомий за підписним і датованим іконописним твором, що зберігався в місцевому вірменському соборі Успіння Пресвятої Богородиці. Можливо, майстра можна ототожнювати з Ієронимом Камчицем – ченцем Успенського монастиря в м. Почаєві (нині Терноп. обл.), який народився 1700 на Пінщині (нині РБ), а помер у 1768.

Тв.: ікона «Страждальна Богородиця» (1750).

Літ.: Barącz S. Dzieje klasztoru w.w. o.o. Dominikanow w Podkameniu. Tarnopol, 1870; Голубець М. Малярі-василіани на тлі західноукраїнського малярства XVIII ст. *ЗЧВВ.* Львів, 1929/30. Т. 3. Вип. 3–4; SAP. 1979. Т. 3; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КАНАЄВ
Олексій Федорович

(25.12.1921, м. Москва, нині РФ – 25.04.1997, м. Київ) – військовий льотчик, скульптор. Учасник ІІ СВ. Герой Рад. Союзу (1946). Спеціальної худ. освіти не здобув. Жив у Києві. Працював у Творчо-виробничому об'єднанні «Художник» (1962–90-і). Створював погруддя, пам'ятники, пам'ятні знаки. Учасник вист. від 1967.

Тв.: «Ю. Гагарін. Піонер космосу» (1962), «М. Каманін» (1980; колгосп ім. Калініна Кіровоград. обл.), «В. Ленін» (1985); пам'ятники односельцям, полеглим у роки ІІ СВ (1968, Іллінецький р-н Вінниц. обл.; 1978, м. Ворожба Сум. обл.; 1979, радгосп ім. Ф. Дзержинського Миколаїв. обл.); надгробок В. Захарчуку (1985; м. Луцьк).

Літ.: Герои Советского Союза. Краткий биографический словарь. Москва, 1987. Т. 1; ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12.

О. Ламонова

КАНДИНСЬКИЙ
Василь Васильович

(16.12.1866, м. Москва, нині РФ – 13.12.1944, м. Неї-сюр-Сен, ФР) – живописець, графік, теоретик мистецтва. З 1871 з родиною жив у м. Одесі, у 1885 закін. Третю міську гімназію, навч. у театр.-худ. училищі, отримав музичну освіті. Упродовж 1885–93 (з перервою у 1889, коли взяв участь в етнографічній експедиції у Вологодську обл.) навч. в Москов. ун-ті (на кафедрі політичної економіки та статистики). У 1895–96 працював худ. директором друкарні «Товарищества И. Н. Кушнерёва и К°» у Москві. Навч. живопису в м. Мюнхені (Баварське королівство, нині ФРН) – у школі А. Ажбе (1896) та АМ (1900–01; майстерня Ф. фон Штука). У 1898 – учасник ІХ вист. ТПРХ, де експонував картину «Одеса. Порт» та кілька етюдів. У 1900 відвідав Північну Африку, Італію, Францію, бував у Москві та Одесі. Член ТПРХ з 1900, учасник вист. цього т-ва: ІХ (1898), Х, ХІ–ХХІ (1900–10); вист. Музично-драм. т-ва (1903), худ.-пром. виставки (1910). Брав участь у створенні в Мюнхені об'єднанні символістів «Фаланга» (Phalanx) (1902–04 – голова), у 1909–11 очолював експресіоністичне «Нове мюнхенське художнє товариство». Експонент Салонів Іздебського (1909–11), де представив одну із своїх картин, що фіксувала відмову від зображення. У 1910–11 на вист. групи «Бубновий валет» у Москві експонувалася його перша абстрактна акварель. У 1911 – один із засновників групи «Синій вершник» (Мюнхен). У кн. «Про духовне в мистецтві. Особливо у живописі» («О духовном в искусстве. Особенно в живописи», 1912) виклав перші теоретичні обґрунтування абстрактного мист-ва. Автор альбомів гравюр «Вірші без слів» («Стихи без слов», Москва, 1904) та «Ксилографії» («Ксилографии», Париж, 1909), кн. «Звуки» («Klänge», Мюнхен, 1913). Від 1914 – у Москві. Брав участь в організації охорони пам'яток мист-ва, у 1919 – співзасновник і вчений секретар Музею живописної культури; у 1918 – видав кн. «Сходи» («Ступени»), упродовж 1918–19 – член худ. колегії Відділу ІЗО Наркомосу, 1919–20 – голова Всерос. закупівельної комісії, учений консультант та зав. репродукційної майстерні, у 1920 – директор Ін-ту худ. культури і професор Москов. ун-ту, викл. ВХУТЕМАСу, у 1921 – віцепрезидент Рос. академії худ. наук. У 1921 переїздить до Німеччини. У 1922 – учасник Першої виставки рос. мист-ва в Німеччині (м. Берлін, галерея Ван Димена). Упродовж 1922–33 – викладач школи мистецтв та архітектури Баугауз у м. Веймарі (нині ФРН). У 1926 виходить друком його теоретичне дослідження «Точка та лінія на площині». У 1928 отримав німецьке громадянство. У 1933 з приходом до влади нацистів емігрував до Франції; у 1939 отримав французьке громадянство, жив у м. Парижі. **К.** – один із засновників абстрактного малярства, у своїх теоретичних розробках та худ. практиці утверджував засади нового мистецтва. Персон. виставки: м. Берлін (1912, 1936, 1938–39, 1943), Париж (1936–44, 1979), Москва (1989, 2011–12), м. Ленінград (нині Санкт-Петербург; 1989), Санкт-Петербург (2016).

Пр.: Über das Geistige in der Kunst. München, 1912; Bern, 1952; Ruckblicke. Berlin, 1913; Василий Кандинский. Ступени: Текст художника. Москва, 1918; Кандинский В. К реформе художественной школы. Москва, 1923; Kandinsky W. Klange: Digte 1912. Kobenhavn: Brøndum, Cop. 1989; Punkt und Linie zu Flache. Beitrag zur Analyse der malerischen Elemente. Munchen, 1926; Bern, 1973; Кандинский В. Избранные труды по теории искусства : в 2 т. Москва, 2001; Кандинский В. Точка и линия на плоскости. Санкт-Петербург, 2005; Кандинский В. Звуки : [альбом стихов и гравюр: пер. с нем.]. Москва, 2016; Василий Кандинский. О духовном в искусстве : в 2 т. Москва, 2020.

Тв.: «Габриель Мюнтер» (1905), «Двоє на коні» (1906), «Строкате життя» (1907), «Мюнхенський пейзаж», «Мурнау, дім на Обермаркт» (усі – 1908), «Синя гора» (1908–09), «Білий пейзаж», «Вид Мурнау із залізною дорогою та замком», «Картина з домами» (усі – 1909), «Перша абстрактна акварель», «Композиція IV», «Імпровізація VII» (усі – 1910), «Імпресія ІІІ (Концерт)» (1911), «Імпровізація 28 (друга версія)», «Картина з чорною аркою» (усі – 1912), «Кольоровий ескіз. Квадрати з концентричними колами», «Чорні мазки», «Композиція VI», «Імпровізація. Замріяне», «Імпровізація 31 (Морський бій)», «Композиція VII», «Маленькі радощі» (усі – 1913), «Москва 1» (1916), «Червоний овал» (1920), «У чорному квадраті», «На білому 11», «Чорний і фіолетовий», «М'яка напруженість», «Композиція VIII» (усі – 1923), «Контрастні звуки» (1924), «Жовте-червоне-синє» (1925), «Кілька кругів», «Радісна структура», «Акцент на рожевому» (усі – 1926), «Вгору» (1929), «Домінуюча дуга», «Композиція ІХ» (усі – 1936), «Тридцять» (1937), «Композиція Х» (1939), «Синє небо» (1940), «Композиція» (1944).

Муз.: ДТГ, ДРМ, ДЕ, НЦМКП, Музей Соломона Р. Гуггенхайма (м. Нью-Йорк, США), Kunstsammlung Nordrhein-Westfalen (Дюссельдорф), Міська галерея в Ленбаххаузі (Мюнхен), НГМ(В), ДМ(А), Музей Тісена-Борнеміса (м. Мадрид, Іспанія), Колекція Пеггі Гугенхайм (Палаццо Веньєр-дей-Леоні, м. Венеція, ІтР).

Літ.: Grohman W. Wassily Kandinsky. Leben und Werk. Köln. 1958; Washington Long R. C. Kandinsky. Oxford, 1980; Турчин В. Василий Кандинский: дух, стиль, романтика. *Искусство*. Москва, 1989. № 2; Кандинский. 1866–1944. Живопись, графика. Прикладное искусство : каталог выставки в ГРМ. Ленинград,

1989; Василий Кандинский, 1866–1944: к выставке в залах Государственной Третьяковской галереи : [сборник]. Москва, 1989; Бычков В. Духовное как эстетическое credo Василия Кандинского. *Литературное обозрение*. Москва, 1992, № 3–4; Becks-Malorny U. Wassily Kandinsky. 1866–1944. Aufbruch zur Abstraktion. Köln, 1993; Сарабьянов Д., Автономова Н. Василий Кандинский. Путь художника. Художник и время. Москва, 1994; Абрамов В. В. В. Кандинский в художественной жизни Одессы. Документы. Материалы. Одесса, 1995; Соколов Б. «Кандинский. Звуки. 1911. Издание Салона Издебского»: история и замысел неосуществленного поэтического альбома. *Литературное обозрение*. Москва, 1996. № 4; Соколов Б. Русский Апокалипсис Василия Кандинского. *Наше наследие*. Москва, 1996. № 37; Багатогранный мир Кандинского. Москва, 1998; Турчин В. Кандинский в Москве и «Москва» Кандинского. *Искусствознание*. Москва, 2000. № 1; Автономова Н. Кандинский и художественная жизнь России начала 1910-х годов. *Поэзия и живопись : сб. трудов памяти Н. Харджиева*. Москва, 2000; Мокроусов А. Громоподобная дружба титанов. *Артхроника*. Москва, 2002. № 1; Абрамов В. «Письмо из Мюнхена» – В. Кандинский? *Дерибасовская – Ришельевская*. Одесса, 2002. Вып. 11; Автономова Н. В. В. Кандинский и группа «Фаланга». Модерн и европейская художественная интеграция : сборник статей. Москва, 2003; Турчин В. Кандинский в России. Москва, 2005; Гордон Е. Кандинский: путь к абстракции. *Артхроника*. Москва, 2006. № 7; Абрамов В. В. Кандинский и «Весенняя выставка картин» 1914 года в Одессе. Черный квадрат над черным морем. Одесса, 2007; Абрамов В. Неизвестное произведение Кандинского. Черный квадрат над Черным морем : сб. материалов. Изд. 2-е. Одесса, 2007; Абрамов В. Втрачений Кандинський. *Faine art*. Киев, 2008. № 3; Абрамов В. В. Кандинский среди других мастеров «утраченного» авангарда. *Дерибасовская – Ришельевская*. Одесса, 2008. Вып. 33; Аронов И. Кандинский. Истоки, 1866–1907. Москва, 2010; Абрамов В. Неизвестный факт из биографии В. Кандинского. *Вестник одесского художественного музея*. 2010. № 1; ЕСУ. 2012. Т. 12; ТЮРХ. Одесса, 2014.

Г. Скляренко

КАНЕВСЬКИЙ (KANIEWSKI) Ян Ксаверій (Jan Ksawery)

(10.08.1805, м. Красилів на Поділлі, нині Хмельниц. р-ну Хмельниц. обл. – 13.04.1867, м. Варшава, нині РП) – живописець, графік, педагог. Навч. у Вищому волинському / Кременецькому ліцеї (м. Кременець / Крем'янець, нині центр Кременецького р-ну Терноп. обл.) в Юзефа Пічмана. У 1827 отримав стипендію та посаду ад'юнкта Віленського ун-ту. Вирушив на навчання до м. Санкт-Петербурга (нині РФ), де став вільним слухачем ІАМ. За свої роботи того періоду був відзначений у 1828 та 1829 медалями, зокрема золотою медаллю за композицію «Олександр Великий і його лікар Філіпп». Навчання в Петербурзі завершив у 1833. Після короткого побуту в Кременці завдяки урядовій стипендії виїхав за кордон. Два місяці перебував у м. Дрездені (нині ФРН), відвідав міста Відень (нині РА), Болонью та Флоренцію. Від листопада 1833 працював у м. Римі (усі – нині ІтР), де малював переважно портрети, зокрема папу Григорія XVI. Упродовж 1842–46 знову перебував у Санкт-Петербурзі, де в 1845 здобув звання академіка. Позиція майстра щодо рос. влади характеризувалася послідовним лоялізмом. У 1846 переїхав до Варшави, де почав працювати в ШКМВ. Очолив кафедру рисунка та фігуративного живопису, а від 1858 був директором цього навчального закладу. Після закриття ШКМВ у 1864 перебував за кордоном, куди був відряджений для вивчення систем мистецької освіти. У 1865 повернувся до Варшави та зайнявся організацією нового навчально-мистецького закладу, т. зв. Класу рисунка (Klasy Rysunkowej), яким керував до 1867. Також був активним учасником мистецького життя, зокрема брав участь в організації Крайової вист. у Варшаві (1858) та в ТЗКМ (1860).

Тв.: живопис – композиції: «Олександр Великий і його лікар Філіпп», «Ранковий туалет римлянки», «Самсон і Даліла», «Ісус у Гетсиманському саду», «Святі Петро і Павло», «Святий Антоній», «Благовіщення», «Архангел Уриїл», «Воскресіння сина вдови з Наїну»; портрети: членів імператорського дому в Петербурзі (зокрема, виконані під час підготовки композиції «Паскевич отримує булаву з рук царя»), князя Миколи Миколайовича, портрети достойників Королівства Польського, зосібна Ігнація Туркулла, шотландського подружжя Джанет і Ендрю Каррік та їхньої трирічної доньки Мей, папи Григорія XVI (також разом із кардиналами в композиції «Папська меса»), Дельфіни Потоцької, Юзефа Ігнація Крашевського, Юзефа Коженьовського, Едварда Раставецького, Леонії Раставецької, Генрика Жевуського, Марії Шимановської; автопортрети; мініатюри-портрети: «Портрет Дороти П'ясецької», ін.; копії, зокрема творів Рафаеля і Леонардо да Вінчі; графіка – портрети (у техніці рисунку): Олександра Орловського, Адама Міцкевича, ін., у техніці літографії: «Молоді Контські, що концертують перед царем», ін.

Муз.: НМВ, НМК, НМП, НМВр, ІМВ, ММП, МУЯ, ЛНХМВ, ЛНГМ, РМСП, АМП, ДІМ, ПАЛВМ.

Літ.: ThB. 1926. T. 19; Schidlof L. R. The miniaturen in Europe. In the 16th, 17th, 18th and 19 centuries. Graz, 1964. T. 1; СХУ. Київ, 1973; SAP. 1979. T. 3; ThB. 1926. T. 19; AKL BBI. 2008. T. 7; AKL. 2013. T. 79.

А. Сороко

КАНЮКА Олександр Кузьмович

(12.11.1910, с. Гужівка, нині Ічнянського р-ну Чернігів. обл. – 26.02.2000, м. Міннеаполіс, шт. Міннесота, США) – графік, живописець. Упродовж 1938–41 навч. у Київ. училищі приклад. мист-ва (нині КДАДПМД; викл.: П. Власенко, В. Павленко, М. Рокицький), у 1946–51 – у АВМ(М) (викл.: В. Гайґер, Є. Преторіус). Від 1951 – у Міннеаполісі. Продовжив навч. в Міннесотинському ун-ті (1952). Створював офорти, живописні натюрморти, тематичні картини, розписи у петриківському стилі, мозаїки, кераміку; ілюстрував укр. підручники,

книги, журнали; розробив обкладинку для грамофонної платівки Міннеаполіського хору «Дніпро» (1975). Учасник вист. від 1960-х. Персон. виставка – м. Арден-Гілз (шт. Міннесота, 2005, посмертна).

Пр.: «Від Гужівки до Біломорканалу» (1988).

Тв.: графіка – «Генерал Павленко, командир Зимового походу Армії УНР», «Перемога комунізму», «Заповіт Т. Шевченка», «Розкуркулені», «Кінець Другого зимового походу», «Кулеметники», «Отаман», «Розвідка», «Священник», «Смерть хлопчика», «Чоловік у пальто», «В. Бабенко», «Автопортрет»; живопис – «ГУЛАГ», «Задвірки раю».

Муз.: Укр. культурно-освітній центр в Арден-Гілзі.

Літ.: Творча спадщина Олександра Канюки. *ОМ.* 2005. № 2; ХУЕД. Київ, 2006; ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12.

О. Ламонова

КАПИНСЬКИЙ (KAPIŃSKI) Андрій (Andrzej)

(17 ст.) – маляр. Працював у м. Перемишлі (нині в межах Підкарпатського воєвод. РП). У писемному дж. згаданий під 1670.

Літ.: Bostel F. Z dziejów malarstwa lwowskiego. *SKHS.* 1896. V; SAP. 1979. Т. III; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КАПІНОС / КАПІНОСОВИЧ Войтіх – див. ТРУБАЧ Войтіх / Зичливий

КАПІТАН Леонід Олексійович

(18.06.1917 м. Київ – 02.04.1985, м. Київ) – графік, театр. художник, художник монумент.-декор. мист-ва. Брат О. Капітана. Навч. в КХІ (1936–41) в С. Григор'єва, В. Костецького, Ф. Кричевського. Жив у Києві. Ілюстрував і оформлював книги для київ. вид-в (Держлітвидав УРСР, «Молодь» та ін.); створював плакати (політичні, театр., кіноплакати); оформлював вистави; працював як монументаліст (від 1965). Учасник вист. від 1947, зокрема закордонних (Чехословаччина (1947), КНДР (1965)).

Тв.: графіка – іл. до книг: «Казки про рибалку і рибку» О. Пушкіна (1946), грузинська нар. казка «Зароблений карбованець» (1950), «Дивна» В. Короленка (1952), «Наливайко» І. Ле (1953), «Мати» А. Головко (1954), зб. татарських нар. казок «Гульчичек» (1959–60), «Біле верблюжа» Ш. Бейшеналієва (1964) та ін.; плакати: «Ми прийдемо до перемоги комуністичної праці» (1961), «Молодь, на ферми!» (1962), «Вище прапор пролетарського інтернаціоналізму!» (1964) і «Живи, Україно, прекрасна і сильна!..» (1964–65, варіант – 1972) (усі – у співавт. з О. Капітаном); «Своєчасно зібрати, перевезти, зберегти врожай – всенародна справа!» (1974), «Олімпіада–80» (1980) та ін.; театр. плакати до опер: «Арсенал» Г. Майбороди, «Аскольдова могила» О. Верстовського (1959–60, у співавт. з О. Капітаном); кіноплакати – «Олександр Невський», «Котовський» (об. – 1960-і, у співавт. з О. Капітаном), «Вклонися вогню» (1972); оформлення вистав – «Тахір і Зухра» (1944, Ферган. музично-драм. театр, нині РУ); монумент. твори – панно: «Краків'яни і гурали» (1967–68, фойє кінотеатру «Краків», Київ, у співавт. з О. Капітаном), мозаїки: «Дружба народів» (1966, фойє кінотеатру «Мир», м. Ашгабад, Туркменістан), «Свято врожаю» (1968, фасад Палацу колгоспу ім. М. Калініна, АР Крим), «Декоративна композиція» (1974–79, фасад Палацу культури, м. Каховка Херсон. обл.) та ін.

Муз.: НХМУ, НМТШ, ЗОХМ.

Літ.: Яковенко Д. Мистецтвом плаката. *Радянська культура.* 1962. 27 вересня; Искусство книги: 1958–1960. Москва, 1962. Вып. 3; Владич Л. Мовою графіки. Київ, 1967; Лебедева В. Советской монументальное искусство 60-х гг. Москва, 1973; СХУ. Київ, 1973; Свиридова И. Советский политический плакат. Москва, 1975; Український політичний плакат : альбом. Київ, 1981; ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2; ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12.

О. Сторчай

КАПІТАН Олексій Олексійович

(06.07.1927, м. Київ – 2001, м. Київ) – графік, художник монумент.-декор. мист-ва. Брат Л. Капітана. Навч. в КХІ (1947–55) в С. Григор'єва, К. Єлеви; дипл. робота – плакат «Станемо новоселами!» (кер. В. Касіян). Автор плакатів (політичних, театр., кіноплакатів); працював як живописець і художник-монументаліст. Учасник вист. з 1956. Твори **К.** експонувалися за кордоном: Італія (1960), КНДР (1965), ФР (1974) та ін.

Тв.: графіка – плакати: «Броненосець «Потьомкін» – непереможна територія революції» (1955, у співавт. з А. Кожуховим), «За подальший технічний прогрес!» (1955–56, у співавт.), «На сторожі світу» (1959), «Від перших комуністичних суботників до бригад комуністичної праці» (1960), «Ми прийдемо до перемоги комуністичної праці» (1961), «Молодь, на ферми! (1962), «Вище прапор пролетарського інтернаціоналізму!» (1964), «Живи, Україно, прекрасна і сильна!..» (1964–65, у співавт. з Л. Капітаном); «Мистецтво належить народу!» (1970), «Свободу чилійському народу!» (1973), «Міцніть світ ударною працею» (1975), «Перемогла міжнародна солідарність» (1977), «Люди світу! Будьте зірчими втричі!» (1979–80); театр. плакати: до опер «Арсенал» Г. Майбороди, «Аскольдова могила» О. Верстовського (1959–60, об. – у співавт. з Л. Капітаном), кіноплакати – «Олександр Невський», «Котовський» (об. – 1960-і); монумент. твори – панно: «Краків'яни і гурали» (1967–68, фойє кінотеатру «Краків», Київ, у співавт. з Л. Капітаном), «Слава рукам, що хлібом пахнуть» (1969, колгосп у с. Маренівка); мозаїки: «Свято врожаю» (1968, фасад Палацу колгоспу ім. М. Калініна, об. – АР Крим), «Робітничий клас заводу» (1976–77, Палац культури металургійного заводу ім. К. Лібкнехта, м. Дніпропетровськ, нині Нижньодніпровський трубопрокатний завод, м. Дніпро), «Спорт – здоров'я» (1977–78, басейн Криворізького металургійного заводу) та ін.; живопис – «Вони билися за Батьківщину» (1958–59), «Так починалося» (1963–64, об. – у співавт. з Л. Капітаном), «Седневські далі» (1977) та ін.

Літ.: Яковенко Д. Мистецтвом плаката. *Радянська культура.* 1962. 27 вересня; Лебедева В. Советской монументальное искусство 60-х гг. Москва, 1973; Степанов Г. Взаимодействие искусств. Ленинград, 1973; СХУ. Київ, 1973; Толстой В. Монументальное искус-

ство СССР : альбом. Москва, 1978; Юхимець Г. Українське радянське мистецтво періоду 1941–1960 рр. Київ, 1983; ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2; ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12.

О. Сторчай

КАПКАНЕЦЬ
Тамара Микитівна

(01.05.1917, м. Новогеоргіївськ, територія Дніпр. обл., нині не існує – 15.06.1987, м. Ворошиловград, нині м. Луганськ) – живописиця, графік, педагог. Членкиня НСХУ (1956). Упродовж 1939–41 навч. в ХХІ (викл.: М. Дерегус, М. Козик, Д. Шавикін), у 1946 закін. КХІ (викл.: К. Єлева, Л. Крамаренко, К. Трохименко). У 1948–85 працювала у Ворошиловград. ХУ. Авторка реалістичних натюрмортів, пейзажів, портретів, тематичних картин; у творчій манері відчувається вплив імпресіонізму. Учасниця вист. від 1952 (Ворошиловград). Персон. виставки – Ворошиловград (1968, 1977, 1985).

Тв.: живопис – «Відмінниця ремісничого училища М. Грудко» (1951), «Квіти» (1951; 1961; 1967), «У садочку», «Дорога до лісу» (об. – 1953), «Кухар», «Кримський пейзаж» (об. – 1954), «Засідання Луганської Ради робітничих депутатів у 1905 р.» (у співавт. з М. Шевченком), «Оленка», «Доярка» (усі – 1955), «Квіти у вікні» (1957), «Півонії» (1958), «Бригада комуністичної праці» (у співавт. з М. Шевченком), «Літо» (об. – 1960), «У новому кварталі», «На веранді», «Автопортрет» (усі – 1961), триптих «Жіноча доля (Катерина)» (1964), «Ранок» (1966), «Чекають перевозу» (1967), «Туман» (1968), «На практиці», «Польові квіти», «Над Дінцем», «Цвітуть маки» (усі – 1970), «Книгоноша», «Навесні» (об. – 1971), «Степанівна», «Прокопівна», «Марія» (усі – 1972), «Троянди», «Яблунька» (об. – 1974), «Гроза пройшла», «Прощавання» (об. – 1975), «Свіжий вітер», «Повернення (1945 рік)» (об. – 1977), «Батьківський сад» (1974; 1979), «Пісня понад полями» (1979), «Репетиція» (1980-і), «Квіти весняні» (1981), «Хліб», «Нічне чергування» (об. – 1982), «Весняний букет» (1984), «Повернення. 1945», «Бабине літо» (об. – 1985), «Натхнення» (1986), «Натюрморт» (1987); графіка – «Ліля», «Таня» (об. – 1967), «Валя» (1970), «У майстерні» (1971; 1974), «Літо» (1973), «Біля моря», «Сестри», «Нарциси», «Агроном» (усі – 1974), «Григорій Степанович», «Гурзуф», «Виноградники» (усі – 1975), «Катя», «Гранати» (об. – 1976), «Маки» (1977), «Настурції» (1980).

Муз.: ЛОХМ.

Літ.: Я восхищён. *Луганская правда.* 1964. 7 июля; Родная земля. *Луганская правда.* 1968. 11 августа; Гроно калини червоної. Прапор перемоги. 1968. 26 січня; УРХ. Київ, 1972; Тамара Никитична Капканец : каталог. Ворошиловград, 1986; ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2; ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12.

О. Ламонова

КАПЛАН
Лев Борисович

(6.05.1899, м. Могилів-Подільський, нині Вінниц. обл. – 19.05.1972, м. Київ) – графік. Член АХЧУ, Спілки художників Рад. України (1937). Учасник ІІ СВ. Працював переважно в галузі станкової та газетно-журнальної графіки. Оскільки батько **К.** працював інженером на цукрових заводах, у дитинстві **К.** жив у м. Кагарлику (нині Обухівського р-ну Київ. обл.), с. Стеблеві (нині смт Звенигородського р-ну Черкас. обл.), с. Ново-Іванівці (нині у складі смт Коломака) та с. Коломак (нині смт Богодухівського р-ну Харків. обл.) і с. Славгород (нині Сум. р-ну Сум. обл.). Під час навчання в гімназії Т-ва викладачів 3 казенної гімназії (1909–16) один рік відвідував ХШ(Х) (викл. О. Любимов). У 1916 вступив до Психоневрологічного ін-ту в Петрограді, але того ж року перевівся до ІХУ, на юридичному ф-ті якого провчився два роки. У 1920 створював плакати в худ. майстернях УкрРОСТА та почав працювати лектором театру-студії центрального зразкового клубу політвідділу реввійськради Південно-Західного фронту. Від 1921 – співробітник Всеукраїнського бюро худ. критики та член науково-репертуарної комісії Головполітосвіти УРСР. Художник-карикатурист газ. «Комуніст» (1921–23). Відзначений золотою медаллю за проєкти марок на користь голодуючих Поволжя на міжнар. вист. графічного мистецтва в м. Лейпцизі (1922, нині ФРН). Навч. в ХХІ (1924–29) на ф-ті дрібної скульптури (камеї) в Й. Рика. Упродовж 1920-х – на початку 1940-х створював обкладинки, іл. та карикатури для журн. «Театр», «Червоні квіти», «Полум'я» («Пламя»), «Всесвіт», «Червоний Перець», «Жовтеня» та ін., співпрацював з вид-вами «Книгоспілка», «Пролетарій», «Космос», Держвидав України, «Література і мистецтво», Партвидав ЦК КП(б)У, «Рух», «Радянська література», «Молодий більшовик», Держлітвидав, Дитвидав, видавничим відділом Харків. обл. правління Спілки художників Рад. України, водночас працював худ. ред. у вид-вах «Книгоспілка» і «Мистецтво», входив до редколегії журн. «Червоний перець». Під час ІІ СВ працював художником частин Південно-Західного та І Білоруського фронтів, створював карикатури й малюнки для фронтової газ. «Червона Армія» («Красная Армия») та польськомовної газети, призначеної для населення звільненої території Польщі. Демобілізувавшись 1946, повернувся до роботи в журнальній та книжковій графіці. Брав участь у вист. від 1924, всесоюз. – від 1927. Персон. виставка – м. Берлін (НДР, нині ФРН, 1946).

Тв.: вікна УкрРОСТА (1920); афіша виставки «Сучасна австрійська гравюра» (1931); кіноплакати: «Наша гостинність» (1923), «Дім зненависті» (1926), «50.000 нагороди» (1920-і); плакати (агітаційні): «16.270.000 тонн вугілля – бойова програма Донбасу на ударний квартал» (1931), «Не засмічуй вбиральні!» (1932), «Не вари в коридорі!» (1932), «Не вимітай сміття на сходи!» (1932), «Хата скраю…» (1963), ін.; літографії: «Т. Шевченко та М. Щепкін у Москві» (1939), «Підпалювачі» (1949), «О. Пушкін у бібліотеці батька», «О. Пушкін з В. Раєвським у Криму» (об. – 1937); серії малюнків «Фронтові замальовки» (1941–

45), «Фронтова сатира» (1941–46), «Типи, які йдуть у минуле» (1953–54), «Старий Харків» (1939), «Тигр» (1966); іл. до книг: «Щілини» (1923) і «Вовк» (1936) Дж. Лондона, «Оповідання» і «Мати» М.Горького (1933, 1947), «Пригоди Гекльберрі Фінна» М. Твена (1937), «Народжені бурею» М. Островського (1940), комедії «Віндзорські насмішниці» В. Шекспіра (1949), «Діти капітана Гранта» Ж. Верна (1950), «Як це робиться» К. Чапека (1955), «Дванадцять стільців» І. Ільфа та Є. Петрова (1957), збірника «Україна сміється» (1960), ін.

Муз.: НХМУ, НМТШ, ДМОМ.

Дж.: Бутник-Сіверський Б. Каплан Лев Борисович. АВОМ ІМФЕ (матеріали для чотиритомного довідника «Художники Радянської України»).

Літ.: Раєвський С. Є. Українські художники до пушкінського ювілею. *Малярство і скульптура*. 1937. № 2; Касіян В., Турченко Ю. Українська радянська графіка. Київ, 1957; Вадич Л. Мовою графіки. Київ, 1967; ІУМ : в 6 т. Київ, 1967. Т. 5: Радянське мистецтво 1917–1941 років; ІУМ : в 6 т. Київ, 1968. Т. 6 : Радянське мистецтво 1941–1967 років; Павлов В., Попова Л. Українська радянська сатира : короткий нарис. Київ, 1971; УРХ. Київ, 1972; СХУ. Київ, 1973; Шпаков А. Художник і книга: українська радянська книжкова графіка, шляхи становлення і розвитку. Київ, 1973; Український політичний плакат : альбом. Київ, 1981; Юхимець Г. М. Українське радянське мистецтво 1941–1960 років. Київ, 1983; Золотоверхова І. Український радянський кіноплакат 1920–1930-х років. Київ, 1983; МУЕД. Київ, 1992; ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2; МУБД. Київ, 1997; ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12; ШЕ : в 6 т. Київ, 2013. Т. 3; Андрейканіч А. Українські майстри кіноплаката першої третини XX століття : альбом. Косів, 2014.

І. Ходак

КАПЛАН
Марко Якович

(15.05.1905, с. Красне, нині Чернігів. р-ну Чернігів. обл. – 10.10.1990, м. Харків) – живописець. Член СХ УРСР (1939). Учасник ІІ СВ. Упродовж 1926–30 навч. в КХІ (викл.: Ф. Кричевський, В. Пальмов, М. Бернгтейн). Після 1945 жив у Харкові. Працював у царині станкового живопису. З 1929 учасник худ. виставок.

Тв.: «Праця» (1930), «Дніпрельстан» (1935), «Шахи» (1937), «Іти в бій комуністом» (1944), «Зустріч у Берліні» (1947), «Штурм райхстаґу» (1951), «Молоді будівники» (1960), «Щасти вам» (1967), «Травень сорок п'ятого» (1971).

Літ.: СХУ. Київ, 1973; ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12.

Г. Скляренко

КАПЛАН
Михайло

(?, Одеса – ?, 2 пол. 19 – поч. 20 ст.) – скульптор. Навч. в ОРШ, пізніше в Школі вишуканих мистецтв (викл.: О. Дейон, Ж.-А. Фальг'єр) у м. Парижі (ФР). Жив у Парижі, де мав майстерню. Виконував переважно портрети (бюсти, медальйони). Твори **К.** експонувалися на Всесвітній вист. в Парижі (1900).

Тв.: «Портрет В. Бєлінського» (1890-і), проєкт пам'ятника В. Бєлінському для м. Пензи (нині РФ, кін. 1890-х).

Літ.: Альбом выставки, устроенной Обществом любителей Российской словесности в память В. Г. Белинского. Москва, 1898; Литературное наследство. Москва, 1950. Т. 56. Белинский. Кн. 2; Петербургская жизнь. 1898. 7 июня; Петербургская жизнь. 1898. 28 июня; ХН СССР. Москва, 1995. Т. 4. Кн. 2.

О. Ламонова

КАПЛАН
Семен / Самуїл Соломонович

(08.07.1928, м. Баку, нині АзР – 21.05.2021, м. Нью-Йорк, США) – графік, живописець. Член НСХУ (1965–91). Член Асоціації митців м. Лос-Анджелеса (США). У 1952 закін. середню худ. школу в м. Києві, у 1962 – КХІ (викл.: В. Болдирєв, О. Пащенко, І. Селіванов). Автор живописних (темпера, пастель, гуаш) і графічних (лінорит) станкових творів, переважно точних у деталях міських пейзажів з елементами фантастики (Київ, Львів, Рига, Нью-Йорк) і портретів. Також створював екслібриси. У 1991 виїхав до Нью-Йорка. Учасник вист. від 1957, зокрема в ІтР та США. Персон. виставки – м. Київ (1957, 1973, 1987). Зображений у романі П. Загребельного «Північний комфорт» (1984). Про **К.** знято фільм «Художник, який не зрадив себе» (реж. С. Асауленко, 2018).

Тв.: графіка – серії «Солдатські будні» (1957), «Т. Шевченко на засланні» (1961), «Морський порт» (1962), «Наші друзі і гості» (1964); «Київ. Гоголівська вулиця», «Ленінград. Фонтанка. Сутінки», «У березні», «Київ. Чеховський провулок. Ранок», «Рання весна» (усі – 1958), «Хірург М. Амосов», «Київський фунікулер» (об. – 1961), «Люсенька», «Кінець березня», «Початок квітня» (усі – 1963), «Аспірантка Катря» (1964), «Квітуча гілка», «Останній тролейбус», «Таня» (усі – 1965), «Людмила» (1966), «Червона троянда», «Страйк» (об. – 1969), «Спанієль» (1971), «Двір на Пушкінській», «Простір», «Ешелон», «Осінній сад», «Повінь» (усі – 1972); живопис – «Червоні будинки» (1966), «Прилітають птахи» (1968), «Білі, білі будинки», «Радісний травень 1919 року» (1969), «Весняний вечір», «Зимовий вечір», «Травнева ніч», «Рига в окупації», «Інститут технічної інформації» (усі – 1970), «Завод «Більшовик», «Ковзанка на Печерську», «Приміський поїзд», «Сімейний архів» (усі – 1971), «Кондуктор Валя», «Повітряна тривога», «Зима. 1942 рік», «Танці на дебаркадері» (усі – 1972), «Міська сюїта», «Дарниця», «Казка про місто», «Хлопчик у під'їзді» (усі – 1973), «Рудий хлопчик» (1974), «Заручники», «Місяцехід наді Львовом», «Святковий вечір. День Перемоги» (усі – 1975), «День осінній…», «День рибалки» (об. – 1976), «Моя мама Ніна» (1977), «Сонце і Місяць. Київський двір» (1978), «Дніпро. Початок навігації», «Пам'яті батька» (об. – 1979), «Моя дружина Софія» (1980), «Перехід біля Володимирської гірки» (1981), «Свято на площі. До 1500-річчя Києва», «Будинок художника. Весна» (об. – 1982), «Львівська казка», «Повернення з Паланги» (об. – 1983), «Прийшла осінь на Борщагівку» (1984), «Містечко на Півдні», «Кафе біля естакади» (об. – 1985), «Весняний вечір у Ризі», «Велика зима на Солом'янці» (об. – 1986), «Сквер ик» (1991), «Дон Кіхот у Нью-Йорку», «Молитва» (об. – 1995), «Американський кіт» (1996), «Вивчення англійської в Італії» (1998), «Реквієм, NY, 2001» (2001), «Сад моєї пам'яті»

(2002), «Автопортрет з Грін-картою» (2003).

Муз.: ДОХМ, ЛОХМ, МОХМ, ОХМ, СОХМ, ФКГА, ХХМ, ЧОХМ, Яготинська КГ, НМІУ.

Літ.: Турченко Ю. Український естамп. Київ, 1964; СХУ. Київ, 1973; С. Каплан. Графіка. Живопис : каталог. Київ, 1973; Островський Г. Герой творів – Київ. *Львівська правда.* 1974. 2 червня; Колядко Г. Художник С. Каплан. *Советский физик.* 1977. 8 июня; Потапова М. Експозиція в бібліотеці. *Прапор комунізму.* 1981. 10 листопада; Розанова Н. Казки старого міста. *Вечірній Київ.* 1982. 13 грудня; Підгора В. Художник і місто. *Вітчизна.* 1982. № 5; Демиденко Г. В мастерской художника. *Советская литература.* 1984. № 3; Плетнёва Г. Городские мотивы в произведениях С. Каплана. *Искусство.* 1986. № 8; Семен Каплан. Живопис. Графіка : каталог виставки творів. Київ, 1987; Підгора В. Сучасне місто – вир життя. *Київ.* 1988. № 7; ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2; Ламонова О. Художник волшебного города. *КВ.* 1998. 13 липня; Ламонова О. Художник та його місто. *КіЖ.* 1998. 22 липня; Ламонова О. «Пока рука порочит холст...». *Независимость.* 1998. 18 серпня; Ламонова О. Міста, герої та спогади художника Самуїла Каплана. *День.* 1999. 9 вересня; Ламонова О. Казка про двоє вікон: Київ Самуїла Каплана. *Київ.* 2004. № 11–12; ХУЕД. Київ, 2006; ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12; Фельдман В. Самуил Каплан, художник из Киева. *Еврейский обозреватель.* 2013. № 9; Ламонова О. Місто та його художник: про творчість Самуїла Каплана. *Наука і суспільство.* 2017. № 1–2; Ламонова О. Художник та його Місто. *КіЖ.* 2020. 24 квітня.

О. Ламонова

КАПОНІ (CAPPONI) Франциск / Франческо (Franciscus / Francesco)

(4 чв. / кін. 17 ст., Італія – 1 пол. / серед. 18 ст., ?) – архітектор, штукатор, скульптор. Походив, найімовірніше, з Італії. Водночас висловлено припущення про народження **К.** 6.10.1689 в місцевості Кардо біля Луано (кантон Тіціно, ШК). Від кін. (?) 17 ст. майстер перебував на теренах України. У 1700, 1702 працював у замку-резиденції Яна Станіслава Яблоновського в м. Підкамені (нині селище Золочівського р-ну Львів. обл.) зі щорічною платнею 400 золотих. На початку 1720-х працював у маєтку Станіслава Матвія Жевуського. Упродовж 1722–24 неодноразово згаданий (разом із дружиною Маріанною Капоні / Капонічівною) у метричних книгах парафіяльного костелу м. Олеська (нині смт Золочівського р-ну Львів. обл.). У них він названий «славетним… штукатором із Італії». Зокрема, 10.01.1723 брав участь (разом із Христофором Ходоровським, Єлизаветою Дальк / Дальковою та Доротою Баґінською) в хрестинах Розалії Барбари, доньки Єфросинії та Антонія Урбановича, придворного мистця, який працював в Олеському замку. З огляду на ці записи, саме **К.** міг бути реальним виконавцем штукаторських робіт в Олеському замку (котрі приписують Йосифу Лебласу), а також будівничим, який у 1721–23 спорудив другий ярус (із гербом родини Жевуських) над дзвіницею місцевого костелу Св. Трійці. У червні та липні 1724. **К.** виконував вже архіт. (?) роботи в Підкаменецькому замку, про що свідчить запис у книзі видатків. Від 1725 по 1745 подружжя Капонів (нарізно чи разом) фігурує в метричних книгах, у записах про хрестини, шлюб, що відбувалися вже в парафіяльному костелі м. Жидачева (нині однойменне місто Стрийського р-ну Львів. обл.). Упродовж 1728–30 **К.** як штукатор працював, імовірно, у костелі оо. бернардинів м. Сокаля (нині Львів. обл.). Для каплиці чудотворного образу Матері Божої Милосердної того-таки храму за 1732–33 виконав (технікою stucco) рельєф на тему Страстей Христових. У книзі видатків монастиря записано: «…належно заплачено італійському штукаторові Франческо Капоні». У 1736 зафіксована його присутність у м. Львові. 10.03.1736 тримав до хреста Григорія, сина Юзефа та Єви Зуховичів, а 22.04.1736 – Альберта, сина Антонія та Анни Донковських. У записі про останню подію згаданий як скульптор. У 1737–42 **К.** працював на будівництві костелу оо. бернардинів у м. Бережанах (нині Терноп. р-ну Терноп. обл.). 21.05.1739 **К.** разом з архітектором італ. походження Антоніо [де] Кастеллі уклав контракт з Марціном Пруським, пріором кляштору оо. домініканців у м. Підкамені (нині селище Золочівського р-ну Львів. обл.), на будівництво, оздоблення інтер'єру та екстер'єру каплиці Стоп Марії. Планувалося виготовлення кам'яних баз, капітелей, колон та карнизів. **К.** мав виконати штукаторські роботи з гіпсу. За виконану роботу архітектори мали отримати 26 000 флоринів. Упродовж 1744–47 спроєктував каплицю (для скульптури Розп'яття Христа) при новозбудованому костелі оо. бернардинів у с. Фрага біля м. Рогатина (нині Івано-Франк. р-ну Івано-Франк. обл.). 26.05.1746 **К.** уклав реєстр книг з архітектури, абрисів, коперштихів Кастеллі / Каштелі. 13.6.1749 в Сенявському замку уклав угоду з Томашевським на повне завершення в 1750 будівництва костелу оо. домініканців у м. Сеняві (нині Підкарпат. воєвод., РП). За свою роботу він мав отримати 15 430 золотих 24 грошів.

Дж.: AGADW. Zesp. 300/II. Księgi metrykalne parafii wyznania rzymskokatolickiego z archidiecezji lwowskiej. Parafia Olesko – chrzty. 1718–1736, Sygn. 1014; AGADW. Zesp. 300/II. Księgi metrykalne parafii wyznania rzymskokatolickiego z archidiecezji lwowskiej. Parafia Olesko – chrzty, 1693–1772, Sygn. 1013; AGADW. Księgi metrykalne parafii wyznania rzymskokatolickiego z archidiecezji lwowskiej. Par. Żydaczów, dek. Stryj. Księga metrykalna ślubów dla całej parafii 1708–1785. Sygn. 1604; AGADW. Księgi metrykalne parafii wyznania rzymskokatolickiego z archidiecezji lwowskiej. Par. Żydaczów, dek. Stryj. Księga metrykalna chrztów dla całej parafii 1708–1764. Sygn. 1601.

Літ.: [Barącz S.]. Wiadomość o klasztorze ww. oo. Dominikanów w

Podkamieniu. Lwów, 1858; Barącz S. Dzieje klasztoru oo. Dominikanów w Podkamieniu. Tarnopol, 1870; Bohdziewicz P. Korespondencja artystyczna Elżbiety Sieniawskiej z lat 1700–1729 w zbiorach Czartoryskich w Krakowie. Lublin, 1964; Betlej A. Uwagi na temat twórczośi Franceska Capponiego. *Sztuka Kresów Wschodnich: materiały sesji naukowej*. Kraków, 1998. T. 3; Betlej A. Capponi, Francesco. *SAP*. Uzupełnienia i sprostowania do tomów I–VI. Warszawa, 2003; Betlej A. Sibi, Deo, posteritati: Jabłonowscy a sztuka w XVIII wieku. Kraków, 2010; Słownik artystów, rzemieślników etc. *Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego*. Kraków, 2015. T. 23; Dworzak A. Lwowskie środowisko artystyczne w XVIII wieku w świetle ksiąg metrykalnych i sądowych. Kraków, 2018; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Б. Шенгера, Р. Забашта

КАПУСТІН
Григорій Іванович

(1865, ? – 1925, ?) – живописець. Навч. в ІАМ та в І. Айвазовського в м. Феодосії (нині АР Крим). Жив у містах Санкт-Петербурзі, Одесі та в Криму. Автор марин і краєвидів Півд. України, лісових пейзажів, у яких відчувається вплив традицій романтизму. Твори **К.** репродукувалися в журналах та на листівках.

Тв.: «Забутий млин» (1890-і), «Зимова ніч» (кін. 19 – поч. 20 ст.), «Лісовий пейзаж», «Морський пейзаж», «Берег моря з вітрильником», «Світанок на морі», «Захід сонця на морі», «Місячна ніч над бухтою», «Ластівчине гніздо увечері» (усі – поч. 20 ст.), «Вітрильник біля берега» (1910), «Захід сонця у зимовому лісі», «Кримський берег», «Місячний пейзаж з оленем», «Лісовий пейзаж із річкою» (усі – 1 чв. 20 ст.).

Муз.: МОХМ; Рязан. держ. обл. ХМ. ім. І. Пожалостіна, Тульський обл. ХМ (об. – РФ).

Літ.: ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12.

О. Ламонова

КАПШУЧЕНКО
Петро Савич / P. Enko

(27.09.1915, с. Сухачівка на Катеринославщині, нині у складі м. Дніпра – 17.11.2006, м. Лоренсвіл, США) – скульптор. P. Enko – псевдонім. Закін. ДДХУ (1940; викл.: О. Жирадков, М. Погребняк). Упродовж 1940–43 працював скульптором, декоратором у театрах м. Дніпропетровська (нині м. Дніпро). У 1943–45 – на примусових роботах, 1945–49 – у таборі для інтернованих у м. Реґенсбурзі (нині ФРН), член УСОМ, учасник її вист. (1947, 1948). Від 1949 – у м. Буенос-Айресі (Аргентина), був відомим під псевдо Педро Енко (ісп. Pedro Enko). У 1961 обраний членом Вільного гуманітарного ун-ту в Буенос-Айресі. Від 1963 – у м. Філадельфії (США). Член Головної управи, Контрольної комісії ОМУА, учасник його виставок. У 1968 отримав першу нагороду на «Mall Show» (с. Мурстаун, шт. Нью-Джерсі, США), у 1969 – третю нагороду на «Summer Show» (м. Атлантик-Сіті, шт. Нью-Джерсі, США). Почесний член Нац. комісії з питань повернення в Україну культурних цінностей (1998). Орден «За заслуги» 3 ступеня (2006). Персон. виставки: Буенос-Айрес (1959, 1963), округ Верналь (Аргентина, 1963), Нью-Йорк (1967), м. Спрінґфілді (шт. Массачусетс, США, 1972), м. Вашинґтон (1973), м. Київ (1996, 1998, 2000), Дніпропетровськ (нині Дніпро; 2001).

Тв.: «Непокора», «За волю України», «Свистуни», «Сполох» (усі – 1947), «У задумі», «Козак» (об. – 1948), «Пліткарки» (1954), «Чекання» (1956), «Свідок» (1960), «Близькість» (1962), «Гончар», «Кармелюк» (об. – 1964), «У спогадах» (1965), «Самотній» (1966), «Перекур» (1972), «Втрачені надії» (1973), «Замріяна» (1975), «Музики» (1980), «У невідоме» (1983), пам'ятників митрополитові В. Липківському (1983); «Невизнаний» (1985), пам'ятник княгині Ользі (1987, м. Саут-Баунд-Брук, шт. Нью-Джерсі, США) «На чужині», «Чекають», «Таємниця двох» (усі – 1991), «Є що згадати» (1992), «Гнані», «Мова про правду» (об. – 1996), «Незабутні роки», «Свідки часу» (об. – 1998), «Лихі вітри» (2000).

Муз.: Музей гетьманства (Київ), НМТШ, НХМУ, ЦДАМЛМУ, ДНІМ, ДнХМ, МІК, ШНЗ, НМЛУ, Музей історії Острозької академії.

Літ.: Каталог персональної виставки скульптури Петра Капшученка (США). Київ, 1996; Блюміна І. Петро Капшученко – визнання у світі й на батьківщині. *Вітчизна*. 2001. № 1–2; Федорук О. Пластика Петра Капшученка : альбом. Київ ; Нью-Йорк, 2004; Федорук О. Петро Капшученко. *Музейний провулок*. 2005. № 2 (4); ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12.

І. Скляренко

КАРАСЕВИЧ
Іван Дмитрович

(1763 – ?) – іконописець. Жив і працював у м. Києві. Майстер місцевого іконописного цеху. У писемному дж. згаданий під роком народження.

Дж.: «Ревизская сказка»... ЦДІАУ(К). Ф. 462. Оп. 1. Спр. 1.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КАРАСЕВИЧ
Федір Костянтинович

(1763 – ?) – іконописець. Жив і працював у м. Києві. Майстер місцевого іконописного цеху. У писемному дж. згаданий під роком народження.

Дж.: «Ревизская сказка»... ЦДІАУ(К). Ф. 462. Оп. 1. Спр. 1.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КАРАСЬ
Йосип Ілліч

(05.10.1918, м. Хорол, нині Лубенського р-ну Полтав. обл. – 24.08.2000, м. Харків) – живописець, педагог. Член НСХУ (від 1952). Засл. діяч мист-в (1979). Учасник ІІ СВ. Упродовж 1934–38 – вчився в ХХУ, потім у ХДХІ (1938–42; 1946–48) в О. Кокеля та С. Прохорова, дипл. робота – «Осіннє орання» (кер. С. Прохоров). Протягом 1948–57 викладав у ХХІ; 1969–89 – у ХХПІ. Працював у галузях станкового та мо-

нумент. живопису. Писав тематичні картини (частина на іст. теми), пейзажі Слобожанщини, Полтавщини й Криму. Учасник вист. із 1949, зокрема «Виставка творів художників І. І. Карася, Л. І. Чернова» (м. Орел, РФ, 1955), респ. вист. (Київ, 1961). Персон. вист. – Харків (1956, 1978–79, 1981, 2000), м. Київ (1981). Твори **К.** експонувалися на зарубіж. виставках (РП – 1955, 1956; ІтР – 1975 та ін.).

Тв.: «Дівчата на фронті» (1946–65), «Збір врожаю» (1949), «На Курській дузі» (у співавт.), «Сінокос» (об. – 1950), «Передвижники» (1950–52, у співавт. із С. Солодовником і Г. Томенком), «У лісі прифронтовому» (1958), «Індустріальна Україна» (1960), «На фронті» (1965), «Рідні прапори» (1968), «Кімната Володі Ульянова» (1969), «1943 рік (Звільнення)» (1975), «Згадаймо юність свою бойову» (1982–83) та ін.; пейзажі – «Квітучий луг» (1952, 1958), «До осені» (1954), «Пшениця» (1954), «У горах Алтаю» (1956), «Відлига» (1957, 1963), «Вуличка у Гурзуфі» (1959), «Взимку в полі» (1960), «Колгоспні поля» (1960), «Рідні лани», «Полтавщина. По шевченківських місцях» (об. – 1960–61), «Вечірній мотив» (1962), «Поля безкраї» (1964), «Хліби відшуміли» (1966–67), «Новий мікрорайон» (1968), «Рання весна» (1971), «Останні гектари» (1972), «Скошене поле» (1974–75), «На Харківщині» (1975), «Осіння дорога» (1980–81), «Сніг» (1982) та ін.; натюрморти – «Бузок» (1976), «Натюрморт. Воєнні роки» (1978) та ін.; розпис «Соціалістичний Харків» (м. Харків, Південний вокзал, 1952, у співавт.); панно «Штурм Зимового» (Горлівський Будинку культури, 1966, у співавт. з М. Сліпченком).

Муз.: НХМУ, ХХМ, ГХМ, АДППМЗ.

Літ.: УРХ. Київ. 1972; СХУ. Київ, 1973; МУЕД. Київ, 1992; ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12.

О. Сторчай

КАРАФФА-КОРБУТ Софія / Софія-Романа-Роксоляна Петрівна

(23.08.1924, м. Львів – 29.11.1996, там само) – графік, живописиця, керамістка. Членкиня НСХУ (1958). Походила з білоруського шляхетського роду, відомого з 14 ст. Навч. в гімназії сестер Василіянок (1936–39), Держ. технічній фаховій школі для будівництва (1944), ЛХПУ. У 1953 закін. ЛДІПДМ (викл.: І. Гуторов, В. Манастирський, Р. Сельський). Співпрацювала з видвом «Каменяр» (від 1961, Львів), «Веселка» (від 1964), «Дніпро» (об. – м. Київ). Розписувала порцеляну, створювала керамічні статуетки, живописні полотна, проєкти вітражів, екслібриси, займалася станковою та книжковою (загалом проілюструвала бл. 60 творів загальним тиражем бл. 6 млн, тобто кожна четверта дитяча книжка, що виходила в Україні) графікою, звертаючись до різних технік (гуаш, лінорит, акварель, туш, перо). Учасниця вист. від 1954. Персон. посмертні вист. – Львів (1964, 1970), м. Київ (1998, 2001, 2004). У с. Куткір Золочів. р-ну Львів. обл., де **К.-К.** провела дитячі роки, на будинку школи відкрито меморіальну дошку художниці. На честь **К.-К.** названо вулицю у Львові.

Тв.: графіка – «Верховинна весна» (1962), «Казка», «Іван Вишенський» (об. – 1963), «Максим Залізняк», «Іван Підкова», «Гамалія», «Іван Гонта», «Байда» (усі – поч. 1960-х); серії – «За мотивами творів Т. Г. Шевченка» (1963–64), «Із іскри полум'я займеться» (1969), «За мотивами творів Лесі Українки» (1960–70-і), «Рідні Карпати» (1970); оформлення та іл. до книг – «Про Марічку-невеличку» М. Петренка (1962), «Коломийки» (1962), «Фарбований лис» (1962), «Борислав сміється» (1966), «Лис Микита» (1972; 1981; 1982), «Маленький Мирон» (1978), «Іван Вишенський» (2001, 2006) І. Франка, «Українські народні загадки» (1963), «Довбушеві скарби» А. Волощака (1963, 1976), «Дівчина-чайка» Дніпрової Чайки (1969), «Червона троянда» В. Малика (1970), «Чарівний глобус» В. Лучука (1977), «Чорногора» Б. Загорулька (1980, кн. 1; 1984, кн. 2), «Чарівна книжка» С. Васильченка (1982), «Останні орли» М. Старицького (1990), «Лісова пісня» Лесі Українки (2000) (усі – Львів); «Байбак-мандрівник» М. Пригари (1964), «Цяцькований осел» Л. Глібова (1965), «Якби моя бабуся встали» О. Вишні (1966), «Дрібушечки» (1966), «Казка про білочку» (1969) М. Лисича, «Казки» З. Топеліуса (1967), «Досвітні огні» (1965, 1971, 1978), «Літо краснеє минуло» (1966, 1970), «Ясні самоцвіти» (1971, 1975), «Пісенька весняної води» (1979) Лесі Українки, «Кобзар» Т. Шевченка (1967) (34 іл.), поеми «Прометей» А. Малишка (1967), «Михайлик – Джура козацький» (1969, 1972) та «Вибрані твори» (1978) М. Пригари, «Камінна душа» Г. Хоткевича (1970), «Червона троянда» В. Малик (1970; 1988), «День як маків цвіт: укр. народні приспівки» (1971); «Не раз ходили ми в дорогу…» П. Грабовського (1972), «Кисличка» О. Іваненко (1973), «Білі черевички у зими» П. Сингаївського (1974), «Трембіта» В. Лажижця (1974), «Ходить весело вітерець» Є. Желєзнякова (1976), «Господар гаю» В. Мельника (1976), «Грай, бджілко» М. Підгірянки (1978) (усі – Київ); живопис – «Весняна Львівщина» (1970-і), «Їм кують зозулі» (1976); розписи на порцелярі – «Данило Галицький», «Богдан Хмельницький» (об. – 1957); проєкти вітражів – «Тарас Шевченко», «Богдан Хмельницький» (об. – 1964); «Урожай», «Дари землі», «Відпочинок», «Оздоровлення» (усі – для санаторію «Трускавець»), «Пори року» (для санаторію «Південний» у м. Трускавці) (усі – у співавт. з М. Тарнавським).

Літ.: Горинь Б. Графічна шевченкіана Софії Караффи-Корбут. *Зміна.* 1964. № 3; Турченко Ю. Український естамп. Київ, 1964; ІУМ : в 6 т. Київ, 1968. Т. 6; Караффа-Корбут Софія : альбом. Київ, 1973; СХУ. Київ, 1973; Запаско Я. Перо Жар-птиці. *Жовтень*. 1975. № 3; ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2; МУБД. Київ, 1997; Горак Р. Її дорога на Афон. *Дзвін*. 1997. № 3; Софія Караффа-Корбут : [Некролог]. *ОМ*. 1998. № 1; Ламонова О. Графічні поеми Софії Караффи-Корбут. *Вечірній Київ.* 1998. 15 квітня; Думанська О. Вона народилася не в Парижі. *Дзеркало тижня.* 1999. № 25; Софія Караффа-Корбут. Графічна шевченкіана. (З колекції Б. Гориня) : каталог виставки. Київ, 2001; Матешук О. Незабутня Софія Караффа-Корбут: кілька пропам'ятних слів про видатну мисткиню. Львів, 2004; Думанська О. Графиня з Куткора: біографічна оповідь з голосів самовидців. Львів, 2004; Думанська О. Одна з небагатьох. *Львівська газета.* 2005. 13 грудня; ХУЕД. Київ, 2006; ІУМ : в 5 т. Київ, 2007. Т. 5; Стасенко В. Софія Караффа-Корбут.

Особливості художнього методу. *ОМ.* 2008. № 4; ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12; Горинь Б. Любов і творчість Софії Караффи-Корбут: документальний роман-колаж у 2 книгах. Львів, 2013. Кн. 1; Костенко Т. Створила шедеври, але не побачила їх надрукованими за життя. *Високий замок.* 2014. 9 листопада.

О. Ламонова

КАРГАПОЛОВ
Юрій Олександрович

(25.03.1930, м. Кунгур, нині центр Кунгурського р-ну Пермської обл., РФ – 14.05.2013, м. Житомир) – живописець. Член НСХУ (1990). Засл. худож. України (2005). Навч. в Житомир. худ. майстерні (1947; кер. В. Варжанський) та в М. Максименка (від 1949). Автор реалістичних пейзажів, які відрізняються майстерним колористичним рішенням. Працював у різних живописних техніках (олія, темпера, пастель). Учасник вист. від 1954. Персон. виставки – Житомир (1968, 1970, 1980, 2000).

Тв.: «Задумлива весна» (1955), «У селі Борутино» (1959), «Околиця села» (1960), «Літо» (1962), «До осені» (1965), «Житомирська гребля» (1965–68), «Сільська вулиця» (1969), «Березневе сонце», «Дім-музей Лесі Українки в Новоград-Волинському» (об. – 1971), «Оновлене село (Копище)» (1974), «Рання весна» (1975), «Верховинський мотив» (1976), «Весна у Криворівні», «Перший сніг», «Жовтень» (усі – 1977), «Стара застава», «Сірий день» (об. – 1978), «Сонце низенько», «Весняне зачарування», «Весняна повінь», «Сонце низенько (Сонце сідає)» (усі – 1979), «Став в Ізяславі», «Квітуча лука» (об. – 1980), «Пробудження», «Перший сніг. Бруслина», «Шевченкова липа» (усі – 1981), «Боброва хатка» (1985), «Сорока на груші» (1989), «Весняний розлив» (1992), «Мелодія весни», «Верхівня. Садиба Ганських» (об. – 1999), «Монастир босих кармелітів. Бердичів», «Садиба Ганської. Березень» (об. – 2000), «У краю азалій», «У селі Івниця. Індики» (об. – 2005), «Березень. Сонячний день» (2007), «Пугач», «Сонячний день» (об. – 2008), «Валуни на узліссі» (2009).

Муз.: ЖОКМ, Літературно-меморіальний музей Лесі Українки (м. Звягель Житомир. обл.), Токмацький КМ (Запоріз. обл.), Камчатський крайовий об'єднаний музей (м. Петропавловськ-Камчатський, РФ).

Літ.: Юрий Каргаполов. Живопись, графика : каталог персональной выставки. Житомир, 1980; ХН СССР. Москва, 1995. Т. 4. Кн. 2; Горицвіт Р. Виставка «Стежками Бальзака» – у столиці. *Житомирщина.* 2001. 30 січня; ХУЕД. Київ, 2006; ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12.

О. Ламонова

КАРИЛОВ
Іван Іванович

(? – 1799, м. Київ ?) – іконописець. Жив і працював у Києві. Майстер місцевого іконописного цеху. У писемному дж. згаданий під роком смерті.

Дж.: «Ревизская сказка»... ЦДІАУ(К). Ф. 462. Оп. 1. Спр. 1.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КАРИЛОВИЧ
Іван Олексійович

(? – 1801, м. Київ ?) – іконописець. Жив і працював у Києві. Майстер місцевого іконописного цеху. У писемному дж. згаданий під роком смерті.

Дж.: «Ревизская сказка»... ЦДІАУ(К). Ф. 462. Оп. І. Спр. 1.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КАРМАЗИН / КАРМАЗІН
Василь Микитович

(20.12.1917, м. Катеринослав, нині м. Дніпро – 27.09.1967, м. Київ) – графік. Член Спілки художників Рад. України (від 1956). Учасник ІІ СВ. Навч. в Дніпр. ХУ (1934–38). У 1938–40 служив у Червоній армії. Після демобілізації зарахований до Всесоюз. АМ, але в 1941 був мобілізований до війська. У листопаді 1941 потрапив у полон. Восени 1943 вивезений нацистами до Польщі, потім відправлений на роботу до м. Любляна (Югославія, нині – Республіка Словенія). Улітку 1945 повернувся до Дніпропетровська (нині Дніпро), працював у виробничих майстернях УФУ. У 1948 вступив на графічний ф-т КХІ (закін. 1954), де навч. в майстерні політичного плаката в В. Касіяна. Дипл. робота – плакат «Нас партія веде» (1954). Член правління (1956–62) і худ. ради (1958–62) УФУ. Здебільшого працював у галузі плаката політичної і аграрної тематики, а також станкової гравюри, писав тематичні картини та портрети. Брав участь у вист. від 1945, зокрема, у ювілейній худ. вист. до 150-ліття від дня народження Т. Шевченка (Київ, 1964).

Тв.: плакати – «Кореї не бути скореною!» (1951), «Тут, на Дніпрі, наш мирний труд зведеться величчю споруд!» (1952), «Мир переможе», «Хай живе ленінсько-сталінський комсомол – вірний помічник і надійний резерв нашої партії!» (співавт. В. Ламах), «Нас партія веде!» (усі – 1954), «На відмінно!», «Буревісникам пролетарської революції – слава!», «Наші зобов'язання перед державою виконаємо достроково», «Кукурудза – важлива сільськогосподарська культура», «6000 літрів молока на корову за рік» (усі – 1955), «Жінкам-трудівницям – слава!»; «Працівники сільськогосподарського машинобудування! Боріться за виконання величних завдань шостої п'ятирічки!..» (співавт.: Ю. Мохор, О. Терентьєв) (об. – 1956), «Затримуйте сніг на полях!» (1958), «Молодь! В похід за велику кукурудзу», «Наказ королеви слухайте всі!» (об. – 1963); лінорит «Портрет народного художника УРСР К. Трохименка» (1952); живопис – «Портрет академіка О. Богомольця» (1947), «Мені тринадцятий минало...» (1963–64).

Муз.: ДнХМ, НХМУ, ММКОР.

Дж.: Автобіографія В. М. Кармазина. 15 жовтня 1945 року. АВОМ ІМФЕ (матеріали до чотиритомного довідника «Художники Радянської України»).

Літ.: Український радянський плакат : альбом. Київ, 1957; Касіян В., Турченко Ю. Українська радянська графіка. Київ, 1957; Нурок А. Ю. Советский плакат в борьбе за коммунизм. Москва, 1962; Юбилейная художественная выставка, посвященная 150-летию со дня рождения Т. Г. Шевченко : каталог. Київ, 1964;

Свиридова И. А. Советский политический плакат. Некоторые тенденции развития плаката на современном этапе. Москва, 1975; ХН СССР. Санкт-Петербург, 1997. Т. 4. Кн. 2; ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12; ШЕ : в 6 т. Київ, 2013. Т. 3.

І. Ходак

КАРМАЗЬ
Микола Опанасович

(15.02.1927, с. Вознесенка / Вознесенівка, нині частина м. Запоріжжя – 10.02.2012, м. Запоріжжя) – живописець. Член СХ УРСР (1970). Учасник ІІ СВ. У 1951 закін. Москов. ХУ ім. Н. Крупської (викл. А. Сидоров). Упродовж 1970–92 працював на Запоріз. худ.-виробничому комбінаті. Автор станкових реалістичних творів, переважно пейзажів. Учасник худ. вист. від 1951. Персон. виставка – Запоріжжя (1977).

Тв.: «Дніпровський пейзаж» (1964), «На просторах Дніпра» (1965), «Сутінки» (1967), «Колгоспна ферма» (1968), «Будівництво зрошувальної системи» (1969), «Весна у полі» (1969; 1980), «Поля колгоспні» (1970), «Весна» (1971; 1988; 1986), «Поле» (1973), «Тиша» (1974), «Земля Запорізька» (1977), «Після дощу» (1977, 1981), «Біля озера» (1978); «Золота осінь» (1979), «Осінній пейзаж» (1980), «Дніпрогес вночі», «Похмурий день», «Весна на Дніпрі» (усі – 1982), «Полудень» (1983), «Хлібне поле» (1984), «Хмарний день» (1985), «Місячний пейзаж», «Острів Хортиця. Вид на старий Дніпро» (об. – 1991). «На просторах Дніпра» (1995), «Хортиця. Осінь на Дніпрі» (2005), «Земля» (2006), «Море» (2008), «На березі моря» (2010).

Муз.: ЗОХМ.

Літ.: СХУ. Київ, 1973; Художники Запоріжжя – Радянській Армії. *Індустріальне Запоріжжя.* 1973. 21 лютого; Творчі звіти. *Індустріальне Запоріжжя.* 1976. 21 лютого; М. П. Кармазь. Персональна виставка : каталог. Запоріжжя, 1977; У ногу з часом. *Індустріальне Запоріжжя.* 1979. 1 грудня; ХН СССР. Москва, 1995. Т. 4. Кн. 2; ХУЕД. Київ, 2006; Запорізькі митці: каталог. Запоріжжя, 2007; ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12.

О. Ламонова

КАРМОЧЧІ – див.
КОРМАРОНІ / КАРМОЧЧІ

КАРНОВСЬКИЙ
Михаїл

(кін. 17 ст., Україна – 1 чв. (?) 18 ст., м. Москва ?, нині РФ) – гравер. Походив із Чернігівщини (?). Освіту здобув у Чернігів. колегіумі та, імовірно, у КМА. Жив певний час у м. Києві, згодом повернувся до м. Чернігова. З останнього в 1697 переїхав до м. Москви (нині РФ) разом із ігуменом чернігів. Троїцького монастиря, церковним письменником та гравером Лаврентієм Крщоновичем. Упродовж 1701–10 працював «знаменщиком» (рисувальнником) на москов. Печатному дворі. Гравірував на дереві й міді. Працював у жанрах станкової та книжкової гравюри. Серед останніх – найвідоміші іл. до книги Леонтія Магницького «Арифметика Політика, сих і дгугая Логістика…» ([Москва], 1703). **К.** – представник школи Олександра Тарасевича. За спостереженням П. Попова, укр. походження майстра виказують як граматика написів і підписів на його гравюрах, так і зміст низки творів. Гравюри **К.** нерідко слугували зразками для малярів та граверів КПЛ (дві гравюри майстра містяться в шкільних збірках рисунків, малюнків та гравюр – т. зв. кужбушках / кунштбухах – Лаврської малярні).

Тв.: гравюра-естап «Богородиця (типу непорочного зачаття: стоїть у короні, серед зірок, на півмісяці, без дитини, довкола вісімнадцять дрібних зображень – у медальйонах – символічного змісту), датований підпис: аѱт [1703] м(еся)ца марта ѯӠ [17] днѣ Михаи(л) Карновскій S; гравюри в книзі Леонтія Магницького «Арифметика Політика, сих і дгугая Логістика…» (1703): фронтиспіс з гербом і постатями Піфагора та Архімеда; глобус; компас; гравюра з алегоричним образом богині розуму (поч. 18 ст.); гравюра (на цілий аркуш) алегоричного змісту (чернець несе стовп, якір, камінь та інше; обіч біжать дитина й собака; довкола тринадцять медальйонів з алегоричними малюнками та написами до них; внизу вірші), підпис: Ризал Міхаилъ ...; дві гравюри в кужбушках КПЛ; графічні тези на честь київського митрополита І. Кроковського (1706), з нагоди обрання Стефана Яворського «блюстителем патріаршого престолу» (1708).

Дж.: ІР НБУВ. Кужбушки XIX–101, XIX–104 в.

Літ.: Ровинский Д. Подробный словарь русских граверов XVI–XIX вв. Санкт-Петербург, 1895. Т. 1. (Приложение 1), 2; Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Київ, 1926; Степовик Д. Олександр Тарасевич і його школа. *HTE.* 1970. № 1; СХУ. 1973; Степовик Д. Олександр Тарасевич. Київ, 1975; Жолтовський П. М. Малюнки Києво-Лаврської іконописної майстерні. Київ, 1982; Степовик Д. Українська графіка XVI–XVIII століть. Еволюція образної системи. Київ, 1982.

Р. Забашта

КАРПЕНКО
Матвій

(18 ст.) – маляр. Відомий за документацією КПЛ. У 1769 працював у малярні Лаври.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 51.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КАРПЕНКО
Олександр

(06.11.1896, с. Грабівка, нині Куликівського р-ну Чернігів. обл. – після 1930, ?) – графік, живописець. Член УМГ «Спокій». Учасник І СВ. Закін. Ун-т св. Володимира в м. Києві (бл. 1916; нині НУШ), АКМК (1927; викл. Ф. Коварський, Ю. Панькевич, В. Яроцький); перебуваючи в таборі для інтернованих вояків у м. Ланцуті (нині РП), навч. в студії В. Крижанівського (1920–21). Жив у м. Кракові (РП) та м. Жовкві (нині Львів. р-ну Львів. обл.). Автор станкових живописних творів, розписів у церквах Галичини, книжкових ілюстрацій, а також карикатур, надрукованих у журн. «Світ», «Зиз», «Комар» (усі – Львів). У творчості помітний певний вплив експресіонізму. Учасник

вист. від 1931 (Львів, Краків, м. Варшава).

Літ.: ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12.

О. Ламонова

КАРПІНСЬКИЙ
Григорій Трохимович

(? – 1811, м. Київ ?) – іконописець. Жив і працював у Києві. Майстер місцевого іконописного цеху. У писемному дж. згаданий під роком смерті.

Дж.: «Ревизская сказка»... ЦДІАУ(К). Ф. 462. Оп. 1. Спр. 1.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КАРПО
ГЕРАСИМОВ

(18 ст.) – іконописець (?). Відомий за документацією КПЛ. У 1763 просив видати обіцяні отцем Алімпієм Галиком 10 руб. і Біблію «четвероштучну».

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 1104.

Літ.: Уманцев Ф. Матеріали до словника вітчизняних мистців, ремісників, керівників художніх робіт та меценатів XVIII – початку XX ст. (за документами архіву Києво-Печерської лаври). *СМ.* 2008. Чис. 1 (21).

Р. Забашта

КАРПО
Михайло

(19 ст.) – живописець. Упродовж 1843–51 – навч. в ІАМ, отримав звання некласного художника. Від кін. 1850 до 1890 жив у м. Харкові. Автор портретів і картин на іст. теми.

Літ.: Карпов В. Харьковская старина. Из воспоминаний старожила (1830–1860). Харьков, 1900; ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2.

О. Ламонова

КАРПОВ
Борис Миколайович

(06.05.1896, м. Кременчук, нині центр Кременчуцького р-ну Полтав. обл. – 21.03.1968, м. Москва, РФ) – живописець, графік. Член Т-ва ім. К. Костанді (1920-і), СХ СРСР. Навч. в МУЖСА (1917–18) та УАМ (1918–20; викл. О. Мурашко). Жив у м. Одесі (до 1938), згодом – у Москві. Створював живописні пейзажі, натюрморти, живописні та графічні (італійський олівець, кольорові олівці, сангвіна, акварель, білило, соус, літографія) портрети (зокрема письменників, артистів), плакати, малюнки для журн. «Шквал» (1920-і), газ. «Чорноморська комуна» (1923–27) (об. – Одеса), оформляв вистави («Теревсат», політичні огляди, спектаклі малих форм) для Одес. театру революційної сатири (1921–23). Учасник вист. від 1919 (зокрема Всесоюз. худ. вист. у Москві (1947, 1949)), міжнар. вист. – від 1945. Твори **К.** експонувалися в м. Лондоні (1945, СКВБПІ), м. Варшаві (1946, нині РП), м. Будапешті (Угорщина), м. Бухаресті (Румунія), м. Празі (Чехословаччина, нині ЧР), м. Гельсінкі (Фінляндія) (усі – 1950).

Тв.: живопис – «Дівчата» (1926), «Друкар» (1928), «В. І. Ленін» (1930), «І. В. Сталін» (варіанти, 1930–54), «Сім'я на відпочинку» (1936), «Іспанська шапочка» (1937), «П. Садовський», «В. Рижова» (об. – 1937–38), «М. Калінін» (1939), «Будиночок з рожевим дахом» (1930-і), «Портрет двічі Героя Радянського Союзу генерала Я. Смушкевича» (1941), «Мати на попелищі» (1943), «М. Рейзен», «М. Михайлов», «В. Барсова», «Н. Обухова» (усі – 1950–52), «Л. М. Толстой та О. М. Горький» (1953), «Г. Карпова» (1957), «Героїня Соц. Праці доярка А. Кашкіна» (1957–58), «М. Тімірязєв» (1958), «Бджоляр» (1961), «Т. Карпова, дружина художника» (1967), серії – «Околиці Туапсе» (етюди, 1920-і), «Суздаль» (1960-і); графіка – «О. М. Горький» (1934), «Маршал С. Тимошенко» (1940), «К. Ворошилов» (1941), «Л. М. Толстой» (1942), «Маршал Л. Говоров» (1943), «М. Телешов» (1954); плакат – «Йосип Віссаріонович Сталін» (співавт. В. Вікторов, 1949).

Муз.: ПХМ, ДТГ, ДМОМ, ДІМ, ДЛМ, Тульський обл. ХМ, Омський обл. музей образотворчих мистецтв ім. М. Врубеля, Держ. музей Л. М. Толстого (Москва), Держ. Володимиро-Суздальський історико-архітектурний і худ. музей-заповідник, КБМОМ, Музей історії Бурятії ім. М. Хангалова (м. Улан-Уде) (усі – РФ).

Літ.: Нова робота Карпова. *Чорноморська комуна* (Одеса). 1934. 17 грудня; В мастерской художника Карпова. *Московская правда.* 1953. 5 сентября; Полтавський державний художній музей : каталог. Київ, 1958; Горький и художники. Воспоминания. Переписка. Статьи. Москва, 1964; [Некролог] *Московский художник.* 1968. 1 апреля; ХН СССР. Москва, 1995. Т. 4. Кн. 2; ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12; Андрейканіч А. Антологія українського плаката першої третини 20 століття. Косів, 2012.

О. Ламонова

КАРПОВИЧ (KARPOWICZ)
Іван (Iwan)

(18 ст.) – різьбяр (сницар). Походив із м. Жовкви (нині Львівського р-ну Львів. обл.). Відомий за писемними дж. першої чверті століття. Згідно із записом 1722 у пом'янику Загорівського монастиря (під м. Луцьком), виконав іконостас для місцевої церкви.

Тв.: іконостас церкви Загорівського монастиря (1722).

Дж.: ХНБ.

Літ.: [Александрович В.] Скульптура. *ІУК.* Київ, 2003. Т. 3 : Українська культура другої половини XVII–XVIII століть; Александрович В. Жовківський осередок майстрів українського різьблення другої половини XVII – середини XVIII століття. *Жовква крізь століття*. Жовква, 2012. Вип. 2; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта

КАРПОВСЬКИЙ
Наум Павлович

(05.07.1907, м. Харків – 30.08.1978, м. Москва, нині РФ) – живописець, графік. Засл. діяч мист-в Казахської РСР (1944). Член СХ СРСР. Закін. ХХІ (1930; викл.: А. Петрицький, О. Хвостенко-Хвостов), упродовж 1932–36 викладав у ньому. Жив у Харкові (до 1941), у містах Алма-Аті (нині Алмати, РК, 1942–45), Москві (1946–78). Виконував плакати для «Агітокон» у Харкові та «Агітокон КазТАГ» (поч. 1940-х).

У 1957–65 – художник творчо-виробничої майстерні агітплаката ХФ СРСР. Автор жанрових картин, графічних творів у різних техніках (літографія, акварель, пастель, гуаш, вуглина), політичних та агітаційних плакатів, малюнків для журн. «Всесвіт», «Жовтеня», «Червоний перець» (усі – Харків, 1930–40-і). Від 1946 в Москві. Упродовж 1956–78 працював у газ. «Правда» («Правда»), «Вісті» («Известия»), «Літературна газета» («Литературная газета»), «Радянський спорт» («Советский спорт»), журн. «Вогник» («Огонек»), «Партійне життя» («Партийная жизнь») та ін. Учасник вист. з 1935. Персон. виставки: Алма-Ата (1944), Москва (1948). Твори **К.** експонувалися за кордоном: Монголія, КНДР (1956), ІтР (1975) та ін.

Тв.: живопис – «Купальниці» (1935), «Перехід богунців через Дніпро» (1936), «Смерть М. О. Щорса» (1937), «В. І. Ленін на II конгресі Комінтерну» (1938–39), «Т. Г. Шевченко за роботою» (1939), «Жіночий портрет» (1940), «Джамбул на коні» (1946), «Генерал-майор І. В. Панфілов» (1946); графіка – серії «Т. Г. Шевченка» (1939), «Піонери-герої» (1966–72, у співавт. з С. М. Бондаром); плакати – «Якщо завтра війна...» (1939), «Вперед, піхота...» (1941), «Кожне зерно врожаю – снаряд по ворогові!» (1941), «Хай живе перемога!» (1945), «Працюй із завзятістю бойовим» (1947), «Клятва Леніну» (1948, Перша премія на Всесоюз. конкурсі політ. плаката), «Ми голосуватимемо за кандидатів блоку комуністів та безпартійних» (1950), «Боротьба за вугілля – боротьба за мир» (1951), «У боротьбі за п'яту п'ятирічку свято зберігати та множити трудову славу» (1953), «До виїзду в поле готовий!» (1954), «Перемога комунізму неминуча!» В. Ульянов (Ленін)» (1956), «Хай живе спілка робітників і селян» (1957, Друга премія на Всесоюз. конкурсі політичного плаката), «Ми силою ленінської сильні» (1958), «Героїчною працею спорудимо величну будівлю комунізму!» (1959, Друга премія на Всесоюз. конкурсі політ. плаката), «Селу машини всілякі...» (1965), «Живіше за всіх живих» (1969, диплом Всесоюз. конкурсу політ, плаката, 1969), «Партія-розум, честь і совість нашої епохи» (1974), ін.

Муз., б-ки: НХМУ, ШНЗ, Череповецьке музейне об'єднання (Вологодська обл., РФ), РДБ, Наук. б-ка Рос. АМ, Нац. б-ка РБ.

Літ.: СХУ. Київ, 1973; ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2; ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12; Андрейканіч А. І. Антологія українського плаката першої третини XX століття. Косів, 2012.

О. Сторчай

КАРПУШЕВСЬКИЙ Василь Михайлович

(29.09.1917, м. Київ – 26.12.1990, там само) – живописець, графік. Член НСХУ. Учасник II СВ. Упродовж 1937–49 навч. в КХІ (викл.: В. Костецький, Г. Мелiхов, дипл. робота – «У звільненому селі», кер. К. Трохименко). У 1949–51 викладав у КДУПМ (нині КДАДПМД). Автор живописних реалістичних пейзажів, натюрмортів. Також звертався до графічних технік (олівець, акварель). Учасник вист. від 1949.

Тв.: живопис – «Пенсіонер» (1957), «Золота осінь» (1958), «Київ. Площа Б. Хмельницького взимку» (1959), «Київ. Пам'ятник Т. Г. Шевченку» (1961), «Весняний суботник» (1963), «Сільський пейзаж», «Вечірній пейзаж», «Дніпровські далі» (усі – 1967), «Після дощу у Першотравневому парку. Київ» (1969), «Київ» (1970), «Білі тополі», «Зима. Радянський парк у Києві» (1971), «Польові квіти» (1974), «Хризантеми» (1975, 1978), «Ботанічний сад Академії наук УРСР» (1977), «Весняна алея» (1978, 1979), «Київ з Дніпра» (1979), «Київ. Вид на Дніпро» (1980), «У Першотравневому парку» (1981), «Бузок» (1982); графіка – «Гоголь серед селян слухає бандуриста» (1952), «Будівництво набережної Дніпра» (1954), «Передмостова слобідка» (1955).

Муз.: Краматорський ХМ (Донец. обл.).

Літ.: Художественная выставка «Советская Украина». (Декада) : каталог. Киев, 1960; Художня виставка, присвячена сторіччю з дня смерті Т. Г. Шевченка : каталог. Київ, 1961; Ювілейна республіканська художня виставка «На варті миру» : каталог. Київ, 1969; Виставка творів художників-ветеранів війни : каталог. Київ, 1971; УРХ. Київ, 1972; ХН СССР. Москва, 1995. Т. 4. Кн. 2; ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12.

О. Ламонова

КАРПЧЕВСЬКИЙ Кирило Іванович

(? – 1806, м. Київ ?) – іконописець. Жив і працював у Києві. Майстер місцевого іконописного цеху. У писемному дж. згаданий під роком смерті.

Дж.: «Ревизская сказка»... ЦДІАУ(К). Ф. 462. Оп. 1. Спр. 1.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КАРП'ЮК Марія Василівна

(13/14.06.1900/1901, м. Снятин, нині Коломийського р-ну Івано-Франків. обл. – 03.06.1978, м. Київ) – живописиця. Упродовж 1923/1924–28 навч. в Мистецькій школі О. Новаківського (м. Львів). У 1929 стажувалася в м. Парижі (ФР) на кошти митрополита А. Шептицького, зокрема копіювала картини в Луврі. Авторка реалістичних портретів, пейзажів та натюрмортів, позначених рисами імпресіонізму та постімпресіонізму. Учасниця вист. учнів Мистецької школи О. Новаківського (1928, Львів).

Тв.: графіка – «Осип Сорохтей» (1928); живопис – копія «Чоловічого портрета» невідомого флорентійського художника 15 ст. (1929), «Юрій Семанюк, батько Марка Черемшини», «Ганна Олексюк-Семанюк, мати Марка Черемшини» (копія), «Літній день», «Студія в парку» (1920-і), «Бабуся», «Місячна ніч» (об. – 1930), «Краєвид Станіславова» (1930-і), «Дочка» (1950-і), «Онук Андрій» (1960-і).

Муз.: Снятинський літ.-меморіальний музей Марка Черемшини.

Літ.: Карп'юк М. З листів… Снятин. Ч. 3. Детройт, 1970; Волошин Л. Мистецька школа Олекси Новаківського у Львові : біографічний словник учнів. Львів, 1998; Каталог ювілейної виставки до 75-ліття заснування Мистецької школи Олекси Новаківського. Малярство, графіка, скульптура. Львів, 1998; Осип Со-

рохтей. Львів, 2008; ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12; Кірєєва Р. Родинне дерево Карп'юків зі Снятина. *Снятин*. 2013. № 6; Стеф'юк І. (Не)відома Марія Карп'юк, або снятинська королівна живопису. *Фотографії старого Львова*. 2022. 1 лютого. URL : https://photo-lviv.in.ua/ne-vidoma-mariia-karp-iuk-abo-snitynska-korolivna-zhyvopysu/.

О. Ламонова

КАРТАМИШІВ
Дмитро

(18 ст.) – іконописець. Відомий за документацією КПЛ. Згідно з писемним повідомленням, у середині століття працював у Лаврі.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 2.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КАРТАШЕВСЬКИЙ
Григорій

(18 ст.) – маляр і/чи іконописець. Відомий за документацією КПЛ. Згідно з писемними джерелами, у 1775–76 працював над відновленням живопису Великої лаврської церкви (Успенського собору).

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 440.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КАРЧМАРСЬКИЙ (KARCZMARSKI)
Антоній (А.)

(сер. / 2 пол. 18 – серед. 19 ст.) – маляр / іконописець. У 1801 виконував настінний розпис в бернардинському костелі Св. Антонія (з Падуї) м. Збаража (нині Терноп. р-ну Терноп. обл.). У серед. 19 ст. працював у м. Львові, де малював ікони для місцевих церков Св. Миколая та Св. Параскеви П'ятниці. Автор портрета Єжи Мнішека.

Тв.: ікона «Богородиця з Дитям» (1848) для церкви Св. Миколая у Львові; ікони для іконостаса церкви Св. Параскеви П'ятниці у Львові; портрет Єжи Мнішека (1850) (копія портрета 17 ст. з костелу бернардинів у Львові).

Муз.: НМВ.

Літ.: Ilustrowany przewodnik po Lwowie i Powszechnej Wystawie Krajowej. Lwów, 1894; Wiczkowski J. Lwów. Lwów, 1907; Hornung Z. Stanisław Stroiński. Lwów, 1935; SAP. 1979. Т. 3; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта, О. Ткачук

КАСАТКІН
Микола Олексійович

(13.12.1859, м. Москва – 07.12.1930, там само) – живописець. Нар. худож. РСФРР (1923). Член ТПХВ (1891), АХРР (1923). Упродовж 1873–83 – навч. в МУЖСА (викл.: В. Перов, І. Прянишников), викладав у ньому (1894–97). Академік (1898) та дійсний член (1903) ІАМ. Провідна тема творчості – життя пролетаріату та його боротьба (зокрема Революція 1905–07). Відвідав Донбас (протягом 1892–97, щорічно), якому присвятив низку творів, Урал (1924). Побував у Великій Британії (1924). Співпрацював із вид-вом І. Ситіна (проєкт «Рос. історія в картинах» (від 1904), ювілейне видання «Велика реформа» (1911), перший настільний календар та ін.). У 1918 – художник-інструктор відділу нар. освіти Сокольницької райради; оформляв масові свята, створив худ. студію для робітників. Учасник худ. вист. від 1891.

Тв.: «Жебраки біля церковної паперті» (1883; срібна медаль МУЖСА), «Суперниці» (1890), «У робочій родині» (1890–1900), «Сім'я (Робітнича сім'я» (1891), «Тяжко (Буревісник)», «Жарт» (об. – 1892), «Дівчина біля огорожі» (1893), «Збір вугілля бідними на виробленій шахті. Донбас», «Шахтарка» (об. – 1894), «Вуглекопи. Зміна», «Шахтарі» (об. – 1895), «Шахтар» (1896), «У коридорі окружного суду» (срібна медаль Всесвітньої вист. в Парижі, 1900), «Кузня», «Хто?» (усі – 1897), «Уральський робітник», «Арештантки на побаченні» (об. – 1899), «Дружина заводського робітника» (1901), «Останній шлях шпигуна», «Після обшуку», «9 січня», «Робітник», «Студент» (усі – 1905), «Атака заводу робітницями» (1906), «Жіночий портрет» (1916), «За навчання! (Піонерка з книжками)» (1925), «Герой оборони СРСР», «Комсомолка-піонервожата», «Комсомолка-робфаківка» (усі – кін. 1920-х), «Сигіда (Карійська трагедія)» (1930).

Муз.: ХХМ, ОХМ, СХМ, ДТГ, ДРМ, ін.

Літ.: Журавлёв В., Журавлёва Е. Николай Алексеевич Касаткин: народный художник. 1859–1930. Москва; Ленинград, 1945; Ситник А. Николай Алексеевич Касаткин. Москва, 1955; Минченков Я. Воспоминания о передвижниках. Ленинград, 1965; ІУМ : в 6 т. Київ, 1970. Т. 4 (ч. ІІ); СХУ. Київ, 1973; ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2; ХУЕД. Київ, 2006; ІУМ : в 5 т. Київ, 2006. Т. 4; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 12; Епишин А. Миф, проект и результат. Ранняя советская живопись 2-й половины 1920-х – начала 1930-х годов. Москва, 2012.

О. Ламонова

КАСІЯН
Василь Ілліч

(01.01.1896, с. Микулинці, нині Снятинського р-ну Івано-Франків. обл. – 26.06.1976, м. Київ) – графік, скульптор, мистецтвознавець, педагог. Засл. діяч мист-в УРСР (1943). Нар. худож. СРСР (1944). Дійсний член АМ СРСР (1947), АА УРСР (1950). Держ. премія УРСР ім. Тараса Шевченка (1964), Держ. премія в галузі науки і техніки (за ІУМ : в 5 т., 1971). Член АРМУ (1925–29), худ. об'єднання «Жовтень» (1930), НСХУ (1937, 1944–49 і 1962–68 – її голова). Секретар СХ СРСР, член президії АМ СРСР. Учасник І СВ. Упродовж 1920–26 – навч. в Празькій академії образотворчих мистецтв (викл.: М. Швабінський, В. Буковац, Я. Обровський), у 1924–27 відвідував лекції УВУ. Від 1927 – у СРСР (громадянство – 1923). Звертався до різних графічних технік (акварель, гуаш, вуглина, туш, офорт, дереворит, літографія, суха голка, мецо-тинто, лінорит, кольоровий лінорит). Створював портрети, плакати,

екслібриси, ілюстрував літ. твори укр. класиків; автор бл. 10 тис. творів. Викладав у КХІ (1927–30, 1944–76, зав. кафедри графічних мистецтв, професор), Укр. поліграфічному ін-ті (м. Харків, 1930–41), ХХІ (1940), на укр. відділенні МХІ (1942, м. Самарканд, нині РУ), ІЖСА (1943–44, м. Загорськ, нині РФ). Зав. відділу образотворчих мистецтв ІМФЕ АН УРСР (Київ, 1955–62). У складі редколегії УРЕ (Київ, 1959–63); керував редколегією з упорядкування видання «Тарас Шевченко. Мистецька спадщина» (Київ, 1961–63, т. 1–4). Учасник вист. від 1923. Персон. виставки: м. Харків (1931, 1932, 1939, 1966), Київ (1931, 1946, 1961, 1963, 1967, 1970, 1986 – посмертна), м. Одеса, м. Львів (об. – 1931, 1946), м. Ворошиловград (нині Луганськ, 1956), м. Вінниця (1964), м. Москва (нині РФ, 1966, 1971). м. Ленінград (нині Санкт-Петербург, РФ, 1966), м. Прага (нині ЧР, 1959, 1971). Твори **К.** експонувалися в ІтР (1927, 1928, 1930, 1934, 1938), Німеччині (1928, 1974, 1975), Нідерландах (1929), Великій Британії (1930), Франції (1931, 1932, 1937, 1961, 1973), РП (1933, 1956), Чехословаччині (1931, 1950, 1968, 1971), Японії (1931), Іспанії (1933), США (1934, 1964), Бельгії (1939), Канаді (1954), Монголії (1955), Болгарії (1960), Румунії (1963), Алжирі (1973). Встановлено Респ. премію ім. **К.** (1978). У м. Снятині відкрито Худ.-меморіальний музей **К.** (1982). У Києві встановлено меморіальну дошку **К.**, його іменем названо вулицю.

Пр.: Тарас Шевченко – академик гравюры. Русско-украинские связи в изобразительном искусстве. Киев, 1956; Українське образотворче мистецтво за 40 років Радянської влади. Київ, 1957; Українська радянська графіка. Київ, 1959 (у співавт.); Мистецтво графіки. Київ, 1960; 1963; Українська дожовтнева реалістична графіка. Київ, 1961 (у співавт.); Мистецька спадщина Шевченка і нове в її дослідження. Київ, 1962; Політичний плакат. Київ, 1963; Мистецтво Тараса Шевченка. Київ, 1963; Офорти Тараса Шевченка. Київ, 1964; Нариси історії українського мистецтва. Київ, 1966; Про мистецтво. Вибрані статті. Київ, 1970.

Тв.: графіка – станкова: «У концтаборі Кассіно» (1919), «За залишками обіду», «Весна в концтаборі» (усі – 1920), «Автопортрет» (1920, 1921, 1922, 1926, 1931), «Погорільці» (1921), «Лепта (Старенька)», цикл за мотивами поеми Т. Г. Шевченка «Гайдамаки» (об. – 1922), «Т. Шевченко» (1923, 1926, 1935, 1946, 1959, 1960), «Гуцул» (1923, 1925), «У пошуках роботи» (1924), «Робітнича година», «Бездомні безробітні», «Селянка з Покуття» (усі – 1925), «Безробітні на мосту», «Робітники на Заході», «Страйк» (усі – 1926), «І. Франко» (1926, 1931, 1935, 1948), «Арсенальці», «А. Іванов», «Перекоп» (усі – 1927), «Жовтневий похід» (1932), «Більшовицький врожай» (1934), «Артем» (1936), «Бій біля Гострої могили», «На Харківському тракторному заводі (ХТЗ)», «О. Пушкін» (усі – 1937), «Повернення з маневрів» (1938), «Т. Шевченко-офортист», «Т. Шевченко серед селян» (об. – 1939), «Повстання арсенальців» (1940), «О. Кобилянська» (1954), «Москва. Червона площа» (1955), «О. Кульчицька», «Академік Е. Патон» (об. – 1958), «М. Рильський» (1959), «Т. Шевченко з казахським хлопчиком», «Київські метробудівники», «І. Їжакевич», «Москва», «Рокуел Кент», «Оленка» (усі – 1960), «Народ і слово Т. Шевченка» (1962), «Т. Шевченко і народ» (1965), «Дерево в саду у мавзолею Джамбула» (1966), «Леся Українка» (1970), «В. Стефаник» (1971), «Г. Сковорода» (1972); цикли – «Донбас» (1931), «Дніпробуд» (1932), «Дніпрельстан» (1934), «Наймичка», «Полярник Е. Кренкель» (об. – 1938), «Талгайські акварелі» (1941–42), «Самарканд» (Ч. 1 – «Місто», Ч. 2 – «Люди»; 1943–44), «Звільнення Львова» (1944), «По Закарпатській Україні», «У горах Закарпаття» (об. – 1945–46), «Гайдамаки» (1964); іл. до книг: «Кленові листки» (1926) та «Новели» (1958) В. Стефаника, «Кобзар» Т. Шевченка (1934, 1942, 1944 – бл. 100 рисунків; 1949, 1954, 1976), «Борислав сміється» І. Франка (1948), «Земля» О. Кобилянської (1950, 1954), «Сорочинський ярмарок» М. Гоголя (1952), «Тарасові шляхи» О. Іваненко (1961) (усі – Київ), «У пущі» Лесі Українки (1970); плакати: «На бій, слов'яни!» (1942), «Леся Українка» (1942, 1946), «М. Коцюбинський» (1942, 1964), «Гнів Т. Шевченка – зброя перемоги» (1943), «Україна вільна» (1944), «Панас Мирний», «К. Ушинський» (об. – 1945), «Марко Черемшина» (1949), «Т. Шевченко» (1961, 1964), «О. Довженко» (1964); скульптура – пам'ятник воякам УГА (1927, реставровано 2018, м. Либерець, нині ЧР).

Муз.: НХМУ, НМТШ, НМУНДМ, НМЛ, Львів. нац. літ.-меморіальний музей І. Франка, ОХМ, ДОХМ, ПХМ, СмХМ, ВКМ, ТКМ, Літ.-меморіальний музей О. Кобилянської (м. Чернівці), ДТГ, НКХМ, АДКГ, ІОХМ, Ульянів. обл. ХМ, Всерос. музей О. Пушкіна (м. Санкт-Петербург та м. Пушкін), ДММ.

Літ.: Шпаков А. Василий Ильич Касиян. Київ, 1960; Каталог ювілейної виставки творів Василя Ілліча Касіяна. Київ, 1966; Гравюры Василия Касияна. Москва, 1967; ІУМ : в 6 т. Київ, 1967. Т. 5; ІУМ : в 6 т. Київ, 1968. Т. 6; ІУМ : в 6 т. Київ, 1970. Т. 4 (ч. ІІ); СХУ. Київ, 1973; Касіян Василь : бібліографічний покажчик. Львів, 1976; Владич Л. Василь Касіян: П'ять етюдів про художника. Київ, 1978; Василь Касіян. Спогади про художника. Київ, 1986; МУЕД. Київ, 1992; ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2; МУБД. Київ, 1997; Чебаник В. Учитель. (До 105-річчя від дня народження В. І. Касіяна). Укр. АМ: Дослідницькі та науково-методичні праці. Київ, 2001. Вип. 8; Василь Касіян. Автопортрет. Київ, 2004; ХУЕД. Київ, 2006; ІУМ : в 5 т. Київ, 2007. Т. 5; ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12.

О. Ламонова

КАСПАР

(16 ст.) – маляр. Працював у м. Львові. У міській документації згаданий під 1597.

Літ.: Bostel F. Z dziejów malarstwa lwowskiego. *SKHS.* 1896. V; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КАСПАР

(17 ст.) – маляр. Працював у м. Львові. У міській документації згаданий разом із маляром Каспером під 1648 при «люстрації» зброї та припасів на випадок війни.

Дж.: ЦДІАУ(Л). Ф. 52. Оп. 1. Спр. 46.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст.

Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст. Київ, 1983.

Р. Забашта

КАСПЕР

(17 ст.) – маляр. Працював у м. Львові. Згаданий (разом із маляром Каспаром) під 1648 в акті «люстрації» запасів продуктів, зброї, куль, пороху, а також міщан, зобов'язаних до оборони міста.

Дж.: ЦДІАУ(Л). Ф. 52. Оп. 1. Спр. 46.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КАСПЕРОВИЧ
Микола Іванович

(06.12.1885, х. Лапин Ріг поблизу м. Козельця, нині Чернігів. р-ну Чернігів. обл. – 07.05.1938, м. Київ) – живописець, графік, музейний реставратор, педагог, громадсько-культурний діяч. Походив із дворянської родини. Початкову освіту здобув удома, закінчив два класи Чернігів. гімназії (1900–02). Фаху навч. в кількох мистецьких закладах: СЦХПУ (1901–06; м. Москва, нині РФ) та АКМК (1906–09; м. Краків, нині РП). В АКМК навч. в класі Юзефа Панькевича лише протягом шести семестрів з предмета «Рисунок» (одержав срібну медаль; у 1909 переміг у конкурсі рисунку на своєму курсі). У Кракові самостійно студіював історію мист-ва. Підтримував дружні стосунки з М. М. Коцюбинським; організував у Козельці філію «Просвіти». Тричі подорожував Італією (квітень 1907, літо 1909, літо 1910). Від жовтня 1909 **К.** жив у м. Парижі (нині ФР), де зустрівся і заприятелював із Михайлом Бойчуком. Приєднався до групи молодих мистців (у складі Софії й Тадеуша Налепінських, Софії Сегно, Гелени Шрамм, Софії Бодуен де Куртене, Яніни Леваковської), які навчалися в майстерні / «школі» неовізантійського мист-ва, заснованій М. Бойчуком, став послідовником творчих засад останнього. Студіював техніки давнього малярства та техніку реставрації живопису. 08.10.1909 вступив до «Української громади в Парижі». У листопаді того-таки року був співдоповідачем М. Бойчука при виголошенні для членів Громади реферату про розвиток і минувшину українського мистецтва. Учасник (разом з М. Бойчуком, С. Налепінською, С. Бодуен де Куртене, С. Сегно, Я. Леваковською) першої колективної виставки «Відродження візантійського мистецтва» («Rénovation de l'art byzantin»), що експонувалася у складі 26-ї виставки Товариства незалежних художників (Париж, 18.03.1910 – 01.05.1910). Разом із М. Бойчуком та С. Сегно **К.** отримав запрошення до членства у Міжнар. Союзі митців та письменників. У 1910–12 періодично відвідував м. Львів, де спільно з М. Бойчуком в НМЛ під керівництвом І. Свєнціцького займався реставрацією ікон; співпрацював із М. Бойчуком і при виконанні розпису каплиці Дяківської бурси (нині каплиця Св. Іоанна монастиря Студитів) (Львів). У 1911 / 1912–14 разом із М. Бойчуком та іншими членами «паризької школи» брав участь у реставрації іконостаса Трьохсвятительської церкви с. Лемеші під Козельцем. Упродовж 1912–14 реставрував твори живопису в Музеї укр. старожитностей В. В. Тарновського та приватних збірках В. Л. Модзалевського, Л. М. Віхмана (усі – м. Чернігів), у Міському музеї (Київ). У 1914 виконав копії портретів родини Розумовських. Того-таки року разом із М. Бойчуком працював у комісії з обстеження іконостаса Введенської церкви архієрейського будинку (Чернігів). Учасник І СВ. З 1917 до 1918 реставрував твори живопису у приватних зібраннях Чернігова. У 1917 взяв участь у конкурсі на посаду професора УАМ (не був обраний). У кін. 1910-х на поч. 1920-х залучався до проєктування держ. паперів, зокрема грошових банкнотів. Упродовж 1918–20 працював у Миргородському художньо-керамічному інституті на посаді вчителя рисунку. З 1920 по 1922 – зав. художньої частини цього вишу; брав участь в реорганізації ін-ту в технікум. У 1921 отримав звання ученого реставратора УАН і був обраний професором УДАМ; увзяв участь у 2 звітній виставці викладачів закладу. Того-таки року увійшов до складу Софійської комісії ВУАК, долучився (разом із М. Бойчуком) до вивчення та реставрації собору Св. Софії Київської. З 1922 по 1924 – реставратор ЧДМ. У 1923 під час досліджень М. О. Макаренка виконав консервацію й легке очищення фрески 12 ст. «Св. Текля» у Спасо-Преображенському соборі (Чернігів). З 1924 – член Реставраційної комісії ВУАК; не пізніше 1925 був обраний дійсним членом ВУАК. На катедрі мистецтвознавства ВУАН вів семінари з техніки старого укр. малярства. Брав участь в організації охоронних заходів щодо давніх пам'яток Києва. 01.05.1924 зарахований на посаду реставратора Реставраційної майстерні Музею культів та побуту (з 1927 – Реставраційної майстерні ВУМГ). Складав описи стану збереженості та реставрував твори станкового живопису із зібрань ВУМГ, ВУІМШ (нині НХМУ), Музею мистецтв ВУАН (нині НММХ), ЧДМ, ХХІМ, Музею укр. мистецтва (Харків). Від осені 1926 до березня 1927 жив із родиною в Криму (Судак, Новий Світ), займався творчістю. З квітня 1927 – у Києві, працював у Реставраційній майстерні ВУМГ, з 1928 – завідувач цієї майстерні. У цей період керував семінаром із музеєзнавства та консервації музейних збірок для аспірантів ВУМГ і катедри мистецтвознавства ВУАН, читав лекції для працівників ВУМГ про принци-

пи консервації та реставрації. У 1928–29 взяв участь в організації реставраційної виставки та реставраційного музею у ВУМГ; 1929 – учасник виставки «Українське малярство XVII–XX сторіч» (ВІМШ). 01.06.1930 звільнився з Реставраційної майстерні ВУМГ, отримавши від ВУАК мандат на дослідження пам'яток Красної Поляни біля м. Сочі (Крим). Працював у Криму до серед. 1931, згодом опинився на Кавказі, де виконував зарисовки та фотографування пам'яток старовини. У 1932 взяв участь у виставці сучасної української графіки АНУМ (Львів). З грудня 1932 і до серпня (?) 1933 працював за угодами реставратором Всеукр. художньо-реставраційної (та) репродукційної майстерні на території ВУМГ, реставрував твори з ВУМГ, ВУІМШ, ХХІМ. Упродовж 1933–38 – реставратор Музею мистецтв ВУАН / КДМЗСМ. Учасник комісій з реставрації та дослідження фресок і мозаїк Софійського собору (1934) та демонтажу фресок і мозаїк Михайлівського Золотоверхого монастиря (1934–36). У 1935–36 реставрував з помічниками єгипетські саркофаги зі збірки ВУМГ. 03.03.1938 заарештований за звинуваченням у «контрреволюційній діяльності», розстріляний 07.05.1938. Реабілітований 16.01.1986. **К.** – один із співтворців і чільних представників «бойчукізму» (як мистецького й світоглядного напряму) в укр. мист-ві 20 ст., один із засновників і теоретиків наук. реставрації в Україні, засновник київ. школи музейної реставрації. **К.** – батько Івана Касперовича (фотографа ВУМГ) та Феодосія / Тодося Касперовича (технічного реставратора ВУМГ).

Пр.: інструкція «Загальні поради щодо збереження пам'яток малярства в музеях» (1925).

Тв.: живопис – станковий: «Архітектор / Архітектор Всесвіту / Христос-архітектор» (1910), «Качки / Качки на воді» (1920-і), «Голівка дівчинки» (1920-і), «Портрет дружини» (1920-і); «Жіночий портрет (піаністки / композиторки)» (1923) (?), ін.; монументальний: розпис каплиці Дяківської бурси (1911, у співавт. з М. Бойчуком); копії – фреска 12 ст. «Св. Текля» (1923); графіка – рисунки: «Голова молодого І. Христа / "Ангел"» (поч. 1910; ескіз фрески), «Шабля Мазепи в чернігівському музеї (з написом: Іван Мазепа, 1662)»; «Булава (чернігівський музей», «Пернач Полуботка (там само)», «Козацька корогва домонтовської сотні, справлена 1762 року (чернігівський музей)» (1912; іл. для книги «Ілюстрована історія України» М. Грушевського. Київ ; Львів, 1912); проєкти державних паперів: «Судова пошлина (податок) на 25 шагів», два зразка держпаперу під друк (об. – 1920-і), ін.

Муз.: НМЛ, НХМУ, ХМ НАОМА, Укр. католицький ун-т (м. Філадельфія, шт. Нью-Джерсі, США).

Дж.: ЦДАГОУ. Ф. 263. Оп. 1. Спр. 60750; РДАЛМ. Ф. 677. Оп. 1. Спр. 3922; ЦДАВОВУ. Ф. 166. Оп. 6. Спр. 6132; Оп. 11. Спр. 522, 523, 528; Księgi Świadectw z lat 1905 / 1906, 1906 / 1907, 1907 / 08–1908 / 09 (KS9). – Archiwum ASPK; Rodowod M.Kasperowicza (T18B). – Archiwum ASPK; Тимченко Т. Р. Музейний напрям реставрації в Україні. Київська школа. 1920–1940 рр. [Текст]: дис... канд. мистецтвознавства. Київ, 1998; ін.

Літ.: Société des artistes indépendants. Cataloge de la 26e exposition. Paris, Cours de la Reine (Pont des Invalides), 18.03–1.05.1910. [Paris, 1910]; Курінний П. Три роки праці Реставраційної майстерні Лаврського музею культів та побуту над консервацією музейних збірок (1924–1927). *Український музей*. Київ, 1927. Зб. І; Corbiau S. L'Art Ukrainien. *La Nervie.* 1928. Janvier; Українське малярство XVII–XX сторіч: провідник по виставці / Під ред., вступ. нарис Ф. Ернста. Київ, 1929; Виставка сучасної української графіки. Асоціація незалежних українських мистців. [Каталог] / упоряд. і ред. П. Ковжуна. Львів, 1932; Бачинський Є. Мої зустрічі та силуети українських малярів і різьбарів на чужині: Спомини старого еміґранта за роки 1908–1950. *Нові дні.* Торонто, 1952. Вересень; Materiały do dziejów Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie 1895–1939. Wrocław, 1969; Каталог виставки Української державної академії мистецтв / упоряд. С. І. Білокінь. Київ, 1987; Асеева Н. Ю. Украинское искусство и европейские художественные центры: конец XIX – начало XX века. Киев, 1989; Бойчук і бойчукісти, бойчукізм. Каталог виставки / автор вст. ст. та упоряд. кат. О. О. Ріпко. Львів, 1991; Білокінь С. Смерть Миколи Касперовича. *Розбудова держави.* 1992. № 7; Ріпко О. О. У пошуках страченого минулого. Ретроспектива мистецької культури Львова XX століття. Львів, 1996; Тимченко Т. Микола Касперович: [До 60-річчя з часу розстрілу]. *ОМ.* 1998. № 2; Дмитрієнко М., Ющенко В., Литвин В. Гроші в Україні: факти і документи. Київ, 1998; Тимченко Т. Київська школа реставрації станкового малярства (1920–1930 рр.). *ПУ.* 2001. Ч. 4; Геппенер-Лінка Н. В. Спогади про Всеукраїнське музейне містечко 1929–1939 рр. / [Публікація, вступна стаття, примітки С. І. Білоконя]. *Лаврський альманах : зб. наукових пр.* Київ, 2003. Вип. 11; Білокінь С. «Архітектура Всесвіту» Миколи Касперовича. *ПУ.* 2004. № 1; Михайло Бойчук та його школа монументального мистецтва / автори тексту та каталогу: Л. Ковальська, Н. Присталенко. Київ, 2010; Ходак І. Ікона «Покрова Богородиці» з колекції Національного художнього музею України: проблема походження. *СМ.* 2011. Ч. 4; Кравченко Я. Школа Михайла Бойчука. Тридцять сім імен. Київ, 2010; ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12; Тимченко Т. Р. Микола Касперович: матеріали до біографії. *Українська художня культура: історія та сучасні проблеми : зб. наукових пр.* Київ, 2012; Тимченко Т. Реставрація ікон Ігорівської Богоматері та св. Миколи Мокрого у 1924 році (за матеріалами київських архівів). *Культурологічна думка.* 2012. № 1; Соколюк Л. Д. Михайло Бойчук та його школа. Харків, 2014; Тимченко Т. До 130-річчя з дня народження М. І. Касперовича. Нові знахідки. *Могилянські читання. 2015 : зб. наукових пр.* Київ, 2016; Білокінь С. І. Бойчук та його школа. Київ, 2017; Ходак І. О. Людський заробіток. Данило Щербаківський: сильвета українського мистецтвознавця. Харків ; Київ, 2020; Яненко А. Всеукраїнські художньо-реставраційні майстерні у 1933 р.: «Рік нащупаного шляху». *Музеї та реставрація у контексті збереження культурної спадщини: актуальні виклики сучасності. Матеріали V міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 24–25 вересня 2020 р.* Київ, 2020; Тимченко Т., Біскулова С. «Жіночий портрет» школи М. Бойчука з фон-

дів Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури. Результати комплексного дослідження. *Українська академія мистецтва* : *зб. наукових пр*. Київ, 2021. Вип. 30; Тимченко Т. Р. Листи Миколи Касперовича у Науковому архіві Інституту археології НАН України. *Музеї та реставрація у контексті збереження культурної спадщини: актуальні виклики сучасності. Матеріали IX міжнар. наук.-практ. конф. (до 100-річчя заснування Реставраційної майстерні Лаврського музею культів та побуту), м. Київ, 19–20 вересня 2024 р.* Київ, 2024; ін.

Т. Тимченко, Р. Забашта

КАСПЕРОВСЬКИЙ / ОКСЕНОВИЧ
Аггей Васильович

(2 пол. / кін. 16 – поч. / 1 пол. 17 ст.) – іконописець. Відомий за підписним твором. Працював на теренах Поділля. Імовірно, походив з містечка Касперівці (нині село Чортківського р-ну Терноп. обл. / Бердичівського р-ну Житомир. обл.) чи жив у ньому. Син Василя Оксеновича.

Тв.: образ «Богородиці» (кін. 16 / поч. 17 ст.) із церкви с. Панківці на Летичівщині (нині Хмельниц. р-ну Хмельниц. обл.), авторський напис на звороті: Агг(ей) Касперовский сы(н)ъ василия Оѯ(еновича) зъделалъ.

Літ.: Труды Подольского епархиального историко-статистического комитета. Каменец-Подольский, 1901. Вып. 9; Петров Н. Альбом достопримечательностей Церковно-археологического музея при Киевской духовной академии. Киев, [1913]. Вып. 3; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КАТАШЕВ/ КАТАШОВ
Сергій Іларіонович

(26.03.1875, с. Второво, нині Камешковського р-ну Владимирської обл., РФ – 24.10.1949, м. Гадяч Миргородського р-ну Полтав. обл.) – живописець, графік. Упродовж 1892–1900 – навч. в МУЖСЗ (викл. В. Сєров), де отримав медалі (1898, 1899 – заохочувальні, 1900 – дві срібні) та звання некласного художника; у 1900–03 навч. в ІАМ (викл.: І. Рєпін, В. Маковський), водночас – на педагогічних курсах при ІАМ. Викладав у Гадяцькому міському училищі (1903–10), чоловічій гімназії (1911–19), педагогічній школі (1925–41) та училищі (1946–49). У творчості академічні засади поєднував із традиціями «передвижників»; автор побутових картин, портретів у різних техніках (олія, пастель).

Тв.: «Біля шлагбаума» (1899), «На поромі», «Автопортрет» (об. – поч. 1900-х), «Скрипаль» (1901), «Біля тину» (1904), «Батько», «Жіночий портрет» (об. – 1906), «Хлопчик» (1910), «Чоловічий портрет» (1916), «Весняний краєвид» (1925), «Вчитель К. Дігтярьов» (1930-і), «Вчитель М. Білокінь» (1941); декорації для драм. гуртка в Гадячі (1936–38).

Муз.: ПХМ, ХХМ, Гадяцький іст.-краєзнавчий музей.

Літ.: Ульянов Н. Воспоминания о Серове. Москва ; Ленинград, 1945; Ульянов Н. Мои встречи. Воспоминания. Москва, 1952; В. Серов в воспоминаниях, дневниках и переписке современников. Ленинград, 1971. Т. 2; Ханко В. Забутий художник. *Будівник комунізму*. 1975. 1 квітня; ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2; ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12.

О. Ламонова

КАТЕРНОГА
Мусій Тимофійович

(26.09.1912, с. Мошурів, нині Тальнівського р-ну Черкас. обл. – 16.03.1998, м. Київ) – архітектор, графік. Учасник ІІ СВ. У 1940 закін. КХІ (викл.: В. Кричевський, В. Заболотний). Від 1946 працював у КХІ, від 1960 – зав. кафедри архіт. проєктування, упродовж 1968–88 – професор, кандидат архітектури (1959). У творчості звертався до традицій класичного й нар. будівництва. Як графік працював у техніці акварелі. Автор наукових досліджень з питань проєктування громадських та житлових споруд, статей у фахових виданнях.

Пр.: Архитектура музейных и выставочных зданий. Киев, 1952.

Тв.: комплекс гідротехнічних споруд у м. Запоріжжі (1951–52), ст. метро «Київська радіальна» в м. Москві (РФ, 1953) та «Комсомольська» (нині «Чернігівська») в Києві (1968), забудова м. Нової Каховки Каховського р-ну Херсон. обл. (1954–55), адміністративний будинок на вул. Воровського (нині Бульварно-Кудрявська), № 22 (1956), павільйон «Тваринництво» на ВДНГ УРСР (нині Нац. комплекс «Експоцентр України», 1956–57) у Києві, автор архіт. частини пам'ятників Д. Мануїльському (скульптор М. Вронський, 1965, демонтовано у 2014) та С. Косіору (у співавт. з арх. О. Вересовим, скульптором І. Макогоном, 1970; демонтовано у 2008) (об. – Київ), Н. Сосніній (залізнична станція Тетерів Бородянського р-ну Київ. обл., 1978), монументу місту-герою Севастополю (1977).

Літ.: СХУ. Київ, 1973; МУЕД. Київ, 1992; ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12.

Г. Скляренко

КАТОНІН
Євген Іванович

(24.03.1889, м. Одеса – 27.02.1984, м. Київ) – архітектор, графік. Член СА УРСР (1933). Дійсний член АА УРСР (1948–56), потім – АБіА УРСР (1956–63). Доктор архітектури (1945). Засл. арх. УРСР (1975). Дійсний член АМ СРСР (з 1979). У 1918 закін. ВХУ АМ (викл. Л. Бенуа), де впродовж 1922–47 викладав (професор з 1937). До 1948 жив у м. Ленінграді (нині Санкт-Петербург, РФ), відтоді в Києві. З 1948 викладав у КХІ, зав. навчально-творчої майстерні архіт. проєктування. Працював також як художник-графік, створював декорації до театр. вистав. Автор низки статей із питань синтезу образотворчого мист-ва та міського будівництва. Персон. виставка – Київ (1969).

Тв.: генплан забудови Петрограда (1919–23), універмаг «Фрунзенський» (1934–38), житловий будинок Наркомату харчової промисловості СРСР на Московському шосе (1938) (об. – Ленінград), Будинок праці (1925, м. Ростов-на-Дону), універмаг на площі Київського вокзалу (1936, м. Москва) (об. – РФ), урядо-

вий центр (1946, м. Ташкент, нині РУ), ст. метро «Київська-кільцева» (1953, Москва) та «Вокзальна» (1960, Київ); монументи «Героям-кіровцям» (1944), жертвам блокади та на передньому краї оборони (об. – 1946, Ленінград); графічні серії – «Павловськ» (1926–37), «Кавказ» (1926–47), «Загорськ» (1942–44), «Старий Самарканд» (1945), «Ленінград» (1945–46), «Старовинна Русь», «Рига» (об. – 1947), «Крим» (1949), «Із подорожі навколо Європи» (1958); декорації до вистав – «Горе з розуму» О. Грибоєдова (1940–41), «Цар Едіп» Софокла (1941) (об. – Держ. театр драми ім. О. Пушкіна в Ленінграді).

Літ.: Асеев Ю. Евгений Иванович Катонин: к 80-летию со дня рождения и 50-летию творческой и научно-педагогической деятельности. *Архитектура СССР.* 1969. № 6; Каталог выставки произведений художника-архитектора, доктора архитектуры Евгения Ивановича Катонина. Київ, 1969; СХУ. Київ, 1973; МУЕД. Київ, 1992; Українська академія мистецтва. Спеціальний випуск. Професори НАОМА (1917–2007). Київ, 2008; ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12.

Г. Скляренко

КАТРУШЕНКО
Іван Гордійович

(18.04.1925, с. Нижнє, нині Сіверськодонецького р-ну Луган. обл. – 12.03.2012, м. Львів) – графік, живописець. Член СХ УРСР (1966). Упродовж 1947–53 навч. в ЛДІПДМ (викл.: Р. Сельский, М. Федюк; диплом. робота – оформлення книги «Молода гвардія» О. Фадєєва, кер. С. Лазеба). У 1962–65 викладав у ЛДІПДМ.

Тв.: графіка – іл. «Українські народні казки» (1970), літографії «Григорій Сковорода» (1973), естамп «Карпати» (1984); живопис – серія «Карпати» (1990–95).

Муз.: ЛНГМ, НМЛ, НХМУ, ХХМ.

Дж.: Архів ЛНАМ. Ф. Р-1653. Оп. 2-ОС. Спр. 5, 1142.

Літ.: УРХ. Київ, 1972; СХУ. Київ, 1973. ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12.

Г. Хорунжа, Т. Довгун

КАЧАНОВ / ПОПРОЦЬКИЙ
Костянтин Силович

(04.02.1904, м. Варшава, нині РП – 14.12.2003, м. Львів) – живописець, графік. Навч. у ВАМ, згодом у ХХІ (1924–28, викл.: О. Кокель, Л. Северин). Учасник вист., автор оформлення книг.

Тв.: живопис – «Зимовий пейзаж» (1945), «Тихій вечір» (1947), «Командири» (1947), «Червоноармійці» (1969), «Молода сім'я» (1970); графіка – «Львів. Площа Ринок» (1958), «Трубовози в Карпатах» (1963), «Волейбол» (1979).

Літ.: СХУ. Київ, 1973.

Г. Хорунжа

КАЧИНСЬКИЙ
Олександр

(18.10.1888, м. Харків – 1958, м. Нью-Йорк, США) – графік, живописець. Навч. в ІАМ, пізніше в Академії Рансона в Моріса Дені (м. Париж, ФР). У 1920-х співпрацював із Рос. балетом С. Дягілева в Іспанії та ФР. Від 1930-х – дизайнер інтер'єрів і меблів у США. Розробляв спрощений конструктивістський стиль. Автор станкових живописних і графічних пейзажів, натюрмортів, оформлював інтер'єри будинків. Учасник вист. від 1931.

Тв.: афіша для Міжнар. вист. сучасного мист-ва в м. Женеві (ШК, 1921), інтер'єри приміщень: Мистецького альянсу Америки, автомобільної фірми «Ролс-Ройс» (Нью-Йорк).

Муз., б-ка: Смітсонівський музей американського мист-ва, Б-ка Конгресу (об. – м. Вашинґтон, США).

Літ.: ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12; Андрейканіч А. Антологія українського плаката першої третини ХХ століття. Косів, 2012.

О. Ламонова

КАЧМАР
Гавриїл

(17 ст.) – маляр. Відомий за підписним і датованим образом. Жив / працював у кінці століття в м. Львові.

Тв.: ікона «Благовіщення» (1684) (експонувалася в 1888 на археолого-бібліографічній виставці Ставропігійського ін-ту).

Літ.: Скобельський П. О археольогично-бібліографичной выставці Ставропигійского Института. *Зоря.* [Львов], 1889; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КАЧУРА-ФАЛІЛЄЄВА
Катерина Миколаївна

(03.11.1886 / 14.11.1889, м. Варшава, нині РП / м. Кам'янець-Подільський, нині Хмельниц. обл. – 06.02.1948, м. Рим, ІтР) – графік, живописиця. Членкиня ТПХВ, об'єднання «Світ мистецтва» («Мир искусства»), Т-ва «Жар-цвіт», («Жар-цвет», 1924). У 1907 закін. ОХУ, упродовж 1907–14 – навч. в ІАМ (викл.: М. Дубовський, Д. Кардовський) та майстерні В. Мате. У 1911–12 працювала в Італії, потім жила за кордоном, у м. Стокгольмі (Швеція, від 1924), м. Берліні (Німеччина, від 1926), Римі (від 1938). Авторка станкових живописних і графічних творів у різних техніках (пастель, акварель, монотипія, літографія, акватинта, офорт, кольоровий офорт, м'який лак) і жанрах (портрет, пейзаж, натюрморт, картини побутової тематики). Учасниця худ. вист. від 1910, зокрема Весняних вист. ІАМ, вист. «Мир искусства» (1916–17, 1921), ТПХВ, Спілки Рос. художників (об. – 1923), АХРР (1923–24), Т-ва «Жар-цвет» (1924), «Гравюра СРСР за 10 років» (м. Москва, 1927) та ін. Персон. виставки: (разом з чоловіком, художником В. Фалілєєвим) – м. Стокгольм, м. Кельн (Німеччина), м. Бреслау (нині Вроцлав, РП), м. Мілан (нині ІтР) (усі – 1920-і), м. Берлін (1930-і), м. Рим (нині ІтР, 1942, 1945).

Тв.: живопис – «Дерева у снігу», «Каплиця на великій Рибінській дорозі», «Ярославський куточок» (усі – 1910), «Вулиця на Капрі» (1913), «Великодній стіл» (1917), «У кімнаті», «Жіночий портрет» (об. – 1918), «Портрет Катюші» (1923), «Теплоелектростанція» (1924), «Дама», «Україночка» (об. – 2 чв. 20 ст.); графіка – «Літо» (1910), «О. М. Горький» (1912), «Овочі» (1915), «Квіти», «Біля книг» (об. – 1916), «Башта Петровського палацу», «Мистецтвознавець Д. Еттінгер» (об. – 1917), «Ляльки» (1918), «Автопортрет» (1919), «Осінь», «Мистецтвознавець В. Адарюков» (об. – 1921), «Друкарська машинка», «У парку», «А. Михайлова», «Л. Леонов за роботою» (усі – 1923), серії – «Фло-

ренція» (1915), «Москва» (1920-і), «Сільськогосподарська і кустарно-промислова виставка в Москві» (альбом, видано – Москва, 1923), «Стокгольм» (1924).

Муз.: ДРМ, ДМОМ.

Літ.: Гравюра и книга. Москва, 1924; Кардовский Д. Об искусстве. Воспоминания, статьи, письма. Москва, 1960; Автопортрет в русском и советском искусстве : каталог выставки. Москва, 1977; Лапшин В. Художественная жизнь Москвы и Петрограда в 1917 г. Москва, 1983; ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2; ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12.

О. Ламонова

КАЧУРОВСЬКИЙ Василь

(1905, шт. Пенсильванія, США – 04.05.2000, м. Чикаго, США) – живописець, фотохудожник, мистецький критик, арт-дилер, куратор мистецьких проєктів. Народився в сім'ї мігрантів, що походила із с. Нове Давидкове на Закарпатті (нині Мукачівського р-ну Закарпат. обл.). З часом повернувся разом із родиною на Батьківщину. У 1920-х (?) закін. Торговельну академію в м. Мукачеві (нині Закарпат. обл.), у 1930 – Комерційний ін-т у м. Празі (нині ЧР). Упродовж 1938–39 працював у Празі в представництві уряду Карпатської України. Залишився в Празі й під час німецької окупації. У 1945 переїхав до ФРН, де перебував у таборах для переміщених осіб, а в 1950 емігрував до США (Чикаґо). Співзасновник та 1-й куратор (1971–82) УІММ(Ч). Учасник худ. вист. групи «Доля». Персон. виставки (посмертні): м. Детройт, Чикаго (об. – 2011, США). Автор понад 200 творів малярства, скульптури та інсталяцій переважно експериментального характеру на основі абстракції.

Пр.: Перша мистецька виставка. Український інститут модерного мистецтва [Каталог виставки] / вступне слово В. Качуровський. Чикаго, 1972; Мілонадіс / Milonadis [Каталог виставки] / вступне слово В. Качуровський. Чикаго, 1973; Качуровський В. Мілонадіс. *Ідеї, смисли, інтерпретації образотворчого мистецтва: Українська теоретична думка XX століття : антологія* / упоряд. Р. М. Яців. Львів, 2012. Ч. 2.

Тв.: живопис – «Абстракт» (1967), «Композиція» (1983), «Без назви» (1999), ін.

Літ.: В. М. Качуровський Василь (Vasyl Kachurovsky). *ЕУД.* Нью-Йорк ; Чикаґо, 2009. Т. 1: Сполучені Штати Америки. Кн. 1: А–К; ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12; Wasyl Kacurovsky. URL : https://uima-chicago.org/wasyl-kacurovsky; iCollector.com Online Collectibles Auctions. Wasyl Kacurovsky Signed Original Oil Painting. URL : https://www.icollector.com/Wasyl-Kacurovsky-Signed-Original-Oil-Painting_i20714821.

Р. Яців, О. Ламонова

КАЧУРОВСЬКИЙ Михайло

(13.06.1896, с. Колодне, нині Збаразького р-ну Терноп. обл. – 15.02.1976, м. Філадельфія, шт. Нью-Джерсі, США) – лікар, графік, живописець. Закін. медичний ф-т Харків. ун-ту зі ступенем д-ра медицини (1921), ХХІ (1939; викл.: М. Дерегус, М. Козик). Упродовж 1931–39 – доцент кафедри нормальної анатомії Харків. ун-ту; один з авторів «Атласу анатомії людини» (Харків, 1938–42, тт. 1–5). Після ІІ СВ виїхав до Німеччини. Від 1950 – у Філадельфії; у 1956–73 – зав. лабораторії анатомії ока. Автор наук. статей в «American journal of ophtalmology». Створював жанрові композиції, пейзажі в техніках акварелі, олійного живопису. Персон. виставки: м. Харків, м. Гамбург (нині ФРН), м. Відень (нині РА), Філадельфія (1968, 1970, 1973), м. Нью-Йорк (1971), м. Вашинґтон (1973) (усі – США).

Тв.: «Гаряче літо», «Зимове сонце», «Дід Мороз у лісі» (усі – 2 пол. 20 ст.).

Літ.: Книга творчости українських мистців поза Батьківщиною. Філядельфія, 1981; МУЕД. Київ, 1992; ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12.

О. Сторчай

КАШИНСЬКИЙ Олексій Костянтинович

(10.03.1920, м. Новочеркаськ, нині центр Новочеркаського р-ну Ростовської обл., РФ – 29.10.1981, м. Київ) – скульптор. Член НСХУ (1959). Учасник ІІ СВ. Упродовж 1937–40 – навч. в КСХШ, 1946–52 – у КХІ (викл. – М. Гельман, дипл. робота – «Перша деталь»). У 1952–81 викладав у КСХШ / РХСШ (нині – КДХЛ). Створював скульптурні композиції, погруддя, портрети в різних матеріалах (гіпс, гіпс тонований, оргскло, бронза); також звертався до пластики малих форм (порцеляна); автор медалей. Учасник вист. від 1952.

Тв.: композиції: «Перша деталь» (1952), «Друзі» (1953); портрети: «Робітник» (1956), «Студент» (1957, 1961), «Бригадирка заводу А. Смагіна», «Китайський студент» (об. – 1959), «Студентка У Бей-фан» (1960), «Т. Шевченко» (1964); статуетка «Цікава книга» (1954); настільна медаль «Т. Шевченко» (1964).

Літ.: Німенко А. Українська радянська скульптура. Київ, 1960; Долинський Л. Український художній фарфор. Київ, 1963; УРХ. Київ, 1972; ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2; ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12.

О. Ламонова

КАШШАЙ Антон Михайлович

(24.02.1921, с. Дубриничі, нині Перечинського р-ну Закарпат. обл. – 30.12.1991, м. Ужгород, нині центр Ужгородського р-ну Закарпат. обл.) – живописець. Член СХ УРСР (1946). Голова Закарпат. організації СХ УРСР (1961–76). Засл. діяч мист-в УРСР (1960). Нар. худож. УРСР (1964). Закін. Ужгород. реальну гімназію (1939, викл. рисунку Й. Бокшай). Навч. мистецтва приватно (викл.: А. Ерделі і А. Борецький). Працював в Ужгороді: 1940–45 – службовцем лісничої дирекції, рахівником рахункової частини Фінансового управління, референтом, начальником відділу Закарпат. облвиконкому; від 1946 – директор творчо-виробничих майстерень. Від 1947 – учасник худ. виставок. Персон. виставки: м. Ужгород (1982, 1988, посмертна – 2011), м. Будапешт (Угорщина, 1984), Кошиці (Чехословач-

чина, нині СР, 1985), м. Мукачеве (2001). Малював переважно пейзажі, у яких продовжував традиції Закарпатської школи живопису.

Тв.: «Сонячний день» (1950), «Зима в Карпатах», «Перший сніг» (об. – 1952), «Березень» (1953), «На гірських пасовищах», «Перевал» (об. – 1954), «Після дощу» (1955), «Вечір на Рахівщині», «Жовтень 1944 року», «Над Тисою», «Веречацький перевал», «Березень. Лід пішов» (усі – 1957), «Чорна Тиса» (1958), «Зимир» (1959), «Присілок» (1960-і), «Під полонинами» (1963), «Старе село», «Свіжий день» (об. – 1968), «Стара Верховина» (1970), «Тиша», «Пізня осінь» (об. – 1975), «Воловецька осінь» (1978), «Туманний ранок» (1979), «Весна над річкою» (1982), «Трубопровід», «Галявинка» (об. – 1983), «Ужанська осінь» (1985), «Гуцульщина» (1987).

Муз.: НХМУ, ЗкОХМ, ДТГ.

Літ.: Островский Г. Антон Михайлович Кашшай. Москва, 1962; СХУ. Київ, 1973; Кашшай Антон Михайлович. Живопис : каталог виставки творів. Київ ; Ужгород, 1988; Приходько О. Природа у картинах Антона Кашшая (до 85-річчя від дня народження) *ОМ.* 2007. № 1; Антон Кашшай. Живопис : альбом. Ужгород, 2001; Кашшай О. Антон Кашшай: до 90-річчя з дня народження Мистця. *ОМ.* 2011. № 2; ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12; Кашшай О. Історіографія та джерельна база дослідження як основа для вивчення творчого доробку художника Антона Кашшая. *Вісник ЛНАМ.* 2018. Вип. 35.

Г. Скляренко

КВААС (QUAAS)
Леопольд (Leopold)

(19 ст.) – гравер (ксилограф). За походженням німець із Саксонії. На поч. 1866 був запрошений (разом із літографами Густавом Шенгальдом (Schonhald) та Іоанном Гавптом (Haupt) зі Швейцарії) на роботу в друкарню КПЛ замість очікуваного спершу акад. Лаврентія Сєрякова з м. Санкт-Петербурга (див. Л. Сєряков Лаврентій Оксенович). Умови угоди з останнім виявилися вкрай невигідними. Залучення іноземних майстрів планувалося використати для організації місцевої ксилографічної та літографічної майстерень, а також відповідної школи при них. Майстер **К.** (разом з Г. Ш. і І. Г.) прибув до Києва 17.03.1866 і приступив до виконання своєї гравюрної і літографської роботи, а водночас викладацьких обов'язків. На 24 вересня 1866 **К.** встиг виготовити кліше для кількох Лаврських видань. У цьому-таки році вийшов друком «Киевский народный календарь на 1867 годъ» з гравюрами майстра. Свої твори підписував повним найменням: Кваасъ / Кваасъ ск. / Кваасъ sc. чи монограмою: L. Q.

Тв.: кліше для книги «Акафістник»: «Собор янголів з Трійцею посередині», підпис: Кваасъ; «Іоанн Предтеча», підпис: L. Q.; «Микола Чудотворець», підпис: Кваасъ; «Вмч. Варвара», підпис: Кваасъ sc.; кліше до книги «Молитвослов»: «Богородиця», «Іоанн Предтеча», «Обрізання Христа»; кліше до книги «Акафіст Богородиці»: «Погружения ризи Божої Матері»; гравюри до «Киевского народного календаря на 1867 год» (Киев, 1866): «Аскольдова могила» (с. 57); «Андріївська церква» (с. 61); «Самсонівський фонтан на Подолі» (с. 64); «Портрет Комісарова» (с. 82) (усі без підпису); кліше «Пам'ятник тисячоліття Росії», «Пам'ятник кн. Володимиру в Києві» (усі без підпису), «Собор апостолів», підпис: Кваасъ sc.; «Собор янголів (з Ісусом Христом на престолі посередині)», підпис: Кваасъ sc; «Цар Давид», підпис: Кваасъ sc.; «Пр. Моїсей море розділяє», підпис: Кваасъ ск. Крім того, різцю майстра **К.** належить низка інших непідписаних кліше меншого розміру.

Літ.: Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Київ, 1926; Турченко Ю. Український естамп. Київ, 1964; ІУМ : в 6 т. Київ, 1970. Т. 4 (ч. ІІ); МУБД. Київ, 1997; ХУЕД. Київ, 2006; ІУМ : в 5 т. Київ, 2006. Т. 4.

Р. Забашта

КВАСНИЦЬКИЙ
Іван Юхимович

(1772 – ?) – іконописець. Відомий за писемним джерелом. Майстер іконописного цеху м. Києва. У документі згаданий під роком народження.

Дж.: «Ревизская сказка»... ЦДІАУ(К). Ф. 462. Оп. 1. Спр. 1.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КВІТНИЦЬКИЙ
Микита

(18 ст.) – маляр, козак. Відомий за писемним джерелом. Жив / працював у м. Пирятині (нині Лубенського р-ну Полтав. обл.). У 1760-х мав власну іконостасну майстерню.

Літ.: Залескай А. Церковная старина Пирятинского уезда. *КС.* 1889. Т. 24; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КВЯТКОВСЬКИЙ
Іван Іванович

(2 пол. / кін. 18 – 1 чв. 19 ст.) – маляр-іконописець, позолотник. Відомий за документацією КПЛ. Мешканець м. Києва, дворянин. У 1813 уклав угоду з ченцем Лаври Филимоном про розписи олійними фарбами приділу архідиякона Стефана й вівтаря (біля приділу) в Успенському соборі. Робота передбачала зняття зі стін старого тиньку, нанесення нового ґрунту й виконання зображень, які «будуть показані». У 1817 виконав стінопис у церкві на Дальніх печерах Лаври. У 1822 зголосився позолотити іконостас церкви Ближніх печер і написати для нього деякі нові образи. Однак через відсутність коштів духовний собор КПЛ не дав згоди на проведення цих робіт.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 264, 491, 1541, 1900.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983; Уманцев Ф. Матеріали до словника вітчизняних мистців, ремісників, керівників художніх робіт та меценатів XVIII – початку XX ст. (за до-

кументами архіву Києво-Печерської лаври). *СМ*. 2008. Чис. 1 (21).

Р. Забашта

КВЯТР[ОВ]СЬКИЙ (KWIATR[OW]SKI) Ян (Jan)

(18 ст.) – іконописець. Жив і працював у Галичині в середині / другій половині століття. Відомий за підписним і датованим іконостасним / вівтарним зображенням св. Онуфрія Великого із церкви Св. Василя Великого с. Угольна (нині Стрийського р-ну Львів. обл.).

Тв.: «Причащання св. Онуфрія Великого в пустелі», дата й авторський підпис: … року: Бжїѧ: аѱпѯ [1757] мцѧ: юніа: || Jan Kwiatr[ow]ski malował.

Муз.: «Дрогобиччина» (м. Дрогобич).

Літ.: Забашта Р. Культ і образ Онуфрія Великого в духовному просторі Руси-України: розвинуте Середньовіччя – кінець Нового часу. Київ, 2021.

Р. Забашта

К. Г.

(18 ст.) – гравер. Жив (?) і працював у м. Чернігові. Гравірував на дереві. Відомий за підписним твором (підпис у вигляді монограми: К. Г.).

Тв.: гравюра в книзі «Новый Завет. Сі есть Ев(анге)ліе…» (Чернігів, 1717): титульна рамку (з образом коронування Богородиці вгорі, з краєвидом чернігівського Троїцько-Іллінського монастиря та фігурами пр. Іллі та пр. Антонія Печерського внизу, з образами (поясними) вісьмох апостолів обабіч), підпис: К. Г.; повтор у книзі «…Правило къ Божественному Причащенію…» (Чернігів, 1745).

Літ.: Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Київ, 1926; Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Львів, 1984. Кн. 2. Ч. 1 (1701–1764).

Р. Забашта

К Д

(17 ст.) – гравер. Працював у м. Львові. Відомий за підписними творами. Гравірував на дереві. Авторський підпис у вигляді монограми КД.

Тв.: гравюри в книзі «Апостол» (Львів, 1639); у книзі «Ключ разумения» (Львів, 1663).

Літ.: Києво-Печерський державний історико-культурний заповідник. Стародруки XVI–XVIII ст. : каталог. Київ, 1971; Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Львів, 1981. Кн. 1 (1574–1700).

Р. Забашта

КЕГЛЕР Людомир

(бл. 1859, ? – після 1915, ?) – живописець, фотограф. У 1887 закін. АКМК. Мав худ. майстерню та фотоательє в м. Львові (1891–1914). Від 1904 викладав рисунок у гімназії ім. Франца-Йосифа І. Автор живописних творів у різних техніках (олія, пастель) та жанрах (портрет, пейзаж, релігійні, іст. та алегоричні композиції), стінних розписів, декор. панно, книжкових ілюстрацій, екслібрисів, діорам. Як фотохудожник знімав переважно портрети, ілюмінуючи їх під живопис. Учасник вист. від 1891. Персон. виставка – м. Львів (1914).

Тв.: живопис – «Т. Стецький» (1890), «Архієпископ І. Ісакович», «У парку», «Смуток» (усі – 1891), «Ю. Уленецький» (1892), «Композитор Я. Ґалль» (1901), «Письменник К. Бжозовський», «Захід сонця», «Св. Франциск» (бічний вівтар Костелу реформаторів у Львові, не зберігся; усі – 1904), «Баядерка», «Сирени», «Арена цирку» (усі – 1905), «Натхнення» (1906), «Христос зцілює хворих» (1908), «Президент Львова Ю. Нойман та його дружина» (бл. 1912); фрески – у церкві с. Підністряни (нині Жидачівського р-ну Львів. обл., 1899), вірменському костелі (м. Сучава, Румунія; 1908, у співавт. з Л. Вінтеровським); панно «Драматичне мистецтво» (1900, Львів. театр опери та балету ім. С. Крушельницької); діорама «Східна сієста» (1905); світлини – зал засідань і портрети депутатів львів. магістрату для альбому «Нові батьки міста» (Львів, 1902).

Муз.: ЛНГМ.

Літ.: ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12.

О. Ламонова

КЕЛАР / КЕЛЯР / КЄЛАР (KELAR) Войтех / Альбрехт (Wojtech / Albrecht) –

див. **КЄЛАР / КЕЛАР / КЕЛЯР (KELAR) Войтех / Альбрехт (Wojtech / Albrecht)**

КЕЛЕМЕН Йожеф

(1880, ? – 1944, м. Ужгород) – живописець, графік. Навч. в АМ в м. Будапешті (нині Угорщина). Від 1919 жив на Закарпатті (Ужгород, м. Мукачеве). Був членом Мукачівського мистецького клубу (1921), Спеціальної комісії з питань мистецтва (Ужгород, від 1942). Автор реалістичних картин побутової тематики, також працював у техніці акварелі. Учасник вист. від 1942 (м. Будапешт).

Тв.: «Кромпахи» (1933), «Дерев'яна хатка», «Хата в Синяку» (об. – 1940-і).

Літ.: ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12.

О. Ламонова

КЕЛЛЕРТ/ КЕЛЕРТ Петро Едгарович

(27.01.1923, м. Баку, нині АзР – 1973, м. Харків) – живописець, графік. Упродовж 1944–50 навч. в ХХІ (викл.: О. Кокель, С. Прохоров; дипл. робота – «Клятва молодогвардійців», кер. М. Шапошников), де згодом викладав (1950–55). Автор реалістичних творів у різних жанрах (пейзаж, портрет, тематична картина). Як графік створював автолітографії. Учасник вист. від 1950.

Тв.: живопис – «Портрет художника М. Жданова» (1951), «Клятва молодогвардійців» (варіант, 1952), «Молодогвардійці (Краснодонці)» (1953–54), «Мітинг на заводі», «У гуртожитку», «За столом», «Жіночий портрет», «Жінка з коромислом», «Дівчина», «Пейзаж із кіньми. Вечір», «Сарай» (усі – 1960-і), «Дівчина в капелюсі»; графіка – «Клятва молодогвардійців» (1957–58).

Муз.: ХХМ, ЛМУМ.

Літ.: Художники советской Украины. Киев, 1951; Турченко Ю. Український естамп. Київ, 1964; Дмитренко А. Український радянський історичний живопис. Київ, 1966; ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2; ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12.

О. Ламонова

КЕРБЕЛЬ
Лев Юхимович

(25.10.1917, с. Семенівка, нині Новгород-Сіверського р-ну Чернігів. обл. – 14.08.2003, м. Москва, РФ) – скульптор, педагог. Держ. премія 1 ступеня (1950), Ленінська премія, член.-кор. АМ СРСР (об. – 1962), засл. діяч мист-в РРСФР (1963), дійсний член АМ СРСР (1975), нар. худож. СРСР (1977), віце-президент АМ СРСР (1988, з 1992 РАМ). Учасник ІІ СВ. Після кількох переїздів родина оселилися в м. Смоленську (нині РФ). Упродовж 1925–34 навч. в смоленській 9-річній школі ім. Н. Крупської. Захопився ліпленням. У 1935 вступив до Ленінградської середньої худ. школи (викл.: М. Манізер, О. Матвєєв), у 1937 – на скульптурний ф-т МДАХІ. У 1941 разом з ін-том евакуйований до Самарканда (нині РУ), працював у Чирчик-буді (м. Чирчик, нині РУ). Протягом 1942–45 – військовий художник. У 1948 захистив диплом у МДАХІ, де й викладав з 1962 (професор з 1963). Паралельно впродовж 1953–1955 – викл. Шанхайської АМ (Китай). Брав активну участь в адміністративно-громадській роботі: член правління Рад. фонду культури, правління СХ РРФСР, президії Держгромадянбуду СРСР, голова худ.-експертної ради Мінкульту РРСФСР, один із засновників Студії ім. В. В. Верещагіна МДВ СРСР, член худради Студії ім. М. Б. Грекова. Працював у різних видах та жанрах монументальної та станкової скульптури. Більшість творів присвячена ІІ СВ та її героям. Створював надгробки й пам'ятники рад. діячам. Автор бл. 50 пам'ятників, установлених у багатьох містах СРСР та за кордоном. Брав участь у вист. з 1943.

Тв.: скульптурні портрети – О. Пушкіна (1937), Героїв Рад. Союзу М. Бокія (1943) і В. Петрова (1951); пам'ятники – піонерові (1940-і, дитячий центр «Артек», АР Крим), В. Маяковському (1941, відкрито 1958, Москва), рад. солдатам в м. Кюстрині (нині м. Костшин-над-Одрою Гожувського пов. Любушського воєвод., РП) та на Зеєловських висотах біля м. Берліна (Німеччина, об. – 1945), генералові О. Зигіну (1957, м. Полтава), В. І. Леніну (1960, Полтава; 1967, м. Смоленськ, РФ; 1983, м. Гавана, Республіка Куба; 1985, Москва), К. Марксу (1961, Москва, м. Карл-Маркс Штадт (нині Хеймниць), Німеччина), Е. Тельману (1986, Берлін), Петру І (1998, м. Ізмайлово Москов. обл., РФ); монументи – героям штурму Берліна (1945, Берлін, у співавт. із В. Цигалем), героям ІІ СВ (1980, парк Перемоги, Москва); погруддя – Ю. Гагаріна (1962), маршала Рад. Союзу Д. Устинова (1978, м. Куйбишев, нині Самара, РФ); меморіали – воїнам 5-ї дивізії народного ополчення (1967), героям-медикам 1941–45 (1972) (об. – Москва).

Муз.: ДТГ, Музей сучасної історії Росії (Москва), ДРМ, Смоленський держ. музей-заповідник, ЕХМ (Таллінн, ЕР), ДКГ.

Літ.: Замошкин А. Лев Ефимович Кербель. Москва, 1967; Лев Ефимович Кербель / сост. Н. Воронов. Альбом. Москва, 1977; Лев Ефимович Кербель : альбом. Москва, 1988; МУЕД. Київ, 1992; Лев Ефимович Кербель : альбом. Москва, 1998; Кербель Лев Ефимович. *Музейний провулок.* 2005. № 1(3); ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12.

Г. Скляренко

КЕРІМОВА / ПОПОВА
Олена Олександрівна

(01.06.1925, м. Харків – 08.12.2010, м. Київ) – живописиця, графік, керамістка. Членкиня СХ РРФСР (1957), НСХУ (1997). Засл. худож. АзР (1982). Упродовж 1941–45 – навч. в Азербайджанському ХУ (м. Баку), 1946–49 – у МДАХІ (викл.: Д. Мочальський, Г. Ряжський), 1949–52 – у КХІ (викл. С. Григор'єв). До 1983 жила в Баку, пізніше – в Україні. Авторка живописних натюрмортів, пейзажів; у портретах і тематичних картинах постійно зверталася до образів людини праці, зокрема жінки-трудівниці, матері. Роботи характеризуються експресією форми, декоративністю та мажорністю колористичного вирішення. Графіці (акварель, пастель, змішана техніка) притаманні активність форми та пошук монументального стилю. Керамічні твори (шамот) відзначаються експресивністю форми та колориту. Учасниця вист. від 1945 (м. Баку). Персон. виставки: Баку (1979 / 1980), Київ (1981). Твори експонувалися в Китаї (1958), ПАР, НДР (нині ФРН) (об. – 1970).

Тв.: живопис – «Азербайджанки» (1945), «Фрукти» (1945, 1958), «Мати» (два варіанти, 1950), «Школярка» (1952), «На Апшероні» (1953), «На перший урок», «Після школи» (об. – 1955), «Конвалії» (1956), «Курчата», «Гірська річка» (об. – 1957), «Ланковачаївниця Ханум-джан», «Похмурий день» (об. – 1958), «Українська мати» (1959), «Тбілісі. Захід сонця» (1960), «Чабан Н. Сафаєв», «Бригадир Нагієв» (об. – 1961), «Нафтовик Мартиросов», «Хризантеми» (об. – 1963), «Героїня Соціалістичної Праці А. Багірова» (1964), «Односельці» (1965), «Герой Радянського Союзу, полковник міліції І. Маносян» (1966), «Спортивний натюрморт» (1967), «Мати солдата», «Автопортрет» (об. – 1968), «Диня і гранат» (1969), «Три матері» (1970), «Минуле», «Вишні» (об. – 1971), «Арабський пісок», «Старий Тбілісі», «Котельнича набережна в Москві» (усі – 1972), «Газопровід "Дружба"», «Художник У. Керімов» (об. – 1974), «Три покоління», «Весна», «Оселедець» (усі – 1975), «Ветеран колгоспу» (1977), «Українська кераміка» (1979), «У колгоспниць» (1983), «22 червня 1941 року» (1986), «Батько», «Голова колгоспу», «Майстер бавовни Ф. Мамедова», «Пташниця С. Бадалова», «Дівчина з гранатами», «Збиральниця яблук», «Розгорнута книга», «Гранат і глечики», «Кавун та чорний глек», «Дзеркало та свічки», «Чайні троянди» (усі – 1960–80-і); графіка – «Квіти та яблука» (1964), «Августина» (1965), «Портрет дівчини» (1967), «Хлопчик з котом» (1972), «Лариса» (1975), «Оголена натурниця» (1976); кераміка – «Жінка» (глек, 1974), «Перець (1974), «Осінь», 1977, (об. – декор. тарілки), «Продавець винограду» (1977).

Муз.: АДМОМ, Азерб. держ. ХГ.

Літ.: Молодые художники Закавказья : альбом. Москва, 1959; Искусство Советского Азербайджана : очерки. Москва, 1970; Краски, воспевающие жизнь. *Баку.* 1979. 22 сен-

тября; С любовью к людям. *Бакинский рабочий.* 1979. 28 сентября; Рипська Н. Щедрість таланту. *ОМ.* 1981. № 1; Габибов И. Изобразительное искусство АзССР: Баку, 1982; Елена Керимова. Живопись. Графика. Керамика : каталог выставки. Москва, 1978; ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2; ХУЕД. Київ, 2006; ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12.

О. Ламонова

КЕРСТЕНС
Борис Павлович

(21.09.1917, м. Київ – 18.08.1945, там само) – графік, живописець. Учасник ІІ СВ. Упродовж 1936–39 навч. в КХІ, 1940–41 – в МДАХІ (викл. С. Герасимов). Жив у Києві. Звертався до різних графічних і живописних технік (туш, перо, чорна акварель, олівець, кольорові олівці, сангвіна, вуглина, гуаш, олія).

Тв.: живопис – «Портрет дружини» (1937), «Автопортрет» (1945); графіка – «Нелегальні збори робочих і матросів Кронштадту в 1906 р.» (1941), «Відпочинок» (1943–44), «Копиці в полі» (1944), «Тост за перемогу», «Прага. Карлів міст», «Кімната, у якій жив у Празі В. І. Ленін», «Старий», «Автопортрет», «Молодший лейтенант Т. Косовський – начальник штабу партизанського загону Чехословаччини» (усі – 1945); фронтові замальовки та ескізи (1940-і).

Муз.: НХМУ.

Літ.: 1905 год в произведениях живописи, графики и скульптуры : альбом. Москва, 1955; Пекаровський М. Мистецтво, народжене в боях. Київ, 1966; Художественная выставка к 30-летию Великой Победы (МОСХ) : каталог. Москва, 1975; Московские художники в дни Великой Отечественной войны. Воспоминания. Письма. Статьи. Москва, 1981; ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2.

О. Ламонова

КЕРЖНЕР / КЕРШНЕР
Олександр / Шмуля Хацкельович

(13.08.1912, м. Тульчин, нині Вінниц. обл. – 09.05.1981, м. Київ) – живописець. Член НСХУ. Упродовж 1932–41 та 1945–46 – навч. в КХІ (викл.: П. Волокидін, С. Григор'єв, дипл. робота – «Світанок (портрет Шолом-Алейхема)», кер. О. Шовкуненко). Автор реалістичних натюрмортів, пейзажів, портретів, тематичних картин. Учасник вист. від 1947. Персон. виставка – Київ (1985, посмертна).

Тв.: «Натюрморт» (1947), «Пісня про Батьківщину» (1948–49, у співавт. з Г. Мінським), «У перший клас» (1950), «Першокласники» (1954), «Натюрморт зі скрипкою» (1957), «Вулиця Бахчисарая» (1958), «Море» (1959, варіант – 1975), «Берег моря» (1961), «Сніданок. 1918 рік» (1963), «На скляному заводі» (1967), «Землянка» (1968), «Іскра. 1903 рік» (1969), «Натюрморт із гладіолусами» (1970), «Сувеніри» (1974, 1979), «Пам'ять про солдата», «Автопортрет» (об. – 1975), «Натюрморт із самоваром» (1977–79), «Натюрморт» (1978), «У майстерні художника» (1978–79), «Натюрморт із кавуном», «Берег моря біля Артека» (об. – 1970-і), «Апасіоната», «Квіти» (об. – 1980).

Літ.: Шовкуненко О. Садиленко Ю. Молоді художники. *Правда України.* 1946. 21 серпня; Виставка етюдів художників Києва : каталог. Київ, 1958; Висока поезія життя. *Вечірній Київ.* 1975. 10 грудня; «Київський пейзаж і натюрморт». Виставка : каталог. Київ, 1982; Куякіна Р. Майстер натюрморту. *ОМ.* 1985. № 6; ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2; ХУЕД. Київ, 2006; ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12.

О. Ламонова

КЕСТЛЕР
Адальберт

(19 ст.) – маляр. Відомий за документацією КПЛ. Уродженець Богемії. У 1840 оголосив про винахід нового рецепта лаку й просив представити начальству (КПЛ) картини, покриті цим лаком. Однак картини не були представлені, позаяк різниця між новим і давнім рецептами лаку не була зрозумілою та очевидною.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 442. Оп. 1. Спр. 2799.

Літ.: Уманцев Ф. Матеріали до словника вітчизняних мистців, ремісників, керівників художніх робіт та меценатів XVIII – початку XX ст. (за документами архіву Києво-Печерської лаври). *СМ.* 2008. Чис. 1 (21).

Р. Забашта

КЕФІСОДОТ

(2 ст.) – каменотес і / чи скульптор. Жив і працював у м. Херсонесі на півострові Крим (нині в межах м. Севастополя, АР Крим). Відомий за сигнатурою, вирізьбленою на мармуровій базі статуї.

Тв.: портретна статуя Арістона, сина Аттіни (2 ст., Херсонес Таврійський, Крим).

Літ.: Чубова А. П., Конькова Г. И., Давыдова Л. И. Античные мастера: скульпторы и живописцы. Ленинград, 1986.

Р. Забашта

КЕЦАЛО
Зеновій Євстахійович

(12.02.1919, с. Добрівляни, нині Дрогобицького р-ну Львів. обл. – 14.08.2010, м. Львів) – графік, живописець, педагог. Нар. худож. України (1995). Закін. ЛХПШ (1938). У 1938–39 навч. в КАМ (викл.: К. Дуінковський, К. Сіхульський). Учасник вист. від 1957, персон. виставки: Львів (1979, 1989, 1993, 2009). Член СХ УРСР (1962).

Тв.: офорт «Господарські коні у Седневі» (1963), лінограв'юри «Новина» (1965), «Світанок у Карпатах» (1966), «Ми стали волі на сторожі» (1967), «Художник А. Манастирський» (1977), серія видів Львова (2002).

Муз.: МЕХП ІН НАНУ.

Літ.: СХУ. Київ, 1973; МУБД. Київ, 1997; Кіс-Федорук О. Зеновій Кецало. Шлях. Львів, 2004; ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12.

Г. Хорунжа

КЕ-ША – див. ШАПОШНИКОВ
Інокентій Павлович

КЄЛАР / КЕЛАР / КЕЛЯР (KELAR)
Войтех / Альбрехт (Wojtech / Albrecht)

(? – бл. 1660) – архітектор / будівничий, скульптор, різьбяр. Працював у м. Львові. У 1614–34 будує, за участю Яна Годного, костел Марії Магдалини і створює «вівтар» для нього (зі стукко), прикрашений багатим скульптурним декором із рельєфами

й фігурами. Скульптурні зображення позначені рисами стилю бароко. З 1657 – член міського цеху мулярів, у 1658–1660 – цехмістер. Згідно з текстами двох заповітів **К.**, він також був автором багатьох різьблених надгробних плит українських, вірменських та євр. кладовищ, зокрема перед «білою» Вірменською церквою Львова. Мав учнів: Станіслава Пущека і Матіаса.

Дж.: ЦДІАУ(Л). Ф. 52. Оп. 2. Спр. 340.

Літ.: Любченко В. Ф. Львівська скульптура XVI–XVII століть. Київ, 1981; Кос Г. Художнє каменярство у Львові (кінець XVI – друга половина XVIII століть). *ЗНТШ*. Львів, 1998. Т. CCXXXVI.

Р. Забашта

КИБАЛЬЧИЧ
Ніна Костянтинівна

(17.12.1918, м. Боярка, нині Фастівського р-ну Київ. обл. – ?) – художниця кіно, графік. Упродовж 1944–53 – навч. в КХІ (викл. В. Касіян, дипл. робота – «Першокласниці», кер. О. Пащенко). У 1957–74 – художник Київ. кіностудії ім. О. Довженка. Ілюструвала та оформлювала книги для вид-в «Молодь», «Дитвидат» та ін., підручники для вид-ва «Радянська школа» (1950–59).

Тв.: оформлення к/ф (костюми) – «Правда» (1957), «Летючий корабель» (1960), «Три доби після безсмертя» (1962–63), «Загибель ескадри» (1964–65), «Батьківщина електрики» (1967), «Експеримент доктора Абста» (1968), «Тільки ти» (1971), «Місто біля моря» (1973) та ін.; іл. та оформлення книг – «Де Петрусь, а де Сергійко?» С. Маршака (1955), «Так чи так?» Е. Рау (1956), «Про Людочку та інших дітей» В. Карасьової (1957), «Жива криничка» М. Сингаївського (1958).

Літ.: Виставка книги, книжкової графіки та наочних посібників видавництва «Радянська школа» : каталог. Київ, 1955; ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2.

О. Ламонова

КИБРИК / КІБРИК
Євген / Герц Адольфович

(21.02.1906, м. Вознесенськ, нині центр району Миколаїв. обл. – 16.07.1978, м. Москва, нині РФ) – графік, живописець, педагог. Член СХ СРСР. Член-кор. (1949), дійсний член АМ СРСР (1962). Нар. худож. СРСР (1967). Держ. премія СРСР (1948). Упродовж 1922–25 навч. в ОХІ (викл.: П. Волокидін, Т. Фраєрман), працював карикатуристом у газ. «Молода гвардія» (м. Одеса). Упродовж 1925–27 навч. у ВХУТЕІН (м. Ленінград, нині Санкт-Петербург, РФ) (викл.: К. Петров-Водкін, А. Рилов, О. Савінов, С. Приселков); у 1927 – став учнем П. Філонова і членом угруповання «МАМ» («Майстри аналітичного мистецтва») («МАИ» («Мастера аналитического искусства»)), брав участь в оформленні Будинку друку (панно «Новий побут» / «Перше травня»). Співпрацював з журн. «Зміна» та «Юний пролетарій», оформлював книги, створював плакати, вивіски, макети, діаграми. У 1930 – організатор і викладач студії «Образотворче мистецтво робочої молоді», м. Москва («Изоирам» («Изобразительное искусство рабочей молодёжи»)). У 1942 під час евакуації керував графічною майстернею ІЖСА в м. Самарканді (нині РУ). Від 1943 викладав у МХІ (нині МДАХІ), у 1954–76 – професор, у 1967–78 – керівник творчої майстерні графіки при АМ СРСР. Учасник вист. від 1926. Персон. виставки: м. Москва (1956), м. Одеса (1976). Знято фільм «Художник Кибрик» (Леннаучфильм, 1976). Колекцію своїх творів **К.** заповів Вознесенську, де створено Вознесенський ХМ Є. Кибрика (1985); одна з вулиць міста також носить ім'я майстра.

Пр.: Искусство и художник. 1959; Об искусстве и художниках. 1961; Работа и мысли художника. 1984 (усі – Москва).

Тв.: графіка (літографія, акварель) – іл. до книг: «Підпоручик Кіже» Ю. Тинянова (1930), «Казки» (1932) і «Борис Годунов» (1959–64) О. Пушкіна, «Кола Брюньон» Р. Роллана (1934–36), «Легенда про Уленшпігеля» Ш. де Костера (1937–38), «Шановні громадяни» М. Зощенка (1938), «Тарас Бульба» (1943–45) і «Портрет» (бл. 400 малюнків; 1973–77) М. Гоголя, «Героїчні билини» (1948–50), «Як гартувалася сталь» М. Островського (1954–57); серії «Земля Узбекистану», «Фархадбуд» (об. – 1942), «Сталінград» (1943), «В. І. Ленін у 1917 році» (1946–47), «1917 рік» (1967–71), «Подорож Францією», «Подорож Італією» (об. – 1950-і); цикл ескізів до трагедії В. Шекспіра «Отелло» (1970-і).

Муз.: Вознесенський ХМ Є. Кибрика (філія МОХМ).

Літ.: Евгений Адольфович Кибрик : каталог выставки. Москва, 1956; Халаминский Ю. Евгений Кибрик. Москва, 1970; Краснюк И. Вознесенский художественный музей Е. А. Кибрика : путеводитель. Одесса, 1990; МУЕД. Київ, 1992; ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2; МУБД. Київ, 1997; ХУЕД. Київ, 2006; Каталог творів Є. А. Кібрика: до 100-річчя від дня народження Є. А. Кібрика. Миколаїв, 2006; ІУМ : в 5 т. Київ, 2007. Т. 5; ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12; Чичварина О. Экспериментальный парадокс Евгения Кибрика. Неизвестные аспекты творчества художника. Москва, 2018; Чичварина О. Учитель и ученики. Вспоминая Е. А. Кибрика. Москва, 2020.

О. Ламонова

КИЄВШИНСЬКИЙ / КИЇВШИНСЬКИЙ
Антон

(18 ст.) – маляр / іконописець. Відомий за документацією КПЛ. Упродовж 1773–75 брав участь у відновленні стінопису великої церкви (Успенського собору) Лаври.

Дж.: Справа про поновлення живопису у великій Лаврській церкві в 1772–77 рр. ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 440.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КИЄВЩИНСЬКИЙ
Яків

(19 ст.) – іконописець. Відомий за документацією КПЛ. Міщанин київський. У 1823 просив допустити на умовах «вчинених

конденцій» до торгу на отримання іконописної роботи: розписів лаврської трапезної (за малюнками найкращих художників). Керівництво КПЛ допустило його «до торгу». У 1826 домовився про виготовлення двох ікон: усіх преподобних печерських та преподобних Антонія і Феодосія (у срібних визолочених рамах). У 1829 був зайнятий роботою в Києво-Софійському соборі, через що не міг «підрядитися» на роботу в КПЛ. У 1837 брав участь (разом з І. Оробієвським, М. Білецьким, О. Стефановським, Г. Яроцьким, К. Волошиновим) у торгах на поновлення образів у чотирьох іконостасах (на хорах) соборної церкви Лаври.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 1582, 1668, 1700, 1880.

Літ.: Уманцев Ф. Матеріали до словника вітчизняних мистців, ремісників, керівників художніх робіт та меценатів XVIII – початку XX ст. (за документами архіву Києво-Печерської лаври). *СМ.* 2008. Чис. 1 (21).

Р. Забашта

КИЙЛОВСЬКИЙ
Пилип

(18 ст.) – маляр / іконописець. Відомий за документацією КПЛ. У 1773 працював над відновленням живопису великої церкви (Успенського собору) Лаври.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 440.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КИЛИМОВИЧ
Павло

(18 ст.) – маляр-іконописець. Відомий за писемним джерелом. Фігурує в книзі прибутків і видатків василіанського монастиря Вознесіння Господнього в с. Добряни (нині Стрийського р-ну Львів. обл.). Згадується в записах 1718, 1722 і 1723. Разом з о. Теодосієм Січинським працював над іконостасом для монастирської церкви.

Дж.: ЦДІАУ(Л). Ф. 684, Оп. 1. Спр. 1320; Поминальник Добрянського монастиря с. Гуменець на Львівщині 1717 р. ВР ЛННБ. Ф. 3: МВ. Спр. 88.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983; Слободян В. Добрянський монастир Вознесення Господнього (XVII – початок XX ст.). *Дрогобицький краєзнавчий збірник.* 2014. Вип. 17–18.

Р. Забашта

КИПРІЯН
Мирон Володимирович

(27.07. 1930, м. Винники, нині Львів. р-ну Львів. обл. – 03.12.2019, м. Львів) – художник театру, графік, живописець. Член СХ УРСР (1969). Держ. премія УРСР ім. Т. Шевченка (1978). Упродовж 1948–54 навч. в ЛДІПДМ (відділ худ. текстилю) (викл.: Є. Арофікін, М. Бендрик, І. Гуторов, М. Ліщинер, В. Манастирський). Дипл. робота – плюшева скатертина (кер. А. Бельтюкова). У 1957 – головний художник ЛОТЛ. У 1957–59 – художник-постановник, з 1963 – головний художник НДТ ім. М. Заньковецької. У 1970 створив музей НДТ ім. М. Заньковецької.

Тв.: живопис – «Автопортрет» (1961), «Квіти» (1978), серія «З моїх мандрівок по Іспанії» (1986); оформлення вистав – «Фауст і смерть» О. Левади (1960), «Річард III» В. Шекспіра (1974), «Украдене щастя» І. Франка (1976), ін.

Муз.: МТМКМУ, Літературно-мистецькі Плюти (відділення ЦДАМЛМУ).

Дж.: Архів ЛНАМ. Ф. Р-1653. Оп. 2-ОС. Спр. 5.

Літ.: ЕСУ. Київ, 2013. Т. 13.

Г. Хорунжа, Т. Довгун

КИРИЛЕНКО Василь – див. **КИРИЛОВИЧ / КИРИЛЕНКО Василь**

КИРИЛЕНКО
Ярослав

(06.03.1913, с. Журавичі, нині Ківерцівського р-ну Волин. обл. – 1977, м. Варшава, РП) – живописець і графік. Член УКГ «Спокій». Упродовж 1928–31 – навч. у Школі образотворчого мист-ва (м. Варшава), 1931–32 – в АЖП, 1933–37 – в АКМК. Працював у галузях живопису і графіки (офорт, акватинта, дереворит), зокрема книжкової ілюстрації. Звертався переважно до пейзажу та анімалістичного жанру, автор творів на сакральну тематику. Учасник вист. від 1937.

Тв.: живопис – «Лович» (1936), «Пророк Єремія» (1968), «Кабан біля води» (1976); графіка – «Пекінчик» (1930-і), «Сарни» (1939).

Муз.: НМВ, Окруж. музей м. Білосток (РП).

Літ.: ЕСУ. Київ, 2013. Т. 13.

О. Ламонова

КИРИЛО

(18 ст.) – маляр. Відомий за писемним джерелом. Галицький майстер. Виконував роботи в домініканському монастирі Успіння Пресвятої Богородиці в м. Підкамені на Львівщині (нині селище Бродівського р-ну Львів. обл.) під час урочистостей з нагоди коронації ікони Богородиці.

Літ.: Barącz S. Dzieje klasztoru w. w. o. o. Dominikanow w Podkameniu. Tarnopol, 1870; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КИРИЛОВ Олексій Афанасійович – див. **КОКЕЛЬ / КИРИЛОВ / АФАНАСЬЄВ Олексій Афанасійович**

КИРИЛОВИЧ / КИРИЛЕНКО
Василь

(18 ст.) – маляр / іконописець. Згідно з писемними джерелами, упродовж 1773–74 брав участь у відновленні живопису Великої церкви (Успенського собору) КПЛ.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 440.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КИРИЛЬСЬКИЙ
Матвій

(18 ст.) – маляр, монах. Відомий за писемним джерелом. Згадується в одному з кужбушків малярні КПЛ.

Літ.: Истомин М. К истории живописи Киево-Печерской лавры XVIII ст. *ЧИОНЛ.* Киев, 1895. Т. 9; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КИРИЧЕНКО
Іван Васильович

(15.06.1916, с. Очеретине, нині Покровського р-ну Донец. обл. – 26.12.2000, м. Донецьк) – живописець-монументаліст. Член СХ УРСР (1946). Учасник ІІ СВ. Упродовж 1935–41 – навч. на живописному ф-ті КХІ в П. Волокидіна, С. Григор'єва. У роки війни служив у саперних військах, мав звання старшого лейтенанта. У 1947–51 викладав у Донец. архіт.-худ. ремісничому училищі. Працював у царині живопису (жанрові картини, портрети, пейзажі, натюрморти), створював діорами, займався графікою. Учасник вист. з 1947. Персон. виставка – Донецьк (1986–87).

Тв.: графіка – серія «Боєць моєї роти»; «Старший сержант Шполянський»; «Єфрейтор Легічев», «Художник Василь Любчик» (усі – 1945), «Дівчина з піонами» (1949), «Комсомолець» (1950), «Леонід» (1951), «Батько» (1952); живопис – серія акварелей «Велика Вітчизняна війна» (1947), «Польові квіти», «Прополка» (об. – 1948), «Заслужена нагорода» (1954), «У полі» (1955), «Донбас. Сінокісна пора» (1950-і), «Пляж», «Герой Соціалістичної Праці Свирид Бешуля» (об. – 1957), «За партою», «Відмінниця» (об. – 1960), «Капітуляція» (1965), «Автопортрет (Сніг іде)» (1967), «Гвардійці Великої Вітчизняної війни» (1968), «Осінь. Вид із вікна» (1970-і), «Весна» (1970), «Зміна» (1975), «Осінь у Донбасі» (1980), «Травень у шахтарському селищі» (1983), «Вступ 37-ї армії в Софію»; діорами – «Дореволюційна Макіївка» (1970), «Слов'яногірськ – оздоровниця» (1972), «Сіверський Донець» (1974), «Героїчний подвиг політрука Василя Івановича Утіна» (1983–84).

Муз.: ДОХМ, ДКМ, МХМ, ОХМ, Лиманський КМ, Макіївський худ.-краєзнавчий музей, Меморіальний музей Героя Радянського Союзу політрука Василя Утіна (м. Єнакієво Горлівського р-ну.), Слов'янський КМ (Краматорський р-н) (об. – Донец. обл.).

Літ.: УРХ. Київ, 1972; ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2; ЕСУ. Київ, 2013. Т. 13.

Г. Скляренко

КИРИЧЕНКО
Микола Овксентійович

(22.05.1925, с. Томилівка, нині Білоцерківського р-ну Київ. обл. – 08.07.2005, м. Київ) – графік, живописець, мистецтвознавець. Учасник ІІ СВ. У 1953 – закін. КХІ. Працював у Києві художником газ. «Правда України» («Правда Украины»). Упродовж 1954–62 – викладав на кафедрі графіки КПІ, з 1962 – у НПІ, канд. мистецтвознавства (1970), з 1986 – професор кафедри педагогіки та методики початкового навчання. Одночасно – художник газ. «Рад. освіта», «Молодь України», співпрацював з видавами «Радянська школа», «Мистецтво». Працював у царині живопису (пейзажі, натюрморти, жанрові сцени), станкової графіки, плаката. Автор підручників. З 1955 брав участь у виставках. Персон. виставки: м. Москва (нині РФ, 1970), м. Пряшів (нині СР, 1984), Київ (2000, 2003).

Пр.: підручники «Перспективне малювання в школі» (1966); «Основи образотворчої грамоти» (1982; 2002); «Вчіться малювати» (1990); «Образотворче мистецтво» (1997); «Основи образотворчого мистецтва» (2001).

Тв.: плакати – «Тарас Шевченко», «Займайтесь художньою гімнастикою», «Всіх, хто чесний серцями, ми зовемо за нами», «Слюсарна справа», «Електротехніка» (усі – 1953); акварелі – «Дівчина з Вівчанця», «Троїсті музики», «Скрипаль», «Вишивальниця» (усі – 1954), «Житло осетинів», «Північна Осетія. Селище», «Соняшники» (усі – 1955); «Після дощу» (1992), «Гора Олекси Довбуша», «Осіннє Прикарпаття», «Вечоріє», «Золота осінь у Поляні» (усі – 1999), «Церква на Буковині» (2000); живопис – «Рідна хата моя» (1958), «Розмова» (1965), «Опівдні», «Річка Рось» (об. – 1969); «Сосна» (1975).

Муз.: НМІУ.

Літ.: Микола, Іван, Віктор Кириченки. Живопис. Графіка. Акварель. Левкас. Емаль : каталог. Київ, 2003; ЕСУ. Київ, 2013, Т. 13.

Г. Скляренко

КИРИЧЕНКО
Степан Андрійович

(09.04.1911, с. Чоповичі, нині Коростенського р-ну Житомир. обл. – 30.04.1988, м. Київ) – живописець. Засл. діяч мист-в УРСР (1963). Нар. худож. УРСР (1981). У 1941 закін. КХІ (викл.: Ф. Кричевський, А. Таран, М. Рокицький). Працював у царині монумент. живопису, відроджував в Україні техніку мозаїки. У 1955 брав участь у розписах Головного павільйону УРСР на ВДНГ СРСР у м. Москві (нині РФ). Нагороджений срібною медаллю на Всесвітній вист. в Брюсселі (Бельгія, 1958).

Тв.: мозаїчні композиції: «В. І. Ленін» (1947), «І. В. Сталін» (1949), «Урожай» (1957), триптих «Наша дума – наша пісня» (1959–60), «Радянська Україна» (1960) (три останні у співавторстві з Н. Клейн), пандус біля підніжжя пам'ятника М. Ватутіну в Києві (1946–47), панно: у вестибюлі НМТШ (1964–67, разом з Н. Клейн), «Перемога» на фасаді кінотеатру «Аврора» в Києві (1965–66, разом із Н. Клейн, П. Грачовим), «Україна» на фасаді громадського центру в с. Мрин Ніжинського р-ну Чернігів. обл. (1969), «Лісова пісня» у парку в м. Ялті (АР Крим, 1970–71, разом з Н. Клейн), «Природа і люди» на фасаді Ін-ту фізико-органічної хімії та вуглехімії в Києві (1979, разом з І. та Р. Кириченками), мозаїчний фриз «Тріумф перемоги» в НМВВВ (нині НМІУДСВ) (1980–81, Київ).

Муз.: НХМУ.

Літ.: СХУ. Київ, 1973; ХУЕД. Київ, 2006; Бєлічко Ю. Вічно молоде мистецтво. *Вітчизна.* 1964. № 7; Степан Кириченко. Надія Клейн : альбом. Київ, 1970.

Г. Скляренко

КИРИЯНОВ
Андрій Іванович

(? – 1799, м. Київ ?) – іконописець. Жив і працював у Києві. Майстер місцевого іконописного цеху. У писемному дж. згаданий під роком смерті.

Дж.: «Ревизская сказка»... ЦДІАУ(К). Ф. 462. Оп. 1. Спр. 1.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КИРИЯНОВ
Семен Іванович

(? – 1801, м. Київ ?) – іконописець. Відомий за писемним джерелом. Майстер київського іконописного цеху. Згаданий під роком смерті.

Дж.: «Ревизская сказка»... ЦДІАУ(К). Ф. 462. Оп. 1. Спр. 1.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КИРІАЗІ / КІРІАЗІ
Федір Григорович

(31.12.1920, с. Стара Карань, нині с. Гранітне Волноваського р-ну Донец. обл. – 20.07.2003, м. Одеса) – скульптор. Член НСХУ (1962). Мав вади слуху. Упродовж 1940–41 навч. в ХУ м. Ростові-на-Дону (РФ), 1947–50 – в ОХУ (викл.: М. Жук, О. Постель, Г. Лавров, Ф. Фальчук). У 1950–60 працював у Т-ві художників м. Жданова (нині Маріуполь; член худ. ради Това), 1960–68 – на Одес. худ.-виробничому комбінаті. Автор станкових і монумент. скульптурних творів у різних матеріалах (тонований гіпс та ін.), у співавт. з В. Борисановим та К. Литваком. Учасник вист. від 1954, зокрема «До 300-річчя возз'єднання України з Росією» (м. Київ, 1954), «До 100-річчя від дня смерті Т. Г. Шевченка (м. Київ, 1961) та ін.

Тв.: «М. Горький» (1954), «Перша кінна в боротьбі за владу Рад» (1957, у співавт.), «Металург» (1959), «Т. Шевченко» (1961), «Біля фонтана. Веселка» (1963) (об. – у співавт.); бюсти О. Пушкіна, М. Чернишевського, В. Маяковського та М. Ломоносова («Алея класиків» у Міському саду м. Маріуполя Донец. обл); (усі – 1970-і, у співавт.).

Літ.: Одесские скульпторы Федор Кириази и Василий Борисанов создали скульптурный образ великого Кобзаря. Поэт запечатлен в минуты творческого раздумья. *Знамя коммунизма*. 1961. 10 марта; Этот скульптурный образ великого Кобзаря создали одесские ваятели Ф. Кириази и В. Борисанов. *Знамя коммунизма*. 1964. 9 марта; УРХ. Київ, 1972; СХУ. Київ, 1973; ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2; ХУЕД. Київ, 2006; ЕСУ. Київ, 2013. Т. 13.

О. Ламонова

КИРНАРСЬКИЙ
Марко / Меєр-Вольф Абрамович

(23.05.1893, м. Погар, нині центр Погарського р-ну Брян. обл., нині РФ – 03.1942, м. Ленінград, нині Санкт-Петербург, РФ) – графік. Член Тов-ва «Громада художників» (1924), СХ СРСР. У 1912–13 навч. у Вищій спеціальній архіт. школі в м. Парижі (ФР), у 1917–19 – в ІАМ / Петроградській АМ (викл. І. Фомін), у 1919–22 – у худ.-графічних майстернях Укр. АМ (викл. Г. Нарбут). Упродовж 1920–22 працював у м. Києві, оформлював книги. Від 1922 – у Петрограді / Ленінграді. Співпрацював із Вид-вом письменників (Ленінград), «Час» («Время»), Держвидавом РРФСР. Майстер худ. шрифту. Учасник вист. від 1921 (м. Київ, Осіння вист. УАМ), зокрема в м. Ляйпцигу (нині ФРН; «Мистецтво книги», 1927), м. Лос-Анджелесі (США, 1929), Парижі («Мистецтво книги», 1931). Персон. виставка – Ленінград (1938).

Тв.: оформлення книг – «Кобзар» Т. Шевченка (1921), «Перша в'язочка бубличків» (об. – 1921), «Село і революція» М. Калініна, «Силуети Нарбута» Е. Голлербаха (об. – 1926), «Невидані поезії» О. Блока, «Сьогодні та завтра» Г. Форда (об. – 1927), «Стовпці» Н. Заболоцького (1929), зб. віршів «Маяковському» (1931), «Вірші» Б. Пастернака (1933), «Із шести книг» А. Ахматової (1940) (усі – м. Ленінград); оформлення журналів – «Гроно» (групи «Гроно», Київ, 1920), «Шляхи мистецтва» (1922); обкладинки – до першого видання Конституції РРФСР (1918), «Сьогодні та завтра» Г. Форда (1927), творів Т. Шевченка, М. Коцюбинського (об. – 1929), зібрання творів І. Тобілевича / Карпенка-Карого : в 6 т. (Київ ; Харків, 1929–31).

Літ.: Голлербах Э. Графика М. А. Кирнарского. Ленинград, 1928; ІУМ : в 6 т. Київ, 1967. Т. 5; СХУ. Київ, 1973; МУЕД. Київ, 1992; ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2; МУБД. Київ, 1997; ХУЕД. Київ, 2006; ІУМ : в 5 т. Київ, 2007. Т. 5; Стасенко В. Спадкоємці першодрукаря. Словник митців випускників та викладачів кафедри графіки Української академії друкарства. Львів, 2010; ЕСУ. Київ, 2013. Т. 13.

О. Ламонова, Г. Хорунжа

КИСЕЛЬОВА
Зінаїда Кузьмівна

(23.10.1917, с. Неклюдово, нині Інзенського р-ну Ульянівської обл., РФ – ?) – живописиця. До 1960 жила в м. Харкові, упродовж 1960–82 – в Ульяновську. У 1962–69 займалася в худ. студії при СХ м. Ульяновська (викл. І. Кисельов). Авторка пейзажів і натюрмортів. Учасниця вист. від 1964. Персон. виставка – м. Харків (1984).

Тв.: «Останній лід» (1964), «Бузок» (1965), «Яблука» (1966), «У порту» (1967), «Риби» (1968), «Польові квіти» (1969), «Липи вікові. Закарпаття» (1970), «До осені» (1971), «Гуцульське село», «Бузок із тюльпаном» (об. – 1973), «Земля-годувальниця» (1974), «Золота осінь. Прислоніха», «Пам'ять / Біля обеліску» (об. – 1975), «Дзвіночки-ромашки» (1976), «Дорога в Засвіяззя» (1977), «Троянди» (1978, 1981), «Серпень» (1979), «Яблука та виноград» (1983).

Муз.: ХХМ, Ульяновський обл. ХМ (РФ).

Літ.: Выставка произведений ульяновских художников : каталог. Ульяновск, 1964; Выставка работ ульяновских художников : каталог. Ульяновск, 1972; Пейзажи родного края. *Ульяновская правда.*

1978. 21 апреля; Светлое миропонимание. *Ульяновская правда.* 1979. 19 декабря; Выставка «Художники Ульяновска» [в Москве] : каталог. Ленинград, 1981; Батьківщини подих живий… *Вечірній Харків.* 1984. 24 серпня; ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2.

О. Ламонова

КИСІЛЕВСЬКИЙ
Нестор Львович

(20.09.1909, с. Яблунів, нині смт Косівського р-ну Івано-Франків. обл. – 14.04.2000, м. Львів) – скульптор. Член СХ України (нині НСХУ). Початкову професійну освіту здобував упродовж 1922–28 в Пром. училищі м. Коломиї (нині центр Коломийського р-ну Івано-Франків. обл.), середню й вищу мистецьку освіту – у навчальних закладах Польщі: 1928–1932 –у Держ. училищі декор.-вжиткового мист-ва і худ. промисловості в м. Познані (на відділі скульптури та худ. литва), 1932–1937 – в АКМК (ASPK) (викл.: К. Лащка, Е. Віттіґ). Входив до складу укр. мистецького об'єднання «Зарево» при АКМК (1932–39) та АНУМ (1931–39). Брав участь у вист. членів АНУМ, відкритої у Львові 30.12.1934. У вересні 1945 був призначений викладачем і керівником керамічно-скульптурного відділу ЛДФПУ (нині ЛФКДУМ). У 1946 арештований співробітниками Міністерства внутрішніх справ СРСР за звинуваченням в антирадянській діяльності. Покарання відбував до 1954. З 1954 на поселенні в м. Караганді (нині центр Карагандинської обл., РК). З 1955 працював у драм. театрі Караганди. У 1956 повернувся до Львова. У серед. 1970-х короткий час викладав у ЛДІПДМ (нині ЛНАМ). Переважна більшість творів довоєнного періоду не збереглася.

Тв.: погруддя Андрея Шептицького (1937), погруддя Т. Г. Шевченка (два варіанти, один виконано в теракоті), жіноча голівка (власність родини), меморіальна дошка (з рельєфом голови письменника в овалі) «Богдан Лепкий || письменник учений громадянин || *1872 в Кривенькім – †1941, в Кракові» (2 пол. 1941 / 1942, церква Св. Норберта, Краків, знищена в 1945), погруддя Б. Лепкого (~1942), медальйон з портретом Б. Лепкого, ін.

Муз.: НМЛ, Бережанський обласний комунальний музей Богдана Лепкого.

Літ.: Виставка в Асоціації незалежних українських мистців «АНУМ». *Хвиля.* 1934. 30 грудня; Краківська академія мистецтв і Україна. *Стебельський Б. Ідеї і творчість. Збірник статей та есеїв*. Торонто, 1991. (КНТШ. Т. 32); Денисюк О. Молоде українське мистецьке середовище Кракова 1930-х років: гурток «Зарево». *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури . зб. наукових пр*. Київ, 2006. Вип. 17.

Л. Кисілевський, Р. Забашта

КИСІЛЬ
Іван Гордійович

(17.01.1896, с. Миронівка, нині місто Обухівського р-ну Київ. обл. – 25.07.1971, м. Київ) – живописець, графік, монументаліст. Член АХЧУ (1927), Спілки художників Рад. України (1938). Учасник II СВ. У 1919 після закінчення Київ. худ. школи вступив до УАМ (від 1922 – ІПМ(К), від 1924 – КХІ), у 1925 закін. живописний ф-т КХІ. Під час навчання спеціалізувався головно в галузі укр. нар. мист-ва та оформлення інтер'єру (викл.: В. і Ф. Кричевські). Викладав у Київ. худ. технікумі (1925–31). У 1930-х працював переважно в жанрі пейзажу, оформлював урядові та громадські приміщення. Упродовж 1940–41 за дорученням Комітету у справах мист-в долучився до збирання матеріалів на тему «Шляхами Щорса», за результатами влаштував звітну вист. при Спілці художників Рад. України. Брав участь у вист. від 1920, зокрема, респ., всесоюз. і зарубіжних. Перебуваючи на Ленінградському фронті, брав участь у I, II та III вист. художників-фронтовиків у м. Ленінграді (нині Санкт-Петербург, РФ). Персон. виставки відбулися в м. Виборзі (Ленінградська область, 1945), Києві (1955–56, 1976).

Тв.: малюнки для тканих панно, гобеленів – «Каховка», «Дніпрогес»; іл. до дитячих книжок: «Чудеса без чудес» і «Кури сплять» С. Шервінського, «Ні здобичі, ні толку» С. Федорченко, «Чай» О. Стешенко (усі – 1929); проєкти оформлення інтер'єрів громадських споруд (1928–33, 1955–58); живопис – «Прикордонники», «Золоті ворота», «Початок весни», «Стара татарська хата» (усі – 1937), «Гора Ай-Петрі» (1938), «Переправа» (1943), «Виборзька фортеця» (1945), «Тарас Шевченко серед дітей на Україні» (1946), «Київська ТЕЦ» (1946–47), «Нафтовий промисел, Борислав», «Під Корсунем-Шевченківським» (об. – 1947), «Колгоспне квітникарство» (1949), «Зима. Іній» (1951), «Суботів. Богданова церква» (1953), «Гурзуфські береги» (1956), «Хвиля» (1957), «Дніпро біля Канева» (1958), «Прибій» (1964), «Натюрморт» (1965), «Осінь в Каневі» (1969), «Берег моря», «Ґенуезька фортеця» (об. – 1960–70-і), «Яблуня квітуча», «Півонії» (об. – 1971); графіка – серія портретів «Кращі люди армії і фронту» (1944–45).

Муз.: НМУІ, ШНЗ, НМТШ, ЧЛММЗК.

Дж.: Кисіль І. Г. Автобіографія. 6 жовтня 1945 року. АВОМ ІМФЕ (матеріали для чотиритомного довідника «Художники Радянської України»).

Літ.: Звітна виставка творів І. Г. Кисіля, О. С. Павлова та П. Є. Сабадаша. Живопис : каталог. Київ, 1955; Григор'єва А. Альбом меблів для дітей дошкільного віку. Проектував художник-архітектор І. Кисіль. Київ, 1955; Жолтовський П., Мусієнко П. Українське декоративне мистецтво. Київ, 1963; Дмитренко А. Український радянський історичний живопис. Київ, 1966; ІУМ : в 6 т. Київ, 1967. Т. 5 : Радянське мистецтво 1917–1941 років; УРХ. Київ, 1972; СХУ. Київ, 1973; МУЕД. Київ, 1992; ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2; ЕСУ. Київ, 2013. Т. 13.

І. Ходак

КИСЛЕНКО / ДАВИДЕНКО
Наталія Володимирівна

(26.12.1930, м. Черкаси – 1988, там само) – живописиця. Закін. Черкас. педагогічний ін-т (нині ЧНУ). У 1963–67 навч. в Центральному будинку нар. творчос-

ті (м. Москва, нині РФ). Авторка бл. 500 творів – картин побутової тематики, портретів, пейзажів, натюрмортів. Учасниця вист. від 1958 (м. Черкаси). Персон. виставка – м. Черкаси (1972).

Тв.: «Берег старого Дніпра» (1958), «Ляльці сукня» (1960), «Дівчата біля вікна», «Вчителька» (об. – 1961), «Член бригади Комуністичної праці Ж. Давиденко», «Причал», «Жасмин» (усі – 1966), «Біля ялинки», «Педагог Ф. Ромашов», «Троянди» (усі – 1968), «Бабуся з онукою», «Герой Радянського Союзу О. Лук'янов» (об. – 1970), «1 Травня. Черкаси», «Башта в лісі» (об. – 1971), «Гітаристи» (1972), «Ринок» (1973), «Міла», «У нашому місті» (об. – 1974), «За рукоділлям», «Натюрморт із гарбузом» (об. – 1976), «Квіти з лісу» (1977), «Останні хатки в Черкасах» (1977–78), «Весна» (1980), «Жіночий портрет» (1981), «Вічна слава загиблим» (1983).

Муз.: Черкас. КМ, ЧркХМ.

Літ.: 1-я обласная выставка декоративно-прикладного искусства : каталог. Черкаси, 1975; Ювілейна обласна художня виставка, м. Черкаси : каталог. Дніпропетровськ, 1968; Захарченко В. За законами доброти. *Молодь Черкащини.* 1972. 16 березня; Барви рідного краю. *Черкаська правда.* 1972. 19 березня; Хвилюючі полотна минулого та теперішнього. *Черкаська правда.* 1973. 16 грудня; Обласна ювілейна художня виставка, присвячена 30-річчю визволення України від німецько-фашистських загарбників : каталог. Черкаси, 1974; Панорама життя. *Черкаська правда.* 1983. 24 грудня; ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2; Шквар Г. Оптимізмом і світлом заряджають полотна Наталії Кисленко. За матеріалами бесіди з подругою художниці Галиною Василівною Кононською. *Черкаський край.* 2008. 9 квітня. (№ 9).

О. Ламонова

КИСЛОВСЬКИЙ
Іван Якимович

(бл. 1749, м. Новгород-Сіверський ? – ?) – учень іконописця. Син новгород-сіверського сотника. Навч. фаху в іконописця-маляра Івана Сафроновича зі Стародуба – полкового міста Гетьманщини (нині центр Стародубського р-ну Брян. обл. РФ).

Літ.: Соловій О. До історії української живописі на початку XVIII ст. *Україна. Науковий трьохмісячник українознавства.* Київ, 1917. Кн. 1–2; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КИТАСТИЙ
Андрій Трохимович

(1892, м. Кобеляки, нині Полтав. р-ну Полтав. обл. – 1916 / 1917, ?) – живописець, іконописець. Учасник І СВ (загинув на фронті в Карпатах). Брат бандуриста, Героя України Г. Китастого. Навч. в малярській школі КПЛ. Малював образи для Видубицького монастиря в м. Києві, Почаївської лаври (нині Кременецького р-ну Терноп. обл.), храмів Сумщини, Полтавщини (зокрема Троїцької церкви в м. Полтаві), м. Одеси. Зробив копію з полкової корогви, що містилася в Успенському соборі м. Кобеляків. Також створював портрети.

Тв.: ікони – «Спаситель», «Св. Миколай», «Божа Матір» (1911); «Т. Г. Шевченко», серія портретів укр. селян (зокрема чумаків).

Літ.: Бобрищев К. Отчий край. Полтава, 2004. Кн. 2; ЕСУ. Київ, 2013. Т. 13.

О. Ламонова

КИШИНІВСЬКИЙ
Соломон Якович

(1862, м. Одеса – 1942, там само) – живописець. Член ТПХВ. Член ТПРХ (з 1891). Член АРМУ (1925), один із засновників його Одес. відділення. Упродовж 1879–83 навч. в ОРШ (викл. Л. Іоріні), у 1883 разом з Л. Пастернаком поїхав до м. Мюнхена (Баварське королівство, нині Німеччина), де навч. в АВМ(М) (1884–88), працював у м. Парижі (ФР), м. Римі (нині ІтР). У 1888 повернувся до Одеси, займався викладацькою діяльністю, співпрацював із періодичними виданнями як критик (псевдонім – Бенвенуто), малювальник (газ. «Одеські новини» («Одесские новости»)), «Театр», «Південний огляд» («Южное обозрение»), «Початок» («Начало»). Брав участь у збірнику «Наші вечори» («Наши вечера», 1903) Одес. літ.-артистичного т-ва. Картини **К.** продовжують традиції реалістичного живопису «передвижників». Організатор весняних вист. у 1896, 1897, 1899, 1902. Учасник Весняної вист. 1913, «незалежних» 1916–19, 1 нар. вист. 1919. Персон. виставки під гаслом «постійно загальнодоступні» – в Одесі у 1906, 1907, 1908. Наприкінці 1930-х викладав в ОХІ. Загинув під час окупації в євр. гетто. Персон. виставки – Одеса (1910, 1929, 1938).

Пр.: Маразли (Воспоминания). *Лущика Г. Г. Маразли – меценат и коллекционер : сборник.* Одесса, 1995.

Тв.: «Міг би бути людиною…» (1891), «Скарга» (1893), «В холодній» (1897), «Повстання на броненосці "Потьомкін"», «Останні хвилини Матюшенка», «Прощання лейтенанта Шмідта із сином» (1927–29).

Муз.: ДРМ, ДТГ, НХМУ, ТДМОМ, ОХМ, ДХМ, МХМ, Олешківський КМ (Коломийський р-н Івано-Франків. обл.).

Літ.: Иллюстрированный каталог выставки картин, этюдов и эскизов С. Я. Кишиневского. Одесса, 1906; Иллюстрированный каталог постоянной общедоступной выставки картин, этюдов и эскизов С. Я. Кишиневського. Одесса, 1907; Иллюстрированный каталог постоянной общедоступной выставки картин, этюдов и эскизов С. Я. Кишиневського. Одесса, 1910; С. Я. Кишинівський : матеріали до монографії з приводу сорокарічного ювілею (1889–1929) / авт. вступ. ст. М. Жук, П. Мітковіцер. Одеса, 1929; Жук М. Соломон Кишиневский. *Шквал.* 1929. № 34; С. Я. Кишиневский. 50-летие художественной деятельности. 1889–1938 / авт. текста М. Котляр. Одесса, 1938; 50 років художньої діяльності. *Малярство і скульптура.* 1938. № 7; Котляр М. С. Я. Кишинівський. *ОМ.* 1940. № 3; СХУ. Київ, 1973; Жук М. Правда обыденности (Приложения к «Материалам для монографии»). *Дерибасовская-Решельевская. Альманах.* Одеса, 1997. № 3; ТЮРХ. Одесса, 2000; Барковская О. Художник Соломон Кишиневский. *МИГДАЛЬ TIMES.* Одеса, 2001. № 134; ХУЕД. Київ, 2006; ЕСУ. Київ, 2012. Т. 12.

Г. Скляренко

КИЩАК
Степан Іванович
(12.01.1928, с. Балутянка, нині Кросненського пов. Підкарпат. воєвод., РП – 2017, м. Львів) – різьбар, скульптор, педагог. Засл. майстер нар. творчості України (2006). Син різьбяра Івана Миколайовича Кищака (1901–68). Упродовж 1946–53 – навч. в ЛНУ (англ. філологія). Від 1962 учасник обласних, респ., всесоюз. та зарубіж. виставок. Досліджував лемківське різьбарство.

Тв.: скульптури «Жінка з яблуками» (1954), «Цапики» (1956), «Розмова Т. Шевченка з чумаком» (1964), «Дикий вепр» (1976), «Падіння берлінського муру» (1993).

Дж.: Архів ЛНАМ. Ф. Р-1653. Оп. 2-ОС: звільнені працівники 2013, Т. 10. Спр. С. Кищака (1999–2013).

Муз.: НХМУ, НЗКПЛ, НМЛ, МЕТХП ІН НАНУ, ШНЗ, Музей Б. Антонича (с. Бортятин Яворівського р-ну Львів. обл.), НІМ (м. Берлін, ФРН).

Літ.: СХУ. Київ, 1973; ЕСУ. Київ, 2013. Т. 13.

Г. Хорунжа, Т. Довгун

КИЯНИЦЯ
Іван Федорович
(18 ст.) – іконописець. Відомий за писемним джерелом. Жив у с. Засуха на Стародубщині (нині Брян. обл., РФ). Син значкового козака Федора Кияниці-Мокревського. Згадується під 1726.

Літ.: Соловій О. До історії української живописі на початку XVIII ст. *Україна. Науковий трьохмісячник українознавства.* Київ, 1917. Кн. 1–2; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КИЯНИЧЕНКО
Лука
(? – 1809, м. Київ ?) – іконописець. Відомий за писемним джерелом. Жив і працював у Києві. Майстер місцевого іконописного цеху. Згаданий під роком смерті.

Дж.: «Ревизская сказка»... ЦДІАУ(К). Ф. 462. Оп. 1. Спр. 1.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КИЯШКО
Євген Іванович
(1912, ? – 1945, ?) – графік. Учасник ІІ СВ (загинув на фронті). Навч. в ХХІ, який закін. у 1937 (?). Жив у м. Харкові. Працював у техніках деревориту та літографії. Автор портретів, книжкових ілюстрацій. Для вид-ва «Фізкультура і спорт» («Физкультура и спорт») оформив альбом «Боротьба» (Київ, 1941).

Тв.: серія за мотивами роману у віршах О. Пушкіна «Євгеній Онєгін» (1936–40), «О. Пушкін» (1940), «Т. Г. Шевченко» (1941).

Муз.: ХХМ.

Літ.: Галайчук А. Розповідають художньо-меморіальні дошки Києва : путівник. Київ, 1966; Художники Харкова : довідник. Харків, 1967; Пушкин и его время. Исследования и материалы. Ленинград, 1962. Вып. 1; ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2; ІУМ : в 5 т. Київ, 2007. Т. 5.

О. Ламонова

КІБРИК Євген / Герц Адольфович –
див. **КИБРИК / КІБРИК Євген / Герц Адольфович**

КІВЕРОВИЧ
Васько
(17 ст.) – маляр. Працював у м. Львові. Згідно з міською документацією, у 1650 позичив гроші, заставивши 35 образів власної роботи.

Літ.: Łoziński W. [Komunikat] o lwowskich malarzach XVII wieku. *SKBHSP.* Kraków, 1896. T. 5; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КІВШЕНКО
Олексій Данилович
(22.02.1851, Веньовський повіт Тульської губ., нині Срібно-Прудський р-н Москов. обл., РФ – 02.10.1895, м. Гейдельберг, нині ФРН) – живописець. Народився в родині кріпака, який керував кінним заводом графа Шереметьєва. У 1860 прибув до м. Санкт-Петербурга (нині РФ). У кін. 1860-х навч. в Технологічному ін-ті (не закінчив), був слухачем Медико-хірургічної академії. Наприкінці 1870-х відвідав Україну, звідки походив рід Ківшенків. Навч. у рисувальній школі ТЗМ в І. Крамського. З 1867 – вільний слухач, упродовж 1870–77 – студент ІАМ в іст. та костюмному класі в К. Ф. Гуна. Нагороджений медалями 1871, 1872, 1874, 1876 (золота медаль), 1877 (велика золота медаль). Водночас служив писарем в адміралтействі, давав приватні уроки малювання, співпрацював у журналах. У 1880 як пенсіонар ІАМ відправлений за кордон, жив у м. Дюссельдорфі, м. Мюнхені (нині ФРН), м. Парижі (ФР). Після повернення до Санкт-Петербурга в 1884 отримав звання академіка. Учасник академічних вист. з 1879, співзасновник та голова Санкт-Петербурзького т-ва художників (1892–94), член Т-ва рос. акварелістів. 1884 – поїздка до Закавказзя для збору матеріалів до циклу картин про рос.-турецьку війну на замовлення імператора Олександра ІІІ. У 1885 написав ікони для собору в м. Карсі (Туреччина). Упродовж 1883–89 викладав у Центральному училищі технічного малювання Штігліца в Санкт-Перербурзі. У 1891 брав участь в археологічній експедиції Н. Кондакова в Палестину та Сирію. З 1893 дійсний член та професор-керівник батальної майстерні ВХУ АМ (1894–95).

Тв.: «Переправа на поромі» (1877), «Єврейське весілля на Київщині» (1879), «Військова рада у Філях», «Цар Борис Годунов і діти» (1880), «Переяславська рада», «Володимир Мономах» (акварелі) (об. – 1880), «З'їзд на ярмарок в Малоросії», «Рибалки», «Майська ніч», «Ганна», «Полтавська битва» (усі – 1882), «Вечір в українському селі», «Тарас Бульба із синами» (об. – 1883); «На псарному дворі», «Збір гончих» (1884), «Наполеон і Олександр І на побаченні в Тільзіті» (іл. до роману Л. М. Толстого «Війна і мир»), «Нижньогородські драгуни переслідують турок на шляху до Карса під

час Аладжинської битви 3 жовтня 1877 р.» (1893).

Муз.: ДТГ, ДРМ, ЛНХМ, ЄМОМ, ХІМ.

Літ.: Л. На пароме (Картина Кившенко). *Нива*. 1878. № 12; Работы Алексея Даниловича Кившенко : сборник снимков с картин, рисунков и акварелей. Посмертное издание / вступ. ст. В. Г. Казанцева. Санкт-Петербург, 1896; Матафонов В. Алексей Данилович Кившенко. 1851–1895. Русское искусство. Очерки о жизни и творчестве художников. Вторая половина девятнадцатого века. Москва, 1971; Белічко Ю. Маловідомі сторінки творчості Олексія Ківшенка. Українське мистецтво у міжнародних зв'язках. Дожовтневий період. Київ, 1983; ЕІУ. Київ, 2007. Т. 4.

Г. Скляренко

КІКТЕНКО
Микола Васильович

(24.07.1925, м. Катеринослав / Дніпропетровськ, нині Дніпро – ?) – живописець, графік. Упродовж 1946–52 навч. в Дніпр. держ. ХУ (викл.: М. Погребняк, О. Куко, дипл. робота – «Будівники Каховської ГЕС», кер. М. Панін). Жив у Дніпропетровську. Створював переважно пейзажі, звертався до іст. сюжетів. Також займався графікою (туш, перо). Учасник вист. від 1952. Персон. виставка – Дніпропетровськ (1975).

Тв.: живопис – «Річка Самара», «Осінь у лісі» (об. – 1951), «Світанок над Жовтими водами (Зустріч війська Б. Хмельницького із сином Потоцького)» (1953), «Вид на село Старі Кодаки» (1952), «Сосновий ліс» (1954), «Місячні ночі» (1955), «Дніпропетровський річковий порт» (1957), «Лютий. Сімеїз» (1958), «Козак у степу (за мотивами вірша Т. Г. Шевченка "До Основ'яненка")» (1959), «Безіменна річка» (1960), «Вид на Дніпропетровськ» (1961), «Траса Москва – Сімферополь взимку» (1967), «Дніпропетровськ» (1969–70), «Придніпров'я» (1972), «Весняний ліс» (1978), «Новий район» (1980), «Вітряний день» (1983); графіка – серія за мотивами вірша Т. Г. Шевченка «Думи мої, думи мої…» (1961).

Муз.: Петриківський музей етнографії, побуту та нар.-прикладного мистецтва.

Літ.: Художники Дніпропетровщини до 100-річчя з дня смерті Т. Г. Шевченка : каталог. Дніпропетровськ, 1961; Виставка творів художників Дніпропетровщини : каталог. Дніпропетровськ, 1971; ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2.

О. Ламонова

КІНДЗЕРЯВИЙ-ПАСТУХІВ
Сергій Якович

(05.07.1924, с. Руське, нині Мукачівського р-ну Закарпат. обл. – 13.03.2013, м. Нанюет, округ Рокленд шт. Нью-Йорк, США) – бандурист, живописець, графік, богослов, філософ, літературознавець, публіцист, видавець, церковний та культурно-освітній діяч, педагог. У 1939–41 навч. в Укр. гімназії м. Холма (нині РП), 1941–43 – у Вінниц. медичному ін-ті, 1945–48 – у Греко-католицькій семінарії м. Гіршберґа, а в 1948–50 – на богословському та філософському відділах ун-ту м. Ерлянгена (нині об. – ФРН). У 1940-х брав уроки гри на бандурі в К. Місевича, відвідував курси з малювання. Від 1950 – у США. У 1958 – перша персон. вист. в м. Нью-Йорку. Його картини експонувалися в осередках укр. поселень у США. У 1965 висвячений і скерований на церковно-адміністративну службу; був настоятелем Свято-Троїцької катедри в м. Брукліні; від 1977 – архіпресвітер УАПЦ в екзилі (1969–80 – її адміністратор). Упродовж 1973–80-х – засновник і директор Школи кобзарського мистецтва в Нью-Йорку; диригент церковних хорів та ансамблю бандуристів. У 1980–2000 випускав і редагував журнали «Кобзарський листок» та «Бандура», вів авторські неперіодичні часописи «Сіяч» і «Бесіди з Друзями», виступав з проповідями на радіо «Свобода», уклав «Біблійний богословський словник» (зберігся в рукопису). Як мистець творив за спільною програмою з богословськими та історіософськими студіями. Працював у різних видах (малярство, графіка), жанрах (тематична картина, портрет, пейзаж, іконопис) і техніках (олійний живопис, акварель, пастель, оригінальні графічні техніки) образотворення. Займався проєктуванням іконостасів, оформленням книжкових і журнальних видань.

Пр.: Становлення і дозрівання Української Вітки Церкви Христової (аналітична довідка). Моя Україна і ваша. Нью-Йорк, 1969; Школа кобзарського мистецтва в Нью-Йорку : альбом. Нью-Йорк, 1978; Гільгамеш / пер. з аккадської. *Вісник АН України*. Київ, 1992. № 1; Світильники землі української. Тридцять чистих образів. *Вісник АН України*. Київ, 1993. № 4; Моя Україна, і Ваша: бесіда від серця до серця. *Сіяч + Бесіди з Друзями*. Нью-Йорк, 1999; Проблеми екуменічної ідеї в світлі головних православних догматів (без м. і р.); Біблійний богословський словник (без м. і р.); Світове дерево : монографія про хрест (без м. і р.).

Тв.: «Автопортрет», «Спаситель», «Воскресіння», «Початок світотворення», «Чайки», «Фортеця в Кам'янці-Подільському» (усі – 1950-і), «Лірник», «Козаки у полі», «Запорозькі козаки», «У полі», «З княжих часів», «Кобзарі над Дніпром», «Голодомор в Україні», цикли «Кобзарі», «Створення Світу», «Розп'яття», «Богородиця з Дитям», «Портрет дружини Ю. Ливененко», «Автопортрет» (1960-і), «Микола Гоголь», «Григорій Сковорода», «Богдан Хмельницький», «Гетьман П. Скоропадський», «Станіслав Людкевич» (усі – 1970-і), портретний цикл «Світильники землі української. Тридцять чистих образів» (1960–80-і), «Портрет доньки Лариси», «Церква серед осіннього листя», «Річка» (усі – 1980-і), ін.; проєкти іконостасів та ікон для Укр. православної церкви в Інголштадті (Ingolstadt), нині ФРН (1945) та у Вестбурі (Westbury), шт. Нью-Йорк, США (1963).

Літ.: Яців Р. Духовне світло автора «Світильників землі української». *НЗ*. Львів, 2002. № 3–4; Pastuchiv O. The Art of Rev Serhij Kindzeriavyj-Pastukhiv. (без м.), 2009; Яців Р. Кіндзерявий-Пастухів Сергій Якович. *ЕСУ*. Київ, 2013. Т. 13; Яців Р. Архипресвітер Сергій Кіндзерявий-Пастухів: «Моя Україна – дзеркало прадідівського ладу…». *День*. Київ, 2016. 21 березня.

Р. Яців

КІТС / КІТСАН
Лявіц

(2 пол. ? 17 – поч. 18 ст.) – іконописець. Відомий за підписним

і датованим образом у церкві с. Розтоки на Закарпатті (нині Рахівського р-ну Закарпат. обл.).

Тв.: образ «Благовіщення», авторський напис: Сей образ купив раб божій Василь Довганич з жоною своею Фенею на свое доброе здоровя и за отпущеніе грѣхов своих маляр лявѣц Китс ро[ку] б(о)ж[ого] 1709 м[есяца]. Ію[?]. д[ня]. в.[2

Літ.: Саханев В. Новый карпаторусский эпиграфический материал. *Науковий збірник товариства «Просвіта» в Ужгороді.* Ужгород, 1932. Річ. 9; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КІТЦ (KITZ) Мартин / Марцін Омелянович (Marcin)

(20.02.1891, м. Львів – 1943, там само) – живописець та графік. Навч. у Львові в майстернях С. Рейхана та С. Батовського-Качора; до 1914 – у Львівській політехніці, у 1919–20 – у КАМ (викл.: Ю. Мегоффер, І. Пеньківський), у Краківській вільній школі живопису та рисунка (викл. Л. Мегоффер), у м. Берліні, у м. Мюнхені (нині об. – ФРН) та м. Відні (нині РА). Відвідав Італію, Францію, Іспанію, Нідерланди. З початку 1920-х брав участь у виставках. З 1923 працював у Львові. Упродовж 1939–1941 брав участь у створенні та діяльності Львів. організації СХ. У 1939–1940 жив у Москві. Під час німецької окупації Львова переховував у себе групу євреїв; був заарештований та загинув у Янівському концтаборі. Працював у стилі імпресіонізму, писав міські пейзажі Львова (олією, пастеллю, аквареллю), побутові сцени, натюрморти, портрети, займався естампною графікою. Персон. виставки: Львів (1923–25, 1927, 1929, 1931, 1933, 1937), м. Краків (1934, 1937), м. Варшава (1935, 1938) (об. – РП), м. Одеса (1940), м. Харків (1940).

Тв.: «Корови на пасовиську» (1920), «Хлопчик над ставком» (1922), «Площа Ринок», «Гетьманські вали», «Вулиця Легіонів», «Зупинка фіакрів», «Повний місяць» (усі – 1923), «Натюрморт із дзбанком» (1924), «Інтер'єр старого дому» (1925), «Паротяги» (1925), «Автопортрет» (1926), «Пляшки», «Подвір'я» (об. – 1927), «Містечко» (1928), «Синагога» (1930), «Зимовий мотив із саньми та конем», «Цикламен», «Площа Ринок узимку», «Натюрморт з яблуками», «Гуцульський кінь», «Інтер'єр гуцульської хати» (усі – 1931), «Ринок у Львові» (1932), «Старий чоловік із кіньми» (1933), «Троянди у вазі» (1934), «Персенківка», «Базар квітів» (об. – 1936), «Базар на площі Ринок у Львові», «Апельсини» (усі – 1937), «Вересень», «Щупаки і карпи», «Оранка», «Дроги під дощем» (усі – 1938), «Клени в парку "Залізна вода"» (1940), «Краєвид із костелом» (1941).

Муз.: ЛНГМ.

Літ.: СХУ. Київ, 1973; МУЕД. Київ, 1992; Malinowski J. Malarstwo i rzezba zydow Polskich w XIX i XX wieku. Warszawa, 2000; Глембоцкая Г. Художники-евреи Львова первой половины XX века. Жизнь, творчество, судьба. Львов, 2015.

Г. Скляренко

КІЧАЙ Сергій Юхимович

(23.05.1912, м. Умань, нині центр Уманського р-ну Черкас. обл. – ?) – графік. Учасник ІІ СВ. У 1932 заарештований, справу закрито у зв'язку з відсутністю складу злочину. Жив у м. Пермі (1930–38), м. Свердловську (нині Єкатеринбург, 1938–41) (об. – РФ), м. Тбілісі (1946–54, Грузія), м. Києві. У 1934 закін. Пермський ХТ. Упродовж 1941–45 створював малюнки для фронтових газет (олівець). У 1948–54 навч. в Москов. поліграфічному інті (викл.: І. Захаров, В. Шухаєв; дипл. робота – оформлення повісті Е. Казакевича «Зірка», кер. А. Усачов). Працював у Пермському книжковому вид-ві, видвах «Будівельник», «Мистецтво» (Київ); 1971–72 – головний художник Держкомвидаву УРСР. Спеціалізувався в галузі книжкової графіки та поліграфії, зокрема оформив серії худ. листівок (1967–85), нотні видання на вірші Т. Шевченка й Лесі Українки (1985). Автор плакатів. Учасник вист. від 1932 (м. Перм). Роботи **К.** експонувалися в Польщі та Чехословаччині (1968). Персон. виставки – Київ (1972, 1984).

Тв.: фронтові замальовки (1940-і); іл. та оформлення до книг – «Мишко з майкопських лісів» П. Максимова (1939), «Оповідання» О. М. Горького, «Мурахи» В. Кірліана (об. – 1940), «Кілька сторінок про звірів і пташок» А. Матросова (1941), зб. «Будівництво та архітектура за кордоном» (1956), «Софійський заповідник у Києві : архітектурно-історичний нарис» М. Кресального (1960), «Народна творчість в архітектурі сільського житла» В. Самойловича (1961), «Київ : архітектурно-історичний нарис» Т. Дмитренко і М. Шулькевича (1964; 1978; 1982), «Розчахнута брама» І. Муратова (1967), «Ульянови» В. Канівця (1967; 1970; 1977), альбом «Братство» (1972), зб. «Народні умільці» (1975), «Гострий лист» В. Савченка (1976), серія «Романси українських радянських композиторів» (1983–84); плакати – «Чоловіка кличе під стяги війна – встане до верстата патріотка-жона» («Мужа зовёт под знамёна война – встанет к станку патриотка-жена», 1941), «Слава героїв безсмертна» (1952), «Республіканська виставка книжкової графіки» (1974), «Ленінська національна політика – політика дружби народів» (1978) та ін.

Літ.: Виставка творів художників – ветеранів війни : каталог. Київ, 1971; Республіканська художня виставка, присвячена 35-річчю Перемоги над фашизмом. Київ, 1980; Малював фронтовик. *Друг читача.* 1984. 6 грудня; ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2; ХУЕД. Київ, 2006; ЕСУ. Київ, 2013. Т. 13.

О. Ламонова

К. К.

(18 ст.) – гравер. Працював у м. Чернігові на початку століття. Гравірував на дереві. Відомий за підписним твором (підпис у вигляді монограми: К. К.).

Тв.: гравюра в книзі «Новый Завет. Сі есть Ев(анге)ліе…» (Чернігів, 1717): «Трійця в Авраама», підпис: К. К. (титул. арк. зв.); повтор у книзі «Правило къ Божественному Причащенію…» (Чернігів, 1720).

Літ.: Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Київ,

1926; Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Дод. 1. Київ, 1927; Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Львів, 1984. Кн. 2. Ч. 1 (1701–1764).

Р. Забашта

КЛЕЙМАН
Фредерик / Фриц / Фейвель

(05.09.1896, м. Львів – 11.1943, м. Львів, Янівський концтабір) – живописець, малювальник, карикатурист, сценограф. Член ОЄМС (1934). Навч. в реальній гімназії м. Львова. Під час І СВ був мобілізований до австрійської армії. Після 1918 навч. в містах Кракові (нині РП), Відні (нині РА), Парижі (нині ФР). У 1919–20 дебютував на вист. ТШЄМ у Львові. У 1922 брав участь у вист. ТПКМЛ та Євр. літ.-мистецького гуртка, експонував роботи у м. Варшаві (1922) та Кракові (1933) (об. нині РП). Співпрацював зі львів. артистичними виданнями: «Шуткуємо» («Szczutiem»), «Горобці на даху» («Wróble na dachu»), «Закаблуки», («Szpilki»), друкуючи в них гумористичні та сатиричні малюнки. Ілюстрував книги «Fun Leben» З. Шорра (1924, Львів), «Ojcow dzieje» А. Єкер (1937, Львов), «Дон Кіхот» Сервантеса, «Пісні пісень» З. Шорра. У 1925–26 майстрував ляльки для вистав львів. вуличного театру; у 1926–27 створив три проєкти для львів. театру «Семафор», у грудні 1935 брав участь у спільній вист. із членами ЛПСАП: Я. Музикою, А. Пронашком, Б. Шульцем (Міський музей худ. промислу). Розробляв театр. декорації для Віленської трупи євр. театру у Варшаві, а також для євр. та польс. театру у Львові, для аматорської театр. трупи в м. Станіславові (нині Івано-Франківськ). Проєктував костюми для твору Г. Лейвіка «Голем», декорації та костюми для низки сатиричних ревю студії Гольдфадена. Працював як живописець (писав міські пейзажі, портрети) та як графік в техніці акварелі, гуаші, робив малюнки тушшю, пером, вугіллям. Під час німецької окупації перебував у львів. гетто. Згодом працював ткачем у Янівському концтаборі, де створив безліч карикатур. Відомо, що йому вдалося передати збірку своїх малюнків за межі гетто.

Тв.: «Єврей, який танцює» (1918), «Львівський авангардист» (1921), «Кінний візок (1927), «Кубістичний портрет» (1929), «Катеринщик» (1933), «Танок з Торою» (1933), «Художник гуляка» (1934), «Дон Кіхот і Санчо Панса» (1937), «Водоноша» (1937), «Після спектаклю», «Автопортрет» (1930-і).

Муз.: Музей ВЄБФ «Хесед-Арье» (Львів).

Літ.: Степанчикова Т. Історія єврейського театру у Львові. Крізь терни до зірок. Львів, 2005. Malinowski J. Malarstwo i rzezba zydow Polskich w XIX i XX wieku. Warszawa, 2000; Глембоцкая Г. Художники-евреи Львова первой половины XX века. Жизнь, творчество, судьба. Львов, 2015.

Г. Скляренко

КЛЕЙН
Надія Георгіївна

(12.05.1921, с. Подсолнєчное, нині Борського р-ну Самарської обл., РФ – 02.04.2004, м. Київ) – живописиця, монументалістка. Член СХ СРСР (1947). Навч. в МІДПМ (1939–43; викл. П. Корін). Працювала художником-мозаїстом у відділі худ. робіт Управління будівництва Палацу Рад (1944–48), ВДНГ (1949–54) у м. Москві (нині РФ). Відтоді в Києві. Нагороджена бронзовою медаллю на Міжнар. вист. у Брюсселі (1958).

Тв.: мозаїки – «Марш у майбутнє» (1945, зала Палацу Рад у Москві; у складі бригади під кер. П. Коріна), «Обранці народу» (1955, монументально-декор. розпис Головного павільйону ВДНГ в Москві, у співавт.), «Підсумки змагання» (1955–57, павільйон «Тваринництво» на ВДНГ УРСР, нині Нац. експоцентрі України, розпис), «Врожай» (1957), триптих «Наша дума, наша пісня», «Радянська Україна» (об. – 1960), «Підкорювачі цілини», «Та не однаково мені» (об. – 1961), «Нічого кращого немає», «Гуцульська мелодія» (об. – 1963), «Кобзар» (1964), «От де, люди, наша слава, слава України» (1967), «Прощання Оксани та Яреми» (1968), мозаїка «Україна» (1969, с. Мрин Ніжинського р-ну Чернігів. обл.); «Тріумф Перемоги» (1978–84, Музеї ВВВ 1941–45 рр., нині Нац. музей історії України у ІІ СВ); килими – «І мене в сім'ї великій» (1964, НМТШ) (усі – співавт.), «Володимир Ленін (1967), «Пісня про Леніна» (1970).

Муз.: НМУНДМ, НМТШ, ШНЗ, ЗкОХМ, ПКМ.

Літ.: Степан Кириченко. Надія Клейн : альбом. Київ, 1970; СХ. Київ, 1973; Шевченківський словник. Київ, 1976. Т. 1; ЕСУ, 2013. Т. 13; ШЕ. Київ, 2013. Т. 3.

Г. Скляренко

КЛЕММ / ГРІНБЕРГ-САМУЇЛЬСОН
Катерина Пилипівна

(07.03.1884, м. Київ – лютий 1942, там само) – графік. Членкиня АХРР. У 1900–04 навч. в Берлінській АМ (викл. Г. Штрук), 1904–05 – у студіях Ж. Симона і К. Кастелуччо в м. Парижі (ФР), у А. Ашбе в м. Мюнхені (нині ФРН). До 1916 мешкала в м. Санкт-Петербурзі / Петрограді (нині РФ), згодом у м. Москві (нині РФ), де впродовж 1916–24 викладала на Перших курсах образотв. мист-ва. У 1929–34 перебувала в засланні в м. Ашхабаді (нині Ашгабад, Туркменістан). Від 1934 жила в Києві. До 1939 працювала викладачкою КХІ. Загинула під час німецької окупації Києва в роки ІІ СВ. Авторка портретів, індустріальних пейзажів, екслібрисів у різних техніках глибокого друку (офорт, кольоровий офорт, суха голка, акватинта), а також олівцевого малюнку. Писала статті з питань музейної справи та ін. Учасниця вист. від 1913 (Санкт-Петербург, Москва, Київ, м. Харків), зокрема «Гравюра СРСР за 10 років (1917–27)» (1927), «Мистецтво Радянської України» (1936), «Ювілейна виставка творів художників УРСР (1917–37)» (1938) та ін. Твори **К.** експонувалися за кордоном: Бер-

лін (Німеччина), м. Прага (нині – ЧР) (об. – 1910-і).

Пр.: Задачи художественных отделов местных и республиканских музеев. *Советский музей.* (Москва). 1932. № 2.

Тв.: «Голова старого» (1912), «Єврей, що молиться» (1914), «Скляне виробництво» (серія, 1920-і), «Страта Н. Сакко» (кін. 1920-х), «М. Калінін», «К. Тімірязєв», «Карл Лібкнехт вимовляє промову» (усі – 1925), «О. М. Горький» (1928), «В. І. Ленін» (1928), «Кривий Ріг. Металургійний комбінат», «Завод Ленкузня. Котельний цех», «Старе місто» (усі – 1937), «Ф. Енгельс», «М. Щорс» (1930-і).

Муз.: ОХМ, ДМОМ, Літературний музей О. М. Горького, ДЦМСІР (об. – Москва), УРМОМ, Музей «Альбертіна» (м. Відень, РА).

Літ.: СХУ. Київ, 1973; ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2; ЕСУ. Київ, 2013. Т. 13.

О. Сторчай

КЛЕЧИНСЬКИЙ
Богдан

(1851 / 1852, м. Дубно, нині центр району Рівнен. обл. – 1916 / 26.04.1920, м. Краків, нині РП) – живописець. Навч. в школах м. Одеси та Кракова, у Гейдельбергському ун-ті (нині ФРН). Фах здобував у Варшавському класі малювання (викл. В. Герсон) (нині РП), у м. Флоренції (1880) (нині ІтР), у АВМ(М) (від 1880), у приватній школі баталіста Ю. Брандта в м. Мюнхені (нині ФРН). Від 1889 жив у маєтку на Поділлі, від 1916 / 1918 – у Кракові. Автор пейзажів, побутових та іст. сцен, зокрема на укр. сюжети. Твори **К.** 1880–1910-х втрачено під час І СВ. Учасник вист.: м. Варшава (1879–81, 1889), Краків (1881, 1883, 1888–89), Мюнхен (Німеччина, 1888).

Тв.: «Козаки, які відпочивають» (1882), «Полювання на лисицю з борзими» (1884), «На парі коней полем» (1887), «Перед корчмою», «Біля криниці», «Відчули вовка», «Четвірка», «На сторожі», «Виїздка коня» (усі – 1880-і).

Літ.: ЕСУ. Київ, 2013. Т. 13.

О. Ламонова

КЛЕШИНСЬКИЙ
Яків

(19 ст.) – іконописець. Відомий за документацією КПЛ. У 1840 підрядився давні образи в іконостасі Великої церкви Китаївської пустині (урочище Китаїв міститься на південній околиці м. Києва, нині Голосіївський район міста) «фарбами згори донизу поновити й знову найкращими фарбами покрити, вінці золотом виправити».

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1960. Спр. 118 а.

Літ.: Уманцев Ф. Матеріали до словника вітчизняних мистців, ремісників, керівників художніх робіт та меценатів XVIII – початку XX ст. (за документами архіву Києво-Печерської лаври). *СМ.* 2008. Чис. 1 (21).

Р. Забашта

КЛЕЩЕВИЧ

(18 ст.) – маляр. Відомий за писемним джерелом. Упродовж 1793–94 працював у церкві (побудована 1767) с. Жовтанці (нині Львів. р-ну Львів. обл.).

Дж.: Касова книга церкви с. Жовтанці. ВРС НМЛ. Pu F°239/1.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КЛИМЕНКО
Гавриїл Олександрович

(1766 – ?) – іконописець. Жив і працював у м. Києві. Майстер місцевого іконописного цеху. У писемному дж. згаданий під роком народження.

Дж.: «Ревизская сказка»... ЦДІАУ(К). Ф. 462. Оп. 1. Спр. 1.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КЛИМЕНКО
Корній

(2 пол. / остання чв. 18 – 1 чв. 19 ст.) – іконописець. Жив і працював у м. Києві. Майстер місцевого іконописного цеху. У писемному дж. Згаданий під роком 1818 як цехмістер.

Дж.: «Ревизская сказка»... – ЦДІАУ(К). Ф. 462. Оп. 1. Спр. 1.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КЛИМЕНКО
Петро Іванович

(13.09.1868 – ?) – живописець. Навч. в МУЖСА (від 1898 – вільний слухач, від 1901 – учень; за рисунок та етюд отримав дві малі срібні медалі, 1903 – звання некласного художника) та ІАМ (1904–09). Жив у м. Києві. Учасник вист. від 1910 (ІАМ, Т-во художників-киян).

Тв.: «Тихий вечір» (1910), «Портрет митрополита Флавіана» (1913), «Портрет старої» (1915), «Старий. Важкі думи», «Бабуся», «Голова хлопчика» (усі – 1916).

Літ.: ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2.

О. Ламонова

КЛИМЕНКО
Пилип Пилипович

(1862, ? – після 1917, ?) – живописець, графік, педагог. У 1879 закін. ОРШ (викл. К. Костанді), відтоді викладав у ній до 1893 (серед учнів – О. Новаківський (навч. 1888–92)). Кін. 1890-х – кер. малярно-живописних робіт в Одес. ремісничому міському училищі, від 1908 – у м. Санкт-Петербурзі (нині РФ). Автор живописних та графічних (акварель) творів – пейзажів, марин. Розписував церкви в м. Одесі та її околицях, м. Ізмаїлі. Твори **К.** було надруковано на листівках вид-ом «Ришар» (Санкт-Петербург) та акціонерним т-вом Гранберг (м. Стокгольм, Швеція). Учасник вист. ТПРХ (від 1891).

Тв.: живопис – «Малий Фонтан» (1891), «Край села» (1905), «Літній день», «Хатина рибалки» (об. – 1900-і), «У відкритому морі» (1910); графіка – «Штиль» (1898), «Крим. Сімеїз», «Крим. Алупка», «Крим. Гурзуф», «Село», «Два кораблики» (усі –

1900-і), «Крим. Севастополь», «Море. Кораблик. Чайка» (об. – 1910), «Буксир», «Прогулянка» (об. – 1914), «Кримський пейзаж із пініями» (1915).

Літ.: Каталог 2-й периодической выставки южно-русских художников. 1891; ЕСУ. Київ, 2013. Т. 13; ТЮРХ. Одесса, 2014.

О. Ламонова

КЛИМКОВИЧ (KLIMKOWICZ) Матвій (Maciej)

(бл. 1570, м. Львів – 1631, м. Луцьк) – маляр, монах-єзуїт. Відомий за писемними джерелами. Малярству навч. в м. Кракові (нині РП), найімовірніше, у майстерні Томаса Долабелли. Певний час працював у містах Познані та Любліні (нині РП), де малював ікони для місцевих єзуїтських костелів. У 1612 повернувся до Львова. З 1614 постійно жив у м. Луцьку (нині центр Волин. обл.), де залишив по собі чимало малярських робіт. Цікавився музикою, лагодив музичні інструменти.

Тв.: ікони свв. Ігнатія, Ксаверія, Алоїза, Станіслава Костки для костелу єзуїтів у м. Познані та портрети святих і мучеників-єзуїтів для місцевого єзуїтського колегіуму (1606–09); ікони для костелу єзуїтів у м. Любліні (1609–11).

Літ.: Mańkowski T. Lwowskie kościoły barokowe. Lwów, 1932; Natoński B. Geneza i budowa katedry lubelskiej 1580–1625. *Nasza Przeszłość*. 1967. XXVII; Poplatek J., Paszenda J. Słownik jezuitów artystów. Kraków, 1972; SAP. 1986. T. IV; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта, О. Ткачук

КЛИМОВ Володимир Васильович

(24.03.1889, м. Астрахань, нині РФ – 29.12.1975, м. Ірпінь Бучанського р-ну Київ. обл.) – скульптор, педагог. Член «Т-ва незалежних художників» (м. Санкт-Петербург, нині РФ, 1910–17). Навч. в КХУ (1909–10; викл. Ф. Балавенський), студіював скульптуру в Б. Едуардса в м. Одесі (1911), у Г. Залемана в Санкт-Петербурзі (1913), в А. Голубкіної в м. Москві (1914). Викладав у м. Києві – у Худ.-індустріальній профтехшколі (1924–35), КХІ (1931–32, 1934–41), Текстильному ін-ті (1934–і35), Худ.-ремісничому училищі. Автор станкових і монументальних скульптурних творів у різних матеріалах (дерево, теракота, камінь, гіпс, бетон тонований, кольоровий віск), зокрема комбінованих (дерево, віск; дерево, граніт; бронза, граніт). З 1910 брав участь у вист. Т-ва незалежних художників, Київ. спілки художників та ін.

Тв.: «Портрет дівчини» (1913–14), «Пан», «Едіп», «Маски» (усі – 1914), серія настільних скульптур «Місто» (1915–16), «Голова», «Торс», «Запорожець» (усі – 1917), «Селянин (Чіпка)» (1925–26, 1929), «Рибалка і рибачка» (1928–29), «Білорус-партизан» (1946), «Муляр» (1948), «В. І. Ленін» (барельєф, 1956); надгробок борцям, які загинули за Радянську владу (1927), пам'ятник учасникам Січневого повстання 1918 в Києві (у співавт. з В. П. Винайкіним, 1967, об. – Київ).

Муз.: НХМУ, БХМ.

Літ.: СХУ. Київ, 1973; МУЕД. Київ, 1992; ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2; ЕСУ. Київ, 2023. Т. 13.

О. Сторчай

КЛИМОНОВ / КЛИМАНОВ Володимир Тимофійович

(05.07.1925, м. Тамбов, нині РФ – 22.09.1973, м. Київ) – живописець. Член НСХУ (1959). У 1948 закін. Саратовське ХУ (викл. І. Щеглов), упродовж 1949–55 навч. в КХІ (викл. М. Шаронов; дипл. робота – «Батько», кер. С. Григор'єв). Жив у Києві. Автор реалістичних портретів, тематичних картин. Учасник вист. від 1956.

Тв.: «Батько» (1955), «1919-й рік» (1958), «Урок праці» (1960), «Неспокійне господарство» (1961), «Робітник» (1963), «Після уроків» (1967–68).

Муз.: Сум. ХМ.

Літ.: Дмитренко А. Український радянський історичний живопис. Київ, 1966; УРХ. Київ, 1972; ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2; ЕСУ. Київ, 2013. Т. 13.

О. Ламонова

КЛИМЧЕНКО Артамон Михайлович

(1827, ? – 02.10.1902 ?, м. Санкт-Петербург ?, нині РФ) – живописець. За походженням українець. Імовірно, брат скульптора К. М. Климченка (1816 / 1817 – 1849). Вільний слухач ІАМ (до 1851), у 1851 отримав звання позакласного художника з іст. і портретного живопису. Автор портретів.

Тв.: «Портрет Н. М. Пушкіної» (1856, копія з оригіналу В. Гау), ін.

Муз.: Нижньотагільський музей образотв. мист-в (Свердловська обл., РФ).

Літ.: Отчёт ИАХ за 1850–51. Санкт-Петербург, 1851; Петров П. Н. Сборник материалов для истории Императорской С.-Петербургской Академии художеств за сто лет существования. Санкт-Петербург, 1866. Ч. 3; СРХК. Санкт-Петербург, 1914; ХН СССР. Санкт-Петербург, 1995. Т. 4. Кн. 2.

О. Ламонова

КЛИМЧЕНКО Костянтин Михайлович

(1816 / 1817, ? – 10.09.1849, м. Рим, нині ІтР / м. Санкт-Петербург?, нині РФ) – скульптор. За походженням українець. Імовірно, брат живописця А. М. Климченка (1827– ?). Навч. в ІАМ (Санкт-Петербург): упродовж 1834–39 – вільний слухач, у листопаді 1836 був призначений до академіка С. Гальберга. Здобув медалі: у 1834 за малюнки з натури і в 1837 за ліплення з натури (рельєф «Етюд двох натурників») – малі, у 1838 за ліплення з натури – велику срібну і того ж року за барельєф «Жертвоприношення Авраама» – малу, у 1839 за статую «Паріс з яблуком» – велику золоту та звання художника (1839). Упродовж 1842–49 – пенсіонер ІАМ за кордоном (Рим). У 1849 викликаний у Росію, разом з іншими пенсіонерами, але (за однією з версій) помер, ще не встигнувши виїхати з Риму.

Тв.: «Портрет М. Карамзіна», барельєфи «Карамзін, який читає історію імператору Александру І» та «Карамзін на смертному одрі»

для пам'ятника М. Карамзіну в м. Симбірську (нині Ульяновськ, РФ) (1840–41), модель пам'ятника та барельєфи для пам'ятника Г. Державіну в м. Казані (нині РФ) (1841–42, усі – за ескізами С. Гальберга, у співавт. з М. Рамазановим), статуї «Нарцис (Нарцис дивиться у воду)» (бл. 1846, 1849), «Німфа (Дівчина з люстерком)», «Вакханка» (ескіз, 1846); графіка (рисунок олівцем) – «Автопортрет» (1844), ескізів скульптурного декору для храму Христа Спасителя в м. Москві (нині РФ) (1844–46).

Муз.: ДРМ, Наук.-дослід. музей при Рос. АМ.

Літ.: Пыляев М. Забытое прошлое окрестностей Петербурга. Санкт-Петербург, 1889; Ромм А. Русские монументальные рельефы. Москва, 1953; Молева Н., Белютин Э. Русская художественная школа 1-й пол. XIX века. Москва, 1963; Эфрос А. Два века русского искусства. Москва, 1969; СХУ. Київ, 1973.

О. Сторчай

КЛІКОВСЬКИЙ (KLIKOWSKI) Василь (Bazyli)

(18 ст.) – маляр. Відомий за підписним і датованим твором. Працював на Волині в 1 пол. століття.

Тв.: портрет Софії Конюшини з Реїв Радзівілл (1740); на звороті авторський напис: depinxit Basilius Klikowski 1740 r. w Tajkurach.

Муз.: ЛІМ.

Літ.: Львівський портрет XVI–XVIII ст. : каталог виставки. Лютий – березень 1965. Київ, 1967; Gębarowicz M. Młodość i pierwsze prace Jerzego Eleutera Szymonowicza-Siemiginowskiego. *Księga pamiątkowa ku czci Oswalda Balzera*. Lwów, 1924. T. 1; SAP. 1986. T. 4; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КЛОДТ / КЛОДТ ФОН ЮРГЕНСБУРГ Петро Карлович / Пітер Якоб

(24.05.1805, м. Санкт-Петербург, нині РФ – 8.11.1867, с. Рантам'яки, нині селище Клєвєрнє Ленінградської обл., РФ) – скульптор, майстер ливарної справи. Походив зі збіднілого роду остзейських аристократів, потомственних військових. Захоплення кіньми та навички їх вирізання з дерева майбутній скульптор перейняв від батька. У 1822 **К.** вступив до Михайлівського артилерійського училища в Санкт-Петербурзі, після закінчення якого отримав офіцерське звання. У 1828 вийшов у відставку заради занять скульптурою. Два роки самотужки опановував професію скульптора. Невеликі статуетки коней, вирізані з дерева, експонував на худ. вист. Отримав грошову допомогу від Комітету ТЗМ; став вільним слухачем ІАМ (1830). Його наставниками були скульптори І. Мартос (на той час ректор академії), С. Гальберг та Б. Орловський. У 1831–33 **К.** був залучений до виконання держ. замовлення на оформлення арки Нарвських тріумфальних воріт (разом зі скульпторами С. Піменовим і В. Демут-Малиновським). У 1832 було розпочато монументальне оздоблення Адміралтейського бульвару в Санкт-Петербурзі за проєктом К. Россі, розробленим ще в 1817. **К.** доручили виконання двох скульптурних груп «Приборкувачів коней». У 1833 завершені моделі було схвалено Радою ІАМ. Однак проєкт Россі на завершальному етапі робіт відхилили, і моделі кінних статуй лишилися невикористаними. Коли в 1838 розпочалася реконструкція Анічковського мосту (нині – Анічкового), **К.** запропонував на його опорах поставити ті самі кінні композиції. Відкриття мосту відбулося в 1841. Парні композиції (кожна поєднувала фігуру коня та візниці) були відлиті в бронзі та встановлені на опорах мосту. Копії «Приборкувачів коней» були встановлені біля головних воріт королівського палацу в м. Берліні (нині ФРН; 1842) та в Королівському палаці в м. Неаполі (нині ІтР; 1846). У 1845–59 під час перебудови службового корпусу «Мармурового» палацу в Санкт-Петербурзі за ескізом О. Брюллова було створено манеж, на західному фасаді якого встановили гіпсовий фриз роботи **К.** – «Кінь на службі людини» (барельєф, довжина – 70 м). Він обійняв посаду керівника ливарного двору ІАМ (1846) та отримав звання професора 1 ступеня (1848). **К.** узяв участь у спорудженні пам'ятника князю Володимиру, хрестителю Русі, у Києві. Скульптор В. Демут-Малиновський першим приступив до його виконання (1833–34), надавши ескізний проєкт. У 1846 після його смерті зняти ливарні роботи доручили **К.** Модель фігури князя, виконана В. Демут-Малиновським, потребувала збільшення до заданих розмірів (4 × 4 м). У 1850 **К.** було передано повне керівництво проєктом. Відтоді він відповідав за ливарне виготовлення фігури та деталей пам'ятника (загальна висота монумента сягала 20,4 м). Відкриття пам'ятника відбулося в 1853. У 1848 **К.** переміг у конкурсі на спорудження пам'ятника байкарю І. Крилову в Літньому саду в Санкт-Петербурзі (1796–1844). Надалі академічна кар'єра скульптора успішно розвивалася: він стає засл. професором, чл.-кор. Берлінської та Паризької АМ (1858), дійсним статським радником (1859). У 1860 **К.** входить до складу Ради ІАМ, що оцінювала роботи учасників конкурсної академічної вист., зокрема й Т. Шевченка, який тоді отримав звання академіка (4 вересня 1860). Фактично незадовго до смерті Т. Шевченко за фотографією виконав портрет **К.** в техніці офорта. Скульптор долучився до зняття посмертної маски поета. Творчий спадок митця відбиває динаміку художньо-творчих процесів у рос. мистецтві 1830–60. У творчості **К.** слідував зміні стилів офіційного мистецтва в стінах ІАМ від академізму, класицизму до реалізму та історизму.

Тв.: скульптура – станкова: «Рядовий», «Гусар», «Кавалергард», «Двоє коней» (усі – 1829–30), «Кінь та візниця» (1838), «Руський воїн

у шишаку і кольчузі» (1851); монументальна: «Колісниця» (1933–34, Санкт-Петербург, Нарвські ворота), барельєф «Кінь на службі людини» (1845–50, Санкт-Петербург, манеж Мармурового палацу), «Приборкувачі коней» (1848, Санкт-Петербург, Аничков міст), «Пам'ятник І. Крилову» (1848–55, Санкт-Петербург, Літній сад), «Пам'ятник князю Володимиру, хрестителю Русі» (1846–53, Київ, Володимирська гірка); воскові моделі статуеток та монументальних композицій (1833–60).

Муз.: НМККГ, ХХМ, ХрХМ, НМЛ, МАМ, ДЕ, ДРМ.

Літ.: СРХК. Санкт-Петербург, 1914; Сластіон О. Г. Мартинович. Спогади О. Сластіона. Харків, 1931; УРЕ : у 12 т. Київ, 1980. Т. 6; Благовєщенський О. О. Шевченко в Петербурзі (1858–1861). *Спогади про Тараса Шевченка*. Київ, 1982; Бородін В. С., Кирилюк Є. П., Смілянська В. Л., Шабліовський Є. С., Шубравський В. Є. Т. Г. Шевченко. Біографія. Київ, 1984; Рубан В. Скульптура XIX ст. *ІУМ* : в 5 т. Київ, 2006. Т. 4; Толочко Л. І. Конкурс у Санкт-Петербурзькій академії художеств на проєкт пам'ятника князю Володимиру для м. Києва (1842). *XIII Несторівські студії «Князь Володимир та його доба. Культурно-мистецькі надбання Київської Русі» : матеріали наук. конференції*. Київ, 2016.

Л. Ганзенко

КЛОКОВ
В'ячеслав Михайлович

(19.02.1928, м. Харків – 16.04.2007, м. Київ) – скульптор. Засл. діяч мист-в УРСР (1968). У 1947–53 – навч. в КХІ (викл.: М. Гельман, О. Ковальов, Л. Муравін). Працював у царині монументальної та станкової скульптури. Упродовж 1953–54 викладав у РХСШ (Київ). Учасник вист. з 1953, зокрема Міжнар. худ. виставок укр. мист-ва в м. Варшаві (РП, 1955), Міжнар. вист. молодих художників у м. Відні (нині РА, 1959) та м. Парижі (ФР, 1963), вист. рад. мист-ва на Венеціанському бієнале (ІтР, 1966), рад. мистецтва в м. Лос-Анджелесі (США, 1976). Бронзова медаль Міжнар. Брюсельської вист. (Бельгія, 1958). Перша премія всеукр. трієнале скульптури (1999, Київ). Персон. виставки – Київ (1998, 2008).

Тв.: скульптури – «Перед стартом», «Дівчинка» (об. – 1953), «Овочівництво» (1955), «Ланкова» (1957), «Полудень» (1960), «Біля струмка» (1962), «Усть-Ілім» (1967), «Мир» (1970), «Хлопчик і олень» (1973), «О. Пушкін» (1975), «Хлопчик на козлі», «Ранок» (об. – 1976), «О. Захарчук» (1982), «Орфей» (1986), «Скульптор М. Рапай» (1987), «С. Боттічеллі» (1992), «Художник С. Адамович», «Мавка» (об. – 1994), «Викрадення Європи» (1999); пам'ятники – М. Островському (1961, Київ), Ярославні (1979, м. Путивль Конотопського р-ну Сум. обл.); декор. фігура для фонтана «Та, що п'є» (1966, співавт.; м. Черкаси); барельєф «Китобої» (1967), «Горнист», контррельєф на фасаді б-ки-музею ім. А. Гайдара (нині у складі ШНЗ на правах відділу «Літературна Канівщина») в м. Каневі Черкас. р-ну Черкас. обл. (1965–66); «Усть-Ілим» (1965–67); проєкт монумента на честь битви в м. Корсунь-Шевченківському Черкас. р-ну Черкас. обл. (1967–69); рельєфи – «Скіфи» (1972), «Людина і природа» (1975) (об. – у співавт. для готелю «Інтурист» у Харкові); мемор. дошки – П. Альошину (1981), В. Глушкову (1984), К. Лаврову (1986), В. Тольбі (1992).

Муз.: НХМУ, ДТГ, КОКМ.

Літ.: СХУ; В'ячеслав Клоков. Альбом. Київ, 1980; Клоков В'ячеслав Михайлович. Скульптура. Альбом. Київ, 2008; ЕСУ. Київ, 2013. Т. 13.

Г. Скляренко

КЛОКУНОВ Осип –
див. **ЗОЛОТИЙ Семен**

КЛЯР
Артур

(1895, м. Львів – 1942, концтабір с. Белжець, нині РП) – живописець. Член СХ УРСР (1939). Початкову освіту здобув у Львові. Упродовж 1915–16, 1920–23 навч. в АКМК (викл.: В. Вейс, С. Камоцький) (нині РП), у м. Берліні (1921–22) (нині ФРН), у м. Парижі (1929) (ФР). Жив у Львові, іноді у м. Янові біля Львова (нині смт Івано-Франкове Яворівського р-ну Львів. обл.). Малював краєвиди (переважно Львова), натюрморти, побутові сцени. Його картинам властиві ліричний настрій, ритмічність та врівноваженість композиції, виразні колористичні побудови. Учасник вист. з 1922. У 1926 – експонент Львів. євр. літ.-худ. товариства. У 1939 брав участь у вист. «Золотий вересень» у Львові, у 1940 – у вист. художників Західної України та нар. творчості гуцулів у м. Москві (РФ). Персон. виставки: Львів (1922, 1925, 1939), м. Відень (нині РА, 1927–31, 1936).

Тв.: «Дикі рожі», «Літо», «Львів», «Міст», «Зимовий пейзаж», «Троянди», «Квітуча яблуня» (усі – 1920–30-і), «Вид на Політехніку і костел Св. Марії-Магдалини», «Хмари» (об. – 1923), «Дерево» (1924), «Верби», «Хрести при дорозі» (об. – 1925), «Квітучий сад у Янові» (1928), «Зимовий краєвид із хаткою», «Бук біля стодоли» (об. – 1930-і), «Покинутий будинок», «Сірий став» (об. – 1931), «Замерзла ріка» (1932), «Став» (1936), «Осінній туман», «Зів'яле листя», «Натюрморт із фруктами» (усі – 1937), «Дорога до цегельні» (1939).

Муз.: Євр. історичний ін-т у Варшаві.

Літ.: Выставка художников Западной Украины и народного творчества гуцулов : каталог. Москва, 1940; Мистецтво Львова першої половини XX століття. Каталог виставки 14 квітня – 24 серпня 1919. Львів, 1996; Malinowski J. Malarstwo i rzezba Zydow Polskich w XIX i XX wieku. Warszawa, 2000; ЕСУ. Київ, 2013, Т. 13, Глембоцкая Г. Художники-евреи Львова первой половины XX века. Жизнь, творчество, судьба. Львов, 2015.

Г. Скляренко

КМІТ
Михайло Костянтинович

(25.07.1910, м. Стрий, нині центр Стрийського р-ну Львів. обл. – 22.05.1981, м. Сідней, Австралія) – живописець, графік, педагог. Член СУОМА. Навч. в гімназії та ХПШ в м. Львові, відвідував Мистецьку школу О. Новаківського. Упродовж 1932–39 – навч. в АКМК (викл.: В. Яроцький, Ф. Паутч). Стипендіат митрополита УГКЦ А. Шептицького, член укр. мистецького об'єднання «Зарево» в м. Кракові (нині РП). Упродовж 1939–41 був учителем рисунку в с. Біла Підляська на Підляшші

(нині місто Більського пов. Люблінського воєвод., РП), у 1941–44 – викладав у ДМПШ (Львів), був членом СУОМ, учасником вист. У 1944–1948 перебував у таборах для переміщених осіб в Австрії та Німеччині, учасник вист. УСОМ. Від 1948 жив і працював в Австралії (з перервою між 1957–65, коли перебував у м. Сан-Франциско, США). Твори **К.** здобули велику популярність і були закуплені найбільшими держ. музеями, галереями та приватними колекціонерами Австралії та інших країн.

Тв.: «У ворожки» (1939), «Автопортрет з опертою на руку головою» (1939–40), «Автопортрет із сигаретою» (бл. 1941–43), «Автопортрет при мольберті» (1942–43), «Ксеня» (1951), «La Ronde», «Покликання Христа» (об. – 1952), «Євангеліст Марко», «Воскресіння» (об. – 1953), «Cogito, Ergo sum», «Три царі», «Жінка з гілкою», «Три мудреці», «Хлопчик і скло», «Поперечний переріз» (усі – 1954), «Пара», «Молоді жінки», «Тиша», «Дві фігури», «Алраун», «La Scala» (усі – 1955), «Ангел», «Тотем», «Три юристи», «Акваріум», «Вища істота» (усі – 1956), «Приятельки», «Святий Юрій», «Червоний ліф», «Лобстер» (усі – 1957), «Амінь», «Страсті» (об. – 1950-і), «Біле ню» (1960), «Mardi Gras» (1961), «Без назви. Абстракція», «Квіти на вікні», «Павич» (усі – 1962), «Магента», «Сенека» (об. – 1963), «Дві фігури у пейзажі», «Квіти на червоному тлі» (об. – 1964), «Святий Франциск отримує стигмати», «Поетеса», «Стояча фігура», «Голубий портрет» (усі – 1965), «Наречена з Вулумулу», «Портрет Едді Батаче» (об. – 1966), «Українка», «Абстрактна композиція», «Жінка з квіткою», «Погруддя Христа», «Середньовічна пані», «Піаніст», «Хлопчик і пташка любові» (усі – 1960-і), «Поет» (1970–71), «Король», «Модель» (об. – 1971), «Апокаліпсис» (1972), «Дівчина в зелених рукавичках» (1974), «Фігове дерево» (1976), «Кассандра», «Поетеса» (об. – 1979), «Натхнення», «Мистець», «Човни», «Святий Франциск Ассізький», «Жінка та її адоратори», «Стриптизерка» (усі – 1970-і), «Портрет місіс Кміт» (1980) та ін.

Муз.: НМЛ, AGNSW, AGSA, AGWA, Art Gallery of Ballarat, NGA, NGV, QAG, TMAG.

Літ.: Каталог-альманах третьої виставки Спілки праці українських образотворчих мистців – 1942. Львів, 1943; В нашого мистця (відвідини Михайла Кміта). *Свобода*. Нью-Йорк, 1952. Ч. 171; Materiały do dziejów Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. Wrocław ; Warszawa ; Kraków, 1969. Т. 2; Ладижинський В. Михайло Кміт (1910–1981). *Нотатки з мистецтва*. Філадельфія, 1983. № 23 (грудень); Попович В. Михайло Кміт (1910–1981). *Сучасність*. Мюнхен, 1986. Ч. 7–8; Енциклопедія української діяспори. Київ ; Нью-Йорк ; Чікаґо ; Мельборн, 1995. Т. 4 (Австралія, Азія, Африка); Кейван І. Українські мистці поза Батьківщиною. Едмонтон ; Монреаль, 1996; Ляхович А. Михайло Кміт: реальність, міф та методика. *НЗ*. Львів, 1999. Ч. 5; Батіг М. Перший і останній випуск: мистецька освіта у Львові періоду німецької окупації 1941–1944 рр. *ЛНМЛ*. Львів, 2001. Ч. 2.; Шмагало Р. Словник митців-педагогів України та з України у світі. 1850–1950. Львів, 2002; Канарська А. Українець – один із найцікавіших живописців Австралії. *Арт-Поступ*. Львів, 2005. Ч. 84; Волошин Л. Михайло Кміт – мистець світових горизонтів. Українські витоки творчості. *ЛНМЛ*. Львів, 2011. Ч. 8; Волошин Л. Митрополит Андрей у творчому формуванні Михайла Кміта. *Митрополит Андрей Шептицький у творчих долях його стипендіатів – учнів школи О. Новаківського*. Львів, 2018; Волошин Л. Мистецька школа Олекси Новаківського 1923–1935. Життя у перспективі часу. Львів ; Дрогобич, 2024.

Р. Яців

КНЯГИНИЦЬКА-ДУШЕНКО
Тетяна Дмитрівна

(1916, м. Ґрац, нині РА – 04.09.1982, м. Буффало, шт. Нью-Йорк, США) – графік, живописиця, письменниця. Членкиня ОМУА. У 1939 закін. АМ в м. Бухаресті (нині Румунія). Під час ІІ СВ перебувала в м. Берліні (нині ФРН), від 1945 – у США. Авторка живописних портретів і пейзажів, іл. для журн. «Готуйсь», ескізів театр. костюмів, проєктів театр. декорацій. Учасниця вист. Укр. мистецької організації в м. Львові (1943).

Тв.: живопис – «Скоропадський» (1944) та ін.; ескізи театр. костюмів («Лев», «Місячне сяйво», «Орест», «Пірам», «Пролог»), проєкти театр. декорацій («Ліс», «Електра» Софокла, «Стіна») (усі – 1937).

Літ.: Лоза М. Пам'яті Тетяни з Княгиницьких-Душенко. *Свобода* (Джерсі-Сіті). 1983, 23 лютого; ЕСУ. Київ, 2013. Т. 13.

О. Ламонова

КОБИЛЯНСЬКИЙ
Степан Юліанович

(08.01.1866, м. Ґура-Гумора, Буковина, нині Ґура-Гуморулуй, Румунія – 01.02.1940, м. Марібор, нині РСл.) – живописець, графік, викладач, військовик. Брат письменниці Ольги та педагога Юліана Кобилянських. Упродовж 1878–84 навч. у військовій школі м. Вінер-Нойштадта (передмістя м. Відня, нині РА), у 1885 – АВМ(В). У 1899–1909 викладав історію мист-ва у Віденській військовій академії. Перебував на військовій службі в австро-угорській армії. У 1919 вийшов на пенсію у званні полковника. Як митець працював у різних видах (малярство, графіка) та жанрах (портрет, пейзаж, батальні композиції, зарисовки). Зокрема, **К.** належить авторство портретів укр. письменників для нар. читалень Буковини та замальовок із життя гуцулів.

Тв.: «Пейзаж із Кимполунзьких гір» (1887), «Ольга Кобилянська в хустці» (1889), «Портрет Ольги Кобилянської» (1910), «Портрет Т. Шевченка» (1911), «Портрет матері» (1913), «Самотній кінь» (1914), «Зимовий краєвид», «Осінній пейзаж», «Гірський краєвид», «Старовинна галицька церква» (усі – 1915), «Пізня весна» (1916), «Пейзаж» (1924), ін.

Муз.: Чернівець. літ.-мемор. музей О. Кобилянської.

Літ.: Вознюк В. О. Кобилянський Степан Юліанович. *ЕСУ*. Київ, 2013. Т. 13; МУЕД. 1992; МУБД. 1997; Гусар Ю. Живописець – брат Ольги Кобилянської: [про Степана Кобилянського]. *Буковинське віче*. 2010. 3 лютого (№ 8); Гусар Ю. Любила сестра братові пейзажі й портрети. *Буковинське віче*. 2015. 30 грудня (№ 50).

О. Сторчай

КОВАЛЕВСЬКА-РИК
Людмила Миколаївна
(1893, м. Київ – 31.05.1977, м. Буенос-Айрес, Аргентина) – графік, живописиця. Після 1917 емігрувала. Жила в м. Белграді (Сербія / Королівство Сербів, хорватів і словенців / Королівство Югославія), Австрії (нині РА, від 1944), Німеччині, Аргентині. Авторка картин, книжкових ілюстрацій. Учасниця вист. від 1920-х. Персон. виставка – Белград (1927).

Тв.: іл. до книги В. Даватці «Годы. Очерки пятилетней борьбы» (Белград, 1926) та ін.

Літ.: Косик В. Русские краски на балканской палитре. Художественное творчество русских на Балканах (конец XIX – начало XXI века). Москва, 2010; ЕСУ. Київ, 2013. Т. 13.

О. Ламонова

КОВАЛЕНКО
Андрій
(1913, м. Олександрівськ, нині Запоріжжя – 28.02.1989, м. Чикаго, шт. Іллінойс, США) – графік, живописець, педагог. Під час ІІ СВ виїхав до Німеччини, згодом – до Бельгії, навч. в Ін-ті св. Луки в м. Льєжі. Від 1956 – у США. Звертався до різних живописних технік (акварель, олія, акрилові фарби), створював рельєфи-колажі з металу, дерева, тканини, коралів, а також театр. декорації. Основна тематика – давньогрецька та укр. міфологія, історія, література. У ранніх роботах відчувається вплив кубізму, іконостаси укр. церков виконано у візантійському стилі. Учасник худ. вист. (США, Канада). Персон. виставки – Чикаго (1986, 2009–2010).

Літ.: ЕСУ. Київ, 2013. Т. 13.

О. Ламонова

КОВАЛЕНКО
Борис Андрійович
(11.11.1914, м. Ізюм, нині Харків. обл. – ?) – графік, художник театру, оформлювач. Член НСХУ (1964). У 1933 закін. ХХТОМ. Працював декоратором: у євр. театрі (1933–35), театрі опери та балету (нині Нац. академічний театр опери та балету ім. М. Лисенка; 1936–39, 1944–46) (м. Харків), в Об'єднаних Дніпр. та Одес. театрах (м. Красноярськ, нині РФ, 1942–44), у худ. т-ві «Облхудожник» (1937–39) (Харків), ХВМ (1946–55). Від 1955 – у м. Києві. Учасник вист. від 1934. Оформлював буклети, листівки, каталоги; автор проєктів худ. оформлення павільйонів та експозицій.

Тв.: листівки «Зі святом 8 березня», «Зі святом 1 травня!»; проєкти внутрішнього худ. оформлення експозиції павільйонів: «Україна» на ВСГВ (1937–41), «Машинобудування» та «Плодючість» на ВДНГ УРСР (об. – 1958), УРСР на міжнародному ярмарку в м. Загребі (Югославія, нині Хорватія; 1961), експозиція УРСР на міжнародному ярмарку в м. Марселі (ФР, 1959).

Літ.: УРХ. Київ, 1972; ЕСУ. Київ, 2013. Т. 13.

О. Ламонова

КОВАЛЕНКО
Віктор Карпович
(29.05.1930, м. Туапсе, нині РФ – 2017, м. Севастополь, АР Крим) – живописець-баталіст. Член СХ СРСР (1967) та СХ УРСР (1969), голова правління Севастопольської міської організації СХ УРСР (1990–92). Засл. худож. України (1983). Навч. в Краснодарському худ.-педагогічному училищі (1948–50). Служив в ВМФ СРСР (1950–53). Продовжив освіту у ДДХУ та ХДХІ (1956–62). Після завершення навчання (за направленням Мін-ва культури) прибув у Севастополь у 1962. Як худ. кореспондент брав участь у морських навчаннях «Океан» у Середземному морі (1970). У 1999–2009 викладав у Севастопольській філії ЛАМ (нині ЛНАМ). Працював у реалістичній манері. Писав морські пейзажі, батальні сцени, портрети та тематичні картини, навіяні роздумами про долю Т. Шевченка, Н. Махна, Г. Димитрова, В. Шукшина. На «Ювілейній виставці до 10-ї річниці незалежності України» (Київ, 2010) експонував картину «Запорожці у Царгороді». Брав участь у респ., всесоюз. та міжнар. виставках. Персон. виставки: Севастополь (1962, 1968, 1978, 1985), м. Сімферополь (1986).

Тв.: «Легенда про київських динамівців» (1959), «У поході» (1960), «Приморський бульвар. Севастополь» (1962), «У дозорі» (1964–66), «Присяга» (1967), «Пам'яті підводників» (1968), «На південному кордоні» (1967), «Прийом палива з крейсера "Кутузов"» (1970), «Дружинник» (1972), «Повернемося» (1974), «Десятикласники» (1975), «День флоту у Севастополі» (1979), «Космонавт» (1974), «Порятунок панорами "Оборона Севастополя. 1854–1855 рр."» (1982), «Клятва чорноморців», «Севастополь» (об. – 1983), «Іллінський маяк у Феодосії» (1984), «Димитров на Лейпцизькому процесі» (1985), «Херсонес у снігу», «Балаклава», «Генуезька вежа» (усі – 1987), «Про волю. Т. Шевченко в Орській фортеці» (1993), «Сценарій О. Довженка "Україна у вогні"» (2000), «Запорожці в Царгороді» (2001).

Муз.: СмфХМ, НКГА, НМГОВС, ЦВММУ, КШДІКЗ.

Літ.: СХУ. Київ, 1973; Смикулис О. О любви к Севастополю в красках. *Меридиан Севастополь*. 2009. 6 апреля; ЕСУ. Т. 13. Київ, 2013.

Л. Ганзенко

КОВАЛЕНКО
Григорій Олексійович /
Грицько Коваленко /
Гр. Ков. / Г. К. /
Гр. Липняцький / Гр. Вільний /
К. Вільний / К В
(5.02.1868, с. Липняки, нині м. Баришівка Київ. обл. – 15.12.1937, м. Полтава) – лікар, етнограф, видавець, літератор, громадський діяч, художник-самоук. Народився в заможній селянській родині нащадків козацького роду, у якому від покоління до покоління передавалося ремесло малярства. До восьми років навч. вдома, продовжив освіту в нар. школі, яку закін. у 1879. У 1882–86 навч. в Полтав. земській фельдшерській школі. Почав збирати етнографічні матеріалів з нар. медицини. Працював фельдшером у с. Лопухівка (нині Аткарський р-н Саратовської обл., РФ), досліджував по-

бут переселенців з укр. земель. У 1886 обіймав посаду земського фельдшера та вчителював у с. Дем'янці (нині Бориспільського р-ну Київ. обл.). У 1890 переїхав до м. Москви (нині РФ); як вільний слухач, пройшов курс медицини в Москов. ун-ті (1890–95); працював фельдшером в університетській лікарні. У москов. журн. «Этнографическое обозрение» («Етнографічний огляд») опублікував низку етнографічних розвідок (1891) та виконав графічні іл. до них. Почав писати для львів. часопису «Зоря», де також друкували його іл. до творів Т. Г. Шевченка «Калина», «Вечір», «Наймичка», «За байраком байрак» (1896). У 1896 переїхав до м. Чернігова. У 1898 приєднався до чернігів. осередку т-ва «Громада». У цей період познайомився з Б. Грінченком, М. Коцюбинським, В. Самійленком. У 1898 увійшов до літ. комітету у справі видання альманаху «Хвиля за хвилею». Створив серію іл. до своєї поеми «До Дніпра», які опублікував у зб. «Акорди» (Львів, 1903). У 1905 переїхав до м. Полтави, проживав у будинку на вул. Затишній, 14; став редактором журн. «Життє і знаннє» (з 1914 – «Вісник життя і знання»), у якому друкував власні твори під псевдонімом К. Вільний (1913–14), опікувався їхнім графічним оформленням. Разом із Панасом Мирним видавав перший щотижневий укр. журн. «Рідний край», підготував обкладинку видання. У «Працях Полтавської вченої архівної комісії» за 1912 опублікував виявлені в одному з полтав. архівів листи Є. Гребінки. Написав та проілюстрував етнографічні розвідки «Деякі риси укр. стилю у зв'язку з питанням про походження укр. хати» (1912); «Оповідання з історії укр. народу од найдавніших до нових часів»; видав їх як посібники для недільних шкіл (перше видання – 1906, друге видання – 1912). Започаткував «Літ. календар», де опублікував поему «Правдиве слово» та низку нарисів про укр. письменників, зокрема «Іван Котляревський». Напередодні І СВ надавав поради селянам у вирішенні судових справ. За це потрапив під слідство та був ув'язнений (1914). Цей епізод описує в автобіографічному оповіданні «Вишнівська справа» (1914). Після звільнення залишився працювати в Полтаві. У 1917 урядом УНР призначений інспектором позашкільної освіти Полтав. губернії. У 1918 став співзасновником та головою Полтав. т-ва «Просвіта», брав участь у створенні Укр. наукового т-ва дослідження й охорони пам'яток старовини та мист-ва на Полтавщині, у 1924 перейменованого в Полтав. наук. т-во при ВУАН. Написав повісті «Тур і Сокіл», «Дажбожі діти» (1919), роман «Мрія давніх літ» (1919–21). Праці **К**. («Людина і громада», «Жарти життя», «Українська історія», «Гр. Сковорода. Його життя і твори») виходили в Києві, Полтаві, Черкасах (1917–19). У 1917–21 досліджував життя і творчість Панаса Мирного, Є. Гребінки, І. Котляревського. У 1920–30 працював директором Полтав. фельдшерсько-акушерської школи. У 1926 публічно було відзначено 40-річчя громадської та наук. діяльності **К.** на ниві просвіти. З оцінкою його творчого шляху виступили журн. «Знання» та «Всесвіт». Останні роки життя присвятив літ. та худ. творчості, виступав з лекціями. Написав повість «Над Десною». Звинувачений у націоналізмі та підпільній контрреволюційній діяльності на 70-му році життя (28.11.1937) був арештований. За постановою «особливої трійки» 15.12.1937 його розстріляли в полтав. тюрмі. Місце захоронення невідоме. Реабілітований (1968). Професійної худ. освіти не мав. У своїй творчості намагався наслідувати стилістику реалістичного живопису другої половини 19 ст. Володів техніками сепії, акварелі, олійного живопису. Окремі живописні твори мають романтичну спрямованість, іноді позначені свободою письма та апелюванням до імпресіонізму.

Тв.: графіка – «Маруся» (за тв. Г. Квітки-Основ'яненка, 1893), «Калина», «Садок вишневий коло хати», «Вечір», «Наймичка», «За байраком байрак» (за тв. Т. Шевченка) (усі – 1894–96), «Могила Т. Шевченка в Каневі», «Мазепина кам'яниця в Чернігові», «Будинок Г. Квітки-Основ'яненка», «Будинок Т-ва "Просвіта"» у Львові» (для часопису «Зоря») (усі – 1893–97), портрети: Т. Шевченка, Г. Квітки-Основ'яненка, Є. Гребінки, П. Куліша, М. Шашкевича, Б. Хмельницького, П. Дорошенка, П. Сагайдачного, І. Мазепи, К. Розумовського (усі – 1898–1912); живопис – «У Переяславі» (1894), «Криниця у Седневі» (1896), «Світлиця для туристів біля могили Т. Шевченка», «Селянин у чумарці» (усі – 1897), «Дівчина в українському старовинному вбранні» (1898), «Будинок поета Л. Глібова», «Будинок Г. Коваленка в Чернігові» (усі – 1902), «Над Ворсклою у Нижніх Млинах» (1903), «Будинок Панаса Мирного в Полтаві» (1904), «Автопортрет» (1908), «Українка» (1909), «Монастир» (1916), «Донька Ксенія та сини Петро та Павло» (1917), «Дівчина» (1917), «Селянський хлопець» (1917), «Т. Шевченко» (1890, 1917), «І. Котляревський» (1919), «Хата на Павленках у Полтаві» (1932), «Мати-жниця» (1934).

Муз.: ПХМ, ПЛММК, ПЛМММ, ЧЛММК, Баришівський іст.-краєзнавчий музей.

Дж.: Архів Управління СБУ по Полтав. обл.

Б-ка: НБУВ.

Літ.: Юренко О. Коваленко Григорій (Грицько) Олексійович. *Реабілітовані історією. Полтавська обл. :* у 27 кн. Київ ; Полтава, 2004. Кн. 5; ЕСУ. Т. 13. Київ, 2013; Кн. 5; Кузнецова Т. Григорій Коваленко у Чернігові (до 155-річчя митця). URL : https://kotsubinsky.org/news/grigorij_kovalenko_u_chernigovi_do_155_richchja_mitcja/2023-02-05-2120.

Л. Ганзенко

КОВАЛЕНКО Дем'ян Васильович

(? – 1801, м. Київ ?) – іконописець. Відомий за писемним джерелом. Майстер київ. іконописного цеху. Згаданий під роком смерті.

Дж.: «Ревизская сказка»... ЦДІА РСР. Ф. 462. Оп. 1. Спр. 1.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КОВАЛЕНКО
Іван Якимович

(?, с. Опішня / Опішне, нині Полтав. р-ну Полтав. обл. – 1922, м. Краснодар, нині центр краю, РФ) – живописець. Брат Ф. Коваленка, колекціонера, засновника Катеринодарської міської КГ. Спеціальної худ. освіти не здобув. Жив у м. Катеринодарі / Краснодарі. Автор живописних і графічних (акварель) творів, переважно в жанрах пейзажу та натюрморту.

Тв.: живопис – «Млин у Малоросії», «Хата в Малоросії. Зимовий краєвид», «Гора Машук. Місце дуелі М. Лермонтова», «Фрукти» (усі – 1900-і), «Весна на полі», «Очерет біля річки Кубань», «Біля залізниці» (1910-і); графіка – «Гілка бузку», «Лимони», «Метелики» (усі – поч. 1910-х).

Муз.: ККХМ.

Літ.: Екатеринодарская городская художественная галерея. Санкт-Петербург, 1906; Екатеринодарская городская художественная галерея. Екатеринодар, 1914; ХН СССР. Санкт-Петербург, 2002. Т. 5; Кондратенко Т. Краснодарский краевой художественный музей им. Ф. А. Коваленко. Москва, 2004.

О. Ламонова

КОВАЛЕНКО
Микола Якович

(20.05.1914, м. Суми – ?) – графік. Учасник ІІ СВ. У 1929–33 навч. в ХХТОМ (викл.: О. Кокель, В. Рифтін). Перебуваючи на фронті, малював для фронтових газет. Жив у м. Харкові та м. Києві. Малював для журн. «Червоний перець» (1932, Харків), «Всесвіт» (1958–77, Київ) та ін., газ. «Пролетарій» (1933–34, Харків), «Соціалістична Харківщина» (1935–36), «Правда України» (1943–51, Київ), ілюстрував книги для вид-ва «Рад. письменник», також автор плакатів. Звертався до різних графічних технік (лінорит, гуаш, туш, перо, олівець, італ. олівець). Учасник вист. від 1953 (Київ). Персон. виставки – Київ (1947, 1964).

Тв.: графіка – «Т. Г. Шевченко», «Свято Перемоги» (об. – 1969), «П. Тичина», (1974), «М. Бажан» (1979), серії – «Сталінградська битва» (1942–73), за мотивами роману «Фавела» К. М. ді Жезус та п'єси О. Ульянінського «На полустанку» (об. – 1964), цикл «Літопис революції» (1966–67); іл. та оформлення книг – «Важкоатлети України» В. Драги та П. Кравцова (1938), «Помилуваний смертю» С. Чеккеріні (1978), «Шлях до вершини» А. Інголича (1979); плакати – «Відстоїмо Сталінград! Усі на захист Сталінграда!» (1942), «Із новосіллям!» (1963), «Битва за врожай. Комбайни пішли у наступ» (1973), «Свободу народу Чилі!», «Нейтронній бомбі – ні!» (об. – 1977), «Служу Радянському Союзу!» (1977–78), «ХХІІ Олімпійські ігри» (серія, 1979), «Соціалізм – це мир!» (1980).

Муз.: ДІММЗСБ.

Літ.: Графіка Коваленка. *Правда України.* 1964. 21 травня; Зрілість художника-журналіста. *Радянська Україна.* 1964. 21 травня; Виставка творів художників – ветеранів війни : каталог. Київ, 1971; Битва за Сталинград : сборник. Волгоград, 1972; Виставка творів художників преси, присвячена 30-річчю форсування Дніпра та звільненню Києва від німецько-фашистських загарбників : каталог. Київ, 1973; Герої виходять на штурм. *Радянська Україна.* 1973. 22 вересня; Олесепко П. Разом зі словом. *КіЖ.* 1974. 9 червня; Всесоюзная выставка художников-журналистов : каталог. Москва, 1976; Щедра палітра. *Радянська Україна.* 1977. 25 листопада; ХН СССР. Санкт-Петербург, 2002. Т. 5.

О. Ламонова

КОВАЛЕНКО
Семен Дмитрович

(04.02.1924, м. Миколаїв – 05.04.1981, м. Київ) – живописець. Член НСХУ (1965). Упродовж 1947–53 навч. в ЛДІПДМ (викл.: І. Гуторов, В. Любчик; дипл. робота – «Відпочинок», кер. Й. Бокшай). Жив у Києві. Від 1953 працював художником-декоратором Київ. кіностудії худ. фільмів; у 1954–63 – у Київ. т-ві художників. Автор станкових живописних творів (тематичних картин, портретів, пейзажів). Учасник вист. від 1961.

Тв.: «Земляки», «Моржі» (об. – 1961), «Суботник» (1963), «Святкування Шевченківського ювілею в Кракові 1914 р.» (1964), «Шефи приїхали» (об. – у співавт. із Ю. Вайсбургом), «Вечір» (об. – 1965), «На високій полонині» (1968), «Лісоруби» (1969), «Першотравень. 1918 р.» (1970), «Хазяї (На колгоспній фермі)» (1971–72), «Спогад» (1972), «Гурзуфські етюди» (серія, 1973), «Біля криниці» (1974), «Капітан 1-го рангу І. Васильківський» (1975), «Генерал-лейтенант С. Горячев», «Генерал-лейтенант В. Бібіков» (об. – 1976), «Свято» (1977–78), «Сім'я Ульянових» (1980).

Муз.: ДОХМ.

Літ.: Художня виставка, присвячена 100-річчю з дня смерті Т. Г. Шевченка : каталог. Київ, 1961; Юбилейная художественная выставка, посвящённая 150-летию со дня рождения Т. Г. Шевченко : каталог. Киев, 1964; УРХ. Київ, 1972; СХУ. Київ, 1973; ХН СССР. Санкт-Петербург, 2002. Т. 5; ХУЕД. Київ, 2006; ЄСУ. Київ, 2013. Т. 13.

О. Ламонова

КОВАЛЬОВ
Олександр Олександрович

(18.12.1915, м. Рогачов, нині Гомельської обл., РБ – 18.11.1991, м. Київ) – скульптор, педагог. Член СРХУ (1942) та СХ СРСР (1970-ті), лауреат Держ. премії 2 ступеня (1950), засл. діяч мист-в УРСР (1960), нар. худож. УРСР (1964), нар. худож. СРСР (1979); лауреат Держ. премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка (1975). Народився в бідній родині. **К.** потрапив до дитячого будинку в м. Бобруйську (нині РБ), де вихователі помітили його творчі здібності. У старших класах отримав путівку в Одес. дитячий санаторій, де вперше взяв у руки глину, спробував ліпити; вступив на робітфак при ОХІ, а в 1935 – на скульптурний ф-т КХІ (викл.: Б. Кротко, Л. Шервуд). У 1941 мав захищати диплом – «Портрет О. Стаханова», але скульптура загинула під час бомбардування міста на початку німецько-радянської війни 1941–45. Опинився в м. Самарканді (нині РУ), куди були евакуйовані студенти та викладачі КХІ. У Самарканді було

налагоджено навчальний процес на основі об'єднання Київ., Харків., Москов. та Ленінградського художніх вишів (1941). У цей період вчився в О. Матвєєва, захистив диплом «Народні месники» (1942), який у 1943 експонувався на вист. дипл. робіт випускників МДХІ, отримав схвалення І. Грабаря, В. Мухіної, Д. Мохора. У 1944 повернувся до Києва, працював старшим викладачем скульптури та малюнка в КХСШ; брав участь у вист.: респ. – з 1945, всесоюз. – з 1952, зарубіж. – з 1950. У 1950 отримав Держ. премію СРСР за портрет Героя Соціалістичної Праці О. Хобти, у 1960 – почесне звання засл. діяча мист-в УРСР, а 1963 – нар. худож. УРСР за проєкт пам'ятника Тарасові Шевченку в Москві. У 1975 – Держ. премія ім. Т. Г. Шевченка за скульптурні портрети: партійного діяча Д. Коротченка, поета М. Рильського, офтальмолога В. Філатова. **К.** працював у жанрах станкового портрета, монумент. скульптури (пам'ятники, надгробки, меморіальні дошки). Творчість художника стала відображенням естетичної концепції соцреалізму в мистецтві рад. доби. У помешканні майстра відкрито меморіальний музей-квартиру, на будинку встановлено меморіальну дошку (2008).

Тв.: скульптура – станкова: «Ударниця», «Робітник», «Шахтар», «Медсестра» (усі – 1930-ті), «Народний месник» (1942), «Герой Соціалістичної Праці ланкова О. Хобта» (1949:), «Портрет Левка Ревуцького» (1946), «Портрет Миколи Лисенка»(1947), «Портрет Михайла Глінки» (1948), «Портрет академіка Віктора Філатова» (1952), «Портрет Миколи Гоголя» (1953), «Портрет Пилипа Козицького» (1957), «Портрет Бориса Гмирі» (1960)», «Портрет Івана Карпенка-Карого», «Портрет народної артистки СРСР Л. Чернишової» (1979), «Портрет Євгена Патона» (1980); монументальна: пам'ятники – О. Пушкіну (1962, Київ), М. Лисенку (1965, Київ), В. П. Глушку (1978, Одеса), І. Карпенку-Карому (1969, «Хутір Надія» поблизу Кропивницького), М. Рильському (1968, Київ), О. Пушкіну (1970, Арроу-Парк поблизу Нью-Йорка), М. Гоголю (1984, с. Гоголеве Шишацького р-ну Полтав. обл.), погруддя Т. Шевченка (1991, Біла Церква Київ. обл.), меморіальні дошки: В. Філатову в (1952, Одеса), Т. Шевченку (1961, Київ), Л. Ревуцькому (1979, Київ); надгробки: В. Філатову (1952, Одеса), П. Козицькому (1963, Київ), В. Касіяну (1980, Київ), К. Данькевичу (1985, Київ), Л. Ревуцькому (1980, Київ).

Муз.: НХМУ, НМТШ, ДОХМ, МТМКМУ, ЗкОХМ, ОНХМ, ПХМ, Ізмаїльська КГ, ДТГ, НГР.

Літ.: Янко Д. Г. Скульптор Олександр Олександрович Ковальов. Життя і творчість: мистецтвознавчий нарис. Київ, 1964; Олександр Ковальов : альбом. Київ, 1977; УРЕ : у 12 т. Київ, 1980, Т. 5; МУЕД. Київ, 1992; Скульптор Ковалёв : каталог выставки. Киев, 1985; Янко Д. Творець краси (до 90-річчя від дня народження скульптора О. Ковальова). *Дніпро*. 2005. № 11–12; ХУЕД. Київ, 2006; Бугаєнко І. Пластичні мелодії скульптора (до 90-річчя від дня народження О. О. Ковальова). *Мистецькі обрії*. 2006. Вип. 8–9; Янко Д. Скульптор Олександр Ковальов. Київ, 2013.

Л. Ганзенко

КОВАЛЬОВ
Федір Власович

(23.02.1919, с. Новоіванівка, нині Амвросіївського р-ну Донец. обл. – 08.02.1988, м. Ворошиловград, нині м. Луганськ) – живописець, графік, мистецтвознавець. Член НСХУ (1960), голова Ворошиловград. організації (1961–63). Учасник ІІ СВ. Перебуваючи на фронті, малював для армійських газет. У 1949 закін. ВХУ (викл. М. Вольштейн), упродовж 1949–55 навч. в ІЖСА, на ф-ті історії та теорії мист-в. Працював у Ворошиловграді/Луганську: директор дитячої худ. школи (1949–51), ХУ (1951–58). Викладав у КХІ (1960-і). Автор реалістичних портретів, пейзажів, натюрмортів, тематичних картин у різних живописних (олія, темпера) і графічних (акварель, соус, лінорит, фломастер) техніках. Учасник вист. від 1960. Персон. виставки – Ворошиловград (1969, 1983).

Пр.: Преподавание рисунка в свете системы Чистякова. Ленинград, 1955; Василий Харлампович Федченко. Луганск, 1959; О пропаганде искусства. *Творчество*. 1959. № 1; Творческий экзамен. У художников Луганщины. *Донбасс*. 1960. № 5; Золотое сечение в живописи. Киев, 1989.

Тв.: живопис – «Батько» (1948), «Жіночий портрет» (1952), «Натюрморт з кавуном» (1958), «На виставці» (1959), «Ранок» (1960, варіант – 1977), «У новому кварталі», «Троянди та шипшина» (об. – 1964), «Бульденеж», «Підсніжники» (об. – 1965), «Луганщина. Річка Айдар» (1967), «Пам'ять народна (Гостра могила)» (1967–68), «Кулеметник Л. Єфремов», «Хліб» (об. – 1968), «Свято врожаю», «Сади квітнуть», «Дружинник» (усі – 1969), «Пейзаж із річкою. Еднів» (1970), «Натюрморт з лимонами», «Блакитний розлив» (об. – 1973, варіант – 1983), «Вшанування героя» (1974), «На місці поєдинку. 1941 рік», «Подарунки» (об. – 1975), «Т. Г. Шевченко» (1976), «Весна» (1977), «Радгосп-комбінат "Кременський"» (триптих), «Натюрморт з грибами» (об. – 1978), «Зима. Перший сніг» (1979), «Червоні маки», «Березовий гай» (об. – 1980), «На Волзі» (1982); графіка – «Старий двір» (1952), «Портрет луганського більшовика А. Семенова» (1958), «Новобудови» (1964), «Натюрморт. Дині та сливи» (1966), «Дбайливі шефи» (1967), серія – «Луганськ будується» (1963–65).

Літ.: Ф. В. Ковалев. Каталог выставки. Луганск, 1969; Выставка юбиляра. *Луганская правда*. 1969. 28 февраля; Выставка натюрморта. *Ворошиловградская правда*. 1983. 24 апреля; УРХ. Київ, 1972; ХН СССР. Санкт-Петербург, 2002. Т. 5; ЕСУ. Київ, 2013. Т. 13.

О. Ламонова

КОВАЛЬОВА
Віра Іванівна

(10.06.1926, м. Одеса – ?) – скульпторка, педагог. У 1950 закін. ЛУПМ, упродовж 1950–56 навч. в ЛВХПУ (викл.: Л. Месс, Л. Пісаревський, дипл. робота – «Вічна слава воїнам, які віддали життя за Батьківщину» (рельєф для головного входу Серафимівського кладовища, м. Ленінград, нині Санкт-Петербург, РФ, кер. Р. Тауріт). У 1964–81 викладала

в Дитячій худ. школі № 2 (Ленінград). Працювала в різних скульптурних матеріалах (кераміка, гіпс, гіпс тонований тощо). Створювала переважно реалістичні портрети та скульптурні групи. Учасниця вист. від 1960.

Тв.: «Вітерець» (1960), «Будівельниці» (1960–61), «Подруги» (1961), «Авроровці» (1964), «Портрет Марини (Дівчинка на камені)» (1965–66), «Діти» (1967), «Нахімовці» (1969), «Оля Фролова» (1971), «Юність» (1975), «Учні Дитячої художньої школи» (1980).

Літ.: На годы и на день. *Ленинградская правда.* 1960. 4 марта; Выставка произведений художников-женщин Ленинграда. 1960. Каталог. Ленинград, 1961; Мацулевич Ж. В камне, стекле и металле. *Ленинградская правда.* 1961. 5 ноября; Выставка «Ленинград. 1964. Каталог. Ленинград, 1965; «Наш современник». Выставка произведений ленинградских художников. Ленинград, 1972; «Изобразительное искусство Ленинграда». Выставка. Ленинград, 1976; Зональная выставка произведений ленинградских художников. 1980 г. : каталог. Ленинград, 1983; ХН СССР. Санкт-Петербург, 2002. Т. 5; ЕСУ. Київ, 2013. Т. 13.

О. Ламонова

КОВАЛЬЧЕНКО
Фома

(18 ст.) – маляр і / чи іконописець. Відомий за документацією КПЛ. У 1769 працював у малярні Лаври.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 51.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КОВАНЬКО
Сергій Матвійович

(08.1908, м. Луганськ – 29.11.1949, м. Москва, нині РФ) – графік. Учасник ІІ СВ. Навч. на архіт. ф-ті ХХІ та в Ін-ті підвищення кваліфікації художників у Москві. Жив у містах Харкові (до 1934) та Москві (1934–49). Автор фронтових замальовок, натюрмортів, побутових та інших сцен у різних графічних техніках (олівець, туш, перо, гуаш, офорт). Малював для журн. «Всесвіт» (Харків, кін. 1920-х – поч. 1930-х), ілюстрував та оформлював книги для вид-в «Молода гвардія» («Молодая гвардия»), «Мистецтво» («Искусство») та ін.; працював у прикладній графіці (театральні програмки тощо) та як художник-оформлювач. Персон. виставка – Москва (1949).

Тв.: фронтові замальовки (1941–45); «У роздумах», «Натюрморт з олівцем» (об. – 1940-і); іл. та оформлення книг – «Оповідання для естради» І. Ільфа та Є. Петрова (1940), «Земля російська» П. Михайлова (1946), «Москва на варті Батьківщини» В. Снегірьова (1947) та ін.; оформлення відділу СРСР для Міжнар. авіаційної вист. в м. Мілані (нині ІтР, 1935, у співавт. з Г. Павловичем).

Літ.: Подвиг художника. *Комсомольская правда.* 1949. 8 марта; Лазурский В. Путь к книге. Воспоминания художника. Москва, 1985; ХН СССР. Санкт-Петербург, 2002. Т. 5.

О. Ламонова

КОВЕРКО
Андрій Йосипович

(28.08.1893, с. Острів, нині Буського р-ну Львів. обл. – 19.07.1967, м. Кишинів, РМ) – скульптор, різьбяр, графік-ілюстратор, педагог. Член АНУМ (з 1932), СУОМ, СХ СРСР (з 1946). У 1914 закін. Коломийську школу деревного промислу за фахом «різьбяр по дереву». У роки І СВ разом із молодшими братами Степаном та Миколою брав участь у боях за укр. державність в Легіоні січових стрільців та армії УНР, перебував у рос. полоні (1918). Оселившись у м. Львові, працював як різьбяр, скульптор-станковіст (1921). Вступив до ГДУМ, зблизився з П. Холодним-старшим, М. Бутовичем, В. Крижанівським, М. Голубцем. Брав участь у першій вист. ГДУМ у Львові (1922). У 1923–24 навч. в Мистецькій школі О. Новаківського, де викладали О. Курилас, С. Балей, І. Раковський, Є. Нагірний, В. Пещанський, В. Залозецький, І. Свєнціцький, А. Шептицький. Разом з **К.** навч. С. Гординський, В. Дядинюк, В. Гаврилюк, Г. Смольський, О. Плешкан. У цей період **К.** взявся за відновлення пам'ятника Т. Шевченку в с. Винники, що поблизу Львова. Перше погруддя Кобзаря, установлене на тому місті в 1913, ущент розбили під час заворушень. Скульптор з брили пісковику висік нове погруддя (1924). У 1930–40 виконував різьби, працював у гіпсі, мармурі, камені, самотужки відливав у бронзі. Матеріальні статки дозволили придбати ділянку землі та будинок біля залізничної станції Підзамче (на вул. Замковій, 19) і розбудувати там різьбярську робітню. Поряд із ним у школі викладав його молодший брат Микола. До майстерні набирали учнів, зокрема й сиріт. **К.** брав на себе відповідальність за їхнє утримання. Відомі імена учнів: Є. Дзиндра, М. Дзиндра, Г. Крук, М. Яцків. І. Весна. Скульптор мав другу майстерню при своїй оселі (навпроти собору Св. Юра). Роки німецької окупації (1941–44) **К.** перебував у Львові. На той час там зібралася творча інтелігенція кількох поколінь з різних міст України: письменники, поети, журналісти, художники, представники різних мистецьких поглядів. Для **К.** це був унікальний досвід спілкування, виставкової діяльності, обміну худ. ідеями. Він вступив до СУОМ, брав участь у першій вист. Спілки (1943). У передвоєнні роки молодші брати **К.** Микола та Степан були репресовані рад. владою, з родинами потрапили до ГУЛАГу. Остерігаючись репресій, **К.** разом із дружиною та донькою в 1945 виїхали на Захід. Однак донька Мирослава захворіла в дорозі. Вони хотіли повернутися до Львова, але в'їзд в УРСР їм заборонили. Відтоді родина оселилася в Кишиневі. **К.** працював на посаді скульптора при Міністерстві житлово-цивільного будівництва МРСР (1949–67), виконував держ. замовлення. У листах **К.** до Є. Дзиндри відчувається туга за

Львовом. Учасник міських вист. (1922), вист. – ГДУМ (1922–31), АНУМ (1933–34, 1934–35 і 1938), СУОМ (1943). Ранні твори релігійного спрямування виконані в стилі неоренесансу; портрети – у традиціях реалізму. Часом в образних характеристиках його героїв переважає настрій душевного пориву, натхнення, емоційної напруги, що притаманно скульптурі імпресіонізму. Держ. замовлення в повоєнний період виконував відповідно до засад соцреалізму в мистецтві.

Тв.: різьба в інтер'єрах церковних споруд (у співпраці з М. Коверком) – іконостас (1926–27, Львів, каплиця Святого Духа Греко-католицької духовної семінарії), портал (1927, Львів, каплиця Трьох Святителів Успенської церкви), іконостас та фігури свв. Апостолів (1930-і, Сокаль, собор Свв. Петра і Павла), запрестольні хрести (1834, Львів, собор Св. Юра), кафедра (1936, с. Острів, церква Св. Іллі), престоли та кафедра (1920-і, Львів, церква Вознесіння Господнього на цвинтарі Старого Знесіння), вівтар (1938–39, Львів, каплиця при укр. гімназії сестер василіянок); скульптура – дерев'яні панелі (фігуративні композиції на біблійні теми): «Добрий пастир» (1924), «Емаус» (1931), «Притча про таланти» (1934), «Покладення до гробу» (1936), «Таємна вечеря», «Зустріч Авраама та Мельхеседека», «Жертвоприношення Авраама», «Притча про таланти» (усі – 1930-і); станкові твори: Автопортрет (1922), погруддя поетів М. Вороного й О. Загарова (об. – 1922), «Торс жінки» (1926), плакетка «Акт жінки» (1928), пропам'ятна таблиця, присвячена 30-літтю вступу на престол митрополита Андрея (Шептицького) (1930), ювілейна медаль, присвячена 25-річчю заснування Національного музею у Львові (1930), портрети: П Холодного-старшого (1931), полковника УГА Д. Вітовського (1938), С. Гординського (1933), о. Йосифа Сліпого (1933), І. Свєнціцького (1935), О. Новаківського (1943), І. Франка (1943), скульптурні композиції: «Студія І», «Студія ІІ» (об. – 1943); монументальні твори: конкурсний проєкт пам'ятника І. Франку (1931, не реалізований), погруддя Т. Шевченка (1925, с. Винники біля Львова), погруддя Т. Шевченка (1928, Косів), постать Богородиці (бл. 1928, Городок), пам'ятник А. Шептицькому (1931, 1932, об. – Львів), надгробки: І. Фіголю (1934, Львів), І. Липі (1937, Львів), К. Рожанській (1941. Львів), Я. Гординському (1943, Львів); монумент.-декор. пластика: оздоблення театру драми імені О. Пушкіна, готелю «Молдова», Державного банку, кінотеатру «Патрія», Будинку уряду (усі –до 1967, Кишинев); графіка – «Владика Андрей (Шептицький)» (1927), обкладинки для журналу «Українське мистецтво» (1926), іл. до повісті А. Лотоцького «Лицар в чорному оксамиті» (1929), до новел С. Цвейга «Амок» і «Лист незнайомої» (об. – 1928).

Муз.: НМЛ, ЛНЛММФ, НМОМРМ.

Дж.: ЦДІАУ(Л).

Літ.: Громов С. Коверко Андрій Йосипович. *Імена видатних людей у вулицях Львова*. Львів, 2001; Тимків Л. Скульптор Андрій Коверко і його творчість. *ПУ*. 2004. № 4; ЕСУ. Київ, 2013. Т. 13; Волощак Ю. Листи митця. *Збруч*. 2016. 21 грудня; Легін С. Як у Винниках вдруге відкривали пам'ятник Шевченку. *Фотографії Старого Львова*. 2018. 8 березня; Волошин Л. Андрій Коверко в пластиці ХХ століття. *Збруч*. 2023. 21 вересня.

Л. Ганзенко

КОВЕРКО
Микола Йосипович

(1895, с. Острів, нині Буського р-ну Львів. обл. – 17.02.1963, м. Прокоп'євськ Кемеровської обл., нині РФ) – скульптор, різьбяр. Репресований рад. владою. Молодший брат Андрія та Семена Коверків. Разом з братами у 1918 брав участь у військових діях на Східній Україні. Відомості про фахове навчання не збереглися (можливо, навч. в Коломийській школі деревного промислу). У 1930-х **К.** разом з братом Андрієм виконав ряд проєктів. Так, 1936 на батьківщині **К.** для церкви Св. Пророка Іллі с. Острів брати вирізьбили кафедру, прикрашену зображенням чотирьох євангелістів із символами. З лівого боку кафедри зберігся різаний напис – «Виконали Андрій і Микола Коверки, тутешні уродженці, за пароха о. Васильківського і о. Павла Олійника в році 1936». У 1930-х **К.** порядкував у робітні, організованій Андрієм **К.** у Львові біля залізничної станції Підзамче (вул. Замкова, 19), де мав власну кімнату-студію. Він наглядав за утіленням проєктів, навчав набраних до студії учнів. **К.** був талановитим декоратором. Саме йому, очевидно, належать орнаменти та декор. оздоблення в спільно виконаних проєктах. **К.** був відкритий до новітніх ідей, став одним із перших галицьких скульпторів, хто сміливо сприйняв тенденції модерну. У різьбах, що нині пов'язують із його творчим спадком, наявне гармонійне поєднання «чистої» різьби із золоченими фрагментами на поліменті, різьбленого декору з мальованими іконічними зображеннями та холодними емалями. Виконані ним оздоби іконостасів, кафедр, аналоїв позначені вишуканим поєднанням мотивів нар. орнаментів з елементами, запозиченими в середньовічних манускриптах, з геральдичними мотивами, національними та християнськими символами, переосмисленими в естетиці віденської сецесії. Творчий шлях майстра несподівано трагічно перервався. У вересні 1939 **К.** залишив заняття скульптурою, певний час працював на укладанні залізничних колій. Згодом **К.** (разом із родиною) був звинувачений рад. владою у зраді батьківщини та участі в контрреволюційних організаціях, потрапив у табори ГУЛАГу. На Україну не повернувся. Похований на кладовищі «Буфер» у Прокоп'євську. Громада с. Острів поставила пам'ятний хрест репресованим односельчанам, де викарбувані імена Миколи **К.**, його дружини Марії Данилівни та їхньої старшої доньки Стефи.

Тв.: різьба в інтер'єрах церковних споруд – іконостас (1926–27, Львів, каплиця Святого Духа Греко-католицької духовної семінарії), портал (1927, Львів, каплиця Трьох Святителів Успенської церкви), іконостас та фігури свв. Апостолів (1930-і, Сокаль, собор Свв. Петра і Павла), запрестольні хрести (1834, Львів, собор Св. Юра), кафедра

(1936, с. Острів, церква Св. Іллі), престоли та кафедра (1920-і, Львів, церква Вознесіння Господнього на цвинтарі Старого Знесіння), вівтар (1938–39, Львів, каплиця при укр. гімназії сестер василіянок), різьблений поліхромований хрест (Львів, церква Св. Параскеви), аналої із фондів ЛМІР (усі – 1930–44, спільно з А. Коверком).

Муз.: ЛМІР.

Літ.: Тимків Л. Невідомі сторінки життя і творчості різьбяра Миколи Коверка. URL : https://web.archive.org/web/20150923172417/http://www.anthropos.lnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2531/1/58-61_Тимків_Л.pdf

Л. Ганзенко

КОВЖУН Павло Максимович / Марія Пеньковська / Половчанський М. / П. Тамарин / П. Максимович / Фосняк К. / Холмищанин / Їжак / А. Б. / М. П. / П. К. / П. М. К.

(3.10.1896, с. Костюшки, нині с. Велика Фосня Овруцького р-ну Житомир. обл. – 15.05.1939, м. Львів) – графік, живописець, мистецтвознавець, худ. критик, есеїст, культурний діяч. Учасник І СВ та Перших визвольних змагань 1917–21. Павло вчився в комерційній школі у м. Василькові, відвідував гімназію в м. Білій Церкві та школу в Криму. Продовжив освіту на малярському відділі КХУ, яке закін. у 1914. Першими вчителями з фаху стали Г. Дядченко, М. Пимоненко, І. Макушенко, Г. Крюгер-Прахова, І. Селезньов і О. Мурашко. У роки навчання товаришував з О. Судоморою, В. Крижанівським, Р. Лісовським, В. Семенком та І. Кавалерідзе; видавав підпільний шкільний журн. «Голос юнака». У 1913 вперше виставив свої твори на «Укр. виставці» в м. Полтаві (1913); малював обкладинки до оповідань В. Винниченка та А. Бондарчука (1914). Восени 1913 **К.** разом із братами Михайльом і Василем Семенками створили футуристичний мистецький гурток «Кверо» (з есперанто «quero» – «бажання»); видавали зб. «Кверофутуризм» (1914). Він малював заставки, ініціали й кінцівки для цілої низки київ. періодичних видань: «Вогні» («Огни»), «Маяк», «Дзвін», «Сяйво» (1913, 1914). На 2 вист. митців-киян у Полтаві експонувалося 15 його графічних робіт (1914). З'являється позитивна критика в пресі (Е. Кузьмін «Аполлон», 1914). Улітку 1914 художник приїхав у Крим до батьків, де зустрів початок І СВ та був мобілізований (1914). Двічі поранений (1917). Захопився ідеєю створення укр. корпусу в лавах армії Рос. республіки. Вів пропаганду в укр. частинах. У Могилеві редагував газ. «Козацька думка» (орган 26-го укр. корпусу). Став учасником Перших визвольних змагань (1918–21), працював у Інформаційному бюро Сірої дивізії Армії УНР (1918), брав участь у боях на польському фронті (1919). Там **К.** виявляє зацікавленість видавничою справою та графічним оформленням книг і журн. У 1919, зі створенням УАМ, записується в майстерню проф. Г. Нарбута. Однак до навчання не приступив: був змушений повернутися на фронт. Після поразки Армії УНР перебував у таборі інтернованих військ УНР у с. Пикуличі (нині Перемишльського пов. Підкарпат. воєвод., РП; січень – лютий 1921). З ліквідацією таборів отримав статус політичного емігранта. Працював у м. Перемишлі в іконописній майстерні «Відродження», яку організував Б. Палій-Неїло, у минулому полковник Армії УНР, командир Сірої дивізії, який опікувався колишніми вояками УНР. У майстерні працювало 10 художників, серед них – П. Запорізький, М. Прасицький та ін. У 1921 **К.** одружився з Т. Ковалевською. Пара жила в м. Станіславі (нині Івано-Франківськ). Того ж року видав один (перший) номер журн. «Їжачок»; розписав церкву в с. Ісканя на Лемківщині (нині село Перемишльського пов. Підкарпатського воєвод., РП). Восени 1921 подружжя переїхало до Львова. Оселилися в передмісті Ялівець. Художник заробляв на життя копіями картин, малював екслібриси, видавничі знаки, плакати, обкладинки, ініціали, карикатури. У 1922 за його активної участі у Львові було створено ГДУМ. Учасник перших двох вист. об'єднання (1922, 1923). Поміж учасників ГДУМ у 1924 помітні протилежні погляди на шляхи розвитку мистецтва. **К.** очолив групу, яка прагнула перебудови вітчизняного мистецького життя на західноєвропейських засадах. З часом він більше уваги приділяє організаторській роботі. Попри те, продовжує працювати в галузі книжкової графіки. Виконав худ. оформлення літ.-мистецького місячника «Митуса» – друкованого органу однойменної групи львів. літераторів (вийшло друком чотири числа за січень – квітень 1922). Став членом редакційної колегії цього видання. У тому ж році ілюстрував сатирично-гумористичний журн. «Будяк», робив обкладинки й заставки для видань «Червона Калина» та «Просвіта»; малював обкладинки для низки творів І. Франка (1922–24); ілюстрував твори П. Тичини; співпрацював із гумористичними виданнями «Маски» (1923), «Зиз» (1923–25). У цей період використовував псевдонім Їжак. Разом із М. Осінчуком виконував церковні поліхромії в укр.-візантійському стилі у дванадцяти церквах Галичини (у сс. Озерна, Сокаль, Зашків, Долина, Миклашів, Наконечне, Калуш, Стоянів, Гримайлів та ін., 1928–31). На зароблені кошти художники здійснили подорож до Італії (1931). У 1930 готує посмертну вист. В. Крижанівського, видає до неї каталог. У 1931 разом з С. Гординським, Я. Музикою, М. Осінчуком створює АНУМ. **К.** був куратором збірних (1-ї – 1931; 2-ї – 1932; 6-ї – 1934 / 1935 та 8-ї – 1936) вист. Асоціації та

ряду персон. виставок (Л. Ґеца – 1934; М. Глущенка – 1935, О. Грищенка – 1937/38); підготував каталоги до них. У 1932–36 разом з Я. Музикою та М. Осінчуком входив до редколегії друкованого органу АНУМ – «Мистецтво L'Art», що виходив у Львові (1932–36). У 1932 підготував збірник «Екслібрис»; у 1933 одержав нагороду на Міжнар. вист. екслібриса в Лос-Анджелесі. Співпрацював зі львів. виданнями «Діло» та «Бюлетень польсько-український» («Biuletyn Polsko-Ukraiński») (1934–35), «Назустріч» (1934–38), «Жінка» (1935–39). У 1935 в укр.-візантійському стилі виконував поліхромії в церкві Св. Пророка Іллі в с. Чишки (Буський р-н Львів. обл.). У 1937 відвідав Берлін, де в УНІ прочитав лекції про укр. мистецтво, які згодом були опубліковані. Брав участь у вист.: Полтава (1913, 1914), Львів (1922, 1923), м. Прага (Чехословаччина, нині ЧР, 1924), м. Брюссель (Бельгія, 1927), м. Лос-Анджелес (США, 1932), м. Берлін (ФРН, 1933), Рим (нині ІтР, 1938). У 2016 у НМЛ експонувалася «Виставка живопису та графіки Павла Ковжуна до 120-річчя від дня народження художника». У творчості **К.** поєднувалися футуризм, кубізм, пуризм, надреалізм. Значну роль у формуванні стилю митця відіграла творчість Г. Нарбута, яка дала орієнтацію на давні стилі укр. мистецтва. Худ. хист **К.**, широка ерудиція, багата палітра художніх прийомів стала важливим фактором формування нац. стилю укр. графіки 20 ст.

Тв.: графіка – обкладинки до поетичних збірок, прозових творів: В. Винниченка «Хведько Халамидник» (Харків, 1913), А. Бондарчука «Пригоди Сави Ухача» (1914), Гуґо фон Гофмансталя «Дурень і смерть» (Львів, 1921), Осипа Маковея «Примруженим оком» (1922 – ?), ряду збірок Івана Франка, як-от: «Із днів журби», «Зів'яле листя», «Борислав сміється», «Semptr tiro» (усі – 1922), «Як Юра Шикманюк брав Черемош» (1923), «Великий шум» (1924), «Казки» («Коли ще звірі говорили») (1924), М. Вавриcевича «Порадник учителя» (1924), Д. Лондона «Оповідання Південного моря» (1924), С. О'Браєн «Ірландські оповідання» (1925), Гриневичевої Катрі «Непоборні» (1926), О. Олеся «Поезії» (1931), Г. Лужницького «Чорний сніг», (1928), І. Крушельницького «Григорій Нарбут» (1931), М. Зощенка «Останній пан. Юмористично-сатиричні нариси й оповідання» (1929), В. Масютіна «Два з одного» (1936), Ф. Дудко «Дівчата одчайдушних днів» (1937); оформлення іст. календарів-альманахів, часописів – «Дніпро», календар-альманах (1923), «Нова генерація» (1929, ч. 6), «Нові шляхи», місячник (1929), «Сільський господар», річник (1935), «Український пасічник», річник (1933), «Криниця», укр. загальний календар (1935); екслібриси: «Б-ка Володимира Дорошенка», «Екслібрис Івана Калиновича», «Екслібрис Михайла Рудницького» (усі – 1925), «Екслібрис Томаша Бардаха» (1926), «Екслібрис Василя Мудрого» (?), «Бібліотека Митрополита Андрея Шептицького» (?), «Екслібрис Марії Терлецької» (?); живопис – станкові твори: «На господарстві» (1920), «Букет польових квітів» (1931), «Осінній пейзаж» (1934), «Палермо» (1931), «Краєвид з трьома березами» (1934); монумент. твори: розписи церков: Покрови Пресвятої Богородиці (1928, Грималів), Пресвятої Трійці (1929, Озерна), Св. Іллі (1930–34, Стоянів), свв. Апостолів Петра і Павла (1929–33, Сокаль), архістратига Михаїла (1931, Зашків), Різдва Пречистої Діви Марії (1931, Долина), Різдва Пречистої Діви Марії (1932, Миклашів), Успіння Пресвятої Богородиці (1937, Наконечне-1), архістратига Михаїла (1938, Калуш); ескізи поліхромій: «Орнамент», «II Орнамент у середині вікна», «III Бордюр навколо вікна», «IV Орнамент фриза», «Зображення ангела та орнамент» (усі – 1930–34).

Пр.: Окраса книжки і пояснення вінєти (розділи монографії: Сосенко К. Праджерело українського релігійного світогляду. Львів, 1923), Про книжковий знак (Львів, 1932), Каталог виставки Василя Кричевського (Львів, 1930), А. Гец (Львів, 1930), М. Глущенко (спільно зі Св. Гординським, Львів, 1934), О. Грищенко (Львів, 1934), Каталог 6-ї виставки АВНУМ (Львів, 1934 / 1935), Каталог виставки Олекси Грищенка (Львів, 1938), ін.

Б-ка: НБУВ.

Муз.: НХМУ, НМЛУ, НМЛ, ЛНГМ, ЛНЛММФ.

Літ.: Федюк М. Графіка. Львів ; Київ, 1924; Екслібрис. Львів, 1932; Голубець М. Павло Ковжун. Львів, 1939; Гординський С. Павло Ковжун. Львів ; Краків, 1943; Павло Ковжун (до 15-ліття з дня смерті). Літопис Волині. Нью-Йорк ; Буенос-Айрес ; Вінніпег, 1955. Ч. 2; Білокінь С. Многоцвіття Павла Ковжуна. *Вітчизна.* 1988. № 6; Павло Ковжун : каталог виставки / В. Сусак, Р. Фіґоль. Львів, 1991; Кіс-Федорук О. Павло Ковжун – людина і митець *КС.* 2001. № 5; Яців Р. Графіка Павла Ковжуна у виданнях творів Івана Франка. *Вісник Львівського університету. Серія: Мистецтво.* 2006. Вип. 6; Павло Ковжун. Творча спадщина художника: матеріали, бібліографічний довідник. Львів, 2010; Студницька М. Релігійне малярство Павла Ковжуна та Михайла Осінчука: світоглядні моделі й особливості художнього стилю. *ВЛНАМ.* 2011. Вип. 22; ЕСУ. Київ, 2013. Т. 13.

Л. Ганзенко

КОВНЕР
Федір Олександрович

(1895, м. Одеса – 1977, м. Париж, ФР) – живописець. Упродовж 1907–13 навч. в ОХУ, 1913–16 – в ІАМ (викл. В. Савінський). Учасник Білого руху. Від поч. 1920-х – у ФР. Жив у Провансі, від 1933 – у Парижі. Автор портретів, пейзажів, натюрмортів, ню, у яких відчувається вплив імпресіонізму. Учасник вист. від 1929 (Салон Наднезалежних, Осінній (1941, 1970–75), Незалежних (1942, 1953–58), Тюїльрі, Comparais ons (1957–63, 1965, 1967–72, 1974), «Рос. художники Паризької школи» (1961) та ін.). Персон. виставки – Париж (1934, 1946).

Тв.: «Сад», «Сільський будиночок» (1960-і), ін.

Літ.: ЕСУ. Київ, 2013. Т. 13.

О. Ламонова

КОВПАНЕНКО
Григорій Сергійович

(28.05.1927, с. Оболонь, нині Кременчуцького р-ну Полтав. обл. – 20.08.1991, м. Київ) – графік. Член СЖУ. Упродовж 1951–56 навч. в Київ. училищі приклад-

ного мист-ва, 1957–63 – на графічному ф-ті Укр. поліграфічного ін-ту (дипл. робота – ілюстрування та оформлення кн. Б. Палійчука «Розбіг» (акварель, туш, перо), кер. А. Дев'янін). У 1956–59 – художник Київ. кіностудії наук.-популярних фільмів (автор мультиплікаційних вставок до наук.-популярних фільмів). Ілюстрував та оформлював книги для київ. вид-в «Дніпро», «Молодь», «Рад. письменник» (1967–74 – старший худ. редактор) та ін.; видання, оформлені **К.**, відзначено дипломами на респ. і всесоюз. конкурсах (1968, 1971, 1973, 1974, 1975, 1978). Від 1958 малював для журн. «Дніпро», «Ранок» та ін. Як художник, брав участь в археологічних дослідженнях (фіксація та реконструкція археолог. пам'яток). Учасник вист. від 1979.

Тв.: іл. та оформлення книг – «Розбіг» Б. Палійчука (Київ, 1964), «Повісті» Є. Кривенко (1966), «Весела гора» Т. Рибаса (1968), «Скіфський обладунок» І. Черненка (1968), «Археологія Української РСР» (у 3 т.), «Сковорода» П. Тичини (об. – 1971), «Нещастя доктора Лорейса. Довговухий фламандець» Д. Шайнерта, зб. «Вірменські оповідання» (об. – 1973), зб. «Слово у бою», «Агент № 13» А. Беркеші (об. – 1975), «Карнавал у Марокко» М. Пашека (1976), «На вашому боці» Є. Ф. Басарія, «Оживуть степи…: Тарас Шевченко за Каспієм» А. Костенка, Е. Умірбаєва (об. – 1977), «Кар'єра Артуро Уї, яку можна було спинити» Б. Брехта, «Карби» М. Бажана» (об. – 1978), «Жертовна корова» Премчанда (1979), «Лелейська гора» М. Лалича (1981), «Голий серед вовків» Б. Апітца, «Республіка дощів» С. Даскалова (об. – 1982), «Скіфський степ» Б. Мозолевського, «Весна священна» А. Карпентьєра (об. – 1983), «Повісті і оповідання» М. Лєскова (1985), «Дзвони пам'яті» (у 5 т.; 1985–1990), «Твори» К. Чапека (у 2 т.; 1987), «Колима» І. Іванова (1989), зб. «Савур-могила» (1990) та ін.

Літ.: Искусство книги : сборник. Москва, 1962. Вып. 3. 1958–1960; Лучшие издания СССР. 1967, 1968, 1969, 1970 : альбом. Москва, 1971; Лучшие издания 1971 г. : альбом. Москва, 1973; Художник і преса. Виставка оформлення газет, журналів, книг та ін. друкованої продукції: каталог. Київ, 1979; Лучшие издания 1978 г. : альбом. Москва, 1980; «Художник і книга». Республіканські виставки (1-а, 1975; 2-а, 1978; 3-а, 1981) : каталог. Київ, 1982; Видавництво «Радянський письменник». 1933–1983. Київ, 1983; ХН СССР. Санкт-Петербург, 2002. Т. 5; Кузіна О. Віддзеркалення розвитку мистецтва книги у виданнях видавництва «Радянський письменник». *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури*. Київ, 2011. Вип. 26.

Н. Ковпаненко, О. Ламонова

КОВТУН
Микола Петрович

(09.05.1922, с. Жабокрич, нині Тульчинського р-ну Вінниц. обл. – 21.10.1982, м. Київ) – скульптор. У 1945–51 навч. в КХІ (викл.: М. Лисенко, Л. Муравін, М. Гельман). Працював у царині станкової та монумент. скульптури. Представник мист-ва соціалістичного реалізму.

Тв.: станкова скульптура – «Шевченко» (1952), «В. І. Ленін» (1957), «О. Стеценко – будьонівець» (1967), «Засновник українського театру М. Кропивницький» (1967); монумент. скульптура (пам'ятники) – Т. Шевченку (с. Маньківка Уманського р-ну Черкас обл., 1960; м. Торонто, Канада, 1961; с. Лосинівка Ніжинського р-ну Чернігів. обл., 1967), «Слави / Мати-Батьківщина» (с. Шевченкове Звенигородського р-ну Черкас. обл., співавт. М. Короткевич, 1964), ін.

Літ.: Німенко А. Пам'ятники Тарасові Шевченку. Київ, 1964; СХУ. Київ, 1973; Шевченківський словник. Київ, 1976. Т. 1; ХУЕД. Київ, 2006.

Г. Скляренко

КОВТУРМАН
Костянтин Кононович

(27.12.1894, м. Кременчук, нині Полтав. обл. – 20.04.1974, м. Лієпая, нині ЛатР) – живописець, графік. Член Т-ва художників ім. К. Костанді (1925) та член СРХУ (1938). Чоловік художниці Ніни Густ. Навч. в одному з нар. училищ м. Єлисаветграда (нині м. Кропивницький); у 1910 вступив в ОХУ у клас живопису до К. Костанді та Г. Ладиженського. Після закінчення училища (1918) здобував освіту у вищому навчальному закладі, створеному на базі ОХУ. Завершив навчання в 1926. Проходив вишкіл у майстернях професорів: арх. М. Покорного (1920) та графіка В. Заузе (1922); співпрацював з Наркомземом та Одес. крайовим сільськогосподарським музеєм (1925–30); виконував замовлення вид-в «Радянська школа», «Мистецтво» (1931–41). Долучився до створення в Одесі кооперативних об'єднань на професійних засадах («Одкоопхудожник», «Одесхудожник», 1932). У 1938 вступив до СРХУ. На Першому з'їзді художників УРСР (1938) його обрали членом правління СРХУ. У 1939 **К.** і Густ відкрили офортну студію імені В. Заузе при ОХСМО; з ними працювали Р. Нудельман, М. Зайцев, П. Пархет, П. Симонов та О. Стоянова. З початком німецько-рад. війни 1941–45 родина художника залишилася в Одесі, окупованій румунськими військами. Восени 1941 в місті було створено Т-во одес. художників, членом правління якого обрали **К.** Художник брав участь у міських вист. (Офіційних виставок / Salonul oficial), організованих Т-вом. Заради заробітку писав пейзажі, ікони, портрети з фотографій, зрідка виставляв їх у комісійному магазині, де оцінщиком працював проф. М. Жук. Після звільнення міста, коли Одес. обл. організація СРХУ відновила свою діяльність (1944), **К.** очолив графічну секцію, якою керував наступні п'ятнадцять років, а в 1960 став головою Одес. обл. організації республіканської СХ. У повоєнний період працював над оформленням літ.-публіцистичного альманаху «Героическая Одесса» (1945), робив зарисовки для альбому знищених війною міст, працював в ОХСМО. У 1946 представив портрет В. Філатова (пастель) на респ. худ. виставці, що відбувалася в Києві. У 1948–50 викладав на керамічному відділенні ОХУ. **К.** виробив яскраву, самобутню манеру гравіювання, травлення

кислотою та друку. Використовуючи різноманітні офортні техніки (акватинта, меццо-тинта, м'який лак), він досягав виняткового багатства тональності та фактури. Творам майстра не притаманна ідейна заангажованість соцреалізму. Зображуючи сільські краєвиди, міські та індустріальні пейзажі, автор уникає бравурного звеличення рад. дійсності, концентрується на розкритті краси та гармонії навколишнього світу. Героями його портретів стали видатні творчі особистості. У трактуванні їх образів автор намагається вхопити миттєвий настрій, швидкоплинну думку, прагне нюансування підміченого почуття, що додає глибини психологічної характеристики людини. Художник брав участь у вист.: Т-ва художників ім. Киріака Костанді (1925, 1927–29); АХЧУ (1927); респ. – з 1927; обл. – з 1936; «Salonul Oficial» (1942, 1943), всесоюз. – з 1947; «Художники Одеси в фонд миру» (1971).

Тв.: «Селянське подвір'я» (1922), «"Дубок" в порту» (1925), «Пахар. Поділля» (1927), «Ірша» (1927), «Дачка» (1929), «Прачка» (1930), «Хаджибеївський парк» (1931), «Узлісся» (1929), «Верби» (1930), «Старий вітряк» (1937); «Берег моря» (акварель, 1958), «Алея електрокранів», «Машзавод ім. Кірова», «Шахта № 1»; «Шахта № 8», «Біля шахти», «Одеса. Вид на порт зі сходинок» (серія офортів «Горлівка», 1947–49), «"Абхазія" в Одеському порту», «Біля пристані», «На завантаженні», «Теплоелектрохід "Лєнсовєт"» (серія офортів «Одеський порт») (усі – 1957); портрети В. Заузе (1925), М. Чернишевського (1941), О. Герцена (1941), В. Філатова (1944/45), М. Горького (1949), К. Костанді (1953), В. Бєлінського (1956).

Муз.: ОХМ, НХМУ, ЛНГМ, ЗкОХМ, ЧрцОХМ, ДнХМ, ОНХМ, ХХМ, НМТШ, ДМОМ, НГВ, ДММУ.

Дж.: ЦГАМЛМ.

Літ.: Официальная выставка живописи, скульптуры, гравюры и керамики румынских и русских художников. Одесса, 1942; Официальная выставка живописи, скульптуры, гравюры и керамики румынских и русских художников : каталог. Одесса, 1943; VIII Українська художня виставка : каталог / упоряд.: Г. Нестеровська, Л. Владич; ред. А. Широков; фот. Є. Ланський. Київ, 1946; Київський державний музей українського мистецтва. Каталог художніх творів. (Експозиція) / упоряд. З. Виноградова, Л. Міляєва, В. Московченко, Л. Попова та ін. Київ, 1958; Обласна виставка графіки та театрально-декораційного мистецтва : каталог / упоряд. Криштопенко В. В., Шістер А. Н.; Одеська картинна галерея. Одеса, 1959; УРХ. Київ, 1972; СХУ. Київ, 1973; Художественное общество им. К. К. Костанди : каталог выставки / составление, вступ. ст. Л. Н. Гурова, Л. А. Еремина; Одесский художественный музей. Одесса, 2003; ЕСУ. Київ, 2013. Т. 13; Дмитренко Н. Мастера офорта Одессы: Ковтурман и Густ. *Вісник Одеського художнього музею.* Одеса, 2015. № 2.

Л. Ганзенко

КОГАН
Борис Борисович

(14.16.1924, м. Київ – ?) – живописець. Учасник ІІ СВ. Жив у Києві. Мистецтва навч. приватно (1951). Учасник худ. вист. від 1973.

Тв.: «Село Горенка» (1973), «Весняне мереживо» (1985), «Туманний ранок» (1988), «Зазеленіло», «Осінь», «Осиротілий човен» (усі – 1989), «Осіння ідилія» (1993), «Останній сніг», «Березень», «Зимовий мотив», «Місяць зійшов», «Узимку», «Вечоріє», «Бабине літо» (усі – серед. 1990-х).

Літ.: ЕСУ. Київ, 2013. Т. 13.

О. Ламонова

КОГАН
Ісак / Ісмак

(1898, м. Катеринослав, нині м. Дніпро – після 09.04.1943, концтабір Аушвіц поблизу м. Освенціма, нині РП) – живописець, графік. Навч. в ОМШ, упродовж 1919–21 – у Перших вільних державних худ. майстернях (колишньому СЦХПУ) / ВХУТЕМАСі (м. Москва, нині РФ), згодом – в АМ у м. Берліні (нині ФРН). Від 1924 – у Франції, де продовжив навч. в майстерні Жюля Шаплена в м. Парижі; жив переважно в м. Водує поблизу Фонтенбло. Займався анатомічним малюнком, автор ню, натюрмортів, портретів. Учасник худ. вист. 1928–29.

Тв.: «Єврейський рибалка» (1934) та ін.

Літ.: ЕСУ. Київ, 2013. Т. 13.

О. Ламонова

КОГАН
Феня Самійлівна

(12.04.1921, с. Розівка, нині Криворізького р-ну Дніпр. обл. – 19.04.1989, м. Харків) – живописиця. Членкиня СХ УРСР (1978). Упродовж 1944–50 навч. в ХХІ (викл.: Й. Дайц, М. Дерегус, О. Кокель; дипл. робота – «М. Калінін в гостях у І. Мічурина», кер. М. Шапошников). Мешкала в Харкові. Авторка реалістичних портретів і натюрмортів. Учасниця вист. від 1970. Персон. виставки – Харків (1973, 1987).

Тв.: «Подружжя Огій-Чернухо» (парні портрети), «Осінній натюрморт» (об. – 1970), «В. Маєвський», «Риби» (об. – 1971), «Герой Радянського Союзу В. Косов» (1972), «Весна» (1973), «Герой Соціалістичної Праці М. Фомін» (1974), «Апаратниця хімічного заводу А. Фатьянова», «Натюрморт з кавуном» (об. – 1975), «Вчителька Є. Алдошина» (1976), «Історик А. Виноградов», «Півники» (об. – 1977), «Партизани м. Ізюм А. Сало і А. Пурич» (парні портрети, 1978), «Блакитний натюрморт» (1979), «Герой Радянського Союзу І. Світенко», «Натюрморт із самоваром» (об. – 1980), «Р. Землячка», «Горобина й гриби» (об. – 1982), «Капітан І. Губський» (1983), триптих «Бережіть мир» (1983–84), «Салют на Червоній площі», «Автопортрет», «Червоні троянди».

Муз.: ХХМ.

Літ.: Багата палітра весни. *Ленінська зміна.* 1975. 10 квітня; Говорить образотворче мистецтво. *Вечірній Харків.* 1983. 3 вересня; ХН СССР. Санкт-Петербург, 2002. Т. 5; ЕСУ. Київ, 2013. Т. 13.

О. Ламонова

КОГАН-ШАЦ
Матвій Борисович

(7.11.1911, м. Могилів-Подільський, нині Вінниц. обл. – 21.03.1989, м. Київ) – живописець. Член СРХУ (1946) та СХ СРСР (1948). Учасник ІІ СВ. Батько художника був актором невеликого євр. театру на Поділлі і мав сценічне ім'я Коган-Шац. Родина гастролювала, допоки не осели-

лася в Одесі. В юності художник працював декоратором у театрі; навч. в ОХУ; продовжив освіту в КХІ (1936–39; викл.: П. Волокидін, Т. Фраєрман, О. Шовкуненко). Після закін. ін-ту був мобілізований на військову службу в Північно-Кавказький військовий округ, працював художником при штабі генерала Ф. Ремізова в Оренбурзі. Після війни повернувся до Києва. У 1947 потрапив під нищівну критику в ході репресивної кампанії, метою якої було утримання митців у рамках офіційної ідеології (1946–49). Художника винуватили в тому, що він малював лише пейзажі, позбавлені патетики соцреалізму. З 1939 брав участь у респ. та зарубіж. виставках (Італія, Франція, Югославія, Японія). Персон. виставки – Київ (1991, 2001; посмертні). У своїй творчості дотримувався принципів реалістичного зображення дійсності.

Тв.: «Золота осінь» (1938), «Дуб Т. Шевченка» (1939), «Могила Т. Шевченка в Каневі», «Дніпро у Києві», «Ранок на Дніпрі» (усі – 1947), «Колгоспний луг», «Дніпро» (об. – 1949), «Сінокіс» (1950), «Вечір» (1951), «Верба», «Засніжені дерева» (об. – 1952), «Весна» (1953), «Київ. Площа Б. Хмельницького» (1954), «Після дощу», «Березень» (об. – 1957), «Вечір» (1958), «Канів. Музей Шевченка» (1960), «Біля Чернечої гори. Канів», «На Тарасовій горі» (об. – 1964), «Травневий дощ» (1968), «Труханів острів», «Весна прийшла» (об. – 1970), «Осінь» (1982), серія «Пейзажі Седнева» (1964–89), «Автопортрет» (1980-і).

Муз: НХМУ, НМТШ, ПХМ, МХМ, БХМ, Алупкінський палацово-парковий музей-заповідник, Музей Шолом-Алейхема в Києві.

Літ.: СХУ. Київ, 1973; МУБД. Київ, 1997; Ялкут С. Семейное предание. Київ, 2005; Шаров І. Художники України: 100 видатних імен / Ігор Шаров, Анатолій Толстоухов. Київ, 2007; Коган-Шац. Пейзаж : альбом. Київ, 2010; ЕСУ. Київ, 2013. Т. 13.

Л. Ганзенко

КОГЕН
Ілля Ельчафанович

(08.02.1893, м. Феодосія, нині АР Крим – ?) – живописець. Упродовж 1913–19 (з перервами) – вільний слухач ІАМ (викл. М. Самокиш (1917–19)). Жив у м. Санкт-Петербурзі / Петрограді / Ленінграді (нині РФ). Учасник вист. ІАМ від 1916.

Тв.: «Натурник, що стоїть на лівому коліні» (1910-і), «Воли» (етюд, 1916), «Місто Каффа», «Автопортрет», «Біженці у Феодосії», «Лист додому» (1917) та ін.

Літ.: Отчётная выставка ИАХ : каталог. Петроград, 1916; Каталог 1-й интимной выставки этюдов и эскизов группы учеников АХ. Петроград, 1917; Отчётная выставка учащихся АХ : каталог. Петроград, 1917; ХН СССР. Санкт-Петербург, 2002. Т. 5.

О. Ламонова

КОДЕЛЬСЬКИЙ
Іван

(18 ст.) – маляр і / чи іконописець. Відомий за документацією КПЛ. Упродовж 1742–44 працював над зовнішнім розписом Троїцької надбрамної церкви Лаври.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 1603.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КОДЕЦЬКИЙ (?)
Стефан –

див.

КОСТЕЦЬКИЙ / КОДЕЦЬКИЙ (?) (KODECKI / KOSTECKI?) Стефан (Stephanum)

КОДЬЄВ
Петро Іванович

(25.07.1899, м. Новогеоргіївськ, нині затоплене Кременчуцьким водосховищем – 21.12.1968, м. Київ) – живописець, графік, музейник, діяч культури. Організатор та член СРХУ (1938). Учасник громадянської війни (1917–23). Народився в бідній сім'ї. Грамоту опанував самостійно. Трудове життя розпочав в 11-річному віці на цегельному заводі. З 1922 працював на будівництві Донбасу. Обіймав посаду художника в робітничих клубах м. Артемівська (нині Бахмут). Член РКП(б) з 1924. У 1929 майстерно оформив шахтарський клуб та отримав від Кадіївського рудоуправління направлення на навчання до КДХІ. Упродовж 1929–32 навч. на живописному ф-ті, де його викладачами були В. Пальмов, А. Черкаський. У 1931 **К.**, на той час студента, було призначено директором Київ. худ. технікуму. Перебуваючи на цій посаді, запросив до викладання О. Пащенка, А. Футермана. У 1933–38 **К.** – секретар СРХУ. У 1938 призначений директором Науково-дослідної реставраційної майстерні. З початком німецько-рад. війни 1941–45 за розпорядженням рад. уряду наприкінці червня 1941 **К.** був направлений в м. Уфу (нині РФ) з метою організації евакуації музеїв Києва, міст Одеси, Полтави, Чернігова, Харкова та ін., працював при БДХМ – установи, яка приймала на збереження евакуйовані музейні зібрання. При музеї було створене Укр. т-во музеїв в евакуації, яке очолив **К.** У 1943 в Уфі було організовано Картинний фонд музеїв України, директором якого призначили **К.** У грудні 1944 він повернувся до Києва (після звільнення міста), працював у Комісії з реевакуації фондів худ. музеїв України (1945), забезпечував передачу творів до місць попереднього зберігання. У 1944 знову призначений на посаду керівника Київ. наук.-дослідною реставраційною майстернею, залишався на цій посаді до 1962. У 1945 перебував у відрядженні в Німеччині, де проводив розшук мистецьких цінностей, вивезених фашистами, відповідав за їхнє повернення. Особисто займався реставрацією картин Дрезденської КГ, що були привезені з Німеччини, а після реставрації в Києві передавав їх до ДМОМ в Москві. У 1949–52 – секретар осередку ВКП (б) при СРХУ. Упродовж життя, попри адміністративну та партійну роботу, знаходив час для творчості. Ранні твори художника є при-

кладом пошуку шляхів творчого самовираження, прагнення опанувати досягнення світових мистецьких течій. Художник не стояв осторонь формально стилістичних шукань кінця 1920-х – початку 1930-х. Цікавився творчістю бойчукістів. За порушення канонів соціалістичного реалізму та прихильність до формалізму картини **К.** потрапляють до спецфонду КДМУМ (нині НХМУ). З 1940-х художник послідовно втілював ідейні та мистецькі канони соцреалізму. Особливо плідним став період перебування в Уфі, де він писав натюрморти, тематичні картини, пейзажі; працював над образами Т. Шевченка. М. Горького, О. Пушкіна. За життя **К.** не мав персон. виставок. Посмертні вист. проходили в КМРМ (нині НМККГ, 1999), КОХМ (2014, 2018).

Тв.: «У колгоспному степу» (1930), «Буревісник» (1937), «Тарас Шевченко в Україні. 1859» (1938), «Пророк» (1939), «Натюрморт з бронзою» (1944), «Уфимський пейзаж» (1944), «Фарфоровий світ» (1944), «Осінній день» (1944), «Поїзд відбув на фронт» (1946), «Окупація» (1946), «Поранений товариш» (1946), «Браття» (1946), «Весна в окопі» (1946), «Тарас Шевченко серед селян» (1946), «Весна на фронті» (1947), «Іспанія» (1947), «Олександр Пушкін в Україні» (1947), «Брати» (початок 1950-х), «Вечірня мелодія» (1950), «Місячна ніч» (1952), «Осінь. У Ботанічному саду» (1953, 1960), «Поле слави бойової» (1953), «Сполох» (1954), «Окупація» (1954), «Тарас Шевченко слухає скрипаля на пароплаві, повертаючись із заслання» (1954), «Повернення Тараса Шевченка із заслання» (1954), «Квіти. Натюрморт» (1959), «Квіти» (1959), «Листопад» (1963), «Жуків острів. Дорога» (1964), «Тарас Шевченко на плоту. Біля Межигір'я. 1843» (1966), «Автопортрет. Спогади про громадянську» (1968).

Муз.: НХМУ, НМТШ, КОХМ, ДнІМ, СОХМ, ШНЗ, ГХМ.

Дж.: ЦДАМЛМУ.

Літ.: СХУ. Київ, 1973; ШС. Київ, 1976. Т. 1; УРЕ : у 12 т. Київ, 1980. Т. 5; МУЕД. Київ, 1992; Кодьєва О. Вогненне життя: до 100-річчя з дня народження П. І. Кодьєва, громадянина, художника, поета. *Наддніпрянка.* 1999. 24 липня; Кодьєва О. Через терни: до 100-річчя з дня народження Петра Івановича Кодьєва – одного із засновників Національної спілки художників України. *Культура і життя.* 1999. 6 листопада; Кодьєва О. Широкому загалу невідомий. *Народне слово.* 2009. 23 липня; Павлова О. Огляд нових надходжень документів до ЦДАМЛМ України за 2017 рік. *Архіви України.* 2018. № 4; Кодьев Петр Иванович. Жизнь и деятельность. Творческое наследие. Родные, друзья, современники : монографический сб. / сост. Елена Кодьева Киев, 2012; ЕСУ. Київ, 2013. Т. 13.

Л. Ганзенко

КОЕН
Ісаак Лейб

(18 ст.) – маляр. Син Єгудига Коена. Походив із с. Яричів на Львівщині (нині с. Старий Яричів Львів. р-ну Львів. обл.). У 1729 поновив розписи восьмигранного склепіння синагоги в с. Гвіздець на Станіславівщині (нині смт Коломийського р-ну Івано-Франків. обл.), виконані в 1652 Ізраелем Лісніцьким з Яричева.

Літ.: Piechotkowie M. і K. Bożnicy drewniane. Warszawa, 1957; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983; Kost B. Boska polichromia z Gwoździca. *Kurier Galicyjski.* 2014. 3 (199). 14–27 lutego.

Р. Забашта

КОЖЕНЬОВСЬКА
Ванда

(1883, м. Станіслав, нині Івано-Франківськ – 18.08.1935, м. Львів) – графік, живописиця. Членкиня Союзу польс. художниць у Львові (1917), Спілки львів. графіків (1932). Навч. у Львові: у майстернях О. Авґустиновича, С. Батовського-Качора, Л.-А. Дрекслер, ЛХПШ (1905–09), а також у Мюнхенській мистецькій школі А. Ашбе (1910–11). Працювала у Львові. Авторка живописних і графічних (офорт, мідьорит, дереворит, суха голка та ін.) творів на релігійну тематику, пейзажів, портретів, а також екслібрисів. Для львів. вид-ва К. Якубовського ілюструвала дитячі книжки та підручники з історії. Творча манера **К.** еволюціонувала від сецесії до стилю ар-деко; окремі пізні твори позначені впливом експресіонізму. Учасниця худ. вист. від 1912. Персон. виставка – Львів (1935, посмертна).

Пр.: Костели старого Львова : альбом офортів. Львів, 1917.

Тв.: графіка – «Млин», «Берези» (об. – 1910–12), «Голова старого» (1911), «Саломея», «Чародійки» (об. – 1912), «Фрагмент римо-католицької катедри (Гроб Господній)» (1914), «Подвір'я Вірменської церкви», «Костел домініканців», «Розп'яття у костелі бернардинців», «Монастир бенедиктинок», «Каплиця Боїмів», «Подвір'я Успенської церкви» (усі – 1914–16), триптих «Хресна дорога» (1932), «Вуличний скрипаль», «Св. Себастьян», «Втеча до Єгипту», «Пустельник», «Столяр» (усі – 1933); екслібриси – Ф. Бесядецького, Е. Булянди, М. Гольдштайна, Є. Конарського, Е. Ромера, Т. Сольського (усі – 1912–30); живопис – «Жінка у білому» (1917), «Воскресіння», «Оплакування» (об. – 1919), «Оливна гора», «Костел Св. Войцеха у Львові», «Рання весна», «Іспанка» (усі – 1920-і.), «Покладення до гробу» (1922), «Молитва» (1927).

Муз.: ЛНГМ.

Літ.: ЕСУ. Київ, 2013. Т. 13.

О. Ламонова

КОЗАК
Едвард

(21.01.1902, с. Гірне, нині Стрийського р-ну Львів. обл. – 22.09.1992, м. Детройт, США) – живописець, графік, карикатурист, дизайнер, письменник-гуморист, видавець. Псевдоніми: ЕКО, Е. К., Ек, Коко, Зиз, Косий, Пік, Авенір Люшня, Гриць Зозуля, Майк Чічка, Мамай. Член АНУМ (1932–1939), Укр. Т-ва письменників і журналістів, СУОМ (1941–44), УСОМ (від 1945). Учасник І СВ. Навч. в худ. школах м. Відня (нині РА) та м. Любліна (нині РП), мистецькій школі О. Новаківського (м. Львів, 1927–30). У Львові був ілюстратором, ред. журн. «Зиз» (1923–33), «Комар» (1933–39), «Дзвіночок» (1932–39), «Світ дитини», ілюстратором видавничого концерну І. Тиктора (1933–39), оформлював серії «Укр. бібліотека», «Бібліотека для молоді», «Велика історія України»; ви-

конував дизайнерські проєкти (реклама («Старий побут і нові часи»), плакати, обгортки); співпрацював із театром малих форм «Веселий Львів» (1942–44); розписував церкви на Львівщині (1929–30). У м. Кракові (нині РП) працював у журн. «Юні друзі», «Дорога» (об. – 1940–44); карикатурист журн. «Краківська газета» («Krakauer Zeitung», 1940–41); ілюстрував книги «Українського видавництва»; очолював мистецький гурток «Зарево» (1940-і). Від 1944 – у Німеччині, де очолював СУОМ у таборах переселенців. Від 1950 – у США. Працював у галузях монумент. церковного мистецтва, мультиплікації, а також як письменник-гуморист. Редактор, видавець, ілюстратор сатирично-гумористичного журн. «Лис Микита» (м. Мюнхен, 1946–48; м. Нью-Йорк, 1950; Детройт, 1951–91); ілюстратор дитячих казок на каналі Американського телебачення «WWJ-TM Channel 4» (1951–54) та художник телекартин кіностудії «Jam Handy Film Studio» (1952–57, Детройт; три перші місця Всеамериканського конкурсу за серію кольорових телекартин (1950-і)); декоратор головних залів укр. курорту «Союзівка» (м. Кергонксон, шт. Нью-Йорк, США). Загалом автор бл. 1000 картин, кількох тисяч карикатур та іл. в різних техніках (олія, темпера, гуаш, акварель, акрилові фарби). Учасник вист. від 1930-х. Персон. вист. – Львів (1990); також влаштовував щорічні власні персон. виставки в мотелі «Ксеня» в м. Гантері (шт. Нью-Йорк, США).

Тв.: графіка – цикл «За мотивами стрілецьких пісень» (1930-і; серії листівок на теми укр. нар. пісень (Мюнхен, 1949), «Село» (Мюнхен, 1956), до 50-річчя УСС (Нью-Йорк, 1965); «Лис Микита» (1960-і), «Володимир Великий», «Весілля», «Український ярмарок», «Покутський ярмарок», «Стара корчма», «Село», «Гуцульська ніч», «Трембіти кличуть», «Лісовий чорт», «Мольфар», «Гуцулія», «Дівчина з пташкою», «Мамай», «Їдуть до міста», «Дума про козака Голоту», «Чорний козак», «Брати гуцули» (усі – 1960–90-і); іл. до книг – «Лис Микита» І. Франка (1944), «Як козак на узліссі кізку пас» І. Наріжної, «Казка дітям невелика про Курчатко й про Шуліку» Є. Яворівського (об. – 1973); живопис – «Мотив Космача» (1935), «Знесінська церква у Львові», «Син Юрій» (об. – 1942).

Літ.: Рахманний Р. Сатира на сторожі правди. *Червоний сміх над Києвом.* Париж ; Монреаль, 1971; Кедрин І. Дещо про Едварда Козака та його карикатури. *Сучасність.* Мюнхен, 1986. Ч. 7–8; Татомир О. Виставка Козаків очарувала філядельфійців. *Свобода*. 1987. 13 червня; Едвард Козак: каталог. Львів, 1990; Яців Р. Пригода хлопського філософа. *Вільна Україна*. 1990. 24 травня; Козак С. Козак – і в дев'яносто козак! *Українські вісті*. 1992. 15 квітня; Помер Е. Козак [Некролог]. *Свобода.* 1992. 24 вересня; Кедрін І. Едуард Козак. *Свобода.* 1992. 26 вересня; Качуровський І. Гумор української еміграції. *Сучасність.* 1992. № 10; МУБД. Київ, 1997; Савчук М. Той, що не дозволяє нам відійти від нас самих. *Art line*. 1998. № 4; Яців Р. З теренів сміху і гніву Ека. *Вісник НТШ*. 2002. Ч. 28; Яців Р. Козак і Сталін. *Краєзнавчий вісник*. Стрий, 2002. Вип. 1; ХУЕД. Київ, 2006; ІУМ : в 5 т. Київ, 2007. Т. 5; Абліцов В. Галактика «Україна». Українська діаспора: видатні постаті. Київ, 2007; Савчук М. Геній, якого ми не поцінували. *Час і події*. 2012. № 24. 13 червня; Савчук М. Зачинатель українського коміксу ЕКО. *Галичина*. 2012. 16 серпня; Українська діаспора: літературні постаті, твори, біобібліографічні відомості. Донецьк, 2012; ЕСУ. Київ, 2013. Т. 13.

О. Ламонова

КОЗАКЕВИЧ
Дмитро

(18 ст.) – маляр і/чи іконописець. Відомий за документацією КПЛ. У 1774 працював над відновленням живопису у великій церкві (Успенському соборі) Лаври.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 440.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КОЗАКЕВИЧ
Єфремій / Гермоген

(1737, с. Шацьк, нині Ковельського р-ну Волин. обл. – ?) – маляр, золотар. Відомий за документацією КПЛ. Уродженець Волині. Упродовж 1758–63 працював у малярній майстерні Лаври. До 1764 виконував малярські та золотильні роботи при дворі гетьмана Кирила Григоровича Розумовського в м. Батурині (нині Ніжинського р-ну Чернігів. обл.). Згодом працював у Дятловицькому Спасо-Преображенському монастирі поблизу м. Пінська (нині РБ). У 1766 завершив там іконописні роботи і постригся в ченці під іменем Гермогена.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 45.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КОЗАКЕВИЧ
Павло / Памва

(1721, с. Чарнів / Чернява, нині с. Черневе Яворівського р-ну Львів. обл. – 1787, с. Стрілків, нині Стрийського р-ну Львів. обл.) – маляр. Відомий за писемними джерелами. У 1746 працював у Почаївському монастирі (нині Кременецького р-ну Терноп. обл.), де перегодом постригся в ченці. У 1749 був відправлений на навчання в м. Кам'янець-Подільський (нині центр Кам'янець-Подільського р-ну Хмельниц. обл.) до маляра Юрія Радивилівського. У 1754 перейшов до Онуфріївського монастиря м. Львова, а 1755 повернувся до Почаївського монастиря, де виконував нові малярські роботи. За певний час опинився в м. Кременці (нині центр Кременецького р-ну Терноп. обл.), а 1759 – у с. Віцині (нині с. Вічині Луцького р-ну Волинської обл.), у якому розмальовував церкву. У 1760 виконував малярські роботи в м. Любарі (нині селище Житомир. р-ну Житомир. обл.), упродовж 1763–

66 працював на будівництві в Загорівському монастирі Різдва Богородиці, що в с. Новий Загорів (нині Локачинського р-ну Волин. обл.). Перегодом перебував у монастирі Успіння Матері Божої в с. Погоня (нині Івано-Франків. р-ну Івано-Франків. обл.) та в с. Стрілків на Львівщині (нині Стрийського р-ну Львів. обл.).

Літ.: Голубець М. Малярі-василіани на тлі західноукраїнського малярства XVIII ст. *ЗЧВВ.* Львів, 1930. Т. 3. Вип. 3; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КАЗАНОВИЧ
Павло

(18 ст.) – іконописець, ієромонах. Чернечий чин здійснював у Межигірському Спасо-Преображенському монастирі на Київщині (нині не існує, терени селища Нові Петрівці Вишгородського р-ну Київ. обл.). У 1747 був викликаний у Троїце-Сергієву лавру (нині в м. Сергієвому Посаді Москов. обл. РФ) для виконання нового розпису. Працював учителем у іконописній школі, заснованій при лаврі. Мав 10 учнів із с. Холуй (нині Южського р-ну Іванівської обл., РФ).

Літ.: Шпачинский Н. А. Киевский митрополит Арсений Могилянский и состояние Киевской митрополии в его правление (1757–1770). Киев, 1907; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КОЗАЧИНСЬКИЙ
Іван Павлович –
див. **КОСАЧИНСЬКИЙ / КОЗАЧИНСЬКИЙ**
Іван Павлович
КОЗАЧИНСЬКИЙ
Прокопій Софонійович

(1860, містечко Глодоси, нині село Новоукраїнського р-ну Кіровоград. обл. – ?) – живописець. Походив із родини сільського дяка. Навч. в живописній школі при типографії КПЛ, яку успішно завершив у 1878 (?). Згодом вступив до ІАМ в м. Санкт-Петербурзі (нині РФ).

Тв.: «Драперія» (1879).

Муз.: МАМ.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 2. Спр. 694.

Літ.: ХН СССР. Санкт-Петербург, 2002. Т. 5; Уманцев Ф. Матеріали до словника вітчизняних мистців, ремісників, керівників художніх робіт та меценатів XVIII – початку XX ст. (за документами архіву Києво-Печерської лаври). *СМ.* 2008. Чис. 1 (21).

Р. Забашта

КОЗАЧКОВСЬКИЙ (KOZACZKOWSKI)
Аверкій Симонович (Abercius)

(18 ст.) – гравер. Жив і працював у м. Києві в першій половині століття. Гравірував на міді. Використовував техніку офорту і т. зв. чорну манеру (maniere noire). Деякі гравюри майстра є повторами зображень західноєвропейських майстрів (пор. його образ «Взяття Божої Матері на небо» з книги «Акафісти» (КПЛ, 1731) та відповідне зображення роботи майстра Martin'a Engelbrecht'a «Assumptio B. Mariae Virginis»). Водночас є приклади копіювання робіт К.А.С., як-от титульна рамка книги «Псалтирь… съ толкованіе(е)мъ…» почаївського друку 1789. Відомий за підписними творами й кліше (підписи у вигляді повного наймення: Abercius Kozaczkowski, A. Kozaczkowski, Аверкій Kozaczkowski, Аверкій Козачковскі, Изобрази Аверкий Козачковский, чи монограми: А. К.).

Тв.: гравюри в книзі «Апостол» (КПЛ, 1722): титульна рамка (угорі Бог-Отець держить хрест із розп'ятим Ісуса Христа, нижче – образи дванадцяти апостолів із книгами) підпис: Изобрази І: Kozaczkowsky Року аѱкѣ [1722]; у книзі «Псалтирь Толковая» (КПЛ, 1728): титульна рамка (обабіч заголовка: цар Давид та пророк Нафанаїл, внизу – вид КПЛ)», підпис: Изобрази Аверкій Козачковский (існують пізніші копії рамки на міді й на дереві); у книзі «Акафісти» (КПЛ, 1731): титульна рамка (угорі – Бог Отець, на боках – колони із чотирма образами в медальйонах, унизу – апостоли біля гробу Божої Матері)», підпис: Изобрази Аверки Козачковскій; «Взяття на небо Божої Матері», підпис: А. Козачковский (титул. арк. зв.); «Благовіщення», підпис: Abercius Kozaczkowski (арк. 2 зв.); «Ісус Христос з книгою (сидить на веселці в оточенні ангеліів і херувимів)», підпис: А... К... (арк. 45 зв.); «Собор янголів». підпис: А... К... (арк. 85 зв.); «Іоанн Предтеча з житійними сценами», підпис затерто (арк. 98 зв.); «Успіння Божої Матері», підпис: Аверкій Kozaczkowskij (арк. 107 зв.); «Ісус Христос посеред апостолів», без підпису (арк. 156 зв.); «Св. Миколай» (арк. 164 зв.); «Хрест з янголами» (арк. 209 зв.); «Божа Матір біля Хреста (зі сценою покладання Христа в гріб)», підпис: Sculp. Abercius Kozaczkowskij (арк. 219 зв.); «Собор усіх святих», підпис: А. Kozaczkowski (арк. 225 зв., 320 зв.); «Богородиця (в оточенні янголів)», підпис: А... К... (арк. 234 зв.); «Страшний суд», підпис: Изобрази Аверкій Козачковскій (арк. 245 зв.); «Покладання Ісуса Христа в гроб», підпис: А... К... (арк. 271 зв.); «Воскресіння Ісуса Христа», без підпису (арк. 280 зв.); «Ісус Христос у потирі» (арк. 286 зв.); у книзі «Новый Завѣт» (КПЛ, 1732, 1733): титульна рамка (угорі – Воскресіння Ісуса Христа, на боках – пророк Моїсей та Ісус Христос з державою)», підпис: Sculpsit Abercius Kozaczkowski (титульний арк.); у книзі «Новый Завѣт с приобщеніем Псалтиря…» (КПЛ, 1732): «Взяття Божої Матері на небо» (титул. арк. зв.); гравюри в книжці «Трефологіон» (КПЛ, 1734): «Успіння Божої Матері», датований підпис: Изобр. Аверкій Козачковскій аѱлѣд [1734]; «Покладання у гроб Ісуса Христа», підпис: Sculpsit Abercius Kozaczkowski paculle; «Велика Лаврська церква з печерами по бока», підпис: А. К.; гравюра в книжці «Анфологіон» (КПЛ, 1734, 1745): «Взяття Божої Матері на небо», датований підпис: Изобр. Аверкій Козачковски аѱлд [1734]; гравюра (техніка т. зв. чорної манери) із книги «Служебник» (КПЛ, 1740): «Розп'яття (з пристоячою Богородицею і двома янголами вгорі)», підпис: А. К.; гравюри з книги «Псалтирь Толковая» (КПЛ, 1741): титульна рамка (титульний арк.); «Цар Давид» (арк. 37 зв.); «Гибель фараона» (арк. 264 зв.); гравюри у виданнях «Новаго Завѣта» (КПЛ, 1741, 1747, 1773); кліше: з образом «Благовіщення (із сімома медальйонами та емблемами)», підпис: Sumptibus D.

Simeonis Markiewicz. Sc. Kozaczkowski; з образом «Царя Давида (біля ніг – ягня, гуслі й амфора, перед ним стоїть пророк, на другому плані Давид і Вірсавія)», підпис: Изобрази Аверкій Козачковски.

Дж.: ІР НБУВ. Кужбушки XIX–63, XIX–68, XIX–101.

Літ.: Ровинский Д. Подробный словарь русских граверов XVI–XIX вв. Санкт-Петербург, 1895. Т. 1, 2; Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Київ, 1926; Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Дод. 1. Київ, 1927; Києво-Печерський державний історико-культурний заповідник. Стародруки XVI–XVIII ст. : каталог. Київ, 1971; Жолтовський П. М. Малюнки Києво-Лаврської іконописної майстерні. Київ, 1982; Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Львів, 1984. Кн. 2. Ч. 1 (1701–1764); Deluga W. Grafika z kręgu Ławry Pieczarskiej i Akademii Mohylańskiej XVII i XVIII wieku. Kraków, 2003; Бочковська В. Г., Хауха Л. В., Адамович В. А. Каталог видань Почаївського та Унівськкого монастирів XVIII–XX ст. з колекції Музею книги і друкарства України. Київ, 2008; Tkachuk V. Averkiy Kozachkovskyi and Western Sources of Kyiv Prints, 1720s–40s. *Print Quarterly*. 2023. Vol. 40. № 3.

Р. Забашта

КОЗИК / КОЗІК
Михайло Якимович

(02.10/20.11.1879, м. Семенівка, нині Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл. – 02.01.1947, м. Львів) – живописець, графік, монументаліст, педагог. Член Київ. т-ва художників (1915), Т-ва діячів укр. пластичних мист-в (1918), АХЧУ (1926–29), УМО (1929–31), СРХУ (1938), СУОМ (1943). Навч. в худ. майстерні при монастирській школі, упродовж 1897–1904 – в іконописній школі-майстерні при КПЛ (викл. І. Їжакевич). Брав участь у розписі іконостаса в Борисоглібській церкві на Подолі (м. Київ, разом із Г. Крушевським; не збереглися). Упродовж 1904–09 навч. в КХУ (викл.: Г. Дядченко, М. Пимоненко, І. Макушенко, В. Менк, І. Селезньов), у 1905–07 був виключений за участь у революційних подіях (розповсюджував листівки, був заарештований як член соціал-демократичного гуртка, утік; у 1907 – поновлений). У 1909–13 навч. в МУЖСА (викл.: К. Коровін, Л. Пастернак), 1913–14 – у ВХУ АМ (викл.: М. Дубовський, Д. Кіплік). Викладав у КХУ (1915–25), КХШ, КХІ (1925–32; з 1925, за іншими даними – 1939, – професор), ХХІ (1932–41). Під час ІІ СВ перебував в окупованому м. Харкові, керував ХХІ, брав участь у реставрації церкви в м. Бучачі (Тернопол. обл.); викладав у ЛХПШ (1943); переховував свого колишнього студента С. Грузберга, який утік із нім. концтабору. Останні роки жив у Львові. Автор портретів, пейзажів, побутових та іст. картин. Учасник вист. у Києві (від 1911), м. Санкт-Петербурзі, м. Полтаві (об. – 1913), м. Москві (нині РФ, від 1914, «Москов. т-во художників», «Москов. т-во любителів мистецтв» та ін.), Харкові (від 1927), зокрема Другої вист. в Києві та Полтаві, організованої С. Васильківським, В. Кричевським, П. Холодним. Персон. виставка – Львів (1979, ретроспективна). Іменем **К.** названо вулицю в Львові.

Тв.: живопис – «Портрет селянки» (1900-і), «Дружина» (1916, 1940), «Далечінь Дніпра», «Хутір», «На Чорному морі» (усі – 1917), «На терасі», «Портрет М. Біляшівського» (об. – 1919), «Урожай» (1927), «Сама собі господиня» (1927), «Мати» (усі – 1927), «Дочка», «Засоби закріпачення людини» (об. – 1929), «Над Дніпром. Весна» (1920-і), «Дніпрогес» (кін. 1920-х), «Автопортрет», «Бульдонежі» (об. – 1930), «Моя палітра» (1934), «Сестри», «Піонерка з квітами» (об – 1935), «Дівчина з бузком», «Весна в зоопарку» (об. – 1936), «Червонофлотець в гостях у колгоспників»), «Літній день. Село Яреськи» (об. – 1938), «Хати на Полтавщині», «Малий Тарас слухає розповідь свого діда», «Дорога на Димер на Київщині» (усі – 1939), «Річка взимку», «Натюрморт» (об. – 1940), «Дівчина з ліхтарем» (1942), «Портрет селянки», «Дерев'яна церква в Дрогобичі»; розпис церков – с. Бородаївка (нині Кам'янського р-ну Дніпр. обл., 1904), с. Пустовійтове, с. Глобине (об. – 1905, нині Кременчуцького р-ну Полтав. обл.) і Спасо-Преображенський собор у м. Білій Церкві (1906, нині центр району Київ. обл.) (усі – у співавт. з К. Трохименком); графіка – «Т. Шевченко» (1920), «Т. Шевченко – хлопчик» (1924), іл. до укр. дитячих книжок і підручників (1918–1919), на мотиви творів Т. Шевченка (1920–1930-і), до творів Марка Вовчка (1937), повісті «Стара фортеця» В. Бєляєва (1946); оформлення Літ.-мемор. музею-садиби І. Франка в с. Нагуєвичі (Дрогобицького р-ну Львів. обл).

Муз.: НХМУ, НМЛ, ОХМ, ХХМ, ДОХМ, Сум. ХМ, НМТШ; Центр. музей ЗС РФ (Москва).

Літ.: Козік М. Я. Каталог виставки, присвячений 10-річчю з дня смерті художника. Львів, 1958; ІУМ : в 6 т. Київ, 1967. Т. 5; СХУ. Київ, 1973; Шевченківський словник. Київ, 1976. Т. 1; Волошин Л. Пісня про природу краси. *Жовтень*. 1980. № 10; Михайло Якимович Козик. Живопис : каталог. Львів, 1981; Михайло Якимович Козик (1879–1947). Живопис. Львів, 1981; МУЕД. Київ, 1992; МУБД. Київ, 1997; Козик Л. Сповідь душі. *Високий замок* (Львів). 1999. 22 вересня; ХН СССР. Санкт-Петербург, 2002. Т. 5; ХУЕД. Київ, 2006; ІУМ : в 5 т. Київ, 2006. Т. 4; Російський та український живопис 1920–1930 років : каталог. Донецьк, 2007; Волошин Л. Михайло Козик. Роки творчого становлення (1879–1914). *Художня культура. Актуальні проблеми*. 2010. Вип. 7; ЕСУ. Київ, 2013. Т. 13.

О. Ламонова, Г. Скляренко

КОЗІН
Петро Дмитрович

(19.11.1926 с. Камаєво, нині м. Саранськ РМр, РФ – 22.12.2013, м. Черкаси) – живописець. Упродовж 1941–43 навч. в худ. студії СХ МАРСР, 1948–48 – у ЛТПКПР, 1950–56 – у ЛДІПДМ. У 1956 – диплом на тему «Страйк львівського пролетаріату 1902 р.» для ЛІМ (кер. Р. Сельський, спеціальність монумент.-декор. живопис). У 1958–65 – робота у худфонді (м. Львів), 1965–98 – у худфонді (Черкаси). З 1947 брав участь у виставках. Персон. виставки: м. Дрогобич (2002), Львів

(2002), Черкаси (2002, 2006, 2010). Батько художника В. Козіна.

Тв.: «Земляк» (1963), «Балада про солдата» (1974), «Син полка» (1975), «Рось» (1980), «Вечірній дзвін» (1994), «Данило-майстер» (1998), ін.

Муз.: НМЛ, ЛІМ, ЧХМ, ДІКЗ, УКМ.

Дж.: Архів ЛНАМ. Ф. Р-1653. Оп. 2-ОС. Сп. 574.

Літ.: СХУ. Київ, 1973; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 16.

Г. Хорунжа, Т. Довгун

КОЗЛОВ
Анатолій Олександрович

(20.11.1913, с. Чердакли, нині центр району Ульянівської обл., РФ – 11.05.1979, м. Сімферополь, нині АР Крим) – графік, монументаліст. Член НСХУ (1963). Учасник ІІ СВ. Від 1931 – у м. Ленінграді (нині Санкт-Петербург, РФ). Упродовж 1933–36 навч. в Ленінградському ун-ті (нині Санкт-Петербурзький держ. ун-т) на біологічному ф-ті. У 1931–36 відвідував приватні худ. студії Л. Янова, А. Еберлінга. Протягом 1937–41, 1950–53 навч. в Ленінградському худ.-педагогічному училищі (викл.: В. Гринер, І. Губанов, К. Кардабовський, Л. Громов, дипл. робота – «Повстання Ваулі Піеттоміна»). Працював художником-ілюстратором у вид-ві гідрографічного управління ВМС (1949–51), в архіт. групі «Ленморпроекту» (1951–52), на Ленінградському худ.-виробничому комбінаті (1952–54). Від 1954 – у Сімферополі (Крим). Працював на Сімф. худ.-виробничому комбінаті (1954–79). Створював переважно пейзажі в різних графічних техніках (акварель, олівець, лінорит, кольоровий лінорит), екслібриси. Звертався також до пром. графіки, оформлював інтер'єри, вистави для будинків культури, клубів. Учасник вист. від 1937. Персон. виставки: Сімферополь (1966, 1968, посмертні – 1986, 1993, 2018), м. Севастополь (1966), м. Одеса (2006, посмертна).

Тв.: графіка – «Оленеводи з Яр-Сале» (1949), «Рання весна» (1951), «Під Ленінградом. Токсово» (1953), «Москва. Старе та нове», «Натюрморт із дичиною» (об. – 1954), «Петропавлівська фортеця» (1950-і), «Квітучий мигдаль» (1961), «Чуфут-Кале» (1960), «Вартова башта Черку-Кермен» (1962), «Пейзаж із водоймищем», «Бахчисарай. Дюрбе» (об. – 1963), «Берег річки Неви» (1964), «Флокси» (1965), «Путівець», «Судак. Георгіївська вежа» (об. – 1966), «Рожевий вечір», «Новий Світ» (об. – 1969), «Ялта. Сутінки» (1960-і), «Скеля-парус» (1971), «Бахчисарай. Ханський палац», «Весна у Соколиному» (об. – 1972), серії: «За Полярним колом» («Цегляний завод в Салехарді», «Воркута будується», «Ненецька дівчинка. Новий порт», «Тундра з озерами за Ньюпортянським», «Правий берег Обі біля Яр-Сале» та ін., 1946–47), «Тундра» (1947), «На трасі Воркута – Салехард» (1948), «Північ» (1950), «Інкерман» (1958), «Пейзажі Криму» (1958–61), «Кримська старовина» (1959) «Історичні пам'ятки і пейзажі Криму» (1966), «Мініатюри про Крим» (1970); оформлення інтер'єрів – павільйони «Радгоспи» і «Ленінград і Північний захід» для ВСГВ (1954, у співавт.), Сімферопольський залізничний вокзал (1955), драм. театр ім. О. Пушкіна в м. Керчі (1958; АР Крим); фриз «Від сохи до ракет» (Будинок культури у с. Нововасилівка Мелітопол. р-ну Запоріз. обл., 1963), панно «Весна у заповідному гаю» (1973, пансіонат «Новий світ», Крим), «Останній караван генуезців. 1475 р.» (1975); оформлення вистав – «Витівки Скапена» Ж.-Б. Мольєра (1939), «Острів скарбів» за Р. Л. Стівенсоном (1942), «Платон Кречет» О. Корнійчука (1943); нагрудні знаки – «Юннат Криму», «Майстер виноградарства і садівництва» (об. – 1957), «Спортивний» (1963).

Муз.: СмфХМ, СХМ, Рос. держ. музей Арктики та Антарктиди (м. Санкт-Петербург, РФ).

Літ.: Турченко Ю. Український естамп. Київ, 1964; А. А. Козлов. Выставка акварелей и графики : каталог выставки. Симферополь, 1966; УРХ. Київ, 1972; СХУ. Київ, 1973; Сучасна українська акварель : альбом. Київ, 1978; Крымский пейзаж : альбом. Киев, 1990; ХН СССР. Санкт-Петербург, 2002. Т. 5; Бахчисарай в изобразительном искусстве : альбом. Симферополь, 2005; ХУЕД. Київ, 2006; ЕСУ. Київ, 2013. Т. 13.

О. Ламонова

КОЗЛОВСЬКИЙ
Володимир Іванович

(1867, ? – 1930, ?) – живописець. Співзасновник Т-ва художників-киян (1914). Автор побутових сцен, міських і сільських краєвидів, позначених рисами імпресіонізму. Учасник вист. Київ. ТЗМ (1890-і), ТПХВ (1894), благочинної вист. на користь студентів в КУ (1918) та ін.

Тв.: «Дорога на Святошин» (1913), «Пташиний двір» (1915), «Після грози» (1 чв. 20 ст.) та ін.

Літ.: Коваленський А. Про всяку всячину. Київ, 1930; ЕСУ. Київ, 2013. Т. 13; ТЮРХ. Одеса, 2014.

О. Ламонова

КОЗЛОВСЬКИЙ
В'ячеслав Серафимович

(23.12.1927, с. Ново-Кладово, нині Старооскільського р-ну Бєлгород. обл., РФ – 16.10.1989, м. Миколаїв) – графік, живописець. Член НСХУ (1980). Упродовж 1954–59 навч. в Дніпр. ХУ (викл. Г. Чернявський; дипл. робота – «Нічна зміна», кер. Л. Вітковський). Від 1961 – у Миколаєві. Працював художником Укр. обласного драм. пересувного театру ім. Тараса Шевченка / Обласний укр. музично-драм. театру; на телебаченні та комбінаті Худ. фонду УРСР. Звертався до різних живописних та графічних технік (олія, темпера, пастель, акварель, гравюра на картоні); автор ескізу рад. герба Миколаєва (1969). Учасник худ. вист. від 1960. Персон. виставки – Миколаїв (1979, 1980).

Тв.: живопис – «Сталевари» (1960), «Заочники» (1961), «Зміна» (1963), «До вечора» (1964), «Тиша» (1965), «Лелеки» (1968), «Сорок перший» (1969), «Доярка Ніна» (1970), «Розлив» (1972), «З Великої землі. Десант» (1973–74), «Корабели» (1975), серії – «Партизани» (1975), «Сорокові грозові» (1977), «У нас на Бузі» (1979), «Південно-Уральська АЕС – будується» (1979), «Ми будуємо кораблі» (1980), «Мій край» (1981), «Корабели» (1982), «Здолали, перемогли» (1985); графіка – «Для нових кораблів» (1972), «З риболовлі» (1974, варіант – 1984); стела «Ольшанці» (1980-і).

Літ.: Каталог групповой выставки художников Николаевских художественно-производственных мастерских (Н. С. Главчев, В. С. Козловский, А. Д. Покосенко). Николаев, 1979; Вровень с жизнью : альбом. Киев, 1983; Майстри пензля – ювілею. *Південна правда* (Миколаїв). 1979. 18 лютого; Солдат читає вірші. *Південна правда* (Миколаїв).1983. 18 серпня; ХН СССР. Санкт-Петербург, 2002. Т. 5; ЕСУ. Київ, 2013. Т. 13.

О. Ламонова

КОЗЛОВСЬКИЙ
Іван Хомич

(? – 1796 ?, м. Київ ?) – іконописець. Відомий за писемним джерелом. Майстер київського іконописного цеху. Згаданий під роком смерті.

Дж.: «Ревизская сказка»... ЦДІАУ(К). Ф. 462. Оп. 1. Спр. 1.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КОЗЛОВСЬКИЙ
Костянтин Степанович

(1905 / 21.05/3.06.1906, м. Київ – 7.03.1975, там само) – графік. Навч. на відділі живопису КХІПШ (1922–24) в М. Козика, Ю. Михайліва, К. Єлеви та на поліграфічному ф-ті КХІ (1925–30) в С. Налепинської-Бойчук, І. Плещинського, В. Юнга, О. Усачова, В. Касіяна. Працював переважно в галузі станкової графіки та мист-ва книги, насамперед художником у вид-вах «Молодий більшовик» (1937–41) і «Мистецтво», керував худ. студією в Київ. палаці піонерів. Невдовзі після мобілізації в 1941 опинився в оточенні, у липні цього самого року потрапив у полон, у вересні 1942 примусово вивезений до Німеччини, де працював до квітня 1945. У 1949 військовим трибуналом Київ. військового округу засуджений до 25 років таборів за зраду батьківщині (співпрацю з нацистами), у 1955 амністований зі зняттям судимості та відновленням у правах. Проживав у м. Білій Церкві, у 1957 повернувся до Києва. Керував студією малювання в Київ. палаці піонерів, викладав різьблення по дереву в Будинку нар. творчості (1960–70-і). Персон. вист. відбулись у містах: Києві (1938), Харкові (1939); Москві (1940), Вологді (1963), Воронежі (1964), Кемерово (1965), Тамбові (1965), Красноярську (1966), Якутську (1967), Ленінграді (нині Санкт-Петербург, 1967), Іжевську (1971) (нині усі – РФ), Баку (1969, нині АзР) та ін.

Тв.: серії ксилографій «Робітничо-селянська Червона армія» (1937–38, аркуші «Розвідник», «У засідці», «Перед атакою», «На кордоні», «Маневри» та ін.), «Соціалістичний Київ» (1937–38, аркуші «Особняк на Печерську», «Види Києва. Бульвар ім. Т. Шевченка», «Планування схилів правого берега Дніпра. Вид на схили біля станції мотофлоту», «Загальний вигляд майдану ім. III Інтернаціоналу після реконструкції Українського будинку оборони», «Музей українського народного мистецтва» та ін.), «Шевченківські місця» (1938–39, аркуші «Дорога до заповідника Шевченка», «Вхід у заповідник», «Могила Шевченка», «Стара Прохорівка», «Дуб Шевченка», «Сосна Гоголя» та ін.), «Київ – місто герой» (1961, аркуші «Метро "Дніпро"», «Площа Б. Хмельницького», «Університет», «Будівля Верховної Ради», «Будинок-музей Шевченка» та ін.), «Старий Київ» (1970–71, аркуші: «Будинки на Шулявській вулиці», «Київ. Борщагівська 123–125», «Київ. Польова вулиця» та ін.); акварелі «Вдалечині – Північний Урал», «Північна Аврора» (об. – 1953), «Північ сьогодні» (1953); рисунки «Зима на Ротку» (1956), «Весняні клопоти» (1958); екслібриси І. Хотінка (1937), М. Рильського (1959), А. В'юника (1962), Я. Бердичевського, І. Мямліна, М. Сар'яна (усі – 1963), П. Коріна (1964), А. Ахматової, С. Гебус-Баранецької (об. – 1965), Г. Логвина, В. Вітрука (об. – 1969), Н. Мозгової, Б. Лівиха (об. – 1970), В. Манжуло (1971), І. Пандула (1972); оформлення книжок «Нариси бурси» М. Пом'яловського (1935), «Зорані межі» Е. Шехтмана (1937), обкладинки книжок «Через одинадцять морів і два океани» М. Поляновського (1936), «Початок пісні: поезії» І. Неходи (1937), «По річках України» О. Юденич (1938); стаття «Вистава ленінградської графіки в Києві» («Малярство і скульптура», 1938, № 12).

Муз.: НХМУ, Білоцерківський КМ, ДІМ, ДМОМ, Вологодська обласна ХГ, Далекосхідний ХМ (Хабаровськ), ІОХМ, Таруська КГ, Пермська ХГ, Державний музей історії, літератури, мистецтва і культури Алтаю (Барнаул, РФ).

Літ.: В майстерні художника. *Малярство і скульптура*. 1938. № 11; Густ А. Виставка графіки К. С. Козловського. *ОМ*. 1939. № 7; Бескин О. Украинские графики. *Искусство*. 1940. № 5; Константин Козловский : каталог / предисл. С. Ивенского. Вологда, 1963; Книжные знаки К. С. Козловского : каталог выставки. Воронеж, 1964; Білко М. У співдружності з поетами. *Літературна Україна*. 1965. 14 травня; Книжные знаки К. С. Козловского и К. К. Козловского (Киев) : каталог выставки. Кемерово, 1965; Константин Козловский : каталог. Тамбов, 1965; Константин Козловский : каталог выставки / сост. Я. Бердичевский, вступ. ст. И. Мямлина. Красноярск, 1966; Выставка графики. К. С. Козловский / ред.-составитель И. С. Пандул. Якутск, 1967; Константин Козловский : каталог выставки / сост. Я. Бердичевский ; авт. вступ. ст. В. Осокин. Баку, 1969. Вып. 2; Графические работы К. С. Козловского, К. К. Козловского : каталог выставки / вступ. ст. Н. Розенбер. Ижевск, 1971; Митці України : енциклопедичний довідник. Київ, 1992; МУБД. Київ, 1997; ХН СССР. Санкт-Петербург, 2002. Т. 5; Бердичевский Я. Еврейские книжники. Из истории людей и экслибрисов. *Єгупець : худ.-публіц. альманах*. Київ, 2005. Вип. 15; ХУЕД. Київ, 2006; Бердичевский Я. Мир библиофила глазами художника: об экслибрисах Константина Козловского. *Библиофилы России : альманах*. Москва, 2007. Т. 4; ЕСУ. Київ, 2013. Т. 13; Козаченко В. А. Творча спадщина династії відомих художників-графіків XX ст. батька та сина Козловських на теренах українського арт-простору (огляд колекції Білоцерківського краєзнавчого музею). *Юр'ївський літопис*. Біла Церква, 2016. № 15; Нікітін Д. Архів Костянтина Козловського у збірці НХМУ. *Мистецтво. Музей. Діалоги*. Київ, 2022.

І. Ходак

КОЗМА

(17 ст.) – різьбяр. Відомий за підписним і датованим виробом. Працював у Галичині. Різьбив на дереві. Автор ручного церковного хреста із церкви с. Да-

лява (нині Дрогобицького р-ну Львів. обл.). Фігуративна рельєфна різьба виконана в реалістичній манері, пластичні форми дещо стилізовані; рамка-обрамлення декороване геометричним орнаментом. Техніка виконання відзначається вправністю. Можливо, майстер **К.** тотожний різьбяреві 17 ст. Кузьмі.

Тв.: ручний хрест (1680, с. Далява Львів. обл.).

Муз.: НМЛ.

Літ.: Свєнціцка В. Різьблені ручні хрести XVII–XX вв. Львів, 1939. Ч. 1; Ч. 2.

Р. Забашта

КОЗЮРЕНКО
Михайло Єрмолайович

(18 / поч. 19 ст.) – іконописець. Відомий за писемним джерелом. Майстер київ. іконописного цеху.

Дж.: «Ревизская сказка»... ЦДІАУ(К). Ф. 462. Оп. 1. Спр. 1.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КОЗЮРЕНКО
Олександр Григорович

(22.02.1892, с. Гнилякове, нині с. Дачне Біляївського р-ну Одес. обл. – 28.05.1959, м. Київ) – графік, карикатурист. Засл. діяч мист-в УРСР (1950). Упродовж 1912–15 навч. в ОХУ. Від 1920 співпрацював із газ. «Харків. пролетарій», «Селянська правда», «Колгоспне село» (усі – Харків), «Радянська Україна» («Советская Украина»), «Комуніст», «Більшовик»; журн. «Червоний перець», «Всесвіт» (усі – Київ). У 1924–59 – провідний художник журн. «Перець». Також ілюстрував книги. Під час ІІ СВ був художником фронтової преси, газ. «Комуніст Таджикистану». У 1943 працював в Укр. держ. вид-ві при ЦК КП(б)У в м. Москві (нині РФ). Учасник вист. від 1932. Персон. виставка (посмертна) – Київ (1961).

Тв.: карикатури – «Криза», «Китайські ліхтарики», «У нас в Америці, негри на висоті» (усі – 1948), «Шарль де Ґолль в капелюсі Наполеона» (1950), «Коли ричить британський лев» (1951), «Повітряний перукар», «Казка українського лісу», «Сійся, родися» (1953), «Любов до гробу», «Гостинність по-американськи», «Нова свобода в Новому світі», «Що таке кукурудза?» (1955, у співавт. з В. Гливенком), серія «Живі трупи» (1957); плакати – «Два чоботи – пара» (1945), «Зміюка із схрони» (1945), агітвікно «Свиня під дубом віковим» (1944, у співавт. з В. Гливенком).

Літ.: Виставка творів Олександра Григоровича Козюренка : каталог. Київ, 1961; ІУМ : в 6 т. Київ, 1967. Т. 5; ІУМ : в 6 т. Київ, 1968. Т. 6; Олександр Козюренко : каталог. Київ, 1973; СХУ. Київ, 1973; МУЕД. Київ, 1992; МУБД. Київ, 1997; ХН СССР. Санкт-Петербург, 2002. Т. 5; ХУЕД. Київ, 2006; ІУМ : в 5 т. Київ, 2007. Т. 5; ЕСУ. Київ, 2013. Т. 13.

О. Ламонова

КОКЕЛЬ / КИРИЛОВ / АФАНАСЬЄВ
Олексій Афанасійович

(13.03.1880, с. Тархани, нині Батиревського р-ну Чуваської Республіки, РФ – 04.02.1956, м. Харків) – живописець, графік. Член худ. об'єднання «Союз молоді» («Союз молодёжи», 1910, м. Санкт-Петербург), ТХХ (1916–20), об'єднання «Союз мистецтв» (співзасновник та керівник, 1917–19, Харків), АХЧУ (1924 / 1926, член-засновник і голова Харків. філії (1924–25)), СРХУ (1938). Навч. в Тарханському сільському училищі, у 1900–03 – у Нормальній школі малювання та приватній студії О. Маковського (Санкт-Петербург, нині РФ), у 1904–06 – на Вищих педагогічних курсах при ІАМ, 1903–12 – вільний слухач ІАМ (викл.: І. Рєпін, П. Чистяков, Д. Кардовський, В. Савінський, Я. Ціонглінський). У 1912 отримує звання художника (за картину «Чайна»). У 1913 – пенсіонерська поїздка по Західній Європі (Німеччина, Франція, Італія); експонував картини на Всесвітній виставці. Від 1916 – у Харкові. Упродовж 1916–21 – викладач ХХУ. У 1918–22 – зав. секцією образотв. мист-ва (обрсекцією) політичного управління Харків. окружного військового комісаріату; у 1919–20 займався агітаційно-масовим мист-вом: створював політичні плакати, карикатури, панно, брав участь у розписі агітпоїзда «Червона Україна» (1920), оформив ІІІ і V Всеукр. з'їзди Рад, декорував Харків для зустрічі ІІ з'їзду Комінтерну. У 1921 – один із засновників ХХІ, упродовж 1921–23 – його перший ректор, у 1922 – професор, від 1939 – зав. кафедри рисунку, від 1940 – зав. кафедри рисунку та графіки. Також викладав у 1-му робітничому технікумі (1919), худ. профшколі (1923), ХІБІ (1936, доцент кафедри образотворчого мист-ва) (усі – Харків). У 1944 – делегат на з'їзд художників України. Учасник вист. від 1910, зокрема, «Союз молоді» (1910), м. Мюнхен (нині ФРН, 1913), м. Венеція (нині ІтР, 1914), 44-а вист. ТПХВ (1915), вист. АХЧУ (1926–30). Персон. виставки: с. Тархани (1905), Харків (1960, 1980), м. Київ (1980), м. Чебоксари, нині РФ (1980). Ім'я **К.** носить дитяча ХШ в с. Тархани.

Тв.: живопис – «Портрет сестри Пелагеї» («Портрет чувашки / чуваської жінки», 1905–1906), «Уральський завод», «Чайна» (об. – 1912), «Рибацький берег на Капрі», «Італійці» (об. – 1913), «Вінчання. Чуваші» (1920), «Безпритульник Васька» (1924), «Вартовий революції» (1927), «Лікнеп» (1930–1934), «Нагородження ударниць» (1931), «Колгоспний базар» (1934), «Ізюм. Вид на Кременець», «На соляних промислах» (об. – 1936), «Товариш К. Ворошилов у танкістів» (1937), «Донець» (1955), панно «Як денікінська сволота святкує тимчасову перемогу» (1920); графіка (акварель, гуаш, кольоровий олівець, пастель) – цикл «Чуваська сюїта» (1919–56), «Старий робітник», «Три портрети» (об. – 1926), «Автопортрет» (1937).

Муз.: НХМУ, ХХМ, ДОХМ, музей НАОМА, музей ХДАДМ; Чуваський держ. ХМ (м. Чебоксари), Музей О. А. Кокеля (с. Тархани) (об. – РФ).

Літ.: ІУМ : в 6 т. Київ, 1967. Т. 5; СХУ. Київ, 1973; Присталенко Н. Художник і педагог (до 100-річчя з дня народження О. О. Кокеля).

ОМ. 1980. № 6; Кокель Алексей Афанасьевич. Воспоминания современников и учеников. Чебоксары, 1980; Алексей Афанасьевич Кокель. Выставка произведений, посвященная 100-летию со дня рождения художника : каталог. Киев ; Харьков, 1980; МУЕД. Київ, 1992; МУБД. Київ, 1997; ХН СССР. Санкт-Петербург, 2002. Т. 5; Садков Н. Алексей Афанасьевич Кокель (к 125-летию со дня рождения). *Народная школа*. 2004. № 6; ХУЕД. Київ, 2006; Творческое и духовное наследие А. А. Кокеля. Материалы Международной научно-практической конференции, посвященной 123-летию со дня рождения выдающегося художника и педагога Алексея Афанасиевича Кокеля. Чебоксары, 2006; Російський та український живопис 1920–1930 років : каталог. Донецьк, 2007; ІУМ : в 5 т. Київ, 2007. Т. 5; Немцова В. Проблемы становления харьковской региональной художественной школы (теоретический и исторический аспекты). *Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті.* 2008. № 4/5/6; Васильев В. Алексей Афанасьевич Кокель. 1880–1956. Чебоксары, 2009; ЕСУ. Київ, 2013. Т. 13.

О. Ламонова, Г. Скляренко

КОКІН
Михайло Олександрович

(16.07.1921, м. Катеринослав, нині Дніпро – 22.06.2009, там само) – живописець, член СРХУ (1956). Засл. худож. УРСР (1976). Нар. худож. України (2001). Учасник ІІ СВ. Перші навички худ. ремесла отримав у 12-річному віці в студії Дніпр. палацу піонерів. Кер. студії В. Дев'ятнін помітив здібності підлітка, порадив продовжити худ. освіту. Навч. в ДХУ (1936–41). Після ІІ СВ завершив навчання в ДХУ (1947; викл. М. Панін). Упродовж 1948–54 продовжив здобувати освіту в КДХІ (викл.: С. Григор'єв, В. Костецький, Г. Меліхов). Дипл. робота **К.** отримала золоту медаль на Першій всесоюз. вист. дипл. робіт у м. Москві (нині РФ, 1954). Працював головним художником Дніпр. худ. виробничого комбінату (1965–87). Здебільшого писав пейзажі та портрети. З 1997 регулярно виїздив до ФР, вивчав мистецтво імпресіоністів, захоплювався пленерним живописом. Брав участь в обласних вист. із 1947, респ. – з 1957. Персон. вист. проходили в Дніпропетровську (нині Дніпро) (1959, 1972, 1978, 1981, 1985, 1991, 2001, 2008), м. Києві (1959, 1962, 1985); посмертна вист. відбулася в м. Кривому Розі (2010–11). На будинку в Дніпрі, де жив і працював художник, відкрили пам'ятну дошку.

Тв.: «Україно моя!» (цикл творів, 1959–2003), «Камчатка» (цикл творів, 1970–74), «Чукотка» (цикл творів, 1974–79), «Крим» (цикл творів, 1984–86), «Човни» (1959), «Лісозавод» (1961), Зима» (1970), «Чайки» (1970), «Мій друг – підводник» (1971), «Біля колодязя» (1974), «Осінь у Криму» (1974), «Весна» (1975), «Літо» (1980), «Казантип», «Червона калина (об. – 1980-і), «Біля села Лаврове» (1983), «Весна на Десні» (1985), «Півонія» (1998), «Натюрморт», «Натюрморт з кавуном», «Натюрморт з гладіолусами» (усі – 2000), «Натюрморт з бузком», «Квіти та фрукти, натюрморт», «Натюрморт із соняшниками» (усі – 2000), «Квітуча гілка» (2001), «Білий бузок» (2003), «Літо» (2003), «До чаю» (2005).

Муз.: ДХМ, ДОХМ, МкХМ, ЖОКМ, ХрХМ, ДнІМ, КПДІМЗ, Музей історії міста Каховки (Херсон. обл.), ЧОХМ, ДОХМ, КПДІМЗ, ШНЗ.

Літ.: МУЕД. Київ, 1992; Богданова Л. Іспит на зрілість *ОМ*. 1972. № 4; СХУ. Київ, 1973; Михайло Кокін : альбом. Київ, 2007; Шаров І., Толстоухов А. Художники України: 100 видатних імен. Київ, 2007; ЕСУ. Київ, 2013. Т. 13.

Л. Ганзенко

КОКОША

(19 ст.) – гравер-кустар. Працював і торгував на Чернігівщині (?) до 1880-х. Мав бл. 30 кліше (як власного виробництва, так і інших майстрів), з яких друкував ручним способом іконки та картинки. Відбитки носив по хатах і продавав за 1–2 коп. Водночас різьбив дошки і виготовляв вибійки.

Літ.: Ксилогравюри Чернигівського Держмузею / [авт. післямови Б. Пилипенко]. Чернігів, 1925; Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Київ, 1926.

Р. Забашта

КОКОЯЧУК
Володимир Олексійович

(11.02.1921, с. Старосілля, нині с. Мамаївці Кіцманського р-ну Чернів. обл. – 01.03.1996, м. Львів) – живописець. Навч. у ВХПУ, упродовж 1947–50 – в УУПМ, 1950–56 – у ЛДІПДМ (викл.: М. Бендрик, Д. Довбошинський, В. Манастирський, Р. Сельський, Ю. Щербатенко). Дипл. робота – розпис для вестибюля Чернівецького сільськогосподарського технікуму «Колгоспна Буковина» (кер. Й. Бокшай). Працював над станковими та монументальними творами.

Дж.: Архів ЛНАМ. Ф. Р-1653. Оп. 2-ОС. Спр. 574, 917.

Літ.: ЕСУ. Київ, 2013, Т. 13.

Г. Хорунжа, Т. Довгун

КОЛЕРТ (KOLERT)
Йоган Ґаспар / Ян Ґашпар (Johann Gaspar)

(8.01.1698, м. Познань, нині РП – після 1759, м. Станіслав ?, нині Івано-Франківськ) – скульптор, різьбяр, штукатор, столяр (?). Народився в сім'ї різьбярів Франциска Колерта та Реґіни. Німець за походженням. Фахову освіту здобув, імовірно, у свого батька. Бл. 1730 (орієнтовно в 1 пол. року) переїхав до м. Львова, де працював до 1736. Уперше (в межах Львова) згаданий у позові до міського суду скульптора Францішка Ратинського від 12.08.1730 як такий, що переманив до себе челядника й «хлопця побив без жодної причини». У 1733 був відповідачем в аналогічному позові сусідки Аполлонії Малецької. 11.08.1733 **К.**, будучи магістром куншту сницарського, разом із магістром куншту столярського Христофором Раковським уклали угоду з преором львів. костелу Божого Тіла оо. домініканців Михайлом Бучинським щодо виготовлення (до свята Пасхи 1734) для названого храму амвону й вівтаря Св. Вікентія за 2000 золотих (з них 1300 мав отримати скульптор, 700 – столяр). 12.06.1734 за озна-

чену роботу **К.** отримав 6 червоних золотих. Повністю скульптури до вівтарної конструкції були вмонтовані на початку жовтня 1735. Наступного року майстер виконував два вівтарі для костелу Св. Архангела Михаїла оо. кармелітів Босих у м. Вишнівцях (нині Терноп. обл.). Через невиконання угоди 9.06.1736 львів. мулярі Ян Вітерніцький та Якуб Лельовський разом із цехмайстром львів. мулярського цеху Яном Гербуртом письмово поручилися в міському раєцькому суді за **К.** (через посередництво дружини останнього – Елізабет Молентову), що він прибуде до вишнівецького монастиря для продовження й завершення вівтаря. 30.06.1736 в тому-таки раєцькому суді Львова цехмайстер Ян Гербурт разом із слюсарем Яном Пасутовичем та шевцем Андрієм Зенкевичем знову письмово ручилися за **К.** про завершення до свята Всіх Святих (1.11.1736) сницарської роботи для монастирського костелу оо. кармелітів Вишнівця і виплату 120 золотих (частинами) столяру Мартинові з Вісніча за роботу. Поручителі взяли на себе зобов'язання сплатити замовникам 800 золотих (які майстер взяв за роботу) у разі порушення угоди. (У першому дорученні **К.** названий магістром скульптури, у другому – штукатором). Позаяк перегодом **К.** отримав від керівництва вишнівецького монастиря замовлення на виготовлення другого вівтаря, він, слід гадати, вчасно завершив роботу над першим. Щонайпізніше влітку 1738 **К.** переїхав до м. Станіслава (нині м. Івано-Франківськ), де жив і працював, відкривши власну майстерню, до середини 1758. Це засвідчують записи у метричних книгах станіславського парохіяльного костелу і станіславської колегіати від 27.10.1738 по 28.05.1745, а також у судових актах. Так, **К.** згадується 12.12.1740, коли позивався з гончарем Василем Груневичем через образу, а 30 червня 1742 – з тієї-таки причини з Шимоном Лісовським, якому майстер заборгував 78 золотих. На початку 1745 до **К.** найнявся челядником місцевий різьбяр (сницар) Григорій Соболевський, а вже на початку липня того-таки року (8.07.1745) батько Григорія, станіславський міщанин Василь Соболевський, подав до суду скаргу на скульптора, позаяк останній не заплатив його синові за тримісячну роботу. З 2 пол. 1758 і до поч. 1759 **К.** фігурує в записах метричних книг уже парохіяльного костелу містечка Войнилів (нині однойменне село Калуського р-ну Івано-Франків. обл.), де він, вірогідно, виконував замовлення. Помер майстер, імовірно, в Станіславі, позаяк його дружина згадується в міських актах ще в 1764.

Тв.: гіпотетично – вівтар Св. Йосифа та скульптурне оздоблення амвона бернардинського костелу (1730–40-і, Львів); статуї бічних вівтарів – євангеліст Матвій, св. Григорій Великий; горельєфи отців Церкви та статуя св. Єронім на амвоні Колегіати (1730–40-і, Івано-Франківськ).

Муз.: Музей-заповідник «Олеський замок» (ЛНГМ), ІФХМ.

Дж.: ЦДІАУ(Л). Ф. 52. Оп. 2. Спр. 113, 114, 425; Інвентар, 1740 р. ІР НБУВ. № І 150; AGADW. Zesp. 304. Księgi metrykalne parafii wyznania rzymskokatolickiego z archidiecezji lwowskiej. Parafia Stanislawów – metryka ślubów. T. 4, 1716–1793. Sygn. 1252; AGADW. Zesp. 304. Księgi metrykalne parafii wyznania rzymskokatolickiego z archidiecezji lwowskiej. Parafia Stanislawów – metryka chrztów. T. 2. 1715–1747. Sygn. 1250, 1251; AGADW. Zesp. 304. Księgi metrykalne parafii wyznania rzymskokatolickiego z archidiecezji lwowskiej. Parafia Wojnilów – metryka chrztów, 1743–1787. Sygn. 1437; AGADW. Zesp. 304. Księgi metrykalne parafii wyznania rzymskokatolickiego z archidiecezji lwowskiej. Parafia Wojnilów – metryka ślubów, 1742–1789. Sygn. 1442; AGADW. Zesp. 304. Księgi metrykalne parafii wyznania rzymskokatolickiego z archidiecezji lwowskiej. Parafia Wojnilów – chrzty, śluby, 1742–1772. Sygn. 1444; BZNO. Oddz. rękopisów. Sygn. 1356 II, 1357 III, 1364 II.

Літ.: Rewski Z. Rachunki budowy pałacu i kościoła w Wiśniowcu. *BHS.* Warszawa, 1939. Nr 1; Александрович В. Три документи до історії Львів. скульптури 1730-х років. *Ковчег. Науковий збірник із церковної історії.* Львів, 2000. Вип. 2; Sito J. Lwów jako centrum rzeźbiarskie w pierszej połowie XVIII wieku. *Sztuka ziem wschodnich Rzeczypospolitej XVI–XVII w.* Lublin, 2000; Лильо О. Цехова книга львівських столярів 1721–1745 рр. як джерело до історії скульптурного середовища міста. *НЗІФ ЛНУ.* Львів, 2001. Вип. 4; [Александрович В.] Скульптура. *ІУК.* Київ, 2003. Т. 3: Українська культура другої половини XVII–XVIII століть; Мельник В. Сакральне мистецтво Галичини XV–XX століть в експозиції Івано-Франківського художнього музею. Івано-Франківськ, 2007; Александрович В. Львівське середовище скульпторів європейської традиції у першій половині XVIII століття. *Львівська національна галерея мистецтв: дослідження і матеріали : наук. збірник.* Львів, 2012. Вип. 3 : 2010–2011; Александрович В. Каспер Коллерд – скульптор львівський та станіславський. Нова постать із середовища німецьких митців на західноукраїнських землях 1720–1760-х років. *Крізь століття. Студії на пошану Миколи Крикуна з нагоди 80-річчя.* Львів, 2012; Betlej A. Kościół p.w. Św. Andrzeja Apostoła i klasztor oo. Bernardynów. Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego. Kraków, 2012. T. 20: Kościoły i klasztory Lwowa z okresu przedrozbirowego (2). (MDSSZWR; cz. 1); Markiewicz A. Wokół kontraktów artystycznych dominikanów lwowskich w epoce nowożytnej (XVII–XVIII w.). *Modus. Prace z historii sztuki.* Kraków, 2014. T. 14; Słownik artystów, rzemieślników etc. *Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego.* Kraków, 2015. T. 23. (MDSSZWR; cz. 1); Dworzak A. Lwowskie środowisko artystyczne w XVIII wieku w świetle ksiąg metrykalnych i sądowych. Kraków, 2018; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта, Б. Шенгера

КОЛЕСНИКОВ
Іван Федорович

(13.03.1887, м. Адріанополь, нині Алчевського р-ну Луган. обл. – 1.03.1929, м. Ленінград, нині Санкт-Петербург, РФ) – живописець, графік. Молодший брат художника Степана Колесніко-

ва. Навч. в ОХУ (1901–07) та у ВХУ ІАМ в Санкт-Петербурзі, де викладали М. Дубовський, О. Кисельов (1907–12). За картину «Осінь» отримав велику золоту медаль, звання художника й пенсіонерство за кордоном на два роки. Подорожував Францією та Іспанією (1913–14). Повернувся в Петроград (нині Санкт-Петербург; 1915), приєднався до Общини художників, почесним головою якого на той час був І. Рєпін (1915). У 1918 переїхав в м. Одесу. Брав участь в агітаційних заходах більшовиків, працював у плакатній майстерні; виконував малюнки для сатиричного видання «Вікна ПівденРОСТА». На початку 1920 перебував у Петрограді. Співпрацював з «Червоною газетою» («Красной газетой»); керував живописною майстернею ДВХМ. Відвідував зібрання Т-ва ім. А. І. Куїнджі; виконував плакати та рисунки для газет, журналів, ілюстрував книжкові видання, зокрема твори А. Конан Дойла. Учасник Весняних вист. в ІАМ з 1904. Виставлявся в м. Мюнхені, м. Берліні, м. Кельні (усі – нині Німеччина, 1913); експонент вист. Т-ва художників ім. А. І. Куїнджі (1909–17), ТПХВ (1918), АХРР (1924, 1926, 1928), АХР (1928–29). **К.** писав пейзажі та тематичні картини. Його роботи вирізнялися невеликим розміром та надзвичайною ретельністю виконання. Був талановитим рисувальником, точно передавав натуру. Йому вдавалися контурні малюнки вугіллям. У графічних творах сміливіше експериментував у стилістиці авангардних течій. Після 1917 звертається до тематичних картин на революційну тематику, працює в техніці олійного живопису, часом проявляючи зацікавлення пуантилізмом.

Тв.: графіка – «Автопортрет» (1907); живопис – «Березовий гай рано навесні» (1904), «Збір картоплі» (1908), «Ранньою весною» (1909), «Базар» (1910), «Далмація» (1912), «Осінь» (1912), «Стара вулиця. Париж» (1914), «Базар» (1910), «Осінь» (1911), «Стара вулиця. Париж», «Сьєрра-Невада. Іспанія» (об. – 1914), «Весна на селі» (1915), «Зима» (1915), «Прання білизни» (1915), «У лісі» (1916), «Рілля» (1917). «Село» (1917), «Сплав колод» (1918), «Жнива»(1922), «Над озером» (1918), «У лісі» (1928), «Розвантаження теплохода» (1924), «Засідання штабу Червоної гвардії. 1917 рік» (1928), «Ранкова зміна» (1926), «Засідання страйкового комітету на ленських золотих копальнях 1912» (1926), «Ранкова зміна» (1926), «Смерч у степу» (1929).

Муз.: ДХМ, ОНХМ, ДРМ, Держ. центральний музей сучасної історії Росії, Центральний музей Збройних сил (Москва), Вятський художній музей ім. В. М. та А. М. Васнецових (Кіров, РФ), Красноярський художній музей (Красноярськ, РФ), Таганрозька картинна галерея (Таганрог, РФ), НМВ.

Літ.: СРХК. Санкт-Петербург, 1914; И. Ф. Колесников : [некролог]. *Жизнь искусства*. Москва, 1929. 14 апреля; УРЕ : у 12 т. Київ, 1961. Т. 6; СХУ. Київ, 1973. МУ. Київ, 1992; ХУЕД. Київ, 2006; Товарищество южнорусских художников : биобиблиографический справочник / сост. В. А. Афанасьев, О. М. Барковская : в 2 ч. Одесса, 2014. Ч. 2; ІУМ : в 6 т., 7 кн. Київ, 1970. Т. 4. Кн. 2; Молева Н. М., Северюхин Д. Я., Лейкинд О. Л. Золотой век художественных объединений в России и СССР : справочник. Санкт-Петербург, 1992; Романычева И. Г. Художники братья Колесниковы. *Н. К. Рерих и его современники. Коллекции и коллекционеры* : сб. статей. Одесса, 2001; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 14.

Л. Ганзенко

КОЛЕСНИКОВ
Олександр Семенович

(14.01.1923, с. Алексєєвка, нині Зерендинського р-ну Акмолинської обл., РК – ?) – графік. У 1956–57 навч. в худ. студії при ЛДІПДМ (нині ЛНАМ; викл.: М. Добронравов, В. Любчик). Працював у м. Львові. Автор плакатів. Учасник вист. від 1957.

Тв.: плакати – «І. Франко» (1957), «XXIII з'їзд КПРС» (серія, 1963), «50 років ВЛКСМ» (1968), «З'їзду партії – ударну працю!» (1971), «Навіки разом!» (1972), «І БАМ буде!» (1976) та ін.

Літ.: Г. Островський. Про доблесть ратну, про славу народну. *Львівська правда.* 1974. 18 серпня; 1-а виставка плакату львівських художників : каталог. Львів, 1978; Тобі, комсомол. *Вільна Україна.* 1978. 10 жовтня; Запаско Я. Искусство обновлённого края. Киев, 1979; ХН СССР. Санкт-Петербург, 2002. Т. 5.

О. Ламонова

КОЛЕСНИКОВ
Степан / Стефан Федорович

(11.07. 1879, с. Адріанополь, нині Алчевського р-ну Луган. обл. – 05.1955, м. Белград, нині РС) – живописець. Починав малювати самостійно, у 1896 його твори демонструвалися на Нижньогородській вист., де були відзначені стипендією земства. Упродовж 1897–1903 навч. в ОХУ (викл.: К. Костанді, Г. Ладиженський); у 1903–09 – в ІАМ (м. Санкт-Петербург, нині РФ) (викл. О. Кисельов). У 1909 відзначений великою золотою медаллю на Міжнар. вист. в м. Мюнхені (Баварське королівство, нині ФРН). Як пенсіонер ІАМ народжений поїздкою за кордон (1910–12), відвідав Італію, Францію, у 1913 – Туркестан та Китай. Жив у м. Санкт-Петербурзі (нині РФ), м. Одесі (1915–20). Учасник вист. – ІАМ (з 1905), ТПХВ (1916–17), ТПРХ (1918), Т-ва рос. акварелістів, «Світ мистецтва» («Мир искусства»), 1-го Салону Іздебського (1909–1910). Під час І СВ – військовий кореспондент журн. «Вогник» («Огонёк»), «Нива» («Нива»), «Літопис війни» («Летопись войны»), «Сонце Росії» («Солнце России»). У 1919 з родиною через Туреччину виїхав до Греції. З 1920 жив у Югославії. 1922 – проф. АМ у м. Белграді (нині РС). Працював учителем креслення в рос.-сербській гімназії (1920–24), сценографом в Нар. театрі (1921–24), зробив розписи інтер'єрів готелю «Палас» (1923), Адріатично-Придунайського банку (1925), міської лікарні (1927). Виконував замовлення короля сербів, хорватів та словенців Олексан-

дра I. У 1930 взяв участь у Великій вист. рос. мист-ва в Белграді під патронатом Олександра I та принца Павла. Упродовж 1920–1930 виконував замовлення на розписи новозбудованих храмів в Південній Сербії та Македонії. Персон. виставки: Одеса (1912), Санкт-Петербург, м. Москва, м. Ростов-на Дону (нині РФ) (усі – 1912–13), Белград (1921, 1926), м. Прага (нині ЧР, 1926), м. Париж (ФР, 1927), м. Брюссель (Бельгія, 1928), Одеса (1979).

Тв.: «Місток» (1899), «Село Софіївка біля Бердянська» (1904), «Весна» (1909), «У Подільській губернії» (1911), «Біля хати» (1912), «Колядування» (1915), «Воли на Оранці» (1915), «Знедолені», «Корчма. Рідні місця», «Вітряки» (1917), «Точильник» (1944).

Муз.: НХМУ, ДнХМ, НХМРБ, ПДОІАМЗ, Тюменська обласна КГ, СХМ, ХМ у Белграді (РС).

Літ.: Варварецький Ю. Співець України. *ОМ.* 1971. № 1; СХУ. Київ, 1973; Подстаницкая Т. Степан Колесников, 1879–1955. Москва, 2003; ХУЕД. Київ, 2006; Російський та український живопис XVIII – початку XX століття : каталог колекції. Севастопольський художній музей ім. М. П. Крошицького. 2007; Власенко В., Побожій С. До біографії Степана Федоровича Колесникова (за матеріалами архіву Югославії). *Сумський історико-архівний журнал*. 2011. № 12–13; ЕСУ. 2014. Т. 14.

Г. Скляренко

КОЛЕСОВ
Михайло Дмитрович

(24.10.1888, с. Малоє Хвастово, нині Борисоглібського р-ну Ярославської обл., РФ – 06.03.1968, м. Ялта, нині АР Крим) – живописець, графік. Член НСХУ (1940). Упродовж 1905–13 навч. в Рисувальній школі ТЗМ у м. Санкт-Петербурзі (нині РФ), приватних майстернях м. Санкт-Петербурга (1913) та м. Москви (1913–16) (нині РФ). Працював у худ. артілях м. Омська (1917–23), м. Пермі (1923–24), м. Саратова (1924–27) (усі – РФ). Від 1927 – у м. Севастополі, від 1939 – у Ялті. Автор реалістичних пейзажів і портретів. Працював у т-ві «Кримхудожник» (1944–49), Ялтинських ХВМ (1950–60). Учасник вист. від 1933.

Тв.: живопис – «Вечір» (1930-і), «Кримські червоні партизани в засаді» (1941), «Партизани спускаються до Ялти», «Вбивство сім'ї художника Артамонова», «Весна на південному березі Криму» (усі – 1945), «Квітучий мигдаль» (1946), «Колгоспник-переселенець» (1947), «Долина річки Учан-Су», «Портрет проф. Нільсена» (об. – 1948), «Герой Радянського Союзу В. Фролов» (1940-і), «Дівчата» (1952), «Шовковиця біля дороги» (1952–53), «Ліваділйський палац» (1954), «В околицях Ялти», «Осінь» (об. – 1957).

Муз.: СХМ.

Літ.: Ниже возможностей. *Крымский комсомолец.* 1953. 25 ноября; Крымская палитра. *Крымская правда.* 1965. 10 травня; ХН СССР. Санкт-Петербург, 2002. Т. 5; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 14.

О. Ламонова

КОЛМОГОРЦЕВА
Ірина Костянтинівна

(05.07.1930, м. Свердловськ, нині м. Єкатеринбург Свердловської обл., РФ – 07.11.2015, м. Казань, РТ, РФ) – графік-ілюстратор, дизайнер. У 1951 закін. УПІ. Член СХ СРСР (1960).

Муз.: ДМОМРТ, НМРТ.

Літ: Стасенко В. Спадкоємці першодрукаря. Словник митців випускників та викладачів кафедри графіки Української академії друкарства. Львів, 2010; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 14.

Г. Хорунжа

КОЛОГРИВИЙ
Мирон

(17 ст.) – маляр. Працював у м. Глухові, сотенному місті Ніжинського полку (нині Шосткинського р-ну Сум. обл.). У 1658 інформував москов. уряд про становище в місті.

Літ.: Архив Юго-Западной России, издаваемый Временной комиссией для разбора древних актов. Киев, 1887. Ч. 1: [Акты о церковно-религиозных отношениях в Юго-Западной Руси (1322–1648 гг.)]. Т. 7: Памятники литературной полемики православных южно-руссцев с латино-униатами; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КОЛОМІЄЦЬ
Інна Антонівна

(08.03.1921, м. Алейськ, нині центр Алейського р-ну Алтайського краю, РФ – 1.08.2005, м. Київ) – скульпторка. Членкиня СХ УРСР (1958). Засл. худож. УРСР (1973). Учасниця II СВ. Дружина скульптора Григорія Хусіда, мати керамістки Марини Хусід. Навч. в КХСШ (1937 / 38–41). У 1945–51 навч. в КДХІ, де тоді викладали проф. Л. Муравін, Ф. Кричевський, М. Гельман, К. Єлева та М. Шаронов. Успішно закінчивши виш, **К.** творчо працює, долучається до виставкової діяльності СХ, бере участь у конкурсах, викладає в Київ. ремісничому училищі № 16 (1951–62). У 1954–55 продовжує здобувати освіту в аспірантурі АА УРСР під проводом В. Заболотного, В. Єлізарова, Є. Катоніна. У 1954 у складі творчих груп (на чолі з академіком В. Заболотним) бере участь у двох конкурсних проєктах: Тріумфальної арки для Києва та монумента «Возз'єднання» для Переяслава-Хмельницького (перша премія). Працює над створенням невеликих порцелянових статуеток. Долучається до роботи в КЕМХК при АБіА УРСР. Під наглядом керівника майстерні – технолога-керамісга Н. Федорової **К.** започатковує серію дрібної пластики в техніці майоліки. Творчі формально-стилістичні шукання знайшли продовження в серії композицій, присвячених давньоукраїнській міфології, виконаних у шамоті (1966/67). У кін. 1950-х – серед. 1960-х **К.** відвідує низку зарубіж. країн: Францію (1959), Італію (1961), Єгипет (1962), Японію (1966). Результатом кожної подорожі стають серії творів. У 1965/1966 у складі творчої групи (арх.: Ю. Паскевич, А. Штейнберг; скульптори: **К.**, Г. Хусід) бере участь у закритому конкурсі на проєкт меморіалу в Бабиному Яру в Києві. У 1968 **К.** потрапляє під нагляд КДБ, після того як під-

писала «Лист-протест проти політичних переслідувань в Україні» (так званий Київ. лист), до якого приєдналося 139 осіб, серед них – С. Параджанов В. Некрасов, В. Стус, Л. Костенко, художники І. Марчук, А. Горська, В. Зарецький, Г. Севрук. У 1970-х **К.** працює у галузі монумент. скульптури. Знаковою роботою 1980-х стала композиція «Хмари», присвячена Чорнобильським подіям. У середині 1990-х спостерігається пожвавлення творчої активності художниці. Вона створює пам'ятники: художнику-бойчукісту І. Падалці (1994), композиторам Д. Бортнянському й М. Березовському (1995). У техніці шамоту, застосовуючи підглазурний розпис та ангоби, виконує численні твори, сповнені символічних потрактувань. Народжується ідея трансформації живописних робіт К. Малевича в тримірну форму: серія «Малевич і моделі» (2002). Уперше звертається до релігійної тематики – створює скульптури Діви Марії та Св. Яна Непомуцького. Брала участь у міських, респ., всесоюз. та зарубіж. виставках від 1951. Персон. вист. відбулися в Києві (1958, 1968, 1983), Луцьку та Львові (об. – 1968); посмертні (ретроспективні) – у м. Вокшіце (ЧР, 2007), Галереї «Хлібня» Нац. заповідника «Софія Київська» (2018). У 2017 в чеському м. Желєзніци відкрився приватний музей творів **К.** Ранні твори скульпторки витримані у стилістиці сталінського академізму та соціалістичного реалізму. З 1960-х у її роботах простежується поступовий відхід від соцреалізму, зміна тематики (фольклор, міфологія, поезія), звернення до нових декор.-пластичних рішень. Притаманною рисою мист-ва **К.** 1990-х та 2000-х стають пошуки нових тем, сенсів, форм та певний діалогізм (апелювання до мист-ва модернізму в різних його проявах).

Тв.: скульптура малих форм – «Іван-царевич і Царівна-жаба» (1954), «Російський танець», «Дівчинка поливає квіти», «Перша літера», «Дівчинка з книгою» (усі – 1956/57), «Перелесник та Мавка», «Русалка і водяник», «Мавка і Лукаш», «Кам'яна квітка», «Ніч перед Різдвом», «Жар-птиця» (усі – 1957/58); станкова скульптура – «Т. Шевченко» (1957), «Леся Українка» (1957), «Доярка», «Колядки», «Бандурист», «Онуки», «Коріння роду» (із циклу тв. «Україна») (усі – 1960–66), «Продавчиня квітів», «Дівчина із собачкою» (із циклу тв. «Франція») (об. – 1959), «Єгиптянка», «Несуть воду» (із циклу тв. «Єгипет») (об. – 1962), «Флорентійка», «Неополетанець» (із циклу тв. «Італія») (об. – 1961), «Журавлик», «Стара гейша», «Чекання», «Мати» (із циклу тв. «Японія») (усі – 1966), «Ланкова», «Делегатка» (усі – 1969), «Хмара», «Страхолісся», «Безпорадність» (із циклу тв. «Чорнобиль») (усі – 1988–92) «Україна» (1992), «Коні» (1994), «Сумна річка (Десна)», «Прип'ять», «Стугна», «Дніпро Славутич» (усі – 1998), «На верблюді» (1999), «І. Падалка» (2001), «Інфанта» (2001), «Тореадор» (2003), «Малевич і моделі», портрети: К. Малевича, О. Архипенка О. Екстер (усі – 2002); монумент.-декор. мистецтво – «Щасливе дитинство» (1957, керамічні рельєфи для піонерського табору на о. Хортиця); монументальна скульптура – «Монумент Возз'єднання» для Переяслава-Хмельницького (1954, конкурсний проєкт), Монумент загиблим у Бабиному яру у Києві (1968, конкурсний проєкт, спільно з Ю. Паскевичем, А. Штейнбергом, Г. Хусідом), «Монумент загиблим односельцям» (1968, с. Мельники Черкас. обл.), «Монумент жертвам війни 1941–1945» (1977, с. Корюківка Чернігів. обл.), Монумент Слави (1979, Житомир, спільно з Г. Хусідом), пам'ятники: А. Тесленку (1978, с. Харківці Лохвицького р-ну Полтав. обл.), О. Вересаю (1982, с. Сокиринці Срібнянського р-ну Чернігів. обл.), Я. Івашкевичу (1986, с. Кальник Іллінецького р-ну Вінниц. обл.), І. Падалці (1994, с. Жорнокльови Драбівського р-ну Черкас. обл.), М. Березовському, Д. Бортнянському (об. – 1995, м. Глухів Сум. обл.), твори релігійної тематики: статуї Божої Матері та Яна Непомуцького (об. – 2000-і, Желєзніца, Чехія).

Муз.: НХМУ, НМУНДМ, ХОКМ, МСОМУ, Колодяжненський літературно-меморіальний музей Лесі Українки, НЦНК «Музей Івана Гончара» (Київ), Музей історії м. Бердичева, Полонський музей історії порцелянового заводу (м. Полонне Хмельниц. обл.), Музей Інни Коломієць (м. Желєзніца, Чехія) та ін.

Літ.: Триумфальная арка в честь 300-летия воссоединения Украины с Россией. *Архитектура и строительство*. 1954. № 4; Інна Коломієць. Скульптура : каталог / упоряд. В. П. Цельтнер. Київ, 1968; Інна Коломієць : альбом. Київ, 1983; МУЕД. Київ, 1992; ІУМ : у 5 т. Київ, 2007. Т. 5; Корусь Е., Романюк Л. Образцы эпохи. Модели Инны Коломиец для фарфора: опыт атрибуции. *Антиквар.* 2011. № 7–8; Карпинская-Романюк Л. Полонский завод художественной керамики. Советский фарфор. Хмельницкий, 2013; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 14; ІУДМ : у 5 т. Київ, 2016. Т. 5; Світ Інни. З приватної колекції родини Коломійців : [каталог виставки] / Національний заповідник Софія Київська; Галерея «Хлібня». Київ, 2018. Michail Ščigol. Muzeum Inny Kolomijyc. Jičín, 2017. Скоромна А. Історія створення та закриття Київської експериментальної майстерні художньої кераміки. *НЗ*. 2022. № 3.

Л. Ганзенко

КОЛОМОЙЦЕВ
Анатолій Олександрович

(1916, м. Київ – 1942, ?) – художник театру. Учасник ІІ СВ (загинув на фронті). Спеціальної худ. освіти не здобув. Жив у м. Ленінграді (нині м. Санкт-Петербург, РФ). Співпрацював із Держ. академічним малим оперним театром (нині Санкт-Петербурзький держ. академічний театр опери і балету ім. М. Мусоргського / Михайлівський театр), Театром робочої молоді, Театром музкомедії, Обласним драм. театром, Хореографічним училищем, Центральним театр. училищем та ін. У 1930-х – асистент П. Акімова в Ленінградському театрі комедії. Учасник вист. від 1937.

Тв.: оформлення вистав – «Як гартувалася сталь» за М. Островським (у співавт. з П. Акімовим), «Сід» П. Корнеля (1938), «Таємниця Гліба Гончарова» Ю. Воліна та Є. Лаганського (1939); оперет «Роз-Марі» Р. Фрімля та Г. Стотгардта (1939), «Баядера» та «Сільва» І. Кальмана (об. – 1940); балетів «Ніч перед Різ-

двом» Б. Астаф'єва за М. Гоголем, «Балда» («Казка про попа і наймита його Балду») М. Чулакі за О. Пушкіним (1940); ескізи декорацій і костюмів до опер: «Кармен» Ж. Бізе, «Мазепа» П. Чайковського (усі – 1937).

Муз.: Музей театр. та музичного мист-ва (Санкт-Петербург).

Літ.: «Театры Москвы за 20 лет» : каталог выставки. Москва, 1937; Выставка молодых художников театра Ленинграда : каталог. Москва, 1937; Новый советский балет. *Смена.* 1940. 12 февраля; Выставка произведений ленинградских художников театра. 1941; Голлербах Э. Театральные художники Ленинграда. *Ленинградская правда.* 1941. 13 февраля; Слонимский И. Советский балет. Москва ; Ленинград, 1950; Музыкальная жизнь Ленинграда : сборник статей. Ленинград, 1961; Всесоюзная выставка работ художников театра, кино, телевидения : каталог. Москва, 1967; Художники города – фронту. Воспоминания и дневники ленинградских художников. Ленинград, 1973; Советский балетный театр 1917–1967. Ленинград, 1976; Деген А. Ступников И. Ленинградский балет. 1917–1987 : словарь-справочник. Ленинград, 1986; ХН СССР. Санкт-Петербург, 2002. Т. 5.

О. Ламонова

КОЛОМОЙЦЕВ / КОЛОМІЙЦЕВ / КОЛОМОЄЦЬ / КОЛОМІЄЦЬ
Петро Михайлович

(11.07.1924, селище Криндачовка, нині м. Хрустальний Ровеньківського р-ну Луган. обл. – 2014, ?) – живописець. Учасник ІІ СВ. Член НСХУ (1999). Засл. худож. АР Крим (2005). Упродовж 1939–41 навч. у Ворошиловградському (нині Луган.) ХУ (викл. О. Фільберт), 1946–50 – в ізостудії Будинку офіцерів флоту м. Севастополя (викл.: С. Володимиров, С. Красовський), 1958–60 – у СВХ (викл.: К. Прохоров, В. Бернадський). Від 1944 – у м. Севастополі. Автор пейзажів, натюрмортів, портретів, темат. картин, зокрема присвячених подіям на флоті під час ІІ СВ та в мирні дні; звертався до різних живописних технік (олія, темпера). У 1960–61 – викладач ізостудії Будинку офіцерів флоту; 1961–85 – у худ.-пром. майстернях. У 1987 у власному будинку відкрив худ. галерею. Учасник вист. від 1945. Твори **К.** експонувалися за кордоном (Японія, США, РП, Болгарія). Персон. виставки: Севастополь (1973, 1974, 1979, 2008–2009), м. Сімферополь (1975, 1980).

Тв.: «Скелі у Блакитній бухті» (1951), «Сейнер» (1957), «У плавучому доку», «Вечір» (об. – 1962), «Вересневий сніг у Севастополі» (1963), «Пам'ять», «Вид на бухту в Севастополі», «На варті. Балаклава» (усі – 1965), «Сухе вино та яблука» (1966), «Маневри флоту», «Виноградники восени» (об. – 1967), «Дощ минув» (1968), «Пам'яті матері» (1969), «Повернення з походу» (1970), «Ранні овочі» (1971), «Фронтові проліски» (1971, 1975), «Сніг у Бертенівці» (1971–1972), «Виноград», «Прийшла зима» (об. – 1973), «До рідної бази», «На Чорній річці» (об. – 1974), «Севастопольські безсмертники» (1976), «Севастопольські троянди» (1977, 1984, 1986), «Безсмертя. Пам'яті медсестри Лії Руденко», «Обеліск місту-герою Севастополю», «Осінні квіти» (усі – 1978), «Гілка яблуні» (1979), «На землі Севастополя», «Блакитна весна» (об. – 1980), «Яблука» (1981), «Бойові навчання» (1983), «Залп лінкору «Севастополь» по ворогу. Грудень 1941 р.», «Штормить» (об. – 1986), «Бузок» (1986, 1987), «Ранні квіти», «Очікування», «Осінь. Після дощу» (усі – 1987), «Мигдаль квітне» (1988), «Севастопольські маки» (1990), «Автопортрет» (1997), «Захід сонця у Севастополі» (2001), «Севастополь в облозі. Вісточка з фронту» (2003), «Соняшники» (2006), «Жасмин» (2007), «Дзвіночки», «Весняний натюрморт» (об. – 2008), «Натюрморт з копченою рибою», «Гурзуф».

Муз.: СХМ, Нар. музей севастопольської міліції / поліції ім. М. Казакевича, Музей бойової і трудової слави (Хрустальний Луган. обл.).

Літ.: Гимн земле Севастопольской. *Слава Севастополя.* 1970. 30 августа; Каталог выставки П. М. Коломойца. К 50-летию со дня рождения. Севастополь, 1975; Выставка П. Коломойцева. *Крымская правда.* 1975. 19 апреля; Главная тема. *Крымская правда.* 1976. 18 апреля; Приглашает выставка. *Слава Севастополя.* 1979. 18 ноября; Струны души человеческой. *Слава Севастополя.* 1980. 16 ноября; ХН СССР. Санкт-Петербург, 2002. Т. 5; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 14.

О. Ламонова

КОЛОС
Сергій Григорович

(26.09.1888, м. Санкт-Петербург, нині РФ – 19.12.1969, м. Київ) – живописець, майстер худ. ткацтва, літератор, мистецтвознавець. Член СРХУ (1944). Чоловік художниці декор.-вжиткового мист-ва Галини Гізлер, батько арх. Ганни Колос, дід художниці Аннички Колос. У Санкт-Петербурзі закін. морський кадетський корпус (1906). У роки революції захопився соціал-демократичними ідеями, приєднався до студентського руху. Напередодні революції 1905–07 вступив до Лісового ін-ту та був виключений як політично неблагонадійний, відбував ув'язнення. Після звільнення виїжджає до Австро-Угорської імперії. У 1910 вступає до Львів. ун-ту, де знайомиться з І. Франком, іншими діячами укр. культури. Подорожує Карпатами, цікавиться фольклором, нар. одягом, ужитковим мистецтвом. Проте ун-т не закінчив. Виїжджає до Центральної Європи, подорожує Францією. У м. Парижі відвідує майстерню М. Бойчука, знайомиться з його учнями: С. Бодуен де Куртене, М. Касперовичем, Я. Левковською, С. Налепінською, С. Сегно, Х. Шрамм (1909–10); студіював живопис в АКМ в 1911–14 в м. Неаполі (нині ІтР); після 1914 відвідував школу А. Ажбе в Мюнхені (нині ФРН). Під час революційних подій 1917 **К.** був членом президії Укр. нац. конгресу та членом Центральної Ради. У 30-річному віці він вступає в УАМ (1918), де вчиться в М. Бойчука (майстерня монумент. живопису) та В. Кричевського (майстерня композиції та нар. орнаменту). У роки навчання був головою Студентської ради та секретарем УАМ. Під час навчання розпочав викладати на підготовчих курсах. На викладацькій та адміністративній роботі залишився після завершення навчання (1922). Спіль-

но з О. Павленко, І. Падалкою, Т. Бойчуком брав участь у розписах Луцьких казарм (Київ, 1919), де разом з Т. Бойчуком виконав фреску «З одного казанка». Розписував приміщення Київ. оперного театру до 1-го з'їзду волосних виконкомів (1919). Навчання під проводом В. Кричевського, який створював ескізи килимів для майстерень В. Ханенко (1906), вплинуло на вибір **К.** ткацтва як творчої спеціалізації. У 1922–24 він виїздив у с. Дегтярі (нині смт Срібнянського р-ну Чернігів. обл.), де працювала одна з найстаріших ткацьких шкіл-майстерень, діяли ткацький, килимарський, вишивальний та фарбувальний цехи, було встановлено на той час новітнє обладнання. Навколо школи гуртувалася значна кількість ткачів із Дігтярів та навколишніх сіл. **К.** придивлявся до їхньої роботи, запозичуючи досвід. У тому самому селі викладав на дворічних курсах при ткацькій школі: читав лекції з худ. обробки тканини (з 1924). М. Бойчук та В. Кричевський підтримали ідею **К.** про введення підготовки художників текстилю в навчальний процес щойно створеного КХІ. На живописному ф-ті було відкрито текстильне відділення (1925–31), організовано майстерню, яку очолив **К.** (у 1929 отримав посаду професора). Викладав такі предмети, як текстильна композиція, килимарство, будова й аналіз тканини. У 1936 **К.** працював у ЦЕМ ДМУМ, яка розміщувалася на території КПЛ. У 1936, напередодні «Великого терору» 1937–38, **К.** виїхав до Середньої Азії, що, вочевидь, допомогло йому уникнути долі М. Бойчука та його учнів (І. Липківського, І. Падалки, В. Седляра, І. Орла-Орленка), звинувачених НКВС у належності до «контрреволюційної націонал-фашистської організації» та розстріляних в один день (13 липня 1937). У роки німецько-рад. війни 1941–45 в Узбекистан було евакуйовано понад 30 освітніх закладів. На матеріальній базі Ташкентського та Москов. текстильних ін-тів було створено об'єднаний виш (1941), у якому **К.** працював деканом. У 1944 він виїздить до Ленінграда (нині Санкт-Петербург), але невдовзі повертається в звільнений Київ (1944). Працював на посаді керівника сектора декор. тканин у наук.-дослідному Ін-ті худ. промисловості при АА УРСР; упроваджував технологію жакардового ткацтва; налагоджував випуск меблевих тканин (за власними ескізами) на Київ. ткацько-прядильній фабриці; працював над відтворенням мотивів нар. плахти; на Одес. текстильній фабриці налаштував випуск плахтових тканин. У 1944–46 працював в ІМФЕ АН УРСР (старшим наук. співробітником відділу образотворчого мист-ва), готував енциклопедично-довідкове видання «Спілка художників Української РСР», а саме – розробляв анкету для опитування художників. Від 1946 викладав у КДУПМ, організованого на базі ЦЕМ ДМУМ. Брав участь у респ. і всесоюз. худ. вист. від 1927, зарубіж. – від 1924. Персон. посмертні виставки: ДМУОМ (1988), Галерея Portal 11 (2024). **К.** – представник школи М. Бойчука. У своїй творчості дотримувався монумент.-синтетичного стилю, виробленого на основі синтезу фольклорної традиції та худ.-образної мови середньовічного мист-ва. Живописні, графічні твори **К.** є проявом укр. авангардного мист-ва. Тематичні підкреслено площинні гобелени художника стали основою формування самобутнього стилю укр. ткацтва.

Тв.: живопис – «Автопортрет» (1913); графіка – «Дівчина розчісує косу» (поч. 1920-х), «Художник» (1922), «Гра у шашки» (1924), «Жінка з півнем у руках» (1920-і); «Жінка з прапором і книгою біля гурту людей» (1930-і); «Жінка з патерицею і глечиком» (б/д); «Вода на землі та в повітрі» (б/д); худ. ткацтво – гобелени: «Птах і песик» (1923), «Щедрівка» (1924), «Кізонька»; «К. Маркс» (об. – 1926), «Гуцульська самодіяльність» (1963), «Дружба народів» (1967).

Пр.: «Декоративні тканини» (1949); «Українське народне мистецтво: вбрання» (1961); «Традиції, стан і потреби художніх промислів України» (1957); «Кролевецькі рушники» (1966), ін.

Муз.: НХМ, НМУНДМ.

Дж.: ЦДАМЛМУ.

Літ.: СХУ. Київ, 1973; Федорук О. Художник і пропагандист народного мистецтва. *НТЕ*. 1988. № 4; Крутенко Н. Сергій Колос – художник, вчений, педагог. *ОМ*. 1989. № 1; МУЕД. Київ, 1992; Щербак В. Драматичні колізії Сергія Колоса. *Народне мистецтво*. 2008. № 1–2; Кравченко Я. Він любив прояви краси у природі, мистецтві, людях. *Артанія*. 2008. № 4; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 14; Чегусова З. А. Фігуративний гобелен України XX–XI століття: мистецький поступ, провідні митці, особливості творчості. *УМ*. 2016. № 16.

Л. Ганзенко

КОЛОСОВСЬКИЙ
Георгій Сергійович

(15.04.1913, смт Первомайське, нині Миколаїв. р-ну Миколаїв. обл. – 13.02.1988, м. Запоріжжя) – живописець. Учасник ІІ СВ. Навч. в ОХУ, потім – в ОХІ, який закін. у 1935 (викл.: П. Волокідін, Т. Фраєрман, О. Шовкуненко). У 1943–45 перебував у Нальчику (нині Кабардино-Балкарія, РФ), де відвідував майстерню Л. Туржанського. З 1945 жив у Запоріжжі, один з ініціаторів створення Запоріз. обл. організації СХУ. З кін. 1960-х вів приватну худ. студію у своїй майстерні. Творчість **К.** відбиває показову тенденцію вітчизняного живопису 2 пол. 1950 – поч. 1980-х, пов'язану з авторським засвоєнням традицій імпресіонізму та постімпресіонізму. Персон. виставка – Запоріжжя (1963, 1977).

Тв.: «Відбудова греблі Дніпрогесу» (1946), «Відбудова домни» (1948), «Бички на правому березі» (1950), «Крани на Дніпрогесі» (1952), «Мартени «Запоріжсталі» (1954), «Острів Хортиця» (1955), «Дніпровські далі» (1957), «Дніпрогес ім. В. І. Леніна» (1961), «Місто над Дніпром» (1964), «Могила невідомого солдата» (1971), «Будинок єгеря» (1971), «Домна № 7»

(1973), пейзажі центральної України (2 пол. 1960-х – 1980-і).

Муз.: ЗОХМ, ЛОХМ, МОХМ, СОХМ, ДОХМ.

Літ.: Георгій Колосовський : каталог виставки. Запоріжжя, 1977; Георгій Колосовський (1913–1988). Живопис. Альбом / вступ. ст. Г. Скляренко. Київ, 2006.

Г. Скляренко

КОЛОСОВСЬКИЙ
Дорофей

(18 ст.) – маляр-іконописець. Відомий за писемними джерелами. Працював у КПЛ. У 1760 уклав угоду щодо малярної роботи над іконостасом церкви Св. Трійці в с. Попова Гора Суразького пов. Чернігів. губ. (нині смт Красная Гора Красногорського р-ну Брян. обл., РФ). За умовами контракту майстер своїм коштом мав виконати чотири намісні ікони та північні двері іконостаса. Контрактні умови були викладені в «доношеній наміснику Лаври».

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 11 ф.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983; Уманцев Ф. Матеріали до словника вітчизняних мистців, ремісників, керівників художніх робіт та меценатів XVIII – початку XX ст. (за документами архіву Києво-Печерської лаври). *СМ*. 2008. Чис. 1 (21).

Р. Забашта

КОЛОСОВСЬКИЙ
Кіндрат Іванович

(? – 1801, м. Київ ?) – іконописець. Відомий за писемним джерелом. Майстер київ. іконописного цеху. Згаданий під роком смерті.

Дж.: «Ревизская сказка»... ЦДІАУ(К). Ф. 462. Оп. 1. Спр. 1.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КОЛОСОВСЬКИЙ
Олексій Федорович

(1756 – ?) – іконописець. Відомий за писемним джерелом. Майстер київ. іконописного цеху. Згаданий під роком народження.

Дж.: «Ревизская сказка»... ЦДІАУ(К). Ф. 462. Оп. 1. Спр. 1.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КОЛОСТЕРСЬКИЙ
Григорій

(18 ст.) – маляр. Автор настінного розпису в церкві Різдва Пресвятої Богородиці (1731) с. Грузова (нині Бещадського пов. Підкарпат. воєвод., РП).

Муз.: МНБС / MBLS (Підкарпат. воєвод. РП).

Літ.: Dwornik-Gutowska E. Polichromia cerkwi w Gręziowej. *Materiały muzeum budownictwa ludowego w Sanoku*, 1968. Nr 7; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КОЛТУНОВСЬКИЙ
Іоанн

(18 ст.) – маляр. Відомий за підписним твором. Працював у м. Станіславові на Галичині (нині Івано-Франківськ). Автор релігійних образів та світських портретів.

Тв.: образ «Благовіщення»; авторський (?) підпис на звороті картини: Haec imago depicta est anno 1775 a D. Joanne Koltunowski pictor Stanislae.

Літ.: Sprawozdania Komisyi do Badania Historyi Sztuki w Polsce. W Krakowe, 1913. T. 9; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КОЛТУНОВСЬКИЙ
Петро

(18 ст.) – іконописець. Відомий за писемним джерелом. У середині століття працював в КПЛ.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 2.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КОЛЦА
Тимофій Миколайович

(02.03.1882, с. Карпінени, нині Хинчештського р-ну, РМл – 1918, м. Москва, нині РФ) – живописець, рисувальник. У 1901 закін. ОХУ, упродовж 1901–04 навч. в ІАМ. Отримав звання викладача малювання. Деякий час жив у Криму, створив серію кримських етюдів. Учасник вист. ТПРХ (1903–04), об'єднання «Ланка», («Звено», Москва), Т-ва художників «Вільна творчість» (1916–18).

Тв.: графіка (олівець, вуглина) – «Молдаванка» (1898), «За рисунком» (1899), «Архімандрит», «Молода жінка», «Невідомий», «Портрет молодої людини (голова)» (усі – 1900).

Муз.: ОХМ.

Літ.: Одесский художественный музей. Графика. Скульптура : каталог. Киев, 1974; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 14; ТЮРХ. Одесса, 2014.

О. Ламонова

КОЛЦУНЯК
Гнат Миколайович

(15.06.1888, с. Яворів, нині Косівського р-ну Івано-Франків. обл. – 1937, ур. Сандормох поблизу м. Медвеж'єгорська, Карелія, нині РФ) – живописець, графік, майстер декор.-вжиткового мист-ва, науковець. Член Етнографічної секції НТШ (1921), Етнографічного т-ва АН УРСР (1929). У 1908 навч. в Ун-ті Франца І в м. Львові (нині ЛНУ), у 1910 закін. архіт. ф-т Цісарсько-королівської політехнічної школи (нині Нац. ун-т «Львівська політехніка»). Працював у Львові та м. Коломиї (диригент військового оркестру УГА). Від 1920 – у м. Києві: співробітник Першого держ. музею / Всеукр. іст. музею ім. Т. Шевченка (нині НМІУ), викладач музики та малювання в школі. У 1933 заарештований радянською владою, у 1937 розстріляний. Реабілітований. Як мистець працював у галузі журнальної, ужиткової графіки,

ілюстрував книги; проєктував настінні розписи, орнаменти для кераміки та дерев'яних виробів. Брав участь у вист. укр. промислу в Коломиї (1912) та ГДУМ у Львові (1923).

Пр.: Народні хрести в Коломийщині. *Матеріали до української етнології*. Львів, 1919.

Тв.: декорації для маскараду укр. студентського т-ва «Основа» (1912); графіка – обкладинки до книжкової серії вид-ва «Новітня бібліотека» (1912, Львів), книжок «Смерть Бога» М. Яцківа (1913), «Народна ноша» Леся Мартовича (1918), «Дикий виноград» Т. Горобця (1921), «Мойсей» І. Франка (1922) (усі – Львів, Київ); заставка для часопису «Неділя» (1912), іл. для журн. «Ілюстрована Україна» (1914); ювілейні листівки з портретом Т. Шевченка (1914); декор.-вжиткове мистецтво – таріль із гербом Галичини (1913); шпалери для залу Укр. нар. дому в Коломиї (1914).

Муз.: НМЛ, НМНМГП.

Літ.: Арсенич П. Трагічна доля Гната Колцуняка. *Галичина*. 1998, 11 липня; Арсенич П. Жертва віри в українізацію. Реабілітовані історією. Івано-Франківська область. Івано-Франківськ, 2000. Т. 1; ІУМ : в 5 т. Київ, 2007. Т. 5; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 14.

О. Ламонова

КОЛЧИНСЬКИЙ
Ілля

(17 ст.) – іконописець. Відомий за підписним і датованим образом.

Тв.: ікона «Розп'яття (зі сценами страстей)». (дата: 16<…>).

Муз.: НМЛ.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КОЛЧИНСЬКИЙ / КОЛЧИЦЬКИЙ (KOLCZYNSKI / KOLCZYCKI)
Стефан (Stefan)

(18 ст.) – різьбяр (сницар). Згідно з писемним дж. від 9.10.1760, підписав контракт на виконання вівтаря Св. Томаша Аквінського для костелу оо. домініканців у м. Підкамені (нині селище Золочівського р-ну Львів. обл.) за 400 злотих.

Літ.: Brącz S. Dzieje klasztoru WW. OO. Dominiranów w Podkamieniu. Tarnopol, 1870; SAP. 1986. T. 4; Krasny P. Kościół i klasztor Dominikanów w Podkamienu. *Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego*. Kraków, 2005. T. 13. (MDSSZWR; cz. 1); Słownik artystów, rzemieślników etc. *Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego*. Kraków, 2015. T. 23. (MDSSZWR; cz. 1); Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта, Б. Шенгера

КОЛЧИНСЬКИЙ / КОЛЬЧИНСЬКИЙ (КОŁCZYŃSKI / KOLCZYŃSKI)
Яків (Jakub)

(18 ст.) – маляр, іконописець (?), позолотник. Відомий за писемними джерелами. Розмальовував та золотив вівтар Розп'ятого Христа, св. Софії і св. Миколая в костелі бернардинів у м. Лежайську (нині центр Лежайського пов. Підкарпат. воєвод., РП), за що, згідно із писемними згадками, у 1757 та 1758 отримав 812 злотих. У 1764 був нобілітований постановою каптурового суду. Працював над оздобленням Латинського катедрального собору та калиці Кампіанів у Львові.

Літ.: Bostel F. Przyczynek do dziejów restauracji katedry lwowskiej w XVIII w. *SKHS*. 1902. VII; Jaworski F. O szarym Lwowie. Lwów, [1916]; ThB. 1927. T. 21; Hornung Z. Stanisław Stroiński 1719–1802. *Prace Sekcji Historii Sztuki i Kultury Towarzystwa Naukowego we Lwowie*. 1935. II (5); Horn M. Ruch budowlany w miastach ziemi przemyskiej i sanockiej w latach 1550–1650 na tle przesłanek urbanizacyjnych. Opole, 1968; Hornung Z. Majster Pinsel snycerz. Wrocław, 1976; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983; SAP. 1986. T. 4.

Р. Забашта, О. Ткачук

КОЛЧИЦЬКИЙ / КОЛЧИНСЬКИЙ (KOLCZYCKI / KOLCZYNSKI)
Стефан (Stefan) – див.
КОЛЧИНСЬКИЙ / КОЛЧИЦЬКИЙ (KOLCZYNSKI / KOLCZYCKI)
Стефан (Stefan)

КОЛЯДИНСЬКИЙ
Степан

(1893, с. Старовірівка, нині Берестинського р-ну Харків. обл. – 22.06.1926. м. Прага, нині ЧР) – скульптор, графік, педагог. Навч. в семінарії в містечку Великі Сорочинці (нині село Миргородського р-ну Полтав. обл.), учителював по селах Київщини. З поч. І СВ мобілізований в рос. царську армію, згодом воював у складі Армії УНР (4-ї Київ. дивізії) сотником, учасник Зимового походу Армії УНР. Після завершення війни перебував у таборі для інтернованих вояків УНР, від 1923 – у Празі. Упродовж 1923–25 – навч. в УСПМ та ХПШ у Празі (викл.: Д. Антонович, К. Стаховський). Автор оформлення Чеського павільйону на Міжнар. вист. у Парижі (1925), проєкту пам'ятника укр. військовим летунам. Вчинив самогубство.

Тв.: «Світло, перспектива, оздоби», «Дівчина в українському костюмі», етюди жіночих голів і фігур (усі – 1923–25), «Жіночий портрет», «Дитина з яблуком» (об. – 1924). «Жіночий портрет» (1925); архітектурні креслення, ін.

Муз., б-ка: Мистький відділ МВБУ, СБП.

Муз., б-ка: Мистький відділ МВБУ, СБП.

Літ.: Антонович Д. Українська скульптура. *Українська культура. Лекції за редакцією Дмитра Антоновича*. Київ, 1993; Ханко В. Колядинський Степан. *ЕСУ*. Київ, 2014. Т. 14; Посмертні згадки. Степан Колядинський. *Українське мистецтво*. Львів, 1926. Ч. 1; В. З. Пам'яти Ст. Колядинського. *Студентський вісник*. Прага, 1926. Ч. 9–10; Пеленська О. Український портрет на тлі Праги: українське мистецьке середовище у міжвоєнній Чехо-Словаччині. Нью-Йорк ; Прага,

2005; Палієнко М. Українські мистці та їхня спадщина в Празі міжвоєнній і сучасній. *ПУ*. Київ, 2006. Ч. 4; Пеленська О. Україна поза Україною. Енциклопедичний словник мистецького, культурного і громадського життя української еміграції в міжвоєнній Чехословаччині (1919–1939). Прага, 2019.

Р. Яців

КОМ[…]
Олексій

(18 ст.) – ілюмінатор. Син попа містечка Лежайск у Надсянні (нині центр Лежайського пов. Підкарпат. воєвод., РП). Відомий за підписним твором.

Тв.: оздоблення книги «Ірмологіон» (3 чв. 18 ст.).

Муз.: ЧІМ.

Літ.: Ясиновський Ю. Українські та білоруські нотолінійні Ірмолої 16–18 ст. Львів, 1996; Запаско Я. «Доброписці тоді славні були». (Нариси з історії українського рукописного мистецтва). Львів, 2003.

Р. Забашта

КОМАЛЕВИЧ (KOMALEWICZ)
Хома / Тома (Toma)

(2 пол. / остан. чв. 17 – поч. / 1 чв. 18 ст.) – маляр. Відомий за писемним джерелом. Працював у м. Жовкві на Львівщині (нині Львів. обл.). У 1704 разом із малярем Мартином Кросовським був свідком в судовому позові придводних малярів Андрія Андрушинського та Василя Петрановича (при дворі Костянтина Собеського) проти Томи Осташевича за наклеп.

Дж.: НБ ЛНУ.

Літ.: Свєнціцька В. Словник жовківських майстрів живопису та різьби. *УМ*. Київ, 1967. Вип. 1; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983; SAP. 1986. Т. 4.

Р. Забашта

КОМАРИНСЬКИЙ (KOMARZYŃSKI)
Іоанн (Ioanne)

(? – перед листопадом 1759, м. Львів ?) – скульптор. Відомий за писемними джерелами. Працював у м. Львові. Рідний брат скульпторів Філіпа та Францішека / Францена Комаринських. Згадується у 1717 як свідок у судовій справі. Фігурує в списках позацехових мистців, що уклала урядова комісія 3.09.1756 та 31.10.1757. Точну дату смерті **К.** не встановлено, але діти майстра Юрій і Маріанна, 5.09.1759 продали ділянку землі, успадковану від батьків.

Дж.: ЦДІАУ(Л). Ф. 52. Оп. 2. Спр. 576, 580.

Літ.: Hornung Z. Stanisław Stroiński 1719–1802: zarys monograficzny ze szczególnym uwzględnieniem działalności artysty na polu malarstwa ściennego. *Prace Sekcji Historii Sztuki i Kultury Towarzystwa Naukowego we Lwowie*. Lwów, 1935. T. 2; Mańkowski T. Lwowska rzeźba rokokowa. Lwów, 1937; SAP. 1986. T. IV; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта, Б. Шенгера

КОМАРИНСЬКИЙ (KOMARZYŃSKI)
Філіп (Filip / Filipum)

(18 ст.) – скульптор. Відомий за писемними джерелами. Працював у м. Львові. Рідний брат скульпторів Іоанна і Франциска / Францена Комаринських. Фігурує в списках позацехових мистців, що уклала урядова комісія 3.09.1756 та 31.10.1757.

Літ.: Mańkowski T. Lwowska rzeźba rokokowa. Lwów, 1937; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта, Б. Шенгера

КОМАРИНСЬКИЙ (KOMARZYŃSKI)
Франциск / Францішек / Франценен (Franciszek / Francen)

(18 ст.) – скульптор. Відомий за писемними джерелами. Працював у м. Львові. Рідний брат скульпторів Іоанна і Філіпа Комаринських. Фігурує в списках позацехових мистців, що уклала урядова комісія 3.09.1756 та 31.10.1757.

Літ.: Mańkowski T. Lwowska rzeźba rokokowa. Lwów, 1937; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта, Б. Шенгера

КОМАРНИЦЬКИЙ
Михаїл

(19 ст.) – іконописець, позолотник. Відомий за писемним джерелом. У 1825 брав участь в оздобленні стін Успенського собору КПЛ святих зображень, а також у золоченні дерев'яного ківота для часток мощей печерських преподобних. У 1839 майстрові було доручено (разом із Є. Монзалевським) «ремонт» Святих воріт Лаври: фарбування всіх врат і стін олійними фарбами.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 1576, 1939.

Літ.: Уманцев Ф. Матеріали до словника вітчизняних мистців, ремісників, керівників художніх робіт та меценатів XVIII – початку XX ст. (за документами архіву Києво-Печерської лаври). *СМ*. 2008. Чис. 1 (21).

Р. Забашта

КОМАШЕНКО
Омелян

(? – 1805, м. Київ ?) – іконописець. Відомий за писемним джерелом. Майстер київ. іконописного цеху. Згаданий під роком смерті.

Дж.: «Ревизская сказка»... ЦДІАУ(К). Ф. 462. Оп. 1. Спр. 1.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КОМАШКА
Антон Михайлович

(1897, с. Непокрите, нині Вовчанського р-ну Харків. обл. – 16.08.1970, м. Ленінград, нині Санкт-Петербург, РФ) – живописець, графік, мистецтвознавець. Член АХЧУ (голова Харків. філії), СХ СРСР (Ленінградське відділення, 1936). Учасник громадянської війни, ІІ СВ. У 1914–15 коштом І. Рєпіна навч. в ХХУ, упродовж 1915–18 – безпосередньо в І. Рєпіна (у маєтку

«Пенати», нині селище Рєпіно Ленінградської обл., РФ). У роки громадянської війни 1918–21 – боєць-доброволець Першої кінної армії, член РКП(б) з 1920. У 1920–21 – художник при штабі Південно-Західного фронту, оформляв агітпоїзди, малював лозунги, плакати, портрети (серія портретів «Бійці і командири Першої кінної»). Після війни – у м. Харкові, потім – у Петрограді (нині Санкт-Петербург), у 1923 працював на Держ. порцеляновому заводі, де розписував посуд революційними сюжетами. У 1926 повернувся до Харкова. Упродовж 1927–29 – директор ХХТ, професор (1929), 1929–32 – ректор ХХІ. У 1934 – на курсах підвищення кваліфікації у Ленінграді. У 1938 очолював групу ленінградських художників, що брала участь в оформленні ВСГВ. Під час ІІ СВ – військовий художник, керував вид-вом політичного плаката «Вікна ТАРС». Демобілізований у лютому 1946. Малював живописні портрети, жанрові сцени, працював в техніці акварелі. Автор мистецтвознавчих досліджень, спогадів про І. Рєпіна.

Пр.: За пролетарську гегемонію у просторовому мистецтві: процеси мистецького руху в УСРР відбудовного періоду. Шляхи розвитку просторового мистецтва реконструктивного періоду. Харків, 1931; Три года с Репиным / Художественное наследство. Репин. Москва, Ленинград, 1949. Т. 2.

Тв.: «Зачарований степом» (1918), «Люди війни» (1919), «Перше травня» (1926), «Портрет воєнначальника Йони Якіра» (1927), «Штаб Першої Кінної» (1930-і), «Колгоспниця» (1933); серія портретів «Ударники будівництва Харківського тракторного заводу» (поч. 1930-х), «Автопортрет» (1941), «Фронт» (1943), «На переправі через Німан. Генерал армії Черняховський» (1944), «Жіночий портрет» (1954), «Робітник» (1965); графіка – Ілля Рєпін (1916), автопортрет (1926), комсомолець Г. Нікітін (1926), старий більшовик П. Скрипник (1927), Анатолій Луначарський (1930), колгоспниця-хуторянка А. Берченко (початок 1960-х), письменник Костянтин Гордієнко (1964); розпис на фарфорі – «Індустрія», «Свято праці. 1 травня. Світовий огляд революційного фронту», «На згадку п'ятиріччя переходу фарфорового заводу у відання Наркомпросу», «За 5 років Червона армія розбила Денікіна, Колчака, Юденича», «Хай живе вождь пролетаріату товариш В. І. Ленін».

Муз.: ДЕ, ДІМ, Всерос. музей декор. мист-ва.

Літ.: Данич А. Революцією мобілізований і покликаний. *Україна*. 1968. № 5; СХУ. Київ, 1973; ХН СССР. Т. 5; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 14.

Г. Скляренко

КОМАШКО
Василь Олександрович

(1855, ? – 18.03.1918, м. Київ) – живописець, педагог. У 1870-х навч. в ІАМ, отримав медалі «за живопис» (у 1875 – малу срібну, у 1877 – малу і велику срібні), у 1878 – звання класного художника 3 ступеня. Від 1901 – учитель чистописання й малювання чоловічої та жіночої гімназій м. Глухова (нині Шосткинського р-ну Сум. обл.), згодом – викладач малювання Київ. реального училища. Автор реалістичних пейзажів і портретів.

Літ.: ХН СССР. Санкт-Петербург, 2002. Т. 5; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 14.

О. Ламонова

КОМ'ЯХОВ
Олександр Гурійович

(29.04.1922, м. Ізюм, нині центр Ізюмського р-ну Харків. обл. – 18.02.1976, м. Київ) – графік. Освіту здобував у Харків. будівельному ін-ті (1944–46); в УПІ (1946–50). Дипл. робота – оформлення книги «Українські народні казки». Жив у Києві. Працював у галузях плаката й книжкової графіки. Співпрацював із вид-вами «Молодь», «Рад. письменник», «Мистецтво», «Наукова думка». Брав участь в обл., респ. худ. виставках з 1954. **К.** намагався відійти від «реалістичної ілюстрації» 1930–50-х, подолати вплив станкового живопису та стилістики соцреалізму в книжковій графіці. Художник сповідував естетичні засади функціонального стилю в оформленні книги (у шрифтових композиціях та в макетуванні). У виконаних ним абстрагованих композиціях обкладинок відчувається вплив естетики стилю баухауз. Шрифти **К.** були представлені в артпроєкті «Музей української літери» (куратор К. Королевцева, у рамках конф. Typographics, м. Нью-Йорк, США, 2023), метою якого була демонстрація та інтерпретація творів 33 видатних укр. графіків ХХ ст.

Тв.: живопис – «Чоловічий портрет № 1», «Чоловічий портрет № 2» (1950-і); плакати – «Хай живе 33-я річниця Збройних сил Союзу РСР!» (1951), «Хай живе і міцніє союз робітничого класу і колгоспного селянства – непохитна основа Радянського Союзу!» (1956), «Трудящі Радянської України! Боріться за те, щоб уже в нинішньому році наздогнати США по виробництву масла!» (1957); книжкова графіка – оформлення видань: В. Гюго «Ернані» (1953), «Українські народні пісні» (1955, кн. 1–2), «Українське народне мистецтво. Кераміка та скло» (1955), Й. Курлат «Народження пісні» (1956), І. Дубинський «Від зорі до зорі» (1957), «Карл Маркс і Фрідріх Енгельс», збірка (1960), «Художники Закарпаття» (1961), «Київський державний музей російського мистецтва» (1962), Т. Шевченко «Кобзар» (1962), Ю. Трусов «Хаджибей» (1964), «Державний Миколаївський художній музей імені В. В. Верещагіна» (1964), В. Сосюра «Осінні мелодії» (1965), С. Висоцький «Давньоруські написи Софії Київської» (1966), С. Висоцький «Середньовічні написи Софії Київської» (1974), І. Спаський «Дукати і дукачі України» (1970), Б. Бутник-Сіверський «Український радянський сувенір» (1972), М. Рудь «Українська книга і книгодрукарство 1922–1972» (1972), «Феодальна Таврика», Матеріали з історії археології Криму (1973), «Мальована колисочка», співаник (1974), Каліграфічний алфавіт», «Голоси демократичної Німеччини», «Каліграфічні ініціали» (1970-і).

Муз.: МКДУ, МОХМ, НМККГ.

Літ.: СХУ. Київ, 1973; Шпаков А. Художник і книга. Київ, 1973; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 14; Художники народов СССР. Биобиблиографический словарь : в 6 т. Санкт-Петербург, 2002. Т. 5.

Л. Ганзенко

КОНДЗЕЛЕВИЧ (KONDZELEWICZ) Йов (Jow)

(1667, м. Жовква, нині Львів. обл. – між 24.05.1740 і 27.01.1748, ?) – іконописець, портретист, ієромонах, ігумен, священник. Народився в Жовкві на Львівщині у міщанській (?) родині. Згідно з припущенням деяких дослідників, батьки мали імена Андрій і Текля, а з родини походили ще кілька монахів: Лука, Йона, Йоіль. Світське ім'я **К.** – невідоме. Невідомо також, де і в кого здобув мистецьку освіту (щодо цього висловлені різні здогади: Жовква, Київ, закордоння). Замолоду опинився на Волині. Спершу перебував у м. Луцьку, а перегодом (у 1686) постригся в монахи Хрестовоздвиженського монастиря в с. Білосток (нині Луцького р-ну Волин. обл.), де через рік (1687) став ієромонахом. З цим монастирем (ченцем якого майстер перебував до, щонайменше, 1705) пов'язані, імовірно, і перші його твори: низка іконостасних образів з місцевого храму Св. Михаїла. У 1696 майстер виконав живописну частину пристінного вівтаря для чудотворного образа Загорівської Богородиці-Дороговказниці, що містився в храмі Різдва Богородиці монастиря, розташованого в с. Загорів (нині с. Новий Загорів Локачинського р-ну Волин. обл.). Цього-таки року **К.** працював для ще двох волинських храмів: над іконостасом для церкви Св. Трійці містечка Городище та над вівтарем для церкви містечка Локачі (нині село і смт Луцького р-ну Волин. обл.). Упродовж 1698–1705 на чолі групи іконописців працював над створенням чоловічого монастиря поблизу карпатського с. Манява (т. зв. Скиту Манявського, нині Богородчанського р-ну Івано-Франків. обл.). Одночасно з роботою над Манявським (інакше – Богородчанським) іконостасом Великого Скиту **К.** писав / поновлював образи для менших монастирських осідків Карпатського регіоні Галичини та, можливо, Буковини (про що свідчать підписний образ із монастиря в м. Сучавіці регіону Південна Буковина сучасної Румунії, та з церкви Покрови с. Вільшаниця поблизу Тисмениці (нині Івано-Франків. р-ну Івано-Франків. обл.). У 1704 працював над образами іконостаса церкви Воскресіння в с. Свистільники (нині с. Світанок Рогатинського р-ну Івано-Франків. обл.). В означений час майстер звернувся й до портретного жанру: написав зображення єрусалимського патріарха Якова, що зберігалося в церкві Успіння Пресвятої Богородиці с. Горожанка (Чортківського р-ну Терноп. обл.). Перед 1710 **К.** було обрано ігуменом Братського Хрестовоздвиженського монастиря в Луцьку (що постає з тексту акта обрання 1710 Кирила Шумлянського в сан єпископа Луцької та Острозької православної кафедри). У цьому статусі майстер згаданий і в 1713. Висловлено припущення, що за свого перебування в монастирі Луцького Хрестовоздвиженського братства **К.** виконав образи для іконостаса місцевого храму. На початку 1720-х майстер перебував, імовірно, в Загорівському монастирі. Згідно з припущеннями деяких дослідників, 1722 майстер узяв участь (поряд з іншими малярами) у створенні – на замовлення волинських шляхтичів Чацького і Загорського – іконостаса для храму Різдва Богородиці названого чернечого осідку, де його пензлю приписується ціла низка образів (нині іконостас відомий під назвою Вощатинський – за місцем пізнішого перебування: у церкві Свв. Петра й Павла с. Вощатин поблизу м. Володимира, нині Волинської обл.). Цього-таки року на замовлення єпископа Луцького та Острозького Йосифа Виговського (1715–30) виконав живописну частину різьбленого вівтаря для мініатюрної ікони «Богородиці» (тепер зберігається в церкві Св. Козьми і Даміана в с. Махнівці на Львівщині (нині Золочівського р-ну Львів. обл.), а також завершив копію чудотворного образа Загорівської Богоматері. Пізніше повернувся до луцького братського монастиря. У 1737 датується остання відома на сьогодні робота майстра: «Розп'яття», що написана на полотні й походить із церкви монастиря що містився в с. Чернчиці побіля Луцька. Згідно з авторським підписом, образ був створений у Білостоцькому монастирі, куди, вірогідно, майстер повернувся після Луцька. Водночас в інвентарі монастирської церкви Св. Георгія м. Дубна на Волині (нині центр Дубенського р-ну Рівнен. обл.) під датою 27.01.1748 згадано намісні образи «руки небіжчика Йова» («Христос», «Богородиця»).

Тв.: іконопис – Городищенський іконостас (1696): «Моління» (апостольський ряд), «Василь Великий», «Іоанн Златоуст», «Св. Миколай», «Григорій Богослов» (на одвірках Царських врат), «Великомученик Стефан» «Великомученик Лаврентій» «Ангели зі знаряддями тортур Христа» (на одвірках дияконських дверей); Локачівський вівтар (1696): «Анастасія Олександрійська», «Кирило Олександрівський» (крила), «Дванадцятирічний Христос серед книжників у храмі» (предела), «Іоанн Златоуст», «Василь Великий», «Григорій Богослов»; вівтар Загорівської Божої Матері (1696): «Іоаким і Анна», «Старозавітна Трійця», «Хрещення в Йордані», «Мученица Варвара», «Мученица Катерина», «Спас Нерукотворний», підпис: Смиренний ієромонах Йов Кондзелевич М. законник С. М. Білостоцького. 1696; Манявський / Богородчанський іконостас (1698–1705): намісний ряд – «Христос-Научитель» (1698), «Богородиця-Дороговказниця», «Свв. Антоній і Феодосій Печерські», «Воздвиження Чесного Хреста» (бокові-додаткові: «Успіння Богородиці» та «Вознесіння Христове» з меншими образами «Новозавітна Трійця», «Старозавітна Трійця», 1705); дияконські двері – «Архангел Михаїла», «Архангел Гавриїл»; одвірки Царських врат – «Св. Іоанн Золотоуст» та «Св. Василій Великий»;

празниковий ряд з дванадцятьма святами і образом «Тайна вечеря»; окремі картуші; апостольський ряд / ряд Моління – «Моління (Деісіс)» (з образом «Моління про чашу» в цокольному ряду та образом «Богородиці-Знамення» вгорі), парні образи апостолів; пророчий ряд – з одинарними, парними й потрійними образами; цокольний ряд і обрамлення – «Христос у Никодима», «Мучення Христа терновим вінком», «Христос в Емаусі», «Апостоли біля гробу Богородиці», «Блага вість смерті Богородиці», «Спокушення Христа», «Похорон Антонія Печерського», «Зустріч Марії та Єлизавети», «Христос і самарянка»; «Спас Нерукотворний» (над Царськими вратами); завершення – «Розп'яття з пристоячими»; образ «Св. Миколая» (1504 / поновлення 1697 / 1698, монастир у м. Сучавіці, Південна Буковина, Румунія); образ «Христос-Научитель» (1704, церква Покрови с. Вільшаниця Івано-Франківського р-н Івано-Франк. обл.; підпис: Іов в скимті РБ АЄ); вівтар із мініатюрної іконою «Богородиця-Дороговказиця» (між 1715–30, церква Св. Козьми і Даміана с. Махнівці, нині Золочівського р-ну Львів. обл.; підпис: «Сей вівтар прикрасив коштом своїм його милість Йосиф Виговський, єпископ Луцький і Острозький, за відпущення гріхів своїх прабатьків і батьків, написався рукою недостойного Йова Кондзелевича, монаха монастиря Білостоцького»); Загорівський (Вощатинський) іконостакс (1722): намісний ряд – «Христос-спаситель світу», «Богородиця з дитиною», «Св. Варвара», «Св. Стефан», «Різдво Богородиці»; дияконські двері – «Архангел Михаїл», «Ангел-Хоронитель»; апостольський ряд – «Моління», «Андрій», «Павло», «Варфоломій», ін.; «Спас-Нерукотворний»; цокольний ряд – «Молитва Якима», «Антоній та Феодосій Печерські», «Христос у Никодима», «Молитва Анни»; копія чудотворного образа Загорівської Богоматері (1722); образ «Розп'яття» (1737, підпис: Сей образ написася въ с(вя)то(й) обители Бълостоцкой рукою смиренного ієромонаха Іова коштом раба Божія Стефана Герасимовича со женою своєю Агафьею з Кучкаровца. Офъеровали до Церкви святого Спаса Черцицкой Ради Спасенія. Року Божія 1737); намісні образи «Христос», «Богородиця» (перед 1748 р., монастирська церква Св. Георгія, м. Дубно Дубенського р-ну Рівнен. обл.); портретний живопис – зображення єрусалимського патріарха Якова, що зберігалося в церкві Успіння Пресвятої Богородиці с. Горожанка (Чортківського р-ну Терноп. обл.). Гіпотетичні – «Успіння Богородиці», «Богородиця-Замилування», «Зішестя Святого Духа», образи шести апостолів, (1696, Білостоцький іконостас); образи іконостаса монастирського храму Хрестовоздвиженського братства (1710-і ?, знищені пожежею 1821); образи «Св. Юрій-Змієборець» (с. Бобли), «Св. Великомученик Георгій» (с. Окорськ), «Іоаким і Анна», «Архангели Михаїл і Гавриїл» (дияконські двері, збірка ЛМІР); ін.

Муз.: МВІ ВОКМ, НМЛ.

Дж.: ЦДІАУ(Л). Ф. 199. Оп. 1. Спр. 19.

Літ.: Dzieduszycki W. Ikonostas Bogorodzanski. *Przegląd archeologiczny*. Lwów, 1886. Zesz. 4; Скит Манявський і Богородчанський іконостас [автори текстів М. Драган, І. Свєнціцький, В. Пещанський]. Жовква, 1926; Дублянський А. Опис іконостаса Братської церкви в Луцьку з 1814 р. (Причинок до історії Братської церкви. *Шлях*. Луцьк, 1939. № 3 (Березень); Дублянський А. Два волинські малярі на переломі XVII і XVIII ст. *Шлях*. Луцьк, 1939. № 4 (Квітень); Батіг М. Іов Кондзелевич і Богородчанський іконостас. Львів, 1957; Gembarowicz M. Szkicz z historii sztuki XVII w. Toruń, 1966; Возницький Б. Творчість українського художника Іова Кондзелевича. *Львівська картинна галерея (виставки, знахідки, дослідження)*. Львів, 1967; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983; Сидор О. Ф. Міські краєвиди й інтер'єри у творах Йова Кондзелевича в контексті архітектури Ренесансу. *Українське мистецтво у міжнародних зв'язках*. Київ, 1985; Сидор О. Художня спадщина Йова Кондзелевича. *ОМ*. 1985. № 5; SAP. 1986. T. 4; Овсійчук В. Майстри українського бароко. Жовківський художній осередок. Київ, 1991; Радомська В. Чудотворна ікона з села Махнівці. *Родовід*. 1994. Чис. 8; Ясиновський Ю. Біографія Йова Кондзелевича. *Україна в минулому*. Київ ; Львів, 1994. Вип. 6; Овсійчук В. Українське малярство X–XVIII ст.: проблеми кольору. Львів, 1996; Бірюліна О. До біографії іконописця Кондзелевича. Зв'язки з Луцьком. *Волинська ікона. Питання історії вивчення, дослідження та реставрації. Тези та матеріали III міжнар. конф., м. Луцьк, 12 листопада – 13 грудня 1996 р.* Луцьк, 1996; Гуртовий Г. Йов Кондзелевич і його Білостоцьке оточення. *Волинська ікона. Питання історії вивчення, дослідження та реставрації. Тези та матеріали III міжнар. конф., м. Луцьк, 12 листопада – 13 грудня 1996 р.* Луцьк, 1996; Обухович Л. Йов Кондзелевич та ікона «Св. Юрій Змієборець» із с. Бобли на Волині. *Волинська ікона: питання історії вивчення, дослідження та реставрації. Тези та матеріали III міжнар. наук. конф., м. Луцьк, 12 листопада – 13 грудня 1996 р.* Луцьк, 1996; Александрович В. «Легенда Йова Кондзелевича». Вступ до студій над творчістю майстра на Волині. *Волинська ікона: питання історії вивчення, дослідження та реставрації. Доповіді та матеріали IV наук. конф., м. Луцьк, 17–18 грудня 1997 р.* Луцьк, 1997; Скоп Л. Вівтар з Вощатина. Малярієромонах Йов Кондзелевич 1696 р. *Волинська ікона: питання історії вивчення, дослідження та реставрації. Доповіді та матеріали IV наук. конф., м. Луцьк, 17–18 грудня 1997 р.* Луцьк, 1997; Обухович Л. До питання автопортрета Йова Кондзелевича. *Волинська ікона: питання історії вивчення, дослідження та реставрації. Доповіді та матеріали IV наук. конф., м. Луцьк, 17–18 грудня 1997 р.* Луцьк, 1997; Сидор О. «Смиренний Іов Кондзелевич». *Галицька брама*. Львів, 1998. № 6 (24); Іконостас Воздвиженської церкви Скиту Манявського [Каталог виставки відреставрованих ікон] / [авт.-упоряд. Канарська О]. *Тематичний збірник Святопокровського жіночого монастиря Студійського уставу*. Львів, 2000. Вип. 5; Скоп Л. Іконографічні особливості ікони Йова Кондзелевича «Спас» кінця XVII ст. з Троїцької церкви с. Городище Луцького району. *Пам'ятки сакрального мистецтва Волині. Матеріали VII міжнар. наук. конф. з волинського іконопису, м. Луцьк, 27–28 листопада 2000 р.* Луцьк, 2000; Скоп Л. Іконографічні особливості ікони ієромонаха Йова Кондзелевича «Спас» кінця XVII ст. з Троїцької церкви с. Городище (Луцького р-ну). *Пам'ятки сакрального мистецтва Волині. Матеріали VII міжнар. наук. конф. з волинського іконопису, м. Луцьк, 27–28 листопада 2000 р.* Луцьк, 2000; Александрович В. У колі сподвижників: Йов Кондзелевич у релігій-

ному малярстві Волині кінця XVII – першої половини XVIII століття. *Пам'ятки сакрального мистецтва Волині. Матеріали VIII міжнар. наук. конф., м. Луцьк, 13–14 грудня 2001 р.* Луцьк, 2001; Сидор О. Манявсько-Богородчанський іконостас Йова Кондзелевича: маловідомі аспекти іконографії. *Сакральне мистецтво Волині.* Луцьк, 2002. Вип. 9: Матеріали IX міжнар. наук. конф., м. Луцьк, 31 жовтня – 1 листопада 2002 р.; Скоп Л. Ікона «Погребеніє Святого Антонія» з іконостаса Скиту Манявського єромонаха Йова Кондзелевича. *Сакральне мистецтво Волині.* Луцьк, 2002. Вип. 9: Матеріали IX міжнар. наук. конф., м. Луцьк, 31 жовтня – 1 листопада 2002 р.; Бубенщиков В., Кралюк П. Йов Кондзелевич та Луцьке Хрестовоздвиженське братство. *Сакральне мистецтво Волині.* Луцьк, 2002. Вип. 9: Матеріали IX міжнар. наук. конф., м. Луцьк, 31 жовтня – 1 листопада 2002 р.; Іконостас церкви Воздвиження Чесного Хреста монастиря Скит Манявський [Альбом-каталог] / [автори проєкту Мирослав Откович, Володимир Турецький, Степан Кубів]. Львів, 2005; Откович Т. Іконостас церкви Воздвиження Чесного Хреста монастиря Скит Манявський. Історія виникнення, вивчення і реставрацій. *Національний науково-дослідний реставраційний центр. Львівський філіал. Бюлетень. Інформаційний випуск.* Львів, 2006. № 1 (7); Скоп Л. Ієромонах Йов Кондзелевич. Ікона «Святий Онуфрій» із церкви с. Боднарівка. *Національний науково-дослідний реставраційний центр. Львівський філіал. Бюлетень. Інформаційний випуск.* Львів, 2006. № 1 (7); Откович Т. Періодизації творчості Йова Кондзелевича. *Мистецтвознавство'08.* Львів, 2008; Откович Т. Прикарпатський період творчості Йова Кондзелевича. *Вісник ЛНАМ.* Львів, 2008. Вип. 19; Радомська В. Особливості реставрації ікони-мініатюри «Богородиця-Дороговказиця» з церкви села Махнівці. *Інформаційний бюлетень ЛФ ННДРЦУ.* 2008. № 1 (10); Откович Т. Деякі іконографічні особливості іконостаса церкви Воздвиження Чесного Хреста із монастиря Скит Манявський (Богородчанський іконостас) авторства Йова Кондзелевича. *ЗНТШ.* Львів, 2011. Т. CCLXI; Откович Т. Загоровський (Вощатинський) іконостас 1722 року авторства Йова Кондзелевича. *Матеріали доповідей XVIII міжнар. наук. конф. «Волинська ікона: дослідження та реставрація». Луцьк, 27–28 жовтня 2011.* Луцьк, 2011; Откович Т. Іконографічна схема іконостаса з церкви Воздвиження Чесного Хреста монастиря Скит Манявський (Богородчанський іконостас) 1698–1705 рр. авторства Йова Кондзелевича. *НЗ.* 2011. № 6 (102). Листопад – грудень.

Р. Забашта

КОНДРАТОВ
Василій

(18 ст.) – іконописець. Відомий за підписним і датованим твором з Троїцької церкви м. Коропа на Чернігівщині (нині смт Новгород-Сіверського р-ну Чернігів. обл.).

Тв.: образ «Христа і Богородиця»; на звороті авторський напис: «Иконописец Василий Кондратов 1781 г.».

Літ.: Каталог выставки XIV археологического съезда в г. Чернигове. Церковные древности. Чернигов, 1908; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КОНДРАТЮК
Василь Федорович

(10.02.1914, м. Сквира, нині Білоцерківського р-ну Київ. обл. – 20.01.2001, м. Київ) – живописець. Член НСХУ (1956). Учасник II СВ. У 1933 навч. у Київ. худ. технікумі, у 1939 закін. Харків. ХШ, упродовж 1946–52 навч. у КХІ (викл.: К. Єлева, В. Костецький, Т. Яблонська; дипл. робота – «Земляки», кер. О. Шовкуненко). Жив у Києві. Працював у вид-ві «Рад. школа», худ.-пром. майстерні при Худ. фонді УРСР (1953–56). Упродовж 1954–58 викладав у студії клубу «Більшовик» у Києві. Автор реалістичних станкових творів: портретів, натюрмортів, побутових та іст. картин (деякі – у співавт. з О. Вовком). Учасник вист. від 1951.

Тв.: «Гусяча птахоферма» (1950), «Молодіжна бригада в ковальському цеху» (у співавт.), «Земляки» (об. – 1952), «Кобзар кличе війська Богдана Хмельницького» (1954), «На дозвіллі» (1960), «Подруги» (1960–63, у співавт.), «Тарасова наука» (1961), «Партизан В. Шельменко» (1973); серія – «Натюрморти» (1980–90-і).

Муз.: ПХМ, СОХМ, НМТШ.

Літ.: Пересувна виставка творів українських радянських художників: каталог. Київ, 1953; Трохименко К., Шпаков А. Історична картина. *Радянське мистецтво.* 1954. 9 червня; Полтавський державний художній музей. Київ, 1958; Художня виставка, присвячена 100-річчю з дня смерті Т. Г. Шевченка: каталог. Київ, 1961; Тарас Шевченко. Життя і творчість у портретах, ілюстраціях, документах. Київ, 1964; Державний музей Т. Г. Шевченка. Фонди. Вип. 1. Київ, 1967; УРХ. Київ, 1972; ХН СССР. Санкт-Петербург, 2002. Т. 5; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 14.

О. Ламонова

КОНДРАТЮК
Володимир Трохимович

(26.01.1924, с. Міньківці, нині Бердичівського р-ну Житомир. обл. – ?) – живописець, скульптор. Спеціальної худ. освіти не здобув. Жив у м. Чернігові. Автор реалістичних пейзажів, портретів, картин на побутові сюжети. Як скульптор працював у різних матеріалах. Учасник вист. від 1954.

Тв.: живопис – «Берези» (1958), «Літо» (1959–60), «Весняний вечір» (1961), «Весна» (1964), «Тарас Шевченко» (1964–65), «У лісі» (1965), «У полі» (1975), «Портрет робітника» (1978–79); скульптура – «Слава» (1970, м. Конотоп Сумської обл.), пам'ятник односельцям, загиблим у II СВ (с. Брусилів Чернігів. р-ну Чернігів. обл., 1976).

Літ.: Тарас Шевченко. Життя і творчість у портретах, ілюстраціях, документах. Київ, 1964; ХН СССР. Санкт-Петербург, 2002. Т. 5.

О. Ламонова

КОНЄВ
Федір Степанович

(29.08.1924, с. Будище, нині Большесолдатського р-ну Курської обл., РФ – ?) – живописець. Учасник II СВ. Упродовж 1956–58 навч. в Луган. ХУ, 1959–63 – у студії декор.-вжиткового мист-ва при Будинку культури «Металіст» у м. Харкові (викл.: І. Карась, Г. Томенко). Жив у с. Пісочин Харків. р-ну Хар-

ків. обл. Створював реалістичні пейзажі, портрети, натюрморти, темат. картини. Звертався до різних живописних (олія, темпера), а також графічних (кольорові олівці) технік. У 1965–75 викладав на курсах Будинку нар. творчості с. Пісочин. Учасник вист. від 1960 (Харків).

Тв.: «Тиша на Донці» (1960), «Т. Г. Шевченко на березі Дніпра» (1961), «Шебелинський газ» (1962), «Весняний Донець» (1963), «Г. Сковорода серед друзів» (1964), «Шторм. Ялта» (1965), «Бузок» (1967), «Ромашки» (1968), «Карпати» (1972), «Вечір на Подолі» (1973), «Весна на Донці», «На птахофермі» (об. – 1974), «Золота осінь», «Таня Коваленко» (об. – 1975), «Морський берег» (1977), «Прикордонники» (1977–79), «Карпати. Долина нафтовиків» (1978–80), «Мирне небо», «Життя врятоване» (об. – 1979), «Колгоспний транспорт» (1980), «Мати» (1980, 1988), «Осінь. Рибалки», «Лимони» (об. – 1981), «Спекотне літо», «Лебеді», «Професор В. Привалов» (усі – 1982), «Полковник В. Балацький» (1983), «Пам'яті наших предків» (1984), «Нехоженими стежками (Шляхами війни. Партизани)» (1985–86), «Осінь. Парк ім. Т. Г. Шевченка» (1988–89).

Муз.: Суджанський КМ (Курська обл., РФ).

Літ.: Областная выставка, посвящённая 30-летию освобождения Харькова от немецко-фашистских захватчиков: каталог. 1974; Областная выставка художников – ветеранов Великой Отечественной войны (1978) : каталог. Харьков, 1979; Областная осенняя художественная выставка-продажа : каталог. Харьков, 1979; ХН СССР. Санкт-Петербург, 2002. Т. 5.

О. Ламонова

КОНЗІШЕВСЬКИЙ (KĄDZISZEWSKI) Михайло (Michał)

(17 ст.) – маляр. Відомий за писемними джерелами. Працював у м. Львові. Член місцевого цеху. У 1696 оскаржив у суді малярського челядника Івана Малиновського, який підрядився на малярські роботи без відома цеху.

Літ.: Jaworski F. O szarym Lwowie. Lwów; Warszawa, 1916; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КОНКОЛОВИЧ В'ячеслав Фомич

(поч. 20 ст.) – живописець. Жив у м. Києві. Автор живописних творів та акварелей, зокрема на казкові сюжети. Від 1915 експонувався на вист. Київ. союзу художників та ін.

Тв.: «Мара», «Лісовий гусляр», «Замок», «Гриби», «Змагання», «Прогулянка», «Рибалки», «Баба Яга» (усі – 1915), «Весна», «Осінь», «Зима» (1917).

Літ.: Каталог выставки картин Киевского союза художников. Группа кавказских минеральных вод. Пятигорск, 1915; Каталог выставки картин и скульптуры Киевского союза художников. Киев, 1915; ХН СССР. Санкт-Петербург, 2002. Т. 5.

О. Ламонова

КОНОВАЛЮК Федір Зотикович

(3.02.1890, с. Калівка, нині с. Ягідне Могилів-Подільського р-ну Вінниц. обл. – 20.12.1984, м. Київ) – живописець. Член СРХУ(1946). Навч. грамоти в однорічній церковно-парафіяльній школі с. Калівка (1902–03). Коли хлопцеві минуло 13, рідний дядько привів його в іконописну майстерню КПЛ, де **К.** навч. під наглядом В. Соніна та І. Їжакевича (1904–09), який допомагав **К.** опанувати малюнок з натури та композицію. Під керівництвом Їжакевича **К.** розписував церкви в Києві (Всіхсвятську – над Економічною брамою; Трапезну палату та церкву Антонія і Феодосія Печерських – у КПЛ) та в м. Катеринославі, нині Дніпро (Троїцький собор). Після завершення навчання в іконописній майстерні здобував грамоту в Київському міському двокласному училищі для дорослих ім. М. Гоголя (1909–11). Продовжив навчання в КХУ (1911–15), де викладали І. Їжакевич, В. Менк, М. Пимоненко, Ф. Кричевський, О. Мурашко, Ф. Красицький. За успіхи в навчанні **К.**, як здібному студентові, призначають стипендію ім. Х. Платонова. Успішно закін. училище, отримав свідоцтво вчителя малювання та здобув право вільного вступу (без іспитів) до ВХУ ІАМ у м. Петрограді (нині Санкт-Петербурзі, РФ) та скористався цією можливістю. В училищі він потрапляє до майстерні іст. живопису В. Маковського (1915/16). Провчившись шість місяців, **К.** бере академічну відпустку на пів року, але до Петрограда більше не повертається. У Києві розпочинає викладати в неспеціалізованих худ. закладах. Вищу худ. освіту здобув в КХІ (1925–27), де його наставником був Ф. Кричевський. У ті роки **К.** приходить до теми національного, культурного відродження України, якій присвятив усе подальше життя. Під час німецько-рад. війни 1941–45 залишався в окупованому Києві. Зрідка писав пейзажі. Після звільнення міста великого значення надавав зображенню спричинених війною руйнувань укр. міст та їх відбудові. Комітет у справах культурно-освітніх установ Раднаркому УРСР прикомандирував **К.** до Канівського музею-заповідника «Могила Тараса Шевченка» (нині ШНЗ) для відновлення експозиції, яка постраждала в роки окупації. Над цим завданням майстер працював півтора року (7.05.1945–15.10.1946), написав низку тематичних картин для експозиції. Разом з І. Їжакевичем виконали великий портрет Т. Г. Шевченка, реставрували експонати Музею, консультували співробітників у музейній справі. Упродовж життя художник щорічно приїздив на могилу поета та піклувався про Музей. У 1940-х багато творчо працює: пише краєвиди Києва та його околиць, інших укр. міст. Його пейзажі позначені точністю відтворення іст. середовища. У 1949 **К.** (спільно з І. Їжакевичем) приступає до ілюстрування книжкових видань Т. Г. Шевченка. У наступні роки ілюструє твори І. Котляревсько-

го, В. Стефаника, Марка Черемшини, О. Кобилянської. Він є автором обкладинки до одного з видань укр. букваря Л. Деполович (1948). Понад 25 років присвятив педагогічній діяльності: викладав у середніх та вищих навчальних закладах. **К.** слідував традиції реалістичного живопису. Брав участь у групових худ. вист. з 1911. Персон. виставки: Київ (1955, 1966, 1987), м. Вологда (нині РФ, 1957), м. Львів (1956), м. Донецьк (1967/68). Художник розпорядився передати 50 творів Укр. фонду миру. Ще за життя своїм односельцям (жителям с. Ягідне) він подарував 80 творів. На основі цього зібрання створено Мурованокуриловецький КМ ім. Ф. Коновалюка. Вдова майстра передала колекцію картин Вінниц. технічному ун-тові, де нині створено меморіальний музей художника.

Тв.: живопис – тематичні картини: «Княгиня Ольга» (1911), «Аскольдова могила» (1915), «Посланець Катерини ІІ запрошує Гр. Сковороду до царського хору» (не датована), «На кордоні» (1920-і), «Червона кавалерія вступає у село», «Будьонівці ліквідують куркульську банду» (об. – 1920-і), «По гарячих слідах» (1927), «Прикордонники», «На варті» (об. – 1936), «Рада Роду» (ескіз, 1937), «Форсування Дніпра Радянською армією в листопаді 1943» (1943), «Партизани-підривники за роботою», «Перев'язування пораненого партизана» (об. – 1944), «Мітинг на могилі Шевченка влітку 1944», «Посланці Б. Хмельницького» (1957, з Їжакевичем), «Зустріч Т. Шевченка з М. Чернишевським у 1858 році» (1948, з Їжакевичем), «Т. Шевченко несе воду школярам» (1956), портрети: «Автопортрет» (1934), «Портрет 107-річного діда Волошина» (1945), «Портрет Народного художника І. Їжакевича» (1952), «Портрет письменниці В. І. Димитрової», «Портрет брата Івана», «Портрет геолога Спасокукоцького» (усі – 1860-і), «Портрет дружини Т. Мороз» (1966), «Портрет дружини» (1971), живописна шевченкіана: «Сова», «Наймичка», «Сон» (усі – 1920), «Тяжко, важко в світі жити сироті без роду», «Рано-вранці новобранці», «Хустина», «Катерина» (усі – 1921), «Марина», «Титарівна» (об. – 1922), «Казбек», «На Панщині» (об. – 1926), «Катерина з дитиною» (1931), «Катерина кидається в ополонку» (1946), «Єретик» (1952), «Катерина йде в Московщину» (1958), «Катерина взимку» (1959), пейзажі: «Київ. Стадіон Динамо», «Хата сусіда» (об. – 1935), «Київ. Зима. Ботанічний сад», «Київські горби» (об. – 1941), «Осінь. Подвір'я Михайлівського монастиря» (1942), «Руїни цирку», «Руїни Успенського собору», «Будівництво набережної Дніпра» (усі – 1944), «Вид з могили Т. Шевченка на Дніпро» (1945), «Київ. Шулявка. Весна», «Київ. Зоопарк. Зима» (об. – 1952), «Університет і парк ім. Т. Шевченка. Зима» (1953), «Одеса. Міський парк», «Одеса. Санаторій ім. В. Чкалова» (об. – 1958), «Гурзуф» (1969), «Клавдієве» (1964), «Зима в старій Кирилівці» (1966), «Університет на вул. Караваївській» (1968), «Садиба батьків Т. Шевченка» (1970), «Пам'ятник Т. Шевченку в Києві» (1976); графіка – книжкові іл. у співавторстві з І. Їжакевичем: «Еней» (іл. до «Енеїди» І. Котляревського, 1948, 1953), «Кавказ», «Сон», «Юродивий» (сторінкові іл., заставки, суперобкладинка до поезій Т. Шевченка, 1949).

Муз.: НХМУ, НМІУ, БХМ, ДОХМ, НМЛ, ЖОКМ, ВКМ, МкХМ, СОХМ, ЗкОХМ, НМШ, Літературно-меморіальний будинок-музей Т. Г. Шевченка (філія НМШ), Меморіальний будинок-музей Тараса Шевченка (філія НМШ), ЛМХМ, Мурованокуриловецький КМ ім. Федора Коновалюка, Музей Вінниц. нац. технічного ун-ту, Великосорочинський КМ, ПЛММК.

Муз., б-ка: Мурованокуриловецький КМ ім. Ф. Коновалюка, НБУВ.

Дж.: ЦДАМЛМУ.

Літ.: Виставка картин «По селах, містечках та містах України» : каталог. Київ, 1926; Каталог художньої виставки «ХІ років Жовтня». Вінниця, 1928; Кравченко К. Художники України на Всесоюзній виставці. *Радянське мистецтво.* 1952. 16 січня; Виставка творів Федора Зотиковича Коновалюка : каталог. Київ, 1955; Касіян В. І., Турченко Ю. Я. Українська радянська графіка. Київ, 1957; Затенацький Я. Український радянський живопис. Київ, 1958; Виставка творів Федора Зотиковича Коновалюка : каталог. Київ, 1966; УРХ. Київ, 1972; СХУ. Київ, 1973; Шевченківський словник. Київ, 1976. Т. 1; Седик О. 90-річчя Ф. З. Коновалюка. *ОМ.* 1980. № 4; Підгора В. Заповіт художника. *Радянська Україна.* 1987. 24 березня; Федір Коновалюк (1890–1984). Живопис : каталог виставки творів. Київ, 1987; Огієвська І. В. Твори Федора Коновалюка. *НТЕ.* 1988. № 6; Писаренко В. Любов тиха і сильна. *ОМ.* 1988. № 6; Саєнко Н. Від любові: Україна. 1990. № 29; Мороз-Коновалюк Т. І. Незабутній митець і друг. *ОМ.* 1990. № 5; Блюміна І. Співець рідної природи. *Культура і життя.* 1990. 1 квітня; Федір Коновалюк : альбом. До 100-річчя з дня народження (1890–1990). Київ, 1990; МУЕД. Київ, 1992; ЕУ : у 14 т. Львів, 1994. Т. 3; МУБД. Київ, 1997; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 14.

Л. Ганзенко

КОНОНЕНКО
Василь Андрійович

(16.03.1929, с. Германівка, нині Обухівського р-ну Київ. обл.) – графік, живописець, майстер худ. обробки дерева. Лауреат Держ. премії УРСР ім. Т. Шевченка (1990, за видання «Літопис руський» 1989). У 1961 закін. УПІ. Упродовж 1961–92 – художник, худ. редактор вид-ва «Мистецтво», згодом зав. експериментальної редакції «Дніпро». Худ. редактор книжкових видань «Твори Т. Шевченка» (Т. 1–5, 1978–79, 1984–85), «Сонети» І. Франка (1984), «Революція іде» П. Тичини (1987).

Тв.: ксилографія «П. Білецький-Носенко» (кін. 1970-х) та ін.

Літ: Стасенко В. Спадкоємці першодрукаря. Словник митців випускників та викладачів кафедри графіки Української академії друкарства. Львів, 2010.

Г. Хорунжа

КОНОНОВ
Георгій Олександрович

(3.04.1896, с. Старикове, нині Глухівського р-ну Сум. обл. – 22.05.1975, м. Львів) – живописець. Член ТРХБ (1937–56) та СХ УРСР (з 1962). Закін. Полтав. духовну семінарію; вступив на фізико-механічний ф-т КУСВ (1917). У період визвольних змагань (1917–21) приєднався до Білого руху; згадується як офіцер Добровольчої армії (підпоручик Дроздовського стрілкового полку), галліполієць. У складі Дроз-

довської дивізії потрапив на територію Болгарії в 1924/25. Служив в одному полку з поручиком І. Т. Лазаренком, українцем, художником, який став співзасновником Т-ва рос. художників Болгарії. Відомо, що, перебуваючи в Болгарії, **К.** навч. у приватних худ. студіях у м. Софії (1924–27). У 1938–39 відвідував ательє художника М. Ростовцева, створене для роботи й худ. розвитку членів ТРХБ. У 1956 **К.** переїхав на постійне проживання в СРСР, оселився у Львові. Продовжив писати пейзажі та натюрморти. Працював у галузі станкового живопису і графіки. У реалістичному стилі писав краєвиди Болгарії, Грузії, України (Буковина, Закарпаття, Волинь, Крим). Був музично обдарованою людиною, віолончелістом. Протягом 1945–56 працював артистом симфонічного оркестру Софійської філармонії. Після повернення в СРСР виступав у складі оркестру Львів. філармонії. Брав участь у вист. ТРХБ з 1937; у СРСР з 1958 брав участь у міських, обл., респ. худ. виставках. Персон. виставка – Львів (1958/59).

Тв.: «Вечір» (1938), «У затоці Варни» (1939), «Болгарський пейзаж» (1945), «В околицях Софії» (1948), «Місто Ґаброво» (1949), «У горах Болгарії» (1953), «Вечір у горах» (1956), «Осінь у Стрийському парку» (1958), «Ранок в Ужгороді» (1958), «Вечір на Дунаї» (1958), «Площа Ринок» (1958), «Осінь в Стрийському парку» (1959), «Будинок-музей І. Франка» (1959), «Зима у Львові» (1959), «Весна» (1959), «Старовинна церква в Мукачеві» (1959), «Пам'ятник Тарасу Шевченку в Києві» (1961), цикл «Старий та новий Львів» (1959–61), «Індустріальний Львів» (1963), «Вечір на Високому Замку» (1966), «Скелі Сімеїза» (1968), «Осінь» (1969), акварелі: «Монастир у Мукачеві» (1958), «Музей імені Івана Франка взимку» (1960) «Могила Івана Франка» (1960), «Пам'ятник Тарасу Шевченку в Харкові» (1960), «Старий і новий Львів» (1961), «Львів. Вул. Підвальна» (1970).

Муз.: ЛНЛММФ.

Літ.: УРХ. Київ, 1972; СХУ. Київ, 1973; МУ. Київ, 1992; Художники народов СССР : в 6 т. Санкт-Петербург, 2002. Т. 5; Кьосева Ц. Русские художники-эмигранты в Болгарии. *Русское зарубежье в Болгарии: история и современность.* София, 2009; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 14.

Л. Ганзенко

КОНОНОВИЧ
Іларій

(1695, м. Твер, нині РФ – ?) – іконописець, чернець. Відомий за писемними джерелами. Відбував монаший чин і виконував малярські роботи в КПЛ.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 1.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КОНОНЧУК
Сергій Пилипович

(29.05.1912, м. Київ – вересень 1941, ?) – графік, художник-мультиплікатор. Учасник ІІ СВ. Навч. на графічному ф-ті КХІПШ (1928–31) у К. Єлеви, Г. Пустовійта, К. Трохименка. Працював переважно в царині мист-ва книги та книжкової ілюстрації, головно в техніці рисунка тушшю, гуашшю. Співпрацював з вид-вами «Культура», «Мистецтво», «Молодий більшовик», «Сяйво», Дитвидав, Держлітвидав, Укрдержлітнацменвидав. Виконував мистецьке оформлення та ілюстрував видання укр., західноєвропейської, рос. класичної літ., творів для дітей, зокрема казок, у яких ураховував особливості дитячого сприйняття. Від 1931 працював художником-мультиплікатором на студії «Українфільм». У 1937–38 роках разом із родиною перебував в адміністративному засланні в м. Самарканді (нині РУ). Від 1940 – провідний творчий майстер з графічного оформлення кіножурналів і фільмів студії «Укркінохроніка». За офіційною інформацією, пропав без вісти у вересні 1941; за свідченнями останнього листа до рідних – потрапив у табір військовополонених у передмісті м. Проскурова (нині Хмельницький), де, вірогідно, загинув. Брав участь у вист. від 1927, респ. – від 1929, а також у Міжнар. вист. в Парижі (1929). Персон. виставки: Київ (1980, 2013), Вінниця (1980), Кременчук (1980), Харків (1981), Львів (1982), Москва (1986), Свердловськ (нині м. Катеринбург, РФ, 1987).

Тв.: графіка – гравюри: «За книгою» (1928), «Дерева» (1931), «Тарас Шевченко (1929), «Київ. Глибочицький провулок», «Натюрморт» (об. – 1929); рисунки: «Натюрморт з книгою Данте» (1927), «Київ. Дорога на Татарській вулиці» (1929), «Київ. Глибочиця. Дворик», «Київ. Пейзаж», «На Дніпрі» (усі – 1931), «Дощ, дощ, дощ…», «Київ. Вулиця Артема» (об. – 1934), «Самарканд. Водоймище», «Самарканд. Кокандська гарба біля водоймища», «Самарканд. На ішаку», «Квіти на день народження Ніли» (усі – 1937); екслібриси: Є. Гавриленко (1929), Н. Радзієвської, І. Пащина (об. – 1930), Ю. Палійчука (1940); обкладинки до видань: «Новели» (1928) і твори (1930) В. Стефаника, книг «Тяжко» А. Тесленка і «Осінній ескіз» С. Васильченка, збірки «Семафор»; оформлення та іл. видань: казки «Колобок», «Червона курочка» (усі – 1929), книжки «Тетянчин їжак» Н. Клейменової (1930), «Стійкий олов'яний солдатик» Г.-Х. Андерсена (1938), «Як звірів ловили» Н. Дірш (1931), «Азбуки» (1929); мультфільми – «Туктук і його приятель Жук» (1935; у співавтор. з художниками-аніматорами І. Клебановим, О. Крюковим), «Зарозуміле (Чванливе) курча» і(1936).

Муз.: НХМУ, ХХМ, НМЛ, музей Нац. кіностудії ім. О. Довженка, ДТГ.

Літ.: Сергій Конончук, 1912–1941. Графіка : каталог виставки / авт. передм. і упоряд. Р. Кункіна. Київ, 1980; Кункіна Р. Виставка творів Сергія Конончука. *ОМ.* 1980. № 5; Горбачов Д. «Де стеляться сліпучі краєвиди…». *Наука і культура. Україна. 1980.* Київ, 1981; Горбачев Д. Выставка графики Сергея Кончука. *Советская графика.* Москва, 1983. № 7; Кункина Р. Художник С. Ф. Кончук. *Искусство.* 1984. № 6; Волошина Л. Відкриття таланту. *Вітчизна.* 1984. № 5; Пекаровський М. До мольбертів не повернулись. *ОМ.* 1985. № 2; Кончук Сергей Филиппович, 1912–1941. Графика : каталог выставки /

авт. вступ. ст. Р. З. Кункина, сост. Н. Ф. Францева. Москва, 1986; Францева Н. Нехай залишиться хоч малий слід. *Дніпро*. 1987. № 3; Сергій Конончук. Графіка : альбом / авт. передм. ст. Р. З. Кункіна ; упоряд. Н. П. Францева. Київ, 1988; Францева-Конончук Н. Навічно 29-літній (листи С. Конончука з фронту). *Україна*. 1988. № 49; Рубан В. В. Забытые имена: рассказы об украинских художниках XIX – начала XX в. Киев, 1990; МУЕД. Київ, 1992; Мистецтво України : біографічний довідник. Київ, 1997; ХН СССР. Санкт-Петербург, 2002. Т. 5; ХУЕД. Київ, 2006; Чорна кров. Графіка Сергія Конончука: буклет-каталог / текст Д. Нікітіна. Київ, 2013; Джулай Д. Сила чорної крові. *Літературна Україна*. 2013. № 10; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 14.

І. Ходак

КОНСТАНТИН / отець КОНСТАНТИН

(17 ст.) – гравер, священник. Відомий за писемним дж. і підписними творами. Працював у м. Новгороді-Сіверському (нині Чернігів. обл.). Гравірував на дереві. У 1 пол. 1674 працював на замовлення архієпископа Лазаря Барановича для видання книги «Трубы словесъ проповѣдныхъ на дни нарочитыя праз(д)нико(в) Г(оспо)дни(х)…» (КПЛ, 1674). В одному з листів (1674) Л. Барановича до архімандрита Новгород-Сіверського зазначено: «…вызвать в Новгородок для резьбы священника Константина, пусть он за должные 10 коп [грошей. – *Р. З.*] и режет, а что вырежет в течении двух недель, то зараз и присылайте». Імовірно, різцю майстра належать і деякі непідписані іл. з «Труб…». Підписані іл. **К.** були репродуковані в одному з пізніших чернігів. видань. Д. Ровинський помилково відніс гравера до майстрів 18 ст.

Тв.: іл. в книзі Лазаря Барановича «Трубы словесъ проповѢдныхъ на дни нарочитыя праз(д)нико(в) Г(оспо)дни(х)…» (КПЛ, 1674): «Тайна прічащенія», підпис у рамці: Ꙙ(т)[є]цъ Константинъ (арк. 340); «М[о]л[і]тва болѧщаго», підпис (у рамці): Кѡнстати. (арк. 347 зв.); повтори іл. у книзі «Краткое поученіе о седми сакраментахъ» (Чернігів, 1716; арк. 6, 16).

Дж.: БЯУ, рукопис 5755: Pauli Ż. Dykcjonarz artystów obrazowych w Polsce.

Літ.: Письма преосв. Лазаря Барановича. Изд. 2. Чернигов, 1805; Ровинский Д. Подробный словарь русских граверов XVI–XIX вв. Санкт-Петербург, 1895. Т. 1; Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Дод. І. Київ, 1927; Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Львів, 1981. Кн. 1. (1574–1700); SAP. 1986. Т. 4.

Р. Забашта

КОНСТАНТИН (KONSTATNTY / CONSTANTIN)

(18 ст.) – маляр, монах-реформат. У середині століття виконав рисунок образу Христа для гравірування (гравер – Йозеф Еразм Беллінг, м. Відень). Графічне зображення призначалося для реформатського костелу в с. Дедеркали на Волині (нині с. Великі Дедеркали Кременецького р-ну Терноп. обл.) з метою поширення серед вірян.

Тв.: рисунок до гравюри із зображенням Христа; підпис: F. Constantin. Reform. delin.

Літ.: Grabowski A. Początek ikonografii naszéj. Biblioteka Warszawska. 1857. Т. 3; Rastawiecki E. Słownik malarzów polskich tudzież obcych w Polsce osiadłych lub czasowo w niej przebywających. Warszawa, 1857. Т. 3; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983; SAP. 1986. Т. 4.

Р. Забашта, О. Ткачук

КОНСТАНТИНОПОЛЬСЬКИЙ Адольф Маркович

(20.04.1923, м. Харків – 01.12.1993, там само) – живописець, педагог. Член СХ УРСР (1958). Засл. худож. УРСР (1974). Нар. худож. УРСР (1991), професор (1992). Учасник ІІ СВ. Батько художника, Константинопольський Марк Львович, був професором кафедри іст. європейської культури при ХІНО. Початкову худ. підготовку **К.** отримав у студії образотв. мист-ва при Харків. палаці піонерів, де викладали В. Соколов та студенти ХДХІ – Ю. Балановський, М. Іванов. У 1940/41 **К.** вступив у ХДХУ. Однак залишив заняття, пішов добровольцем на фронт. Після війни продовжив здобувати освіту в ХДХУ (1948–54). Його наставниками були О. Любимський, Ю. Балановський, Г. Томенко, С. Бесєдін (керівник диплома). Викладав у ХДХУ (1954/55) та в ХДХІ (1960–63), після реформування якого (1963) продовжив працювати в ХХПІ (1963–93), де з 1992 обіймав посаду професора. Найважливішою темою у творчості художника стала війна 1941–45. Його твори пронизливо щирі, сповнені особистих фронтових спостережень. **К.** був майстром панорамних композицій, позначених детальною розробкою планів. Був яскравим представником мистецтва соцреалізму. Учасник респ. (з 1953), всесоюз. та міжнар. (з 1961) вист. Персон. виставки: Харків (1973, 1983, 1992, 1998), Київ (1975).

Тв.: станкові картини – «Рідна земля. На привалі» (1957), «Фронтові дороги» (1957), «Рідна земля» (1957), «Застава» (1959), «Діти війни» (1959), «Бійці 3-ї розвідроти біля пораненого командира» (1960), «Молоді партизани» (1961), «Райцентр. Портрет лікаря» (1960), «З розвідки», «Важка перемога», «Перша весна», «Солдати» (1960), «На світанку» (1961), «Солдати» (1963); монументальні твори – «Жовтнева революція» (1958, розпис у головному павільйоні ВДНГ УРСР, у співавт. з О. Хмельницьким, О. Ацманчуком, М. Кривенком), діорама «Форсування Дніпра і створення плацдарму в районі с. Лютіж на підступах до Києва» (1960-і).

Муз.: НХМУ, ХХМ, ТОХМ, НМІУДСВ, Міський історико-краєзнавчий музей Кривого Рогу, ХДАДМ.

Літ.: Афанасьєв В. А. В ім'я життя, в ім'я людини. Київ, 1964; Афанасьєв В. Українське радянське мистецтво 1960–1980-х років. Київ, 1984; Шаров І., Толстоухов А. Художники України: 100 видатних імен. Київ, 2007. Біобібліографічний словник учених Харківського університету. Харків, 2012. Т. 2.; Роготченко О. Соціалістичний реалізм і тоталіта-

ризм. Київ, 2007; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 14; Немцова В. Харьковская художественная школа (передистория и история). Харьков, 2019; Федюн Є. Портрети 1950–1970-х років з фондів Харківської державної академії дизайну і мистецтв. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв.* 2021. № 2; Соколюк Л. Вища мистецька школа Харкова: від модернізму до трансформації (1921–1962). Харків, 2023.

Л. Ганзенко

КОНСУЛОВ
Анатолій Дмитрович

(31.10.1924, м. Київ – 28.01.1986, м. Москва, нині РФ) – архітектор, дизайнер, графік, педагог. Член СА СРСР. Засл. арх. УРСР (1976). Лауреат Держ. премії УРСР ім. Т. Шевченка (1978, за пам'ятник бійцям Першої кінної армії, демонтований 2017). У 1943–47 навч. в МАІ, у 1947–48 – у ЛПІ (інженер-архітектор). У 1948–72 – архітектор «Діпромісто», у 1972–86 – викладач у ЛДІПДМ. Автор графічних серій урбаністичних та архіт. пейзажів.

Дж.: Архів ЛНАМ. Ф. Р-1653. Оп. 2-ОС. Сп. 3489.

Літ.: МУБД. Київ, 1997; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 14.

Г. Хорунжа, Т. Довгун

КОНТРАТОВИЧ
Ернест Рудольфович

(17.05.1912, с. Кальна Розтока, нині Пряшівського краю, СР – 23.12.2009, м. Ужгород) – живописець. Член ТДОМПР (з 1934), член СРХУ (1946); один з організаторів та перший голова Закарпат. обл. організації СРХУ. Засл. худож. УРСР (1981). Нар. худож. УРСР (1991). Навч. в Ужгород. греко-католицькій півчеучительській семінарії (1928–32), де малювання викладав А. Ерделі. Він запросив талановитого учня відвідувати заняття в приватній Публічній школі рисунку, яку заснував (спільно з Й. Бокшаєм) у 1927. Завершивши курс семінарії, **К.** побував у м. Празі (нині ЧР) та м. Будапешті (нині Угорщина). У 1932 приступив до роботи на посаді вчителя нар. шкіл у верхів'ях річки Уж (сс. Луг, Сухий, Ужок). Поряд, у верховинських селах, учителювали художники А. Коцка, Ад. Борецький, служив священником З. Шолтес. Це оточення (як і тривалі контакти з учителями – Ерделі й Бокшаєм) вплинуло на формування особистості та творчість **К.** (1932–42). У 1945–60 викладав рисунок, живопис та композицію в УДХПУ, створеному на основі Публічної школи рисунку Ерделі та Бокшая. Ерделі в цьому училищі обіймав посаду директора. Після приєднання Закарпаття до УРСР (1946) художник жив в Ужгороді. У 1960–72 працював у ХВМ Закарпат. обл. організації СХ УРСР. Багато часу присвячував творчій роботі. **К.** надавав перевагу жанрам пейзажу та тематичній картині. У його творах поєднались тяжінням до декоративності та принцип реалістичного відображення дійсності. У роботах 1930–40-х помітні риси експресіонізму, а після 1950-х – тяжіння до імпресіонізму. З 1933 **К.** – учасник вист. ТДОМПР. Персон. виставки: Ужгород (1967, 1972, 1987, 1997), Київ (1973, 1975–76, 1982), Бардіїв (1973–74), Пряшів (1975–76) (об. –Словаччина). У 2001 ретроспективна вист. проходила в Києві, у 2002 – ювілейна вист. до 90-ліття художника в Ужгороді та ін.

Тв.: «Передгроззя», «Водохрестя», «Баба з козою», «Сирітка» (1930-і), «Глухоніма», «Молодий жебрак» (1930), «Жебрак перед вітриною» (1935), «Бідна Верховина» (1936), «Жебрак каліка» (1937), «Жебрачки», «Зруйнована хата» (об. – 1938), «Погреб», «Голод» (об. – 1939), «Сумні мелодії», «Жебрак перед вербою», «Похорони бідняка», «Свято Іордана», «Свячення води» (усі – 1938), «Похорони бідняка» (1939), «Сумні мелодії» (1940), «Бездомна сирота» (1943) «Ведуть арештованих» (1943), «Веснянка» (1940-і), «Ворожиля» (1942–43), «Відьма» (кілька варіантів – 1939–40), «Маски. Молодята» (1945), «Зустріч молодих» (1946), Весільна процесія» (1946), «Груповий портрет ужгородських художників» (1947), «Комсомолка»(1949), «Портрет старого комуніста І. І. Туряниці» (1947), «Голод», «Каліка», «Туман у горах» (усі – 1952), «Заручені» (1953), «Вид з полонини» (1957), «Залишки війни» (1967), «Рахівські полонини» (1968), «Радісна повоєнна весна» (1968), «Карпатська осінь» (1969)», «Весна. Біля колиски», «Ранок над Говерлою» (об. –1970-і), «Кучерява весна» (1966), «Весілля» (1968), «Весна. Мати з дитиною» (1968), «Збирання яблук» (1969), «Щербовець» (1987), серія «Карпатські мадонни» (1939–72), «Зима в Костьовій Пастілі» (1985), «Середина літа» (1990).

Муз.: НХМУ, ЗкОХМ, ЗОХМ, ДОХМ, ХХМ, МСОМУ, ін.

Літ.: Белічко Л. Мистецтво другої половини 1930-х – першої половини 1950-х. Київ, 1968; СХУ. Київ, 1973; Ернест Контратович : альбом. Київ, 1973; Ернест Контратович : каталог виставки творів. Київ, 1990; Крвавич Д. П., Овсійчук В. А., Черепанова С. О. Українське мистецтво. Львів : Світ, 2003; Ернест Контратович. Живопис. Ужгород, 2007; Контратович Ернест Рудольфович. Живопис / вступ. ст. О. Федорук. Ужгород, 2007; Мишанич В. Наш Ернест Контратович. *ОМ.* 2007. № 1; Фединишинець М. Помер Контратович: відійшов у вічність патріарх закарпатського живопису. *Старий Замок Паланок.* 2009. 24–30 грудня; Шелепець В. Митець Срібної землі. До 95-річчя від дня народження Ернеста Контратовича. Календар «Просвіти» на 2007 рік; ЕСУ. 2014. Т. 14; Чейпеш А. Жанровий і тематичний діапазон творчої спадщини Е. Контратовича. *Вісник Закарпатської академії мистецтв.* Ужгород, 2019. № 12; Сирохман М. Шлях закарпатського живопису : монографія. Ужгород, 2020.

Л. Ганзенко

КОНЧАКОВСЬКИЙ
Яків

(18 ст.) – гравер. Працював для друкарні КПЛ в 1750–90-х. Гравірував на міді. Відомий за писемними дж. й підписними творами (підпис у вигляді повного наймення: Яковъ Кончаковскій, чи монограми: Я. К.). Займався переважно «копіюванням» спрацьованих кліше попередніх майстрів: Леонтія Тарасевича, Данила Галяховського, Григорія

Левицького, Макарія, Аверкія Козачковського та інших. **К.** виконав бл. 120 таких копій-повторів, у які нерідко вносив зміни. Оплата за таку роботу була невеликою. Так, у 1788 за повтор гравюри Г. Тарасевича з образом Єфрема, єпископа Переяславського до «Патерика» майстер отримав 5 руб., а в 1798 за копію з кліше Макарія з образом Іоанна Дамаскина до новодрукованого «Октоїха» – 10 руб.

Тв.: гравюри в книзі «Апостол» (КПЛ, 1752): зображення апостолів (копії з гравюр Г. Левицького); у книзі «Біблії» (КПЛ, 1758): титульна рамка (копія – зі змінами – рамки до петербурзької «Біблії» 1751 / московських «Біблій» 1756 та 1757; унизу відтворено Лаврську церкву з дзвіницею – з одного боку, і друкарню – з другого), іл. з портретами двох цариць (копія з подібної гравюри російських видань «Біблії»), напис: Да недокончанная исправиши; у книзі «Новыйо Завѣт» (КПЛ, 1780): «Ап. Лука», «Ап. Яків», «Ап. Петро», «Ап. Іоанн», «Ап. Павло», «Ап. Іуда» (копії з гравюр Макарія та Георгія), підпис: Я: К: (опріч останнього твору, що має датований повний підпис: Гридировалъ Яковъ Кончаковскій 1777 (арк. 102 зв.)), «З'ява Ісуса Христа Іанові Богослову серед семи світильників», без підпису; кліше: «Богородиця (серед зірок з іменами Києво-Печерських архимандритів)» (копія з Л. Тарасевича); «Ісус Христос у потирі й точить кров з ран» (копія гравюри А. Козачковського); чотири євангелісти (копії з гравюр Г. Левицького до «Євангелії» (КПЛ, 1737), без підпису; 54 гравюри на сюжети Старого Завіту до «Біблії» (КПЛ, 1758) (копії з гравюр московського видання 1756), підписи Я: К: (на кліше: «Пр. Ієремія», «Пр. Ієзекіїль», ін.

Б-ки: НБУВ, НІБУ, ЛННБУ, НБХДУ, РНБ, ДПІБР, ЦДАДА, БРАН, НБСПДУ, ін.

Муз.: НЗКПЛ, НМЛ, ДІМ.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 241, 333.

Літ.: Ровинский Д. Подробный словарь русских граверов XVI–XIX вв. Санкт-Петербург, 1895. Т. 2; Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Київ, 1926; ЕУ. Словникова частина : в 11 т. Париж ; Нью-Йорк, 1959. Т. 3; Києво-Печерський державний історико-культурний заповідник. Стародруки XVI–XVIII ст. : каталог. Київ, 1971; Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Львів, 1984. Кн. 2. Ч. 1 (1701–1764); Антонович Д. Українська гравюра. *Українська культура: лекції за редакцією Дмитра Антоновича.* Київ, 1993; Уманцев Ф. С. Матеріали до словника вітчизняних мистців, ремісників, керівників художніх робіт та меценатів XVIII – початку XX ст. (за документами архіву Києво-Печерської лаври). *СМ.* 2008. Чис. 1 (21).

Р. Забашта

КОНЧАЛОВСЬКИЙ
Петро Петрович

(9.02.1876, м. Слов'янськ, нині Краматорського р-ну Донец. обл. – 2.02.1956, м. Москва, нині РФ) – живописець. Лауреат Держ. премії (1942). Засл. діяч мист-в РРФСР (1926). Нар. худож. РРФСР (1946). Академік АМ СРСР (1947). Учасник І СВ. Брат Дмитра і Максима Кончаловських. Народився в сім'ї літератора, перекладача, видавця Петра Петровича Кончаловського (старшого) та Віри Тимофіївни Лойко, дочки харків. поміщиків. До п'яти років жив у маєтку батьків Сватова Лучка (нині Сватове Луган. обл.), пізніше – у м. Харкові, де навчався в 3-й гімназії. З 1885 навч. в ШРЖ(Х). У 1889 починає відвідувати вечірні класи Строгановського училища технічного рисунку, де тоді викладав В. Сухов. У 1896 поступив на природничий ф-т Москов. ун-ту, однак навчання не продовжив. Того ж року виїхав у м. Париж (нині ФР). Два зимові сезони вдосконалював майстерність під керівництвом Ж.-Ж. Бенжамена-Констана та Ж.-П. Лорана в АЖП (1896–98). У 1898 повернувся на Батьківщину. Цього-таки року поступив до ВХУ ІАМ (м. Санкт-Петербург, нині РФ), де фахові дисципліни викладали В. Савинський, В. Творожников, Г. Залеман. У 1900 перейшов у майстерню батального живопису до П. Ковалевського. Після завершення курсу навчання отримав від ІАМ звання художника за картину «Рибалки тягнуть сітку» (1906); невдовзі записався на приватні заняття до майстерні К. Коровіна. Розуміючи необхідність роботи на пленері, він часто виїздив у творчі експедиції до Сибіру. У 1902 одружився з О. Суріковою, донькою художника-передвижника В. Сурікова. Вони подорожували Європою: побували в Італії (1901/02, 1907, 1914), здійснили поїздки у Францію (1904, 1909), Іспанію, Великобританію (1904), Німеччину (1904, 1909). У Франції **К.** знайомиться з творами постімпресіоністів, випробовує себе, удаючись до несподіваних формальних рішень, експериментує з кольором та перспективою, захоплюється новітніми течіями модернізму. Став одним із засновників, а з 1911 – головою об'єднання художників-авангардистів «Бубновый валет» («Бубновий валет»). Після Жовтневого перевороту 1917 відмовився емігрувати. Тримався осторонь політики, залишив експерименти в живописі, прийняв засади соціалістичного реалізму, зайнявся викладацькою та адміністративною діяльністю: обіймав посаду професора (1926–29) у ВХУТЕМАСі (з 1928 – ВХУТЕІН). У 1924–25 художник із сім'єю здійснив поїздку до Італії та Франції. З 1928 – член-засновник Об'єднання москов. художників. У 1930-х побував у творчих відрядженнях на Кавказі – у Кутаїсі (Грузія), на Крайній Півночі – у м. Мурманську (нині центр Мурманської обл., РФ). Під час німецько-рад. війни 1941–45 залишався в Москві. Творчість художника поділяється на два етапи. Перший пов'язаний із поїздками за кордон, враженнями від творів постімпресіоністів та ознайомленням із новітніми течіями модернізму (1900-і та 1910-і). Для другого етапу характерне звернення до реалістичної традиції та канонів соціалістичного реалізму (1920–50-і). Ви-

ставляв свої роботи на 12-й вист. картин Т-ва москов. художників (проходила в ІАМ, 1905). З 1909 брав участь у вист. творчих угруповань «Золоте руно», «Союз молоді» «Бубновий валет» (від 1911), «Світ мистецтва» («Мир искусства»); експонував твори на «Виставці картин лівих течій» (04/05.1915). У 1925 взяв участь у Всесвіт. вист. сучасних декор. і пром. мист-в у Парижі (1925), де його роботи експонувалися в павільйоні СРСР. Став членом та експонентом вист. об'єднання «Буття» («Бытие»), виставляв свої роботи на вист. АХРР. У 1929 – персон. вист. у ДРМ (Ленінград, нині Санкт-Петербург РФ). У 1933 взяв участь у вист. «Художники РРФСР за 15 років» у Москві. Після війни було організовано низку персон. виставок: у Держ. Малому театрі в Москві (1944), у Центр. будинку працівників мист-в (1945). Посмертні вист. **К.** експонувалися в залах АМ СРСР у Москві та Ленінграді (1956). У 2001 в ДМОМ експонувалася вист. «Невідомий Кончаловський» (із зібрання родини художника та приватних колекцій). У 2021 – персон. вист. в ДОХМ. У квартирі **К.** в Москві створено меморіальний музей.

Тв.: живопис – «Портрет брата художника, Максима Петровича, в береті» (1894), «Портрет Долгінцева» (1895), «Голова француженки» (1897), «Жіночий портрет (Воронової)» (1898), «Сибір. Тайга» (1902), «Архангельськ. Кораблі в порту, «Зима. Млин на Кегострові» (об. – 1903), «Садок поблизу Риму», «Персики цвітуть», «Під парасолькою в саду. Портрет дружини художника Ольги Василівни Кончаловської» (усі – 1904), «Будинок в Бєлкіно», «Яблуня цвіте» (об. – 1907), «Франція. Гора Лаванду», «Франція. Немур», «Садівник», «Дівчинка з Арля», «Дівчинка з віялом», «Апельсини», «Париж. Трактирщиця», «Хлопчик з яблуком (портрет із сина)» (усі – 1908), «Наташа на стільці», «Любитель бою биків», «Іспанський танок» (усі – 1910), «Портрет Михайла Петровича Кончаловського в морській формі (у дитинстві)» (1910), «Автопортрет у сіромому» (1911), «Гладіолуси», «Палітра і фарби», «Сімейний портрет» (усі – 1912), «Червона таця», «Матадор» (об. – 1913), «Агава» (1916), «Шахерезада» (1917), «Верстак» (1917), «Флігель у саду» (1918), «Кущі» 1(922), «Автопортрет із дружиною» (1923), «О. Кончаловська» (1925), «Новгород. Повернення з ярмарку» (1926), «Мцирі. Гроза», «З руїн. Мцирі», «Казбек», «Грузія», «П'ятигорськ. Будинок Ю. Лермонтова» (усі – 1927), «На Ільмень-озері» (1928) «Натюрморт. Очищена риба» (1928) «Балаклава. Балкон» (1929), «Листя тютюну» (1929), «Бузок» (1933), «Учні в майстерні» (1933), «Портрет В. Меєргольда» (1938), «Портрет Х. Перекаччо» (1939), «О. М. Толстой у мене в гостях», «К. Треньов» (об. – 1941), «Автопортрет» (1943), «Автопортрет з онукою» (1943), «Натюрморт. Бузок у кошику» (1944), «На ковзанці» (1945), «Хліб, шинка і вино» (1948), «Мишко, сходи за пивом!» (1949), «З покосу» (1948).

Муз.: НМККГ, ОНХМ, ЛОХМ, СХМ, СмХМ, ЗОХМ, МкХМ, ХОХМ, ХрОКМ, ДОХМ, ДТГ, ДРМ, ДМОМ, НДМРАМ, Меморіальний музей-майстерня П. П. Кончаловського (Москва), Вітебський музей сучасного мистецтва (Вітебськ, РБ), приватне зібрання В. А. і К. А. Семеніхіних, Фонд Петра Кончаловського та ін.

Літ.: Нейман М. Л. П. П. Кончаловский. Москва, 1967; Корзухин А. В. П. Кончаловский: краски земли. Москва, 1974; Федорук О. К. Петро Кончаловський – видатний радянський художник. Київ, 1976; Вакар И. Пётр Кончаловский: взгляд из нового века. *Наше наследие*. 2011. № 99; Подворна Л. Твори Петра Кончаловського в зібранні Донецького обласного художнього музею (до 135-річчя від дня народження). *Схід.* 2011. № 6; ЕСУ. 2014. Т. 14.

Л. Ганзенко

КОПЕЛЬМАН
Леон Озіасович

(25.05.1904, с. Вовчинець, нині с. Старий Вовчинець Чернів. р-ну Чернів. обл. – 08.09.1982, м. Чернівці) – живописець, графік. Член СХ УРСР (1941). На поч. 1920-х закін. євр. гімназію в Чернівцях. У 1924–28 навч. у Флорентійській АМ (викл. Ф. Карена), у 1929–31 – у Бухарестській школі красних мистецтв (викл. К. Рессу). Упродовж 1937–41 працював учителем малювання в школах та гімназіях Чернівців та в м. Сереті (Румунія). Під час ІІ СВ, окупації Буковини перебував у Чернів. гето. У 1944–79 працював художником Чернівецьких майстерень Худ. фонду УРСР, у 1945–65 співпрацював з редакцією газ. «Рад. Буковина». Працював у царині графіки, малярства та реклами. З 1930 – учасник худ. виставок. Персон. виставки: Чернівці (1965, 1979, 1994, 2004).

Тв.: графіка – «Бичування Христа» (кін. 1920-х), «Автопортрет із квіткою на тлі пейзажу» (1925), «Відчай» (1926), «Майстерня художника» (1927), «Mein Bild» (1929), «На старому заводі» (1929), «Збір податків» (1930), «Єврейська легенда» (1932), «Хрести» (1936), «Зруйновані будівлі» (1944), «Вид із риболовецького колгоспу у Дублтах» (1952), «Портрет депутата Верховної Ради УРСР Г. Радиш» (1952), «Збір податків у боярській Румунії» (1960); серія «Індустріальні Чернівці» (1961), «Буковинська осінь» (1963), «Гурзуф» (1964), «Портрет старшого сержанта Л. Блохіна» (1965), «Сонячний день» (1971); живопис – «Буковий ліс» (1931), «На Пруті» (1947), «Портрет К. Дзержика» (1949), «Українка» (1957), «Новий міст» (1959), «Чернівці. Вулиця» (1950-ті), «Міський мотив» (1960-ті), «У кузні машбудзаводу» (1961), «Бухта Чехова» (1964); серія «Рідна Буковина» (1967–70).

Муз.: ЧрцОХМ, ЧрцОКМ.

Літ.: Леон Озіасович Копельман : каталог. Чернівці, 1965; УРХ. Київ, 1972; СХУ. Київ, 1973; Каталог виставки творів Копельмана Леоніда Озіасовича. Чернівці, 1994; Леон Копельман. Вибрані твори з колекції Чернівецького художнього музею. Чернівці. 2006; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 14.

Г. Скляренко

КОПИСТИНСЬКИЙ
Теофіл Дорофійович

(15.04.1844, м. Перемишль, нині центр Перемишльського пов. Підкарпат. воєвод., РП – 05.07.1916, м. Львів) – графік, живописець, реставратор. Упродовж 1868–71 навч. в ШКМК (викл.: В. Дембовський, В. Лущкевич), у 1872 – у АВМ(В). Від 1873 жив у Львові. Викладав в

укр. академічній гімназії (1873–81) та жіночій школі сестер Василіянок. Створював переважно живописні портрети та жанрові сцени. Реставрував картини («Єрусалим» і «Гора Афон» Т. Малиновського), вівтарну ікону «Благовіщення» в церкві с. Загір'я (нині Пустомитівського р-ну Львів. обл., 1878; зробив із неї копію), бл. 150 ікон зі збірки Ставропігійського ін-ту для Археологічно-бібліографічної виставки (Львів, 1888), стінні розписи, зокрема у Львові (на склепінні костелу бернардинців, у костелах Св. Андрія (об. – 1883), Марії Сніжної (1886), фрески С. Строїнського в костелі Св. Мартина (1886), м. Кракові (нині РП; катедральний костел Свв. Станіслава і Вацлава на Вавелі, Маріацький костел, домініканський костел) (усі – 1897–97), м. Лежайську (нині РП, 1896, костел бернардинів; демонтував чотири фрагменти для збереження (зараз у ЛНГМ)). Розробив і запропонував методику реставрації фрески «Тайна вечеря» Леонардо да Вінчі в м. Мілані (нині ІтР). Учасник вист. від 1870. На честь **К.** у Львові названо вулицю.

Тв.: живопис – серія «Діячі української культури» («П. Могила», «П. Конашевич-Сагайдачний», «К. Острозький», «А. Яновський», «М. Качковський», «Й. Делькевич» та ін., 1867–90); «Вид Перемишля», «Старець», «Жіночий портрет» (усі – 1870), «Автопортрет» (1870, 1872), «Подільські євреї», «Коломийки», «Сліпець з поводирем», «Курна хата» (усі – 1871), «Далматинка», «Жінка з камеєю» (об. – 1872), «Погорільці», «Петрування» (об. – 1873), «Перемиський єпископ І. Ступницький» (1874), «У селянській хаті» (1876), «Селянка з-під Жовкви» (1880), «Українські дівчата», «Олекса Довбуш», «Удова», «Дружина у гуцульському вбранні», «Гуцул із Липовиці» (усі – 1884), «Нічний краєвид» (1886), триптих «Гальшка Острозька» (1890-і), «Притча про Лазаря» (1891), «Христос у в'язниці» (1894), «Лемківська неділя», «Гуцул», «Гуцулка» (усі – 1900), «Успіння Богоматері» (об. – 1901), «Стан одужання» (1902), «Син Олександр» (1910), «Суд XX сторіччя» (1913), «Сон русалки (Алегорія відродження України)» (1914); ікони – у церквах на Львівщині, для церкви Благовіщення в м. Коломиї (1876, нині центр району Івано-Франків. обл.), «Різдво Богородиці» (1897, церква в м. Щирці, нині смт Пустомитівського р-ну Львів. обл.), «Преображення» (Преображенська церква, Львів, 1898–1900), «Воздвиження св. Хреста» (церква в с. Стенятин, нині Сокальського р-ну Львів. обл.); іконостаси – у с. Миколаєві, с. Миклашеві (1908, нині Пустомитівського р-ну Львів. обл.) та с. Жидачеві (1911, нині Стрийського р-ну Львів. обл.); графіка – ілюстрації до видань: поеми «Лис Микита» І. Франка (журн. «Дзвінок», 1890; окремо – 1891, 1896, 1902, 1909), «Пригоди Дон Кіхота» М. де Сервантеса в перекл. І. Франка (журн. «Дзвінок», 1891; окремо – 1892, 1899, 1913), «Історії України-Руси» М. Аркаса (Краків, 1912); карикатури: для журн. «Зеркало» (Львів), «Страхопуд» (1880–90), календаря Т-ва «Просвіта» (1880-і), «Нове зеркало» (1882, Львів).

Муз., б-ки: НМЛ, ЛІМ, ЛНБ, ЛМІР, НМНМГП, ЛНБ.

Літ.: ІУМ : в 6 т. Київ, 1970. Т. 4 (ч. ІІ); Ткаченко М. Теофіл Копистинський. Київ, 1972; СХУ. Київ, 1973; МУЕД. Київ, 1992; Кутинський М. Некрополь України. *Дніпро.* 1999. № 5–6; МУБД. Київ, 1997; Купчинська Л. Маловідомі портрети Теофіла Копистинського. *НЗ.* Львів, 1999. Ч. 5; Купчинська Л. Теофіл Копистинський і Ставропігійський інститут. *Художня культура. Актуальні проблеми.* Київ, 2006. Вип. 3; ХУЕД. Київ, 2006; ІУМ : в 5 т. Київ, 2006. Т. 4; Купчинська Л. Творчість Теофіла Копистинського у контексті розвитку образотворчого мистецтва західноукраїнських земель другої половини XIX – початку XX століть. Львів ; Філадельфія, 2009; Купчинська Л. Теофіл Копистинський-реставратор: окремі спостереження. *Бюлетень. Інформаційний випуск Львівської філії Національного науково-дослідного реставраційного центру України.* Львів, 2010. № 1 (11); ЕСУ. Київ, 2014. Т. 14.

О. Ламонова

КОПІНСЬКИЙ (KOPIŃSKI) Альберт (Alberti)

(кін. 17 – поч. 18 ст.) – скульптор. Відомий за писемними джерелами. Працював у м. Жовкві (нині Львів. р-ну Львів. обл.). 2.03.1694 у жовківському парохіяльному костелі парох Станіслав Гродецький охрестив Катерину – дочку подружжя Альберта Копінського і Анни. У 1711. **К.** побіжно згаданий у міській документації як скульптор.

Дж.: AGADW. Księgi metrykalne wyznania rym. kat. arch. diec. lwowskiej. Parafia Żółkiew – chszty. 1694–1725. Sygn. 1577.

Літ.: Александрович В. Львівське середовище скульпторів європейської традиції у першій половині XVIII століття. *Львівська галерея мистецтв: дослідження і матеріали : науковий збірник.* Львів, 2012. Вип. 3: 2010–2011; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта, Б. Шенгера

КОПЛЕРОВСЬКИЙ

(18 ст.) – учень гравера. Відомий за писемним джерелом. У 1744 був присланий до граверні друкарні КПЛ для навчання.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 12.

Літ.: Уманцев Ф. С. Матеріали до словника вітчизняних мистців, ремісників, керівників художніх робіт та меценатів XVIII – початку XX ст. (за документами архіву Києво-Печерської лаври). *СМ.* 2008. Чис. 1 (21).

Р. Забашта

КОПРОВ Іван Якович

(1877, с. Подгорноє, нині Старою'ївського р-ну Тамбовської обл., РФ – 1962 / 1964, м. Воронеж, нині РФ) – живописець. Член СХ СРСР (1938). У 1913 закін. КХУ. Працював у Воронежі та м. Тамбові. Автор реалістичних пейзажів і портретів. Учасник вист. від 1911. Персон. виставки – Воронеж (1935–36).

Тв.: «Місячний полиск», «Дивногір'я» (об. – 1936), «Манеж на Хреновському кінному заводі» (1937), «Графське» (1941); серія – «Воронезькі стахановці» (1936).

Літ.: Художник-живописец Иван Яковлевич Копров. Персональная выставка : каталог. Воронеж, 1936; Круглый И. Художники Воронежа,

Курска, Орла. Ленинград, 1960; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 14.

О. Ламонова

КОПРОВСЬКИЙ
Іван

(18 ст.) – маляр. Відомий за писемним джерелом. У 1741 підписав угоду з графом Михайлом Жевуським на виконання «в костелі Михайлопольськім, ідучи з двору до міста, на фаціаті (фронтоні)» зображення св. Дизми «згідно даного коперштиху. На другій фаціаті з тилу костела…» – зображення Божого провидіння. За цю роботу майстер мав отримати 34 золотих. Далі в угоді зазначалося: «Цю ж роботу має, не відступаючи, дня 16 серпня, на що підписується. А оскільки не вміє писати, кладе знак хреста святого. Іван маляр Копрівський. Від цієї роботи взяв золотих 20. Цей же згаданий Іван маляр піднявся намалювати св. Яна з Дуклі від місця на фаціаті, де мав бути св. Дизма, а св. Дизма в тилі костьолу. Від мальовання цього св. Яна з Дуклі згодився за золотих 20. Цю ж саму роботу зобов'язуюсь якнайскоріше уставити до дня 30 липня 1741. Діялося в Михайлополі в замку. Іван маляр Копровський».

Дж.: ЦДІАУ(Л). Ф. 181. Оп. 2. Спр. 2472.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст*. Київ, 1983.

Р. Забашта

КОПРОВСЬКИЙ (KOPROWSKI)
Ілля Климентійович (Eliasz)

(1817, м. Збараж, нині Терноп. р-ну Терноп. обл. – 02.09.1884. с. Нижчі Луб'янки, нині Терноп. р-ну Терноп. обл.) – маляр, іконописець, скульптор. Народився в родині маляра Климентія Копровського. Ремесло перейняв від батька. У 1860-х почав управляти майстернею, що містилася в с. Нижчі Луб'янки. У 1860–84 в майстерні, крім Климентія та Іллі, працювали маляр Андрій Мудрик (зять Климентія), скульптор Василь Черковський (зять Іллі), Яків (маляр-іконописець із с. Шельпаки, нині Підволочиського р-ну Терноп. обл.) та Томасевич Степан (маляр, який згодом студіював у ШКМК). Зберігся єдиний твір з авторським підписом **К.** – Христос Пантократор. На нижньому зрізі книги, яку тримає Спаситель, вказана дата – 1860 та авторський підпис: «Eliasz Koprowski». Твір був написаний для церкви в с. Чишки Св. Пророка Іллі (нині Буського р-ну Львів. обл.). Композиція витримана у традиції нар. малярства. З майстернею Копровських пов'язують виконання розписів у церкві Покрова Пресвятої Богородиці (с. Нижчі Луб'янки, 1874–75), у бернардинському костелі Збаразького замку (поч. 1880-х). 16 вересня 1880 на Господарсько-пром. вист. в Коломиї, організованій «Т-вом ім. М. Качковського», у розділі «Мистецтво» **К.** виставив велику жанрову картину, написану олійними фарбами. Художник зобразив сліпого лірника, що сидить під деревом, а його товариш просить милостиню в перехожого. Про цей твір митця згодом написали у львів. часописі «Зоря» (1881). **К.** похований на сільському цвинтарі в с. Нижчі Луб'янки. Для **К.** та малярів з його оточення точність анатомічної побудови фігур та світлотіньового моделювання розглядалася як бажана, але другорядна мета. Перед їхніми очима постав широкий спектр зразків – західні гравюри різних періодів та стилів, яким вони прагнули наслідувати. З невимушеною безпосередністю сплавлялися докупи прикметні риси то Північного Відродження (пейзажні фони з архіт. спорудами), то класицизму (кулісна побудова планів), а то бароко (з його просторовим розмахом, незмінними хмаринами та поглядами святих, спрямованим до Небес). Результатом такого синтезу стало формування еклектичного стилю, який нині розглядається як усталене явище не тільки в професійному мистецтві столичних центрів (еклектика та історизм), але й у церковному малярстві провінційних осередків другої половини 19 ст.

Тв.: Христос Пантократор (1860), Пророк Ілля, Архангел Рафаїл, Архангел Гавриїл, Пророчий ряд (усі – з іконостаса церкви Св. Пророка Іллі с. Чишки Буського р-ну Львів. обл., 1860-і), Св. Варвара, Херувими, Царські ворота з образами Євангелістів, Жертвопринесення Авраама, Чудо Святого Миколая, Мучеництво Святої Катерини, Покрова, Пресвята Богородиця, Христос Пантократор, Ангели (усі – 1874–75, церква Покрова Пресвятої Богородиці с. Нижчі Луб'янки Терноп. р-ну Терноп. обл.). Христос Виноградар (1776–79, церква в с. Заздрість біля Зарваниці), Сходження Святого Духа, Гріб Господній (об. – поч. 1880-х, костел оо. бернардинів у Збаразькому замку).

Муз.: Збаразький КМ, Національний заповідник «Замки Тернопілля».

Літ.: Остапчук Я. Подих з недавньої бувальщини. *Збаражчина : збірник статей, матеріалів і споминів*. Торонто, 1964; Рубан В. Український портретний живопис другої половини XIX – початку XX століття. Київ, 1986; Федорів Т. «З'явлення» та «Гріб Господній»: до питання датування та авторства ікон в колекції національного заповідника «Замки Тернопілля». *Волинська ікона: дослідження та реставрація. Науковий збірник*. Луцьк, 2011. Вип. 18; Сліпий Й. Спомини. Львів ; Рим, 2014; Шенґера Б. Хроніка Чішок. Львів, 2015; Майстерня та учні малярів Копровських / авт. тексту : Т. Возняк, Б. Шенгера. Львів, 2020.

Л. Ганзенко

КОПРОВСЬКИЙ (KOPROWSKI)
Климентій Іванович / Клементій (Klemens)

(1788 (?) – 15.11.1869, с. Нижчі Луб'янки, нині Терноп. р-ну Терноп. обл.) – маляр, іконописець. Батько Іллі Копровського. Імовірно, належав до роду маляра Івана Копровського (18 ст.) **К.** до 1830 з родиною жив у Збаражі на Тернопільщині, де мав майстерню, яку в 1831 переніс в сусіднє с. Нижчі Луб'янки, а в 1860-х передав синові Іллі. У

майстерні працювали, крім Климентія та Іллі, Андрій Мудрик, Яків Хомик, Степан Томасевич, Антипа Марігладович, Дудик. Вони виконували замовлення на виготовлення іконостасів, написання образів та на скульптурні роботи. У цей період майстерня в Нижчих Луб'янках була потужним мистецьким осередком у регіоні. **К.** похований на цвинтарі с. Нижчі Луб'янки.

Тв.: Христос Пантократор (1860), Пророк Ілля, Архангели Рафаїл та Гавриїл, (1860-і, Пророчий ряд до іконостаса церкви Св. Пророка Іллі в с. Чишки Буського р-ну Львівської обл., у співавт.).

Дж.: ЦДІАУ(Л).

Літ.: Майстерня та учні малярів Копровських / авт. тексту : Т. Возняк, Б. Шенгера. Львів, 2020.

Л. Ганзенко

КОРДОНСЬКИЙ
Мартин-Вігдор Лейбович

(05.09.1913, м. Одеса – 24.03.1986, там само) – художник театру, педагог. Учасник ІІ СВ. Член СРХУ (1955). У 1939 закін. ОХУ (викл.: Ю. Бершадський, М. Зайцев, П. Злочевський, Л. Мучник, О. Шовкуненко). Працював в Одесі: упродовж 1934–39 – художником-карикатуристом газ. «Червоний портовик» («Красный портовик»), у 1937–39 – художник Театру опери та балету, у 1939 – на Одес. кіностудії, у 1946 – головний художник Театру мініатюр філармонії, у 1946–61 – викладач ОХУ. Водночас від 1947 – художник-постановник Укр. музично-драм. театру. Також створював станкові живописні (олія, темпера) і графічні роботи. Учасник вист. від 1945.

Тв.: оформлення вистав – «Загибель ескадри» О. Корнійчука (1947), «Котигорошко» Г. Усача, «Дай серцю волю, заведе в неволю» М. Кропивницького, «Підступність і кохання» Ф. Шіллера, «Лимерівна» Панаса Мирного, «Голос Америки» Б. Лавреньова, «Морський вузол» Е. Журавського, «Учитель танців» Лопе де Веґи (усі – 1947–50), «Під золотим орлом» Я. Галана (1952), «Пригоди бравого солдата Швейка» Г. Юри за романом Я. Гашека (1955), «Шельменко-денщик» Г. Квітки-Основ'яненка (1966), «Назар Стодоля» Т. Шевченка, «Далекі вікна» В. Собка (об. – 1967), «Наталка Полтавка» І. Котляревського (1968), «Мораль пані Дульської» Г. Запольської (1969), «Мартин Боруля» І. Карпенка-Карого (1970), «Криваве весілля» Ф. Ґарсії Лорки (1978); живопис – «Юні мореплавці» (1950), «Інтервенція» (1957); графіка – «Народний артист СРСР В. Василько» (1959).

Літ.: УРХ. Київ, 1972; СХУ. Київ, 1973; ХУЕД. Київ, 2006; ІУМ : в 5 т. Київ, 2007. Т. 5; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 14.

О. Ламонова

КОРЕНЄВ
Володимир Миколайович

(30.01.1912, м. Київ – 18.10.1988, м. Софія, РБл) – графік. Член ТРХБ (1938). Від 1921 – у Болгарії. Упродовж 1931–36 навч. на відділенні декор. мист-ва Софійської АМ (викл. Д. Узунов). Автор станкових графічних творів і циклів у різних техніках (ксилографія, літографія), присвячених історії визвольної боротьби болгарського народу, боротьбі з фашизмом. Ілюстрував книги, зокрема для дітей. Учасник вист. у Болгарії та за кордоном.

Літ.: ЕСУ. Київ, 2014. Т. 14.

О. Ламонова

КОРЕНЄВ-НОВОРОСІЙСЬКИЙ
В'ячеслав Федорович

(21.09.1868, м. Новоросійськ, нині Краснодарського краю, РФ – 05.12.1928, м. Шумен, нині РБл) – живописець. Учасник І СВ. Член ТПРХ (1893). У 1886–89 навч. в ОРШ, протягом 1890–94 – в ІАМ, отримав дві срібні медалі (1890), звання некласного художника (1894). Упродовж 1896–1917 викладав малювання у Вінниц. реальному училищі, при якому заснував також учнівський яхт-клуб «Спорт» (1910; золота медаль на Київ. всерос. виставці, 1913). Один із засновників ВКМ, його директор (1919). У кін. 1919 виїхав до Румунії, від 1920 – у Болгарії; викладав малювання в гімназії м. Варни. Створював переважно пейзажі, в яких відчувається певний вплив імпресіонізму, а також портрети. Учасник вист. від 1892.

Тв.: «Прибій у Середземному морі» (1896), «Стара Ґенуезька фортеця в Судаку», «Ранок у порту. Одеса» (об. – кін. 1890-х – поч. 1900-х), «Є. Буковецький», «Берег Алупки» (об. – 1900), «Парк», «Причал», «Провулок в Алупці» (усі – поч. 1900-х), «Гарбузи» (1905), «Причал. Венеція» (1907), «А. Маневич», «Стіна монастиря», «Осінній краєвид», «Берег моря» (усі – 1908), «Арочний міст через канал» (1909), «Пейзаж», «Біля Симонового монастиря» (об. – 1910).

Муз.: ВОХМ, ОХМ.

Літ.: Вінницький обласний художній музей : альбом. Вінниця, 2008; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 14; ТЮРХ. Одесса, 2014.

О. Ламонова

КОРМАРОНІ / КАРМОЧЧІ

(? – між 1815 і 1817, м. Берестечко, нині Луцького р-ну Волин. обл.) – маляр, чернець ордену тринітаріїв. Італієць за походженням. У 1802 (?) був запрошений Катериною Плятер, дружиною власника Берестечка на Волині, для оздоблення новозбудованого палацу настінним живописом, зокрема зображеннями битв турків із греками, пейзажами тощо. Водночас виконував (разом із монахом-тренітарієм Йозефом Прехтлем) настінні розписи в місцевому тринітаріївському костелі Св. Трійці, писав для храму релігійні картини. Працював також при дворах інших волинських вельмож, зосібна Любомирських у м. Рівному. Опріч історико-батальних і пейзажних творів, малював портрети й мініатюри.

Літ.: Rastawiecki E. Słownik malarzów polskich tudzież obcych w Polsce osiadłych lub czasowo w niej przebywających. Warszawa, 1857. Т. 3; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КОРНАХОЛЬСЬКИЙ (KORNACHOLSKI) Т. (Т. / Tomasz?)

(18 ст.) – гравер. Спершу працював, імовірно, в м. Кракові (нині РП), згодом (перед 1767) – у м. Львові. Гравірував на міді в другій половині століття. Авторські підписи у вигляді повного найменння зі скороченням фаху: T. Kornacholski sc. / Kornacholski sc. Leop. / T. Kornacholsciy sc., або монограми зі скороченням фаху: Dr. sc. et exc. T. K. Cracoviae / M. T. K. sc. У публікації Й. Павліковського майстра К. Т. помилково (?) названо Корнаховським.

Тв.: гравюри: «Св. Ангел (S. Angelus)», підпис: T. Kornacholski sc.; «Св. Іоанн Канціус доктор теології Краківського університету (S. Joannes Cantius in Alma Univ. Crac. Theol. Dr.)», підпис: sc. et exc. T. K. Cracoviae; «Св. Ян Непомук (S. Jan Nepomucen)», підпис: M. T. K. sc.; «Св. Ангел-охоронець (S. Angelus Custos. Ecce ego mittam…)», підпис: T. Kornacholsciy sc.; гравюра у виданні [Пясецький Олексій] «Піеснь ω Пану Іезусіе в Туранієцким образіе…» (Львів, 1767): «Туринецький образ Ісуса Христа», підпис: Kornacholski sc. Leop.

Літ.: Pawlikowski J. Wiadomość o rytownikach polakach, i cudzoziemcach u nas siadłych. *Czasopism Naukowy Księgozbioru Publicznego imienia Ossolińskich.* Lwów, 1829. 2; Grabowski A. Początek ikonografii naszej. *Biblioteka Warszawska.* Warszawa, 1857. T. 3; Rastawiecki E. Słownik rytowników polskich tudzież obcych w Polsce osiadłych lub czasowo w niej pracujących. Poznań, 1886; Poznań, 1886; Свенцицкий И. Каталог книг церковно-славянской печати. Жовква, 1908; Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Київ, 1926; ThB. 1927. T. 21; Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Львів, 1984. Кн. 2. Ч. 2 (1765–1800); SAP. 1986. T. 4.

Р. Забашта

КОРНЕЛЬ (KORNEL) Казімєж (Kazimierz)

(17 ст.) – різьбяр (сницар). Працював у м. Львові. За походженням поляк. Згідно з писемним джерелом, 26.09.1688 разом із дружиною Катериною охрестив дитину в львів. катедрі.

Дж.: ЦДІАУ(Л). Ф. 197. Оп. 2. Спр. 1251.

Літ.: SAP. 1986. T. 4.

Р. Забашта

КОРНЄЄВ Григорій

(19 ст.) – маляр, купець. Походив з м. Брянська (нині центр Брян. обл., РФ). У 1806 (?) розписав двоярусний іконостас новозбудованого (упродовж 1791–1806) Спаського собору Спасо-Преображенського монастиря м. Новгорода-Сіверського на Чернігівщині (нині центр Новгород-Сіверського р-ну Чернігів. обл.) (третій ярус іконостаса з образами пензля Льва Богаєвського надбудовано в 1853).

Літ.: [Филарет (Гумелевский), архиепископ]. Историко-статистическое описание Черниговской епархии, Чернигов, 1873. Кн. 2; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КОРНЄЄВ Захарій

(18 ст.) – учень художника. Відомий за писемними джерелами, згадується в документах Харків. колегіуму. Навч. в худ. класах, що діяли при цьому закладі, в Івана Саблукова. До квітня 1769 опанував зображення людської фігури.

Літ.: Веретенников В. И. Художественная школа в Харькове в XVIII веке. *СХИФО.* Харьков, 1911. Т. 19; Соколюк Л. Д. Харьковская художественная школа и ее роль в формировании системы художественного образования на Украине в XVIII в. *Русское искусство второй половины XVIII – первой половины XIX в.: материалы и исследования.* Москва, 1979.

Р. Забашта

КОРНІЄНКО Василь Онисимович

(22.04.1867, с. Мануйлівка, нині у складі м. Дніпра – 11.12.1904, м. Одеса) – живописець, графік-ілюстратор, поет. Упродовж 1882–87 навч. в Катеринославському реальному училищі (викл. П. Окулов), 1887–88 – у рисувальній школі Н. Макухіної в м. Севастополі (нині АР Крим). У 1894 закін. ІАМ (викл. В. Орловський), отримав звання «некласний художник». Відтоді жив в Одесі чи м. Ялті (нині АР Крим). Автор композицій на теми укр. фольклору та історії, зокрема козацтва; серії малюнків, присвячених укр. думам (видано окремими листівками Мануйлів. т-вом «Просвіта»). Автор поезій (друкувався у зб. «Перша ластівка» [Херсон, 1905], казки у віршах «Запорізький клад» [1901, перше видання – Катеринослав, 1919]). Учасник вист. в Катеринославі (нині Дніпро; 1901, 1904, 1909 – посмертно). Персон. виставка – 1885 (Катеринославське реальне училище).

Тв.: живопис – «Козак Голота і татарин», «Втеча трьох братів з Азова», «Перед поєдинком» (усі – 1898), «Чари», «Січ», «Тарас Бульба з синами», «Під час свята» (усі – 1899), «Портрет невідомого», «На траві», «Етюд», «Старий», «За шитвом», «Мандрівник», «Під сонячним промінням», «Канікули», «Портрет Т. Г. Шевченка» (усі – кін. 1890-х), «Татари женуть ясир» (1900), «Характерник», «Після бурі на Дніпрі» (об. – 1901), «Біля корчми» («Біля монопольки», 1902), «Автопортрет», «В'їзд Богдана Хмельницького до Києва через Золоті ворота» (об. – 1904), «Запорізька Січ», «Селяни в полі», «Повернувся» (поч. 1900-х); графіка – обкладинка та заставки для зб. віршів М. Кузьменка «Дозвілля» (1899), книг А. Кащенка «Неволя бусурманська в українській народній поезії» (1916) та «Оповідання про Славне Військо Запорізьке Низове» (1917), 13 іл. до «Енеїди» І. Котляревського («Еней», «Юнона в дорозі до Еола», «Еол», «Нептун на ракові», «Дідона і троянці», «Дідона і Еней», «Сивіла та Еней», «Вулиця до пекла», «Перевізник», «Гарон», «Низ», «Евріал і латинці», «Еней перед поєдинком», 1903–04).

Муз.: ДніХМ, ДНІМ, ПДЛММ.

Літ.: Сьогобочний Г. Василь Онисимович Корнієнко. [Некролог]. *КС.* 1905. Т. 88; Малюнки В. Корнієнка. *Рідний край.* Київ, 1909. Ч. 22; Краснопільський Т. До малюнка В. О. Корнієнка. *Дніпрові хвилі.* Ка-

теринослав, 1911. № 11; ІУМ : в 6 т. Київ, 1970. Т. 4 (ч. ІІ); СХУ. Київ, 1973; Заремба В. Василь Корнієнко : біографічна повість. Київ, 1979; МУЕД. Київ, 1992; МУБД. Київ, 1997; Ханко В. Графічні інтерпретації «Енеїди»: до 200-ліття першодруку. *ОМ.* 1998. № 2; ХУЕД. Київ, 2006; ІУМ : в 5 т. Київ, 2006. Т. 4; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 14.

О. Ламонова

КОРНМАЄР
Іосиф

(18 ст.) – іконописець. Відомий за підписним, датованим твором. Упродовж 1727–28 працював над іконостасом Миколаївської церкви с. Данилово на Закарпатті (нині Хустського р-ну Закарпат. обл.).

Тв.: образи іконостаса; авторський напис: Curatore A. R. Demetrio Tnurzo Parocho Sofolensi Iosefus Karnmayer Annis 1727 et 1728 pinxit.

Літ.: Залозецький В. Малярство Закарпатської України (XVI–XIX ст.). *Стара Україна.* Львів, 1925. Чис. 7/10; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КОРОБКА
Сосипар Іванович

(1890, Чернігівщина – 14.02.1942, ?) – живописець, реставратор. Закін. КРШ. Працював реставратором у м. Києві. Як живописець, створював іконостаси, пейзажі. Похований на Лук'янівському кладовищі; могила збереглася.

Літ.: ЕСУ. Київ, 2014. Т. 14.

О. Ламонова

КОРОБКА
Федір / Федор Михайлович

(2 пол. / кін. 18 ст., м. Київ? – 1 пол. 19 ст., м. Київ) – золотар / срібляр, гравер-самоук, громадський діяч. Київо-подільський міщанин, зять майстра Олексія Іщенка. У 1813 – «урядник» київського золотарського цеху, у 1828 – «ратсгер (радник)» міського магістрату. Упродовж 1816–23 виконав чимало золотарських робіт для Лаври. (У 1836 разом з Гарасимом Проценком виготовив тридцять три шати на іконостас у лаврській Великій церкві). У 1817 взявся за гравірування великої мідної дошки із зображенням фасаду та плану Лаврської дзвіниці (за рисунком Лаврського старця ієромонаха Амфілохія), яку розпочав був гравірувати послушник Микола Малютин (див. Малютин Микола Герасимович). За цю роботу **К.** запросив 100 руб. У червні 1817 типограф Єпіфаній доповів Духовному собору Лаври, що виготовлене кліше «по опробаціи оказалась къ изданію въ публику неспособною, какъ по весьма грубой гравировки, и съ правилами несходной, такъ и потому, что оттянуть ее въ цѣлости невозможно по причинѣ толстоты и неровности доски». Попри це, Собор ухвалив розплатитися з **К.**, а дошку «съ исподѣ истончить». Цю роботу було доручено ієродияконові Ієсею. Після невдалих спроб Духовний собор вирішив кліше продати «охотникамъ, которые могутъ сыскаться». Проблему вирішив послушник Малютин, який повернувся з Афону і за певний час поправив кліше. Після цього з кліше було надруковано «куншти» «для удовольствія публики» з платнею по 70 коп. за примірник.

Тв.: мідне кліше із зображенням фасаду та плану Лаврської дзвіниці (за рисунком Лаврського старця ієромонаха Амфілохія) (1817).

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 443.

Літ.: Ернст Ф. Контракти та контрактовий будинок у Київі. *Київ та околиця.* Київ, 1923; Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Київ, 1926; Петренко М. З. Українське золотарство XVI–XVIII ст. Київ, 1970.

Р. Забашта

КОРОПЧАК
Степан Григорович

(21.12.1926, с. Угерці, нині Угерці Мінеральні Ліського пов. Підкарпат. воєвод., РП? – 21.08.2000, м. Львів) – живописець, графік, педагог. Член СХ СРСР. У 1945–47 навч. у ЛХПУ, у 1947–53 – у ЛДІПДМ. Упродовж 1953–71 – викладав у ЛОЛПІ (рисунок та живопис), 1971–2000 – у ЛДІПДМ (ЛАМ), професор. (1986). Активний учасник вист.: (Японія, Шрі-Ланка, Угорщина), персон. виставка – 1961 (СХ УРСР, Львів).

Тв.: живопис – «Фортеця у Судаці» (1965), «Електрика в Карпатах» (1972), серія «На місцях боїв» (1973–83), «В день визволення» (1974); графіка – ліногравюра «Сплав лісу» (1961), пастель «Шахти у Червонограді» (1967).

Муз.: НМЛ, ЛНГМ.

Дж.: Архів ЛНАМ. Ф. Р-1653. Оп. 2-ОС. Сп. 5, 5236 а.

Літ.: УРХ. Київ, 1972; СХУ. Київ, 1973; Мистецтво України. Київ, 1997; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 14.

Г. Хорунжа, Т. Довгун

КОРОПЧИНСЬКИЙ
Лука

(1761 – ?) – іконописець. Відомий за писемним джерелом. Майстер київ. іконописного цеху. Згаданий під роком народження.

Дж.: «Ревизская сказка»... ЦДІАУ(К). Ф. 462. Оп. 1. Спр. 1.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КОРОТКЕВИЧ
Іван

(бл. 1747, м. Погар на Стародубщині, нині центр Погарського р-ну Брян. обл., РФ – ?) – учень іконописця. Відомий за писемним джерелом. Фаху навч. в с. Великі Гопалі на Стародубщині (нині Брян. обл., РФ) в місцевого іконописця Петра Макаревського.

Літ.: Соловій О. До історії української живописі на початку XVIII ст. *Україна : науковий трьохмісячник українознавства.* Київ, 1917. Кн. 1–2; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КОРОТКЕВИЧ
Марія Петрівна

(13.10.1928, с. Першотравенка Магдалинівського р-ну Дніпр. обл. –

22.07.2009, м. Київ) – скульпторка. Членкиня СРХУ (1957). У 1956 закін. КХІ (викл.: М. Вронський, М. Гельман, О. Олійник). Працювала в галузях станкової і монумент. скульптури, зверталася до різних матеріалів (дерево, гіпс, тонований гіпс, штучний камінь, гальванопластика).

Тв.: «9 січня» (1957), «Нескорений» (1961, у співавт. з О. Мельничук), «Подвиг О. Матросова» (1964–65), «Герой Соціалістичної Праці свинарка М. Красносельська», «Вірменка» (об. – 1967), «Молоді» (1970), «М. Кропив'янський» (1973, м. Чернігів, демонтована 2015), «Ч. Айтматов» (1984); пам'ятники – «Мати-Батьківщина (Слава)» (с. Шевченкове Звенигородського р-ну Черкас. обл., у співавт.), «Т. Шевченко в юності», «Т. Шевченко на засланні» (усі – 1964), монумент Слави на честь односельців-воїнів, загиблих у роки ІІ СВ (с. Мізяківські Хутори Вінниц. обл., 1967, у співавт. з М. Ковтуном), «Маруся Богуславка» (1980, м. Богуслав Київ. обл.), «В. Ленін» (1986, м. Бахчисарай, нині АР Крим); «Арсенальці на барикадах» (горельєф на фасаді заводу «Арсенал», Київ, 1957, у співавт. з М. Ковтуном), меморіальні дошки О. Бойченку, О. Диннику (об. – 1973, Київ).

Муз.: ШНЗ, ЧІМ.

Літ.: ІУМ : в 6 т. Київ, 1968. Т. 6; УРХ. Київ, 1972; СХУ. Київ, 1973; ХУЕД. Київ, 2006; ІУМ : в 5 т. Київ, 2007. Т. 5; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 14.

О. Ламонова

КОРСИНСЬКИЙ
Стефан

(2 пол. 18 – поч. 19 ст.) – маляр. Жив у с. Теребля на Закарпатті (нині Тячівського р-ну Закарпат. обл.). У 1779 розписав церкву в с. Олександрівка (нині Рахівського р-ну Закарпат. обл.). У 1801 став головним жертводавцем на розбудову дерев'яної церкви Миколи Чудотворця (1751) в Тереблі, про що свідчить відповідний рукописний текст про наміри сільської громади: «…із переди побольшати і збудувати с звоницею, із твердого матеріала созданої от Стефана Корсинського, маляра, як добродітеля с содействієм народа. Проект і буджет предлагаються ерару. Потребуется єще на є дні празднічні ризи 100 ринських».

Літ.: Гаджега В. Додатки до історії русинів і руських церков в Мараморощі. *Науковий зборник т-ва «Просвіта» в Ужгороді за рок 1922.* Ужгород, 1922; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983; Теребля (Тячівський район). URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/Теребля_(Тячівський_район).

Р. Забашта

КОРУНКА
Іван Іванович

(1594–1665) – маляр. Відомий за писемними джерелами. Працював у м. Львові. Був одним із провідних членів місцевого Ставропігійського братства.

Літ.: Mańkowski T. Lwowski cech malarzy w XVI i XVII w. Lwów, 1936; Голубець М. Українське малярство XVI–XVII ст. під покровом ставропігії. Збірник Львівської ставропігії. Львів, 1921. Т. 1; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КОРУНКА (KORUNKA / KORONKA / KORUNKO)
Іван Семенович (Jan)

(? – 1657, м. Львів) – маляр. Відомий за писемним джерелом. Працював у м. Львові. Брат Олександра Корунки. Знаний також як «Корунчак». Згадується в актах під датами: 1624 і 1657.

Дж.: ЦДІАУ(Л). Ф. 52. Оп. 2. Спр. 31, 184, 354, 490.

Літ.: Bostel F. Z dziejów malarstwa lwowskiego. SKHS. 1896. V; Mańkowski T. Lwowski cech malarzy w XVI i XVII w. Lwów, 1936; Голубець М. Українське малярство XVI–XVII ст. під покровом ставропігії. Збірник Львівської ставропігії. Львів, 1921. Т. 1; Драган М. Українська декоративна різьба XVI–XVIII ст. Київ, 1970; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983; SAP. 1986. Т. 4; Корунки. МУЕД. Київ, 1992.

Р. Забашта

КОРУНКА (KORUNKA)
Олександр Семенович (Aleksander)

(? – 1648, м. Львів ?) – маляр. Відомий за писемними джерелами. Працював у Львові. Брат Івана Корунки. Згадується в міських актах під роком смерті.

Літ.: Bostel F. Z dziejów malarstwa lwowskiego. SKHS. 1896. V; Голубець М. Українське малярство XVI–XVII ст. під покровом ставропігії. Збірник Львів. ставропігії. Львів, 1921. Т. 1; Драган М. Українська декоративна різьба XVI–XVIII ст. Київ, 1970; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983; SAP. 1986. Т. 4; Корунки. МУЕД. Київ, 1992.

Р. Забашта

КОРУНКА (KORUNKA / KORONKA / KORUNKO / KROMKA)
Севастян Іванович (Sebastian)

(? – 1666, м. Львів ?) – маляр, рисувальник. Відомий за писемними джерелами. Син Івана Корунки. Працював у Львові. Упродовж 1662–66 (до самої смерті) обіймав посаду старшини місцевого малярського цеху. Працював на замовлення як настоятелів церков, так і католицьких костелів. Співпрацював з друкарнею братства. У 1664 виконав вісім малюнків для львів. видання «Тріоді пісної», на підставі яких гравер Василь Ушакевич виготовив відповідні дереворити.

Тв.: малюнки «Вигнання з раю», «Потоп» та ін. (1664).

Дж.: ЦДІАУ(Л). Ф. 52. Оп. 2. Спр. 467.

Літ.: Голубець М. Українське малярство XVI–XVII ст. під покровом ставропігії. *Збірник Львівської ставропігії.* Львів, 1921. Т. 1; Jaworski F. O szarym Lwowie. Lwów, [1917]; Mańkowski T. Lwowski cech malarzy w XVI i XVII w. Lwów, 1936; Драган М. Українська декоративна різьба XVI–XVIII ст. Київ, 1970; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983; SAP. 1986. Т. 4; Корунки. МУЕД. Київ, 1992.

Р. Забашта

КОСАКОВСЬКИЙ
(18 ст.) – маляр-іконописець. Відомий за писемним джерелом. Жив у м. Києві, на Подолі. У 1784 до нього в науку просився М. Данилевський із с. Борщівка / Борщагівка поблизу Києва (нині в межах Києва).

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 178. Спр. 132.

Літ.: Уманцев Ф. Матеріали до словника вітчизняних мистців, ремісників, керівників художніх робіт та меценатів XVIII – початку XX ст. (за документами архіву Києво-Печерської лаври). *СМ.* 2008. Чис. 1 (21).

Р. Забашта

КОСАРЕВСЬКИЙ Іоаким / Яким – див. **КОСАРОВСЬКИЙ / КОСАРЕВСЬКИЙ Іоаким / Яким**

КОСАРЄВ / КОСАРЕВ Борис Васильович
(04.08.1897, м. Харків – 23.03.1994, там само) – художник театру, графік, живописець, педагог. Член Об'єднання сучасних митців України (1927), НСХУ (1939). Держ. премія СРСР (1947). Упродовж 1911–15 навч. в Харків. ХРМ декор. живопису (викл. Л. Тракал). У 1915 почав працювати як помічник декоратора, від 1916 самостійно оформлював вистави. Брав участь в оформленні харків. кабаре «Дім актора» (разом із В. Бобрицьким, Г. Цапком), вистав Б. Глаголіна в Театрі М. Синельникова (разом із В. Бобрицьким). Також розписував церкви. Співзасновник кубофутуристичного угруповання «Спілка Семи» («Союз Семи», 1917), яке видало ілюстрований зб. «Сім плюс три» («Семь плюс три», Харків, 1918). У 1918 закін. ХХУ (викл.: О. Кокель, М. Пестриков, О. Любимов). Протягом 1920–21 – в м. Одесі, співробітник «Вікон УКРРОСТА»; створював плакати, розписував агітпоїзди, оформлював вулиці до революційних свят (зокрема, Пушкінську вул. до Конгресу ІІІ Інтернаціоналу). У 1921 повернувся до Харкова. У 1923–45 – головний художник Харків. дитячого театру. Також оформлював вистави для Харків. червонозаводського театру, Харків. укр. драм. театру, Харків. ТЮГу, театрів Одеси, Львова (1944–49). У 1928–29 брав участь у зйомках фільму «Земля» О. Довженка як асистент кінооператора Д. Демуцького. Створив фотосерії «Робочі моменти зйомки «Землі» та «Сорочинський ярмарок» (об. – 1929). Автор станкових творів у різних техніках (акварель, темпера, пастель, аплікація), які характеризуються кубофутуристичною, конструктивістською, супрематичною стилістикою. Протягом 1931–35, 1950–89 викладав у ХХПІ (нині ХДАДМ), від 1952 – професор, у 1948–49 – у ЛДІПДМ (нині ЛНАМ). Учасник вист. від 1914. Персон. виставки: Харків (1967, 1999), м. Київ (2001, 2012), м. Нью-Йорк (США, 2011).

Тв.: оформлення вистав – «Чудо св. Антонія» і «Сестра Беатриса» М. Метерлінка, «Обмін» П. Клоделя, «Вознесіння Ганнеле Маттерн» Г. Гауптмана, «Пан» Ш. ван Лерберга, «Бранд» Г. Ібсена, «Собака садівника» Лопе де Вега, «Євреї» Є. Чірікова (усі – 1915, Театр М. Синельникова); «Фауст у місті» А. Луначарського, «Бум і Юла» М. Шкляра (об. – 1923), «Ведмідь і Паша» О. Скріба, «Хубеане» Р. Победимського, «Колька Ступін» С. Ауслендера (усі – 1924), «Аул Гідже» М. Шестакова (1930), «Скупий» Ж.-Б. Мольєра (1937), «Івасик-Телесик» Є. Фоміної та А. Шияна (1938), «Російські люди» К. Симонова (1940), «Бременські музиканти» за казкою братів Грімм (1941), «Снігова королева» Є. Шварца (1945, усі – Дитячий театр / ТЮГ); «Мандат» М. Ердмана, «Париж (Страта Сальва)» С. Прокоф'єва по Е. Золя (об. – 1925), «Шторм» В. Білль-Білоцерковського (1926), «Марко в пеклі» І. Кочерги, «За двома зайцями» М. Старицького (об. – 1928), «Комсомольці» Л. Первомайського (1930, усі – Червонозаводський театр), «Соло на флейті» І. Микитенка (1932), «Мартин Боруля» І. Карпенка-Карого (1934), «Ярослав Мудрий» І. Кочерги (1946, у співавт., усі – Укр. драм. театр) (усі – Харків); живопис – «Двадцять п'яте липня», «Будуйте народні будинки», «М. Євреїнов» (усі – 1918), «Жнива» (1919), «Три села, два селища», «Білизна на вітрі», «Холодна весна», «Трава», «Натюрморт із м'ячем» (усі – (1921), «Кримська вуличка», «Гурзуф» (об. – 1950), «Тополі» (1960), «Море», «Пірс» (об. – 1966), «Сеннів» (1984), «Миргород» (1985); серії: «Ейфелева вежа» (1922), «Супрематичні натюрморти»; оформлення збірок В. Маяковського, Л. Пастернака, В. Хлєбнікова (усі – 1920-і).

Муз.: ХХМ, МТМКУ, ДЦТМ.

Літ.: ІУМ : в 6 т. Київ, 1967. Т. 5; ІУМ : в 6 т. Київ, 1968. Т. 6; Чернова М. Борис Васильович Косарєв: нарис життя і творчості. Київ, 1969; СХУ. Київ, 1973; Красильников О. Борис Васильевич Косарев вспоминает. *Художники театра и кино*. Москва, 1984. Вып. 6; МУЕД. Київ, 1992; МУБД. Київ, 1997; Борис Косарєв : каталог. Харків, 1998; ХУЕД. Київ, 2006; ІУМ : в 5 т. Київ, 2006. Т. 4; Останній з могікан футуризму: художник Борис Косарев на тлі епохи. *Березіль*. 2005. № 5; Павлова Т. Хроніки «Землі». *KINO-КОЛО*. 2007. № 36; Павлова Т., Чечик В. Борис Косарев. 1920-і роки. Від малярства до театр-кіно-фото. Київ, 2009; Павлова Т. Stillleven у студіях Бориса Косарева. Імперетив жанру. *Художня культура. Актуальні проблеми*. Київ, 2010. Вип. 7; «Земля» в кадрі Бориса Косарева. Київ, 2011; Борис Косарев. Харківський модернізм. 1915–1931 : каталог. Київ, 2011; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 14.

О. Ламонова

КОСАРОВСЬКИЙ / КОСАРЕВСЬКИЙ Іоаким / Яким
(18 ст.) – іконописець, ієрей (священник). Відомий за писемним джерелом. Жив у с. Медвежа (нині Вінниц. р-ну Вінниц. обл. ?). У 1744 був запрошений Київською консісторією (?) «йти в київську метрополичу катедру з усіма інструментами» на роботу. Проте в цей час майстер перебував у м. Глухові на Сіверщині (нині Шосткинського р-ну Сум. обл.), в урядовій канцелярії, через що «в катедру метрополітанську київську йти не може».

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 127: Архів КПЛ. Оп. 1020. Спр. 842.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст*. Київ, 1983.

Р. Забашта

КОСАЧИНСЬКИЙ / КОЗАЧИНСЬКИЙ
Іван Павлович

(18 ст.) – маляр, іконописець, позолотник. Відомий за писемними джерелами. Київ. майстер. У 1752 завершив роботу над іконостасом для церкви с. Пухівка поблизу м. Києва (нині Броварського р-ну Київ. обл.) «по своїому абрису, на 49 блятах, малих і великих, за 80 руб.». Образи виконав «венецькими фарбами». Самостійно золотив і срібнив іконостас. У 1756 майстер був «рекомендований» (керівництвом КПЛ ?) для виготовлення іконостаса «придворної церкви» в м. Чернігові. Задля цього він тимчасово переїхав до м. Чернігова. Того-таки року уклав угоду з чернігів. єпископом Іраклієм (Комаровським) щодо виконання іконостаса для церкви с. Киїнка (нині Чернігів. р-ну Чернігів. обл.). У 1759 законтрактувався на виконання іконостаса для церкви с. Ошитки (нині село не існує, містилося на території сучасного Вишгородського р-ну Київ. обл.). Згідно з контрактом, зобов'язувався «позолотити і малювати всі ікони хорошим майстерством». Того-таки року домовився із золотарем Олексієм Федоровим про золочення Ошитківського іконостаса за 10 руб. Останній замовлення не виконав і через це був побитий **К.** і примушений дороблятиробоу впродовж 10 неділь (тижнів ?) і виплатити 6 руб. У 1760 мав учня Стефана Андреєва, уродженця м. Умані. Під 1786 **К.** значиться в документації друкарні КПЛ як учитель малювання учнів місцевої граверної майстерні.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 20, 29, 68, 88, 214 (за 1783).

Літ.: Истомин М. К истории живописи Киево-Печерской лавры XVIII ст. *ЧИОНЛ.* Киев, 1895. Т. 9; Истомин М. П. Обучение живописи в Киево-Печерской лавре в XVIII в. *ИХП.* Санкт-Петербург, 1901. № 10; Києво-Печерський державний історико-культурний заповідник. Стародруки XVI–XVIII ст. : каталог. Київ, 1971; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983; Уманцев Ф. Матеріали до словника вітчизняних мистців, ремісників, керівників художніх робіт та меценатів XVIII – початку XX ст. (за документами архіву Києво-Печерської лаври). *СМ.* 2008. Чис. 1 (21).

Р. Забашта

КОСИНСЬКИЙ (KOSIŃSKI)
Каетан / Каетан Лужан (Kajetan)

(28.11.1847, с. Лужани, нині селище Чернів. р-ну Чернів. обл. – 1935, м. Львів) – живописець, педагог. Походив зі шляхетного польс. роду гербу «Равич». Навч. на живописному відділенні АВМ(В) (1866–69). З листопада 1869 почав викладати рисунок у реальній школі м. Снятина (нині Коломийського р-ну Івано-Франків. обл.), потім – у гімназії м. Дрогобича (нині центр Дрогобицького р-ну Львів. обл.). З 1877 **К.** працював викладачем рисунку у Вищій реальній школі у м. Стрию (нині центр Стрийського р-ну Львів. обл). З 1893 обіймав посаду заступника директора Першої вищої реальної школи м. Кракова (нині РП), писав підручники з малюнка та історії мист-тв. Після 1907 жив у Львові. Писав портрети та релігійні картини для Конгрегації священників-місіонерів у Кракові на Страдомі. З 1872 брав участь у вист. ТПКМК, ТПКМВ, вист. у Торгово-пром. палатах Кракова та Львова, у Галереї Zachęta (1892) у м. Варшаві (нині РП). Притаманною рисою творчості художника стала жанрова різноманітність: релігійні картини, портрети, натюрморти, пейзажі та жанрові сцени. Манера письма була реалістичною. Художник охоче збирав етнографічні матеріали, записував місцеві звичаї. У малюнках прагнув передати характери селян у нац. костюмах, полюбляв малювати дрібні деталі, підкреслюючи гру світла на них.

Тв.: «Селянський хлопчик» (1872), «Нічна поїздка», «На санях», «Вовки нападають», «На сани нападає вовк», «На полюванні», «Повернення з полювання», «Напад вовків», «Весілля», «Весільний кортеж», «Селянин на возі», «Вістка з поля битви», «Батальна сцена», «Нічна поїздка», «Полювання», «Шляхтич з конем», «Ринок під Вавелем», «Краківське весілля», «Краків'яни під курганом Костюшко» (усі – 1870–90).

Муз.: Музей кресів у Любачеві (РП).

Літ.: СХУ. Київ, 1973; МУ. Київ, 1992; ЕСУ. Т. 14.

Л. Ганзенко

КОСИНСЬКИЙ
Ян

(17 ст.) – маляр. Відомий як автор портретів.

Тв.: портрети кн. Костянтина та кн. Олександра Острозьких (1618–1633).

Літ.: Rastawiecki E. Słownik malarzów polskich tudzież obcych w Polsce osiadłych lub czasowo w niej przebywających. Warszawa, 1850. T. I; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КОСМІАДІ
Георгій Петрович

(24.03.1886, м. Нальчик, нині столиця Кабардино-Балкарії, РФ – 22.051967, м. Гамбург, ФРН) – живописець, графік, педагог. Упродовж 1901–04 – навч. в архіт. школі (м. Баку, нині АзР). У 1905 навч. в студії В. Сєрова (м. Москва, нині РФ). У 1917 переїхав до м. Рівного, звідки емігрував у 1939 до Гамбурга. У 1940–45 – художник Гамбурзької держ. опери і театру «Талія». Почав брати участь у вист. у 1903. Персон. виставки: Гамбург (1940), Рівне (1992, 1995, 2002, 2005, 2006). У 2012 у Рівному заснована Міська мистецька премія ім. **К.** У 2017 в Рівному відкрили пам'ятник художникові на місці його будинку (скульптор М. Сівак) та артательє **К.**

Тв.: живопис – «Колона святих» (1930), «Вечір у Рівному» (1940), «Куточок для молитви» (1942), «Час чаювання» (1956), «Святий Георгій» (1958), «Великодня ніч» (1962).

Муз.: РКМ.

Літ.: ЕСУ. 2014. Т. 14.

О. Хуторянська, Г. Хорунжа

КОСНИШАНСЬКИЙ Петро Степанович

(? – 1810, м. Київ ?) – іконописець. Майстер київського іконописного цеху. Згаданий у писемному дж. під роком смерті.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 440.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КОССАК (KOSSAK) Єжи (Jerzy Maciej)

(11.09.1886, м. Краків, нині РП – 11.05.1955, там само) – живописець. Належав до асоціації польських митців пластиків. Онук Юліуша Коссака. Навч. в школі кадетів (Краків). У 1910 – перша вист. у Кракові. У 1932 – персон. виставка (м. Львів).

Тв.: «Відступ Наполеона з Москви» (1927), «Гусар з конем на тлі зимового пейзажу» (1938), «Улан з конем» (1942).

Муз.: НМВ, ММП, ЛНГМ.

Літ.: Wojciech Kossak: Wspomnienia. Warszawa, 1971; Krzysztofowicz-Kozakowska S. Kossakowie. Wrocław, 2001; ЕСУ. 2014. Т. 14.

Г. Хорунжа, М. Максимів

КОССАК (KOSSAK) Кароль (Karol)

(02.05. 1896, м. Львів – 21.08.1975, м. Цехоцінек, нині Олександровського пов. Куявсько-Поморського воєвод., РП) – графік, живописець. Належав до асоціації польс. митців пластиків (1950). Онук Юліуша Коссака і брат у перших Єжи Коссака. У львів. період приватно навч. в С. Батовського-Качора та З. Розвадовського. Упродовж 1919–23 навч. в АКМК (викл. В. Яроцький).

Тв.: «Кавалерійська атака» (1920), «Зима в селі» (1925), «Костел святого Казимира у Львові» (1925), «Гуцули у дорозі» (1939), «Зустріч Червоної армії на Гуцульщині» (1939).

Муз.: НМВ, ЛНГМ.

Літ.: Krzysztofowicz-Kozakowska S. Kossakowie. Wrocław, 2001; ЕСУ. 2014. Т. 14.

Г. Хорунжа, М. Максимів

КОССАК (KOSSAK) Юліан / Юліуш Фортунат (Juliusz Fortunat)

(15.12.1824, м. Новий-Висьнич, нині Бохнянського пов. Малопольського воєвод., РП – 3.02.1899, м. Краків, нині РП) – графік. Член ТПКМ з 1872, в 1873 обраний до його керівництва. Батько, Михайло Коссак, походив із м. Дрогобича (нині Львів. обл.), належав до галицького шляхетського роду гербу Кос. У 1833 родина переїхала до Львова. Початкову освіту здобув у гімназії при монастирі оо. василіан у м. Бучачі (нині Чортківського р-ну Терноп. обл.). Під час навчання в гімназії **К.** виявив схильність до малювання. Освіту продовжив на правничому ф-ті Львів. ун-ту та приватно навч. в художника Я. Машковського. Проживаючи у Львові, він заробляв на життя малюванням коней і псів у маєтках галицької аристократії. У серед. 1840-х гостював у резиденції Леона Жевуського в Підгірцях (нині Золочівського р-ну Львів. обл). Шляхта збирала гроші на освіту для молодого художника. Однак коштів виявилося недостатньо, тому **К.** продовжив самотужки розвивати свої здібності. У 1843–44 вояжував Малою Польщею, Поділлям, Волинню. У цей період **К.** знайомиться з живописцем П. Міхаловським, відвідує його маєток у Болестрашиці, за 7 км від Перемишля (нині село в гміні Журавиця Перемишльського пов. Підкарпатського воєвод., РП). У 1844–50 подорожує теренами України. У 1844 гостював у графа А. Потоцького в замку в м. Ланьцуті (нині центр Ланьцутського пов. Підкарпат. воєвод., РП), де малював мисливські сцени. Упродовж 1845–50 жив коштом графа Ю. Дідушицького в його маєтку в с. Яровичі (нині Новий Яричів Терноп. р-ну Терноп. обл.). Удвох з Ю. Дідушицьким стали учасниками революційних подій Весни Народів у Львові (березень – листопад 1848). Вступивши до польс. нац. гвардії, отримав звання сержанта (1848); разом з Ю. Дідушицьким завітав на Слов'янський конгрес, що проходив у м. Празі 1848, де відрекомендовувався як «русин полонофільський», розмовляв укр. мовою. Жив у Львові (1850–52). У 1851 гостював у родині Браницьких у м. Білій Церкві (нині Київ. обл.). На запрошення В. Браницького приєднався до його поїздки в м. Київ та м. Москву (нині РФ). У 1852 (із січня по червень) вони перебували в м. Санкт-Петербурзі (нині РФ), де знайомилися з колекцією європейського мистецтва в залах музею Новий Ермітаж. **К.** зацікавили бароковий батальний живопис та сцени полювання на полотнах фламандця А.-Ф. ван дер Мейлена. У 1852 відвідав м. Відень (нині РА), де вдосконалював своє мистецтво в майстерні Ф.-Г. Вальдмюллера. Того ж року побував в Угорщині. Жив у м. Варшаві (1852–55). Заробляв на життя, ретушуючи знімки у фотоательє Ю. Гівартовського і співпрацюючи з фірмою Ю. Фрагета. У вересні 1855 вирушив до м. Парижа (ФР), де перебував упродовж 1855–60. **К.** вивчав музейні колекції, підтримував тісний контакт з художником-баталістом Е.-Ж.-О. Верне; зблизився з польс. художниками Ю. Брандтом, Г. Родаковським та В. Герсоном. У 1860 родина повернулася до Варшави. У 1860–68 **К.** став членом комітету ТЗКМ у Варшаві. У популярних виданнях публікував малюнки з історії Польщі. Викладав у ШКМВ (до 1865). Здійснив подорож на Всесвітню вист. 1867 в м. Пари-

жі; у 1868 побував у Відні. У 1869 в м. Мюнхені (нині ФРН) упродовж десяти місяців студіював малюнок у майстерні баталіста Ф. Адама, визнаного майстра кінних зображень. У 1870 **К.** оселився у Кракові. Придбав будинок, де проживала родина, було виділено місце під майстерню. Помешкання отримало назву Косаківка. Це був один із найвідоміших мистецьких салонів у Кракові, де збиралися літератори та художники (Х. Моджеєвська, А. Асник і Я. Мальчевський). У 1862 його призначили екстраординарним членом Польс. академії знань (Polska Akademia Umiejętności) (увійшов до складу Комісії з історії мистецтв). У 1871–74 подорожував укр. теренами: відвідав Львів, м. Жовкву (нині Львів. р-ну Львів. обл.), м. Станіславів (Івано-Франківськ), с. Підгірці (нині Золочівського р-ну Львів. обл.), м. Балту (нині Подільського р-ну Одес. обл.) та м. Хотин (нині Дністровського р-ну Чернів. обл.). У 1877 малював зразки одягу для польс. армії (6 акварелей). У 1879 – член організаційного комітету із заснування НМК; у 1880 став президентом Худ.-літ. гуртка (Koło artystyczno-literackie) (1881–99). На схилі літ художник часто звертається до укр. тематики. На замовлення «Просвіти» виконав афішу для «Шевченківського концерту» у Кракові (1890); цікавився укр. життям; написав низку тематичних творів та краєвидів. **К.** працював у реалістичній манері, наслідуючи прийоми роботи європейських майстрів та незмінно дотримувався різновиду академічного стилю, який іноді називають «ідеалізованим натуралізмом». Уперше виставлявся 1847 у Львові; з 1854 представляв свої роботи в краківському Т-ві друзів образотворчих мист-в, а з 1860 – у варшавському Т-ві заохочення образотворчих мист-в; у варшавських салонах А. Крівульта (з 1880) та Ю. Унгера. Брав участь у вист. у Львові (з 1868), м. Познані (1866, 1895) та м. Лодзі (1898) (об. – нині РП); учасник міжнар. вист. у Парижі, Відні, м. Дрездені, м. Берліні (нині об. – ФРН). Посмертні ретроспективні виставки: Львів (1899, 1925, 1933), Краків (1899, 1924), Варшава (1899, 1924, 1933). Площа у Кракові (1-й район Старого Міста) названа його іменем.

Тв.: «Маврикій Потоцький на полюванні» (бл. 1845), «Полювання в Потуржиці», «Кафарек» (об. – 1855), «Кінний портрет родини Лубенських», «Переправа капітана танка через Дністер» (об. – 1856), «Полювання на лисиць» (1857), «Могорт дарує кінний завод князю Юзефу Понятовському» (1858), «Лісовчик» (прибл. 1860), «Краков'як на коні з конюхом» (1865), «У стайні. Козацькі коні» (1866), «Кінний ринок у Празі», «Виступ краківських військ проти росіян у Прошовіце» (об. – 1866), «Кінний портрет Владислава Равича», «Похід на полювання із соколом» (об. – 1868), «Кінний портрет Олександра Тикли» (1864), «Євстахій Еразм Сангушко в одностроїнаціональної кавалерії» (1794), «Вірний супутник» (1871), «Зміна позиції артилерії у Вавельській битві» (1872), «Палац Чарторийських у Сеняві» (1873), «Битва під Остроленкою» (1873), «Донські козаки» (1877), «Портрет Тадеуша Костюшка» (1879), «В'їзд імператора Франца Йосифа до Кракова» (1881), «Рельєф Смоленська» (1882), «Собеський у Відні (Прапор Пророка)» (1882), «Полювання на вовка в степу» (1883), «Битва під Парканами» (1883), «Козаки в степу» (1884), іл. до роману Г. Сенкевича «Вогнем і мечем» (альбом із 12 акварелей), зокрема: «Зустріч Б. Хмельницького з Тугай-Беєм», «Напад Богуна на родину Курцевичів у Розлогах», «Князь Єремія на Могилі», «Двобій Володийовського з Богуном» (усі – 1886), «Рацлавіцька панорама» (спільно з Я. Стиком, 1885).

Муз.: НХМУ, НМЛ, ЛНГМ, ІФКМ, НМВ, НМВр, НМК, НМП, НМГ, Верхньосілезький Національний музей (Битом), Окружний музей ім. Л. Вичулковського (м. Бидгощ), Музей Середнього Помор'я (м. Слупськ), Національний музей (м. Кельці); Музей мистецтв у Лодзі; Окружний музей м. Торуня.

Б-ка: НБПАЗПАН (К).

Літ.: Голубець М. Мистецтво. *Історія української культури.* Львів, 1937; Ковжун П. Дещо про походження Юліяна Коссака. *Діло.* 1939. 21 травня; Тернопільський енциклопедичний словник : у 4 т. Тернопіль, 2005. Т. 2; Witkiewicz St. Jliusz Kossak. Lwów, 1906; Kossak W. Wspomnienia. Kraków, 1913; PSB. Wrocław, 1969. T. 14; SAP. Wrocław, 1986. T. 4; Schirmer M.-K. Wybitne rody które tworzyły Polską kulturę i naukę. Warszawa, 2017; Guźnik E. U źródeł znamienitego rodu Kossaków. Rychwał, 2018.

Л. Ганзенко

КОСТАНДІ
Кіріак Костянтинович

(03.10.1852, с. Дофінівка, нині у складі м. Одеси – 31.10.1921, м. Одеса) – живописець. Член (1897), один із засновників (1890) і голова (1902–21) ТПРХ. Народився в родині грецьких емігрантів. У 1870 відвідував безкоштовні класи ОРШ, яку очолював Ф. Мальман, а рисунок і скульптуру викладав Л. Іоріні. Талановитий юнак привернув увагу І. Айвазовського, який дав йому рекомендаційний лист та виклопотав стипендію в грецького консула в Одесі, що дозволило **К.** розпочати навчання в ІАМ (з 1874 – вільним слухачем, з 1876 – учнем). Навч. під наглядом проф. М. Клодта та П. Чистякова. У 1876 отримав малу срібну медаль; у 1879 та 1881 – дві великі срібні медалі. Упродовж 1879–81 **К.** відвідував педагогічні курси при ІАМ, які готували викладачів рисунку, тож 1882 отримав звання класного художника 3 ступеня. Навчаючись в ІАМ, зблизився з художниками-передвижниками – І. Рєпіним, І. Крамським, А. Куїнджі. Ідеї передвижництва впливають на творчість **К.** На 12 вист. ТПХВ він експонував картину «У хворого товариша» (1884), яка була згадана критиком В. Стасовим. На 13 вист. ТПХВ художник демонстрував три картини: «В люди», «Свято» та «Прощання». Ці твори отримують високу оцінку в професійному середовищі. У 1885 **К.**

разом із випускниками академії, художниками Г. Ладиженським та А. Поповим, повертається до Одеси. Вони розпочинають викладати в ОХУ. **К.** веде клас живописної майстерності (1885–1921). У 1890 стає одним із засновників (разом з М. Скадовським) ТПРХ. До 1919 щоосені Т-во організовувало вист., на яких його учасники (М. Кузнецов, Л. Пастернак, П. Нілус, Б. Едуардс та ін.) експонували свої твори. **К.** також брав участь у виставках ТПХВ (1884, 1885). У 1887 відвідує Францію, Німеччину, Австрію, Італію. Наступну подорож до Європи здійснює в 1894 (м. Париж (ФР), м. Відень (нині РА), м. Берлін (нині ФРН)), захоплюється творчістю імпресіоністів та барбізонців. У 1907 був обраний академіком ІАМ. **К.** – один із засновників Одес. літ.-артистичного т-ва (1897). У 1917–21 – директор Першої держ. КГ в Одесі. Продовжує викладати в ОХУ, бере активну участь у його реорганізації, залучаючи до викладання своїх колишніх учнів. Після смерті художника організовано комітет з увічнення його пам'яті. Стараннями комітету створено Т-во художників ім. Кириака Костанді, організовано посмертну вист. його творів (1924). Наступні посмертні вист. проходили в Одесі (1941, 1952, 1996, 2002), м. Києві. В Одесі ім'ям **К.** названо вулицю.

Тв.: «У хворого товариша» (1884), «В люди» (1885), «Старенькі» (1891), «Рання весна» (1892; 1915), «Пізні сутінки (Жінка з коровою)» (1893), «Тихий вечір» (1896), «Сутінки» (1897), «М. Князєва» (1898), «На терасі» (1899), «Квітучий бузок», «Бузок» (об. – 1902), «Автопортрет на пленері» (1903), «Сонячний день. Відпочинок» (1906), «З пташиного польоту» (1907), «Син Павло», «Синя хмаринка» (об. – 1908), «Галки» (1915), «Пастушок» (1918), «Вечір», «Скрипаль» (об. – 1919).

Муз.: ОНХМ, НХМУ, ДТГ, ДРМ, МОХМ.

Літ.: СРХК. Санкт-Петербург, 1914; Афанасьєв В. К. К. Костанді. Нарис про життя і творчість. Київ, 1955; ЕУ. Словникова частина : в 11 т. Париж ; Нью-Йорк, 1959. Т. 3; СХУ. Київ, 1973; Шистер А. Кирияк Константинович Костанди. Ленинград, 1975; МУЕД. Київ, 1992; Кириак Константинович Костанди (художник и человек). Воспоминания об отце сына Михаила Кириаковича Костанди. Одесса, 2002; Кириак Костанди и художники-греки в Одессе. Конец XIX – начало XX века. Одесса, 2002; Носенко А. Природа як гармонізуючий чинник у формуванні духовної особистості К. Костанді. *УАМ. Дослідницькі та наук.-метод. праці*. Київ, 2005. Вип. 12; Верховецька М. Товариство ім. К. К. Костанді та Одеса в 1920-х роках. *ОМ*. 2006. № 2; Носенко А. Кириак Костанді. Драматургія протиставлень. *УАМ. Дослідницькі та наук.-метод. праці*. 2009. № 1; Кириак Константинович Костанди. Рисунки и акварели в собрании Одесского художественного музея. Каталог / сост. каталога и автор вступ. ст. Л. А. Еремина. Одесса, 2010; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 14.

Л. Ганзенко, Г. Скляренко

КОСТАНДІ / КОСТАНДА Харлампій / Харитон Дмитрович

(2 пол. 1860-х – після 1917) – живописець, графік. Навч. в ОХУ, приватних студіях м. Парижа (ФР). Жив в м. Одесі. Автор реалістичних марин і лісових пейзажів. Для лотереї «На користь притулку для трудівників друку» виділив сто картин, які до початку розіграшу експонувалися для публіки (1900). Учасник вист. від 1897 («2-а весняна виставка», Одеса).

Тв.: «Морський пейзаж», «Місячна ніч на морі», «Місячна ніч над бухтою», «Ніч біля берегів Стамбулу», «Вітрильник», «Симеїз. Місячна ніч», «Місячна ніч», «Кримський пейзаж», «Місячна доріжка», «Вечір», «Дорога» (усі – кін. 19 – поч. 20 ст.).

Літ.: ЕСУ. Київ, 2014. Т. 14.

О. Ламонова

КОСТЕНКО Сергій Петрович

(1868, м. Київ – 1900, м. Париж, ФР) – живописець. Худ. освіту здобував у КРШ (1884–89). **К.** став одним із кращих учнів школи: брав участь у випуску рукописного журн. «Ученик» («Учень»); був учасником суботніх читань на квартирі М. Мурашка та шкільних вистав. Спілкувався з М. Ге. У 1883–85 **К.** з іншими учнями КРШ та вихованцями ІАМ (поміж них – М. Врубель) брав участь у розкритті та відновленні фресок 12 ст. в Кирилівській церкві в Києві. Під час розписів Володимирського собору в Києві (1886–92), участь у яких так само брали «молодики» (учні) КРШ, **К.** переносив на стіни зображення з картонів В. Васнецова: «Переддень раю», «Страшний суд», «Хрещення Володимира», писав святих на стовпах головної апсиди (1886–92). З 1889 – учасник вист.: ТПХВ (1891, 1892), ТПРХ (1891, 1892) та ін. Митець почав викладати в КРШ М. Мурашка. Отримав матеріальну допомогу від ТЗМ для продовження освіти за кордоном. У 1893 **К.** прибув у м. Париж (ФР); почав відвідувати АЖП. У Франції писав картини, повертаючись до київ. тематики. Робота «Біля звіринця» експонувалася в Салоні на Марсовому полі (1894). І. Рєпін, який перебував тоді в Парижі, виділив твір **К.** серед інших експонатів вист. Картину помітила паризька преса, її репродукували в журн. «Ілюстрація» («Illustration»). Останні шість років життя **К.** провів у лікарні для душевнохворих, де й помер. Творчість **К.** багатогранна: жанрист, портретист, пейзажист. Формування його творчого кредо відбувалося на тлі завершальної стадії критичного реалізму. Типовою рисою його творів стає подолання жанрових обмежень. В окремих творах (пейзажах) художника помітні риси символізму та модерну.

Тв.: станкові твори – «Натурщик» (1889), «Портрет старого» (1887), «Автопортрет» (1888), «Біля воріт» (перша премія на виставці ТЗМ), «Продавчиня» (об. – 1888–89), «За уроком» (1890), «Над Дніпром» (1891), «За книгою» (1890-і), «З базару» (1891), «Фауст і Маргарита», «Морозивник» (об. –1892), «Біля звіринця» (1894), «Приємна бесіда», «Пейзаж», «Маленька мод-

ниця», «Інтер'єр», «Стара жінка», «Літній день», «Світанок на Дніпрі», «Вечір над Дніпром», «З базару», «Торговки», «Тяжкий акорд», «Пралі», «Портрет М. К. Пирогова», «Портрет І. Труша»; монументальні розписи – Переддень Раю, Страшний суд, Хрещення Володимира, Хрещення киян, святі на стовпах (усі – 1886–92, Київ, Володимирський собор, за ескізами В. Васнецова), Таємна вечеря, Христос (об. – 1893, Київ, церква Св. Миколая на Аскольдовій могилі, за ескізами В. Васнецова).

Муз.: НХМУ.

Літ.: Кузьмин Е. М. Из Киева. 25-летие рисовальной школы Мурашко. *Искусство и художественная промышленность*. 1901. № 4; Мурашко Н. И. Воспоминания старого учителя. Киевская рисовальная школа. 1875–1901. Киев, 1907; ЕУ. Словникова частина : в 11 т. Париж ; Нью-Йорк, 1959. Т. 3; Репин И. Е. Далекое Близкое. Москва, 1960; СХУ. Київ, 1973; УРЕ : в 12 т. (1977–1985). Київ, 1980. Т. 5; Жбанкова О. Б. Щасливих днів прожито мало. *Дзеркало тижня*. 2000. 22 грудня; Жбанкова О. Б. Сергій Костенко. Широко й просто. *Музейний провулок*. 2008. № 1 (9); Проніна М. Подих мефістофельського генія. *ОМ*. 2012. № 3–4.

Л. Ганзенко, Г. Скляренко

КОСТЕЦЬКИЙ
Володимир Михайлович

(10.09.1905, с. Холми, нині Корюківського р-ну Чернігів. обл. – 26.05.1968, м. Київ) – живописець. Нар. худож. УРСР (1960), член-кореспондент АМ СРСР (1968). Учасник ІІ СВ. Упродовж 1922–28 – навч. у КХІ (викл. Ф. Кричевський). Під час ІІ СВ, перебуваючи у діючій армії, створив плакати, листівки, портрети бійців та офіцерів Рад. армії. Упродовж 1937–1967 викладав у КХІ, професор (1947). Твори **К.** розвивають традиції вітчизняного реалістичного живопису XIX ст., позначені психологізмом образних характеристик, драматичністю.

Тв.: «Більшовицька листівка в казармах інтервентів» (1935), «Допит ворога» (1937), «Т. Г. Шевченко на засланні. Після муштри» (1939), портрет П. Воронька (1945), портрети художника В. Юзефовича, режисера В. Гаккебуша (об. – 1946), «Повернення» (1947), «Розвідники» (1950), «Портрет молодого металурга» (1956), «Вручення партійного квитка» (1959).

Муз.: НХМУ, НМТШ, СмХМ.

Літ.: Портнов Г. Володимир Миколайович Костецький. Київ, 1958, Членова Л. В. Костецький. Київ, 1972; Возіянова І., Говдя О. Виставка творів В. Н. Костецького. *ОМ*. 1976. № 1; Горбачова І. У світлі барв. *Україна*. 1986. № 33; Владимир Костецький – народный художник УССР. Альбом. Москва, 1983; Белічко Ю. Хвилююче свідчення часу. (До 100-річчя від дня народження В. М. Костецького). *Українська Академія мистецтв. Дослідницькі та наук.-методичні праці*. Київ, 2005. Вип. 12; Арбатська Ю., Вихляєв К. Микола Костецький. Шипи й троянди. Сімферополь, 2012; ЕСУ, 2014. Т. 14.

Г. Скляренко

КОСТЕЦЬКИЙ / КОДЕЦЬКИЙ (?) (KOSTECKI / KODECKI (?))
Стефан (Stephanum)

(18 ст.) – скульптор. Відомий за писемними джерелами. Працював у м. Львові. Існує припущення, що Стефан Костецький і Стефан Кодецький – одна особа. 21.11.1764 у **К.** та його дружини Катерини народився син Клеменс. Хрещеними батьками стали скульптор Себастіан Фесінґер та Маріанна Оброцька, дружина скульптора Яна Оброцького. 09.09.1766 **К.** уклав контракт з арх. і скульптором Себастіаном Фесінґером, зобов'язавшись виконати до жовтня того-таки року на фасад палацу С. Любомирського (площа Ринок, № 10) орнаментований постамент (сницарської або штукаторської роботи) з «арматурою» (військовими обладунками та зброєю) в основі. Винагородою мали стати 100 золотих, які 24.11.1766 були виплачені. 25.11.1769 в подружжя Костецьких народилася донька Катерина, яку до хреста тримали скульптор Себастіан Фесінґер та Розалія Івановська. 22.01.1771 **К.** брав участь (разом з іншими міськими скульпторами) у зборі двох тисяч флоринів для ухвалення офіційного дозволу (привілею) на вільну працю скульпторів у межах міста. Провал цього починання призвів до судових позовів за повернення зібраних коштів між учасниками процесу; позови й суперечки тривали до 1782.

Літ.: Hornung Z. Pierwsi rzeźbiarze lwowscy z okresu rokoka. *Ziemia Czerwieńska*. Lwów, 1936. R. 3. Zesz. 1; Mańkowski T. Lwowska rzeźba rokokowa. Lwów, 1937; SAP. 1975. T. 2; Вуйцик В. С. Львівський державний історико-архітектурний заповідник. Львів, 1979; Dworzak A. Lwowskie środowisko artystyczne w XVIII wieku w świetle ksiąg metrykalnych i sądowych. Kraków, 2018; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта, Б. Шенгера

КОСТИШЕВА
Олена Петрівна

(1906, м. Харків – ?) – художниця театру, живописиця, графік. У 1929 закін. ХХІ (викл. О. Хвостенко-Хвостов). Працювала художником-постановником у Харків. театрі ляльок ім. Н. Крупської, нині Харків. держ. академічний театр ляльок ім. В. Афанасьєва (1940–41, 1944–46). Учасниця вист. від 1939.

Тв.: ескізи декорацій і костюмів до вистави «Маленький Мук» Е. Білялова, ляльки до вистави «За щучим велінням» О. Тараховської та ін.

Муз.: ХХМ.

Літ.: ЕСУ. Київ, 2014. Т. 14.

О. Ламонова

КОСТКА

(17 ст.) – учень скульптора. У писемному джерелі згадується під 1658 як учень львів. майстра Яна Годного.

Літ.: SAP. 1975. T. 2.

Р. Забашта

КОСТОРОВСЬКИЙ
Тимофій Ігнатович

(? – 1799, м. Київ ?) – іконописець. Відомий за писемним джерелом. Майстер київ. іконописного цеху. Згаданий під роком смерті.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 440.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст.

Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст. Київ, 1983.

Р. Забашта

КОСТЯНТИН

(2 пол. / кін. 18 – поч. / 1 чв. 19 ст.) – іконописець. Відомий за підписним, датованим твором і переказами односельців. Походив із с. Бусовисько на Львівщині (нині Самбірського р-ну Львів. обл.). Перебуваючи на службі в австрійському війську в чині капрала, намалював образ і надіслав його до бусовиської церкви Собору Пресвятої Богородиці. Ікона писана на полотні, має з одного боку зображення непорочного зачаття, а з другого – пієти. На іконі також дата – 1803 рік з профільним автопортретом маляра та написом: «Konstanty[n] kapral».

Тв.: двобічний образ на полотні: «Непорочне зачаття» (з автопортретом маляра – у профіль та в австрійському військовому мундирі, в овальному обрамленні – у правому нижньому куті композиції), «Пієта»; авторський підпис: Konstanty(n) kapral. 1803 r.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КОТАРБИНСЬКИЙ Вільгельм / Василь Олександрович

(30.11.1849, м. Неборов, нині село Ловицького пов. Лодзицького воєвод., РП – 04.09.1921, м. Київ) – живописець, графік, монументаліст. Член Південноросійського союзу художників (1890). Упродовж 1866–67 навч. у Класах малюнка (при ТЗКМ) в Р. Гадзевича (Варшава). Вступив до варшавського ун-ту, однак не закінчив його. У 1867–71 навч. у Варшавському ХУ, упродовж 1872–75 удосконалював фахові вміння в м. Римі (нині ІтР), в Академії Св. Луки (на конкурсі відзначений срібною медаллю і званням «кращого рисувальника»). 1881–82 – у ІАМ (нагороджений золотою медаллю, отримав звання класного художника 1 ступеня). З 1887 – у Києві, запрошений П. Свєдомським для участі у розписах Володимирського собору (1887–95). У 1893 разом із В. Галімським, Є. Вжещем, Я. Станіславським, І. Урсин-Замараєвим заснував Т-во київ. художників. У 1883 брав участь (разом із П. Свєдомським) у розписах храму Святителя Миколи Чудотворця в м. Радомишлі (нині Житомир. р-ну Житомир. обл.), настінних розписів та іконостаса для церкви Олександра Невського (належала Рубежівській колонії Київ. пов. Київ. губ.; знесена в 1934). Виконав багато розписів для костелів Білорусі (нині РБ) та Польщі (нині РП). У 1897 увійшов до складу Київ. т-ва старожитностей і мистецтв, яке було реформовано із ТЗМ. У Києві виконав декор. панно для будинків М. Терещенка, В. Ханенка. З 1905 – академік ІАМ. Давав приватні уроки малювання М. Башкирцевій. Брав участь у діяльності Київ. шахового клубу. Член Комітету зі спорудження пам'ятника Т. Г. Шевченку в Києві (1908). Майстер академічного живопису, у другій половині творчості близький до символізму. Представник «мист-ва салону» кін. XIX – поч. XX ст. З 1877 регулярно брав участь у вист. в м. Варшаві (нині РП). У 1898 на академічній вист. в м. Санкт-Петербурзі (нині РФ) представив бл. 100 робіт. У 1894 – золота медаль на Міжнар. вист. у м. Львові. Персон. виставки – Київ (1907, 2010).

Тв.: «Воскресіння юнака з Наїн» (1879), «Прометей та Вулкан» (1881), «Жертва» (кін. 1880-х – 1 пол. 1890-х), «Князь Дмитро Пожарський приймає московських послів» (1882); «Оргія» (1894), «Моління про чашу» (кін. 1880–поч. 1890), «Туман» (1890-і), «Післяполуденна тиша» (1900), «Вечірня зірка» (1900), «Квіти небесні», «Жертовник (1910-і); «Бій кентаврів з амазонками», «Жертва Нілу», «Е. Прахова» (усі – поч. XX ст.), «Ангел на полі битви» (1914).

Муз.: НХМУ, НМККГ, Нац. музей мист- ім. Богдана і Варвари Ханенків (Київ), СОХМ, ПОХМ, ДнОХМ, СХМ, ІФХМ, ДТГ, ДРМ, НХМРБ, Кінешемський держ. худ.-іст. музей (Іванівська обл., РФ), Омський обл. музей образотворчого мист-ва ім. М. Врубеля, Рибинський іст.-архітектурний і худ. музей-заповідник, Ярославська обл., РФ).

Літ.: Прахов М. Сторінки минулого : нариси-спогади про художників. Київ, 1958; Wiercińska J. Kotarbiński Wilhelm. Polski Słownik Biograficzny. Wrocław ; Warszawa ; Kraków, 1969. T. XIV/2; Галькевич Т. Нові сторінки до творчої біографії В. О. Котарбінського. *Укр. біографістика :* зб. наукових пр. Київ, 2005. Вип. 3; Савицкая Л. На пути обновления. Искусство Украины в 1890–1910-е годы. Харьков, 2006; Шемисетов А. Забытые имена. Русская живопись XIX века. Москва, 2006; Астахов А. 1000 русских художников. Большая коллекция. Москва, 2008; Галькевич Т. Нові сторінки до творчої біографії В. О. Котарбінського. *Українська біографістика : зб. наукових пр.* Київ, 2005. Вип. 3; Вільгельм Олександрович Котарбінський (1849–1921). Живопис і графіка з музеїв України та приватних колекцій Києва / автори-упоряд. М. Кружкова, О. Марініна. Київ, 2010; Дроботюк М. Вільгельм Котарбінський у Києві. *ОМ.* 2011. № 3–4; Добріян Д. Участь Вільгельма Котарбінського в мистецьких об'єднаннях та художніх виставках Києва. *Гілея : наук. вісник.* 2015. Вип. 92; Пелиховська О. Вильгельм Котарбинский: жизнь, эпоха, судьба наследия. *Антиквар.* Киев, 2020. Вып. 1 (115); Пелиховська О. Новое о Вильгельме Котарбинском: прижизненные публикации и переписка современников. *Мова та історія*. Київ, 2021. Вип. 467; Пелиховська О. «Римская история»: ранние произведения Котарбинского. *Антиквар*. Вип. 5–6 (124).

Г. Скляренко

КОТКО Микола Мартинович

(08.04.1928, м. Спаськ Далекосхідного краю, нині Спаськ-Дальній Приморського краю, РФ – ?) – скульптор. Член НСХУ (1960). У 1951 закін. ХУ у м. Ворошиловграді (нині Луганськ), у

1957 – КХІ (викл. М. Вронський, М. Гельман, О. Олійник). Працював у галузях монумент. і станкової скульптури (гіпс тонований, дерево, склобетон, мідь). Учасник вист. від 1956.

Тв.: станкова скульптура – «Червоноармієць» (1957), «Трактористка» (1960), «Свинарка» (1961), «У полі» (1963), «Ранок» (1963–64), «На широкій ниві» (1964), «Землю – селянам» (1967), «Земля» (1969), «Партизани» (1975), «Бойові подруги» (2006), «Переможці», «Вакханка» (об. – 2010), «Урожай» (2012), «Українка» (2013); пам'ятники – полеглим односельчанам (1977, с. Вільшана, нині Звенигородського р-ну Черкас. обл.), на честь звільнення м. Теофіполя (Хмельниц. обл., 1979), М. Ватутіну (м. Оскол Курської обл., нині РФ, 1986), Т. Шевченку (м. Тульчин Вінниц. обл., 1992).

Муз.: НХМУ.

Літ.: ІУМ : в 6 т. Київ, 1968. Т. 6; УРХ. Київ, 1972; СХУ. Київ, 1973; ХУЕД. Київ, 2006; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 15.

О. Ламонова

КОТЛЯР
Григорій Кирилович

(18.01.1909, м. Київ – 17.11.1975, там само) – живописець. Член СХ УРСР (1944). У 1941 закін. КХІ (викл. К. Єлева, І. Їжакевич, О. Шовкуненко). Автор реалістичних портретів, пейзажів, тематичних картин, зокрема присвячених ІІ СВ. Учасник вист. від 1945.

Тв.: «Площа Б. Хмельницького» (1944), «Зенітна батарея на Володимирській гірці», «Герой Радянського Союзу Ю. Збанацький», «Троянди» (усі – 1945), «Арешт Тимчасового уряду» (1947), «Кримський мотив» (1956), «Гурзуф. Скелі», «У парку» (об. – 1958), «Головнокомандувач» (1960), «Парк ім. Ватутіна» (1962), «Берег бухти» (1964), «Ленін за роботою», «Т. Шевченко» (об. – 1968), «І. Франко», «І. Черняховський» (об. – 1969), «П. Постишев» (1971).

Літ.: УРХ. Київ, 1972; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 15.

О. Ламонова

КОТЛЯРЕВСЬКА
Марія Євгенівна

(08.02.1902, м. Горлівка, нині центр району Донец. обл. – 18.06.1984, м. Київ) – графік. Членкиня НСХУ (1939). Упродовж 1922–29 навч. у ХХІ (викл.: О. Маренков, І. Падалка, В. Єрмилов). Працювала в галузі станкової та книжкової графіки, авторка екслібрисів. Зверталася до різних графічних технік (лінорит, дереворит, літографія). Репресована 1946, реабілітована 1952. Учасниця вист. від 1927, зокрема закордонних від 1933. Персон. виставки – м. Дніпропетровськ, нині Дніпро (1962, 1977, 1982, 2002).

Тв.: «Жінка з дитиною», «Студентки» (об. – 1926), «Дівчина із сачком», «Махновці» (об. – 1927), «Нове село» (1928), «Дівчина» (1929), «Горе війни» (1944), «Партизани» (1945), «На заводському дворі» (1959), «На Ангарі» (1961), серія «На будівництві Київської ГЕС» (1962), «Пам'ятник героям-матросам у Криму» (1964), «Будівництво канатної дороги» (1967), «На річці Самарі» (1970), серія «Пам'ятники Дніпропетровська» (1976), «Безпритульні» (триптих, 1977), «Кульбаби» (1981), «У лісі» (1982); іл. до книжок – «Цирк» О. Донченка (1929), творів В. Поліщука (1930), поеми «Трипільська трагедія» Л. Первомайського» (1932–1933), поеми «Мідний вершник» (1936) та повісті «Пікова дама» (1937) О. Пушкіна, укр. нар. казки «Коза-дереза» (1966), поеми І. Котляревського «Енеїда» (1969); екслібриси (1959–1980).

Муз.: НХМУ, ХХМ, ДнХМ, ДнІМ.

Літ.: Глухенька Н. Творчий шлях художниці М. Є. Котляревської: хроніка. *Мистецтво.* 1962. № 3; Каталог виставки М. Є. Котляревської до 60-річчя з дня народження. Дніпропетровськ, 1962; Турченко Ю. Український естамп. Київ, 1964; ІУМ : в 6 т. Київ, 1967. Т. 5; СХУ. Київ, 1973; Тверская Л. Мария Котляревская. Советская графика. 79/80. Москва, 1981. № 6; МУЕД. Київ, 1992; МУБД. Київ, 1997; Старюк Н. Скорботна і невтомна. *ОМ.* 2003. № 3; Художники Дніпропетровщини : альбом. Дніпропетровськ, 2004; ХУЕД. Київ, 2006; ІУМ : в 5 т. Київ, 2007. Т. 5; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 15.

О. Ламонова

КОТЛЯРОВ
Павло Михайлович

(30.08.1909, м. Олександрівськ, нині м. Запоріжжя – 13.12.1966, м. Одеса) – графік. Член НСХУ (1960). У 1931–32 навч. в КХІ, у 1932–34 – в ОХІ, у 1936–40 – в ОХШ. Упродовж 1945–66 працював в Одес. ХВМ. Створював пейзажі, звертався до різних графічних технік (лінорит, рисунок, акварель). Учасник вист. від 1958.

Тв.: «Дерева» (1956), «Вітер» (1957), «Після дощу» (1959), «Оранка», «Урожай» (об. – 1960), «Українська хата», «Збирають хліб» (об. – 1961), «На полі», «Трактор оре» (об. – 1964).

Літ.: Турченко Ю. Український естамп. Київ, 1964; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 15.

О. Ламонова

КОТЛЯРОВСЬКИЙ
Іафет

(18 ст.) – учень гравера, чернець. Монаший чин відбував у КПЛ. Відомий за писемним джерелом. У 1743 став учнем (разом із Логином Федоровим) ієродиякона Іони – гравера монастирської друкарні, задля фахового гравірування рисунків Лаврського ієросхимонаха Макарія.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 12.

Літ.: Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Київ, 1926.

Р. Забашта

КОТОВ
Петро Іванович

(08.07.1889, с. Владимирівка, нині Єнотаєвського р-ну Астраханської обл., РФ – 04.07.1953, м. Москва, нині РФ) – живописець, педагог. Нар. худож. РРФСР (1946). Дійсний член АМ СРСР (1949). Держ. премія 2 ступеня (1948). Член АХРР (1923), СХ СРСР (1932). Засл. діяч мист-в РРФСР (1946). Народився в родині іконописця. Упродовж 1903–09 навч. в Казанській ХШ (викл. М. Фешин), 1909–16 – у ВХУ АМ (викл.: Ф. Рубо, М. Самокиш, І. Ціоглінський). У 1916 отримав звання художника (за картини «Збір на полювання» і «Лист з батьківщини в окопах») і право пенсіонерської поїздки за кордон (не відбулася). У 1916–22 жив у м. Астрахані (нині РФ), де організував худ. студію та худ. майстерні. У 1922 – у м. Петро-

граді / Ленінграді (нині м. Санкт-Петербург, РФ), у 1923 – у Москві. Упродовж 1935–41 жив у м. Києві, викладав у КХІ (керівник майстерні станкового живопису, 1940 – професор). Під час ІІ СВ перебував в евакуації, займався випуском «Вікон ТАРС». Протягом 1944–48 викладав у ВДІКу, 1948–51 – у МДХІ. Творчість **К.** сформувалася на засадах пізнього рос. передвижництва. Автор портретів, пейзажів, натюрмортів, картин побутової тематики, що характерні для соцреалізму; також займався монумент. живописом. Учасник вист. від 1916, зокрема закордонних (Японія, Туреччина, США, Німеччина) у 1920–30-х. Персон. вист. – Київ (1938).

Тв.: «Кочегар» (1924), «Витяг невода в дельті Волги» (1928), «Комсомолець» (1929), «Кузнецькбуд. Домна № 1» (1931), «Кавалерійська тривога» (1933), «Літо» (1934), «Сніданок. Моя сім'я», «Колгоспний конюх» (об. – 1935), «Робітник на відпочинку», «Скульптор І. Шадр» (об. – 1936), «О. Бєлова», «Автопортрет» (об. – 1937), «Червоне Сормово» (1938), «Колгоспники в гостях у І. Мічуріна» (1939), «У сталепрокатному цеху», «Столяр першого розряду», «Робітник», «Шахтарі» (усі – 1930-і), «В. Сварог», «З. Кожевникова» (об. – 1941), «Академік М. Бурденко», «Художник О. Шовкуненко», «Академік Л. Орбелі» (усі – 1944), «Хімік М. Зелінський» (1947), «Актриса О. Гоголєва» (1948), «Маршал Г. Жуков», «Маршал К. Рокосовський», «Маршал І. Баграмян», «Актриса А. Тарасова», «Сільський пейзаж», «Гнідий кінь» (усі – 1940–1950-і); розписи Військ.-морськ. училища (нині Санкт-Петербурзький військово-морський ін-т, 1922), павільйонів ВСГВ (1922–23, Москва); панорама «Штурм Перекопу» (1940, у співавт.).

Муз.: НМККГ, Музей-панорама «Штурм Перекопу» (м. Сімферополь, АР Крим), ДТГ, ДРМ, СХМР.

Літ.: Петр Иванович Котов. Каталог выставки произведений. Москва ; Ленинград, 1937; Андреева Г. Петр Иванович Котов. Москва ; Ленинград, 1948. ІУМ : в 6 т. Київ, 1967. Т. 5; МУЕД. Київ, 1992; МУБД. Київ, 1997; ХУЕД. Київ, 2006; Мозговенко-Котова М., Сиренко С. Пристрастный свидетель эпохи. *Третьяковская галерея.* 2010. № 1 (26); ЕСУ. Київ, 2014. Т. 15.

О. Ламонова

КОТЮШКО
Лаврентій

(18 ст.) – скульптор / різьбяр (?). Відомий за писемними джерелами. Працював у м. Львові в 2 пол. століття. У 1794 брав участь (разом зі скульптурами І. Оброцьким, Ф. Оленським, Я. Щуровським та Шудловським) у реставрації фігур фронтону львів. домініканського костелу, що були понищені вогнем пожежі в 1778.

Літ.: Hornung Z. Majster Pinzel snycerz. Karta z dziejów polskiej rzeźby rokokowej. Wroczław, 1976; Вуйцик В. Скульптор Іван Щуровський. *ЗНТШ*. Львів, 1998. Т. CCXXXVI.

Р. Забашта

КОХАНЕК (KOCHANEK)
Лаврентій (Lawrence)

(17 ст.) – будівничий, скульптор (?). Відомий за писемними джерелами. Працював у м. Львові, член місцевого мулярського цеху. Згадується в міській документації впродовж 1631–53. Був помічником Войтеха Трубача (Капіноса-старшого); згодом одружився на одній з його дочок, яка овдовіла після смерті першого чоловіка Павла Римлянина (+ 1611). Деякі дослідники приписують майстрові **К.** авторство скульптурного оздоблення Успенської церкви Львова.

Літ.: Любченко В. Ф. Львівська скульптура XVI–XVII століть. Київ, 1981; МУЕД. 1992; МУБД. 1997.

Р. Забашта

КОХАНОВИЧ
Йосафат

(1 пол. 18 – поч. 19 ст.) – маляр-аматор, монах-священник. Відомий за підписними творами, які зберігалися в різних унійних монастирях Галичини, що присвячувалися Онуфрію Великому: Добромильському, Лаврівському, Львівському та Підгорецькому (усі – Львів. обл). Працював у жанрах багатофігурних картин релігійного змісту, подекуди великого розміру, та портрета.

Тв.: картини «Облога Почаєва» (1755, Добромильський монастир), «Житіє св. Онуфрія Великого» (1779, Добромильський, Львівський та Підгорецький монастирі; існує копія першої половини / середини 19 ст., Добромильський монастир), «Введення Богородиці до храму» (1815, Лаврівський монастир; підпис: «Malował ksiądz Josafat Kochanowicz Z. s. B. W. wikary Lawrowski R. B. 1815 marca 24»); портрет єпископа Смолинського (1755?, Добромильський монастир).

Дж.: Dziennik spraw ojcow i braciw klasztoru Dobromilskiego. ВР ЛННБ України. Ф. 3 : МВ. Спр. 109.

Літ.: Opisy obrazów znajdujących się w kościołach miasta Lwowa. Przez F. Łobeskiego. Dodatek tygodniowy przy Gazecie Lwowskiej. 1854. Dnia 22 Lipca. Nr29 [Cerkiew ś. Onufrego i monaster OO. Bazylianów na żólkewskiem przedmieśieu. (Ciąg dalszy)]; Описанїе иконъ по цєрквахъ рускихъ въ столичномъ градѣ Львовѣ. Львовъ, 1858; Голубець М. Малярі-василіани на тлі західноукраїнського малярства XVIII ст. *ЗЧВВ*. Львів, 1930. Т. 3. Вип. 3; Жолтовський П. М. Український живопис XVII–XVIII ст. Київ, 1978; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст*. Київ, 1983; Вуйцик В. Святоонуфріївський монастир у Львові. Монастир Святого Онуфрія у Львові. Сьомі наукові драганівські читання. Львів, 2007; Сидор О. Святий Онуфрій Великий у давньому українському мистецтві. Старосамбірщина. Львів, 2004. [Т.] 3; Сидор О. Під опікою святого Онуфрія Великого. Монастир Святого Онуфрія у Львові. Сьомі наукові драганівські читання. Львів, 2007; Забашта Р. Культ і образ Онуфрія Великого в духовному просторі Руси-України: розвинуте Середньовіччя – кінець Нового часу. Київ, 2021.

Р. Забашта

КОХАНОВСЬКА
Авґуста Йосипівна

(06.07.1863/1866/1868, м. Чернівці / м. Кимпулунґ, нині пов. Арджеш, Румунія – 07.07/12.1927/1929, м. Торунь, нині Куявсько-Поморського воєвод., РП) – живописиця, графік, етнографиня, реставраторка. Родина певний час жила в Кимпулунзі, у 1885

повернулася до Чернівців. Брала приватні уроки в художника Т. Суліми фон Попєля, упродовж 1885–99 навч. у ВХПШ. Працювала в Чернівцях, від 1922 – у Торуні (нині РП). Авторка портретів, пейзажів, сюжетних композицій, іл. у різних живописних (олія) і графічних (акварель, пастель, гуаш, вуглина, олівець) техніках. Знавець гуцульського побуту та звичаїв, авторка етнографічних статей та іл. до них (надруковані в «Журналі австрійського нар. мист-ва», 1898–1908). У 1910 отримала від Міністерства культури і освіти стипендію (800 крейцерів) для вдосконалення знань у галузі реставрації будівель монастирів на Буковині та завдання щодо реставрації внутрішніх образів-малюнків у монастирі с. Путна (Південна Буковина, нині пов. Сучава, Румунія). Учасниця вист., зокрема в Чернівцях, у м. Відні (нині РА; відзначена дипломом (1910) та імператорською золотою брошкою (1912)). Персон. виставки – Чернівці (1985, 1993).

Пр.: статті «Образи і історії з наших гір» (1890, не видано), «Писанки в Буковині та Галичині» (1898), «Румунські селянські будинки на Буковині» (1902), «Вівчар буковинських Карпат» (1903), «Буковинські ярмарки» (1908), «З життя вівчарів на Буковині» (1914).

Тв.: живопис – «Автопортрет» (1896), «Гуцул із сапою», «Чоловік у народному вбранні», «Гуцул», «Зимовий пейзаж», «Гуцули в дорозі», «Прочани», «Біля криниці» (усі – кін. 19 – поч. 20 ст.), «Старенька» (1905), «Повернення гуцулів з ярмарку» (1906), «Освячення пасок на Гуцульщині» (1907), «Старий гуцул» (1910), «Великдень» (1911), «Портрет О. Кобилянської» (1926); графіка – «Палац єпископа (Резиденція буковинських митрополитів, Чернівці)», «Вулиця в Лодзі» (за іншою атрибуцією – «Крайова управа у Чернівцях»), «Вид на Чернівці» (усі – 1890-і); іл. до творів І. Франка («Петрії і Довбущуки» (1913)), І. Нечуя-Левицького, новел О. Кобилянської («Природа», «Битва», «Некультурна», «Меланхолійний вальс»; збірка «Малоруські новели» («Kleinrussische Novellen»), Мінден, 1901).

Муз.: ЧрцОХМ, ЧрцОКМ, Чернів. літ.-мемор. музей О. Кобилянської.

Літ.: Середюк І. Художниця Августа Кохановська. *Радянська Буковина*. 1965. 14 грудня; ІУМ : в 6 т. Київ, 1970. Т. 4 (ч. ІІ); ІУМ : в 6 т. Київ, 1967. Т. 5; СХУ. Київ, 1973; Вознюк В. Перша українська художниця. *Буковинське віче*. 1991. 6 липня; МУЕД. Київ, 1992; МУБД. Київ, 1997; Гужва О. Етнографічні дослідження Августи Кохановської в австрійській періодиці кін. XIX – поч. XX ст. *Україно-австрійські. культурні взаємини 2-ї пол. XIX – поч. XX ст.* Київ ; Чернівці, 1999; Августа Кохановська. 1868–1927. Чернівці, 2004; ХУЕД. Київ, 2006; ІУМ : в 5 т. Київ, 2006. Т. 4; Дугаєва Т. Мистецький детектив. Інтриги життя Августи Кохановської. *Версії*. 2010. 26 лютого – 5 березня; Августа Кохановська. Чернівці, 2012; Дугаєва Т. Міський пейзаж Августи Кохановської, або Як місто Лодзь стало… Чернівцями. *Версії*. 2013, 3–9 жовтня; Августа Кохановська. З колекції Чернівецького обласного художнього музею. Чернівці, 2013; Вишневська М. Перша жінка-художниця на Буковині. (У Чернівцях відзначили 145 років від дня народження Августи Кохановської). *День*. 2013. 9 серпня; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 15; Олійник О. Перша жінка-художниця Буковини Августа Кохановська (за документами Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтв України). *Архіви України*. 2016. № 1; Дугаєва Т. Августа Кохановська – яскрава зірка на мистецькому небосхилі Буковини. Знахідки й уточнення важливих деталей біографії. *Версії*. 2018. 27 вересня – 3 жовтня.

О. Ламонова

КОХАНОВСЬКИЙ
Дмитро Степанович

(? – 1798, м. Київ ?) – іконописець. Відомий за писемним джерелом. Жив і працював у м. Києві. Майстер місцевого іконописного цеху. Згадується під роком смерті.

Дж.: «Ревизская сказка»... ЦДІАУ(К). Ф. 462. Оп. 1. Спр. 1.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КОХАНОВСЬКИЙ
Петро

(17 ст.) – писець, рисувальник (?). Обіймав посаду економа КПЛ. Упродовж 1681–82 переписав і оздобив (?) рисованими заставками (орнаментальними і фігуративною) «Літопис» Феодосія Софоновича.

Тв.: оздоблення (?) книги Ф. Софоновича «Кройніка…» (1681–82).

Б-ка: РНБ.

Літ.: Софонович Феодосій. Хроніка з літописів стародавніх. Київ, 1992; Запаско Я. П. Пам'ятки книжкового мистецтва. Українська рукописна книга. Львів, 1995; Запаско Я. Ошатність української рукописної книги. Львів, 1998.

Р. Забашта

КОЦЕВИЧ
Павло

(18 ст.) – писар, ілюмінатор (?). Відомий за підписним твором.

Тв.: текст (і оздоблення?) книги «Ірмологіон» (1777).

Б-ка: ЛННБ.

Літ.: Ясиновський Ю. Українські та білоруські нотолінійні Ірмолої 16–18 ст. Львів, 1996; Запаско Я. «Доброписці тоді слані були». (Нариси з історії українського рукописного мистецтва). Львів, 2003.

Р. Забашта

КОЦКА
Андрій Андрійович

(23.05.1911, м. Ужгород, нині центр Ужгород. р-ну Закарпат. обл. – 3.11.1987, м. Ужгород) – живописець, педагог. Член ТДОМПР (1933). Член і один із засновників Закарпат. СХ УРСР (1946), член президії правління СХ УРСР та СХ СРСР (1977). Засл. діяч мист-в УРСР (1971). Нар. худож. УРСР (1982). Від 1927 – студент Ужгород. Півучительської семінарії, де малювання викладав А. Ерделі, відвідував Ужгород. публічну школу малюнку (викл.: А. Ерделі, Й. Бокшай). У 1931 отримав диплом нар. вчителя, працював у с. Тихий (нині Великоберезнянського р-ну Закарпат. обл.). У 1940 нагороджений стипендією для навчання в Римській Академії образотв. мист-в у проф.

Ф. Феррацці на відділенні монумент. живопису. Отримав стипендію для навчання в Реальній Академії Святого Луки в Римі до 1942. Повернувся на Закарпаття. Упродовж 1942–44 – учитель у Сімерській сільській школі (нині Ужгород. р-ну Закарпат. обл.). У 1946 – один із перших виклад. новоствореного УУДПМ, засновник і директор Будинку нар. творчості Закарпат. краю. Учасник вист. від 1933. У 1939 узяв участь у Всеугорській вист. образотворчого мист-ва. Персон. виставки: Ужгород (1933, 1935, 1981), м. Київ (1981), м. Москва (нині РФ, 1983), м. Требішов (нині Кошицького краю, СР, 1984), м. Пряшів (нині центр Пряшівського краю, СР, 1985), м. Будапешт (Угорщина, 1986).

Тв.: «Зима в селі Тихе» (1930-і), «Зима. Неділя в селі Тихе» (1933), «Верховинці» (1935), «У селі», «Ярмарок» (об. – 1939), «Натюрморт з омаром» (1940), «Т. Яблонська» (1948), «Словацька дівчина», «Старий колгоспник» (об. – 1951), «Дівчина з Колочави» (1952), «Верховина» (1956), «Дівчина з мотикою» (1960-і), «Гуцульська осінь», «Мати» (об. – 1960), «Наречена» (1960; 1968), «Подруги» (1960, 1970), «Смарагдова весна» (1966), «Весна», «Гуцулки із села Богдан» (об. – 1967), «Гуцульська наречена» (1970), «Зима» (1973), «Веснянка» (1976), «Тюльпани у саду» (поч. 1980-х).

Муз.: Меморіальний будинок-музей А. Коцки (Ужгород), НХМУ, ХОХМ, ХрХМ, НМНМГП, ВОХМ, ЗкОХМ, ДТГ.

Літ.: Андрій Коцка : альбом. Київ, 1973; СХУ. Київ, 1973; Андрей Коцка : каталог выставки. Москва, 1983; Андрій Коцка : альбом. Ужгород, 2002; Бочковський В. Андрій Коцка. *Культурологічні джерела*. 2005. № 3; Коцка Андрій Андрійович. Від художньо-промислового училища до Закарпатського художнього інституту. Ужгород, 2006; Біксей Л. Ідеал, реалізований через образ (95-річчя від дня народження А. Коцки). *ОМ*. 2007. № 1; Коцка Андрій. Книга про життя та творчість народного художника України : альбом. Ужгород, 2011; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 15; Кузьма Б. Життя і творчість художника А. А. Коцки в період Підкарпатської Русі 1919–1946 рр. *Вісник ХДАДМ*. 2014; Крохмалюк О. Пейзаж у творчості Андрія Коцки. *Вісник ЛНАМ*. 2017. Вип. 32; Іваницька Т. Жіночий портрет у творчості Андрія Коцки 1930–1980 рр. *НЗ*. 2020. № 5.

Г. Скляренко

КОЦОВСЬКИЙ (KOCOWSKI) Тимофій

(17 ст.) – рисувальник, писар (?). Працював у с. Крехові (у монастирі) на Львівщині (нині Львів. р-ну Львів. обл.) у кінці століття. Відомий за підписним твором.

Тв.: оздоби (і текст?) книги «Ірмологіон» (кін. 17 ст.).

Б-ка: ЛННБ. МВ. 1296.

Літ.: Запаско Я. П. Пам'ятки книжкового мистецтва. Українська рукописна книга. Львів, 1995; Ясиновський Ю. Українські та білоруські нотолінійні Ірмолої 16–18 ст. Львів, 1996; Запаско Я. Ошатність української рукописної книги. Львів, 1998; Запаско Я. «Доброписці тоді славні були». (Нариси з історії українського рукописного мистецтва). Львів, 2003.

Р. Забашта

КОЧЕНРАЙТЕР (KOTSCHENRÄUTTER) Конрад (Konrad)

(? – кін. 1745, м. Львів) – скульптор, штукатор, архітектор, столяр (?). Німець за походженням. Навчався, можливо, у м. Відні (нині РА). Творчий шлях розпочав на теренах Польщі. Упродовж 1720-х працював у с. Любніци (нині Злотовського пов. Великопольського воєвод., РП), м. Пулавах (нині центр Пулавського пов. Люблінського воєвод., РП) та Вілянові (нині район м. Варшави, РП) при дворі Єлизавети Сенявської, а згодом Чарторийських. У цей період розробив проєкти та моделі бічних вівтарів для парафіяльного костелу Віднайдення Святого Хреста та св. Андрія (?) в м. Конськоволі (нині село Пулавського пов. Люблінського воєвод., РП). 16.06.1736 підписав угоду з настоятелем місцевого монастиря оо. бернардинів на виготовлення конструкцій до вівтарів Богородиці, блаженного Яна з Дуклі, св. Антонія. (Скульптурну частину вівтарів виконувала майстерня Томаса Гюттера з Ярослава). На вимогу замовника **К.** переїхав разом зі своєю майстернею, що містилася в м. Ярославі (нині центр Ярославського пов. Підкарпат. воєвод., РП), до Львова. Згідно із записами в міських актових книгах майстерня К. працювала у Львові вже в серпні місяці 1736. **К.** 25.08.1736 отримав перший судовий позов від місцевого столярського цеху за незаконне привласнення майстром права на всю столярську роботу при виконанні головного вівтаря у львів. костелі оо. бернардинів. У цьому документі **К.** названий славетним архітектором і магістром мист-ва. Наступного року (березень 1737) майстер придбав дім на території юридики св. Йоана Хрестителя, у якому розмістив свою майстерню. 6.10.1739 самостійно (без співпраці з Т. Гюттером) уклав угоду на виконання вівтарів Свв. Анни та Михаїла для львів. бернардинського костелу, до яких виготовив як конструкції, так і об'ємну скульптуру. Упродовж 1739–42 виконував обов'язки лавника (члена судової колегії при війтові), а в 1742–44 став війтом юридики св. Йоанна Хрестителя. Під 1740 згадується як «сеньйор» німецького братства св. Барбари при костелі Св. Духа. 12.08.1742 віддав дочку Юліану за арх. Тому Резлера (майбутнього автора костелу оо. піярів у м. Холмі [нині Любельського воєвод., РП], що постав у 1754–63). Упродовж 1743–44 неодноразово згадується в судових позовах кредиторів. Після смерті **К.** його майстерню, фахову літературу, гравюри, моделі дісталися (у березні 1746) львів. скульпторові Георґу Йозефу Марквартi (як основному кредиторові покійного).

Тв.: вівтар св. Анни (1739, костел Св. Андрія оо. бернардинів, нині храм Св. Андрія Первозванного УГКЦ, Львів); вівтарна фігуратив-

на скульптура з костелу Св. Миколая в м. Рогатині (нині центр Рогатинського р-ну Івано-Франків. обл.): Христос Цар Всесвіту, Іоанн та Ієронім, Григорій Великий, цар Давид (з амвону), св. Миколай, Архангел Михаїл, ангели (з бічних вівтарів); ін.

Муз.: ІФХМ.

Дж.: ЦДІАУ(Л). Ф. 52. Оп. 2. Спр. 114, 578, 579.

Літ.: Hornung Z. Pierwsi rzeźbiarze lwowscy z okresu rokoka. *Ziemia Czerwieńska*. Lwów, 1936. R. 3. Zesz. 1; Hornung Z. Antoni Osiński najwybitniejszy rzeźbiarz lwowski XVIII stulecia. Warszawa ; Lwów, 1937; Mańkowski T. Lwowska rzeźba rokokowa. Lwów, 1937; Mańkowski T. Kościół Bernardynów we Lwowie. *Dawna sztuka*. Lwów, 1938. R. 1. Zesz. 4; Bohdziewicz P. Korespondencja artystyczna Elżbiety Sieniawskiej z lat 1700–1729 w zbiorach Czartoryskich w Krakowie. Lublin, 1964; Гембарович М. Скульптура та різьблення. *ІУМ* : в 6 т. Київ, 1968. Т. 3: Мистецтво другої половини XVII–XVIII ст.; Hornung Z. Majster Pinsel snycerz. Karta z dziejów lwowskiej rzeźby rokokowej. Wrocław, 1976; Gębarowicz M. Prolegomena do dziejów lwowskiej rzeźby rokokowej. *Artium Quaestiones III*. Poznań, 1986. Т. 3; Скульптура Львова першої половини XVIII ст. : каталог виставки / авт. вст. ст. та упоряд. Б. Я. Шенгера. Львів, 1989; Крвавич Д. Львівська бароккова скульптура: джерела інспірацій. *Українське бароккo та європейський контекст*. Київ, 1991; Szengera B. Uwagi do autorstwa dekoracji wnętrza kościoła oo. Bernardynów we Lwowie 1736–1746. Mistrz Konrad Kotschenreiter. *Studia Muzealne*. Poznań, 1994. Zesz. 18; Hornung Z. Jan de Witte architekt kościoła dominikanów we Lwowie. Warszawa, 1995; Sito J. Lwów jako centrum rzeźbiarskie w pierwszej połowie XVIII wieku. *Sztuka ziem wschodnich Rzeczypospolitej XVI–XVIII w.* Lublin, 2000; Александрович В. Три документи до історії Львів. скульптури 30-х рр. XVIII ст. *Ковчег*. Львів, 2000. Вип. 2; Sito J. Thomas Hutter (1696–1745). Rzeźbiarz późnego baroku. Warszawa ; Przemyśl, 2001; Лильо О. Цехова книга львівських столярів 1721–1745 рр. як джерело до історії скульптурного середовища міста. *НЗІФ ЛНУ*. Львів, 2001. Вип. 4; Німецькі скульптори у Львові XVII–XVIII ст. : каталог виставки / упоряд. Б. Шенгера. Львів, 2003; Шенгера Б. Жовківська скульптура в контексті італійського бароккo. Київ, 1995; Шенгера Б. Щодо питання оформлення інтер'єру львівського костелу Св. апостола Андрія. *ЛГМДМ*. 2007. Вип. 1; Betlej A. Kościół p.w. Św. Andrzeja i klasztor oo. Bernardynów. *Koscioły i klasztory rzymskokatolickie dawnego Województwa Ruskiego*. Kraków, 2012. T. 20 : Kościoły i klasztory Lwowa z okresu przedrozbirowego (2). (MDSSZWR; cz. I); Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Б. Шенгера, Р. Забашта

КОЧЕТКОВ
Іван Семенович

(24.04.1920, с. Соловоє, нині Чаплигінського р-ну Липецької обл., РФ – 01.12.1978, м. Київ) – графік, живописець, педагог. Учасник ІІ СВ. Член НСХУ (1961). У 1947 закін. Пензенське ХУ, у 1953 – КХІ (викл.: В. Касіян, Л. Коштелянчук, Г. Мелiхов, О. Пащенко, О. Сиротенко, О. Яблонська). Упродовж 1953–58 працював завідувачем навчальної частини КСХШ. Співпрацював із журн. «Зміна», вид-ми «Літвидав», «Дитвидав» (усі – Київ).

Тв.: графіка – оформлення та іл. до книг: «Старий і море» Е. Гемінґвея (1957), «Доля людська» Ю. Дольда-Михайлика (1958) «Згадаймо, друзі, пережите!» Ю. Збанацького, «У нас в загоні весело», «Зроби сам» (усі – 1959) (усі – Київ), «Бурям назустріч» О. Каратєєва, М. Карпова, В. Хелемендика (1961); серії: «У тилу ворога», «Трудові резерви» (об. – від 1959); живопис – серія натюрмортів (1960-і).

Літ.: УРХ. Київ, 1972; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 15.

О. Ламонова

КОШАРИЧ
Галина

(25.01.1930, с. Устрики-Долішні / Нижні Устрики, нині Бещадського пов. Підкарпат. воєвод., РП) – живописиця, мистецтвознавиця. Від 1965 в м. Едмонтоні (Канада). У 1987 закін. Ун-т Конкордія (м. Монреаль, Канада). Авторка ікон, картин на укр. побутову тематику, пейзажів (види Монреаля), іл. до книг.

Тв.: «Тиха ніч», «Ікона Почаївської Божої Матері» (об. – 1986), «Помилилася кроком» (1988), «Щедрик» (1989), «Весілля» (1992), «Гопак» (1993).

Літ.: МУБД. Київ, 1997; ХУЕД. Київ, 2006; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 15.

О. Ламонова

КОШКІН
Костянтин Гаврилович

(13.11.1912, м. Пушкіно, нині Москов. обл., РФ – 31.12.1993, с. Мамонтівка, там само) – скульптор. Член СХ СРСР (1951), НСХУ. Учасник ІІ СВ. Упродовж 1936–38 навч. у МДАХУ, у 1948 закін. МДХПУ (викл.: Б. Яковлев, Б. Ланге. С. Альошин, В. Дерунов, О. Соловйов). У 1950 направлений у м. Фрунзе (нині м. Бішкек, КР) для участі в скульптурному оформленні Театру опери та балету (нині Киргизький нац. академічний театр опери та балету ім. А. Малдибаєва). Від 1959 жив у Криму, протягом 1965–76 – у м. Севастополі, від 1976 – у селищі Мамонтівка. Працював у галузях станкової та монумент. скульптури; звертався до різних матеріалів (дерево, граніт, бетон, інкерманський камінь, мармур, бронза, алюміній та ін.). Учасник вист. від 1948. Персон. виставка – м. Пушкіно (1982).

Тв.: «Герой Радянського Союзу Ю. Смирнов (На останньому допиті)» (1950–58), «Двічі Герой Соціалістичної Праці А. Анаров» (1954), «Михайло Фрунзе» (1957), «Партизан О. Мокроусов» (1960), «Ю. Гагарін» (1961), «Письменник С. Сергєєв-Ценський», «Лейтенант Шмідт», «Очаківці», «Герой Радянського Союзу І. Яцуненко» (1986); пам'ятники: «Загиблим у роки громадянської і ІІ СВ» (1966, с. Октябрське Первомайського р-ну), В. Блюхеру (у співавт. з О. Міньковою, 1973, Севастополь), О. Мокроусову (надгробок, м. Сімферополь), В. Леніну (м. Гурзуф), М. Острякову (Севастополь), П. Нахімову (с. Нахімове), на братській могилі (с. Красний Мак), «Воїнам-визволителям» (м. Саки; усі – АР Крим), двічі Герою Радянського Союзу В. Глазунову (с. Колишлей нині центр району Пензенської обл., нині РФ), двічі Герою Радянського Союзу В. Архипову (с. Кузнецьке нині Аргаяшського р-ну Челябінської обл., нині

РФ), «Солдат-ветеран і піонер» (м. Курган, усі – РФ), двічі Герою Радяеського Союзу Ч. Тулебердієву (КР).

Муз.: НМГОВС, ЦМЗС, Нац. музей мистецтв ім. Г. Айтієва (м. Бішкек, КР).

Літ.: УРХ. Київ, 1972.

О. Ламонова

КОШОВИЙ
Віктор Іванович

(19.07.1924, с. Водяне, нині у складі смт Успенка Луган. р-ну Луган. обл. – 19.03.2006, м. Луганськ) – живописець. Член НСХУ (1960). Учасник ІІ СВ. У 1956 закін. Ворошиловград. ХУ (викл.: М. Вольштейн, Т. Капканець, О. Фільберт). Жив у м. Ворошиловграді (нині Луганськ). Від 1956 працював у Ворошиловград. т-ві художників, упродовж 1964–84 – на худ.-виробничому комбінаті. Автор реалістичних портретів, пейзажів, натюрмортів, відзначених ліризмом, колористичною та композиційною майстерністю. Учасник вист. від 1958. Персон. вист. – Луганськ (2004).

Тв.: «На просторах нашої Батьківщини» (1958), «Потяг пройшов» (1960), «Морська прохолода», «Тихо», «У нашому місті», «Донецький кряж» (усі – 1961), «У Донбасі» (1962), «Полудень» (1963), «Шахта Лутугінська-Північна» (1964), «Донецький пейзаж» (1967), «На Луганщині», «На річці Кальміус» (об. – 1972), «А. Киях», «Доярка Н. Рясна» (об. – 1974), «У полі», «Колгосп», «Береги Дінця» (усі – 1981), «Дачне подвір'я», «Сільський пейзаж» (об. – 1982), «Стежечка у лісі» (1983), «Сільська дорога», «Замерзлий Донець» (об. – 1987), «Весняний день», «На прогулянці» (об. – 1988), «На випасі» (1989), «Пастух» (1990), «І знову весна!» (1996), «Дорога до дачі» (1998).

Муз.: ЛОХМ.

Літ.: УРХ. Київ, 1972; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 15.

О. Ламонова

КОШТЕЛЯНЧУК
Леонтій Пилипович

(14.04.1914, м. Житомир – 02.09.1984, м. Київ) – живописець. Упродовж 1933–41 та 1944–46 навч. на живописному ф-ті КХІ (викл.: Ф. Кричевський, О. Шовкуненко). У 1948–1951 керував студією військових художників при Будинку офіцерів Київ. військового округу. У 1950–77 викладав у КХІ на кафедрі рисунку, з 1966 – доцент. Представник мист-ва соціалістичного реалізму. Учасник вист. з 1947.

Тв.: «Бійці читають "Кобзаря"» (1945), «Подруги» (1946), «Мати» (1947), «В. Молотов» (1948), «Дівчина» (1950); «Артистка Лариса Руденко» (1951); «Букет на День народження» (1953); «На зборах» (1954); «Син» (1956); «Т. Шевченко» (1959); «Дочка» (1960); «Золота осінь» (1960); «В. Ленін» (1962); «Зоре моя вечірняя» (1962); «Козак» (1963); «Молодиця» (1963); «Селянин» (1963); «Брати» (1964); «Спогади» (1968); «Сонячний день» (1969); «Руда дівчинка» (1976); «Дніпровські мілини» (1977); «Весна» (1979).

Муз.: НМТШ, ДнОХМ, Київ. літ.-меморіальний будинок-музей Т. Г. Шевченка, Нац. музей-садиба М. Пирогова у м. Вінниці.

Літ.: СХУ. Київ, 1973; ХУЕД. Київ, 2006; Професори НАОМА (1917–2007). Українська Академія мистецтва. Спеціальний випуск. Київ, 2008; ЕСУ, 2014. Т. 14.

Г. Скляренко

К. П. (К. Р.) –
див. **ПРОКОПІЙ / К. П. (К. Р.)**

К. П.

(18 ст.) – гравер. Працював для друкарні КПЛ в другій половині століття. Гравірував на дереві. Відомий за підписним твором (підпис у вигляді монограми: К. П.).

Тв.: гравюра в книзі «Патерик» (КПЛ, 1777): велика заставка з образом Саваофа (в центрі), підпис: К. П. (арк. 1, третій ряд).

Літ.: Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Дод. 1. Київ, 1927; Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Львів, 1984. Кн. 2. Ч. 2 (1765–1800).

Р. Забашта

КРАВДІЙ
Ігнац

(18 ст.) – маляр-іконописець. Відомий за підписними творами. Походив із м. Сабинова (нині центр Сабинівського округу Пряшівського краю, СР) чи прожив тут. У 1797 виконував іконописні роботи в церкві с. Кремна, а в 1805 – у церкві с. Орябина на Пряшівщині (нині села Старолюбовняського округу Пряшівського краю, СР).

Літ.: Дубай М. З мистецтва наших дерев'яних церков. *Народний календар*. Братислава, 1967; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст*. Київ, 1983.

Р. Забашта

КРАВЦОВ
Арон Абрамович

(1896, с. Таганча, нині Канівського р-ну Черкас. обл. – 1941/1942, ?) – живописець, графік. Учасник ІІ СВ (загинув на фронті). Від 1909 працював учнем у літографській майстерні, пізніше – тушистом і гравером. Від 1918 навч. в ОХУ, упродовж 1922–28 – на ксилографічному відділенні поліграфічного ф-ту ВХУТЕМАСу (м. Москва, нині РФ). Ілюстрував дитячі книги (Одеса, 1918–21), працював в Ін-ті підвищення кваліфікації художників (1936–40). Учасник вист. від 1928.

Тв.: «Окупація Одеси» (1927), «Навчальна стрільба (Біля мішеней)» (1933), «На стрільбищі».

Муз.: ДТГ, ДРМ.

Літ.: ЕСУ. Київ, 2014. Т. 15.

О. Ламонова

КРАВЦОВ
Петро Федотович

(21.12.1909, м. Єлисаветград, нині м. Кропивницький – 30.07.1968, м. Ялта, нині АР Крим) – живописець. Член НСХУ (1945). Учасник ІІ СВ. Упродовж 1945–60 працював у худ. майстернях м. Красноярська (РФ), м. Дніпропетровська (нині Дніпро). Від 1960 – у Ялтинському відділенні Худ. фонду УРСР. Автор реалістичних пейзажів. Учасник вист. від 1943. Персон. виставки: м. Київ (1952–53), Дніпропетровськ (1955, 1960).

Тв.: «Свіжий вітер», «Ранок на Дніпрі» (об. – 1955), «Осінь у Краснокам'янці» (1960), «Осінь» (1962).

Літ.: ЕСУ. Київ, 2014. Т. 15.

О. Ламонова

КРАВЧЕНКО
Охрім Севастьянович
(10.02. 1903, с. Кищенці, нині Уманського р-ну Черкас. обл. – 31.10.1985, м. Львів) – живописець, графік. Член СХ УРСР (1972). У 1921–25 навч. в КХПШ, у 1925–30 – у КХІ (викл.: М. Бойчук, А. Таран). З 1930 працював художником за трудовими договорами (Донбас, Криворіжжя). У 1941–44 виконував церковні розписи та приватні замовлення в Київ. обл. Упродовж 1944–46 – завідувач відділу ЦБНТ (Київ). У 1946–56 – викладач ЛДХПУ (настінна поліхромія), у 1947–48 – навчальний майстер ЛДІПДМ, у 1949–56 – викладач УПІ. Протягом 1960–63 – художник КБ ЛТЗ. Учасник виставок: м. Венеція (1928), м. Рим (1938, об. – ІтР). м. Прага (1933, нині ЧР), м. Берлін (1933, нині ФРН). Персон. виставки: м. Київ (1967), Львів (1968, 1973, 1985, 1988), м. Миколаїв (2002).

Тв.: «Хата мого дитинства» (1922), «Копання картоплі» (1930), «Шпана» (1933), «Мати» (1940), «На буряках» (1961), «Козак Мамай» (1965), «Дівчина з голубом» (1968), «Стрибок» (1971), «М. Бойчук» (1973), «Грабіжники» (1978), «Мати з дитям» (1982), ін.

Муз.: НМЛ, ЛНГМ, ЗОХМ, ТОХМ, ММП, ЧОХМ.

Дж.: Архів ЛНАМ. Ф. Р-1653. Оп. 2-ОС. Сп. 574.

Літ.: Кравченко Я. Школа Михайла Бойчука. Охрім Кравченко. Художник і час. Львів; Київ, 2005; Кравченко Я. Школа Михайла Бойчука. Тридцять сім імен. Київ, 2010; Стасенко В. Спадкоємці першодрукаря. Словник митців випускників та викладачів кафедри графіки Української академії друкарства. Львів, 2010; ЕСУ. Київ, 2013. Т. 13.

Г. Хорунжа, Т. Довгун

КРАВЧЕНКО
Пахомій Іванович
(1733, м. Райгородок, нині Бердичівського р-ну Житомир. обл. – ?, м. Київ ?) – різьбяр. Відомий за писемним джерелом. Послушник КПЛ. Згаданий в документах Лаври як «навчений хресторізної майстерності».

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 13.

Літ.: Станкевич М. Українське художнє дерево XVI–XX ст. Львів, 2002.

Р. Забашта

КРАВЧУК
Гнат
(1732, м. Зіньків, нині Полтав. р-ну Полтав. обл. – ?) – маляр. Відомий за писемним джерелом. Фахову освіту здобув у малярні КПЛ.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 26.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КРАЙНЄВ
Данило Карпович
(13.12.1872, с. Босарєво, нині Орловської обл., РФ – 02.06.1949, м. Одеса) – живописець. Член ТПРХ, член Т-ва ім. К. К. Костанді (1925–29), засл. діяч мист-в УРСР (1941). З 1881 жив в Одесі. Навч. в ОРШ (1883–90) та ІАМ (1890–97). У 1898 як пенсіонер АХ відвідав Європу. У 1900 брав участь у науковій експедиції під керівництвом академіка М. Кондакова. У 1901 повертається в Одесу. З 1901 викладав в ОХШ, упродовж 1902–19 вів курс малювання в кадетському корпусі. У 1931–34 викладав малюнок та живопис у Миколаїв. ХТ, з 1935 – професор ОХІ. З 1899 учасник худ. вист., зокрема вист. ТПРХ (1899, 1915, 1916, 1919, вист.-лотерея 1914), щорічних вист.Т-ва ім. К. К. Костанді (1925–29). 1934 – персон. вист. в Одесі. Під час ІІ СВ у 1942–43 експонував свої роботи в «Salonul Oficiel» та інших вист., відкритих румунськими окупаційними військами.

Пр.: Проблеми історичного живопису. *Малярство і скульптура.* 1938. № 10.

Тв.: «Розповідь моряка» (1897), «Кадри» (1925), «В колгоспі» (1932), «Кара киями на Запоріжжі» (1935), «Друзі у хворого Т. Г. Шевченка» (1939), «Автопортрет» (1899), «Портрет академіка Н. Кондакова» (1919).

Муз.: ХХМ, НМТШ, ОХМ.

Літ.: СХУ. Київ, 1973; ТЮРХ. Одесса, 2000; ХУЕД. Київ, 2006; Котляр М. Д. К. Крайнєв. *ОМ.* 1939. № 9; Шевелев С. Забытый портрет академіка Н. Кондакова. *Художник.* 1989. № 3; ЕСУ. 2015. Т. 15.

Г. Скляренко

КРАМАРЕНКО
Лев Юрійович
(13.01.1888, м. Умань, нині центр Уманського р-ну Черкас. обл. – 5.03.1942, м. Самарканд, нині РУ) – живописець, графік, монументаліст, педагог. Член ОСМУ (1926) Москов. спілки художників (МОСХ, 1932). У 1906–08 навч. в Петербурзькому ун-ті на юридичному ф-ті, одночасно відвідував майстерню Д. Кардовського у ВХУ АМ. У 1911 в м. Парижі (ФР), навч. у приватній академії П. Рансона (викл.: Ш. Герен, І. Боннар). Завершив освіту в майстернях П. Сюрюзьє та М. Дені, де велику увагу приділяли вивченню стінопису. У 1910, 1913 відвідує Італію, Грецію, Німеччину, Туреччину, де вивчає монумент. живопис. У 1914 – керівник майстерні, викладач живопису та композиції в Петроградській школі нар. мистецтва. У 1918 – директор Глинської керамічної школи на Полтавщині. У 1920 – голова худ. ради та керівник майстерень живопису і композиції в Межигірській худ.-керамічній майстерні. Упродовж 1920–30 – професор монумент. живопису ВАМ (з 1922 – КІПМ), 1928–29 – декан живописного ф-ту КХІ. У 1926 – один з організаторів і член правління ОСМУ. Керівник творчих бригад з монумент.-декор. оформлення Дитячого містечка (1924), у 1930 – конференц-залу АН УРСР, у 1936–37 – Рос. драм. театру ім. Л. Українки в м. Києві, клубу заводу «Серп і молот» у м. Москві (нині РФ; 1934, не збереглися). У 1931 – керівник майстерні монумент. живопису ХХІ. У 1932 переїздить до Москви. Упродовж 1936–41 – професор монумент. живопису Ін-ту підвищення ква-

ліфікації художників. Протягом 1930-х здійснив численні творчі поїздки по Україні, Криму, Кавказу, Узбекистану, Таджикистану, Донбасу. У 1936 працював у м. Сталіно (нині Донецьк) як консультант по розписах Палацу піонерів та очолював бригаду по розписах Палацу піонерів у м. Маріуполі (обидва зруйновані під час ІІ СВ), одночасно створив серії індустріальних пейзажів Донеччини (демонструвалися на вист. «Індустрія соціалізму» в Москві (1937)). З 1913 учасник вист., зокрема ОСМУ (від 1926). Персон. виставки: Київ (1959, 1988), Москва (1960, 1974), м. Ленінград (нині Санкт-Петербург, РФ, 1974).

Тв.: «Робітниця» (1927), «Натюрморт із самоваром» (1929), «Дівчинка з гранатом» (1930), «Металургійний завод у Сталіно (1933), «Заводське селище. Донбас» (1937), «Заводський пейзаж» (1937), «Осінні квіти» (1938), «Церква у Гудаутах» (1938), «Натюрморт з білими куріпками» (1939), «Дівчина у блакитному. Портрет Тані Гвоздьової» (1939), «На березі Оки» (1940), «Москва у похмурий день» (1940), «Сріблясті далі. Самарканд» (1942).

Муз.: НХМУ, ХХМ, ДОХМ, ДнХМ.

Літ.: СХУ. Київ, 1973; Логвінська Л., Малашенко О. Лев Крамаренко. Київ, 1975; Іванкін І. Школа: листя і лазур. *Всесвіт*. 1991. № 4; Лев Крамаренко / сост. В. Цельтнер. Москва, 1995; ХУЕД. Київ, 2006; Російський та український живопис 1920–1930 років : каталог. Донецьк, 2007.

І. Скляренко

КРАМСЬКИЙ / КРАМСЬКОЙ
Іван Миколайович

(27.05.1837, слобода Нова Сотня біля м. Острогозька на Слобожанщині, нині центр Острогорського р-ну Воронеж. обл., РФ – 05.04.1887, м. Москва, нині РФ) – живописець. Упродовж 1857–63 навч. в ІАМ (викл. О. Марков), академік (1869). Лідер «бунту 14-ти» (1863), засновник Артілі художників (1865), один з організаторів та ідеологів, керівник ТПХВ (1870), постійний учасник його виставок. Звертався до різних жанрів, але переважно працював як портретист. Автор статей з питань мист-ва. У 1850-х відвідав м. Харків, у 1871 працював у с. Хотінь на Сумщині, бував у Криму.

Пр.: Крамской об искусстве. Москва, 1988.

Тв.: «Автопортрет» (1867), «Т. Г. Шевченко» «Русалки. Травнева ніч», «Голова селянина, старого українця» «Художник Ф. Васильєв» (усі – 1871), «Христос у пустелі», «Пасічник», «І. Куїнджі», «Г. Мясоєдов» (усі – 1872), «Л. Толстой», «І. Шишкін» (об. – 1873), «Огляд старого будинку», «Полісовник», «Сільська кузня» (усі – 1874), «П. Третьяков», «І. Рєпін», «Художник О. Литовченко», «Споглядач» (усі – 1876), «М. Некрасов у період "Останніх пісень"» (1877–78), «М. Салтикова-Щедрін», «А. Прахов» (об. – 1879), «Регіт (Радій, царю Іудейський)» (1870–80-і), «Місячна ніч» (1880), «ІмператрицяМаріяФедорівна» (1881), «Дівчина з кішкою», «В. Лемох у дитинстві», «Мина Мойсеєв» (усі – 1882), «Невідома», «Селянин з вуздечкою (Мина Мойсеєв)» (об. – 1883), «Невтішне горе», «Букет квітів. Флокси» (об. – 1884), «Імператор Олександра ІІІ» (1886).

Муз.: НМККГ, ОХМ, СХМ, НКГА; ДТГ, ДРМ, ДЕ, Воронезький обл. ХМ ім. І. Крамського, НХМРБ, ЕХМ, НМВ.

Літ.: Стасов В. Иван Николаевич Крамской. Санкт-Петербург, 1887; Репин И. Иван Николаевич Крамской. Памяти учителя. Санкт-Петербург, 1888; Цомакион А. Иван Крамской. Его жизнь и художественная деятельность. Санкт-Петербург, 1891; Давыдова А. Крамской. Москва, 1962; Турченко Ю. Український естамп. Київ, 1964; Гольдштейн С. Иван Николаевич Крамской: жизнь и творчество. Москва, 1965; ІУМ : в 6 т. Київ, 1967. Т. 5; ІУМ : в 6 т. Київ, 1970. Т. 4 (ч. ІІ); СХУ. Київ, 1973; Яковлева Н. Иван Николаевич Крамской. 1837–1887. Ленинград, 1990; МУЕД. Київ, 1992; МУБД. Київ, 1997; ХУЕД. Київ, 2006; ІУМ : в 5 т. Київ, 2006. Т. 4; Катасонов В. Иван Николаевич Крамской. Религиозная драма художника. Москва, 2022; Роздобудько І. Іван Крамський (1837–1887) – український художник зі Східної Слобожанщини. URL : https://www.radiosvoboda.org/a/30987365.html.

О. Ламонова

КРАСИЦЬКИЙ
Фотій Степанович

(24.08.1873, с. Зелена Діброва, нині Звенигородського р-ну Черкас. обл. – 02.06.1944, м. Київ) – живописець, графік, педагог. Внучатий небіж Т. Шевченка. Член АХЧУ. У 1888–92 навч. у КРШ М. Мурашка, у 1892–94 – ОХУ в К. Костанді, у 1894–1901 – в ІАМ (викл. І. Рєпін). З 1903 постійно працював у Києві. У 1903 створив ескізи декорацій до опери М. Лисенка «Різдвяна ніч» у Київ. оперному театрі (реж. М. Старицький). З 1904 видавав свої твори на листівках у власному вид-ві «Квітка». З 1906 друкував свої малюнки та політичні карикатури в сатиричному журн. «Шершень», виконав обкладинку першого його номера, зобразивши в плакатному стилі символи волі, робітництва, України. У 1911 випустив серію листівок до Великодня «Київщина. Народні писанки». До 1917 викладав малювання у худ.-друкарській школі (з 1910 завідував нею). Упродовж 1912–16 викладав у КХУ, 1920–22 – в Архіт. ін-ті, 1922–26 – у МХКТ, 1927–39 (з перервами) – у КХІ. Малював портрети, жанрові та іст. сцени на укр. тематику. Автор навчальних посібників. У 1905 брав участь у львів. вист. сучасного укр. живопису. Персон. виставки – Київ (1941, 1975).

Пр.: Рисування й малювання. Київ, 1929; Основи образотворчої грамоти. Київ, 1982 (друге видання – 2002); Короткий порадник для самодіяльних художніх гуртків (рукопис) та ін.

Тв.: «М. Старицький» (1893; 1932), «Дівчина біля перелазу» (1898), «Якби ви не були паничем», «Дорога в село Козацьке» (об. – 1899), «Т. Шевченко» (1899, 1906, 1907, 1909, 1910, 1925, 1932, 1934, 1937, 1938), «Д. Яворницький» (поч. 20 ст.), «Біля колодязя» (1900), «Село Кирилівка» (1901), «Гість із Запоріжжя» (1901, 1916), «Галявина», «У свято» (об. – 1902), «Українка» (1903), «Леся Українка» (1904), «Дід Грицько» (1905), «І. Франко» (1907, 1914), «М. Грушевський» (1908), «М. Садовський» (1912), «Я. Усик» (1920-і), «І. Зубківський» (1923), «Олена Пчілка» (1927), «А. Ждаха» (1928), «Д. Багалій» (1929), «Г. Борисоглібська» (1936); серія «Українські радянські письменники» (1933–1934), «Шевченко в майстерні» (1937), «Шевченко в

творчому екстазі», «Шевченко на Чернечій горі», «Шевченко над Дніпром» (усі – 1938), «Смерть Шевченка» (1940); кіноплакат до к/ф «Навздогін за долею» (1927).

Муз.: НМЛ, НХМУ, НМУНДМ НМІУ, НМТШ, МКМ, ПГМ, ЛМХМ, Острозький держ. іст.-культурний заповідник, Музей однієї вулиці (Київ).

Літ.: Персональна виставка творів художника Красицького Фотія Степановича (період творчості 1888–1941 роки) : каталог. Київ, 1941; СХУ. Київ, 1973; Мусієнко П. Н. Фотій Красицький. Київ, 1975; Блюміна І. Визначний художник-реаліст. *ОМ*. 1973. № 4, Фотій Степанович Красицький (1873–1973): Виставка творів, присвячена 100-річчю з дня народження : каталог. Київ, 1975; МУЕД. Київ, 1992; Кононова О. Талановитий нащадок Тараса Шевченка. (До 125-річчя від дня народження Ф. Красицького). *Українська академія мистецтв. Дослідницькі та науково-методичні праці*. Київ, 1998. Вип. 5; Сторчай О. Фотій Красицький про значення форми в образотворчому мистецтві. *ОМ*. 2014. № 1; ЕСУ. Київ, 2015. Т. 14.

Г. Скляренко

КРАСНОЖОН
Яків Денисович

(29.10.1911, м. Жашків, нині Уманського р-ну Черкас. обл. – 09.09.1987, м. Суми) – скульптор. Учасник ІІ СВ. Упродовж 1931–33 – навч. в ХХІ, потім – на іст. ф-ті Одес. ун-ту, який закін. у 1937. Працював в царині станкової та монументальної скульптури. Представник соціалістичного реалізму. Персон. виставки – Суми (1972, 1975).

Тв.: пам'ятники: Т. Шевченку в Сумах (арх. М. Махонько, 1957), м. Конотопі (1959), с. Недригайлові, нині Роменського р-ну Сум. обл. (1962), м. Лебедині (1964); П. Грабовському в с. Грабовське, нині Сум. р-ну Сум. обл. (арх. М. Сидоренко, 1964), Устиму Кармелюку в с. Кармелюкове Жмеринського р-ну Вінниц. обл. (1965); І. Федьку в Сумах (арх. Е. Клочко, 1967); портрети: «Т. Г. Шевченко» (1961), «Устим Кармелюк», «Великий садовод В. Симеренко», «Герой громадянської війни І. Дубовий» (1968–70).

Муз.: СОХМ, Жашківський ІМ.

Літ.: СХУ. Київ, 1973; ХУЕД. Київ, 2006; ЕСУ. 2015. Т. 15.

Г. Скляренко

КРАСНОПОРСЬКИЙ
Захар Лук'янович

(? – 1809, м. Київ ?) – іконописець. Жив і працював у м. Києві, майстер київ. іконописного цеху. У писемному дж. занотований рік смерті мистця.

Дж.: «Ревизская сказка»... – ЦДІАУ(К). Ф. 462. Оп. 1. Спр. 1.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КРАСНОПОРСЬКИЙ
Павло Лук'янович

(1769, м. Київ ? – ?, м. Київ ?) – іконописець. Жив і працював у м. Києві, майстер київ. іконописного цеху. У писемному дж. занотований рік народження мистця.

Дж.: «Ревизская сказка»... ЦДІАУ(К). Ф. 462. Оп. 1. Спр. 1.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КРАСОВСЬКИЙ
Артур / Олександр Францович / Федорович

(1848, ? – після 1920 / 1930-і, ?) – живописець, графік, педагог. Жив у м. Одесі. Упродовж 1873–75 навч. в ОРШ. Викладав в ОРШ (від 1875), Одес. міському дівочому училищі, ОХУ (керівник кафедри перспективи, 1918–20). Як рисувальник і фотограф брав участь в археологічній експедиції Н. Кондакова в м. Константинополі (нині Стамбул, Туреччина, 1884). Після 1920, імовірно, емігрував. Автор акварельних пейзажів, зокрема марин, а також карикатур. Учасник вист. від 1892, зокрема ТПРХ (1893–95), 1 рос. худ. вист. у м. Берліні (нині ФРН, 1922), вист. сучасної укр. графіки в м. Львові (1932).

Пр.: Руководство к преподаванию рисования в средних учебных заведениях. Одесса, 1902.

Тв.: серія «Одеська вудочка» (1874), ін.

Літ.: Кондаков Н. П. Византийские церкви и памятники. 1886; ІУМ : в 6 т. Київ, 1970. Т. 4. Ч. 2; Филатов В. П. Рассказ, длиною в жизнь. Одесса, 2011; ІУМ : в 5 т. Київ, 2006. Т. 4; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 15; ТЮРХ. Одесса, 2014.

О. Ламонова

КРАСОВСЬКИЙ
Данило

(18 ст.) – учень малярні. Відомий за підписними малюнками в кількох альбомах навчальних рисунків учнів і наставників іконописної / малярної майстерні КПЛ (т. зв. кужбушків). Фах опановував у середині століття. Твори **К.**, що датовані 1751–52, виконані в жанрі портрета, релігійних та алегоричних образів, побутових сюжетів. Послуговувався технікою тушованого малюнка. Авторський підпис: Данило Красовский.

Тв.: «Портрет (поясний) царя Олексія Михайловича», підпис: Данило Красовский рисовал 1751 года декабря 6; «Апостол», підпис: Данило Красовский рисовал; «Сивіла», підпис: Данило Красовский; «Алегорична жіноча постать з ягням», підпис: Данило Красовский; «Мадонна з немовлям», підпис: Данило Красовский; «Хлопчик пускає мильні бульбашки», підпис: Данило Красовский рисовал 1752 ноября 12; «Кавалер з дамою», підпис: Рисовал Данило Красовский 1752; «Дама грає на мандоліні», підпис: Данило Красовский рисовал 1752 ноября 22; ін.

Дж.: ІР НБУВ. Кужбушки XIX–68 / 8393, XIX–101 / 8426–В, XX–79.

Літ.: Жолтовський П. М. Малюнки Києво-Лаврської іконописної майстерні : альбом-каталог. Київ, 1982; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КРАСОВСЬКИЙ
Олександр/ Александер Костянтинович

(1891 ?–1921 ?) – графік, фотограф, педагог. Упродовж 1911–12 був викладачем фотографії у худ.-ремісничій майстерні друкарської справи В. Кульженка в м. Києві. Як графік є автором ес-

кізів марок (фіскальних і поштових), грошових знаків (зокрема 25 і 50 карбованців, друкованих у Києві у квітні 1918 в типографії В. Кульженка), гербових та векслевих паперів, а також одним із авторів ескізів «Українських гральних карт» (1917, не збереглися, відомі за світлинами). Доробок **К.** експонувався в м. Львові (1932), Києві (проєкт «Гривня. Більше ніж гроші», 2025).

Тв.: «Поштова марка на 20 шагів», «Поштова марка на 40 шагів», «Поштова марка на 50 шагів», «Поштова марка на 10 гривень», «Гербова марка на 10 шагів», «Добродійна марка на 3 гривні 20 шагів»; «Грошовий знак на 5 карбованців. І сторона», «Грошовий знак на 5 карбованців. ІІ сторона», «Грошовий знак на 25 карбованців», «Грошовий знак на 3 гривні», «Проєкт білету на 50 карбованців», ескізи до грошових знаків (олівець, акварель); «Талон для остатку на 10 шагів», «Судова оплата на 1 карбованець», «Гербовий папір», «Гербовий папір на 1 гривню 50 шагів», «Векселевий папір на 5000 карбованців»; «Карти до гри», «Сорочка до карт», «Опаковка до карт» (3 серії).

Літ.: Виставка сучасної української графіки. Асоціяція незалежних українських мистців : каталог / упоряд. і редакція П. Ковжуна. Львів, 1931; Гнатишак М. Державні гроші України 1917–1920 років. Клівленд ; Огайо, 1973; Дмитрієнко М., Ющенко В., Литвин В. Гроші в Україні: факти і документи. Київ, 1998; Іващенко-Дзвінковий Г. Нехай козиряться! Гральні карти в історичному і культурному контекстах. Дніпропетровськ, 2004; Іващенко Г. Флора і фауна на гральних картах. *Свята справа.* 2007. № 1; Побожій С. І. Олексій Красовський. Матеріали до біографії художника. *Сумський історико-архівний журнал*. 2009. № 6–7; Українські мистецькі виставки у Львові. 1919–1939 / авторупорядник Р. Яців. Львів, 2011; Цалик С. Карбованцы, гривны, шаги. *Антиквар.* 2014. № 6 (83); Тріфонова Н., Березнюк Т. Творці українських банкнот періоду національно-демократичної революції 1917–1921 рр. *Наукові праці: наук. журнал ЧНУ (Чорноморського Нац. ун-ту імені Петра Могили).* Миколаїв, 2017. Вип. 280. Т. 292. (Серія «Історія»); Дорофєєва Н., Комаринська З. З історії грошей України. Львів, 2000.

О. Ламонова

КРАСОВСЬКИЙ Олексій Андрійович

(1884, с. Куличка ?, нині Сум. р-ну Сум. обл. – після 1920, Угорщина ?) – живописець, графік, колекціонер. Походив, імовірно, з козацько-старшинського роду, що гніздився на Лебединщині (нині Сум. обл.) та згодом набув дворянського стану. Упродовж 1905–10 навч. в МУЖСЗ (викл.: К. Коровін, В. Сєров). Висловлено думку, що **К.** продовжив здобувати фахову освіту в одному з мистецьких закладів м. Львова, у АКМ(К), а також у Великій Британії. **К.** підтримував зв'язки з Р. Фальком – товаришем по навчанню в МУЖСЗ, одним з активних членів творчого об'єднання «Бубновий валет» (1910–17; м. Москва, м. Санкт-Петербург / Петроград, нині РФ). Р. Фальк кілька разів (у 1906, 1908 та 1912) гостював у маєтку **К.** в Куличці (колишнього Лебединського пов.). У другій половині 1910-х (1919 ?) **К.** переїхав до м. Харкова, пізніше – до Львова, звідки емігрував за кордон (в Угорщину?). Учасник вист. у Москві (1912), Харкові (?) (кін. 1910-х / поч. 1920-х). Персон. виставка (посмертна) – м. Лебедин (1990). Збереглося 22 (21 пастель, 1 живописна робота) чи 24 роботи майстра. У творчості **К.** простежується вплив різних мистецьких напрямів поч. 20 ст.: від символізму до сезанізму. Як колекціонер **К.** зібрав значну кількість укр. старожитностей: килимів, ікон, одягу, меблів, стародруків, а також цінні зразки рос. і іноземної порцеляни тощо. Після 1917 ця збірка була конфіскована. Частина її експонувалася в 1918 на першій виставці укр. старовини в Лебедині (нині Сум. р-ну Сум. обл.), з якої розпочинається історія ЛМХМ.

Тв.: «Куличанський етюд» (1910-і), «Пейзаж із сонцем, що заходить», «Зима», «Ранок», «День», «Вечір», «Захід сонця», «Осінь у Куличці», «Море. Контрабандисти», «Світлячки та дзвіночки», «Етюд вночі», «Ніч. Місячний вершник», триптих «Вночі» (усі – поч. 20 ст.) «Старий став», «Пейзаж із вершником», «Міський пейзаж» (усі – 1911), «Вітрильник» (1912).

Муз.: ЛМХМ.

Дж.: Інвентарна книга Лебединського художнього музею. Кінець 1930-х рр. // НА ЛМХМ ім. Б. К. Руднєва.

Літ.: Выставка картин скульптуры, графики, индустрии «Современная живопись». Общество художников «Свободное искусство» : каталог. Москва, 1912–1913; Катальог першої виставки української старовини / укладач С. А. Таранушенко. Лебедин, 1918; Рудь А. Таємничі пастелі Красовського. *Будівник комунізму*. 1990. 27 вересня; Кравченко В. Перша виставка української старовини в Лебедині влітку 1918 року. *Мистецькі осередки Сумщини: Історія. Колекції. Дослідження* : матеріали наук. конф., присвяченої 75-річчю заснування Сумського художнього музею. Суми, 1995; МУБД. Київ, 1997; Савицкая Л. На пути обновления. Искусство Украины в 1890–1910-е годы. Харьков, 2003; Сумщина в іменах : енциклопедичний довідник. Суми, 2003; Побожій С. Фальк і Сумщина. Деякі аспекти творчості художника періоду «Бубнового валета». *Сумська старовина*. 2004. № 12–14; Побожій С. Забуті художники і Сумщина. Суми, 2008; Побожій С. І. Олексій Красовський. Матеріали до біографії художника. *Сумський історико-архівний журнал*. 2009. № 6–7; Образотворчий романтизм і театральний символізм у творчості Олексія Красовського. *Побожій І. Мистецтвознавчі нариси.* Суми, 2013; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 15; Лебединський міський художній музей ім. Б. К. Руднєва – 100 років історії (1918–2018). Суми, 2018; Гельмінтінов А. Олексій Красовський – забутий лебединський художник. URL : https://artmuseum.lebedyn.org/oleksij-krasovskyj-zabutyj-lebedynskyj-hudozhnyk/.

О. Ламонова

КРАСУЦЬКИЙ (KRASUCKI) Фелікс / Гаврило / Шмайдель Габрієль (Schmeidel Gabriel)

(1837, м. Варшава, нині РП – 21.03.1885, м. Львів) – скульптор. Худ. освіту здобував у ШКМ у Варшаві (до 1855) та продовжив у м. Римі (нині ІтР, до 1859). У 1859–62 працював у Варшаві,

різьбив статуї та рельєфи на релігійні теми. Виконав погруддя Т. Шевченка (1861). Був одним із активних учасників Січневого повстання у Варшаві (1863–64); 19.09.1863 разом із братом Домініком здійснив невдалий замах на Теодора Берга – рос. генерала, намісника Царства Польського. Був заарештований, направлений на каторгу до Сибіру, звідки втік. Щоб уникнути депортації й переслідувань з боку уряду Австро-Угорщини, прийняв псевдонім Габріель Шмайдель (Gabriel Schmeidel). У 1871 приїхав до Львова, де мав власну майстерню (вул. Пекарська, 49), працював як різьбяр у камені й декоратор будинків. Після банкрутства виконував замовлення в майстернях львів. скульпторів – Л. Марконі, А.-М. Пер'є та Л. Шімзера. У 1881 під час ремонту т. зв. Бернатовичівської Кам'яниці (пл. Ринок, 8) **К.** переробив ампірні рельєфи у верхній частині фасаду на власні композиції «Нептун» та «Фавни». У 1882 декорував фасад будинку на вул. Вірменській, 23. У майстернях А.-М. Пер'є і Л. Шімзера виконав три надгробки для Личаківського цвинтаря. Після смерті скульптора встановили його справжнє прізвище й те, що він був повстанцем. **К.** перепоховали на Пагорбі Січневих повстанців Личаківського цвинтаря. Стиль робіт скульптора відзначається поєднанням класицизму та романтизму, водночас у створених ним рельєфах помітні певні реалістичні тенденції, притаманні скульптурі 1860-х.

Тв.: станкова скульптура: бюст Тараса Шевченка (1861), медальйон на честь Яна III Собеського (1880); монументальна скульптура: пам'ятник Королю Людовіку Габсбургу (1870), статуя Скорботна Мадонна (1875); декорації будинків: «Пори року» (Львів, будинок на вул. Вірменській, 23), «Нептун», «Фавни» (1881, Львів, Площа Ринок, 8); надгробки: Гелени Вайдовської (Христос із хрестом), Сильвера Матуані (фігура Христа, що уособлює милосердя), Ядвіні Вагнер (фігурка дівчинки з квітами в руці) (усі – 1881–85, Львів, Личаківський цвинтар).

Муз.: НМЛ, ЛНГМ.

Літ.: ЕУ. Словникова частина : в 11 т. Париж ; Нью-Йорк, 1959. Т. 3; Овсійчук В. А. Архітектурні пам'ятки Львова. Львів, 1969; Енциклопедія Львова : продовжуване видання. Львів, 2010. Т. 3; Бірюльов Ю. Львівська скульптура другої половини XIX століття. Львів, 2015. Biriulow J. Rzeźba lwowska. Warszawa, 2007.

Л. Ганзенко

КРАТКО
Бернард Михайлович / Арон бен Шимон

(17.01.1884, м. Варшава, нині РП – 01.08.1960, м. Київ) – скульптор, педагог. Член АРМУ. Працював учнем у типографії, одночасно навч. у вечірній школі мистецтв у К. Дуніковського. У 1901–06 – на живописному та скульптурному відділенні ВАМ. Після закінчення був відзначений поїздкою до Єгипту, Палестини, Італії, Німеччини. Вивчав скульптуру в м. Берліні (нині ФРН) у проф. І. Ташнера. Повернувшись, працював на Варшавському скульптурному заводі. Упродовж 1910–11 мандрував Польщею у пошуках старожитностей та євр. нар. мист-ва. У 1913 виконав у Варшаві декор. скульптурну групу – фонтан «Чотири пори року». У 1916 – у Петербурзі, де працював на фабриці худ. лиття. У 1917 – член Ради робітничих депутатів. Співпрацював з худ. об'єднанням «Світ мистецтв» («Мир искусств»). У 1918 – у м. Києві, інструктор при Наркоматі освіти. Протягом 1920–25 – у м. Харкові, де організував виробничо-навчальну школу, працював директором середньої худ. школи, професор скульптури ХХІ. Упродовж 1925–34 викладав скульптуру в КХІ, після реорганізації закладу у ВХІ став його директором (1934–36). У 1926 одружився зі скульпторкою Ж. Діндо. Брав участь у здійсненні плану монумент. пропаганди. Створив для Києва (1920) та Харкова (1921) погруддя Т. Шевченка, бюст К. Маркса (Київ, 1920), що були зруйновані під час громадянської війни. У 1926 та 1933 брав участь у конкурсах на проєкт пам'ятника Т. Г. Шевченкові на його могилі в м. Каневі. 07.12.1937 був заарештований НКВС за звинуваченням у зв'язку з «ворогом народу Бойчуком», засланий на 10 років до Туркменістану, м. Чарджоу (нині Туркменабад, центр Лебапського вілайєту, Туркменістан), де йому було заборонено займатися мист-вом. Працював штукатуром на будівництві, організував для робітничої молоді студію рисунка й живопису, налагодив виготовлення малої скульптури. Улітку 1945 повернувся в Київ, працював у навчально-виробничих майстернях при КХІ, у 1948–53 – у м. Сталіно (нині Донецьк). З 1953 – у Києві. Реабілітований 2.04.1960. Творчість **К.** відзначається тяжінням до монумент. образів, узагальненості форми, виразність якої базується на внутрішній змістовно-пластичній наповненості, авторській інтерпретації модерністичних напрямів (кубізм, конструктивізм). Брав участь у худ. вист., зокрема ТЗМ (1917).

Тв.: станкова скульптура: «Усмішка» (1913), «Червоноармієць» (1919, 1920), «Коваль» (1925), портрети: Ф. Кона (1921), Г. Сковороди (1923), В. Седляра (1927), М. Заньковецької (1935), А. Іванова (1930), П. Волокідіна (1934), скрипаля П. Столярського (1946); монумент. скульптура (пам'ятники): Артему в Харкові (1923, демонтовано 2014), М. Щорсу в м. Житомирі (1932, разом з М. Гельманом та П. Ульяновим, демонтовано 1941), Я. Свердлову в м. Єнакієве (нині Горлівського р-ну Донец. обл., 1951), В. І. Леніну на шахті ім. Челюскінців (Донец. обл., 1953), Ж. Діндо (1955); скульптурні рельєфи: в Селянському санаторії ім. ВУЦВК на Хаджибеївському лимані в м. Одесі (1928), у Палаці культури м. Щербинівки (нині м. Торецьк Бахмутського р-ну Донец. обл., 1932), Червонозаводському театрі (Харків, 1933), у Будинку спеціалістів по Брест-Литовському проспекту в Києві; декоративна пластика: фонтан «Чотири пори року» (1913).

Муз.: ХХМ, НХМУ.

Літ.: Зоряний А. Втілити в образотворчі форми постать Шевченка. *Нова громада*. 1928. Кн. 5; Конкурс проектів пам'ятника Шевченка. *Всесвіт*. 1928. № 3; Михайлів Ю. Нове різьбярство України. *Життя і революція*. 1929. Кн. 12; Холостенко Є. Бернард Кратко. Харків, 1933; За ленінським планом. Київ, 1969; Варварецький Ю. Становлення української радянської скульптури. Київ, 1972; ЕСУ, 2014. Т. 15.

Г. Скляренко

КРАТОХВИЛЯ-ВІДИМСЬКА (KRATOCHWILA-WIDYMSKA) Юзефа Богуславівна (Józefa)

(18.05.1878, м. Львів – 19.12.1965, там само) – малярка, графік. Членкиня СХ УРСР (1940). У 1890-х навч. у ВХШ (м. Відень, нині РА), у 1921–23 – у ЛХПШ. Персон. виставка – Львів (1959).

Тв.: живопис – «Далматинські селянки» (1910), ін.; монотипії – «Старий гуцул з люлькою» (1930-ті), «Гуцулки» (1930-і), «Гуцулки, що вишивають прапор» (1945), «Дружки» (1947); графіка – серія офортів «Старі львівські брами» (1934–36), суха голка «Зима у Львові» (1965), ін.

Літ.: Островський Г. Юзефа Богуславівна Кратохвиля-Відимська. Київ, 1967; СХУ. Київ, 1973; МУБД. Київ, 1973; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 15.

Г. Хорунжа

КРАУС / КРАУЗ / КРАУЗОВИЧ (KRAUS / KRAUZ / KRAUZOWICZ) Альберт / Войцех (Albert / Wojciech)

(17 ст.) – маляр. Відомий за писемними джерелами. Німець за походженням (?). Працював у м. Львові. У 1660 подав до консисторського суду скаргу на С. Корунку за те, що той малював ікони для місцевих церков, не будучи членом малярського цеху. У 1662 і 1671 обіймав посаду цехмістра львів. малярського цеху. У 1665 навчав мистецтва живопису Луку Івановича Лукашевича. Остання згадка про маляра датована 1684. Деякі дослідники, зокрема П. Жолтовський, розрізняє двох львів. майстрів 2 пол. 17 ст.: Альберта К. і Войцеха К.

Дж.: ЦДІАУ(Л). Ф. 52. Оп. 2. Спр. 59, 65, 71, 86, 181, 353, 463, 469, 471.

Літ.: Łosiński W. O lwowskich malarzach. Sprawozdania Komisji do badania Historii sztuki w Polsce. Kraków 1891. T. 5; Lepszy L. Cech malarski w Polsce. Kraków, 1896; Jaworski F. O szarym Lwowie. Lwów, 1916; Mańkowski T. Sztuka Ormian lwowskich. PKHS. 1935. VI; Mańkowski T. Lwowski cech malarzy w XVI i XVII w. Lwów, 1936; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983; SAP. 1986. Т. 4.

Р. Забашта, О. Ткачук

КРАУС (KRAUS) Ґеорґ (Georg)

(18 ст.) – челядник скульптора. Відомий за писемними джерелами. Працював у м. Львові. Німець (?) за походженням, сповідував лютеранство. Був челядником скульптора Марціна Ринського. У 1743 свідчив у суді про бійку свого наставника зі скульптором Вавжинцем Соколовським. 13.11.1750 **К.** з дружиною Геленою охрестили сина Йозефа. До хреста тримали скульптор Себастіан Фесінґер та Анна Роза Меретин (Меретинова), дружина архітектора Бернарда Меретина. 13.11.1753 подружжя Краусів охрестили сина Яна; хрещені батьки: кравець Ян Абіхт та Маріанна Урбанік (Урбанікова).

Літ.: Александрович В. Скульптура. *ІУМ :* в 5 т. Київ, 2011. Т. 3 : Мистецтво другої половини XVI–XVIII століття; Dworzak A. Lwowskie środowisko artystyczne w XVIII wieku w świetle ksiąg metrykalnych i sądowych. Kraków, 2018; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта, Б. Шенгера

КРАУС / КРАУЗ (KRAUS) Іоанн / Ян (Jan)

(17 ст.) – маляр. Відомий за писемними джерелами. Працював у м. Львові. Син Войцеха Крауза. Челядник маляра Андрія Яцковича, із яким у другій половині століття виконував роботи для львів. домініканського костелу.

Дж.: ЦДІАУ(Л). Ф. 52. Оп. 2. Спр. 65.

Літ.: Mańkowski T. Lwowski cech malarzy w XVI i XVII w. Lwów, 1936; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983; SAP. 1986. Т. 4.

Р. Забашта, О. Ткачук

КРАУС / КРАУЗ (KRAUS) Ян (Jan)

(бл. 1760 – після 1805) – маляр, графік. Працював у кін. 18 – на поч. 19 ст. у м. Варшаві (нині РП) та землях Галичини. Відомий як автор портретів і натюрмортів.

Тв.: графіка – рисунок: «Алегорія повстання Костюшка...» (1794, підпис: par… Jean Kraus…); гравюра (мідерит): портрет Тадеуша Костюшка (1794); живопис – портрет Каспера Юха (1798, авторський підпис на звороті роботи: Kraus pinxit Leopolis in 16 aprili A. D. 1798); пастельні портрети: Т. Баворовської, Ю. Баворовського, Н. Баворовського, М. Баворовського, «Портрет жінки у чорній сукні», «Портрет жінки у білій сукні», «Портрет чоловіка», ін.; пастельні натюрморти.

Муз.: ЛІМ.

Дж.: БУЯ, рук. 5755: Pauli Ż. Dykcjonarz artystów obrazowych w Polsce.

Літ.: Pawlikowski J. Wiadomość o rytownikach polakach, i cudzoziemcach u nas osiadłych. Czasopism Naukowy Księgozbioru Publicznego imienia Ossolińskich. Lwów, 1829. II (3); Rastawiecki E. Słownik malarzów polskich tudzież obcych w Polsce osiadłych lub czasowo w niej przebywających. Warszawa, 1857. T. 3; Güttler J. Sto lat malarstwa lwowskiego 1790–1890. Katalog. Lwów, 1937; Wasylewski S. Czterdzieci lat powodzenia. Wrocaw, 1959; Львівський портрет XVI–XVIII ст. : каталог виставки. Лютий – березень 1965 р. Київ, 1967; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983; SAP. 1986. Т. 4.

Р. Забашта, О. Ткачук

КРАЧКОВСЬКИЙ Олександр – див. МУРАШКО Олександр Олександрович

КРАЧ[КОВСЬКИЙ] Кузьма

(18 ст.) – гравер. Працював у м. Чернігові у першій половині століття. Гравірував на дереві. Відомий за підписними твора-

ми (підпис у вигляді самого ім'я: Кузьма, чи скорочення: Кузм. Крач).

Тв.: гравюри в книзі «Псалтир» (Чернігів, 1720): титульна рамка (вгорі Трійця, нижче прп. Антоній, пророк Ілля, свв. Борис і Гліб, Ануфрій та Іоанн), датований підпис: Кузьма, р. 1700 (титул. арк. зв.); у книзі «Правило кь Божественному Причащению» (Чернігів, 1758): рамка до епіграфа з послання ап. Павла до Коринтян (вгорі Трійця, внизу одна з Чернігівських церков, по боках свв. пр. Антоній, Борис і Гліб, Ануфрій та Іоанн, підпис: Кузм. Крач. (арк. 7 зв.; перший ряд).

Літ.: Ровинский Д. Подробный словарь русских граверов XVI–XIX вв. Санкт-Петербург, 1895. Т. 2; Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Київ, 1926; Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Львів, 1984. Кн. 2. Ч. 1 (1701–1764).

Р. Забашта

КРАШАНОВСЬКИЙ
Іван Миколайович

(13.12.1884, м. Ковно, нині Каунас ЛитР / м. Звенигородка, нині центр Звенигородського р-ну Черкас. обл. – 1938 / 1939, Карелія, нині РФ) – живописець. Упродовж 1896–1904 навч. в чоловічій гімназії м. Златополя (нині у складі м. Новомиргорода Кіровоград. обл.). Закін. КРШ, МУЖСА, навч. в м. Парижі (ФР). Після 1917 працював у відділі охорони пам'яток мистецтва і старовини Москов. ради. У 1930-х жив і працював у м. Києві, пізніше – у Звенигородці. У 1933 заарештований, згодом звільнений. У 1938 заарештований удруге (за звинуваченням у контрреволюційній діяльності), засуджений до п'яти років виправно-трудових таборів. У 1992 реабілітований. Учасник вист. в містах Парижі, Києві, Одесі.

Тв.: «Тікич розлився», «Куток Піски в місячну ніч», «Дикі груші восени», «Заграва над Озірною», «Тополі над шляхом», «Мальви квітнуть», «Вітряки в Кирилівці», «Баштан», «Гречане поле», «На лісовій галявині», «Вечір. Бетговен», «Бетговен. Героїчна симфонія», «Бетговен. Похоронний марш» (усі – 1920-і).

Літ.: Шишов І. Вистраждений шедевр. *Українське життя*. 2001. № 2; Людина щасливої долі. *Український огляд*. 2001. № 1(3); Бойчук З. У серці мали те, що не вмирає. Івано-Франківськ, 2005; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 15.

О. Ламонова

КРАШЕВСЬКИЙ
Григорій

(18 ст.) – маляр і / чи іконописець. Відомий за документацією КПЛ. Упродовж 1772–76 працював над поновленням зовнішніх розписів Троїцької надбрамної церкви Лаври.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 440.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КРВАВИЧ
Дмитро Петрович

(28.09.1926 м. Добромиль / с. Княжпіль, нині Самбірського р-ну Львів. обл. – 02.04.2005, м. Львів) – скульптор, мистецтвознавець. Член НСХУ (1955). Засл. діяч мис-в УРСР (1964). Лауреат Держ. премії ім. Т. Г. Шевченка (1972). Нар. худож. України (1990). Дійсний член НТШ (1991). У 1953 закін. ЛДІПДМ (майстерня І. Севери). Працював у Львові: 1955–58 – зав. відділу ЛКГ, викладач історії мист-ва в дитячій худ. школі; від 1958 – в ЛДІПДМ, від 1962 – зав. кафедри скульптури, від 1966 – доцент, від 1976 – професор, упродовж 1989–2001 – проректор з наук. роботи. Лектор Укр. католицького ун-ту в м. Римі (ІтР, 1991–94). Створював станкову, монументальну, зокрема меморіальну, скульптуру. Від 1954 – учасник виставок. Персон. виставки –Львів (1959, 1986). Як мистецтвознавець досліджував історію укр. мист-ва. Брав участь у підготовці ІУМ : в 6 т. (Київ, 1969–1972, Т. 4).

Пр.: І. В. Севера. Київ, 1958; Український народний одяг XVII – поч. XIX ст. в акварелях Ю. Глоговського. Київ, 1988 (співавт.); Богородиця Одигітрія з Дорогобука. *ОМ*. 1991. № 2; Українська культура: історія і сучасність. Львів, 1994 (співавт.); Мальовила Петра Холодного в каплиці Духовної семінарії у світлі львівської преси 1929 року. *ЗНТШ*. Львів, 1994. Т. 227; Українська скульптура періоду рококо. *ЗНТШ*. Львів, 1998. Т. 236; Мистецтво Давнього Галича. *ОМ*. 1999. № 1–2; Феномен творчої волі в мистецтві. *НЗ*. Львів, 1999. Ч. 5; Українське мистецтво : у 3 т. Львів, 2003–2005 (співавтор); Скульптура в контексті оздоблення східнохристиянського храму XVI–XVIII століть. *ЗНТШ*. Львів, 2004. Т. 248; Штрихи до творчих портретів українських митців зарубіжжя XX століття. *ЗНТШ*. Львів, 2004. Т. 248; ін.

Тв.: станкова скульптура – портрети: М. Лисенка (1954), Ю. Фучика (1957), І. Франка (1959), М. Шашкевича (1960), Івана Вишенського (1964), С. Тудора, І. Свєнціцького (об. – 1972), Р. Федоріва (1979); погруддя: О. Маковея (1957, м. Яворів), М. Шашкевича (1962, с. Підлисся Золочівського р-ну; об. – Львів. обл.); композиції в майоліці: «Козак Мамай», «Карпатський опришок», «Ранок», «Усмішка», «Карпатська легенда» (усі – 1959), «Ганджа Гандибер», «Лілея» (об. – 1960), «Поцілунок», «Гуцул», «Ксеня», «Спогад» (усі – 1962), «Сонце низенько» (1963); станкові композиції: «Висока нагорода» (1961), «Весна» (1968); меморіальні дошки: Б. Хмельницькому (1979), І. Франку (1981) (усі – Львів), С. та М. Шашкевичам (1994, с. Княже Сокальського р-ну Львів. обл.), Ю. Опільському (1995), монументальна скульптура – пам'ятники: І. Франку (1964, співавт.), С. Тудору (1979), М. Шашкевичу (1990, співавт.), М. Грушевському (1994, співавт.) (усі – Львів), Івану Вишенському (1979, м. Судова Вишня Львів. обл.), А. Кримському (1988, м. Володимир Волин. обл.); монумент Бойової Слави ЗС СРСР (1970, співавт.); статуя Архістратига Михаїла (Личаківський цвинтар, 2000, співавт.); декоративна скульптура: «Св. Лука – патрон мистецтва» (фасад Палацу мистецтв, 1995 (усі – Львів); ін.

Муз.: НМЛ, ЛІМ, ЛНЛММФ, ТКМ, НМУНДМ, ЛХМ.

Літ.: Батіг М. Дмитро Крвавич. Київ, 1968; СХУ. Київ, 1973; Дмитро Крвавич : каталог. Львів, 1986; Овсійчук В. Майстер і його твори.

ОМ. 1987. № 3; Дмитро Крвавич: Бібліогр. покажч. Львів, 1996; Овсійчук В. Невичерпне творче джерело: Дмитрові Крвавичу – 75. *ОМ.* 2001. № 4; Овсійчук В. Слово про Дмитра Крвавича – скульптора, вченого, друга. *Вісник ЛНАМ.* 2006. Вип. 17; ЕСУ. Київ, 2014, Т. 15.

Г. Скляренко

КРЕЗВЕЛЛЕ / КРУЗЕВАЛЬ (CRESVALLE / CREUSEVALLE) Іоанн / Ян / Жан (Jan / Jean) – див. **ДЗІАНІ / КРЕЗВАЛЛЕ (DZIANI / DZIANIK / CREUSEVALLE / CRESVALLE) Ян / Жан (Jan / Jean)**

КРЕНДОВСЬКИЙ
Євграф Федорович

(1810, м. Кременчук, нині центр Кременчуцького р-ну Полтав. обл. – 1870-і, с. Мануйлівка, нині с. Верхня Мануйлівка Кременчуцького р-ну Полтав. обл.) – живописець. Батько американського художника-символіста Жоржа Ле Серека де Кервільї. Закін. худ. школу О. В. Ступіна в м. Арзамасі (нині центр Арзамаського р-ну Нижньогородської обл. РФ). Як вільний слухач, продовжив навч. в ІАМ під керівництвом О. Венеціанова (1830–35). У перший рік навчання представив на вист. дві свої роботи: «Водоскат на дачі графа Безбородька» та «Внутрішність руїни». Після закінчення Академії у 1835 повернувся до Кременчука. У 1839 отримав місце приватного вчителя малювання в маєтку, який належав подружжю Остроградських у с. Мануйлівка на Полтавщині. У 1839 надіслав в ІАМ дві картини на здобуття звання вільного художника. Його прохання було задоволене. У 1860 **К.** з родиною переїхав до Кременчука, де відкрив приватну худ. школу. У 1861 виконав іконостас для домової церкви Полтав. чоловічої гімназії (не зберігся). **К.** працював у техніках акварелі й гуаші. Писав камерні портрети та мініатюри на слоновій кістці. Його твори витримані в стилістиці пізнього класицизму та сентименталізму. У них помітне прагнення до поетизації побуту, створення узагальненого образу щирої, простодушної людини, яка то тішиться спокоєм у родинному колі, то віддається улюбленим заняттям (полюванню). Ці риси дають змогу побачити у творах майстра прояви бідермаєру як однієї з течій західноєвропейського мист-ва серед. 19 ст. Художник був похований на сільському цвинтарі в сімейному склепі в с. Мануйлівка.

Тв.: «Портрет сенатора генерала О. Башилова зі своїми дітьми й синами графа де Бальмена – Яковом і Сашком» (1830-і), «Портрет Є. Д. Протасової» (1830), «Тронний зал імператриці Марії Федорівни в Зимовому палаці» (1831), «Портрет генерал-лейтенанта О. Лашкарьова з дітьми» (1830), «Сьома година вечора» (1836), «Збори на полювання» (1836), «Портрет М. А. Олсуф'євої, доньки адмірала А. Г. Спиридова» (1836), «Портрет генерал-лейтенанта І. К. Арнольді, героя війни 1812 р.» (1847), «Портрет невідомого» (1845–50), «Портрет невідомої» (1845–50), «Діти художника» (1849), «Дівчина-українка» (1850), «Площа провінційного міста» (1850), «Автопортрет» (1853), Ікона св. Анастасії для Михайлівської церкви м. Глобиного (1837), Іконостас для домової церкви Полтавської чоловічої гімназії (1862) та ін.

Муз.: НХМУ, МикОХМ, ДІМ, ДТГ, ДРМ, Таганрозький ХМ, Псковський державний об'єднаний іст.-архітектурний і худ. музей-заповідник, Колекція Сергія і Тетяни Підстаницьких та ін.

Літ.: Савинов А. Н. Евграф Федорович Крендовский. *Русское искусство. Очерки о жизни и творчестве художников. Первая половина XIX ст.* / под. ред. А. И. Леонова. Москва, 1954; СХУ. Київ, 1973; Рубан В. В. Український портретний живопис першої половини XIX століття. Київ, 1984; МУ. Київ, 1992; МУБД. Київ, 1997; Ханко В. Словник митців Полтавщини. Полтава, 2002; Український живопис XIX – початку XX ст. З колекції Національного художнього музею України / авт.-упоряд. О. Жбанкова. Хмельницький, 2005; Рубан В. В. Станковий живопис. *ІУМ :* у 5 т. Київ, 2006. Т. 6; Бояренцев С. М., Тарасов В. А., Кириченко Н. С., Шиндина Е. П та ін. Художник Е. Ф. Крендовский. Известное о неизвестном. Полтава, 2018.

Л. Ганзенко

КРЕНИЦЬКИЙ
Данило

(18 ст.) – маляр і / чи іконописець. Відомий за писемними джерелами. У 1769 працював у малярні КПЛ. Упродовж 1775 працював над відновленням живопису великої церкви КПЛ.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 51, 440.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КРЕЦ (KRETZ)
Леопольд / Леон (Leopold / Leon)

(04.02.1907, м. Золочів, нині центр Золочівського р-ну Львів. обл. – 16.04.1990, м. Париж, ФР) – скульптор, живописець, графік та педагог. Закін. польс. гімназію в м. Львові. Упродовж 1924–26 відвідував Школу О. Новаківського (Львів). У 1928–31 навч. в АКМК на відділенні скульптури (викл. К. Дуніковський). У 1931 за підтримки митрополита А. Шептицького виїхав до продовження навчання до Парижа (ФР), де впродовж 1931–33 навч. у НВШКМ, потім – у майстерні А. Бурделя в Академії Гранд Шом'єр. Під час ІІ СВ – учасник руху фр. спротиву. Протягом 1948–50 викладав у Академії Гранд Шом'єр, у 1950–74 – у школі мистецтв у м. Реймсі (ФР), керував скульптурною майстернею у НВШКМ. Був членом Осіннього салону, Салону Незалежних, Салону фр. художників. У 1954 на замовлення департаменту красних мистецтв Парижа виконав три монумент. фігури архангелів для фонтану Нотр-Дам на площі біля собору. У 1963 нагороджений званням «Рицар мистецтва та літератури». Учасник вист. з 1930-х. Перша персон. 1932 в Па-

рижі в Galerie Pierre; загалом за життя відбулося 23 персон. виставки. Учасник Всесвіт. вист. в Парижі (1937). До 1941 постійно підтримував зв'язок зі Львовом, де в газетах друкувалися статті про нього. Посмертна ретроспективна вист. в Парижі (1996).

Тв.: скульптура – «Єва» (1937), «Тенісистка», «Родина», «Європа», «Антигона», «Бріджит», «Марицяя», «Вікторія», «Пророк», «Езоп», портрети М. Равеля, А. Жида, Д. Мільоде (усі – 1930–80-і); серія медалей для фр. монетного двору (1950–60); живопис – «Композиція на стулі» (1930), «Автопортрет» (1974).

Муз.: НМЛ, ЛІМ.

Літ.: Сусак В. Паризькі зустрічі: Леопольд Крец. Історія і культура євреїв Центральної і Східної Європи: 5-та Міжнародна конференція. Київ, 1997; Образи зниклого світу. Євреї Східної Галичини (середина XIX – перша третина XX ст.) : каталог виставки. Львів, 2003; Сусак В. Художники євреї зі східної Галичини у Паризькій школі (1900–1939). *Вісник ХДАДМ*. Сходознавчі студії. 2008. № 9; Сусак В. Українські митці Парижа. 1900–1939. Київ, 2010; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 15; Глембоцкая Г. Художники-евреи Львова первой половины XX века. Жизнь, творчество, судьба. Львов, 2015; Бірюльов Ю. Творчість єврейських скульпторів у Львові в 1919–1941 рр. *Вісник ЛНАМ*. 2018. Вип. 35.

Г. Скляренко

КРЖЕМІНСЬКИЙ
Кость / Костянтин Іполитович

(11.05.1893, м. Одеса – 28.10.1937, с. Биківня, нині у складі м. Києва) – живописець, графік, дослідник мистецтва, реставратор, педагог. Навч. в чоловічій гімназії в Кам'янці-Подільському, із шостого класу якої 1906 перевівся до місцевого середнього технічного училища (закін. 1911). У 1911 вступив до КХУ, архіт. відділення якого закін. 1917. Отримав рекомендацію для вступу у ВХУ АМ у м. Петрограді (нині Санкт-Петербург, РФ), проте вступив до Київ. піхотного імені Великого Князя Костянтина Костянтиновича військового училища (колишнього юнкерського), яке залишив восени 1917 через революційні події і виїхав до с. Сичівка на Уманщині (нині Уманського р-ну Черкас. обл.). Працював на цегельному заводі у с. Піковець (нині с. Піківець Уманського р-ну Черкас. обл.), викладав креслення в уманській трудовій (вищій початковій) школі. У 1919 організував у с. Піковець керамічну майстерню, а наступного року перевіз її майно до м. Умані й домігся відкриття Школи нар. мист-ва ім. Т. Шевченка з дворічним терміном навчання, що діяла до 1923 (серед вихованців школи – Д. Головко, М. Цівчинський, Г. Петрашевич, М. Горбачевський). У 1924 вирушив до м. Ленінграда (нині Санкт-Петербург, РФ), аби продовжити навчання в АМ, проте родинні обставини змусили повернутися до України й оселитися в м. Кам'янці-Подільському (нині центр Кам'янець-Подільського р-ну Хмельниц. обл.), де він працював викладачем у худ.-пром. профшколі імені Г. Сковороди та другій трудовій школі (1924–27). Від 1925 брав активну участь у роботі Кам'янець-Подільського наукового т-ва при ВУАН, на засіданнях якого виголосив доповіді «Стінні розписи хат на Уманщині в порівнянні з стінними розписами на Поділлі» та «Оздоби селянських будівель на Кам'янеччині». За дорученням ВУАК досліджував селянське будівництво, хатні стінописи, пам'ятки євр. мистецтва (мацеви, синагогальні розписи) Поділля. У 1927 повернувся до Києва, де обійняв посаду художника-реставратора станкового малярства Реставраційної майстерні ВУМГ. Після призупинення діяльності останньої (1932) перейшов до Всеукр. худ.-реставраційної (та) репродукційної майстерні, створеної 1931 (фактично почала працювати в серед. 1932). Реставрував переважно твори станкового малярства; від початку 1930-х також скульптуру (приміром, надгробок К. Острозького в Успенському соборі КПЛ) та ужиткові речі. Проєктував реставрацію творів монумент. малярства (наприклад, у Володимирському соборі в Києві). Розробляв наукову тему «Попередні заходи для охорони пам'яток станкового малярства». На поч. 1930-х читав лекції студентам КХІ, а також проводив заняття з аспірантами з музейної справи та основ реставрації. У 1933 під час ідеологічних кадрових чисток був звільнений з роботи у ВУМГ. Працював художником-оформлювачем в артілі «Київ. художник», часто виїздив на етюди, готував персон. виставки. 11.10.1937 заарештований за звинуваченням в участі в контрреволюційній націоналістичній терористичній організації та проведенні шпигунської роботи на користь однієї з іноземних держав. 22.10.1937 засуджений по першій категорії, а 28.10.1937 – розстріляний. Реабілітований 1976.

Пр.: «Стінні розписи на Уманщині: мотиви орнаменту» (1927), «Пам'ятки єврейського мистецтва на Кам'янеччині. Мацеви: єврейські надгробки» (1926), «Архітектура та стінні розписи синагоги м-ка Смотрич» (1929).

Тв.: замальовки хатніх стінописів Уманщини (1918–23).

Літ.: Струхманчук Я. Виставка праць учнів школи народнього мистецтва ім. Шевченка (керамічної). *Вісті*. Умань, 1921. 18 травня; Паравійчук А. Г. Кам'янець-Подільська художньо-промислова школа. *НТЕ*. 1984. № 1; Каменська Л. «Дворянин, чужа, класово ворожа людина…» Хто він, Кость Кржемінський, насправді? *Україна*. 1993. № 18; Тимченко Т. Р. Музейний напрям реставрації в Україні. Київська школа. 1920–1940 рр. [Текст]: автореф. дис... канд. мистецтвознавства. Київ, 1998; Білокінь. Білі круки подільського друкарства. *ПУ*. 2000. Чис. 3–4; Білокінь С. Альбоми Кам'янець-Подільської профшколи. *Шлях перемоги*. 2001. 19–25 липня; Тимченко Т. Київська школа реставрації станкового малярства: (1920–1930 рр.). *ПУ*. 2001. Чис. 4; Савчук В. О. Краєзнавство Поділля в історії краєзнавчого руху України 20–30-х рр. XX ст. *Краєзнавство*. 2003. № 1–4; Геппенер-Лінка Н. В. Спогади

про Всеукраїнське музейне містечко 1929–1939 рр. / публ. С. Білоконя. *Лаврський альманах*. Київ, 2003. Вип. 11; Ходак І. Кость (Костянтин) Іполитович Кржемінський. *Квітка на комині. Настінні розписи Уманщини першої половини XX століття. Історія, семантика, образи / Олександр Найден, Ірина Ходак.* Київ, 2013; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 15; Трембіцький А. М. Археологічні дослідження Костя Кржемінського на Кам'янеччині. *Хмельницькі краєзнавчі студії : наук.-краєзн. зб*. Хмельницький, 2015. Вип. 3; Яненко А. Всеукраїнські художньо-реставраційні майстерні в 1933 р.: «Рік нащупаного шляху». *Музеї та реставрація у контексті збереження культурної спадщини: актуальні виклики сучасності : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф., м Київ, 24–25 вересня 2020 р*. Київ, 2020; Бойко Т. Розстріляне Відродження: Володимир Гагенмейстер і Костянтин Кржемінський (за матеріалами архівно-кримінальних справ). *Биківня – від території смерті до місця пам'яті : матеріали Міжнар. наук. конф., м. Київ, 23 вересня 2021 р*. Київ, 2022.

І. Ходак

КРИВОГЛАЗ
Осип Борисович

(02.07.1918, м. Київ – 03.07.2012, там само) – архітектор, художник. Почесний член УАА (2003). Член Нац. спілки архітекторів України (1946). Учасник ІІ СВ. У 1937–41 навч. в КХІ, у 1943 закін. Москов. архіт. ін-т. Упродовж 1944–66 працював в ін-тах «Діпромісто» та «Київпроект» (майстерні Б. Приймака, Л. Катка), у 1966–82 – у «ДіпроНДІ охорони здоров'я» (нині «Медінвестпроєкт», усі – Київ). У 1984–2009 – член містобудівничої ради Києва. Автор низки статей з проблем архітектури та покращання міського середовища. Від кін. 1950-х також займався живописом. Учасник худ. виставок. Персон. виставки – Київ (1982, 1987, 1992, 1994, 1996, 1999, 2002, 2003, 2005, 2007, 2008, 2010 та ін.).

Тв.: архіт. проєкти – забудови зруйнованих міст: Чернігова, Ворошиловграда (нині Луганська), Дніпродзержинська (нині Кам'янське, центр Кам'янського р-ну Дніпр. обл.), Артемівська (нині Бахмут, центр Бахмутівського р-ну Донец. обл.) (у співавт.), водної станції ДТСААФ на Трухановому острові, житлових будинків на вул. Ігорівська, 5, Софіївська, 16, Повітрофлотське шосе, 33 (усі – 1950-і), кінотеатру «Ленінград» (нині «Дніпро»), комплексу житлових будинків на вул. О. Гончара, 46–48 та в Чеховському провулку, 2, комбінату «Художник», будівлі ДіпроНДІ охорони здоров'я (усі – 1960-і, Київ), госпіталю для воїнів-афганців, поліклініки та лікарні (м. Трускавець Дрогобицького р-ну Львів. обл.), дитячого санаторію, курортної поліклініки (Місхор, смт Кореїз Ялтинського р-ну, АР Крим) (усі – 2 пол. 1960 – поч. 1980-х) та ін.; живопис – «Сходи до води», «Русанівка», «Старе озеро» (усі – 1960), «Вулиця Ігорівська» (1962), «На Дніпрі» (1963), «На старому Подолі» (1965), «Білий пароплав на Дніпрі», «Домбай-гори» (об. – 1970), «Садовий будиночок у Кончі-Заспі», «Карпати», «Рахов-гори» (усі – 1971), «Пляж у Гаграх» (1975), «Натюрморт з яблуками» (1970), «Пам'ять», «Блакитний глек» (об. – 1984), «Перець червоний», «Перець зелений» (об. – 1985), «Старий Арбат», «Натюрморт біля дзеркала», «Качани кукурудзи» (усі – 1986), «Писанки», «Кактуси» (об. – 1987), «Покинутий став» (1993), живописні цикли – «Фантазії на різні теми» («Артисти», «Блакитні мавпи», «Двоє», «Квітень», «Муха», «Передчуття», «Перервана гра» та ін.), «З любов'ю до жінки» («Голуби», «Дві сестри», «З улюбленою іграшкою», «Останній романтик», «Ранок», «Солодка парочка», «Сумна пісня», «Шлягер» та ін.) (усі – 1990-і – 2012).

Літ.: Вернисаж: живопись Осипа Кривоглаза : каталог. Киев, 1994; Ламонова О. По заповедям великих. *КВ*. 1996. 15 июня; Ламонова О. Тайное очарование натюрморта. *Возрождение Киева*. 1998. № 3 (октябрь); Ламонова О. Елегантні арабески Осипа Кривоглаза. *День*. 1999. 7 липня; Ламонова О. Натюрморти Йосипа Кривоглаза. *Вечірній Київ*. 1999. 17 серпня; Кальницкий М. «Сталинки» Киева: оригинальные здания уникального художника. *Комсомольская правда в Украине*. 2002. 12 июля; Ламонова О. Виставка Йосипа Кривоглаза. *Вечірній Київ*. 2002. 9 серпня; Осип Кривоглаз. Избранное : каталог. Киев, 2003; Ламонова О. Живопис Осипа Кривоглаза. *Наука і суспільство*. 2004. № 1–2; Дамский работник. *Коммерсантъ Украины*. 2005. 3 августа; Ламонова О. С любовью к женщине. *Контраст*. 2005. 15 августа; Ламонова О. З любов'ю до жінки. *Демократична Україна*. 2005. 18 серпня; Ламонова О. Живопис Осипа Кривоглаза. *Демократична Україна*. 2007. 27 квітня; Осип Кривоглаз. Живопис : каталог. Киев, 2007; 25 натюрмортов Осипа Кривоглаза : каталог. Киев, 2007; Осип Кривоглаз. С любовью к женщине : каталог. Киев, 2007; Осип Кривоглаз. Этюды : каталог. Киев, 2008; Кальницкий М. С любовью, зодчий. *Газета по-киевски*. 2008. 5 июля; Ламонова О. З любов'ю до жінки. *День*. 2008. 17 липня; Ламонова О. Оптимистки и капризницы. *КВ*. 2008. 24 июля; Ламонова О. З любов'ю до жінки. *КіЖ*. 2008. 20 серпня; Ламонова О. Кактуси та… музи. *День*. 2010. 20 жовтня; Осип Кривоглаз. Живопись : каталог. Киев, 2010; Осип Кривоглаз. Вернисаж–II : каталог. Киев, 2011; Ушел из жизни архитектор и художник Осип Кривоглаз. *Строительство и реконструкция*. 2012. № 1; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 15.

О. Ламонова

КРИГА
Юлій Іванович

(04.05.1927, м. Харків – 04.10.1990, м. Київ) – графік. Член НСХУ (1974). У 1955 закін. КСХШ. Співпрацював із вид-вами «Веселка», «Дніпро». Учасник вист. від 1974.

Тв.: іл. до укр. нар. казок «Язиката Хвеська» (1966) «Про бідного парубка і злу царівну» (1968; 1974), «Козак Мамарига» (1973), «Летючий корабель» (1979), зб. віршів «Лельом-полельом» Г. Люлька, «Дядько дощ» Д. Павличка (1971), укр. нар. пісень «Ой були ми у ліску» (об. – 1970), «Сімсот солов'ят» (1973; 2005), книг «Автоматика на кожному кроці» Ю. Верхало (1966), «Подземные повара» М. Гаврилова, «Дерева ростуть до неба» Я. Мареша, «Астро-космічні розвивки» І. Харченка, «Мизинчик Матен і біла мушля» Б. Плюдри (усі – 1967), «Фрам, білий ведмідь» Ч. Петраску, «Дванадцять місяців. Дитячий календар на 1969 рік», «Біб-Бобище» Т. Коломієць (усі – 1968), «Яблука для мами» А. М'ястиківського (1969), «Марушка-забарушка» І. Зливка, «Джибанець-воронець. Укр. нар. лічилки» (об. – 1970), «Молдавські народні казки», «Чудесні таблетки» С. Михалкова (об. – 1971), «Підземна райдуга» В. Уткіна (1972), «Партизанський човен» М. Омельченка, «Кольорова скакалочка» Г. Вієру (об. – 1973), «Золотий колосок» (1974), «Хто клю-

чик знає, той відгадає. Акровіршізагадки» М. Довжика, «Вогник» М. Цехмейструка (об. – 1975), «Байки» Л. Глібова (1976), «Брати місяці» М. Коцюбинського (1977), «Українські байки» (1983), «Їхав лис через ліс», «Гаргантюа і Пантагрюель» Ф. Рабле (об. – 1984), «Народ скаже – як зав'яже. Українські народні прислів'я, приказки, загадки, скоромовки» (1985), «Дитячий фольклор», «Казки про тварин», «Коли ще звірі говорили» І. Франка (усі – 1986), «Слоник на велосипеді» О. Коваленка (1988), «Чудесна тростка» В. Свідзинського (1990), серії книг «Мудрість народна. Прислів'я та приказки» (1975; 1976; 1977; 1978; 1980) (усі – Київ).

Літ.: ЕСУ. Київ, 2014. Т. 15.

О. Ламонова

КРИЖАНІВСЬКИЙ
Василь Панкратович

(02.02.1891, с. Дивин, нині Житомир. р-ну Житомир. обл. – 02.06.1926, м. Львів) – живописець. Член ГДУМ (1922–26). Учасник І СВ. У 1914 – закін. КХУ. Учителював на Київщині (2 пол. 1910-х). У 1918 перебував з військом під Львовом. У 1919–21 – інтернований у таборах Польщі. Упродовж 1921–23 навч. в АКМК у С.-М. Дембіцького, з 1923 жив у Львові. Вивчав темперну техніку живопису у В. Пещанського в НМЛ. У 1924 розписав каплицю при палаці Хлоповського в Познанщині. Заснував у м. Коломиї (нині центр Коломийського р-ну Івано-Франків. обл.) власну майстерню-школу (1920-ті). Працював у галузі книжкової графіки, розробив 25 проєктів килимів, вітражів, оформлення сцени драм. студії М. Вороного (1924). Займався живописом, стінописом, декор.-ужитковим мистецтвом. Синтезував нац. традиції (іконопис) з модерністськими худ. напрямками. Учасник вист. ГДУМ (1922, 1923), роботи експонувалися на вист. АНУМ (1932) та «Ретроспективній виставі укр. мист-ва за останні ХХХ літ» 1935 у Львові. Персон. виставка – 1930 (Львів). Понад 50 творів **К.** зі збірки НХМУ були знищені в 1952.

Тв.: «Ерос і Психея» (1919), «Автопортрет у кривому дзеркалі», «П. Ковжун», «Ангел», «Посол гетьмана П. Дорошенка» (усі – 1920), «Квітка папороті» (1922), «Суд Паріса» (1923), «Орач», «Косар», «Женці», «Притча про блудного сина», «Гетьман П. Полуботок віддає наказ військову» (усі – 1924), «Христос і самаритянин», «Танок», «Казка», «Пісня», «М. Луцький», «Церква в Янчині», «Козак із люлькою» (усі – 1925); серії: «Троянди», «Натюрморти з метеликом» (об. – 1922); іл. до кн. «Коваль Бассім» І. Франка (Львів, 1924).

Муз.: НХМЛ.

Літ.: Ковжун П. Василь Крижанівський. *Українське мистецтво*. Львів, 1926. Грудень; Крижанівський Василь Панкратович: Некролог. *Україна*. 1927. Кн. 3; Осіньчук М. Василь Крижанівський. *Нові шляхи*. 1929. № 2; Василь Крижанівський : каталог / авт.-упоряд. П. Ковжун. Львів, 1930; Василь Крижанівський. Акварель. Гуаш. Темпера. Олія. Рисунки. Декоративні проекти : каталог виставки. Львів, 1930; М. Б. Василь Крижанівський. *Нові шляхи.* 1930. № 3; Яців Р. Український інтелект на мистецькій карті Європи 1900-х – поч. 1920-х років. *ЗНТШ*. Львів, 1995. Т. CCXXVI; Мистецтво Львова першої половини ХХ століття : каталог виставки. Львів, 1996; Олейнюк Н. Автопортрет у розбитому дзеркалі. *ОМ*. 2002. № 3; Олейнюк Н. В. Крижанівський (1891–1926) : каталог творів із фондів Нац. музею у Львові. *ЛНМЛ*. Львів, 2004; ЕСУ. 2014. Т. 15.

Г. Скляренко

КРИЖИЦЬКИЙ
Костянтин Якович

(17.05.1858, м. Київ – 4.04.1911, м. Санкт-Петербург, нині РФ) – художник, майстер реалістичного пейзажу, педагог, академік живопису. Закін. Київ. реальне училище та КРШ М. Мурашка. У 1877–85 навч. в ІАМ, у класі М. Клодта. З 1879 брав участь в академічних виставках. За роботи з живопису та рисунка був нагороджений медалями: великою та малою срібними (1879); малою срібною (1881); малою золотою (1883); великою золотою за картину «Дуби» (1884). Присвоєно звання академіка (1889) та класного художника 1 ступеня (1893). Оселяється в Санкт-Петербурзі, де отримує місце викладача рисунку в Гатчинському Миколаївському сирітському ін-ті (1884–1906). Малював околиці Санкт-Петербурга, побував у Києві, подорожував Київ. губ., Прибалтикою. У 1890 відвідує Францію та Німеччину. У 1900 **К.** обирають дійсним членом ІАМ. Він стає одним із організаторів і головою (з 1908) Т-ва художників ім. А. І. Куїнджі в Санкт-Петербурзі. У творах **К.** превалює реалістичне сприйняття природи. Водночас у них проступають риси пленеризму, відчувається вплив барбізонців. Художник писав свої пейзажі-картини з натури, прагнув кольором передати природну гру світла. У 1911 був несправедливо звинувачений у плагіаті. Через цькування вчинив самогубство. Пейзажі **К.** експонуються на «Весняних виставках», вист. Т-ва рос. акварелістів, на вист. ТПХВ, а також на Міжнар. худ. вист. у м. Мюнхені (нині ФРН) й м. Лондоні (нині СКВБПІ) та Всесвітній вист. в Парижі (ФР) у 1900.

Тв.: «Перед дощем» (1880), «Дуби» (1884), «Косарі» (1884), «Болото» (1885), «Гроза насувається» (1885), «Перед полуднем»(1986), «Травневий вечір» (1886), «Зелена вулиця» (1887), «Хутір у Малоросії», «Дніпро», «Село на березі річки», «Розлив Дніпра», «Вечір на Україні», «На околицях Києва» (усі – 1888), «Спека минула, повіяло прохолодою» (1889), «Лісова далечінь» (1889), «Озеро» (1896), «Дорога» (1899), «Вечір на Україні» (1901), «Ліс узимку» (1906), «Похмурий день» (1907), «Повіяло весною» (1910), «Вид у Подільській губернії», «Урвище» та ін.

Муз.: НХМУ, ОНХМ, ДХМ, ХрОКМ, ДТГ, ДРМ.

Літ.: Мурашко Н. И. Воспоминания старого учителя. Киевская рисовальная школа 1875–1901. Киев, 1907; Крыжицкий : каталог посмертной выставки картин академика К. Я. Крыжицкого / Галерея Лемерсье. Москва, 1913; СРХК. Санкт-Петербург, 1914; Крыжицкий Г. К. Судьба художника: воспоминания о К. Я. Крыжицком. Київ, 1966; УРЕ : у 12 т. Київ, 1980. Т. 5; Рубан В. В.

Станковий живопис. *ІУМ :* в 5 т. Київ, 2006. Т. 4; Шаров І., Толстоухов А. Художники України: 100 видатних імен. Київ, 2007; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 15.

Л. Ганзенко

КРИЛОВ
Костянтин Олексійович

(4.05.1910, селище Стрєльна, нині Петродворцового р-ну м. Санкт-Петербурга, РФ – 28.08.1992, м. Київ) – живописець. Чоловік художниці Т. Жаспар, батько графіка К. Крилова. Член СХРУ (від 1945). Учасник ІІ СВ. Від 1918 жив у м. Томську, де з 1920 відвідував худ. студію. Навч. на поліграфічному відділенні Омського худ. технікуму (1927–28). У 1930 вступив до ОХІ (викл.: П. Волокидін і Т. Фраєрман). У 1934 у зв'язку з реорганізацією системи худ. освіти продовжив навчання в КХІ (закін. 1941; викл.: П. Волокидін, Ф. Кричевський). У 1937 заарештований та засуджений до заслання на один рік за статтею 54 (недонесення). У 1939 судимість було знято, а **К.** відновлено в правах. Працював у галузі тематичної картини, портрета, пейзажу. Брав участь у респ. і всесоюз. вист. від 1945, персон. вист. відбулась у Києві (1980).

Тв.: «Страйк робітників на Південно-російському заводі 1914 у зв'язку із забороною вшанування пам'яті Т. Шевченка» (1948), «Народна артистка СРСР Н. Ужвій в ролі Стехи з п'єси Т. Г. Шевченка "Назар Стодоля"» (1957), «На репетиції п'єси Т. Г. Шевченка "Назар Стодоля" в Київському державному театрі ім. І. Франка» (1959), «Звістка про місяць» (1960), «Т. Шевченко в казармі Новопетровського укріплення» (1961), «Т. Шевченко серед членів Кирило-Мефодіївського товариства» (1963), «Тарас-козачок в Києві» (1964), «Бригадир-прохідник метробуду В. Шевергін» (1963), «Герой Радянського Союзу льотчиця Н. Федуненко» (1973), «Нар. артиста УРСР Ю. Мажуга» (1974), «Нар. художниця СРСР Т. Яблонська» (1977), «Герой Соціалістичної Праці В. Дешунін» (1978), «Нар. артист СРСР Ю. Лавров» (1979); серія краєвидів: «По Італії» (1960–1970-і), «У Шушенському. 1896» (1991), «Венеція. Площа Сан-Марко» (1980).

Муз.: НХМУ, ШНЗ, НМТШ, Нац. заповідник «Батьківщина Тараса Шевченка», ХОХМ.

Літ.: Художня виставка, присвячена 100-річчю з дня смерті Т. Г. Шевченка : каталог. Київ, 1961; Тарас Шевченко. Життя і творчість у портретах, ілюстраціях, документах. Київ, 1963; Юбилейная художественная выставка, посвященная 150-летию со дня рождения Т. Г. Шевченко : каталог. Київ, 1964; Державний музей Т. Г. Шевченка : каталог фондів. Київ, 1967; УРХД. Київ, 1972; СХУ. Київ, 1973; Костянтин Олексійович Крилов: каталог виставки творів. Живопис, графіка / авт. вступ. ст. І. І. Верба ; упоряд. В. М. Верба. Київ, 1980; Верба І. Живопис Костянтина Крилова. *ОМ.* 1980. № 5; МУЕД. Київ, 1992; ХУЕД. Київ, 2006; ШЕ. Київ, 2013. Т. 3; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 15.

І. Ходак

КРИЛОВА
Ольга Іллівна

(25.05.1920, м. Київ – 2003, там само) – живописиця, графік. Членкиня НСХУ (1951). У 1949 закін. КХІ (викл.: М. Іванов, О. Шовкуненко, Т. Яблонська). Упродовж 1964–71 – викладач київ. вечірнього ф-ту УПІ. Авторка живописних і графічних (акварель) творів: реалістичних портретів, пейзажів, натюрмортів, тематичних картин; оформлювала книги. Учасниця вист. від 1949. Персон. виставка – Київ (1999).

Тв.: живопис – «Колгоспні доярки» (1949), «Герой Соціалістичної Праці доярка М. Савченко» (1951), «За уроками (За завданням)» (1952), «Домашній концерт», «Колгоспниця» (об. – 1957), «Юний музика» (1959), «Рибалка», «Осінній ранок» (об. – 1960), «Арсеналець», «Весняне сонце» (об. – 1964), «Жіночий портрет» (1968), «Яблуні», «Коні у загоні», «Стара вулиця» (усі – 1970), «Стара хата», «Натюрморт із вазою», «Золотавий Седнів», «Молодий робітник», «Робітник», «На мосту», «Колгоспна ферма» (усі – 1971), «Весняний настрій», «Дівчина», «Вечірнє сонце», «Синій Седнів» (усі – 1972); графіка – «Натюрморт із старим глечиком» (1967), «Стара» (1972); оформлення книг – «Громове дерево» Р. Лубківського (1967), «У нашої Наталі» Олени Журливої (1969).

Літ.: УРХ. Київ, 1972; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 15.

О. Ламонова

КРИНІЦ
Моріц Перецович

(30.06.1909, м. Чернівці – 15.03.1973, там само) – живописець, графік. Член НСХУ (1947). У 1929–33 навч. в Берлінській АМ (Німеччина). Жив у Чернівцях. Автор портретів і пейзажів, у яких відчувається вплив імпресіонізму. Учасник вист. від 1960.

Тв.: «Долина Пруту» (1950), «Похмурий день», «Околиці Чернівців» (1957), «Свинарка колгоспу ім. Шевченка Вашківського району С. Лунгу» (1960), «Стоги в Карпатах» (1962), «Вид на Чернівці» (1965), «Міський пейзаж», «Карпатський краєвид» (об. – 1969), «Осінь на Буковині», «Індустріальний пейзаж» (об. – 1970).

Муз.: ЧрцОХМ.

Літ.: УРХ. Київ, 1972; Митці Буковини. Енциклопедичний довідник. Т. 1. Чернівці, 1998; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 15.

О. Ламонова

КРИСЛАЧ
Іван Миколайович

(12.10.1929, с. Станимир, нині Львів. р-ну Львів. обл. – 12.02.2017, м. Львів) – графік, монументаліст. Член СХ УРСР (1970). У 1953 закін. УПІ (викл.: В. Бунов, О. Кульчицька, В. Форостецький). Учасник вист. у Німеччині (1987, 1988) та Югославії (1990), персон. виставки: Львів (1989, 1999, 2004), м. Торонто (Канада, 1992).

Тв.: графіка – «Т. Шевченко» (1963), «Степом, степом йшли у бій солдати» (1968), серія «До 100-річчя від дня народження В. Леніна» (1969), «Пісня про землю (В. Стефаник)» (1971), оформлення книг: «Абу-Касимові капці» І. Франка (Львів, 1977), «Захар Беркут» І. Франка (Львів, 1986), «Тарас Бульба» М. Гоголя (Львів, 2009).

Літ.: СХУ. Київ, 1973; Іван Крислач. Львів, 2004; Стасенко В. Спадкоємці першодрукаря. Словник митців випускників та викладачів кафедри графіки Української академії друкарства. Львів, 2010; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 15.

Г. Хорунжа

КРИХАЦЬКИЙ / КРИХАТСЬКИЙ Володимир Гаврилович

(18.04.1877, м. Одеса – 18.04.1942, м. Одеса) – живописець. Член ТПХВ (1919). Член Одес. т-ва незалежних художників (секретар і скарбник). Член Т-ва ім. К. К. Костанді (1922–28). Упродовж 1896–1902 навч. на фізико-математичному ф-ті Новоросійського ун-ту в Одесі. Одночасно вчився живопису у приватній школі М. Манилама, з 1897 – ОРШ, брав приватні уроки в О. Турцевича, В. Нааке, Г. Головкова. Працював в Одес. відділенні «Русского для внешней торговли банка», у 1920-х служив на митниці. Грав на гітарі, у 1905 організував в Одесі гурток гітаристів. У 1939–40 працював у Одес. худ.-скульптурних майстернях. У своїх творах – пейзажах, жанрах, натюрмортах – продовжив традиції вітчизняного реалістичного живопису. З 1910 – учасник худ. вист., зокрема весняних 1910–17 в Одесі, м. Катеринославі (нині Дніпро), м. Києві, м. Миколаєві, м. Єлизаветграді (нині Кропивницький). Брав участь у вист. ТПРХ (1909–15, 1919, 1917), вист. «Незалежних» (1918), у 1930-х – обл. та респ. вист. в Україні.

Тв.: «Фонтан» (1911), «Велика ханська мечеть. Бахчисарай. Крим» (1913), «Морський пейзаж» (1918), «Червоний хрест» (1918), «Риболовецький колгосп» (1938).

Муз.: ОХМ.

Літ.: ТЮРХ. Одесса, 2000; Нипрокин Ю. Художник и гитарист. Нипрокин Ю. Этюды о гитаристах. Одесса, 2002; ЕСУ. 2014. Т. 15.

Г. Скляренко

КРИЦІНСЬКИЙ Валеріан Олександрович

(14/15.04.1852. с. Королин, нині Яворівського р-ну Львів. обл. – 7.03.1929, м. Краків, нині РП) – живописець, кераміст, педагог. Після опанування навчальних курсів у реальних школах Тернополя і Львова **К.** проходить курс у ШКМК (1872–75), де на той час викладали В. Лущкевич, Ф. Шиналевський, Я. Матейко. У м. Кракові (нині РП) працював рисувальником у Музеї техніки та промисловості. Здобувати освіту продовжив у АВМ(В), де вивчав живопис (1875–79). Невдовзі перейшов до ІКШМР при Імператорському та королівському музеї мистецтв і ремесел (нині Університет прикладних мистецтв) у м. Відні (нині РА), де готували художників декоративно-ужиткового мистецтва; вчився у професора Ф. Лауфбергера – відомого художника-декоратора, фрескіста. Під час навчання подорожував Європою (міста Нюрнберг, Аугсбург, Франкфурт-на-Майні (усі нині ФРН), м. Зальцбург (нині РА), м. Прага (нині ЧР)); у 1878 відвідав м. Мюнхен (нині ФРН); побував на Всесвітній вист. у м. Парижі (ФР). У 1879 завершив освіту, повернувся у Краків; склав іспит на посаду викладача рисунку у вищих реальних школах. У 1879/1880 викладав рисунок у Вищій реальній школі у Кракові. У 1880 переїхав до м. Коломиї (нині центр Коломийського р-ну Івано-Франків. обл.). Протягом 1880–98 викладав рисунок у місцевих гімназіях. З 11.09.1883 **К.** працював на посаді професора рисунку й декор. живопису в Крайовій гончарній школі Коломиї; викладав історію стилів та історію кераміки, керував майстернею декорування посуду, вів курс копіювання орнаментів. Протягом 1886–90 перебував на посаді директора цієї ж школи, упроваджував політику повернення до регіональних традицій нар. мист-ва, спрямовував навчальний процес на освоєння форм нар. керамічних виробів. **К.** намагався перетворити школу в освітній заклад європейського рівня, досягти розголосу її досягнень. Успіхи учнів Коломийської гончарної школи були відзначені на всіх великих крайових (Тернопіль, 1884) та міжнар. (м. Пешт, нині Будапешт, Угорщина), 1885; Краків, 1887; м. Відень (нині РА), 1890) виставках. За результатами Крайової вист. у Кракові школа отримала срібну медаль, а **К.** був нагороджений трьома медалями: за вміле керівництво закладом, за методику ведення шкільного навч., за вмілу стилізацію орнаментального розпису. Педагогічну діяльність намагався поєднати з творчістю. У 1885–92 художник розписував церкви та інтер'єри світських споруд, виконував оздоблення кахлями в стилі «архітектурної поліхромії» (спільно з викладачами гончарної школи С.-М. Дембіцьким та С.-Л.-М. Дачинським). 15.08.1890 **К.** звільнився з посади директора школи, мотивуючи своє рішення тим, що адміністрування відволікало його від професійної мистецької діяльності. У 1890 він переїхав до м. Львова; працював на посаді професора рисунку в Худ.-пром. школі, читав публічні лекції в Політехнічному т-ві та Худ.-пром. музеї. У 1894 **К.** обрано (від Коломиї) членом організаційного комітету Львів. крайової вист. до 100-ліття повстання під проводом Т. Костюшка. У серед. 1920-х **К.** жив у Львові; очолював Держ. пром. школу (1920–29). Залишивши службу (1929), повернувся до Кракова. Ранні живописні та графічні твори художника відповідають критеріям академічного жанрового живопису. У розписах кін. 1880-х – поч. 1890-х поєднував у компонуванні орнаментів елементи модерну з мотивами середньовічного мист-ва, в антропоморфних зображеннях застосовував широку палітру ретроспективних стилів, поєднаних на платформі історизму. Як декоратор, він стояв біля витоків формування нац. інтерпретації стилю модерн в архітектурі та декор. мист-ві.

Тв.: живопис та графіка – «Батько» (1877), «Дівчинка серед квітів», «Опівночі», «Чума», «Портрет рабіна» (усі – 1878), серія «Львів'яни» (1879)», «Лірник» (1882), «Гуцул» (1895), «Гончарі на коломийському ринку» (1881), «Гуцул» (1895)», «Гураль із Закопан» (1905), «Вид на

Віслу у Сілезії» (1906), «Гуцулка» (1907), «Хата в Сілезії» (1909), «З торгу у Коломиї», «Вигляд Львова з Високого Замку» (1914), афіша етнографічної виставки у Коломиї (1880), іл. до видання «Керамічні форми та орнаменти з народних виробів Покуття» (1898–99), листівки, композиції для шпалер, вишивки та килимів (1899–1902); кераміка – набір посуду (1889), 2 тареля з портретами нар. майстрів О. Бахматюка та К. Словіцького (1889); розписи – «Ісус Христос благословляє св. Ольгу та свв. Кирила і Мефодія», фігури чотирьох Євангелістів (під склепінням купола), хор ангелів (1885–92, Коломия, церква Св. Михаїла, спільно з Дембіцьким та Дачинським); оформлення інтер'єрів – «Оркестр», «Весна» (об. – у залі), портрети М. Лисенка, Я.-Н. Камінського, С. Монюшки, О. Фредра (усі – у фойє) (1894–96, Коломия, будинок колишньої Каси ощадності), «Старовинна музика» (під плафоном вестибюлю) (1900, Львів, будівля театру опери та балету); декорації фасадів споруд – керамічні орнаментальні фризи (1890–95, Коломия, будинок Т-ва «Сокіл», будинок Старої пошти та ін.).

Муз.: НМЛ, ЛНГМ, ЛІМ, НМК, НМНМГП.

Літ.: Купчинська Л. Віденська академія образотворчих мистецтв і навчання у ній української та польської молоді Галичини. Кінець XVIII – XIX століття. *ЗНТШ*. 2009 Т. 257; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 15; Баран Р., Олійник Н. Гончарна школа. Коломия. Дзеркало Медіа. 2021. URL : https://dzerkalo.media/news/tsogorich-vipovnyuetsya-145-rokiv-z-chasu-stvorennya-u-kolomii-goncharnoi-shkoli-foto ÖBL. Wien, 1968. Bd. 4; Pamiętnik Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie 1854–1904. Kraków, 1905; Materiały do dziejów Akademii sztuk pięknych w Krakowie 1816–1895. Wrocław, 1959.

Л. Ганзенко

КРИЧЕВСЬКА-ЛІНДЕ
Галина Василівна

(7/20.01.1918, м. Київ – 4.04.2006, м. Каракас, Боліваріанська Республіка Венесуела) – архітекторка, живописиця, майстриня декор. мист-ва, мемуаристка. Членкиня Асоціації незалежних митців Венесуели. Донька В. Г. Кричевського та Є. Щербаківської (сестри В. і Д. Щербаківських), зведена сестра В. В. і М. В. Кричевських. У семирічному віці знялася в ролі Шевченкової сестри у к/ф «Малий Тарас» (1925–26, Одес. кінофабрика, режисер П. Чардинін, стрічка не збереглася). Навч. на архіт. ф-ті КХІ (1935–39) у В. Г. Кричевського. Під час нацистської окупації працювала у відділі сільського господарства та продовольства міської управи Києва (за іншими відомостями – Київ. агрономічного ін-ту). У 1943 виїхала з родиною до м. Львова, згодом – до Австрії, Франції. Від 1947 мешкала в Каракасі (Венесуела). Після смерті чоловіка працювала виконавчою асистенткою аташе з питань сільського господарства посольства США у Венесуелі (1961–81). Творчо працювала в галузі живопису й графіки (переважно в жанрі натюрморту та пейзажу, у техніці акварелі, рідше – олійній) та декор.-ужиткового мистецтва (вишивки, гобелени, кераміка). Твори експонувалися на вист. в Україні, Австрії, Франції, Венесуелі, зокрема, укр. митців у Києві та Львові (об. – 1943), щорічних салонах мистецтва Венесуели в Нац. музеї образотв. мистецтв у Каракасі (1950–59), салонах незалежних митців у Каракасі (1953–1954). Персон. виставки: Каракас (1964, 1968), м. Сан-Антоніо де Лос-Альтос (1997). У 2003–04 разом з донькою Оксаною Лінде де Очоа подарувала укр. музеям бл. 500 творів В. Г. Кричевського. Залишила спогади про дитячі роки, про батька, зокрема його роботу над стрічками «Тарас Шевченко» та «Малий Тарас», а також про дядька Д. Щербаківського (2004).

Тв.: «Краєвид» (1943, 1944, 1969, 1992), «Соняшники» (1946), «Куточок Парижа» (1947), «Іриси» (1947), «Настурції» (1949), «Натюрморт» (1947, 1953), образ «Покрова Богоматері» для укр. церкви Покрови Богоматері в Каракасі (1952), портрет В. Г. Кричевського (1952), «Папуги» (1957), «Квіти» (1983, 1984, 1996, 1997, 2001), «Букет» (1985), «Троянди» (1990); килими (1959–60, 1972, 1973, 1974); спогади «Bits of Memory» (2004).

Муз.: МУД, Музей мистецької родини Кричевських (підрозділ Нац. заповідника укр. гончарства; смт Опішня Полтав. обл.).

Літ.: Каталог мистецької виставки, 1943 / Укр. центр. комітет, Спілка праці укр. образотворчих мистців у Львові. Львів, 1943; Рубан-Кравченко В. В. Кричевські і українська художня культура XX століття. Василь Кричевський. Київ, 2004; Bits of Memory by Halyna V. Krychevska-Linde. Kyiv, 2004; Ходак І. Кричевська-Лінде Галина Василівна : некролог. *Студії мистецтвознавчі*. 2006. Чис. 3; Ferniuk H. Ukrainian Obituary: Halyna Krychevska-Linde, Artist and Daughter of Renowned Architect. *The Ukrainian Weekly*. 2006. 17 September; Ходак І. Людський заробіток. (Пам'ятне слово про Галину Кричевську-Лінде). *Українська академія мистецтва: дослідн. та наук.-метод. пр.* Київ, 2007. Вип. 14; Шевченківська енциклопедія : в 6 т. Київ, 2013. Т. 5; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 15; Галян Г. Розповіді про мистецьку родину Кричевських : культурологічні нариси. Полтава, 2016.

І. Ходак

КРИЧЕВСЬКИЙ
Василь Васильович

(18.03.1901, м. Харків – 16.06.1978, м. Маунтен-В'ю, Каліфорнія, США) – архітектор, живописець, графік. Син В. Г. Кричевського, брат М. Кричевського та Г. Кричевської-Лінде, чоловік О. Кричевської, батько К. Кричевської-Росандич. Закін. КХІ (1923; викл. В. Г. Кричевський). У 1923–26 викладав у КХПШ. Працював на Київ. та Одес. (1926–29) кіностудіях худ. фільмів. Оформив бл. 20 фільмів, зокрема к/ф «Земля» О. Довженка (Київ, 1930). Фільми: «Комсомольці» (у співавт.), «Село Веселе» (1929), «Контакт», «Шлях вільний» (1932) (у співавт.), «Мак цвіте» (1934) та ін. Упродовж 1941–43 – в окупованому німцями Києві. У 1943 брав участь у місцевих худ. виставках. Того-таки року виїхав з родиною до м. Львова, згодом – до м. Праги (нині ЧР), Австрії, Німеччини. Від 1949 – у США. 1952 – Почесний член ОМУА та учасник вист. об'єднання. Працював в царині декор. та станко-

вого живопису, графіки. Виконав розписи церкви Св. Володимира у м. Парижі, каплиці в будинку НТШ у м. Сарселі (об. – ФР). Автор образу Божої Матері – Світлої Оселі Вигнанців Бездомних, який він подарував укр. автокефальній церкві Св. Трійці на 21-й вул. у м. Нью-Йорку (США). Персон. виставки: Київ (1937), шт. Каліфорнія (США, 1970), Нью-Йорк (1971), м. Вашинґтон (1972), м. Філадельфія (1973; усі – США), м. Едмонтон (1976), м. Торонто (1972; об. – Канада).

Тв.: «Українське село» (1930-і), «Відпочинок на Дніпрі» (1936), «Село Великий Перевіз» (1939), «Лавра. Київ», «Хата над Пслом» (об. – 1943), «Гайдельберг» (1947), «Баварія» (1948), «Сан-Франциско» (1952); «Яхти в морі» (1960-і), «Сієрра Невада», «Гора св. Гелени», «Сан-Франциско», «Останні промені», «Сонце зайшло», «Рожева хмара», «Море», «Вечір на морі», «Синя гора» (усі – 1960–70-і), «Вечір над річкою» (1964); ін.

Муз.: МУД, Лебединський ХМ.

Літ.: Каталог виставки картин Василя Кричевського. Едмонтон, 1976; МУЁД. Київ, 1992; МУБД. Київ, 1997; Лебедєв Г. Повернення в Україну спадщини художників Кричевських. *КС*. 2000. № 6; Лопата П. Василь Кричевський-молодший. *ОМ*. 2001. № 3; Рубан-Кравченко В. В. Кричевські і українська художня культура XX століття : монографія : у 3 ч. Київ, 2004; Стельмащук Г. Українські митці у світі : матеріали до історії українського мистецтвава XX століття. Львів, 2013; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 15.

Г. Скляренко

КРИЧЕВСЬКИЙ
Василь Григорович

(31.12.1872 (12.01.1873), с. Ворожба, нині Лебединського р-ну Сум. обл. – 15.11.1952, м. Каракас, Венесуела, у 1975 прах перепоховано на цвинтарі Бавнд Брук, Джерсі, США) – архітектор, дизайнер, маляр, графік, мистець театру і кіно, педагог, науковець, публіцист. Доктор мистецтвознавства (1939), засл. діяч мист-в УРСР (1940). Навч. в Харків. технічному залізничному училищі (1885–89), відвідував публічні лекції в Харків. ун-ті (1889–91). Упродовж 1906–43 жив і працював переважно в м. Києві, від 1948 – у Каракасі (Венесуела). Архіт. освіту здобув у харків. архіт. майстернях С. Загоскіна, А. Шпіґеля, О. Бекетова. Як архітектор, **К.** упродовж 1900–10-х розвивав ідеї укр. архітектурного стилю, ґрунтованого на традиційних нар. формах. У 1920–30-х зосередив свої творчі пошуки на синтезі нар. форм та функціоналізму. У галузі дизайну інтер'єрів створив низку комплексних рішень у стилі сецесії та ар-деко з яскраво вираженими нац. мотивами, першим звернувся до цілісного оформлення музейно-експозиційних просторів. Як маляр, **К.** формувався під впливом харків. пейзажистів, зокрема, С. Васильківського, М. Ткаченка. Працював переважно в жанрі пейзажу та натюрморту, створював краєвиди Слобожанщини, Києва, Криму, ін. У малярстві приділяв увагу декор. стилізації мотиву, фактурі та колористиці. Був майстром живописного етюду. Як графік, **К.** працював у галузі книжкової обкладинки та ілюстрації. Розробив та використовував власні шрифтові гарнітури на основі давньоукраїнських зразків. Автор видавничих та поштових марок, екслібрисів. У 1918 розробив проєкти держ. знаків УНР: варіантів Держ. герба, печаток, банкнот, ін. У 1930–31 виконав серію акварельних краєвидів з образами-реконструкціями Києва різних епох. Розробляв мотиви орнаментів для вжиткового мистецтва, пізніше – самостійні орнаментні композиції. У галузі театру та кіно **К.** здійснив оформлення багатьох вистав та кінострічок, конструював та відтворював предметно-просторове середовище відповідних іст. періодів: інтер'єри та екстер'єри будівель, побутове начиння, костюми, ін. Як педагог, **К.** у 1917 став одним із засновників, професором УАМ. У 1918–19 – організатор, директор та викладач Миргородського керамічного ін-ту. Упродовж 1917–41 був професором та завідувачем кафедр у УАМ (згодом КІПМ, КХІ), Архітектурного ін-ту (1922–35, від 1930 – Київ. архітектурно-будівельний інститут), Одес. політехнікуму образотв. мист-в (1927). Викладав основи композиції, архіт. малювання, оздоблення осель, ужиткове мист-во, ін. У 1943–44 – ректор і професор Вищої образотворчої студії у м. Львові. У викладацькій діяльності провадив ідеї синтезу мист-в, творчого осмислення традиції. Як науковець, **К.** досліджував архітектуру та декор.-ужиткове мист-во України, керував етнографічними експедиціями, збирав і систематизував матеріали давнього та нар. мистецтва, робив ескізи реконструкцій утрачених пам'яток. У галузі іст. мист-ва був автором теоретичних та фактологічних розвідок, рецензій, оглядів, спогадів. Персон. виставки: Будинок архітектора (Київ, 1935), ДМУОМ (1940), м. Одеса (1940), Будинок письменників (Київ, 1941), м. Нью-Йорк (1953, 1962, 1973), м. Філадельфія (об. – США, 1974), НХМУ (2013).

Тв.: архітектура – проєкти: будівля губернського земства (1903–06, Полтава), будинок Івана Щітківського (1907–08, Київ, знищено 1985), школа імені Сергія Грушевського (фасад, 1909, Київ), прибутковий будинок Михайла Грушевського (фасад, 1908–10, Київ, знищено 1918), будинок клініки Миколи Стаховського (1913, Вінниця, перебудовано), будинок Володимира Чубука-Подільського, (1925, Переяслав, перебудовано), будинок «Роліт» (1929–34, у співавт. з Петром Костирком, Київ, реалізовано частково), меморіальний комплекс на могилі Тараса Шевченка (1929–39, у співавт. з П. Костирком, Канів, реалізовано зі змінами); проєкти намогильних пам'ятників: Миколи Гриценка (1901, м. Ментона, ФР), Михайла Коцюбинського (1928, м. Чернігів, знищено 1955), Данила Заболотного (нині с. Заболотне Вінниц. обл., 1930–32), Михайла Грушевського (1935, Київ), ін.; дизайн – проєк-

ти інтер'єрів: власної студії (1909, Київ), Меморіального музею Тараса Шевченка (1925–28, Київ), Історичної секції Всеукраїнської академії наук (1928–29, Київ, знищено 1932), ін.; графіка – «Харків. Гребля Квітки-Основ'яненка» (1899), «Кераміка на ярмарку» (1912), «[Квіти] сон» (1912), «Орнаментальна композиція для текстилю» (1920), «Екслібрис Сергія Маслова» (1927), «Екслібрис Дмитра Ревуцького» (1929), «Перша лаврська друкарня» (1930), ін.; обкладинки: «Михайло Грушевський. Історія України» (1912), «Данило Щербаківський. Українське мистецтво. Т. 2» (1918), «350 років українського друку» (1924), «Юрій Яновський. Майстер корабля» (1928), «Микола Бажан. Будівлі» (1929), «Українське малярство. Іван Труш» (1931), «Олекса Слісаренко. Поезії» (1933), «Український православний календар на 1952 рік» (1951), ін.; проєкти: Державного герба Української Народної Республіки (1918), Державної печатки (1918), видавничої марки ВКВС (1919), поштової марки «На пам'ятник М. Коцюбинському» (1928); живопис – «Ніч. Ханський палац у Бахчисараї» (1901), «Михайлівка» (1902), «Собор Успіння Богородиці в Лебедині» (1917), «Річка Псел у Ворожбі» (1921), «Пейзаж (Шпиченці)» (1923), «Крим. Алушта» (1924), «Брама Заборовського» (1928), «Вулиця Прорізна у Києві» (1929), «Гори поблизу Баку» (1931), «Сутінки на виноградниках Криму» (1937); «Село Великий Перевіз» (1939), «Київ. Труханів острів» (1943), «Натюрморт. Троянди» (1949), ін.; театр – «Богдан «Хмельницький» (1908, театр М. Садовського), «Тарас Бульба» (1909, театр М. Садовського), «Уріель Акоста» (1917, Нац. зразковий театр), ін.; кіно – «Тарас Шевченко» (1925–26), «Тарас Трясило» (1926–27), «Звенигора» (1927) (усі – Одес. кінофабрика), «Назар Стодоля» (1936–37, Одес. кіностудія), «Сорочинський ярмарок» (1937–38, Київ. кіностудія), ін.

Пр.: статті – «Про розуміння українського стилю» (1914), «Георгій Нарбут і Українська академія мистецтв» (1924), «Будинок, де жив Т. Шевченко» (1925), «Архітектура доби» (1928), ін.; монографія – «Українське народне мистецтво» (1939–41, у співавт. з Євгенією Кричевською, не видана).

Муз.: МКДУ, МТМКУ, МУД, НХМУ, НМЛ, ПКМ, ПГМ, СОХМ, УМНЙ, ХХМ, ШНЗ, ін.

Літ.: Сластионов А. Новый дом Полтавского губернского земства. *Археологическая летопись Южной России*. Київ, 1903. № 6; Чайка П. Будинок школи імені С. Грушевського. *Сяйво*. Київ, 1913. № 2; Таранушенко С. Василь Кричевський. *Життя й революція*. Київ, 1929. Кн. 1; Куниця К. Художнє оформлення будинку Історичної Секції при ВУАН у Києві. (За проєктом проф. В. Г. Кричевського). *Київські збірники* ВУАН. Київ, 1930. Вип. 1; Персональна виставка творів В. Г. Кричевського : каталог. Київ, 1940; Блакитний Є. Василь Григорович Кричевський. Нью-Йорк, 1963; Горняткевич Д. Василь Кричевський. Лондон, 1958; Кейван І. Василь Григорович Кричевський – творець українського національного стилю. Рим, 1968; Павловський В. Василь Григорович Кричевський. Життя і творчість. Нью-Йорк, 1974; Лебедєв Г. Визначний діяч українського мистецтва – Василь Кричевський. *ОМ*. 1993. № 2; Рубан-Кравченко В. Василь Кричевський. Київ, 2004; Василь Кричевський. Між авангардом і традицією : каталог. Київ, 2013; Василь Григорович Кричевський: хрестоматія : в 2 т. Харків, 2016–2020; Василь Кричевський: орнаментні композиції. Харків, 2023.

Д. Нікітін

КРИЧЕВСЬКИЙ Федір Григорович

(10.05.1879, м. Лебедин, нині Сум. обл. – 30.07.1947, с. Ірпінь, нині місто Бучанського р-ну Київ. обл.) – живописець, педагог. Член АРЧУ, УМО (1920-і), СХ України (один із його організаторів, 1938). Доктор мистецтвознавства (1939). Засл. діяч мист-в УРСР (1940). Навч. в МУЖСА (1896–1901) та ІАМ (1903–07, 1910; майстерня Ф. Рубо). У 1902 відвідав м. Лондон (нині СКВВПІ), у 1911 – Німеччину, Францію, Італію. Упродовж 1913–17 викладав у КХУ, з 1914 – директор, один із засновників та перший ректор УАМ (1917–22), професор, викладав у КХІ (1922–32, 1934–41) та ХХІ (1932–33). У 1933 разом із С. Меркуровим брав участь у Всесоюз. конкурсі на пам'ятники Т. Г. Шевченку для міст Харкова та Канева. Під час ІІ СВ залишився в окупованому Києві, у 1944 намагався виїхати з СРСР, був заарештований НКВД, відпущений, останні роки перебував під наглядом. Творчість **К.** поєднала в собі риси академізму, модерну та укр. худ. традицій.

Тв.: «Портрет жінці в хустці» (1906), «Портрет Лідії Старицької» (1906–07), «Портрет Віри Пушкової, натурниці Академії мистецтв» (1908), «Дама з віялом» (1908), «Портрет вірменського художника В. Ахікяна» (1908), «Портрет хлопчика» (1910), «Наречена» (1910), «Беатріче» (1911), «Три віки» (1913), «Портрет Г. Павлуцького» (1922–23), триптих «Життя» (1925–27), «Автопортрет у білому кожусі» (1926), «Свати» (1928), «Мати» (1929), «Пряха», «Довбуш» (1932), «Переможці Врангеля» (1934–1935), «Шахтарська любов» (1935), «Портрет Т. Шевченка» (1936), «Веселі доярки» (1937), цикл картин за мотивами поеми «Катерина» Т. Шевченка (1937–40).

Муз.: НХМУ, Сум.ХМ, НМТШ.

Літ.: Виставка творів заслуженого діяча мистецтв Української РСР Федора Григоровича Кричевського (1879–1947) : каталог. Київ, 1960; Логвин Г. Творчість Ф. Г. Кричевського. *Вітчизна*. 1961. № 2; Логвин Г. Федор Кричевський. *Творчество*. 1965. № 12; Мусієнко П. Творчество Ф. Г. Кричевского. *Искусство*. 1965. № 2; Мусієнко П. Федір Григорович Кричевський. Київ, 1966; Членова Л. Федор Кричевський. Москва, 1969; СХУ. Київ, 1973; Шевченківський словник. Київ, 1976. Т. 1; Блакитний Є. Федір Григорович Кричевський. *Нотатки з мистецтва*. Філядельфія, 1979. № 19; Федір Кричевський : альбом. Київ, 1980; Блакитний Є. Спотворений образ митця (Радянське мистецтвознавство про Федора Кричевського). *Сучасність*. Мюнхен, 1984. № 9; Архипенко М. (Шудря) Три пори року. *Соціалістична культура*. 1988. № 8; Рубан В. Кричевські і українська художня культура. Василь Кричевський. Київ, 2004; ХУЕД. Київ, 2006; Українська академія мистецтва. Спеціальний випуск. Професори НАОМА (1917–2007). Київ, 2008; Яценко С. Пам'яті майстра. *ОМ*. 2009. № 2; Стельмащук Г. Українські митці у світі : матеріали до історії українського мистецтва ХХ ст. Львів, 2013; ЕСУ. 2014. Т. 15; Народжені Україною. Київ, 2022.

Г. Скляренко

КРИШТОФ (KRZYSZTOF / CRISTOPHORUS)
(16 ст.) – маляр. Відомий за писемним джерелом. Працював у м. Львові. Згодом був «надвірним» малярем подільського воєводи Миколи Мелецького. Згадується під 1583.

Літ.: Mańkowski T. Lwowski cech malarzy w XVI i XVII w. Lwów, 1936; Gębarowicz M. Portret XVI–XVIII w. we Lwowie. Wrocław 1969; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст*. Київ, 1983; SAP. 1986. Т. 4.

Р. Забашта

КРИШТОФ
(17 ст.) – маляр. Згідно з писемним джерелом, у 1628 жив / перебував у м. Старому Самборі (нині Самбірського р-ну Львів. обл.).

Літ.: Horn M. Ruch budowlany w miastach ziemi przemyskiej i sanockiej w latach 1550–1650 na tle przesłanek urbanizacyjnych. Opole, 1968; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст*. Київ, 1983.

Р. Забашта

КРИШТОФ
(17 ст.) – маляр. Працював у м. Львові. Згадується під 1648 в писемному джерелі: акті люстрації запасів продуктів, зброї, куль, пороху, а також списку міщан, зобов'язаних до оборони міста.

Дж.: ЦДІАУ(Л). Ф. 52. Оп. 1. Спр. 46.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст*. Київ, 1983.

Р. Забашта

КРОНГАУЗ
Герман Ліпманович
(29.04.1917, м. Харків – 09.08. 2000, м. Тель-Авів, ДІ) – скульптор. Член СХ УРСР. У 1936–39 навч. на роббфаці (м. Москва, нині РФ), у 1939–49 – у МІПДМ (спеціальність художник декор. мист-ва, скульптор). У 1946–48 – договірні роботи в кооперативному т-ві «Росскульптор», у 1948–49 викладав худ. ремесло у ПТУ № 64 (Москва), у 1949–53 викладав у ЛДІПДМ. З 1953 – працівник ЛКСФ.

Тв.: скульптури Рабіндранат Тагор(1957),«Зминулого»(1960),«Ангола» (1962), «Каторжник» («Дума про волю») (1964), ін.

Дж.: Архів ЛНАМ. Ф. Р-1653. Оп. 2-ОС. Сп. 574.

Літ.: УРХ. Київ, 1972.

Г. Хорунжа, Т. Довгун

КРОСОВСЬКИЙ (KROSOWSKI) Мартин (Marcin)
(2 пол. / остан. чв. 17 – поч. / 1 чв. 18 ст.) – маляр. Працював у м. Жовкві на Львівщині (нині Львів. р-ну Львів. обл.). Згадується в писемному дж. під 1704. Разом із малярем Томою Комалевичем був свідком у судовому позові придворних малярів Костянтина Собеського, Андрія Андрушинського та Василя Петрановича проти Томи Осташевича за наклеп.

Дж.: НБ ЛНУ.

Літ.: Свєнціцька В. Словник жовківських майстрів живопису та різьби. *УМ*. Київ, 1967. Вип. 1; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст*. Київ, 1983; SAP. 1986. Т. 4.

Р. Забашта

КРОШЕЧКІН-КРОШИЦЬКИЙ Михайло Потапович
(1870, м. Севастополь, нині АР Крим – 1935, там само) – живописець. Член Севастопольської асоціації художників Росії (1923–31, член-засновник, перший голова). Початкову худ. освіту здобув в Харків. школі малювання та живопису. Навч. в ІАМ (1900–06). З початку 1900-х жив і працював у м. Харкові. Мав власне вид-во листівок. Учасник ТПХВ (1902), Гуртка харків. художників (1900–08), Санкт-Петербурзького т-ва художників (1904–12), один із засновників Т-ва харків. художників (1905–18), як представник якого брав участь у роботі Всерос. з'їзду художників у Санкт-Петербурзі в 1911–12. Від 1921 – у Севастополі. Викладав у навчальних закладах Харкова та Севастополя, в ізостудії при Будинку офіцерів Севастополя. Жанрист, пейзажист, автор картин на іст.-революційні теми. Брав участь у вист. «Мистецтво радянського Криму» (Москва, нині РФ, 1935) та ін.

Тв.: «Кримська татарка», «Циганська слобідка», «Сушка вітрил. Балаклава» (1928).

Муз.: СХМ.

Літ.: Титарь В. Пути развития художественного творчества на Слобожанщине в начале XX века. *Харківський історичний альманах*. Харків, 2002. № 2; Російський та український живопис XVIII – початку XX століття : каталог колекції. Севастопольський художній музей ім. М. П. Крошицького. 2007.

Г. Скляренко

КРОШЕЧКІН-КРОШИЦЬКИЙ Михайло Павлович –
див. **КРОШИЦЬКИЙ / КРОШЕЧКІН-КРОШИЦЬКИЙ Михайло Павлович**

КРОШИЦЬКИЙ / КРОШЕЧКІН-КРОШИЦЬКИЙ Михайло Павлович
(16/17.11.1894, м. Севастополь, нині АР Крим – 04.04.1972, м. Москва, РФ) – живописець, мистецтвознавець, педагог. Засл. діяч мист-в УРСР (1956). Член-засновник Севастопольської асоціації художників (1923–29). Член НСХУ (1937, 1948–51 – голова Кримської СХ). Упродовж 1914–18 – вільний слухач ВХУ АМ (викл.: І. Творожников, В. Бєляєв, Г. Залеман, В. Маковський). У 1920 керував пролетарською ізостудією при Курському відділі нар. освіти, 1925–30 – ізостудією в Севастополі; від 1948 – у СмХУ: директор (1949–50), викладач студії СА України (1953–67). Працював у СКГ (нині СХМ): н. с. (1927–29), директор (1939–58); під час ІІ СВ керував евакуацією її худ. цінностей до м. Томська (РФ). Протягом 1929–32 – заступник директора АДППМЗ; 1932–34 –

худ. редактор вид-ва «Комуна» (м. Воронеж, нині РФ); 1934–39 – один із засновників і директор Воронезького обл. ХМ; 1947–56 – директор СмХМ (об'єднані колекції СмХМ і СХМ). Як мистець створював реалістичні портрети, пейзажі (зокрема марини), сюжетні композиції. Учасник вист. від 1914. Від 1991 ім'я **К.** носить СХМ, від 1992 – вулиця в Севастополі.

Пр.: Ценности картинной галереи. *Маяк коммуны.* 1940. 8 августа.

Тв.: «Цвіте бузок», «Бузок» (об. – 1900-і), «З недавнього минулого» (1923), «Берег біля Херсонеса» (1924), «Повстання на броненосці «Потьомкін» (1927), «Два покоління», «Рибалки-колгоспники» (об. – 1929), «В. Ленін на Другому селянському з'їзді» (1934), «Художник Я. Бірзгал» (1946), «Герой Радянського Союзу С. Семенюк» (1947), «Гурзуф» (1951), «Мертва хвиля» (1953), «Весна», «Художник М. Щеглов» (об. – 1954), «Захід сонця 12 травня 1944 року. Розгром фашистів під Севастополем», «Штормить» (об. – 1970).

Муз.: СмХМ, СХМ.

Літ.: СХУ. Київ, 1973; Воронежский областной музей изобразительных искусств. Москва, 1984; МУЕД. Київ, 1992; МУБД. Київ, 1997; Бендюкова Н. М. П. Крошицкий и Севастопольский художественный музей. *Крымский архив.* 1997. № 3; Произведения севастопольских художников. 1884–2006 : альбом. Симферополь, 2006; ХУЕД. Київ, 2006; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 15; Исаева Л. Михаил Павлович Крошицкий в Томске. 1943–1945 годы. *Музей и война: судьба людей, коллекций, зданий :* сб. докладов всероссийской научно-практической конференции 4–6 апреля 2016 года. Екатеринбург, 2016; Сомов Л. Дорогой стоика, или Опасный фарватер Михаила Крошицкого. *Слава Севастополя.* 2019. 16 ноября.

О. Ламонова

КРУЖКОВ
Ілля Маркович

(22.09.1909, м. Умань, нині центр району Черкас. обл. – 09.01.1974, м. Київ) – живописець, графік. Засл. діяч мист-в УРСР (1969). Учасник ІІ СВ. Закін. ХХІ (1934, викл.: Б. Косарев, Д. Овчаренко, О. Хвостенко-Хвостов) та КХІ (1950, викл.: С. Григор'єв, К. Єлева, Ф. Кричевський). Автор політичних плакатів, кінопалкатів. З 1937 учасник вист. У 1963–73 – працював у вид-ві «Укрреклампфільм».

Тв.: живопис – «Старий», «Літній день», «Молотьба» (усі – 1940), «Весна» (1974); серія фронтових малюнків (1943–45); плакати – «Вперед, хоробрі нащадки Богдана» (І вражою злою кров'ю волю окропіте)» (1943), «На Захід путь! Настав розплати час! Для ворога нема пощади в нас!» (1944), «Татусю, врятуй!» (1945), «Матері світу! Будьте в авангарді боротьби за мир! Борітеся проти паліїв війни!» (1950), «Пишаюся тобою, батьку!» (1965), «Герой Радянського Союзу Зоя Космодем'янська» (1966); кіноплакат «Анничка» (1969).

Муз.: НХМУ, НМЛ, ЗкОХМ.

Літ.: СХУ. Київ, 1973; МУБД. Київ, 1997; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 15.

Г. Скляренко

КРУК (KRUK)
Григорій Якович / Григір (Gregor)

(30.10.1911, с. Братишів, нині Тлумацького р-ну Івано-Франків. обл. – 5.12.1988, м. Мюнхен, ФРН) – скульптор, графік. Народився в родині спадкового гончаря Якова Крука. Відвідував місцеву чотирирічну утраквістичну (двомовну) школу, ще один рік навч. в містечку Нижнів (нині село Івано-Франків. р-ну Івано-Франків. обл.). У 1925 вступив до Крайової школи деревного промислу в м. Станіславові (нині Івано-Франківськ), яку 1926 перейменовано на Держ. деревообробну школу. Завершивши навчальний курс з різьбярства і столярної справи, у віці 16 років **К.** поїхав до м. Львова, де записався до Держ. пром. школи (1927). Однак невдовзі його відрахували «за відсутністю таланту». Натомість **К.** поступив до майстерні братів Коверків, які залучили його до різьблення іконостаса для каплиці Духовної семінарії у Львові. **К.** також практикував виготовлення меблів. У Львові 1930 перейшов у майстерню скульптора С. Литвиненка. **К.** прагнув продовжити навчання в КАМ. У віці 19 років став студентом класу скульптури цього вишу (викл.: К. Лящка, К. Дуніковський). Активно долучався до культурного життя українців, познайомився з професором Ягеллонського ун-ту Б. Лепким, головою Т-ва «Просвіта» у м. Кракові (нині РП), також з проф. В. Кубійовичем та І. Зілинським. Вступив до студентського мистецького гуртка «Зарево» (1933), члени якого проводили щорічні вист. у приміщенні «Просвіти» (1934–35). За рекомендацією Б. Лепкого він отримав замовлення на оформлення вівтаря і Розп'яття для греко-католицької церкви Св. Норберта в Кракові. Цей заробіток дав змогу продовжувати навчання й закінчити КАМ з відзнакою (1934). Проф. Б. Лепкий порадив йому продовжити навчання в м. Берліні (нині ФРН), написав рекомендаційний лист І. Мірчуку, директору УНІ в Берліні з проханням підтримати обдарованого українця (1937). Коли **К.** прибув до Берліна, то дізнався, що УНІ не надає стипендії художникам. Йому дозволили залишитися в студентському гуртожитку лише на два тижні, які він використав для ознайомлення з музеями. Після побаченого мріяв про навчання в Берліні. Записався вільним слухачем до АМ(Б) в клас скульптури до проф. А. Фоке (A. Vocke), який, помітивши здібності студента, виклопотав для нього стипендію. У 1939 **К.** відвідав Братишів, востаннє зустрівся з батьками. З початком ІІ СВ він отримав дозвіл залишитися в Берліні та продовжити навчання у класі проф. А. Брекера (A. Breker). У 1940 закін. АМ(Б); став учасником академічної вист. в 1942. У цей період працює над пам'ятником «Запорожці над Дніпром»; розробляє тему трагедії українців, що опинилися на чужині. Уникаючи мобілізації до німецького війська, **К.** часто переїжджає з місця на місце. Перед кінцем

війни отримав дозвіл від Брекера працювати в його майстерні в м. Вріцені, земля Бранденбург. Невдовзі переїхав до проф. Й. Торака в м. Бальдхамі (поблизу м. Мюнхена). У 1945 **К.** оселився в Мюнхені – найбільшому мистецькому центрі Німеччини. У цей час він викладає пластику та малювання в центрах допомоги потерпілим у ІІ СВ. Там в одному з таборів для депортованих українців зустрів свого брата Івана з родиною, після смерті якого в 1952 взяв на себе турботу про його сина. На північній околиці Мюнхена в районі Швабінгу, який називали німецьким Монмартром, **К.** знайшов зручні для роботи майстерні на вул. Елізабетштрассе (Elisabethstraße, 13): одну – на подвір'ї, другу (велику і світлу) – на четвертому поверсі вцілілого після бомбування будинку. У 1947 **К.** отримав стипендію від єпископа Івана (Бучко). На ці гроші впродовж шести місяців подорожував Європою. Розпочав серію персон. вист., показавши в Мюнхені 17 скульптур (1952). Разом із С. Борачком повезли роботи в м. Париж (ФР), де проф. О. Шульгін, на той час співредактор тижневика «Тризуб», допоміг організувати їхню спільну вист. в галереї Сімон Баденіє (Simone Badinier). До цієї вист. був виданий ілюстрований каталог зі вступним словом Ж. Кассу (J. Cassou), куратора з НМСМ(П). У 1954 за ініціативою О. Шульгина в Парижі в приміщенні Міністерства закордонних справ Франції було влаштовано другу вист. творів **К.** та Борачка. У Парижі відбулося знайомство з О. Грищенком та М. Глущенком. У 1956 **К.** відвідав Нідерланди та Бельгію. У м. Брюсселі (Бельгія) на Всесвітній вист. 1958 він показав твір «Сирітка» та проєкт пам'ятника Т. Шевченку для м. Вінніпега (Канада). У 1961 його твори експонувалися в м. Нью-Йорку та м. Філадельфії (об. – США), потім – у м. Відні (нині РА). У 1963 їде до м. Рима (ІтР) для виконання портрета митрополита Йосипа Сліпого, нещодавно звільненого з ГУЛАГу. Пізніше митрополит влаштував для **К.** аудієнцію в Папи Павла VI. За римські портрети Йосипа Сліпого та Папи Павла VI скульптор отримав диплом і медаль Ватикана (1964). У 1968 на запрошення Йосипа Сліпого **К.** знову їде до Рима. Виконує фігури двох левів для пілонів брами церкви Св. Софії – нац. укр. осередку в Римі на вул. Віа Боччеа (Via Boccea), 478; створює статуетку «Анна Ярославна – королева Франції», портрети Патріарха Афінагора І та Лева Василя Смішка (усі – 1968–69). У 1985 через погіршення стану здоров'я скульптор залишає мюнхенські майстерні та переїжджає в будинок для літніх людей на вул. Ефф-нерштрассе (Effnerstraße), 76. Там він мав невелике ательє, де працював над погруддям Володимиру Великому. У 1985 ШБіА при СУБ у Лондоні придбала 47 робіт **К.** з метою уберегти його творчий спадок від розпорошення. У музеї м. Бредфорда (Лондон) упродовж 29.09.1986 – 4.01.1987 відбулася остання прижиттєва вист. (46 скульптур і 45 рисунків). **К.** створив свій неповторний стиль на основі традиції європейських мистецьких шкіл, які він переосмислив у руслі укр. нац. світосприйняття. Твори майстра здебільшого експресіоністичні, що виявляється в їхній особливій емоційній наповненості, внутрішній динаміці та неповторних образних узагальненнях. Твори скульптора експонувалися на вист. у Мюнхені (1946, 1947, 1952, 1960, 1963, 1969). Персон. вист. проходили в багатьох містах Європи – Парижі, Единбурзі (1954), Лондоні (1954, 1987, об. – СКВБПІ), Бонні (ФРН, 1955), Римі (1957), Відні (1962), Берліні (1963), Мерано (ІтР, 1968), Бад-Вільдбаді (ФРН, 1968), Дубровнику (нині Хорватія, 1970), Генті (Бельгія, 1971), Кіхлеї (1986); США – Нью-Йорку та Філадельфії (об. – 1961); Канади – Торонто (1964). Похований на укр. некрополі при цвинтарі Вальдфрідгоф у Мюнхені. У 2011 відкрито Музей **К.** на площі його імені в м. Кеніґсбрунні (ФРН). На батьківщині скульптора (в с. Братишів) встановлено бронзовий пам'ятник (автор – В. Довбенюк, 2011).

Тв.: станкова скульптура – «Оголена» (1930), «Родина біженців», «Селянин», «Селянка», «Голівка хлопчика» (усі – 1938), «Голова боксера» (1940), «Жіночий портрет» (1941), «Мати з дитям» (1944), «Селяни перед розстрілом у Станіславі» (1945), «Дівчина в русі», «Селянин», «Скитальники», «Туга», «Дитина біженців» (усі – 1954), «Сирітка» (1958), «Наймичка» (1960), «Селянка перед судом» (1972), «Жінка, що сидить», «Жінка навшпиньках», «Жінка, що схилилася» (усі – 1964), «Жінка, що лежить» (1967), «Анна Ярославна», «Монах» (об. – 1968); «Галичанка» (1973), «Танцюристка» (1975), портрети: «В. Липинський»; «В. Залозецький» (об. – 1960-і), «Йосип Сліпий», «Папа Павло VI» (об. – 1963), «Патріарх Афінагор І», «Лікар Лев-Василь Смішко» (1968–69); монументальна скульптура – проєкти пам'ятників: «Запорожці над Дніпром», «Пам'ятник українським матерям, діти яких загинули у ході більшовицьких репресій», «Мученикам львівських в'язниць» (усі – 1942), «Борцям під Крутами», Т. Шевченку для Вінніпега (1958), «Українським біженцям у таборі Ґмюнд, 1915–1918» (1964, Цвинтар біженців, Ґмюнд, нині РА), проєкт статуї Богоматері Ла Салетт для церкви в Римі (1964, перша премія), фігури двох левів (1968 пілони брами церкви Св. Софії в Римі). погруддя князя Володимира Великого(1980-і); статуя «Селянин» (Львів, НМЛ).

Муз.: НМЛ, ЛНГМ, НХМУ, УВУ, ШБіА при СБУ, БМ, Галерея Stenzel (Мюнхен), НМСМ(П), Музей сучасного мистецтва в Дубровнику, Східнонімецький музей у Регенсбурзі, Приватні збірки Л. Ергарда, Г. Любке, В. Брандта.

Літ.: Гординський С. Крук, Мухин, Павлось: три українських різьбяри. Мюнхен, 1947; Крук Г. З молодих років у Станиславові. Альманах Станіславівської землі. Нью-Йорк ; Торонто ; Мюнхен, 1975. Т. 1; Спомин про Григора Крука. *Книга творчості українських митців поза*

Батьківщиною. Філадельфія, 1981. Ч. 1; Стебельський Б. Григорій Крук. Альманах Станиславівської землі. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1985. Т. 2; Кишакевич-Качалуба Х., Попович В. Українська тематика в творах Григора Крука. *Нотатки з мистецтва (Філадельфія).* 1986. № 26; Даревич Д. Григорій Крук – співець селянської долі. *Сучасність.* 1987. № 7/8; Даревич Д. З нагоди виставки скульптур Григорія Крука в Англії. *Визвольний шлях.* 1987. № 8/9; Качуровський І. Григор Крук, скульптор, якого не знають на Україні. *Україна.* 1990. № 1; Попович В. Григорій Крук. *Сучасність.* 1990. № 6; МУЕД. Київ, 1992; Вільний О. Григорій Крук – другий після Олександра Архипенка. *ОМ.* 1992. № 3; Яців І. Григір Крук: проекція на час, режими і свободи. *Просвіта.* 1993. № 12; Григорій Крук та європейська пластика середини XX століття : матеріали міжнар. наук. конф., Івано-Франківськ, 3–5 грудня 1992 / ред. О. Федорук. Київ, 1995; Гентош О. Мистецтво Григорія Крука повертається у Львів. *Вісник Львівської академії мистецтв.* 1998. Вип. 9; Стебельський Б. Григорій Крук. *ОМ.* 2002. № 3; Абліцов В. Галактика «Україна». Українська діаспора: видатні постаті. Київ, 2007; ЕІУ : у 10 т. 2009. Т. 5; Іванченко Н. Покутські мадонни Григорія Крука. *Музеї України.* 2010. № 1; Пекарська Л. Знаменитий і невідомий Григорій Крук. *Art Ukraine.* Київ, 2010. № 2; Чмелик І. Українська тематика у пластиці Григорія Крука. *Українознавчі студії.* 2010–2011. № 11–12; Вовк М. В., Гнатюк М. В. Скульптор Григорій Крук. Нарис життя і творчості. Івано-Франківськ, 2011; Українські митці у світі. Матеріали до історії українського мистецтва XX ст. / авт.-упоряд. Г. Г. Стельмащук. Львів, 2013; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 14; Новоженець Г. Образотворче мистецтво української діаспори 1940–1970 років: поліваріантність художнього досвіду. Львів, 2015; Gregor Kruk. Leben und Werk / Mit einer Biographie von Theo Reim und einem Essay von Dr. V.-G. Probst : 2 Bänden. München, 1988.

Л. Ганзенко, Г. Хорунжа

КРУЛИЦЬКИЙ (KRULICKI) Іван (Ioan)

(2 пол. / остан. чв. 17 – поч. 18 ст.) – маляр. Працював у містечку Риботичі на Надсянні (нині село Перемишльського пов. Підкарпат. воєвод., РП). Відомий за підписним і датованим твором: образами іконостаса церкви Преображення Господнього с. Чертіж на Лемківщині (нині Саноцького пов. Підкарпат. воєвод., РП). На думку П. Жолтовського, подібні за характером живопису фрагменти іконостаса 1698 походять із с. Устиянова / Устянова на Бойківщині (нині Бещадського пов. Підкарпатської обл., РП).

Тв.: намісний образ «Христос-Пантократор» іконостаса церкви Преображення Господнього с. Чертіж (нині Львів. обл.), авторський підпис: «Року бжія αψα [1701] мсца августа дня α [1] / ωαѧ Круліцки маляр риботіцки».

Муз.: MBLS.

Літ.: Kurpik W. Sygnowany ikonostas szkoły rybotyckiej. Materiały muzeum budownictwa ludowego w Sanoku. Sanok, 1968. N 7; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983; SAP. 1986. Т. 4; Косів Р. Риботицький осередок церковного мистецтва 1670–1760-х років. Львів, 2019; Думан Т. Риботицьке бароко. Дрогобич, 2024.

Р. Забашта

КРУПСЬКИЙ Іван Йосипович

(14.10.1922, с. Малоолександрівка, нині Кам'янського р-ну Дніпр. обл. – 03.08.2003, м. Київ) – графік. Член НСХУ (1958). Учасник ІІ СВ. У 1943 закін. Пензенське ХУ (нині РФ; викл. І. Горюшкін-Сорокопудов), у 1952 – КХІ (викл. В. Касіян). Автор графічних серій у різних техніках (літографія, акварель) і жанрах (переважно індустріальний пейзаж); також створював плакати. Учасник вист. від 1951, зокрема зарубіж. від 1965.

Тв.: «Будинок, де проходила Перша конференція київських комсомольців» (1958); серії – «Дніпродзержинськ» (1960), «Київ соціалістичний» (1961), «Донбас» (1964); «Собор навесні», «Осіння блакить», «Зима», «Осінь», «Садовий цвіт», «Весна у селі» (усі – 1980–90-і); плакат «Все готове – хоч завтра в поле» (1950).

Літ.: Турченко Ю. Український естамп. Київ, 1964; УРХ. Київ, 1972; ІУМ : в 5 т. Київ, 2007. Т. 5; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 15.

О. Ламонова

КРУЧАКОВ Самуїл Абрамович

(19.05.1905, м. Маріуполь – 06.02.1969, м. Київ) – живописець. Член АХЧУ (1928–1929). Член СХ СРСР (1941–1960, від 1964), СХ Узбекистану (1944). Початкову худ. освіту отримав у Маріупольській пром.-технічній школі. У 1928–30 займався на худ. курсах АХЧУ. У 1934 закін. ХХІ, де навч. в Б. Косарєва. Упродовж 1938–1941 співробітничав з М. Нестеровым. Працював у царині сюжетної картини та пейзажу. Твори позначені рисами соціалістичного реалізму. З 1935 брав участь у виставках. Персон. виставки – Київ (2002, 2006).

Тв.: «Тарас Шевченко в казармі» (1939, у співавт. з І. Літинським; 1967), «Тарас Шевченко, Михайло Щепкін і Василь Жуковський» (1940), «Туман над Дніпром» (1947), «Перехід Сидора Ковпака через Дніпро» (1950), «Човни. Київський літній вокзал», «Будиночок у Ворзелі» (об. – 1950-і), «Міський пейзаж» (серед. 1950-х), «Сутінки» (1956), «Зима 1944–1945 років» (поч. 1960-х), «Літній день», «Гладіолуси» (об. – 1964), «Натюрморт із динею» (1965), «Лісова стежина» (1969).

Муз.: НМТШ.

Літ.: СХУ. Київ, 1973; Шевченківський словник. Київ, 1976. Т. 1; ХУЕД. Київ, 2006; ЕСУ, 2014. Т. 15.

Г. Скляренко

КРУШАНОВСЬКИЙ (KRUSZANOWSKI) Ян (Jan)

(? – перед 22.07.1772, м. Львів) – різьбяр (сницар). Поляк за походженням. Збереглися відомості лише про кілька останніх років життя і творчості майстра. За часів архієпископа Вацлава Сераковського (1760–80) був залучений до оздоблення міської латинської катедри Львова. Згідно з текстами однієї з укладених угод, упродовж 1769 мав виконати орнаменти для пі-

лястр і опор (філарів) інтер'єру будови. У 19.04.1771 **К.** узяв на себе зобов'язання за два місяці виконати орнаментальне різьблення (мотиви: фестони, вазони, церковні інсигнії, військові трофеї тощо) до почесних місць-сидінь (stallum). За роботу мав отримати 40 червоних золотих. 22.01.1771 радський уряд міста зобов'язав майстра (разом зі львів. сницарями Л. Паславським та Шатурським) приєднатися до львівського мулярського цеху. 20.06.1771 отримав замовлення на виготовлення з каменю чотирьох вазонів та фігур свв. Ігнатія Лойоли та Франциска Ксаверія для фасаду костелу Св. Ігнатія оо. єзуїтів у м. Перемишлі (нині Підкарпат. воєвод., РП). 1.09.1771 майстер уклав нову угоду з префектами фабрики щодо виконання для тієї-таки римокатолицької катедри Львова різьбленої з дерева (і золоченої) орнаментації пілонів (аналогічної попередній орнаментації в пресбітерію храму). За роботу мав отримати 64 золотих. (У лютому наступного року за виконану роботу йому сплатили 20 золотих). Того-таки 1771 **К.** уклав угоду з економом Зелінським на перебудову кам'яниці Жевуських у Львові (пл. Ринок, 3). Упродовж майже семи місяців 1772 він продовжував працювати над виконанням останнього контракту разом, імовірно, з підмайстром Францішком Олендзьким. Смерть перешкодила завершенню цього замовлення. Оплату за виконану роботу в 1772 отримав лише Ф. Олендзький, який працював і в 1773 (згодом він одружився на вдові **К.**). Натомість префекти фабрики міської катедри 22.07.1772 сплатили 14 червоних золотих вдові майстра (за виконаний її покійним чоловіком обсяг робіт).

Тв.: різьблення і рельєф – фігуративні й декоративні зображення на Stallum для каноніків (1771, римо-католицька катедра Успіння Пресвятої Діви Марії, Львів); кругла скульптура – фігури св. Ігнатія Лойоли та св. Франциска Ксаверія (1771–1772, костел Св. Ігнатія оо. єзуїтів – нині архікатедральний собор Св. Івана Хрестителя УГКЦ, м. Перемишль, РП).

Літ.: Bostel F. Przyczynek do dziejów restauracji katedry lwowskej w XVIII w. *SKHS*. 1905. VII; Mańkowski T. Przeistoczenie katedry za arcybiskupa Sierakowskiego i ówcześni rzeźbiarze lwowskego. *STNL*. 1935. XV. Zezs. 2; Mańkowski T. Lwowska rzeźba rokokowa. Lwów, 1937; SAP. 1975. T. IV; Frazik J. T. Zarys dziejów sztuki Przemyśla. Rzeźba. *Tysiąc lat Przemyśla*. Rzeszów, 1976; Wujcyk W. Wiadomości o życiu i twórczości Franciszka Olędzkiego. *Sztuka Kresów Wschodnich : materiały sesji naukowe*. Kraków, 1998. T. 3; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта, Б. Шенгера

КРЩОНОВИЧ (KRZCZONOWICZ / KRSZCZONOWICZ / KRSZONOWICZ / KRZCZANOWICZ / CHRZCZONOWICZ) Лаврентій (Wawrzyniec / Laurenty)

(бл. 1650 – 1704, м. Чернігів) – церковно-релігійний діяч, письменник, видавець, гравер. Походження достеменно невідоме. За версіями різних дослідників, **К.** міг мати польське, укр. чи білоруське коріння. До серед. 1670-х перебував у м. Вільні (нині м. Вільнюс ЛитР), де навч. в єзуїтській академії та опановував мист-во гравірування, перебуваючи в середовищі талановитих майстрів: Олександра і Леона Тарасевичів та Івана Щирського. Згідно з деякими припущеннями, **К.** здобував освіту також у Києво-Могилянській колегії. У Вільні майстер виконав кілька мідеритів: панораму (у двох варіантах) битви під Хотином 11.11.1673 та форту до видання панегірика на честь Бонавентури Мадалінського «Area Triplex Martis, Palladis, Virtvtis gentilitiis...» (Вільно, 1674) (об. 1674). У серед. 1670-х **К.** переїхав до Чернігова, де в цей час діяв культурно-інтелектуальний осередок, який організовував архієпископ Л. Баранович (з ініціативи останнього в 1674 було засновано й друкарню, яка спочатку функціонувала в м. Новгороді-Сіверському, а від 1679 – у Чернігові при Троїцько-Іллінському монастирі). Тут **К.** розпочав своє духовне служіння: прийняв чернечий постриг в Архієрейській катедрі, пізніше отримав титул архідиякона, у 1684 був обраний ігуменом, а в 1697 – висвячений на архімандрита Троїцько-Іллінського монастиря. **К.** брав активну участь у діяльності місцевої друкарні, передусім як письменник і видавець, але також як гравер. Щоправда, жодна з гравюр чернігів. періоду не містить підпису майстра. Авторство визначається на підставі тотожності чи подібності їхніх стилістичних рис та технічних прийомів до відповідних характеристик названих віленських мідеритів. **К.** вважається автором гравюри на міді «Іллінська Богородиця», що, імовірно, мала вийти друком у вигляді окремих відбитків-листівок, але в кінцевому підсумку увійшла (як ілюстрація) до публікацій Л. Барановича «Księga Rodzaju» (Новгород-Сіверський, 1676) та «Notiy Piec Ran Chrystvsowych Pięć…» (Чернігів, 1680). Майстрові приписують авторство й зображення алегоричної сцени «Veni, vidi, vici», представленого в «Notiy Piec Ran Chrystvsowych Pięć…». У співпраці з І. Щирським **К.,** найімовірніше, працював і над оздобленням своїх власних літературних творів: панегірика «Redivivus Phoenix... Lazarus Baranowicz...» (Чернігів, бл. 1683) та підручника риторики «Illias Oratoria Sive brevissima summa Rhetoricæ…» (Чернігів, 1698).

Пр.: Redivivus Phoenix Illustrissimus ac Reverendissimus Pater Lazarus Baranowicz… [Чернігів, 1683]; Присвята Лазарю Барановичу та Передмова до читача у книзі *Тріодь цвітна* (Чернігів, 1685); Przedmowa do czytelnika у книзі *Modlitwy dzienne i nocne* [Czernihów], 1689; Dedicacia

Iaśnie Wielmoznemu iego Mośći Panu Ianowi Mazepie Hetmánowi Woysk Ich Carskiey Mśći Záporoskich у публікації *Киотъ Среброкованный…* [Чернігів, 1695]; Присвята Петру І у книзі Д. Ростовський. *Руно орошенное* (Чернігів, 1696); Присвята Іванові Обідовському в книзі *Треакафистный молитвослов* (Чернігів, 1697); Illias Oratoria Sive brevissima summa Rhetoricæ… [Чернігів], 1698; Присвята Іванові Мазепі в книзі *Полуустав* (Чернігів, 1703).

Тв.: мідерити: «Expeditio Chocimensis peracta die S: Martini Epi[scopi]: A: 1673. 11. Noue[m]bris» (1674; твір відомий у двох варіантах: два примірники першого зберігаються у НМВ та Університетській б-ці м. Вільнюса, ЛитР; другий, який відрізняється фрагментом зображення у лівій верхній частині композиції, зберігається у Ґданській б-ці ПАН); форта до панегірика на честь Бонавентури Мадалінського «Area Triplex Martis, Palladis, Virtvtis gentilitiis... Bonaventvrae de Niedzielsko Madalinski...» (Вільно, 1674); «Чернігівська Іллінська Богородиця», видрукована в публікаціях Л. Барановича «Księga Rodzaju» (Новгород-Сіверський, 1676) та «Notiy Piec Ran Chrystvsowych Pięć…» (Чернігів, 1680); алегорична сцена «Veni, vidi, vici» у книзі Л. Барановича «Notiy Piec Ran Chrystvsowych Pięć…» (Чернігів, 1680); у співавт. з І. Щирським: алегоричні заставки до книги «Redivivus Phoenix... Lazarus Baranowicz...» [Чернігів, бл. 1683]; іл. до книги «Illias Oratoria Sive brevissima summa Rhetoricæ…» (Чернігів, 1698).

Муз., б-ки: НМВ, Університетська б-ка у Вільнюсі (ЛитР), Ґданська б-ка ПАН (РП).

Літ.: Маслов С. «Ilias oratoria» Лаврентія Крщоновича. Чернігів, 1698. *Етюди з історії стародруків*. Київ, 1925. IX–X; Попов П. Панегірик Крщоновича Лазарю Барановичу – невідоме чернігівське видання 80-х років XVII ст. *Ювілейний збірник на пошану академіка Д. Багалія*. Київ, 1927; Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Київ, 1926; Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Дод. І. Київ, 1927; Каменева Т. Черниговская типография, ее деятельность и издания. *Труды Государственной… библиотеки СССР…*. Москва, 1959. Т. 3; Українські письменники. Біобібліографічний словник. 1960. Т. 1; СХУ. 1973; Степовик Д. Олександр Тарасевич. Становлення української школи гравюри на металі. Київ, 1975; Gębarowicz M. Wawrzyniec-Laurenty Krzczonowicz, nieznany sztycharz drugiej połowy XVII wieku. *Folia Historiae Artium*. 1981. T. XVII; Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Львів, 1981. Кн. 1 (1574–1700). 1984. Кн. 2. Ч. 1 (1701–1764); SAP. 1986. T. 4; Deluga W. Grafika z kręgu Ławry Pieczarskiej i Akademii Mohylańskiej XVII i XVIII wieku. Kraków, 2003; Борисенко К. Творчість Лаврентія Крщоновича в контексті українського бароко мазепинської доби. *Збірник Харківського історико-філологічного товариства*. Харків, 2006. Т. 12; Talbierska J. Grafika XVII wieku w Polsce. Funkcje, ośrodki, artyści, dzieła. Warszawa, 2011; Адруг А. Графіка Чернігова другої половини XVII – початку XVIII ст. Чернігів, 2017; Циганок О. Про жанрові особливості твору Лаврентія Крщоновича «Кіот срібнокований» (1695). *Сіверянський літопис*. 2017. № 6; Самойленко Г. Поет і художник XVII ст. Лаврентій Крщонович. *Література та культура Полісся*. 2023. Вип. 109.

О. Ткачук

КРЮГЕР-ПРАХОВА
Анна Авґустівна

(07.08.1876, м. Сквира, нині Білоцерківського р-ну Київ. обл. – 29.09.1962, м. Київ) – живописець графік, художниця декор.-вжиткового мистецтва, педагог. Членкиня СХУ (1937). Навч. у КРШ в М. Мурашка, Академії Делеклюза в м. Парижі (ФР, 1899), закін. ІАМ (1906; майстерня батального живопису, викл.: П. Ковалевський, Ф. Рубо). Брала участь у розписах Володимирського собору в Києві. Упродовж 1912–20 викладала в КХУ. У рад. час оформляла міста до революційних свят та агітпоїзди. У 1921 разом із М. Козиком заснувала студію пластичних мист-в, протягом 1924–33 – викладачка худ. студії Прахових, 1945–46 – ХПТ. На замовлення Київ. худ. комбінату виконувала копії картин відомих художників. Авторка жанрових анімалістичних композицій, пейзажів, портретів. Учасниця вист. Київ. т-ва художників (1918), Т-ва діячів укр. пластичного мистецтва (1918), секції ІЗО Всерабіса в Києві (1924), ювілейної вист. мист-ва народів СРСР (м. Москва, нині РФ; 1927). Персон. виставка – Київ (1907, посмертна – 1995).

Тв.: акварелі – «Кінь та песик», «Котик і песик» (об. – 1892), «Каюр з оленями» (1906), «Татарки», «Набережна на острові Капрі», «Купання» (усі – 1910-і); живопис – «На пасовищі» (поч. 1900-х; 1930-і), «А. Крюгер (Батько)», «Хлопчик і віслючок» (об. – 1908), «Ярмарок» (1910-і), «Діти» (1923), «В. Філатов», «В. Пухальський», «Мавзолей Шах-Зінда. Самарканд», «Похмурий день», «Дівчинка-узбечка», «У старому місті. Ташкент», «Ташкент» (усі – 1938), «В. Некрасов» (1940-і).

Муз: ДТГ, НМККГ, ІФКМ, ЧЛМЗМК.

Літ.: СХУ. Київ, 1973; МУЕД. Київ, 1992; Анна Августовна Крюгер-Прахова (1876–1962) : каталог. Київ, 2007; Ременяка О. Жінки роду Прахових: образна інтерпретація історії. *Сучасне мистецтво : зб. наук. статей*. 2009. № 6; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 15.

Г. Скляренко

КРЮКОВ
Борис Іванович

(19.01.1895, м. Оргєєв, нині центр Оргіївського р-ну, РМл – 6.03.1967, м. Буенос-Айрес, Аргентина) – живописець, графік, сценограф. Член СУНЛМ (1948). У 1918 закін. КХШ у Ф. Кричевського. До 1923 викладав у Кам'янець-Подільському худ.-пром. технікумі (КПХПШ?), упродовж 1923–41 працював декоратором у Київ. театрі опери та балету ім. Т. Г. Шевченка. У 1920–30-х активно займався графікою, ілюстрував видання творів Т. Шевченка, І. Франка, Б. Антоненка-Давидовича, О. Іваненка, О. Пушкіна, Ч. Діккенса. Працював у вид-вах ДВУ, «Дитвидав» та ін. Серед дитячих книжок – «Коза-дереза» (Київ, 1920-і), «Пожежна» (Київ, 1930). У 1943 жив у м. Львові, м. Кракові (РП), Австрії. У 1948 переїхав до Аргентини, жив у Буенос-Айресі. Оформлював книжки для вид-в «Ель Атенео» (серія «Незабутні класики»), «Атлантида» та ін., протягом 15 років ілюстрував україномовний сатиричний журнал «Мітлі». Створив мозаїчний

запрестольний образ в укр. катедрі в Буенос-Айресі (1967). За іл. до кн. «Дон Кіхот» М. Сервантеса та «Дон Сеґундо Сомбра» Р. Ґвіральдеса був нагороджений міжнар. преміями (у 1964 – премія міжнар. конкурсу вид-ва «Codex» у м. Мадриді (Іспанія), у 1965 – премія міжнар. конкурсу вид-ва «Codex» у Буенос-Айресі). Персон. виставки: Буенос-Айрес (1949, 1951–1952, 1954, 1956, 1959), посмертні –м. Нью-Йорк (США), м. Монреаль (Канада, 1969), м. Мюнхен (1977), м. Бад-Айблінг (об. – Німеччина, 1980), м. Відень (нині РА, 2012).

Тв.: живопис – «Біля коня» (1929), «Дніпробуд» (1930–1931), «Авіапорт» (1932), «Азовсталь» (1938), «Карнавал», «Акт», «Автопортрет» (1962), «Портрет кардинала Й. Сліпого», «Козаки на морі»; графіка – обкладинки та іл. до творів В. Короленка «Сліпий музикант» (1927), М. Гоголя «Портрет» (1928), М. Коцюбинського, С. Цвейга, М. Сервантеса, Данте, Дж. Боккаччо, ін.

Муз: ЦДАЛМУ, НХМУ, Фонд рідкісних видань Нац. б-ки України для дітей (м. Київ).

Літ.: Борис Крюков (Boris Krukov). Буенос-Айрес, 1970; Пулюй О. Спогади про Бориса Крюкова. *Визвольний шлях*. 1977. Вип. 10; Boris Kriukow. Gedächtnisausstelung. Münich, 1979; Шлеев В. В. Художники-эмигранты в Латинской Америке. *Латинская Америка*. 1994. № 9; Качуровський І. Художник Борис Крюков очима письменника. *Київська старовина*. 1998. № 1; Яремчук А. Борис Крюков: Велика елегія про землю батьків. *Українська культура*. 2000. № 5–6; Лосікова Л. Новеліст барв і форми Б. Крюков. *ОМ*. 2003. № 1; ХУЕД. Київ, 2007; Мудрак М. Понад кордонами. Модерна українська графіка 1914–1945. Київ, 2008; ЕСУ, 2014. Т. 15.

Г. Скляренко

КРЮКОВ
Микола Васильович

(04.12.1902, с. Уч Кую, нині місцевість Учкуївка у складі м. Севастополя, АР Крим – 11.05.1974, м. Запоріжжя) – графік, мистецтвознавець. Член НСХУ. У 1922–25 навч. в Запоріз. худ. професійній школі (викл.: О. Крюкова, М. Куліченко, В. Невський), у 1925–30 – у ВХУТЕІНі (викл.: В. Фаворський, Л. Бруні, П. Павлинов, М. Піскарьов). Жив у Запоріжжі. Створював акварельні пейзажі, натюрморти, портрети; роботи характеризуються майстерністю композиції, гармонійним колористичним рішенням. Автор статей про творчість художників. Учасник вист. від 1930-х. Персон. виставка – Запоріжжя (1963).

Тв.: серії – «У Забайкальській тайзі» (1941–43), «Наші запорожці» (1966–68); «Вікно. Багно» (1943), «Натюрморт зі старими книгами» (1947), «Дніпрогес. Біля шлюзу» (1948), «Дід Омелько», «Тракторист» (об. – 1950), «Десятикласник», «Запоріжжя. Квітневі присмерки» (об. – 1951), «Тарілка черешень» (1955), «Крилівка. Вітряний день» (1957), «Гранати», «Весняний натюрморт», «Осінні плоди» (усі – 1958), «Набережна в Бердянську» (1959), «Гарбузи та глечик» (1960-і), «Вітряний день», «Прапороносець» (об. – 1960), «Яблука» (1961), «Кактус» (1962), «Груші та сливи» (1965), «Сільський натюрморт» (1967), «Гарбуз і айва» (1968).

Літ.: УРХ. Київ, 1972; СХУ. Київ, 1973; ХУЕД. Київ, 2006; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 15.

О. Ламонова

КТИТОРЕНКО
Григорій

(18 ст.) – учень малярні. Відомий за підписними малюнками в кількох альбомах навчальних рисунків учнів і наставників іконописної / малярної майстерні КПЛ (т. зв. кужбушків). Фах опановував у середині століття. Твори **К.**, один з яких продатований 1754, – релігійні образи. Послуговувався технікою тушованого малюнка. Авторський підпис: Григорий Ктиторенко.

Тв.: «Іоанн Хреститель», підпис: 1754 года сентябьря рисовал Григорий Ктиторенко; «Іродіада з головою Іоанна Хрестителя», підпис: … Ктиторенко.

Дж.: ІР НБУВ. Кужбушка XIX–101 / 8426–В, XX–79.

Літ.: Жолтовський П. М. Малюнки Києво-Лаврської іконописної майстерні : альбом-каталог. Київ, 1982; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

К У

(19 ст.) – гравер. Відомий за підписаним твором. Працював для друкарні Успенського монастиря м. Почаєва (нині Кременецького р-ну Терноп. обл.) у другій половині століття. Майстер цинкографії. Підпис у вигляді монограми КУ.

Тв.: гравюри в книзі «Октоїх» (Почаїв, 1873): текстові іл. «Вседержитель» (с. [16]), підпис: КУ.

Літ.: Бочковська В. Г., Хауха Л. В., Адамович В. А. Каталог видань Почаївського та Унівського монастирів XVIII–XX ст. з колекції Музею книги і друкарства України. Київ, 2008.

Р. Забашта

КУГЕЛЬ
Максимиліан

(1889, м. Львів – 1942 ?, там само) – майстер декор. живопису. Навч. в майстерні декор. живопису братів Айзека і Мавріція Флеків у Львові. Разом із ними розписав стіни біля сходів у Львів. політехніці та у майстерні декор. розпису Фалькенштайна у м. Відні (нині РА), де разом з ним брав участь у розписах королівського палацу. У Львові – учасник розписів Залізничного вокзалу, синагоги Корківа, синагоги «Цорі Гілад» (арх. А. Корнблюм, 1931). Брав участь у розписах Високої синагоги у м. Коломиї (нині центр Коломийського р-ну Івано-Франків. обл.).

Літ: Глембоцкая Г. Художники-евреи Львова первой половины XX века. Жизнь, творчество, судьба. Львов, 2015.

Г. Скляренко

КУДАШЕВСЬКИЙ

(18 ст.) – іконописець. Майстер київ. іконописного цеху (?). Згідно з писемним джерелом, у 1786 разом із майстром київ. іконописного цеху Акимом Мармуровським виготовив образи чотирьох євангелістів для КПЛ.

Дж.: «Ревизская сказка»... ЦДІАУ(К). Ф. 462. Оп. 1. Спр. 1; ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 440.
Літ.: Молчановский Н. Киевское городское управление 1786. *КС.* 1889. Т. 27; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КУДРОВАТИЙ
Василь

(18 ст.) – учень малярні. Відомий за писемним джерелом. Мешкав на київ. Печерську. Навч. в малярній майстерні КПЛ. У 1762 дав «іконописному начальникові» отцю Алімпію розписку, що на десять років став у нього для навчання іконописної майстерності.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 1104.

Літ.: Уманцев Ф. Матеріали до словника вітчизняних мистців, ремісників, керівників художніх робіт та меценатів XVIII – початку XX ст. (за документами архіву Києво-Печерської лаври). *СМ.* 2008. Чис. 1 (21).

Р. Забашта

КУЗНЕЦОВ
Микола Дмитрович

(02.12.1850, с. Степанівка, нині Херсон. р-ну Херсон. обл. – 02.03.1929, м. Сараєво, нині Боснія і Герцовина) – живописець. Член ТПХВ (1883), член засновник ТПРХ. Закін. 3 одес. гімназію, брав приватні уроки малювання у Ф. Мальмена. Навч. в ІАМ (1876–79) в П. Чистякова, де в 1895–97 викладав, керував класом батального живопису. У 1880 відвідав Німеччину та Францію. У 1895 – академік живопису, у 1900 – дійсний член ІАМ. Один з організаторів Одес. літ.-артистичного т-ва (1897). Брав участь у т-ві «Наші вечори» (1903). У січні 1920 виїхав за кордон, до тодішньої Югославії, де писав портрети на замовлення. Жив у м. Вжеші (нині у складі м. Гданська РП), м. Бела Црква (нині РС), м. Рієці (нині РХ) і Сараєві. Представник вітчизняного реалістичного мист-ва. Колекціонер. З 1881 – постійний учасник вист. ТПХВ. Експонент Паризьких салонів та Всесвітньої вист. 1900. Учасник вист. ТПРХ у 1890–1905, 1907–11, 1913–16, 1918, 1919, вист.-лотереї 1897, 1 і 11 вист. етюдів 1895–96, вист. лотереї 1914. Експонент 1 Салону Іздебського (1909–10), вист. Т-ва незалежних в Одесі (1917). Брав участь у Вист. рос. живопису та скульптури у Бруклінському музеї (1923).

Пр.: Несколько слов об отношении публики к художникам. *Южнорусские записки.* 1903. № 1. 14 декабря.

Тв.: «Об'їзд володінь» (1879), «У свято» (1881), «На заробітки» (1882), «Мировий посередник» (1887), портрет І. Похітонова (1882), І. Мечникова (1891), В. Васнецова (1891), П. Чайковського (1893), Ф. Шаляпіна (1902).

Муз.: НХМУ, ОХМ, ДнХМ, ЛОХМ; ДТГ, ДІМ, Рибінський держ. іст.-архітектурний і худ. музей-заповідник, Воронезький обл. ХМ, ІОХМ, Кологривський КМ (усі – РФ), ХрХМ.

Літ.: Александров Н. По мастерским художников: Н. Д. Кузнецов. *Всемирная иллюстрация.* 1894. № 10; Членова Л. Микола Дмитрович Кузнецов. Київ, 1962; Горин Т. Николай Дмитриевич Кузнецов. Очерки по истории русского портрета второй половины XIX века. Москва, 1963; Быховская И. Николай Дмитриевич Кузнецов. Русское искусство. Очерки о жизни и творчестве художников второй половины девятнадцатого века. Москва, 1971; СХУ. Київ, 1973; Николай Дмитриевич Кузнецов (1850–1929). Каталог выставки из собрания музеев СССР и частных коллекций / авт.-сост. Л. Еремина. Одесса, 1987; ТЮРХ. Одесса, 2000; Пастон. Кузнецов Николай Дмитриевич. Абрамцево. Искусство и жизнь. Москва, 2003; ХУЕД. Київ, 2006; Сергей Седых. История открытки. Всемирный клуб одесситов: «Дерибасовская – Ришельевская» : альманах. 2006. № 26; Седых. Мэтр из Одессы. «*Филокартия*» : журнал. 2009. Октябрь. № 5 (15).

Г. Скляренко

КУЗНЕЦОВА
Тетяна Миколаївна

(20.09.1915, м. Москва, нині РФ – 07.05.2008, м. Сімферополь, АР Крим) – графік, живописиця. Членкиня НСХУ (1954). Учасниця II СВ. У 1949 закін. МДХІ (викл. С. Герасимов). Мешкала в Сімферополі. Упродовж 1950–54 викладала в СмХУ / Крим. ХУ ім. М. Самокиша. Протягом 1954–70 – працювала на КХВК. Створювала переважно реалістичні станкові роботи в різних графічних техніках (акварель, гуаш, олівець, вуглина); також авторка живописних творів. У замальовках з натури, портретах, сюжетних композиціях розробляла тему II СВ, зокрема партизанського руху на Брянщині (РФ). Учасниця вист. від 1953.

Тв.: графіка – серії: «Партизани Вітчизняної війни» (1957–58), «Судак» (1960–67); «Партизанські бувальщини» (1958), «У степовому колгоспі» (1960), «Будівництво Північно-Кримського каналу» (1964), «Колгосп «Україна» (1971), «Командири партизанського з'єднання Г. Орлов та В. Серебряков» (1974), «М. Бортников» (1989), «В. Апанович» (1993); живопис – «Будівництво Ялтинського тунелю» (1961), «Північно-Кримський канал» (1966), «Товариші (Бійці Першого Московського винищувального полку)» (1969), «Друзі», «Груповий портрет полеглих військових побратимів» (об. – 1970).

Муз.: СмХМ; Брянський держ. об'єднаний КМ (РФ).

Літ.: СХУ. Київ, 1973; ХУЕД. Київ, 2006; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 15.

О. Ламонова

КУЗОВКІН
Микола Євдокимович

(07.04.1923, м. Харків – 13.01.1966, там само) – графік. Член НСХУ (1960). У 1950 закін. ХХІ (викл. Є. Єгоров). Від 1957 працював у вид-вах Харкова, м. Києва, м. Москви (нині РФ). Створював переважно плакати; також автор станкових творів у різних техніках (лінорит, літографія). Учасник вист. від 1951.

Тв.: графіка – «І. Крилов», «Підберезовики», «Перший арешт» (усі – 1962); плакати – «Мир! Дружба!»

(1957), «В навчанні і в праці щодня й щохвилини / У старших учитись ми будем завжди / Відстоювать славу і честь Батьківщини, / Як наші батьки і як наші діди» (1958).

Літ.: Турченко Ю. Український естамп. Київ, 1964; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 15.

О. Ламонова

КУЗЬМА / КУЗМ. КРАЧ – див. **КРАЧ[КОВСЬКИЙ] Кузьма**

КУЗЬМА

(2 пол. 17 ст.) – різьбяр. Відомий за підписними й датованими виробами. Працював у Галичині. Різьбив на дереві. Автор кількох церковних ручних хрестів, зокрема із церкви с. Губичі на Дрогобиччині (нині частина м. Борислава Львів. обл.), із церкви с. Далева на Дрогобиччині (нині Львів. обл.), із церкви одного із сіл Золочівського р-ну Львів. обл.

Тв.: ручний хрест (1680, с. Губичі Львів. обл.): рельєфні зображення – св. євангеліст, Розп'яття, св. євангеліст, св. Миколай (на чільному боці), св. євангеліст, Хрещення Господнє, св. євангеліст, Богородиця (на зворотному боці); ручний хрест (1680-і, Гуцульщина ?): рельєфні зображення – св. євангеліст Марко, Розп'яття, св. євангеліст Матвій, св. Миколай (на чільному боці), св. євангеліст, Хрещення Господнє, св. євангеліст, Богородиця (на зворотному боці); ручний хрест (1686, с. Далева Львів. обл.): рельєфні зображення – св. євангеліст Марко, Розп'яття, св. євангеліст Іоанн (на чільному боці), Хрещення Господнє, св. євангеліст Матвій, Богородиця, св. євангеліст Лука, св. Феодосій, св. Антоній, Воздвиження Чесного Хреста (на зворотному боці); ручний хрест (1690, 20 травня, Львів. обл.): рельєфні зображення – Розп'яття, св. Параскева (?) (на чільному боці), Хрещення Господнє, Богородиця (на зворотному боці).

Муз.: НМЛ.

Літ.: Свєнціцка В. Різьблені ручні хрести XVII–XX вв. Львів, 1939. Ч. 1; Ч. 2; Будзан А. Ф. Різьба по дереву в західних областях України. Київ, 1960; Будзан А. Ф., Юрченко П. Г. Різьблення на дереві та рогові. *ІУМ* : в 6 т. Київ, 1968. Т. 3; Дерев'яні різьблені хрести XVI – поч. XX ст. / упоряд. і передмова О. Валько. Львів, 2018.

Р. Забашта

КУЗЬМА
Любомир-Роман Петрович

(24.05.1913, с. Біле, нині Перемишлянського р-ну Львів. обл. – 8.03.2004, м. Таннерсвіл, США) – живописець, графік, мистецький критик, публіцист, педагог, культурно-мистецький діяч. Член УСОМ, ОМУА (1964–73 – голова Об'єднання), УЛМК (Нью-Йорк, США). Упродовж 1923–31 навч. у львів. гімназії, у 1927–31 – у приватній студії в М. Федюка. У 1931–37 навч. на ф-ті біології Львів. ун-ту, паралельно навч. малярства в З. Радницького, відвідував приватні студії малярства В. Ляма (усі – Львів). У 1938 – учасник вист. ТПКМЛ. Протягом 1938–39 навч. в АКМВ (викл. Т. Прушковський). У 1944–48 перебував у м. Берхтесґадені (нині ФРН). Учасник мистецьких вист. у таборі для переміщених осіб. Від 1948 і до смерті – у США. У 1956 брав участь у заснуванні мистецьких шкіл в Нью-Йорку, в яких викладав рисунок, малярство, перспективу, анатомію, історію мист-ва. У 1964–68 – викладач історії укр. та світового мист-в у Школі українознавства в Нью-Йорку. Працював у галузі станкового малярства, книжкової графіки.

Пр.: Світовий комунізм і модерне мистецтво (1956); Мистецька виставка жіночої творчості в Нью-Йорку (1958); Четверта мистецька виставка жіночої творчості (1960); Дві сторінки медалі. (Декілька думок про молодечу злочинність і ... «модерне мистецтво»); Микола Бутович (об. – 1962); Мистецька виставка жіночої творчості; З виставки Володимира Ласовського; З обговорення виставки В. Ласовського; З мистецьких виставок; Українська мистецька галерея в Нью-Йорку (усі – 1963); Виставка графічних праць А. Вариводи; З виставки Віктора Цимбала в Нью-Йорку; Мистець української ікони; Александер Архипенко; Багатогранна виставка (усі – 1960-і); Гра барвного світла (1970); Мистецька виставка Катерини Кричевської (1972); Виставка Катерини і Василя Кричевських у Нью-Йорку (1973); З осіннього сезону 1976. Рем Багаутдин; Володимир Бачинський (об. – 1976); Спізнений академізм; Михайло Мирош (1894–1976); Ендру Вает в Ню Йорку (усі – 1977); Кераміка Володимира Королика; Виставка Ярослава Стадника; Виставка Ніни Березницької; Виставка малярства і скульптури в Нью-Йорку (усі – 1978); Виставка «Групи молодих» у Нью-Йорку; Мистецька виставка Людмили Морозової і Сергія Литвиненка; Мистецька виставка Василя Панчака; Композиції С. Литвиненка; Мистецький коментар Ольги Марищук (усі – 1970-і); Візії без тіней; Дві індивідуальні виставки в Нью-Йорку: Мирош і Гніздовський; Кераміка Слави Ґеруляк (усі – 1979); Виставка молодих мисткинь; На твердих фундаментах; Пам'яті Дам'яна Горняткевича; Ідеї в кераміці (усі – 1980-і); Думки про мистецьку критику в нас; Сучасне чи модерне мистецтво; Крапка над «і»; Двояке мистецтво Якова Гніздовського; Пам'яті Петра Андрусева; Два контрасти; Відблиски кольорових симфоній (усі – 1981); Чорні на білому квіти (1982); Дещо про рецензії та рецензентів (1983); Пригадаймо Якова Гніздовського (1986); Українська критикоманія; Іван Іванець (1893–1946) (1993); Виставка фотографії Теодора Терена (1998); Чому жінки не дорівнюють чоловікам у мистецькій творчості? (1990-і); Тривалість мистецьких технік (1970–90-і).

Тв.: живопис – «Повернення додому» (1934), «Міський пейзаж», «Квіти», «Дівчина за читанням книги» (усі – 1938), «Літній день», «Місто взимку (1942), «Смерть партизана», «Ноктюрн» (об. – 1948), «Ранок», «Жінки, що збирають гриби», «Автопортрет» (усі – 1950), «Водні лілії» (1954), «Овочі», «Манго» (об. – 1957), «Червона паприка», «Зелене життя», «Осінні листки», «Місячне світло», «Ананас» (усі – 1958), «Портрет Г. Кузьми-Мирошниченка», «Маріанна», «Рибалки», «Соняшники», «Червоний виноград», «Квіти магнолії», «Верби»,«Гриби»,«Пеларгонії»,«Японський чайник», «Качки», Гірська оселя» (усі – 1950-і), «Галина», «Зелена маска», «Археолог Марченко», «Портрет танцівниці та хореографа О. Ґердан-Заклинської», «Василь Барка», «Т. Шевченко пише поему», «Концерт», «І. Кордуба», «Л. Пришляк», «Вечірня елегія», «Дитина на фермі», «Дружина з кішкою», «Сходять тюльпани» (усі – 1962), «Турецький тюрбан», «Діти над морем», «Суддя Я. Ґіба», «Археолог» (усі – 1964), «Сама в підземці» (1965), «Гриби на пні» (1967), «Гарбузи», «Во-

дяна трава», «Віолончелістка З. Полевська», «На гойдалці», «Снігова стихія» (усі – 1960-і), «Світло в лісі» (1972), «У лісі» (1975), «Осінь на фермі», «Тарас Шевченко» (об. – 1990); книжкова графіка (обкладинки до книг) – Гуменна Д. Багато неба: збірка нарисів (1954), Дорошенко Д. По рідному краю; Гуменна Д. Хрещатий Яр (1941–43): роман-хроніка (об. – 1956), Гуменна Д. Жадоба: оповідання (1959).

Муз.: НМЛ, ЛННБУ, УМНЙ, НТША, УВАН, приватні збірки.

Літ.: Барка В. Малярство Любомира Кузьми (1961); Лесич В. Любомир Кузьма та його світ; Ласовський В. Любомир Кузьма – маляр-мрійник (1964); Луців Л. Виставка мистецької школи Любомира Кузьми в Нью-Йорку; Л. П. Виставка майбутнього; Шуварська І. Малярська школа Любомира Кузьми в Нью-Йорку (розмова з ученицею) (1960–70-і); Терен-Юськів Т. Довгоочікувана виставка Л. Кузьми (1995); Гнатенко С. Малярство Любомира Кузьми (з нагоди 90-х роковин від дня народження) (2003); Гнатенко С. Ціложиттєве малярство (з нагоди 90-ліття від дня народження Л. Кузьми). *ОМ*. 2004. № 1; Яців Р. Любомир Роман Кузьма (1913–2004): Малярська і публіцистична спадщина. Львів, 2010; Яців Р. Кузьма Любомир-Роман. *ЕСУ*. Київ, 2014. Т. 15.

Р. Яців

КУЗЬМИНОВИЧ
Іван

(остан. чв.? 16 – поч. / 1 чв. 17 ст.) – маляр. Працював у м. Львові, на території Підзамча (там мав певну власність). У міській документації згадується під 1606 та 1615.

Літ.: Bostel F. Z dziejów malarstwa lwowskiego. SKHS. 1896. V; Голубець М. Українське малярство XVI–XVII ст. під покровом ставропігії. Збірник Львівської ставропігії. Львів, 1921. Т. 1; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КУЗЬМОВИЧ (KUŹMOWICZ)
Теофіль-Ізидор Васильович

(19.07.1906, м. Тернопіль – 16.4.2001, м. Стерлінґ-Гайтс, шт. Мічиґан, США) – живописець, графік, художник текстилю, педагог. Член УМГ «Спокій», Групи молодих АНУМ (м. Варшава, нині РП). Упродовж 1922–28 навч. в Третій держ. гімназії ім. М. Коперника в м. Тернополі, 1929–32 – АКМВ (викл. Ф. Коварський). Викладав у середніх школах Варшави. У 1970-х емігрував до США, працював як живописець і графік у жанрі пейзажу. Учасник 4 вист. УМГ «Спокій» (1930). У 1994 подарував 17 творів ТОХМ.

Тв.: «Зима. Тернопіль» (1928), «Осінній краєвид», «Палац у Підгірцях» (1940-і), «Портрет невідомого» (1970-і); рисунки «Лісова дорога», «У парку», «Краєвид» (усі – 1950-і), ін.

Муз.: ТОХМ.

Дж.: Archiwum ASPW. Akta studenckie. № 671.

Літ.: Четверта виставка УМГ «Спокій»: Народне мистецтво (будівництво церковне, будівництво світське, нагробники і здібництво) [каталог виставки]. Варшава, 1930; Яців Р., Дуда І. Кузьмович Теофіл-Ізидор Васильович. *ЕСУ*. Київ, 2016. Т. 16; Яців Р. Олекса Шатківський та Український мистецький гурток «Спокій» : матеріали до історії українського мистецтва 1920–1930-х років. Львів, 2008; Дуда І. Кузьмович Теофіл-Ізидор Васильович. *ТЕС*. Тернопіль, 2005. Т. 2 : К–О.

Р. Яців

КУЇНДЖІ
Архип Іванович

(1841, м. Маріуполь, нині центр Маріупольського р-ну Донец. обл. – 11.07.1910, м. Санкт-Петербург, нині РФ) – живописець, педагог. Член ТПХВ (1875–79). Походив із роду тюркомовних греків християнської віри, які проживали в районі м. Бахчисарая та були депортовані царським урядом із Криму в приазовські степи. Початкову школу та училище закінчив у м. Маріуполі. У 1859 поступив у майстерню І. Айвазовського в м. Феодосії, де тоді працював А. Фесслер. Саме він дав йому перші професійні поради. Невдовзі **К.** повернувся до Маріуполя. Працював ретушером у фотоательє Маріуполя, м. Одеси, м. Таганрога (нині Ростовської обл. РФ; 1860–65). У 1865 вирушив до Санкт-Петербурга, де так само працював ретушером і два роки поспіль безрезультатно намагався вступити в ІАМ; відвідував заняття як вільний слухач. У 1868 показав на академічній вист. картину «Татарська сакля у Криму», за яку Рада ІАМ надала йому звання некласного художника (1868). З третьої спроби **К.** став учнем ІАМ. З 1870 він неодноразово виїздив на о. Валаам, де писав пейзажі. За види о. Валаам та Ладозького озера в 1873 **К.** отримує звання класного художника 3 ступеня. Картина «Ладозьке озеро» експонувалася на академічній вист., потім – у м. Відні (нині РА); стала першим твором **К.**, що його придбав П. Третьяков для своєї колекції. У період навчання **К.** в ІАМ виник рух передвижництва. Зближення з І. Крамським та І. Рєпіним дало поштовх соціал-демократичним ідеям та реалістичним тенденціям у творчості художника. Увагу його привернув тематичний пейзаж. У 1873–75 відвідав Німеччину, Францію, Велику Британію, Швейцарію, Австрію. У 1875 **К.** став членом ТПХВ. Це було запізніле рішення, адже на той час у його творах помітні тенденції відходу від передвижництва. З 1876 мешкав з родиною в Санкт-Петербурзі. У 1878 **К.** отримує звання класного художника 1 ступеня за картини «Березовий гай», «Степ», «Ніч на Дніпрі», «Чумацький шлях». Ці картини було представлено на 7 вист. ТПХВ у Санкт-Петербурзі (1879). Вони також експонувалися на Всесвітній вист. у м. Парижі (ФР, 1879) та отримали схвалення критиків, які відмітили самобутність мистецького таланту живописця. Перебування в Парижі, ознайомлення з творчістю імпресіоністів та барбізонців для художника не минули безслідно. У 1879 **К.** обраний в ревізійну комісію ТПХВ, але вже до кінця року остаточно пориває з передвижниками; у жовтні – листопаді 1880 влаштовує вист. однієї кар-

тини – «Місячна ніч на Дніпрі» (виставковий зал ТЗМ у Санкт-Петербурзі, вул. Велика Морська, 38). Вернісаж викликав ажіотаж серед публіки: твір вражав новим ставленням до мистецтва як джерела естетичного переживання та задоволення. У 1881 **К.** організував другу моновиставку, де з успіхом демонстрував картину «Березовий гай». Однак у 1882 на третю таку вист. в м. Москві (у Пасажі Солодовникова на Кузнецькому мосту), де експонувалася картина «Дніпро вранці», публіка відреагувала скептично. Художник сприйняв це болісно й упродовж бл. 20 років (1882–1901) не показував своїх творів. У 1886 він купив ділянку землі в Криму біля с. Кікенеїз (нині Оползневе в межах смт Симеїз). Згодом збудував невелику садибу Сара-Кікенеїз. У 1892 стає професором живопису; у 1893 – дійсним членом ІАМ; у 1894 – керівник майстерні у ВХУ ІАМ. У 1897 **К.** підтримав студентські протести й був позбавлений права викладати. Займався зі студентами приватно, влаштовував для них пленери в Кікенеїзі; власним коштом направляв стажуватися за кордон. У 1888 **К.** на запрошення художника М. Ярошенка побував на Кавказі; написав серію гірських пейзажів. У 1901 він показав «Вечір в Україні» (1901), «Христос в Гетсиманському саду» (1901), «Березовий гай» (третій варіант, 1901) і «Дніпро вранці» (1881). Публіка схвально сприйняла ці твори. До художника прийшли визнання і слава, а його картини стали високо цінуватися. У 1904 **К.** приніс в дар ІАМ 100 тис. руб. для видачі 24 щорічних премій, а 1909 він переказав ТЗМ 11 700 руб. для премії з пейзажного живопису. У листопаді 1908 за його ініціативи було засновано Т-во ім. А. І. Куїнджі для підтримки художників, якому **К.** пожертвував 150 тис. руб. і свій маєток у Криму. Заповіт також було складено на користь Т-ва ім. А. І. Куїнджі, якому він передав свій основний капітал. Частина грошей жертвувалася на церкву Різдва Богородиці в Маріуполі (р-н Карасубазар), у якій його хрестили (для заснування при церкві школи його імені). Творчість художника розвивалася поетапно. У ранніх роботах **К.** відчувається вплив ідей критичного реалізму. Згодом він відходить від передвижництва. На зламі 19–20 ст. відбувається трансформація свідомості художника. Його більше не цікавить зображення людей, і він пише безлюдні краєвиди, сповнені епічного настрою. У них проглядають містичне обожнення віковічної природи та глибокі філософські підтексти, що вказує на спорідненість творчості майстра з ідейною платформою символізму. Посмертні виставки: Санкт-Петербург (1913, парадні зали ІАМ), Москва (1914).

Тв.: «Татарська сакля у Криму» (1868), «Ісаакіївський собор у місячному освітленні» (1869), «Хвилі» (1870-і), «На Валаамі» (1972), «Осіннє бездоріжжя» (1872), «Ладозьке озеро» (1873), «Забуте село» (1874), «Човен у морі. Крим» (до 1875), «Тополі» (1875), «Осінь. Степ» (1875), «Степ» (1875), «Чумацький шлях у Маріуполі» (1875), «Українська ніч» (1876), «Вітрильник на морі» (1876), «Захід сонця» (1876), «Лісові дерева при заході сонця» (1878), «Сосна» (1878), «Березовий гай» (1879), «Вечір в Україні» (1878), «Північ» (1879), «Після дощу» (1879), «Березові стовбури» (1879), «Після бурі» (1879), «Після дощу» (1879), «Україна» (1879), «Місячна ніч на Дніпрі» (1879), «Ніч» (1880-і), «Дніпро вранці» (1881), «Морське узбережжя» (1885), «Ефект заходу сонця» (1885–90), «Берег моря» (1887), «Кипариси біля моря в Криму» (1887), «Березовий ліс» (до 1889), «Соняшники. Крим» (до 1889), «Берези в лісі» (до 1890), «Гора Ельбрус вдень» (до 1890), «Зима», «Озеро. Вечір», «Відлига взимку» (усі – 1890–95), «Хмарка» (1896), «Гора Ай-Петрі. Крим», «Узбережжя і скеля», «Лісове болото», «Море. Крим (усі – 1898–1908), «Рибалки на Чорному морі» (1900), «Христос в Гетсиманському саду» (1901), «Захід сонця в степу» (1900), «Море. Крим» (1898–1908), «Веселка» (1905), «Нічне», «Червоний захід сонця» (об. – 1908) та ін.

Муз.: КНКГ, ХХМ, ЛОХМ, СмфХМ, СОХМ, МХМ, МММ (Нью-Йорк), ДРМ, ДТГ, НХМРБ, АНММ, НГВ, ДМОМРТ, Воронезький обл. ХМ, Таганрозький ХМ, Алупкінський історико-архітектурний заповідник, Музей-квартира А. Куїнджі в Санкт-Петербурзі та ін.

Літ.: Марков В. А. И. Куинджи. Москва, 1969, Факторович М. Куїнджі та його школа *ОМ*. 1974. № 3; Воронова О. Н. Куинджи в Петербурге. Ленинград, 1986, Яруцкий Л. Архип Иванович Куинджи. Мариуполь, 1998, Голицына И. Куинджи. Москва, 2008. ЕІУ : у 10 т. Київ, 2009. Т. 5; Постаті. Нариси про видатних людей Донбасу / голов. ред. Г. Тимофєєва. Донецьк, 2011; ЕСУ. Київ, 2014. Т. 14; Пейзажна майстерня Архипа Куїнджі / уклад. Н. В. Корабльова. Маріуполь, 2021.

Л. Ганзенко

КУКЛЕНКО
Євстафій Максимович

(18 ст.) – іконописець. Жив і працював у м. Києві. Майстер київ. іконописного цеху. З 1798 цехова управа не мала відомостей про місце його перебування.

Дж.: «Ревизская сказка»... ЦДІАУ(К). Ф. 462. Оп. 1. Спр. 1.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КУКЛІН
Микола Михайлович / Іванович

(14.12.1923, с-ще Кадіївка, нині м. Кадіївка / Стаханов Кадіївського р-ну Луган. обл. – ?) – живописець. Член НСХУ (серед. 1950-х). У 1952 закін. ХХІ (викл.: О. Кокель, Г. Томенко, Д. Шавикін). Жив у м. Донецьку. Автор портретів, тематичних картин; представник соцреалізму.

Тв.: «Передача досвіду» (1954), «Машиніст вугільного комбайна О. Дуденков» (1958), «Бригада комуністичної праці О. Кольчика» (1960), «Ударник А. Сухомлинов» (1964).

Літ.: УРХ. Київ, 1972; СХУ. Київ, 1973; ХУЕД. Київ, 2006; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 16.

О. Ламонова

КУКО
Олександр Семенович

(09.04.1904, с. Успенівка, нині Гуляйпільського р-ну Запоріз. обл. – 1971, ?) – живописець, педагог. Учасник ІІ СВ. У 1926 закін. Худ.-професійну школу м. Запоріжжя. Упродовж 1926–29 навч. в КХІ (викл. Ф. Кричевський; дипл. робота – «Каменотес» (етюд)). У 1934–41 і від 1945 викладав у ДДХУ (нині ДТХК). Працював переважно у жанрі пейзажу.

Тв.: «Осінь» (1970-і) та ін.

Літ.: День в музее. *Новости Запорожья*. 2016. 13 июня.

О. Ламонова

КУКУРУЗА / КУКУРУДЗА
Сергій Васильович

(03.02.1906, с. Привороття, нині Подільське Кам'янець-Подільського р-ну Хмельниц. обл. – 26.08.1979, м. Кам'янець-Подільський) – графік. Член СХ СРСР (1958). Член НСХУ (1972). Засл. діяч мист-в Казахстану. У 1921 навч. в КПХПШ, упродовж 1930–34 – у КХІ (викл.: С. Налепинська-Бойчук, І. Плещинський, З. Толкачов). У 1940 закін. МДХІ (викл.: І. Грабар, О. Кравченко, М. Маторін, Д. Моор). У 1940 заарештований, у 1947 засуджений, засланий до м. Актюбінська (нині м. Актобе, РК), у 1963 реабілітований. Від 1972 – у Кам'янці-Подільському. У 1972 викладав у Кам'янець-Подільській міській дитячій худ. школі. Автор станкових творів у різних графічних техніках (лінорит, дереворит, акварель). Основні теми творчості – шевченкіана, іст. та архіт. пам'ятки Поділля. Учасник вист. від 1930-х. Персон. виставки: м. Алма-Ата (нині Алмати, РК; 1970), Кам'янець-Подільський (1976), Актюбінськ / Актобе (1986, 2006, об. – посмертні).

Тв.: «Автопортрет» (1958; 1960; 1969), «М. Островський», «А. Бринський», «З. Рибчинська» (усі – 1960-і); іл. до поеми О. Пушкіна «Гавриліада» (1937), повісті М. Гоголя «Сорочинський ярмарок» (1940); серії – «Громадянська війна» (1935–1963), «Червона армія» (1937), «Поділля» (1937–75), «Т. Шевченко в Казахстані» (1959–63), «Шевченківські місця у Казахстані» (1960), «Алма-Ата», «Актюбінську – 100 років», «Село Подільське», «Архітектурні пам'ятники Поділля», «З літопису району», «До 30-річчя Перемоги», «Кам'янець-Подільський», «Подільські краєвиди» (усі – 1960–70-і), «Шевченківські місця в Кам'янці-Подільському» (1963), «По Дністру» (1971), «30 років Перемоги» (1974–75); серія «Книжкові знаки» (1969; 20 прим.).

Муз.: НІАЗ «Кам'янець», ХОХМ, ДМОМ та ін.

Літ.: Выставка произведений художника Сергея Васильевича Кукурузы: каталог. Алма-Ата, 1970; Доброго ранку, Поділля: Наші інтерв'ю. *Прапор Жовтня (Кам'янець-Подільський)*. 1973. 1 січня; Паравійчук А. Устим Кармалюк. З нових творів С. В. Кукурузи. *Прапор Жовтня (Кам'янець-Подільський)*.1973. 6 січня; Кукуруза Сергій Васильович : проспект виставки творів. Кам'янець-Подільський, 1976; Баженов Л. Поділля в працях дослідників і краєзнавців 19–20 ст. Історіографія. Біобібліографія. Матеріали. Кам'янець-Подільський, 1993; Ільїнський В. Художник Сергій Васильович Кукуруза. *Духовні витоки Поділля: Творці історії краю : матеріали міжнар. науково-практичної конф.* (9–11 вересня 1994 р., м. Кам'янець-Подільський). Хмельницький, 1994; Кабачинська С. Любов його врятувала, любов його живила… *Подолянин*. 1998. 17 лютого; Международная выставка экслибриса и графики, посвященная 100-летию со дня рождения художника Сергея Васильевича Кукурузы : каталог. Актюбинск, 2006; ХУЕД. Київ, 2006; Архітектурні пам'ятники Поділля : альбом ліногравюр С. Кукурузи. Хмельницький, 2008; Нестеренко П. Чеські олівці кращі, ніж наші?.. *Артанія*. 2009. № 3. Кн. 16; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 16.

О. Ламонова

КУЛИК
Іван Онисимович

(30.04.1923, с. Моринці Звенигородського р-ну, нині Черкас. обл. – 07.04.1995, м. Черкаси) – живописець. Член НСХУ (1962–73, від 1988). Упродовж 1946–48 навч. в КДУПМ (нині КДАДПМД), 1948–55 – у КХІ (викл.: К. Трохименко, Т. Яблонська, В. Черников; дипл. робота – «Дитячі роки Тараса Шевченка»). Працював у Т-ві художників м. Станіслава (нині м. Івано-Франківськ), від 1965 – у Черкасах. Автор пейзажів, портретів, натюрмортів, тематичних картин; останні присвячені переважно історії укр. села (загалом понад 500 творів). У с. Моринці створив етнограф. музей, брав участь у краєзнавчих експедиціях, збирав етнографічні матеріали. Учасник вист. від 1958. Персон. виставки: Моринці (1961, 1964), Івано-Франківськ (1963), Черкаси (1966, 1969, 1972, 1989, 1998–99), м. Звенигородка, м. Шпола (об. – 1967), м. Умань (1988) (усі – Черкас. обл.), м. Київ (1995). Ім'я **К.** носить міський Будинок культури в Черкасах (від 1999).

Тв.: «Гуцулка» (1952), «Зима в Карпатах», «Яремче. Водоспад», «Карпати», «Ворохта», «Учорашній десятикласник» (1957), «Село Моринці», «Лісоруби», «Село Моринці. Обеліск на місці, де стояла хата Тараса Шевченка» (усі – 1961), «Моринці. Відлига», «Моринці. Околиця», «Весняне полум'я», «Ніч у Моринцях», «І. Козловський співає в Моринцях» (1964), «Хата баби Олени», «Хата в Чубівці», «Біля вдовиної хати», «Портрет Т. Г. Шевченка», «Шевченко серед дітей», «Вид на Шевченкову садибу. Моринці», «Хата Якима Бойка, діда Т. Г. Шевченка», «Жнива» (1968), «Рідна Черкащина» (1969), «І. Нечуй-Левицький у Стеблеві» (1980), «Фіолетова осінь», «О. Довженко в Україні» (об. – 1982), «Довженко з волошками», «Моринці – батьківщина Т. Шевченка» (1985), «150-літня хата в селі Орловець», «В. Симоненко» (об. – 1986), «М. Максимович у Прохорівці» (1989), «Хата, в якій народився Т. Шевченко. Моринці», «В. Стус» (об. – 1990), «Натюрморт з яблуками» (1993), «Соняшники біля хати», «Соняшник радіє сонцю», «Соняшники в Кам'янці», «Портрет М. Мухи».

Муз.: ЧркОКМ, Літературно-меморіальний музей В. Симоненка (Черкаси).

Літ.: Іван Кулик : каталог. Черкаси, 1972; Захарченко В. Його сонячна любов. *Спільна справа*. 1998. № 1; Іван Кулик: каталог. Київ, 1994; Захарченко В. Сонячний пензель Івана

Кулика: прощальне слово про художника. *Черкаси.* 1995. 21 квітня; Загаєцька О. Іван Кулик – художник, який зазнав переслідувань. *ОМ.* 2001. № 3; Белень І. Реабілітовані історією. Черкаська область. Сміла, 2003. Кн. 3; Художники Шевченкового краю. Черкаси, 2008; Мураєнко Г. Художник покоління «шестидесятників»: Іван Кулик. *Музейний альманах.* Черкаси, 2011. Вип. 2; Білецький Ф. Село моє, для мене ти єдине… *Шевченків край.* 2012. 6 січня; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 16; Листопад М. За картини художника із Звенигородщини пропонують тисячу доларів. *Новий дзвін.* 2020. 17 вересня; Демченко Л. Я вихідець з села… *Наука і суспільство.* 2023. № 4.

О. Ламонова

КУЛИКОВ
Іван

(19 ст.) – гравер. Мешканець (міщанин) м. Москви (нині РФ). Гравірував на міді. У вересні 1837, перебуваючи в м. Києві на богоміллі, виконав роботу для друкарні КПЛ: поновив два мідні кліше. За одне з них отримав 125 руб. Різцю майстра належить кілька гравірованих портретів вельмож укр. походження, зосібна маршалка Д. П. Трощинського й графа М. А. Милорадовича, а також М. М. Раєвського, який певний час жив у Києві.

Тв.: кліше «Собор печерських святих», підпис: Подправлялъ московскій граверъ Иванъ Куликовъ въ бытность въ Кіеве, 1837 Года Сентября мѣсяца; кліше з видом Софійського собора Києва; гравюри в альбомі «Изображенія людей знаменитыхъ, или чѣмъ-нибудь замѣчательныхъ, принадлежащихъ по рожденію или заслугамъ Малороссіи» (Москва, 1844): портрети – Д. П. Трощинського, М. А. Милорадовича. М. М. Раєвського.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 513.

Літ.: Ровинский Д. Подробный словарь русских граверов XVI–XIX вв. Санкт-Петербург, 1895. Т. 2; Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Київ, 1926.

Р. Забашта

КУЛИКОВСЬКА
Єва Станіславівна

(? – після 1918) – скульпторка, дизайнерка. Здобула худ. освіту за фахом скульптора. Від 1881 – співвласниця і художниця Фабрики кахляних виробів Й. Анджеровського та Є. Куликовської, яка спеціалізувалася на виробництві простих та майолікових кахлів і декор. деталей для облицювання груб і печей, майоліки для облицювання фасадів споруд (зокрема, для Будинку Підгорського («Замку барона»), 1896–97, арх. М. Добачевський) та Будинку з химерами (1902–03, арх. В. Городецький)). Також мала власну майстерню, де виготовляла вироби з гіпсу та скульптуру (зокрема, ліплення для будівлі Управління Південно-західної залізниці, (1888–89, арх.: В. Куликовський, О. фон Гоген) (усі – Київ). Авторка скульптури архангела Михаїла для шпиля нової Київ. міської думи, виготовленої за ескізами **К.** в м. Берліні (нині ФРН).

Тв.: «Архангел Михаїл» (1876, не зберігся).

Літ.: Звід пам'яток історії та культури України. Київ, 2011. Кн. 1. Ч. 3; Малаков Д. Архітектор Городецький. Архівні розвідки. Київ, 2013.

О. Ламонова

КУЛИЧКОВСЬКИЙ
Петро

(2 пол. 18 – поч. / 1 чв. 19 ст.) – різьбяр. Відомий за писемними джерелами. Жив і працював у м. Києві. Був майстром «київських міщан цеху іконописного». Виконував дерев'яні різьблені хрести (ручні, напрестольні ?). Згадується поряд з іншими цеховими майстрами: Федором Загорським, Федором Мельником/-вим, Михайлом Поляковим, Павлом Роженком, Василієм Мельником/-овим, у їхньому «Прошенії…» на ім'я митрополита Гавриїла від 1.09.1803 дозволити продавати свої вироби коло брами КПЛ та по дорозі до печер, як це вони робили попередньо за архімандритів Зосима (з 1762), Самуїла (з 1786 по 1797), Єрофея (з 1786 по 1799).

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128.

Літ.: Степанова О. Т. Матеріали до вивчення української дерев'яної різьби. Дерев'яні різьблені напрестольні хрести. *Мистецтвознавство.* Харків, 1928. Зб. 1.

Р. Забашта

КУЛИЧКОВСЬКИЙ
Петро Іванович

(1749 – ?, м. Київ ?) – іконописець. Жив і працював у м. Києві. Майстер київ. іконописного цеху. У писемному дж. згаданий під роком народження.

Дж.: «Ревизская сказка»... ЦДІАУ(К). Ф. 462. Оп. 1. Спр. 1.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КУЛІШ / КУЛЕШ
Тиміш / Тимош

(18 ст.) – іконописець. Відомий за писемним джерелом. У 1759 одержав 6 руб. за іконостасну роботу в новозбудованій Троїцькій церкві Китаївської пустині (урочище Китаїв міститься на південній околиці м. Києва, нині Голосіївський район міста). Разом із ним працювали Степан, Олексій, Василь та Михайло, що одержали по 3 руб.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 194.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983; Уманцев Ф. Матеріали до словника вітчизняних мистців, ремісників, керівників художніх робіт та меценатів XVIII – початку XX ст. (за документами архіву Києво-Печерської лаври). *СМ.* 2008. Чис. 1 (21).

Р. Забашта

КУЛЬЖЕНКО
Василь Стефанович / В. С. Васильєв

(11.02.1865, м. Київ – 07.09.1934, там само) – мистецтвознавець, педагог, фахівець графіки і друкарської справи. В. С. Васильєв – псевдонім. Закін. Поліграфічну академію (м. Лейпциг, нині ФРН). У 1903 засновував КШГД

та музей друкарської справи (при ній). Одночасно викладав у КШГД. Упродовж 1909–14 видавав і редагував часопис «Мистецтво і друкарська справа» («Искусство и печатное дело»), який 1911 був перейменований на «Мистецтво. Графіка. Художній друк» («Искусство. Графика. Художественная печать»), а в 1913 – на «Мистецтво у Південній Росії» («Искусство в Южной России»). У 1917–19 друкував держ. папери, поштові марки та гроші УНР та УД. Упродовж 1924–34 викладав у КХІ, був керівником поліграфічного ф-ту.

Літ: УЛЕ. Київ, 1995. Т. 3; МУБД. Київ, 1997; Шмагало Р. Мистецька освіта в Україні середини XIX – середини XX ст. Львів, 2005; Стасенко В. Спадкоємці першодрукаря. Словник митців випускників та викладачів кафедри графіки Української академії друкарства. Львів, 2010.

Г. Хорунжа

КУЛЬЧИЦЬКА
Олена Львівна

(15.09.1877, м. Бережани, нині Терноп. р-ну Терноп. обл. – 08.03.1967, м. Львів) – графік, живописиця, педагогиня, громадська діячка. Сестра Ольги-Меланії Кульчицької – майстрині декор.-вжиткового мистецтва, педагогині, громадської діячки. Членкиня СХ УРСР (1940). Депутатка ВР УРСР (III–IV скликань). Нар. худож. УРСР (1956). Лауреатка Держ. премії УРСР ім. Т. Шевченка (1967). У 1901–03 навч. у приватних студіях С. Батовського і Р. Братковського, у 1903–08 – у ВХПШ (м. Відень, нині РА). Активна учасниця виставок. Персон. виставки: Львів (1909, 1933, 1943, 1948, 1953, 1953), м. Київ (1945). 21.04.1971 відкрито меморіальний музей художниці (Львів, філія НМЛ).

Тв.: емаль «Мистецтво» (1906), живопис «Портрет сестри Ольги в білому» (1912), «Сирота» (1912), Автопортрет (1927), «Гуцульсьикй танок» (1944), офорти «Молох війни» (1915), «Помста» (1917), лінограюри «Бідні діти» (1913), «І. Франко» (1920), «Селянське повстання» (1930), «Нафта» (1950).

Муз.: НМЛ, ЛНГМ, Літ.-меморіальний музей М. Черемшини.

Літ.: СХУ. Київ, 1973; Музей Олени Кульчицької. Львів, 1978; МУБД. Київ, 1997; Шмагало Р. Словник митців-педагогів України та з України у світі. Львів, 2002; Шмагало Р. Мистецька освіта в Україні середини XIX – середини XX ст. Львів, 2005; Стасенко В. Спадкоємці першодрукаря. Словник митців випускників та викладачів кафедри графіки Української академії друкарства. Львів, 2010; Кульчицька О. Графіка. Малярство. Ужиткове мистецтво. Львів. 2013; ЕСУ. Київ. 2016. Т. 16; Кульчицька О. Народний одяг. Львів. 2018.

Г. Хорунжа

КУЛЬЧИЦЬКИЙ
Антон Костянтинович

(1860, м. Полтава – кін. 1920-х, там само) – живописець. Жив у Полтаві. Працював учителем малювання, каліграфії (краснопису) і креслення; від 1878 – викладач духовного училища й семінарії. Створював ікони, пейзажі, портрети, тематичні картини. Твори **К.** експонувалися на ювілейній вист. з нагоди відкриття пам'ятника І. Котляревському в Полтаві (1903).

Тв.: «Церква в Яновщині» (1890), «Село Гетьманщина Полтавського повіту» (1899), «Садиба, що належала І. Котляревському» (1910); етюди садиби Гоголів-Яновських (ставок, пагорб, насипаний за бажанням М. Гоголя та ін.) (1890-і).

Муз.: ПХМ, ХХМ.

Літ.: Каталог Гоголевской выставки исторического общества Нестора летописца в Киевском городском музее древностей и искусств. Киев, 1902; Каталог художественной выставки в память И. П. Котляревского. [Полтава, 1903]; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 16.

О. Ламонова

КУЛЬЧИЦЬКІ
Яків і Константин

(17 ст.) – скульптори. Батько й син чи брати. Відомі за авторським підписом. Мешкали й працювали в м. Львові. Їхня спільна сигнатура міститься на карнизі (під скульптурним фризом) північної стіни Успенської церкви Львова: «Ту подписуется Костанти[н] Кульчицкий р[аб бо]о[ж]ий та Яков Кульчи[цкий року [1]630». Деякі дослідники гіпотетично приписують їхньому авторству (виконанню?) рельєфи в метопах церкви.

Літ.: Gębarowicz M. Studia nad dziejami kultury artystycznej późnego Renesansu w Polsce. Toruń, 1962; Нельговський Ю. П. Скульптура та різьблення другої половини XVI – першої половини XVII століття. *ІУМ* : в 6 т. Київ, 1967. Т. 2; SAP. 1986. Т. 4.

Р. Забашта

КУЛЯВСЬКИЙ (KULAWSKI)
Антоній / Антоні (Antoni)

(1741, м. Жовква? – 24.03.1770, м. Жовква, нині Львів. р-ну Львів. обл.) – різьбяр (сницар). Відомий за писемними джерелами. Працював у Жовкві. Син місцевого сницаря Олександра Кулявського. Згідно з текстом батьківського заповіту (тестаменту) від 20.06.1754 та судової постанови від 14.02.1759, **К.** мав опанувати шкільні науки, а згодом сницарське ремесло під опікою Данила Ждановича, ревізора архіву жовківського замку. Фах різьбяра **К.** здобув у 1761. (Цей факт занотовано в міському документі під 22.03.1770). Виконував сницарську роботу до жовківської церкви оо. василіян. Помер під час мору в Жовкві.

Літ.: Александрович В. Жовківський осередок майстрів українського різьблення другої половини XVII – середини XVIII століття. *Жовква крізь століття.* Жовква, 2012. Вип. 2; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта, Б. Шенгера

КУЛЯВСЬКИЙ (KULAWSKI)
Олександр (Aleksandr)

(? – після 20.06.1754, м. Жовква, нині Львів. р-ну Львів. обл.) – різьбяр (сницар). Відомий за писемними джерелами. Рід **К.** міг походити із с. Кулява на Жовківщині. **К.** – батько жовківського різьбяра Антонія Кулявського. Жив у Львів. передмісті Жовкви, мав власну майстерню. Брав на

навчання учнів. Будучи греко-католиком, належав до парафії місцевої церкви Різдва Христового. Неодноразово згадується в міських документах (переважно в судових актах). Уперше занотований під 1726 як учитель ремесла (до 1730) сина Маріанни та Петра Іневичів. У 1728 згаданий в актах щодо укладання з місцевим магістратом угоди на оренду броварні. У 1730 судиться із сином Маріанни та Петра Іневичів, який відійшов від нього, не відбувши належного (за контрактом) чотирирічного терміну. Протягом 1729–43 – братчик, а згодом – перший старший братчик місцевого братства при церкві Різдва Христового. У 1729 обраний молодшим цехмайстром столярного цеху Жовкви. Упродовж 1734–35, 1737–38, 1746–54 займав різні урядові посади: засідав у магістраті, був лавником, радником (з 1746), урешті – бургомістром. 19.12.1743 разом зі скульпторами Ґеорґом Йозефом Марквартом та Іваном Стобенським працював над спорудженням і декоруванням Castrum doloris на честь шостих роковин смерті королевича Якуба Людовіка Собєського, що відзначалися в жовківському колегіаті. Упродовж 1747–52 виконував різьбярські роботи при дворі Михайла Казимира Радзівілла. Зокрема, 23.02.1752 уклав контракт на оздоблення різьбою його покоїв у Жовківському замку «згідно з абрисом собі даному». Як завдаток отримав половину суми оплати: 10 червоних золотих (180 золотих), другу половину мав отримати після завершення замовлення. У 1753 разом із братчиками, зосібна В. Петрановичем, підписав урядовий акт, у якому оповідалася історія виникнення жовківського монастиря та згадувалися привілеї монахів та парохів місцевої церкви. 20.06.1754 склав заповіт, у якому зазначив, зокрема, що з «Божої ласки мав власний заробіток зі свого сницарського ремесла». У 1759 зять **К.**, замковий архівар Данило Зданович, порушує в суді питання опікунства над сином покійного майстра Андрієм, який відмовляється від навчання різьбярського ремесла згідно із заповітом **К.** Висловлена думка, що **К.** тотожний Олександрові-сницарю (Alexandersnycerz), який бл. 1740 різьбив іконостас церкви в с. Краснопуща на Бережанщині (нині Терноп. р-ну Терноп. обл.), а в 1751 отримав 150 злотих на золото і фарби для декорування церкви Св. Миколая василіянського монастиря поблизу с. Крехів (нині Львів. р-ну Львів. обл.), а також виконав амвон та інші різьбярські вироби для цього храму.

Дж.: НБ ЛНУ; ВР ЛНБС. Ф. 815 (Вас.); AGADW. Archiwum Radziwiłłowskie. Dział XXI. Teka 19. Nr 289 K.

Літ.: Barącz S. Pamiątki miasta Żółkwi. Lwów, 1852; Osiński M. Zamek w Żółkwi. Lwów, 1933; Крип'якевич І. З історії м. Жовкви. *ЗЧСВВ.* Львів, 1935. Т. 6; Свєнціцька В. З нових архівних джерел про Жовківську школу художників. *Архіви України.* Київ, 1965. № 5; Свєнціцька В. Іван Руткович і становлення реалізму в українському малярстві XVII століття. Київ, 1966; Свєнціцька В. Словник жовківських майстрів живопису та різьби. *УМ.* Київ, 1967. Вип. 1; Драган М. Українська декоративна різьба XVI–XVIII ст. Київ, 1970; Hornung Z. Majster Pinsel snycerz. Karta z dziejów polskiej rzeźby rokokowej. Wrocław, 1976; SAP, 1986. Т. 6; Petrus J. T. Kościoły i klasztory Żółkwi. Kościół parafialny p. w. Św. Wawrzyńca Męczennika. *Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego*. Kraków, 1994. T. 2 : Kościoły i klasztory Żółkwi. (MDSSZWR; cz. 1); Шенгера Б. Жовківська скульптура в контексті італійського бароко. Київ, 1995; Żygulski Z. Castrum Doloris czyli Zamek Boleściwy. O polskim obyczaju pogrzebowym na podstawie opracowania lwówskiego historyka sztuki Borysa Szengera. *Jan III Sobieski. Castrum Doloris 1696–1996*: [*kat. wyst.*]. [Radom, Białystok, 1996]; Монастир св. Миколи ЧСВВ у Крехові. *Володимир Вуйцик. Вибрані праці : до 70-річчя від дня народження.* Львів, 2004. (Вісник Ін-ту «Укрзахідпроектреставрація»; чис. 14); Александрович В. Скульптура. *ІУМ :* в 5 т. Київ, 2011. Т. 3; Александрович В. Жовківський осередок майстрів українського різьблення другої половини XVII – середини XVIII століття. *Жовква крізь століття*. Жовква, 2012. Вип. 2; Лазорак Б. Внутрішнє середовище церковного братства Різдва Христового в Жовкві та його правові взаємини з василіянами в другій половині XVII–XVIII ст. *Жовква крізь століття*. Жовква, 2012. Вип. 2; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Б. Шенгера, Р. Забашта

КУМЕЦЬКИЙ / КУНЕЦЬКИЙ
Олексій

(18 ст.) – іконописець. Відомий за писемними джерелами. Народився в м. Жовкві (нині Львів. р-ну Львів. обл.). З 25.XII.1764 по 25.11.1768 навч. іконописної майстерності (разом із І. Чепурним) у начальника малярні КПЛ Володимира. У тексті відпускного документа кінця 1768 зазначено, що **К.** жив та «честно без жодного підозріння і нині відпускається з честю куди хоч». У 1769 працював в лаврській малярні. Родич (брат ?) Василя Кунецького.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 51; Спр. 88.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст*. Київ, 1983; Уманцев Ф. Матеріали до словника вітчизняних мистців, ремісників, керівників художніх робіт та меценатів XVIII – початку XX ст. (за документами архіву Києво-Печерської лаври). *СМ.* 2008. Чис. 1 (21).

Р. Забашта

КУМПАН
Федір Іванович

(02.03.1896, м. Миколаїв – 31.07.1970, м. Київ) – живописець. Учасник громадянської війни (1918–23), ІІ СВ. У 1916–18 відвідував приватні худ. студії М. Козика і А. Крюгер-Прахової (Київ). Упродовж 1922–28 навч. в КІПМ / КХІ (викл.: Л. Крамаренко, В. Пальмов, А. Таран). Працював у Києві: директор КГ, головний редактор вид-ва «Мистецтво», директор респ. худ. виставок. Автор станкових творів у різних жанрах (пейзаж, портрет,

натюрморт, темат. картина). Учасник вист. від 1927. Персон. виставки: м. Черкаси (1962), Київ (1973, 1975).

Тв.: «Комсомолка» (1927), «Мати» (1929), «Ворога викрито» (1935), «61» (1937), «Штурм ворожого міста» (1946), «Дорогами війни» (1947), «Цукроварня», «Пасіка», «Дівчина» (усі – 1948), «Вдалині видно Київ» (1949), «Старий колгоспник» (1950), «Нарциси» (1951), «Зимовий краєвид» (1958), «Київське море» (1959), «Квіти на вікні», «На Дніпрі» (об. – 1960), «Півники» (1961), «Літо» (1962), «Колгоспний краєвид», «Широкі лани», «Озеро на луках» (усі – 1963), «Влітку на річці» (1964), «Колгоспні жнива», «Пейзаж за річкою вдалині», «Біля колгоспу» (усі – 1965), «Весняне цвітіння», «Сон» (об. – 1966), «Дюни», «Пуща-Водиця взимку», «У Миколаєві», «Вітряний день», «Човни біля берега» (усі – 1967), «Місто взимку», «Околиця міста», «Річка Козинка», «Захід сонця. Прибалтика», «Біля Обухова», «На Десні» (усі – 1968), «Південний Буг. Дощ іде», «Бузок зацвів», «Бузок та півники», «Київ. Русанівка», «Біля Миколаєва» (усі – 1969).

Муз.: МОХМ, МОКМ.

Літ.: УРХ. Київ, 1972; СХУ. Київ, 1973; Федір Іванович Кумпан (1896–1970). Виставка живопису : каталог. Київ, 1973; Таран В. [Про виставку творів Ф. І. Кумпана у Будинку офіцерів]. *ОМ.* 1975. № 3; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 16.

О. Ламонова

КУНАВІН
Олександр Михайлович

(10.08.1780, ? – 1814, ?) – графік. Навч. в ІАМ (від 1785; викл.: С. Щердін, Ф. Алексєєв). У 1800 разом із Л. Мошковим був відряджений до м. Москви «для списування перспективних видів міста» під керівництвом Ф. Воробйова. Упродовж 1803–09 перебував в Україні на запрошення генерал-губернатора князя О. Куракіна. Виконав пейзажі (акварель) Київщини, Полтавщини та Чернігівщини (маєтки, зокрема садиби графа Завадовського, Судієнків, Кочубеїв, Очкинів, Будлянського, монастирі, парки, села, пам'ятки архітектури). Серія видів м. Полтави (1804) була награвірована І. Стадлером.

Тв.: «Палац Рум'янцева у Качанівці» (кін. 18 ст.), «Краєвид хутора в садибі Будлянського» (1800), «Вигляд Миргорода», «Краєвид міста Миргорода на річці Хорол» (об. – 1809), «Панорама Чернігова з-за річки Десни», «Вигляд Красногорського монастиря з-за річки Псла», «Панорама Лялича – маєтку графа П. Завадовського», «Краєвид села Кибинців», «Вид на містечко Санжари», «Краєвид околиці Лубен по дорозі на Лохвицю», «Краєвид села Кибинців», «Палац і церква в маєтку Кочубеїв у Диканьці», «Краєвид парку» (усі – поч. 19 ст.).

Муз.: НХМУ.

Літ.: ІУМ : в 6 т. Київ, 1969. Т. 4 (ч. І); СХУ. Київ, 1973; МУЕД. Київ, 1992; МУБД. Київ, 1997; ХУЕД. Київ, 2006; ІУМ : в 5 т. Київ, 2006. Т. 4; Полтавіка. Полтавська енциклопедія. Полтава, 2009. Т. 12.

О. Ламонова

КУНЕЦЬКИЙ
Василь

(18 ст.) – маляр. Відомий за писемним джерелом. У 1769 працював у малярні КПЛ.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 51.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КУНЕЦЬКИЙ Олексій – див. КУМЕЦЬКИЙ / КУНЕЦЬКИЙ Олексій

КУНИЦЬКИЙ
Олексій

(18 ст.) – маляр. Відомий за писемним джерелом. У 1772–73 працював над відновленням живопису великої церкви КПЛ. Можливо, **К.** тотожний Олексієві Кунецькому / Кумецькому.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 440.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КУНКЕ (KUNKE)
Еміль (Emil)

(11.05.1897, м. Львів – 1943, там само) – живописець, графік. Член СРХ України (1939). Навч. у Львів. ун-ті, худ. освіту здобув у м. Відні (нині РА). Жив та працював у Львові, викладав малюнок в євр. гімназії. Автор акварелей, циклів іл. тощо; співпрацював як сценограф із сатиричним лялькovим театром З. Шорра. Брав участь у львів. вист. 1924–40. Учасник вист. групи «Артес». У 1934 – засновник польс.-євр. худ. групи «Стер», що організувала дві вист. (1934 та 1936). У 1940 (під іменем Омелян Кунке) брав участь у Вист. графіки СРХ України (Львів). Твори майстра експонувалися 2003 на вист. «Образи зниклого світу» (ЛНГМ).

Тв.: графіка – іл. до: «Фауст» Й. Гете та «Декамерону» Д. Боккаччо (об. – 1924), «Ноктюрн» (1925), «Сон» (1926), «Родина» (1937), Біблії, «Середньовіччя», «Єврейські легенди»; оформлення спектаклів: «Агасфер» Д. Пининського, «Голем» Г. Лейвіка та ін.

Муз.: НМВр.

Літ.: Степанчикова Т. Історія єврейського театру у Львові. Крізь терни до зірок. Львів, 2005. Глембоцкая Г. Акварели Эмиля Кунке. К вопросу о судьбе творческого наследия еврейских художников Львова в годы Второй мировой войны и послевоенный период. *Запорожский национальный университет. Девятые Запорожские еврейские чтения.* Запорожье, 2005; Образи зниклого світу. Євреї Східної Галичини (середина XIX – перша третина XX ст.) : каталог виставки. Львів, 2003; Malinowski J. Malarstwo i *rzeźba Żydów* Polskich w XIX i XX wieku. Warszawa, 2000; Глембоцкая Г. Художники-евреи Львова первой половины XX века. Жизнь, творчество, судьба. Львов, 2015.

Г. Скляренко

КУНЦЕВИЧ
Едвард Михайлович

(14.06.1926, м. Київ – 03.10.1996, там само) – скульптор. Член СХ УРСР (1959). Засл. діяч мист-в УРСР (1976). Нар. худож. України (1995). У 1945–51 навч. в КХІ (викл.: К. Елева, Л. Муравін). Працював у станковій, монумент. та декор. скульптурі. З 1950-х – учасник худ. виставок.

Тв.: «Юність світу» (1951), «Ю. Яновський» (1953), «Хліб-сіль» (1958), «Будівельник Київської ГЕС» (1961), «Прикордонник О. Ткачук» (1965), «М. Фрунзе» (1973), «Росич» (1982), для київ. метро – «Праця» (разом з Б. Карловським, 1960–64), «ХХ століття» (об. – ст. метро «Дніпро», 1964), бюст М. Горького (ст. метро «Університет», 1961); пам'ятники – М. Кибальчичу (м. Короп, нині Новгород-Сіверського р-ну Чернігів. обл., 1965), В. Леніну (м. Донецьк, 1967; м. Хмельницький, 1970, демонтовано 2021; м. Білопілля, нині Сум. р-ну Сум. обл., 1972, демонтовано 2014; м. Яворів Львів. обл. та м. Носівка, нині Ніжинського р-ну Чернігів. обл., об. – 1974, демонтовані відповідно 1990 і 2014; м. Косів Івано-Франків. обл., 1975, демонтовано 1990), пам'ятний знак «Караючий меч» у м. Павлограді, нині центр Павлоградського р-ну Дніпр. обл. (разом з Ю. Жирадковим, 1968), М. Кропивницькому (м. Кіровоград, нині Кропивницький; 1969), «Муза» на могилі І. Сошенка (м. Корсунь-Шевченківський, нині Черкас. р-ну Черкас. обл., 1985), Л. Симиренку (с. Мліїв Городищенського р-ну Черкас. обл.; 1986), Т. Шевченку (м. Чигирин, нині Черкас. р-ну Черкас. обл.; 1989; м. Луцьк, нині центр Волин. обл.; 1994), Б. Хмельницькому (Чигирин, 1995); меморіальний комплекс «Пагорб Слави» (м. Черкаси, 1977, співавт.), пам'ятник гетьману П. Сагайдачному в Києві (разом із В. Шевцовим, Б. Криловим, А. Сидоруком, 2001).

Літ.: СХУ. Київ, 1973; Криволапов М. Едвард Михайлович Кунцевич. *ОМ*. 2006. № 4; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 16.

Г. Скляренко

КУПІН
Микола Олександрович

(листопад 1871, ? – 1944, м. Одеса) – живописець. Член ОТКМ (у 1918 – скарбник), ТПРХ (1919), Т-ва ім. К. Костанді (1925). Жив в Одесі. Створював переважно реалістичні пейзажі. Учасник вист. від 1910 (Одеса).

Тв.: «На околицях Ясної Поляни», «Волошки», «Березовий ліс» (усі – 1913), «Куточок парку Хаджибейського лиману», «Сосновий бір», «Тихий вечір», «На Уралі» (усі – 1915), «Астрахань», «На Камі», «Вечір на Волзі» (усі – 1917), «Перший сніг» (1919), «Берег річки», «Берег моря», «Гірська річка», «Доріжка в лісі» (усі – 1930-і).

Літ.: Выставки советского изобразительного искусства. Москва, 1965. Т. 1, 2; ТЮРХ. Одесса, 2014; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 16.

О. Ламонова

КУПІНСЬКИЙ (KUPIŃSKI)
Войцех (Wojcech)

(18 ст.) – скульптор. Відомий за писемними джерелами. 6.02.1720 уклав угоду з керівництвом монастиря оо. домініканців у м. Підкамені (нині селище Золочівського р-ну Львів. обл.) щодо виготовлення дерев'яної структури для майбутнього органа в костелі.

Літ.: Barącz S. Dzieje klasztoru ww. oo. Dominikanów w Podkamieniu. Tarnopol, 1870; Hornung Z. Majster Pinsel snycerz. Karta z dziejów polskiej rzeźby rokokowej. Wrocław, 1976; Krasny P. Kościół i klasztor Dominikanów w Podkamienu. *Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego.* Kraków, 2005. T. 13. (MDSSZWR; cz. 1); Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта, Б. Шенгера

КУПРИНСЬКИЙ
Іван Федорович / Йосип

(18 ст.) – учень різьбяра, монах. Відомий за документацією КПЛ. Ім'я в чернецтві – Йосип. Згадується під 1748 як такий, що «навчався хресторізної майстерності в Медведівському [Свято-Миколаївському] монастирі» на Черкащині (нині Черкас. р-ну Черкас. обл.).

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 13.

Літ.: Станкевич М. Українське художнє дерево XVI–XX ст. Львів, 2002.

Р. Забашта

КУРАХ
Іван Степанович

(21.03.1909, с. Сердиця, нині Львів. р-ну Львів. обл. – 15.01.1968, м. Цюрих, ШК) – живописець, графік, фотограф, педагог, мистецький критик. Упродовж 1923–27 навч. в Укр. гімназії в м. Львові. З 1927 по 1930 навч. в Учительській семінарії та ХПШ Львова. Упродовж 1930–35 – студент Худ. школи у м. Варшаві (нині РП). Член УМГ «Спокій» у Варшаві, учасник шостої виставки. У 1935–37 навч. в АМ у м. Берліні (викл. Г. Кольбе) та Мистецькій школі Ф. Феррацці у м. Римі (нині ІтР). У 1936 отримав італійське громадянство. З 1937 по 1939 – навч. в АМ Брера в м. Мілані (викл. Д. Паланті). У 1941 – мобілізований в армію, перебував у складі Туринської дивізії 8-ї Італійської армії на укр. фронті, де фотофіксував і зарисовував воєнні події. Після ІІ СВ жив і працював в Італії, викладав у АМ Брера. На поч. 1950-х брав участь у Венеційській бієнале сучасного мист-ва. Останні роки життя провів у Швейцарії. Працював у галузі станкового малярства, графіки, театрально-декор. мистецтва, мистецької публіцистики.

Пр.: Олександр Архипенко (доповідь, виголошена в Л-МКлюбі в Нью-Йорку, з нагоди 50-річчя творчости мистця). *Свобода*. Нью-Йорк, 1953. Ч. 268; Українській дитині. *Свобода*. Нью-Йорк, 1957. Ч. 248; [Вступ. сл.]. *Курах М. Перед брамою: Поезії.* Мюнхен, 1963.

Тв.: живопис – «Відпочинок», «Голови чоловіків» (9 етюдів) (усі – 1930-і), «Автопортрет», «Чоловік, що сидить»; графіка – обкладинки книг: «Głód na Ukrainie i jego przyczyny», «Старий міст» (об. – 1930-і), «На руїнах», «Бездомний», «До перемоги», «Біженці», «У німому болі», «Весна без квітів», «Камо Грядеши», «Мати і дитина», «Тим, що впали», «Там, де я родився», «Шляхом боротьби» (усі – 1940-і), «Вовк», «Esse Homo ХХ ст.», «Мати з дитиною», «Місто», «Розп'яття», «Жінка», «Бездомні», «Бідні», «Скорбна мати», «На чужині», «Соняшники», «Вулиця міста» (усі – 1950-і), «Музична композиція» (1960-і).

Муз., б-ка: НМЛ, СБП, приват. збірки.

Літ.: Іван Курах. *Літературно-науковий додаток «Нового Часу»*. Львів, 1937. Ч. 6; Mostra dell'arte Grafica Ucraina. Roma, 1938; Mostra del pittore Ucraino Ivan Kurach.

Roma, 1941; Ivan Kurach. Pittore Ucraino. Brescia, 1942; Брадович М. Досягнення українського маляра в Італії. *Свобода*. Нью-Йорк, 1950. Ч. 196; Пачовський Р. Вистава Івана Кураха. *Свобода*. Нью-Йорк, 1955. Ч. 89; Виставка українського маляра в Нюйоркському Колісею. *Свобода*. Нью-Йорк, 1956. Ч. 93; Ukrainische Künstler in Deutschland. München, 1960; Кедрин І. Михайло Курах. *Свобода*. Нью-Йорк, 1962. Ч. 123; Виставка образів Івана Кураха у столиці Пакістану. *Свобода*. Нью-Йорк, 1967. Ч. 53; Кедрин І. Іван Курах. *Свобода*. Нью-Йорк, 1968. Ч. 46; Певний Б. Перші п'ятнадцять років. *Певний Б. Майстри нашого мистецтва: Роздуми про мистців та мистецтво*. Нью-Йорк ; Київ, 2005; Пеленська О. Український портрет на тлі Праги: українське мистецьке середовище у міжвоєнній Чехо-Словаччині. Нью-Йорк ; Прага, 2005; Яців Р. Олекса Шатківський та Український мистецький гурток «Спокій» : матеріали до історії українського мистецтва 1920–1930-х років. Львів, 2008; Яців Р. Від «Спокою» до Венеційського бієнале: творча доля Івана Кураха. *Народознавчі зошити*. Львів, 2017. Ч. 6.

Р. Яців

КУР[ИЛ]

(кін.? 14 – 1 чв. 15 ст.) – маляр. Один із трьох майстрів, які в 1418 оздобили фресками візантійського стилю інтер'єр Троїцької каплиці замку м. Любліна (нині центр Люблінського воєвод., РП). Співпрацівник майстра Андрія – кер. артілі. З ім'ям майстра **К.** деякі дослідники пов'язують зображення, виконані в т. зв. іератичному стилі.

Тв.: гіпотетично – розписи склепіння та найвищих частин стін каплиці, зокрема образи Христа, святих, ангелів, символи апостолів та сюжетні сцени. На ребрі південно-східного склепіння каплиці збереглася частина напису імені майстра: «Кур….» (поряд з іменем майстра Андрія).

Літ.: Różycka-Biyzek A. Bizantyńsko-ruskie malowidła w kaplicy zamku lubelskiego, Warszawa 1983.

Р. Забашта

КУРИЛАС
Осип / Йосип Петрович

(07.08.1870, містечко Щирець, нині смт Львів. р-ну Львів. обл. – 25.06.1951, м. Львів) – живописець, графік, педагог. Член НСХУ (1939), СПУОМ (1941), ТРРШ (1898). Учасник І СВ (Член Пресової квартири УСС (1915–19). У 1886–90 навч. в ЛХПШ (викл. З. Ґорґолевський), у 1895–91 – в АКМК (викл.: Л. Вичулковський, Я. Мальчевський). У 1903 здійснив творчу подорож Західною Європою (м. Відень (нині РА), м. Мюнхен, м. Дрезден (об. – нині ФРН), м. Прага (нині ЧР), м. Будапешт (нині Угорщина). До 1914 жив у Щирці. Викладач рисунку в укр. жіночій гімназії, Мистецькій школі О. Новаківського (1919–39), заступник декана мистецького ф-ту таємної Укр. технічної школи (1923–26), викладач живопису МПШ, Ін-ту нар. творчості (усі – Львів). Співпрацював із журн. «Дзвінок», «Зиз», «Наш приятель», «Шляхи», «Новий час», «Світ дитини», «Самохотник», «Республіканський самохотник», «Бомба», «Самопал» (усі – Львів). Автор портретів, пейзажів, натюрмортів, ілюстрацій, листівок, карикатур. Звертався до побутового, іст. жанрів, писав твори на військову та релігійну тематику (зокрема, образи для іконостасів церков України, РП, США та Канади). 40 картин **К.** було вилучено зі спецфондів ЛМУМ (нині НМЛ) і спалено (1948, 1952). Учасник вист. від 1898. Персон. виставка – Львів (1900). У музеї середньої школи № 1 Щирця є експозиція, присвячена **К.**

Тв.: живопис – «Жебраки» (1895), «Сільська дівчинка» (1898), «Портрет дружини» (1898, 1903, 1918), «Околиці Кракова» (1902), «М. Лисенко», «Іван Мазепа», «Гетьман», «Святий Дмитрій» (1906), «Ісус Христос – небесний Учитель», «Пречиста Діва – Мати руського народу» (об. – 1910), «Похорон Т. Шевченка» (1911, 1918), «Бездомні» (1914), «Бій на Маківці», «Бій на Лисоні», «Бій на Сінній площі у Києві», «Кравецька робітня», «Монахиня», «Стрілець над книжкою», «Підхорунжий», «Польовий духівник» (усі знищено), «Зміна варти», «Бій на Лисоні», «Відхід добровольців», «Ой видно село», «Прощання», «По бою», «Василь Дідушок», «Сень Горук», «Бо війна війною» (3 варіанти, усі – 1914–1918), «В. Шухевич» (1916), «Дивлюсь, аж світає» (1918), «Гуси пасуться» (1926), «Хризантеми» (1930), «Гуцульська пара» (1937), «Митрополит Андрей Шептицький», «На Гуцульщині» (об. – 1942), «Гуцули читають газету» (1945), «Лісоруби» (1947), «Автопортрет» (1948), «Колгосп у Щирецькому районі», «На колгоспному дворі»; серія картин на іст. теми й портрети держ. і культурних діячів для кн. «Історія України-Русі» М. Аркаса (Краків, 1912); графіка – іл. до «Пригод Юрчика Кучерявого» (цикл), «Гав на вакаціях», 8 рисунків до біографії Т. Шевченка (усі – для журн. «Світ дитини»), повісті «Боротьба за право» М. Отаманюка (1910), «Юрза-Мурза» Ю. Шкрумеляка, збірок новел В. Стефаника «Кленове листя», «Новина», повісті «Борислав сміється» І. Франка (об. – 1951); серія листівок «Стрілецькі типи» (1916–18); шаржі на Б. та Л. Лепких, М. Угрина-Безгрішного, І. Боберського, М. Гайворонського; карикатури – «Трафила коса на камінь», «Редактор "Червоної калини"» (об. – 1917); ескізи до опери «Галька» С. Монюшка (1912).

Муз.: НМЛ.

Літ.: В'юник А. Осип Петрович Курилас. Львів, 1957, Київ, 1963; ІУМ : в 6 т. Київ, 1970. Т. 4 (ч. ІІ); ІУМ : в 6 т. Київ, 1967. Т. 5; ІУМ : в 6 т. Київ, 1968. Т. 6; СХУ. Київ, 1973; Батіг М. Осип Курилас – чарівник дитячого світу. *Жовтень*. 1986. № 10; Вечерський В. Невідомі картини Кураласа. *Київ*. 1988. № 2; Рибалко О. Життєписи українських митців. Автобіографія художника Кураласа Йосипа Петровича. *ОМ*. 1992. № 1; МУЕД. Київ, 1992; МУБД. Київ, 1997; ХУЕД. Київ, 2006; ІУМ : в 5 т. Київ, 2006. Т. 4; ІУМ : в 5 т. Київ, 2007. Т. 5; Батіг М. До питання про графічну спадщину Осипа Кураласа. *Буття в мистецтві* : *зб. наук. праць і матеріалів на пошану С. Костюка з нагоди 80-річчя.* Львів, 2007; Осип Курилас : альбом. Київ, 2008; Крижанівський А. Осип Курилас. Львів, 2008; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 16.

О. Ламонова

КУРИЛЕНКО
Георгій Миколайович

(25.04.1925, м. Євпаторія, нині АР Крим – 11.07.2018, м. Сімферополь, там само) – живописець, педагог. Член СХ УРСР / НСХУ

(1984). Засл. худож. АР Крим (2001). У 1954 закін. СмфХУ / Крим. ХУ ім. М. Самокиша (викл.: В. Апанович, Т. Кузнецова). Відтоді викладав у худ. студії ФКГА; від 1960 – у худ. школі в Сімферополі; у 1971–2008 – у СмфХУ / Крим. ХУ ім. М. Самокиша. Автор реалістичних творів у різних жанрах (пейзаж, портрет, картина побутової тематики), у яких відчувається вплив імпресіонізму. Учасник вист. від 1957. Персон. виставки – Сімферополь (2000–01, 2005, 2013).

Тв.: «Художники на пленері» (1972), «Весна» (1984), «Блакитна затока» (1989), «Карадаг» (1990), «Карадаг. Дощ пройшов» (1992), «Севастополь, 45-й рік» (1995), «Кримська осінь» (1999), «Автопортрет», «Василь Іванович», «Теплий день» (усі – 2000), «Грек Петрович» (2001).

Муз.: СмфХМ, Уманська КГ (Черкас. обл.).

Літ.: Георгий Куриленко. Живопись : альбом. Симферополь, 2006; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 16.

О. Ламонова

КУРИЛИЧ
Михайло Васильович

(18.05.1921, с. Заболотів, нині Коломийського р-ну Івано-Франків. обл. – 22.01.1984, м. Львів) – живописець, графік, педагог. У 1947–53 навч. в ЛДІПДМ (худ. обробка дерева). Упродовж 1953–84 викладав у ЛДІПДМ (композиція та робота в матеріалі). Член худ. ради ЛЮФ та вид-ва «Каменяр». Активний учасник вист., персон. виставка – Львів (1987).

Тв.: живопис – декор. панно: «Сестри» (1964), «Плотогони» (1964), «Возз'єднання» (1964), «Вічно живий» (1975); графіка – екслібриси: Я. Нановського (1963), Р. Сельского (1965), Є. Арофікіна (1966), Х. Саноцької (1970), лінограв'юри: «Світло в Карпатах» (1966), «Космос» (1969); дизайн – меблі та оформлення: міськради (Львів, 1968–71), ЛФ ЦМЛ (1968–70), ЛІМ (1969–70), ЛМІРА (1969–70), ЛНЛММФ (1968–71), ЛДУ (нині ЛНУ; 1970–71).

Муз.: НМЛ, ДОХМ, ЛНЛММФ, Музей пропаганди (м. Шепетівка Хмельниц. обл.).

Дж.: Архів ЛНАМ. Ф. Р-1653. Оп. 2-ОС. Сп. 5, 3191.

Літ.: Курилич М. Гуцульський орнамент. Київ, 2001. ЕСУ. Київ, 2016. Т. 16.

Г. Хорунжа, Т. Довгун

КУРИЛО
Кирило Павлович

(18.03.1924, с. Русанівка, нині Роменського р-ну Сум. обл. – 03.04.1990, м. Львів) – живописець. Член НСХУ (1977). Учасник ІІ СВ. У 1954 закін. ЛДІПДМ (викл.: Й. Бокшай, Р. Сельський). Автор реалістичних пейзажів, портретів, темат. картин. Учасник вист. від 1955.

Тв.: «І. Франко серед бориславських робітників» (1956), «В. Ленін» (1969), «Весна 1945 року» (1970), «М. Мілян» (1975), «Ф. Дзержинський» (1977), «Земля оновленого краю» (1978), «Н. Крупська», «Крок у безсмертя» (об. – 1979), «Замок».

Літ.: ІУМ : в 6 т. Київ, 1968. Т. 6; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 16.

О. Ламонова

КУРІННИЙ
Андрій Никифорович

(31.12.1921, с. Олександрівка, нині смт Краматорського р-ну Донец. обл. – 29.08.2001, м. Луганськ) – живописець. Учасник ІІ СВ. Член НСХУ (1974). У 1949 закін. Ворошиловград. ХУ (викл. М. Шевченко). Працював у Ворошиловграді (нині Луганськ): оформлювач у Т-ві художників, у 1964–81 – на худ.-виробничому комбінаті. Автор реалістичних пейзажів, натюрмортів, сюжетних картин на виробничі та іст. теми. Учасник вист. від 1952.

Тв.: «Над Дніпром. Т. Шевченко» (1962), «В Академії» (1964), «Слідами героїв» (1968), «Хвилина мовчання» (1969), «Будівельники» (1971), «Художник Г. Домненко» (1973), «Остання операція лейтенанта Дибка» (1977), «Первістки новобудов» (1978), «Художник Д. Бочаров», «Подолаємо неписьменність» (об. – 1979), «Відбудуємо мир» (1982), «Ціна хліба» (1985), «Сеннів» (1989), «Сутінки» (1994), «Юні рибалки».

Муз.: ЛОХМ.

Літ.: ЕСУ. Київ, 2016. Т. 16.

О. Ламонова

КУРІННИЙ
Олександр Авакумович

(29.08.1865, с. Бузівка, нині Новомосковського р-ну Дніпр. обл. – 11.03.1944, м. Москва, нині РФ) – живописець, графік, педагог, реставратор. Навч. малювання в іконописній школі КПЛ, згодом – у КРШ М. Мурашка. У стінах школи познайомився з М. Ге, який був одним із меценатів КРШ. Знаний художник звернув увагу на талановитого учня й запропонував йому переїхати до нього на хутір (неподалік станції Плиски на Чернігівщині) з метою працювати в нього в майстерні та наглядати за господарством. **К.** пристав на ту пропозицію і прожив на хуторі Ге півтора року. У віці 18 років вступив до МУЖСЗ (1883). Улітку, під час канікул, за рекомендацією М. Мурашка, з іншими вихованцями КРШ брав участь у реставрації фресок та поновленні живопису Кирилівської церкви: виконав тло композиції «Зішестя Святого Духа на апостолів», основні фігури для якої написав М. Врубель (1883). Згодом під орудою В. Васнецова, розмалював три склепіння Володимирського собору (1887). У 1891 поступив до ІАМ. Перші три роки його викладачами були проф. К. Веніг, Б. Віллевальде, П. Чистяков; з 1894 – І. Рєпін. У 1894 **К.** отримав дві срібні медалі та звання класного художника 3 ступеня за картину «Дівчина з квітами». У 1892 на кошти князя М. Тенішева, були організовані рисувальні школи в Санкт-Петербурзі та м. Смоленську (нині РФ), які очолював І. Рєпін. Він запросив **К.** стати його помічником у худ. школі, відкритій у Санкт-Петербурзі (вул. Галерна, 13). **К.** працював там упродовж навчального року (1895 / 1896). Наступного року, за рекомендацією І. Рєпіна, **К.** отримав посаду викладача та зав. Смоленської рисувальної школи, де пропрацював чотири роки (1896–99). Після закриття школи (1899), за

дорученням князя В. Тенішева, збирав матеріали для його етнографічних праць: виїздив за кордон, побував у м. Самарканді (нині РУ, 1900–05). З 1908 жив у Москві, писав жанрові твори, пейзажі, викладав у москов. школах, працював реставратором у ДТГ (1920–40). Працював у галузі портрета, писав пейзажі, жанрові сцени, сповнені етнографічних спостережень. Досконало володів технікою олійного живопису, виконував малюнки олівцем та вугіллям. У своїй творчості продовжував традиції реалізму. У 1935 написав спогади про педагогічну діяльність І. Рєпіна, у якій виклав ряд автобіографічних фактів. Брав участь у виставках ТПХВ (1899), ТПРХ (1891–92), об'єднання «Ланка» («Звено») (1917), Професійної спілки художників-живописців (1918), Гуртка художників Замоскворіччя (1923), Т-ва художників ім. І. Ю. Рєпіна (1927, 1928) та ін.

Тв.: «Портрет гімназиста» (1889), «Дівчинка перед сном» (1890-і), «Голова юнака» (1891), «В. Андреєв» (1891), «Дівчина з квітами» (1893), «Портрет старого селянина» (1897), «Рабин, який молиться» (1899), «Сонячний сад» (1900-і), «Мулла біля дверей» (1900-і), «Аллах Акбар (Бог Великий)» (1915–16), «Мулла на молитві» (1915–16), «Ворота в Шах-і-Зінде» (1915–16), «Портрет Ш. (Колишня балерина Московського Великого імператорського театру)» (1915–16), «Біля могили святого» (1915–16), «Самаркандська єврейська дівчинка» (1918), «Симеїз. Монах» (1918), «Крим. Лиманська бухточка» (1918), «Крим. Судак» (1918), «Михайло Булгаков» (1923), «Жіночий портрет» (1923).

Муз.: НХМУ.

Літ.: СРХК. Санкт-Петербург, 1914; «Новое о Репине. Статьи и письма художников. Воспоминания учеников и друзей. Публикации». Ленинград, 1968; СХУ. Київ, 1973; МУЕД. Київ, 1992; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 16.

Л. Ганзенко

КУРОВ
Василь Петрович

(19.02.1923, с. Биково, нині Старицького р-ну Тверської обл., РФ – 05.06.1979, м. Вижниця, нині центр району Чернів. обл.) – графік, живописець. Учасник ІІ СВ. Упродовж 1947–55 навч. в МДХПУ (викл. М. Назаревська). Від 1955 – викладач (живопис, композиція, ткацтво) у Вижницькому училищі прикладного мист-ва (нині Вижницький коледж прикладного мист-ва ім. В. Шкрібляка). Автор реалістичних пейзажів (акварель, олія), рисунків для килимів. Учасник вист. від 1963.

Тв.: «Дорога на Яворів», «Гребля на Черемоші», «Весна», «Кутська гора», «Плотогони» (усі – 1975–78), «Березень» (1976), «Поле», «Черемош», «Перший сніг» (усі – 1977); рисунки для килимів – «Північ», серія «Квіти» (усі – 1970-і); мініатюра на шкатулці «Дружина» (1952, 1959).

Літ.: Огродюк М. І пам'ять про минуле, і зустріч з юністю. *Радянська Верховина.* 1990. 7 листопада; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 16; Сонячні акварелі Василя Курова (до 100-річчя з дня народження В. П. Курова). *Вижницький коледж прикладного мистецтва ім. В. Шкрібляка.* [https://vkpm.org.ua]. 2023. 23 лютого. URL : https://vkpm.org.ua/sonyachni-akvarelivasylya-kurova/.

О. Ламонова

КУСЬМИДРОВИЧ
Ян-Казимир

(1886, ? – після 1939, ?) – живописець. Жив у м. Львові. Звертався до різних живописних технік (олія, пастель) та жанрів (портрет, натюрморт, фігурна композиція), але переважно малював краєвиди Львова, Карпат, Прикарпаття. У творчості **К.** відчувається вплив імпресіонізму.

Тв.: «Вигнання з раю» (1902), «Стара садиба» (1910), «Улітку біля хати» (1912), «Львів узимку» (1925), «Гуцул із трубкою» (1926), «Гель», «Сільське подвір'я» (об. – 1927), «На узбережжі Гелю» (1920-і), «Краєвид із Підкарпаття» (1930-і), «Завоєла» (1931).

Муз.: ЛНГМ, НМЛ, музеї РП.

Літ.: ЕСУ. Київ, 2016. Т. 16.

О. Ламонова

КУТКІН
Володимир Сергійович

(12.11.1926, м. Житомир – 10.03.2003. м. Київ) – графік. Засл. діяч мист-в УРСР (1967). Нар. худож. України (2001). Член НСХУ (1961). Срібна медаль Міжнар. вист. книги в м. Ляйпцигу (нині ФРН, 1965). У 1938 навч. в КСХШ (викл. П. Драченко). У 1948 вступив до КХІ. У 1950 заарештований; покарання відбував у В'ятських таборах (РФ). У 1955 звільнений достроково за відсутності складу злочину. У 1955–59 навч. в КХІ (викл.: В. Касіян, О. Пащенко, І. Селіванов, О. Данченко, І. Плещинський). Упродовж 1959–61 – худ. редактор вид-ва «Рад. школа». Працював у галузі станкової та книжкової графіки (рисунок, акварель, офорт, лінорит, пастель), живопису (олія), монумент.-декор. мист-ва (мозаїка). Учасник вист. від 1957 («Виставка творів молодих художників», Київ). Персон. виставки: м. Канів, нині Черкас. р-ну Черкас. обл. (1981), Київ (1995–97, 1999, 2001–02), м. Біла Церква, нині центр Білоцерківського р-ну Київ. обл. (2000); посмертні – Київ (2004, 2006), Житомир (2009).

Тв.: графіка – «Крим» (1956), «Лісовичок» (1962), «Т. Шевченко» (1961, 1964, 1984), «Т. Шевченко на Аралі», «Князь Ігор» (об. – 1986), «Автопортрет» (1987, 1997, 1998), «Леся Українка» (1988–89), триптих «Правда України» (1990); серії: «Дім, в якому ми живемо» (1962–2001), «За мотивами творчості Т. Г. Шевченка» (1959–65, зокрема «І на оновленій землі…», «Не витримав лихої долі, умер на панщині…»), «Земля моя» (1966–67), «День Перемоги» (1971–93), «Донбас» (1972), «Україна. Образи героїчної доби» (1977–2003), «ГУЛАГ» (1985–2003), «Голод. 1933» (1988–93); іл. до ювілейного «Кобзаря» Т. Г. Шевченка (1963, у співавт., видання – Київ, 1986), роману О. Гончара «Тронка» (1966), зб. новел Г. Косинки «Гармонія» (1969–71, видання – Київ, 1981); живопис – «Голосієво. Осінь» (1989), «Тихий вечір» (1997), «Пейзаж із білими лілеями» (1998), «Святі береги», «Кошовий П. Калнишевський» (об. – 1999); мозаїчне панно – «Великий Кобзар» (1969; експериментальна школа в укр. мікрорайоні, м. Ташкент, РУ).

Муз.: НХМУ, НМТШ, ХХМ, ДОХМ, ЖОКМ.

Літ.: Турченко Ю. Український естамп. Київ, 1964; Бугаєнко І. Гравюри Володимира Куткіна. Київ, 1968; ІУМ : в 6 т. Київ, 1968. Т. 6; УРХ. Київ, 1972; СХУ. Київ, 1973; МУЕД. Київ, 1992; МУБД. Київ, 1997; Міщенко Г. Дорога до храму. Володимир Куткін. *ОМ.* 2004. № 4; Володимир Куткін : каталог. Київ, 2004; Польовий Г. Його мистецтво – від серця до серця. (До 80-річчя від дня народження В. С. Куткіна). *Мистецькі обрії'2005–06* : альманах. Київ, 2006. Вип. 8–9; ХУЕД. Київ, 2006; ІУМ : в 5 т. Київ, 2007. Т. 5; Ламонова О. Рання творчість Володимира Куткіна. *Вісник Харківської Державної Академії дизайну і мистецтв.* 2009. № 17; Кущ С. Художник ГУЛАГу. *День*. 2011. 23–24 вересня; Ніколаєва Н. Національне коріння творчості Володимира Куткіна. *ОМ.* 2016. № 3; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 16.

О. Ламонова

КУТЛИК
Василь

(18 ст.) – маляр. Відомий за писемним джерелом. Працював у м. Вишні на р. Сян (нині м. Судова Вишня Яворівського р-ну Львів. обл.). Згадується під 1780.

Дж.: Львівський музей українського мистецтва. Pu F° 324, арк. 100.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

КУТЧЕНРАЙТЕР / КУЧЕНРАЙТЕ / КУТШЕНРАЙТЕР –
див. **КОЧЕНРАЙТЕР (KOTSCHENRÄUTTER) Конрад (Konrad)**

КУХАР
Пилип

(23.10.1888, с. Диканька, нині смт Полтав. р-ну Полтав. обл. – ?) – графік. Від 1914 навч. в МУЖСА. Упродовж 1917–21 (доба УНР) жив у м. Полтаві, співпрацював із педагогічним бюро при Полтав. губернській нар. управі, оформлював її видання (орнаментальні заставки та ін.).

Тв.: оформлення серії «Славетні предки» (літературно-критичні нариси Грицька Коваленка (Коваленка Г. О.) про Є. Гребінку, І. Котляревського, Г. Сковороду, 1919).

Муз.: ПХМ.

Літ.: ЕСУ. Київ, 2016. Т. 16.

О. Ламонова

КУЦЕНКО
Павло Якович

(14.11.1908, с. Кам'янка, нині місто Черкас. р-ну Черкас. обл. – 30.06.1983, м. Київ) – графік. Член НСХУ (1938). Учасник Рад.-фінської («Зимової») війни (1939–40) Засл. худож. УРСР (1973). Упродовж 1931–37 навч. в КХІ (викл.: З. Толкачов, І. Плещинський, С. Нелепінська-Бойчук, Ф. Кричевський, П. Волокидін, І. Штільман, С. Григор'єв), працював у Київ. будівельному ін-ті (пізніше КІБІ, зараз КНУБА), на кафедрі рисунку, разом із І. Плещинським. Під час ІІ СВ був на фронті у складі бригади художників, створював фронтові замальовки, плакати, оформлював клуби. Автор пейзажів, портретів у різних графічних техніках (лінорит, офорт). Учасник вист. від 1936, зокрема Ювілейної вист. творів художників УРСР (міста Київ, Харків, Москва (нині РФ), Одеса, 1937–38).

Тв.: «Початок весни» (1937), «Весни» (1939), «Сутінки», «Землянки. Перший сніг» (об. – 1945), «В'їзд у село Великі Сорочинці» (1952), «Вечір над річкою» (1960), «Осінь на Дніпрі» (1963), «Над Дніпром» (1964), «Подих весни» (1968), «Київські кручі», «Околиця села», «Соняшники» (усі – 1970), «Розлилися води» (1978); серії – «Київ та його околиці», «Пушкінські місця в Кам'янці» (об. – 1937), «Відродження Донбасу» (1944), «Закарпаття» (1947), «Колгоспна Чапаївка» (1949), «У краю мого дитинства» (1975–76).

Муз.: ДнХМ, ДОХМ, ЗкОХМ, ЗОХМ, ІФХМ, ЛОХМ, ПХМ, СХМ, СОХМ, ХХМ, КОКМ, Берестинський районий КМ ім. П. Мартиновича (нині Берестинського р-ну Харків. обл.), Лубенський КМ ім. Г. Стеллецького (нині Лубенського р-ну Полтав. обл.), Прилуцький КМ ім. В. Маслова (нині Прилуцького р-ну Чернігів. обл.), Чигиринський КМ (у складі НІКЗ «Чигирин», нині Черкас. р-ну Черкас. обл.).

Літ.: Турченк Ю. Український естамп. Київ, 1964; ІУМ : в 6 т. Київ, 1967. Т. 5; ІУМ : в 6 т. Київ, 1968. Т. 6; Павло Якович Куценко: каталог виставки творів. Київ, 1971; Павлов В. Гравюри Павла Куценка. *ОМ.* 1971. № 5; СХУ. Київ, 1973; Павло Якович Куценко : каталог виставки творів. Київ, 1986; МУЕД. Київ, 1992; МУБД. Київ, 1997; ХУЕД. Київ, 2006; ІУМ : в 5 т. Київ, 2007. Т. 5; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 16.

О. Ламонова

КУЦЬ
Петро

(23.02.1917, м. Вінніпеґ, провінція Манітоба, Канада – 14.06.1980, там само) – графік, живописець. Учасник ІІ СВ. Мистецьку освіту здобув у Школі образотв. мист-в (Вінніпеґ; викл. О. Масґроув). Від 1947 співпрацював із газ. «Вінніпезька вільна преса» («Winnipeg free press», від 1950 – голова відділу мист-ва, 1952–80 – редактор-карикатурист та ілюстратор). Ілюстрував видання Комітету українок Канади для дітей англ. та укр. мовами, шкільні видання для навчання укр. мови в держ. школах Канади. Автор творів у різних жанрах (портрет, пейзаж) і техніках (акварель, пастель, олійний живопис).

Тв.: серія карикатур про прем'єр-міністра Канади Дж. Діфенбейкера (опубл. у кн. «Five Years following John» («П'ять наступних років Джона») (1962) та «Dief, the incredible Chief» («Діф, неймовірний шеф») (1977); іл. до збірника казок «The flying ship and other ukrainian folk tales» («Летючий корабель та інші українські народні казки») (1975) (усі – Вінніпеґ), «Telesyk», («Телесик»).

Літ.: ЕСУ. Київ, 2016. Т. 16.

О. Ламонова

КУЧЕР
Михайло

(23.10.1910, м. Вінніпеґ, Канада – 02.09.1975, м. Торонто, Канада) – живописець, музикант (скрипаль). Закін. мистецьку школу у Вінніпезі. Від 1949 – у Торонто. Автор портретів, пейзажів, абстрактних композицій. Учасник

вист. у СКВБПІ та Канаді. Персон. виставки – Канада (1969–74).

Тв.: «Літній день у лісі» (1952), «Двоє» (1954), «Червоний кардинал», «Воїн» (об. – 1956), «Енергетична маса» (1969), «Святкове зібрання», «Елегія» (об. – 1970), «Дует», «Смуток», «Нічна фантазія» (усі – 1971), «Вечір» (1972), «Північне сяйво», «Небесні дари» (об. – 1973), «Свобода» (1974).

Літ.: ЕСУ. Київ, 2016. Т. 16.

О. Ламонова

КУЧИНСЬКИЙ
Андрій

(2 пол. 17 ст.) – різьбяр. Відомий за писемним джерелом. Працював у м. Львові (?). Разом зі своєю дружиною Катериною 2.01.1674 охрестив дитину у львів. катедральному костелі.

Дж.: ЦДІАУ(Л). Ф. 197. Оп. 2. Спр. 1251.

Літ.: SAP. 1986. Т. 4.

Р. Забашта

КУШНІР
Веніамін Володимирович

(07.01.1926, с. Рудка, Дунаєвецького р-ну Хмельниц. обл. – 19.06.1992, м. Київ) – живописець. Член СХ УРСР (1954). У 1948–53 навч. в ЛДІПДМ (викл.: Р. Сельський, І. Гуторов, Й. Бокшай). У 1954–55 викладав у ДХУ. З 1956 – у Києві. Член Клубу творчої молоді «Сучасник». Учасник правозахисного руху. На поч. 1960-х активно долучився до громадської діяльності. Розповсюджував і тиражував самвидав. Учасник вист. з 1957. Персон. посмертні виставки: Київ (1993, 1996, 1999, 2000, 2006, 2016), Канів (2002).

Тв.: «Б. Хмельницький із військом», «Універсали Б. Хмельницького» (1953), «З поля», «Оранка» (1957), серія пейзажів: «Кавказ», «Хоста» (1958), «Лісоруби», «Плотогони» (1960), «Трембіта» (1961), «Дума про Довбуша» (1963), «Кобза», «Вечір на полонині» (1964), серія пейзажів «Нова Ушиця», «Стара Ушиця», «Кам'янець-Подільська фортеця», «Криворівня» (1965), «Рапсоди», «Жінка з глечиком»(1967), «Скерцо», «Портрет Шевченка» (1968), «Ковалі» (1971), «Зустріч на чужині (Леся Українка)», «Матері», «Коні» (1972), «Скорботна мати», «Наречена» (1975), «Баба з козою» (1976), «Соняшник» (1977), «Скерцо. Зґвалтована Україна» (1979), «Трембіти сумують» (1980), «О. Довбуш» (1982), «Деснянська сіножать» (1986), «Автопортрет зі свічкою», «Прощальна мелодія», «Г. Сковорода» (1991).

Муз.: НМЛ, ДОХМ, ДНІМ, ЗкОХМ, ІКГ, ІФХМ, ЛОХМ, ЧОХМ.

Літ.: СХУ. Київ, 1973; Охрімович А. З когорти шістдесятників. *Сучасність*. 1992. № 12; Маричевська О. Виставка до 80-річчя з дня народження Веніаміна Кушніра. *ОМ*. 2006. № 1; ЕСУ. Київ, 2016, Т. 16.

Г. Скляренко

КУШНІР
Іван Юрійович

(11.06.1925, м. Рахів, нині центр Рахівського р-ну Закарпат. обл. – 1992, м. Львів) – скульптор, педагог. У 1947–48 навч. в УДУ. Упродовж 1948–54 навч. в ЛДІПДМ (викл.: Г. Кронгауз, І. Севера, В. Телішев, Л. Штеренштейн). Дипл. робота – фігура для пам'ятника партизанові О. Борканюку в м. Ужгороді (встановлений у с. Ясіня, нині Рахівського р-ну Закарпат. обл., демонтований 2022) (кер. І. Севера). Упродовж 1966–92 викладав у ЛДІПДМ. Учасник вист. з 1957.

Тв.: скульптура – «Трембітар» (1956–57), портрет проф. Ю. Караванова (1962), портрет скульптора Івана Севери (1965), пам'ятник подвигу радянських медиків (Львів, 1975).

Муз.: НМЛ.

Дж.: Архів ЛНАМ. Ф. Р-1653. Оп. 2-ОС. Спр. 5.

Літ.: УРХ. Київ, 1972; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 16.

Г. Хорунжа, Т. Довгун

КУШНІРЕНКО
Георгій Михайлович

(1903, с. Диканька, нині смт Полтав. р-ну Полтав. обл. – ?) – графік. Член АХЧУ (1927–30). Жив у м. Полтаві, працював оформлювачем. Автор творів (збереглися друкарські відбитки) у різних техніках (літографія та ін.), плакатів, основна тема творчості – Шевченкіана. Учасник худ. вист., зокрема 2 пересувної вист. АХЧУ в Харків. обл. (1930), у Полтаві (1940).

Тв.: «Т. Шевченко» (1920, 1925, 1930), «Могила Т. Шевченка. Заповіт» (1927), «Натюрморт» (1930), «З життя Т. Шевченка» (1920–30-і), «Дочка», «Дівчина» (об. – 1940); плакат – «Т. Шевченко і кріпаки» (1928) та ін.

Муз.: НМТШ, ПКМ, Диканський КМ, Миргородський КМ (об. – Полтав. обл.), НІЕЗ «Переяслав», Яготинський іст. музей (об. – Київ. обл.).

Літ.: ЕСУ. Київ, 2016. Т. 16.

О. Ламонова

КШИВОБЛОЦЬКИЙ (KRZYWOBŁOCKI)
Олександр (Aleksander)

(23.03.1901, м. Львів – 24.11.1979, м. Краків, нині РП) – архітектор, графік, фотохудожник, реставратор. У 1919–20 навч. в худстудії Р. Братковського, у 1922–28 навч. у Львів. політехніці (спеціальність – архітектура), упродовж 1927–28 навч. у фотостудії Г. Міколяша. У 1929 – співзасновник Artes. Учасник вист. у містах Варшаві, Лодзі, Кракові (нині всі – РП), Львові, Станіславові (нині Івано-Франківськ), Тернополі. Персон. вист. у м. Вроцлаві (НМВр, 1975).

Тв.: автолітографія «Стадіон» (1930), ін.

Літ.: ЕСУ. Київ, 2016. Т. 16; Sobota A. Aleksander Krzywobłocki: fotomontaże. Wrocław, 1975; Лукашевич П. Об'єднання Митців Artes [та інші історії львівського модернізму]. Львів, 2020.

Г. Хорунжа

CAPPONI Franciscus / Francesco – див. **КАПОНІ (CAPPONI) Франциск / Франческо (Franciscus / Francesco)**

CRESVALLE / CREUSEVALLE Jan / Jean – див. **ДЗІАНІ / КРЕЗВАЛЛЕ (DZIANI / DZIANIK / CREUSEVALLE / CRESVALLE) Ян / Жан (Jan / Jean)**

KALINOWICZ Iwan / Jacek – див. **КАЛИНОВИЧ (KALINOWICZ) Іван / Іакінф (Iwan / Jacek)**

KALINOWICZ
Sawa / Stefan – див.
КАЛИНОВИЧ (KALINOWICZ)
Сава (Sawa / Stefan)

KALITYŃSKI Michał – див.
КАЛІТИНСЬКИЙ (KALITYŃSKI)
Михайло / Міхал (Michał)

KALMAN Sebastian –
див. **КАЛЬМАН (KALMAN)**
Севастіян (Sebastian)

KAMCZYC –
див. **КАМЧИЦ (KAMCZYC)**

KANIEWSKI Jan Ksawery –
див. **КАНЕВСЬКИЙ (KANIEWSKI)**
Ян Ксаверій (Jan Ksawery)

KAPIŃSKI Andrzej –
див. **КАПИНСЬКИЙ (KAPIŃSKI)**
Андрій (Andrzej)

KARCZMARSKI A. –
див. **КАРЧМАРСЬКИЙ**
(KARCZMARSKI)
Антоній (A.)

KARPOWICZ Iwan –
див. **КАРПОВИЧ (KARPOWICZ)**
Іван (Iwan)

KAZIMIERZ / KAZIMIR –
див. **КАЗИМИР (KAZIMIERZ /**
KAZIMIR)

KAZIMIERZ WACŁAW –
див. **КАЗИМИР ВАЦЛАВ**
(KAZIMIERZ WACŁAW)

KĄDZISZEWSKI Michał –
див. **КОНЗІШЕВСЬКИЙ**
(KĄDZISZEWSKI)
Михайло (Michał)

KELAR Wojtech / Albrecht –
див. **КЄЛАР / КЕЛАР /**
КЕЛЯР (KELAR)
Войтех / Альбрехт
(Wojtech / Albrecht)

KITZ Marcin –
див. **КІТЦ (KITZ)**
Мартин / Марцін Омелянович
(Marcin)

KLIKOWSKI Bazyli – див.
КЛІКОВСЬКИЙ (KLIKOWSKI)
Василь (Bazyli)

KLIMKOWICZ Maciej – див.
КЛИМКОВИЧ (KLIMKOWICZ)
Матвій (Maciej)

KOCOWSKI –
див. **КОЦОВСЬКИЙ (KOCOWSKI)**
Тимофій

KOCHANEK Lawrence –
див. **КОХАНЕК (KOCHANEK)**
Лаврентій (Lawrence)

KODECKI / KOSTECKI (?)
Stephanum – див.
КОДЕЦЬКИЙ / КОСТЕЦЬКИЙ (?)
(KODECKI / KOSTECKI (?))
Стефан (Stephanum)

KOLERT Johann Gaspar –
див. **КОЛЕРТ (KOLERT)**
Йоган Ґаспар / Ян Ґашпар
(Johann Gaspar)

KOLCZYNSKI / KOLCZYCKI
Stefan – див.
КОЛЧИНСЬКИЙ (KOLCZYŃSKI /
KOLCZYCKI)
Стефан (Stefan)

KOŁCZYŃSKI / KOLCZYŃSKI
Jakub – див. **КОЛЧИНСЬКИЙ /**
КОЛЬЧИНСЬКИЙ
(KOŁCZYŃSKI / KOLCZYŃSKI)
Яків (Jakub)

KOLCZYCKI / KOLCZYNSKI
Stefan – див.
КОЛЧИЦЬКИЙ / КОЛЧИНСЬКИЙ
(KOLCZYCKI / KOLCZYNSKI)
Стефан (Stefan)

KOMALEWICZ Toma – див.
КОМАЛЕВИЧ (KOMALEWICZ)
Хома / Тома (Toma)

KOMARZYŃSKI Ioanne –
див. **КОМАРИНСЬКИЙ**
(KOMARZYŃSKI)
Іоанн (Ioanne)

KOMARZYŃSKI
Filip / Filipum – див.
КОМАРИНСЬКИЙ
(KOMARZYŃSKI)
Філіп (Filip / Filipum)

KOMARZYŃSKI
Franciszek / Francen –
див. **КОМАРИНСЬКИЙ**
(KOMARZYŃSKI) Франциск /
Франціщек / Франсен
(Franciszek / Francen)

KONDZELEWICZ
Jow – див.
КОНДЗЕЛЕВИЧ
(KONDZELEWICZ)
Йов (Jow)

KONSTATNTY / CONSTANTIN –
див. **КОНСТАНТИН**
(KONSTATNTY / CONSTANTIN)

KOPIŃSKI
Alberti – див.
КОПІНСЬКИЙ (KOPIŃSKI)
Альберт (Alberti)

KORNACHOLSKI T. / Tomasz (?) –
див. **КОРНАХОЛЬСЬКИЙ**
(KORNACHOLSKI) Т.
(Т. / Tomasz?)

KORNEL
Kazimierz – див.
КОРНЕЛЬ (KORNEL)
Казімєж (Kazimierz)

KOPROWSKI
Eliasz – див.
КОПРОВСЬКИЙ (KOPROWSKI)
Ілля Климентійович (Eliasz)

KOPROWSKI Klemens – див.
КОПРОВСЬКИЙ (KOPROWSKI)
Климентій Іванович /
Клементій (Klemens)

KORUNKA Aleksander –
див. **КОРУНКА (KORUNKA)**
Олександр Семенович
(Aleksander)

KORUNKA / KORONKA /
KORUNKO
Jan – див.
КОРУНКА (KORUNKA /

KORONKA / KORUNKO)
Іван Семенович (Jan)

KORUNKA / KORONKA / KORUNKO / KROMKA
Sebastian – див.
КОРУНКА (KORUNKA / KORONKA / KORUNKO / KROMKA)
Севастян Іванович (Sebastian)

KOSTECKI / KODECKI (?)
Stephanum – див**.**
КОСТЕЦЬКИЙ / КОДЕЦЬКИЙ (?) (KOSTECKI / KODECKI (?))
Стефан (Stephanum)

KOTSCHENRÄUTTER
Konrad – див. **КОЧЕНРАЙТЕР (KOTSCHENRÄUTTER) Конрад (Konrad)**

KOZACZKOWSKI
Abercius – див.
КОЗАЧКОВСЬКИЙ (KOZACZKOWSKI)
Аверкій Симонович (Abercius)

K. P. – див.
ПРОКОПІЙ / К. П. (K. P.)

KRATOCHWILA-WIDYMSKA
Józefa – див.
КРАТОХВИЛЯ-ВІДИМСЬКА (KRATOCHWILA-WIDYMSKA)
Юзефа Богуславівна (Józefa)

KRAUS
Georg – див.
КРАУС (KRAUS)
Ґеорґ (Georg)

KRAUS / KRAUZ / KRAUZOWICZ
Albert / Wojciech – див.
КРАУС / КРАУЗ / КРАУЗОВИЧ (KRAUS / KRAUZ / KRAUZOWICZ)
Альберт / Войцех (Albert / Wojciech)

KRAUS
Jan – див.
КРАУС / КРАУЗ (KRAUS)
Іоанн (Jan)

KRAUS Jan – див. **КРАУС / КРАУЗ (KRAUS) Ян (Jan)**

KROSOWSKI
Marcin – див.
КРОСОВСЬКИЙ (KROSOWSKI)
Мартин (Marcin)

KRUK
Gregor – див.
КРУК (KRUK)
Григорій Якович / Григір (Gregor)

KRULICKI
Ioan – див.
КРУЛИЦЬКИЙ (KRULICKI)
Іван (Ioan)

KRUSZANOWSKI
Jan – див.
КРУШАНОВСЬКИЙ (KRUSZANOWSKI)
Ян (Jan)

KRZCZONOWICZ / KRSZCZONOWICZ / KRSZONOWICZ / KRZCZANOWICZ / CHRZCZONOWICZ
Wawrzyniec / Laurenty – див.
КРЩОНОВИЧ (KRZCZONOWICZ /

KRSZCZONOWICZ / KRSZONOWICZ / KRZCZANOWICZ / CHRZCZONOWICZ)
Лаврентій (Wawrzyniec / Laurenty)

KRZYSZTOF / CRISTOPHORUS – див. **КРИШТОФ (KRZYSZTOF / CRISTOPHORUS)**

KRZYWOBŁOCKI
Aleksander – див.
КШИВОБЛОЦЬКИЙ (KRZYWOBŁOCKI)
Олександр (Aleksander)

KULAWSKI Aleksandr – див.
КУЛЯВСЬКИЙ (KULAWSKI)
Олександр (Aleksandr)

KULAWSKI Antoni – див.
КУЛЯВСЬКИЙ (KULAWSKI)
Антоній / Антоні (Antoni)

KUNKE Emil – див.
КУНКЕ (KUNKE)
Еміль (Emil)

KUPIŃSKI
Wojcech –
див. **КУПІНСЬКИЙ (KUPIŃSKI)**
Войцех (Wojcech)

KWIATR[OW]SKI
Jan – див. **КВЯТР[ОВ]СЬКИЙ (KWIATR[OW]SKI)**
Ян (Jan)

QUAAS
Leopold –
див. **КВААС (QUAAS)**
Леопольд (Leopold)

Л.
(17 ст.) – гравер. Відомий за підписним твором. Гравірував на дереві. Авторський підпис у вигляді монограми **Л**.

Тв.: гравюра в книзі «Октоїх» (Львів, 1630).

Літ.: Києво-Печерський державний історико-культурний заповідник. Стародруки XVI–XVIII ст. : каталог. Київ, 1971; Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Львів, 1981. Кн. 1 (1574–1700).

Р. Забашта

ЛАВРЕНКО
Федір / Федор

(18 ст.) – учень малярні. Відомий за підписним малюнком в одному з альбомів навчальних рисунків учнів і наставників іконописної / малярної майстерні КПЛ (т. зв. кужбушків). Фах опановував у середині століття. Єдиний відомий твір **Л.** – релігійний образ. Послуговувався технікою тушованого малюнка. Авторський підпис: Федор Лавренко.

Тв.: «Коронування Богородиці», підпис: Федор Лавренко.

Дж.: ІР НБУВ. Кужбушка XIX–121 / 8449.

Літ.: Жолтовський П. М. Малюнки Києво-Лаврської іконописної майстерні : альбом-каталог. Київ, 1982; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛАВРЕНТІЙ

(2 пол. / кін. 14 – поч. / 1 чв. 15 ст.) – іконописець, монах. Відомий за підписним і датованим образом, що, згідно з писемним дж., зберігався в церкві Св. Симеона Стовпника (1311) с. Пацлав побіля м. Перемишля (нині с. Кальварія Поцлавська Перемишльського пов. Підкарпат. воєвод., РП).

Тв.: ікона «Богородиця», авторський напис: «Сію ікону писа Лаврентій лѣт 1409».

Літ.: Книжечка місійна. 1898. Ч. 7; Коротка історія Пацлавської кальварії. *Бескид.* Перемишль, 1931. Ч. 18 (96); Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛАВРЕНТІЙ

(16 ст.) – маляр. Відомий за писемним джерелом. Походив із м. Переворська / Пшеворська на Надсянні Східної Галичини (нині центр Переворського пов. Підкарпат. воєвод., РП). Мешкав і працював у м. Львові. Згадується під 1594.

Літ.: Mańkowski T. Lwowski cech malarzy w XVI i XVII w. Lwów, 1936; Łoziński W. [Komunikat] o malarzach lwowskich. *SKBHSP.* Kraków, 1891. T. IV; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст.; *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛАВРЕНТІЙ

(19 ст.) – типограф, ієроманах, організатор друкарської справи. Монаший чин відбував у КПЛ, у 1860-х обіймав посаду керівника («типографа») монастирської друкарні. Остання зусиллями **Л.** була розширена й перебудована, оснащена новими друкарськими машинами на європейський зразок, було запроваджено технології літографії і стереотипу. Дбаючи про поліпшення худ. якості місцевих видань, долучав до роботи над ними кращих майстрів Росії (напр., акад. Л. Сєрякова), Франції (переважно майстрів-літографів і гальванопластиків фірми Лемерсьє в м. Парижі), Німеччини (майстрів-ксилографів фірми Ф. А. Брокгауза в м. Лейпцигу), Англії (відомого гравера на сталі Робінзонова). Ініціював створення школи гравірування при Лаврській друкарні. Очолити школу запросив спершу академіка Л. Сєрякова (1824–81). Утім, через несприятливі обставини з переїздом останнього до м. Києва був змушений звернутися із цією пропозицією до академіка-маляра О. Рокачевського (1830–1901). На посади викладачів нових способів ксилографічного гравірування та майстрів літографської роботи в друкарні запросив з-за кордону ксилографа Л. Квааса (із Саксонії) та літографів Г. Шенгальда й І. Гавпта (із Швейцарії), які почали роботу в КПЛ з 1866. Обвинувачений недоброзичливцями в «зайвих видатках» на всі ці «новації», він змушений був не лише піти з посади, а й покрити означені видатки власним коштом. Після відставки (?) був ігуменом Жаботинського Онуфріївського монастиря на Черкащині (ур. Вітряна Гора поблизу с. Чубівка, нині Черкас. р-ну Черкас. обл.).

Літ.: Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Київ, 1926.

Р. Забашта

ЛАВРИНОВИЧ
Станіслав

(18 ст.) – учень-іконописець. Відомий за писемним джерелом. У 1794 був присланий з містечка Річиці / Речиці (нині центр Речицького р-ну Гомел. обл., РБ) на три роки до малярні КПЛ для навчання іконописної майстерності в ієромонаха Адама. Однак через свою нестаранність до вивчення і неслухняність був відкинутий майстром Адамом.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 977.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983; Уманцев Ф. Матеріали до словника вітчизняних мистців, ремісників, керівників художніх робіт та меценатів XVIII – початку XX ст. (за документами архіву Києво-Печерської лаври). *СМ.* 2008. Чис. 1 (21).

Р. Забашта

ЛАВРИШ – див.
ФИЛИПОВИЧ-ПУХАЛЬСЬКИЙ Лаврентій

ЛАВРІН
(18 ст.) – гравер. Відомий за писемним джерелом. Згаданий у списку майстрів друкарні КПЛ на здачу прикладки. Працював у 2 пол. століття. Гравірував на міді.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 87 (за 1765).

Літ.: Києво-Печерський державний історико-культурний заповідник. Стародруки XVI–XVIII ст. : каталог. Київ, 1971.

Р. Забашта

ЛАГОВСЬКИЙ – див. **ЛУГ**

ЛАГОДА
Панас Васильович
(19.12.1910, с. Іванівка / Василівка, нині Полтав. р-ну Полтав. обл. – 06.08.2002, м. Кобеляки Полтав. р-ну Полтав. обл.) – скульптор, живописець. Учасник ІІ СВ. Фахової худ. освіти не здобув. Від 1935 – у Кобеляках. Автор пейзажів, портретів, побутових картин у наївному стилі, а також невеликих круглих скульптур. Учасник вист. від 1976. Персон. виставка – Кобеляки (1983).

Тв.: живопис – «Ворскла у Кобеляках» (1975), «Річка Кобелячок» (1976), «Морозний ранок» (1979), «Сінокіс» (1981), «На Івана Купала» (1982), «Кобзар із поводирем», «Т. Шевченко», «З ярмарку», «Кобзар у селі» (усі – 1985); скульптура – «Бандурист», «Чумацький віз із чумаком» (об. – 1972), «Рибалка», «С. Будьонний на коні» (об. – 1975), «Важкі дні 1941 року» (1977), «Т. Шевченко з бандурою» (1978), «Тарас Бульба», «Кобзар із поводирем» (об. – 1979).

Муз.: ПХМ, ПКМ, Кобеляцький музей літ. і мист-в.

Літ.: Ханко В. Художник-земляк. *Колос* (Кобеляки). 1978. 18 листопада; Бородавка Д. Виставка творів земляка. *Зоря Полтавщини*. 1983. 5 жовтня; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 16.

О. Ламонова

ЛАГОРІО
Лев Феліксович
(28.06.1828 / 29.11.1827, м. Феодосія, нині АР Крим – 22.12.1905, м. Санкт-Петербург, нині РФ) – живописець. Перші уроки живопису отримав у І. Айвазовського в 1838–39. Упродовж 1843–50 навч. в ІАМ (викл.: М. Воробйов та Б. Віллевальде). Улітку 1845 плавав на військовому кораблі «Грозящий». У 1847 – мала срібна медаль, у 1848 – велика срібна медаль, у 1850 – велика золота медаль 1 ступеня. У 1851 – на Кавказі. Протягом 1853–60 як пенсіонер ІАМ жив у Франції та Італії. У 1860 – професор ІАМ. У 1861, 1863 – поїздки на Кавказ, писав пейзажі. З 1864 оселився в Петербурзі. У 1885 на імператорське замовлення написав низку картин про російсько-турецьку війну, відвідав театр бойових дій. У 1900 – почесний член ІАМ. Писав морські пейзажі, батальні сцени. Представник академічного живопису; розквіт творчості припадає на 1850 – початок 1860-х. Персон. виставки: 1860, 1906 (об. – Петербург).

Тв.: «Перевіз льоду» (1849), «Вид на Лахту в околицях Петербурга» (1850), «Вид на Неву та Петропавлівську набережну з будиночком Петра І» (1859), «Фонтан Аннібала в Рокко-ді-Папа біля Риму» (1860), «Капо-ді Монте в Сорренто» (1860), «Північний пейзаж» (1872), «У горах Кавказу» (1879), «Батум» (1881), «Завершення штурму укріплення Баязет 8 червня 1877» (1891), «Кримський пейзаж» (1891), «Дача» (1892), «Місячна ніч на Неві» (1898).

Муз.: ФКГА, СХМ, ДТГ, ДРМ, Центральний іст. військово-інженерний музей (Москва), Тульський ХМ, ДОХМ, ХХМ, Рязанський держ. обл. ХМ, АДКГ, ЛОХМ, ЦВММ.

Літ.: Рамазанов Н. Материалы для истории художеств в России. Москва, 1863. Кн. 1; Петров П. Професор Лев Феликсович Лагорио и его последние произведения. *Всемирная иллюстрация*. 1871. № 105, 106; Чутко В. Две выставки (И. И. Шишкина и Л. Ф. Лагорио). *Всемирная иллюстрация*. 1893. № 1253; Л. Ф. Лагорио. *Нива*. 1900. № 2; Русское искусство. Очерки о жизни и творчестве художников. Середина девятнадцатого века. Москва, 1858; Барсамов Н. Айвазовський в Крыму. Очерки об И. К. Айвазовском и художниках Л. Ф. Лагорио, А. И. Фесслере, К. Ф. Богаевском, М. А. Волошине, М. П. Латри. Симферополь, 1970; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 16.

Г. Скляренко

ЛАДИЖЕНСЬКИЙ
Генадій Олександрович
(22.01.1853, м. Кологрив, нині Кологривського р-ну Костромської обл., РФ – 15.09.1916, там само) – живописець. Навч. в Кологривському повітовому училищі, де малювання викладав І. Б. Перфільєв. Упродовж 1870–79 навч. в ІАМ, спочатку по класу архітектури, у 1873 перейшов на живописний ф-т, у майстерню М. Клодта. Протягом 1872–73 здійснив поїздку в стародавні рос. міста Ярославль, Кострому, Нижній Новгород для виконання креслень та акварельних малюнків церков і кріпосних башт для проф. В. Прохорова. У 1874 нагороджений малою срібною, а в 1878 – великою срібною медалями. З 1875 брав участь у виставках. Після закінчення ІАМ до 1881 жив у Кологриві. У 1882 переїхав до м. Одеси, де спочатку викладав малювання в реальному училищі, з 1884 – у худ. школі, з 1899 – в ОХУ. Один із засновників та експонент вист. ТПРХ (учасник виставок І–V (1890–94), VII (1896), XI (1900), XVIII (1907), благодійної вист. 1897). У 1900 вийшов зі складу Т-ва. У 1910 – академік. У 1914 переїхав до Кологрива, свою колекцію творів мист-ва та антикваріату подарував рідному місту. Учасник вист. ІАМ, Петербурзького т-ва акварелістів, Т-ва заохочування художників, Першої вист. одес. художників (1890). Персон. виставки: Одеса (1886, 1899, 1964). Художник реалістичного спрямування, у відтворенні природи використовував досвід пленерного малярства. Ім'я **Л.** носить Кологривський КМ (Костромська обл., РФ).

Тв.: «Злива» (1875), «У Петербурзі» (1875), «Монах у кожусі» (1883), «Отара у степу» (1885), «Орач» (1886), «Україна» (1889), «Негритянка» (1892–93), «Новий базар. Одеса» (1893), «З квартири на

квартиру» (1896), «Вивантаження граніту в одеському порту» (1898), «Портрет купця Звонова» (1900), «Мобілізація» (1914).

Муз.: ДТГ, ДРМ, Кологривський КМ, ОХМ, АДМОМ, КДІАХМЗ, Галерея рос. живопису у Варшаві, НМВ, ДнХМ.

Літ.: Афанасьєв В. Художник Ладыженский. Кострома, 1958; Гонзель А., Катин А. Художник-педагог Г. А. Ладыженский. *Искусство*. 1959. № 7; Калмановская Л., Криштопенко В. Мастер-акварелист. *Художник*. 1964. № 8; Каталог выставки произведений художника Геннадия Александровича Ладыженского (1853–1916) из собраний Кологривского историко-краеведческого музея и Одесской картинной галереи. Одесса, 1964; Афанасьєв В. Генадій Ладиженський. Київ, 1966; Афанасьєв В. Геннадій Александрович Ладыженский. *Русское искусство: Очерки о жизни и творчестве художников второй половины девятнадцатого века*. Москва, 1971. Ч. 2; СХУ. Київ, 1973; Каткова С. Кологривский даритель. *Памятники Отечества.* Москва, 1991. № 1; Виноградова Е. Г. А. Ладыженский: Материалы к биографии. *Страницы истории отечественного искусства*. Санкт-Петербург, 1993. Вып. 2; Нилус П. Фанатик искусства. Одесса. 1997. № 4; ТЮРХ. Одесса, 2000; ХУЕД. Київ, 2006; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 16.

Г. Скляренко

ЛАДОНСЬКИЙ
Казимир

(18 ст.) – маляр. Відомий за писемним джерелом (?). Мешкав і працював у с. Жухів (нині Лежайського пов. Підкарпат. воєвод., РП) в 1 пол. століття. За дорученням схоластика костьолу містечка Отинія (нині селище Коломийського р-ну Івано-Франків. обл.) Антона Боржима намалював образ «Коронування Богородиці».

Літ.: Barącz S. Kosciol w Otynii. *Przegląd archeologiczny*. Lwów, 1888. R. II. Z. IV; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛАЗАРЄВ / ЛАЗАРЕВ
Євграф

(2 пол. 18 –1 пол. 19 ст.) – живописець. Автор пейзажів (акварель, гуаш), зокрема створених під час перебування в м. Яготині (нині Бориспільського р-ну Київ. обл.) в садибі князя М. Рєпніна-Волконського.

Тв.: «Ставок у парку» (1805), «Оранжерея в Яготині» (1806), «Над річкою», «Шлях на Яготин» (об. – 1807).

Муз.: НХМУ.

Літ.: ІУМ : в 6 т. Київ, 1969. Т. 4. Ч. 1; СХУ. Київ, 1973; ХУЕД. Київ, 2006; ІУМ : в 5 т. Київ, 2006. Т. 4.

О. Ламонова

ЛАЗЕБА
Семен Іванович

(16.11.1906, с. Ксенівка, нині Маріупольського р-ну Донец. обл. – 11.10.1986, м. Львів) – графік, педагог. Учасник ІІ СВ. Член СХ УРСР (1945). У 1938 закін. МДХІ (викл.: В. Фаворський, Д. Моор). З 1948 викладав у ЛДІПДМ, доцент (1953). Художник у своїй творчості реалізував засади соцреалізму та увагу до рад. ідеологічних ідей.

Тв.: лінограв юри – «Богдан Хмельницький під Жовтими Водами» (1953), «Перебендя» (1964), триптих «Оновлення світу» (1970).

Муз.: НМЛ, ЛНГМ, ГХМ.

Дж.: Архів ЛНАМ. Ф. Р-1653. Оп. 2-ОС.

Літ.: УРХ. Київ, 1972; СХУ. Київ, 1973; Запаско Я., Овсійчук В., Чарновський О., Степко С. Мистецтво оновленого краю. Київ, 1979; Островський Г., Попова А. Корни и крона. Львов, 1989; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 16.

М. Максимів

ЛАКОВ
Андрій Опанасович

(2 пол. 19 ст., с. Бабик на Тверщині, нині РФ – ?) – живописець. Як мистець сформувався в м. Москві (нині РФ). У 1900 уклав контракт із керівництвом КПЛ на розпис орнаментами стін лаврської трапезної. У 1903 завершив розпис трапезної та церкви (разом з І. Їжакевичем і Г. Поповим). Виконував орнаментальні мотиви, що обрамляли й поєднували стінописні композиції. Узяв участь у створенні плану нових розписів Успенського собору Лаври (під керівництвом В. Д. Фартусова), а також у практичному виконанні їх.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 2. Спр. 418.

Літ.: Уманцев Ф. Матеріали до словника вітчизняних мистців, ремісників, керівників художніх робіт та меценатів XVIII – початку XX ст. (за документами архіву Києво-Печерської лаври). *СМ.* 2008. Чис. 1 (21); Лаков Андрій Опанасович. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/Лаков_Андрій_Опанасович.

Р. Забашта

ЛАМАХ
Валерій Павлович

(06.03.1925, м. Лебедин, нині Сум. обл. – 24.05.1978, м. Київ) – живописець, монументаліст, графік, теоретик мистецтва, поет. Член СХ СРСР (1956). У 1939 поступив до Ворошиловград. ХУ (нині м. Луганськ), яке закін. у 1949 (під час ІІ СВ вивезений на примусові роботи до Німеччини; після повернення продовжив навчання). Упродовж 1949–54 навч. в КХІ, на графічному ф-ті (викл.: В. Касіян, Ф. Самусєв). Був худ. редактором у Державному вид-ві образотв. мист-ва і муз. літератури (1956–60) та вид-ві «Мистецтво» (1961–64, редакція політичного плаката). Працював на творчо-виробничому комбінаті (1965–73). З 1974 – доцент кафедри оздоблення книг на Київ. вечірньому ф-ті Укр. поліграфічного ін-ту (м. Львів), викладач малюнка, живопису, композиції. Працював у царині плаката та монументально-декор. мист-ва, створив низку худ. творів у техніці розпису та мозаїки в м. Києві, м. Дніпродзержинську / Кам'яному, м. Тернополі та ін. Також автор рукописної книги «Схеми» / «Книги схем» («Книга знаків» (І), «Коло життя» (ІІ), «Коло віддзеркалень» (ІІІ), «Схематичні таблиці» (IV), «І. Ю. Рєпін» (V)) (1960–70-і). Представник покоління шістдесятників. Учасник вист. від 1952 (зокрема Київ – м. Оденсе (Данія), 1990). Персон. виставка – Київ (2004, посмертна). **Л.** присвячено доку-

ментальний фільм «Валерій Ламах. Коло життя» (2013, реж. А. Сирих).

Пр.: Книги схем : в 2 т. Киев, 2015.

Тв.: панно – «Дружба народів» (головний павільйон ВДНГ УРСР, нині – Національний експоцентр України (1958, співавт.: І. Литовченко, І. Скобал, І. Тихий)); мозаїки – в інтер'єрі Річкового вокзалу (1961), Ін-ту фізіології рослин, Ін-ту охорони рослин (об. – 1963, співавт.: Е. Котков, І. Литовченко, за участю І. Аполлонова та О. Кіщенка), «Мир, труд, щастя» (Бориспільський аеропорт, 1965; співавт.: Е. Котков, І. Литовченко) (усі – Київ), спортивний комплекс «Текстильник» (м. Тернопіль), «Симфонія праці» (фасад житлового будинку (Київ, пр. Перемоги, 21), 1970-і); мозаїки та розписи – «Життя» (Палац культури хімкомбінату, м. Дніпродзержинськ, нині Кам'янське, Дніпр. обл., 1969–71); худ. оформлення Палацу культури «Істра» в м. Жданові (нині Маріуполь, 1966); проєкти мозаїк «Квітучий сад», «Юність» для ресторану «Метро» (Київ, 1963, усе – співавт. Е. Котков); плакати – «Високі врожаї – країни сила, слава людям, що їх зростили!» (1952), «Слава радянським шахтарям!», «Під керівництвом КПРС» (об. – 1957), «На страже советской Родины!» (1958), «Под руководством КПСС вперёд к победе коммунизма!» (1959), «На славній орбіті наука радянська, наука, достойна народу-творця!», «Посів науковий зійде для жнив народних» (об. – 1964).

Літ.: ІУМ : в 6 т. Київ, 1967. Т. 5; ІУМ : в 6 т. Київ, 1968. Т. 6; Воейкова И. Художники-монументалисты. Москва, 1969; СХУ. Київ, 1973; Скляренко Г. Художник и город. Киев, 1990; Сильвестров В. О Валерии Ламахе. *Новый. круг.* 1991. № 1; МУЕД. Київ, 1992; Заварова Г. Повернення. *Філософська і соціологічна думка*. 1993. № 1; Лобановский Б. Киевские анахореты. Обращение к абстрактным формам в творчестве ряда киевских художников 50-х–60-х годов. *Византийский ангел*. 1997. № 3; МУБД. Київ, 1997; ХУЕД. Київ, 2006; Скляренко Г. «Новий живопис» 1960-х років у контексті часу та історичній перспективі. *Родовід*. 1995. № 3; ІУМ : в 5 т. Київ, 2007. Т. 5; Ложкина А. Валерий Ламах и его схемы. *Art Ukraine*. 2010. № 9; Скляренко Г. Творчість Валерія Ламаха (1925–1978). «Соцреалізм з людським обличчям». Додаток до картини епохи. *Мистецтвознавство України*. 2015. Вип. 15; Искусство украинских шестидесятников / сост.: О. Балашова, Л. Герман. Київ, 2015; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 16. Скляренко Г. Українські художники: з відлиги до перебудови : у 2 кн. Київ, 2020. Кн. 1.

О. Ламонова, Г. Скляренко

ЛАМПРІНҐЕР (LAMPRINGER) Християн (Christian)

(17 ст.) – різьбяр. Відомий за писемним джерелом. Згаданий під 1675 в міських актових книжках м. Львова.

Дж.: ЦДІАУ(Л). Ф. 52. Оп. 2. Спр. 81.

Літ.: SAP. 1975. Т. 4.

Р. Забашта

ЛАНГЕ / ЛАНҐЕ / ЛЯНГЕ / ЛЯНҐЕ (LANGE) Антон / Антоній (Antoni)

(1774 / 1779, м. Відень, нині РА – 1842 / 1844, м. Львів) – живописець, графік, майстер театрально-декораційного мистецтва. Син актора віденського придворного театру. Освіту здобув в австрійського пейзажиста Л. Шонбергера. Від 1810 жив у Львові. З 35 творів (полотен і рисунків) **Л.** було підготовлено альбоми літографій «Zbior widoków cenniejszych ogrodów w Polsce» та «Zbior najpiękniejszych okolic w Galicji» (об. – Львів, 1824, заклад А. Піллєра). Картини **Л.** прикрашали зали Львів. ратуші. Також художникові доручали оформлення міста на час урочистих подій, зокрема приїздів коронованих осіб.

Тв.: «Вид на замок в Олеську» (1819), «Пейзаж з рибалками», «Теребовля» (об. – 1839), «Замок в Підгірцях», «Пелчинський став у Львові», «Губернаторські вали», «Прогулянка», «Цетнерівка», «Водоспад», «Гірський краєвид»; літографії до альбому «Галичина в картинах» (1837–38).

Муз.: ЛНГМ, ТОХМ.

Літ.: Турченко Ю. Український естамп. Київ, 1964; ІУМ : в 6 т. Київ, 1969. Т. 4. Ч. 1; СХУ. Київ, 1973; МУЕД. Київ, 1992; Дергачова Г. Забутий львівський пейзаж Антонія Лянге. *ЗНТШ*. Праці секції мистецтвознавства. Львів, 1994. Т. 27; МУБД. Київ, 1997; ХУЕД. Київ, 2006; ІУМ : в 5 т. Київ, 2006. Т. 4; Левицька М. Австрійський «мистецький десант»: іноземні художники у Львові на зламі 18–19 століть. *Ї*. 2009. № 58.

О. Ламонова

ЛАНИЦЬКИ Леонті

(18 ст.) – гравер. Працював для друкарні КПЛ наприкінці століття. Гравірував на дереві. Відомий за писемним джерелом. У 1792 вигравірував дерев'яне кліше з образом Богородиці «в орлі» серед зірок, взоруючись на гравюру на міді Леонтія Тарасевича до книги «Патерик» (КПЛ, 1702). Зі свого кліше (без підпису) майстер певний час самовільно тиражував і продавав відбитки. Гравюра набула популярності серед прочан. До слідства було притягнуто «содержателя типографских матеріалов» монаха Артемона. Останній вказав на «рѣщика» **Л.**, який потайки, без відома керівництва друкарні, виготовляв графічні аркуші ще до того, як здав дошку Артемонові на зберігання. Імовірно, **Л.** є тим-таки майстром-гравером Леонтієм Люницьким / Люнецьким.

Тв.: естамп-листівка з образом Богородиці на грудях геральдичного двоголового орла серед зірок (1792?).

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 238, 254.

Літ.: Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Київ, 1926; Києво-Печерський державний історико-культурний заповідник. Стародруки XVI–XVIII ст. : каталог. Київ, 1971.

Р. Забашта

ЛАНСЕРЕ / (LANCERAY) Євген Олександрович / Ежен (Ezhen)

(12.09.1848, м. Моршанськ, нині Тамбовської обл., РФ – 23.03.1886, с. Нескучне, нині Харків. р-ну Харків. обл.) – скульптор-анімаліст; вільний общинник ІАМ. Народився в родині Людвіга Пауля (Олександра Павловича) Лансере (1815–69), статського радника в Моршанську, та Елеонори Антонівни Яхимовської (1824–56), вихованиці баронів Ворнезіус. У 1861 Олександра Павловича

переводять на службу до м. Санкт-Петербурга, за ним переїжджає вся родина. Майбутній скульптор навч. в Другій Санкт-Петербурзькій гімназії, згодом поступив на юридичний ф-т Санкт-Петербурзького ун-ту, який закін. зі ступенем кандидата права (1866–70). Однак юридичної кар'єри не продовжив, віддавши перевагу захопленню скульптурою. Професію скульптора **Л.** опанував самотужки. Багато ліпив з натури, кілька уроків брав у скульптора, академіка М. Ліберіха. У 1869 подав свої роботи на академічну виставку. За композиції «Трійка з двома сідоками, собакою та кучером» і «Руслан та Людмила» отримав звання класного художника 2 ступеня; у 1872 за статуетки «Царський сокольничий XVII ст.», «Козак-лінієць», «Підпасок» та «Абрек» – звання класного художника 1 ступеня. У 1876 скульптор був удостоєний почесного звання вільного общинника, що надавалося Радою ІАМ видатним художникам, які здобули освіту за межами цього навчального закладу. Двічі виїздив до м. Парижа (1867; 1876), де знайомився з музейними зібраннями, вивчав худ. лиття, оглядав скульптуру малих форм. У пошуках вражень мандрував теренами України, Башкирії, Киргизії, бував у Криму, виїздив на Північний Кавказ. У 1883 здійснив подорож до Алжиру та Афганістану. Свої етнографічні спостереження **Л.** втілив у серіях невеликих статуеток та групових композицій жанрового спрямування (побутові сценки із життя представників різних етносів). Скульптор надавав великого значення правдивості передачі етнічних портретних рис своїх героїв (росіян, українців, грузинів, черкесів, башкирів, киргизів, афганців, алжирців, арабів), документуванню їхнього побуту, автентичності антуражу (деталям одягу, зброї, конструкціям засобів пересування – кінної упряжі). Улюбленим мотивом його композицій були коні. Художник прискіпливо аналізував анатомічні характеристики різних порід скакунів, придивлявся до їхнього норову. Власноруч виконував лише ескізи композицій із воску та гіпсові форми. Лиття виробів було поставлене на потік у ливарнях приватних фірм, зокрема, на заводах Ф. Шопена, Н. Штанге, А. Морана, К. Берто. **Л.** продав права власності на 17 своїх творів Ф. Шопену. Надалі права відтворення його робіт неодноразово перепродувалися іншим фабрикантам. Окремі роботи **Л.** тиражували на Каслинському ливарному заводі, про що свідчать маркування на виробах. Мистець був відомим кінозаводчиком. У 1874 він одружився з Катериною Бенуа, дочкою арх. М. Бенуа, академіка й професора ІАМ. **Л.** притримувався академічного напряму в мист-ві, прагнув до композиційної завершеності та правдивості в передачі натури. Почерку скульптора притаманні ретельність у моделюванні форми, увага до деталей, які, однак, не порушують цілісності композиції та виразності силуету. Жанрові сцени **Л.** позбавлені ідеологічного забарвлення та пафосу. У них оповідальність сюжету та документування життя. Твори **Л.** експонувалися на виставках у залах ІАМ (1869–74), міжнар. худ. виставках у м. Лондоні (1872), м. Філадельфії (1876), Парижі (1878), на Всесвітній виставці у м. Відні (1853, 1873). Помер передчасно від сухот на 38-му році життя. Поховали його в Нескучному в сімейному склепі біля церкви Свв. Костянтина і Олени. Маєток художника, церкву та склеп було зруйновано в роки після Жовтневого перевороту 1917. У 1996, з нагоди 110-річчя від дня смерті скульптора, на місті ймовірного поховання в с. Нескучне було встановлено металевий хрест та огорожу (за проєктом В. Курила). У 2017 там відкрито Культурно-історичний центр пам'яті родини Лансере-Бенуа-Серебрякових (адже **Л.** був батьком художників Євгена і Миколи Лансере та Зінаїди Серебрякової).

Тв.: «Шаракія та її жереб'я Медже» (1860–70-і), «Трійка з двома сідоками, собакою та кучером», «Руслан та Людмила» (об. – 1869), «Чумак на возі», «Татарський хлопчик п'є кумис», «Емір Бухарський» (усі – 1870-і), «Дівчина з відрами води та гусьми» (1870-і), «Рязанські селяни на возі» (1871), «Сокільничий часів Івана Грозного з мисливським яструбом на руці», «Підпасок», «Абрек» (усі – 1872), «Козаки-лінійці. Пара на коні» (1873), «Запорожець після бою» (1873), «Неаполітанський хлопчик на віслюкові» (1874), «Запорізький козак з трофейним конем повертається після бою» (1874), «Воли відпочивають біля чумацького возу» (1875), «Козеня», «Грузин Тулухчі – продавець води» (об. – 1875), «Осетин на коні з убитим джейраном», «Мавр на здибленому коні» (об. – 1877), «Ловля степового коня», «Прощання козака з козачкою» (об. – 1878), «Киргизький косяк на відпочинку», «Афганець», «Башкир з ласо» (усі – 1879), «Англійське полювання», «Lansquenet п'є зі свого шолома», «Гонець Івана Грозного на шляху» (усі – 1880-і), «Французький офіцер у Північній Африці», «Білий генерал Михайло Дмитрович Скобелєв», «Три жокеї "на Стіпль чезі"» (усі – 1882), «Кабіль – алжирський продавець води», «Жінка на верблюді» (об. – 1883), «Марокканець віддає честь із піднятою гвинтівкою», «Кавалькада у Гайд-парку» (об. – 1884), «Святослав на шляху до Царгорода» (1886).

Муз.: НМККГ, НДМРАМ, ДРМ, ДМОМ, ДТГ, СХМР, НХМРБ.

Літ.: УРЕ : у 12 т. Київ, 1981. Т. 6; МУБД. Київ, 1997, ЭСБЕ. Санкт-Петербург, 1896. Т. 17; Шмидт И. М. Евгений Александрович Лансере *Русское искусство : очерки о жизни и творчестве художников. Вторая половина девятнадцатого века* : в 2 т. Москва, 1971. Т. 2; Жикол О. Провесінь пам'яті. *Трибуна трудящих (Харківський р-н).* 1996. 20 квітня; Хомайко Ю. Становитесь, люди, в Круг. На помин его души. *Вечерний Харьков.* 1996. 9 апреля; Шеховцова Н. Возвращение. *Время.* 1996. 6 апреля; Шеховцова Н. Духовное возрождение. *Грани*. 1996. 13/19 апреля; Журомский К. В. Евгений Лансере. Неизвестные факты из жизни и творчества. *Русское искусство*. 2018. № 3.

Л. Ганзенко

ЛАПІН
Віктор Іванович
(14.10.1923, с. Золотарівка, нині Тростянецького р-ну Сум. обл. – 23.09.1984, м. Миколаїв) – живописець, графік. Член НСХУ (1963; голова правління Миколаїв. організації). Учасник ІІ СВ. У 1937 навч. у ВДХУТЕМАСі (викл. Г. Ряжський), упродовж 1948–54 – у ХХІ (викл.: П. Котов, Г. Томенко, дипл. робота – «На світанку»). Упродовж 1960–70-х викладав у Харків. ХУ. Згодом жив у Миколаєві. Створював реалістичні портрети, натюрморти, пейзажі, іст. картини (полотно, олія; картон, олія). Як графік працював у техніках літографії, кольорової літографії, офорта. Учасник вист. від 1954, зокрема закордонних (Болгарія, Канада, РП, Японія). Персон. виставки: Миколаїв (1973), м. Харків (1983), м. Київ (1985, посмертна).

Тв.: живопис – «Автопортрет» (1950), «Льотчик» (1956), «Після польотів» (1958), «У Жовтневі дні» (1959–63), «Дружина» (1961), «Серед друзів: Т. Шевченко, М. Чернишевський, М. Некрасов» (1964), «Льотчиця-спортсменка В. Турсунходжаєва» (1965), «Перекур» (1965–67), «Після штурму» (1969), «Герой Соціалістичної Праці П. Щербаков» (1971), «Білий бузок» (1972), «Букет троянд» (1978), «В. І. Ленін» (1970-і); графіка – «Карл Маркс і Фрідріх Енгельс за роботою», «До польоту» (об. – 1955), «Польовий аеродром», «Генерал-майор В. Абрамов» (об. – 1956), «Кріпосний Паганіні. Т. Шевченко на поромі слухає гру кріпосного скрипаля, повертаючись із заслання» (1961), серія – «По ленінських місцях» (1969–70).

Муз.: НМТШ, Ставищенський КМ (Київ. обл.)

Літ.: Художня виставка, присвячена 100-річчю з дня смерті Т. Г. Шевченка : каталог. 1961; Юбилейная художественная выставка, посвященная 150-летию со дня рождения Т. Г. Шевченко : каталог. 1964 (об. – Київ); Турченко Ю. Український естамп. Київ, 1964; УРХ. Київ, 1972; СХУ. Київ, 1973; ХУЕД. Київ, 2006; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 16.

О. Ламонова

ЛАПЧЕНКО
Григорій Гнатович / Лабченко / Лапа / Лаба
(25.01.1801, с. Валява, нині Черкас. р-ну Черкас. обл. – 28.03.1876, м. Санкт-Петербург, нині РФ) – художник іст. жанру, портретист. Батько художника, Гнат Васильович Лапа, – козацького роду, церковний староста, мати – Ірина Іванівна, уроджена Петрученко; кріпаки графа М. Воронцова. Григорій освоїв грамоту в приходській школі. Основам малювання навч. в м. Корсуні, у маляра С. Превлоцького (учителя І. Сошенка та Т. Шевченка). Коли хлопцеві виповнилося одинадцять років, граф віддав його в науку до художника Я. Нікітіна, учня О. Антропова, який тоді працював у м. Білій Церкві. У 1822 Воронцов власним коштом направляє Лапченка на навчання в ІАМ, де він, пройшовши вишкіл у рисувальному та натурному класах, продовжив навчання в професора іст. жанру А. Іванова (1822–26). У 1825 **Л.** виконав малюнки з натури, які були відзначені малою срібною медаллю. У серед. 1826 у власному петербурзькому будинку Воронцов надав художникові невелику майстерню, де було написано такі твори, як «Сілоамська купіль» та «Філомела, яка вишиває в ув'язненні» (для графського палацу в м. Одесі). У 1829 за картину «Киянин, що подає Претичу звістку про наближення до Києва печенігів» він отримує велику золоту медаль, пенсіонерство за кордоном. Весною 1830 **Л.** разом з О. Івановим (сином проф. А. Іванова) виїхав на семирічне стажування до Італії (до Рима). У 1831 мистці переїхали до містечка Альбано, де орендували кімнати в родини Кальдоні. Донька господарів, 23-річна Вітторія, знана серед художників натурниця, стала дружиною **Л.** Її зовнішність вплинула на формування ідеалу краси в естетиці та мист-ві європейської культури серед. 19 ст. У цей період **Л.** пише картину «Сусанна і старі» (1831), яку вважають кращою його роботою «італійського періоду». З 1834 художник почав втрачати зір: лікарі діагностували відшарування сітківки. Однак він продовжував працювати. У 1839 на виставці, влаштованій із нагоди приїзду до м. Рима цесаревича Олександра Миколайовича, він експонував картину «Жінка, що несе на голові кошик», яку, попри незавершеність (недописана рука), придбав спадкоємець престолу. Незважаючи на хворобу художника, Григорій та Вітторія вінчалися (29 вересня 1839) й невдовзі вирушили на батьківщину чоловіка. Воронцов поселив їх в одному зі своїх маєтків у Криму, надав **Л.** посаду управителя. Хвороба інколи відступала. Тоді художник писав вишукані за колористикою та майстерністю виконання твори. Серед таких робіт – етюд «Купальниця» (1840, атрибуція В. Рубан). У 1842 за написану раніше картину «Сусанна й старі» **Л.** отримав звання академіка. В. А. Жуковський виклопотав пенсію для нього. Родина майстра часто переїжджала. Тривалий час мешкала в м. Києві, жили в м. Одесі, у містечку Мошни на Черкащині, а в 1850 оселилися в м. Черкасах. У 1850 подружжя відвідало м. Дрезден. **Л.** продовжував заняття живописом, але слабкий зір не дозволяв досягати досконалості у виконанні творів. У 1866 він надіслав до Ради ІАМ картину «Воскресіння Христове», яку просив передати в дар імператору. Рішенням Ради такий вчинок визнали недоречним і повернули твір авторові. У нечисленних роботах художника простежується прагнення слідувати канонам академічного стилю в мист-ві; також помітний певний вплив романтизму. У 1868 подружжя переїздить в м. Дінабурга (нині Даугавпілс, ЛР). Там вони приєдналися до сина, викладача ліцею, який відтоді опікувався старими бать-

ками. За два роки родина оселяється в м. Санкт-Петербурзі, де **Л.** помирає. Похований на Преображенському міському кладовищі.

Тв.: «Киянин, що подає Претичу звістку про наближення до Києва печенігів» (1829), «Ранок» (1830), «Філомела у в'язниці вишиває на полотні», «Сілоамська купіль» (об. – 1820-і), «Сусанна і старці» (1831), «Портрет Вітторії Кальдоні» (1834), «Портрет історика І. К. Кайданова» (1823–29), «Жінка, що несе на голові кошик» (1939), «Купальниця» (1840?), Портрет графа Д. П. Бутурліна» (1842), «Портрет статського радника П. Є. Звєрєва» (?), «Воскресіння Христа» (?).

Муз: ХХМ, ДТГ, ДРМ, Рязанський держ. обл. худ. музей, АДППМЗ, Воронцовський палац (Одеса; до 1941).

Літ: СРХК. Санкт-Петербург, 1914; ЮСК : в 2 т. Санкт-Петербург, 1915. Т. 2; МУЕД. Київ, 1992; Малий енциклопедичний словник Корсунщини : в 2 т. Корсунь-Шевченківський, 2004. Т. 2; Государственная Третьяковская галерея : каталог собрания. Москва, 2005. Т. 3; Государственный Русский музей. Живопись. Каталог. Санкт-Петербург, 2007. Т. 3; Федорук О. Українець Лапченко і красуня з Альбано. *Урядовий кур'єр*. 2008. 25 червня (№ 115); Федорук О. Жива легенда Григорія Лапченка. *ОМ*. 2008. № 2. Джулиани Р. Девушка из Альбано: Виттория Кальдони-Лапченко в русском искусстве, эстетике и литературе. Рим, 2012; Урицька С. Б. Спадщина Григорія Лапченка у культурному житті Черкащини. *Музейний альманах : наук. матеріали: ст., нариси, есе.* Черкаси, 2012. Вип. 3.

Л. Ганзенко

ЛАСОВСЬКА-КРУК Мирослава-Порфирія Семенівна

(11.03.1919, с. Ясінка Масева, нині Ясениця Самбірського р-ну Львів. обл. – ?) – письменниця, малярка, співачка, громадська діячка. Членкиня ОМУА (1960). Мистецький вишкіл розпочала 1943 в м. Львові (приватні студії проф. Журавського та Ласовського та м. Парижі (проф. Вассар). Худ. творчість поєднувала з музичною: упродовж 1938–59 виступала в театрах оперети Франції та Аргентини. Авторка драм. творів (п'єса «Володимир Великий», 1988, м. Торонто, Канада). У 1945–46 навч. в музичній школі (м. Інсбрук, РА). У 1947–48 вивчала мист-во в Парижі, 1980–83 – у коледжі Монро. Дружина скульптора Б. Крука.

Тв.: живопис – портрети А. Лінкольна, Г. Сковороди, Т. Чупринки, Я. Стецька, Б. Крука.

Муз.: Меморіальний музей Р. Шухевича (с. Білогорща, нині у складі Львова), Терноп. іст.-меморіальний музей політв'язнів.

Літ.: МУБД. Київ, 1997; Шмагало Р. Мистецька освіта в Україні середині XIX – середини XX ст. Львів, 2005; Новоженець Г. Образотворче мистецтво української 1940–1970 років: поліваріантність художнього досвіду. Львів, 2015; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 16.

М. Максимів

ЛАТИШЕВ Дмитро Михайлович

(22.02.1920, с. Семенівка, нині Мелітопольського р-ну Запоріз. обл. – 22.07.1991, с. Гаразджа Луцького р-ну Волин. обл.) – живописець, графік. Член НСХУ (1991). Учасник ІІ СВ. Упродовж 1948–54 навч. на ф-ті рисунка та живопису Заочного нар. ун-ту мист-в при Центральному будинку нар. творчості ім. Н. Крупської (м. Москва, нині РФ). Працював художником портретного цеху «Облфотокінотресту» (м. Мелітополь, 1936), гарнізонного будинку офіцерів (с. Затурці Локачинського р-ну Волин. обл., 1945–48); протягом 1948–49 – художник студії образотв. мист-ва; у 1950–51 – викл. худ. студії ім. С. Ковпака; у 1951–65 – співзасновник і голова худ. ради Волин. кооперативного т-ва художників; у 1965–91 – художник Волин. худ.-виробничих майстерень Худ. фонду УРСР (усі – м. Луцьк). Автор живописних і графічних (монотипія) реалістичних творів у різних жанрах (пейзаж, портрет, натюрморт). Учасник вист. від 1952. Персон. виставки: м. Луцьк (1961, 1969, 1990).

Тв.: живопис – «Дівчинка», «Автопортрет» (об. – 1950), «Змова проти Я. Галана» (1957), «Натюрморт із півоніями» (1960), «Сільський пейзаж» (1968).

Муз.: ВОКМ.

Літ.: Каталог другої особистої виставки Д. М. Латишева. Луцьк, 1969; Лагановський Л. Багатий світ художника. *Радянська Волинь*. 1985. 5 липня; Слота О. 22 лютого 85 років від дня народження Д. М. Латишева (1920–1991) – волинського художника. Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2005 рік. Луцьк, 2004; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 16.

О. Ламонова

ЛАТОРОСЬКИЙ Мануїл – див. ЛЯТОРОСЬКИЙ / ЛАТОРОСЬКИЙ (LATOROSKI / LATORSKI) Мануїл (Manuel)

ЛАТРІ Михайло Пелопідович

(19.10.1875, м. Одеса – 11.02.1942, м. Париж, ФР) – живописець, кераміст. У 1878 переїхав до м. Феодосії. Перші уроки живопису отримав у свого діда, І. Айвазовського. У 1896 після закінчення Решельєвської гімназії в Одесі вступив до ІАМ в майстерню А. Куїнджі, у 1897 перервав заняття, відвідав Грецію, Італію, Францію, навч. в Мюнхені у Ш. Холлоші та Феррі-Шмідта. У 1899 повернувся до м. Санкт-Петербурга, поновив заняття в ІАМ як вільнослухач (закін. 1902). Член ТПРХ (1904). Учасник вист. ІАМ (з 1912). Член-засновник «Нового товариства мистецтв» (1912–13), член «Світу мистецтв» («Мира искусств»). Твори друкувалися в журн. «Світ мистецтва» («Мир искусства»), «Вогник» («Огонек»). У 1905 переїхав у маєток Барен-Еш біля Феодосії, де відкрив керамічну майстерню. Учасник І «Салону Іздебського» (1909–10). У 1910 – громадський директор ФКГА, один із засновників Феодосійського т-ва шанувальників мистецтв. У 1920 виїздить до Греції. Керував Королівським керамічним заводом в м. Афінах, брав участь в археологічних розкопках давнього Дело-

на та Мішконоса. З 1924 – у м. Парижі, відкрив власну декор.-художню майстерню. Персон. виставки: 1935 – м. Реймс, 1962, 1975 – Феодосія. Твори відбили образно-стилістичні особливості раннього модернізму.

Тв.: «Старий дім» (1902), «Дерево в снігу», «Корабель в морі», «Шхуни на березі», «Місячна ніч» (поч. 20 ст.), «Дім біля затоки», «Ліс восени», «Сірі хмари над зеленим морем» (1910-і).

Муз.: НКГА, ДТГ, ДРМ, Музей Лувру.

Літ.: Михаил Латри : каталог выставки / сост Н. Барсамов. Симферополь, 1964; Каталог выставки картин трех художников – внуков И. К. Айвазовского – М. П. Латри, А. В. Ганзена, К. К. Арцеулова. Феодосия, 1970; Барсамов Н. Айвазовський в Крыму. Очерки об И. К. Айвазовском и художниках Л. Ф. Лагорио, А. И. Фесслере, К. Ф. Богаевском, М. А. Волошине, М. П. Латри. Симферополь, 1970; Михаил Латри. Каталог выставки к 100-летию со дня рождения / сост. С. Полун. Симферополь, 1975; ТЮРХ. Одесса, 2000; Кириак Костанди и художники-греки в Одессе. Одесса, 2002.

Г. Скляренко

Л. Б.

(2 пол. / кін. 17 – поч. 18 ст.) – гравер. Працював у м. Львові на початку століття. Гравірував на дереві. Відомий за підписним твором (підпис у вигляді монограми Л. Б.).

Тв.: гравюра в книжці «Служебник» (Львів, 1702): кінцівка (з херувимом у середині), підпис: Л. Б.

Літ.: Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Додаток 1. Київ, 1927; Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Львів, 1984. Кн. 2. Ч. 1 (1701–1764).

Р. Забашта

ЛЕБЛАН
Йосиф – див.
ЛЕБЛАС / ЛЕБЛОС / ЛЕЙБЛАС / ЛЕПЛАС / ЛЕБЛАН (LEBLAS / LEBLOS / LEPLAS / LEYBLAS / LEBLAN / LEBLANC)
Йосиф / Йозеф / Юзеф (Josephus / Józef)

ЛЕБЛАС / ЛЕБЛОС / ЛЕЙБЛАС / ЛЕПЛАС / ЛЕБЛАН (LEBLAS / LEBLOS / LEPLAS / LEYBLAS / LEBLAN / LEBLANC)
Йосиф / Йозеф / Юзеф (Josephus / Józef)

(1706, Моравія ? – 29.01.1758, м. Олесько, нині Львів. обл.) – скульптор, штукатор, архітектор. Про походження **Л.** висловлені різні здогади й гіпотези. Найімовірніше, він пов'язаний із родиною скульптора Франца Фердинанда Лебласа (? – 25.04.1716), який переїхав до Моравії (м. Оломоуць, нині ЧР) з Нідерландів у 1667. **Л.** міг бути онуком останнього і прибути на укр. землю з Моравії. Згідно із записками метричної книги парафіяльного костелу Св. Трійці м. Олеська (нині смт Золочівського р-ну Львів. бл.) **Л.** з'явився в містечку в 1725 і жив там разом із родиною на вул. Замковій до 1758. Чи не перша згадка про нього датується 16.08.1725, коли він тримав до святої купелі Ґіацинта Роха, сина Андрія та Маґдалини Багінських із с. Підгірці (нині Золочівського р-ну Львів. обл.). 27.05.1727 він тримав до святої купелі Антонія, сина Матвія Васильовського – місцевого маляра (pictoris aulici), який служив у Северина Жевуського (?). У запису під 26.10.1727, 26.09.1733 **Л.** названо штукатуром / славним штукатуром, під 4.03.1733 – архітектором, під 7.05.1733 – магістром мист-ва (artis magister). У костельній метриці загадуються хрестини дітей скульптора: 2.09.1729 – Терези, 3.03.1732 – Йосифа, 26.09.1733 – Рафаеля, 12.02.1736 – Михайла Ігнатія, 4.03.1737 – Матвія Іоанна (Яна), 15.04.1743 – Катерини Антонії, 13.07.1744 – Марґарити Кунеґунди, 18.06.1746 – Фелікса, 8.04.1748 – Антоніни. Від часу свого переїзду працював переважно на магнатів Северина та Вацлава Жевуських в м. Олеську, Северинці та Підгірцях. Водночас протягом 1736 майстер перебував у м. Золочеві (нині центр Золочівського р-ну Львів. обл.), трудячись над скульптурним оздобленням Нового / Китайського палацу місцевого замку. Упродовж 1738–44 виконав скульптурні та різьбярські роботи в палаці та парку (побіля мосту) князя Станіслава Любомирського в м. Рівному. Поміж паркових кам'яних скульптур писемні джерела називають фігури античних богів, декор. урни, вазони тощо. У 1745 вирізьбив у Підгірцях (у маєтку В. Жевуського) кам'яні фігури Непорочного Зачаття Діви Марії, свв. Онуфрія Великого і Антонія Падуанського. Статуї призначалися для встановлення перед фасадом костелу Св. Йосифа монастиря оо. капуцинів у Олеську. 25.01.1747 Йосиф Штукатор [Леблас] був свідком (разом з Іваном Попейком) шлюбу маляра Войцеха Таньпера з Анною Драньковською, вдовою (обряд відбувався в олеській Святоуспенській церкві). 1.10.1747 тримали до святої купелі в олеському парохіяльному костелі Маріанну, доньку мистця Адальберта Танера та Анни. У 1748 виконав для 13 дзеркал Підгорецького замку стукові рами, а також штукаторські роботи на сходових секцій і галереї замку. У 1754 брав участь в будівництві стайні та каретної на території Підгорецького замку, за що отримав 54 червоних золотих. У червні того-таки року отримав 2 червоних золотих за «коляси», а 1 вересня мав спорудити (за 3200 золотих) корчму на території с. Підгірці. Похований у крипті олеського парохіяльного костелу Св. Трійці.

Тв.: храмові бічні вівтарі (парафіяльний костел Св. Трійці, Олесько); вівтар із Розп'яттям (1740, каплиця св. Івана Євангеліста парафіяльного костелу Св. Трійці, Олесько); Immaculata, (1745, костел Св. Йосифа оо. капуцинів, смт Олесько, Львів. обл.); пластичний декор (частково вцілілий) (Підгорецький замок, південні стіни двох прогонів); фігури Непорочного Зачаття Діви Марії, свв. Онуфрія Великого і Антонія Падуанського (1745, передвхідний майданчик кос-

телу Св. Йосифа монастиря оо. капуцинів, Олесько); фігури Богородиці й св. Яна Непомука (фасад цвинтарної каплиці Св. Катерини, Олесько), ін.

Дж.: ВРС НМЛ. Рк. 592; AGAD. Zesp. 300/II. Księgi metrykalne parafii wyznania rzymskokatolickiego z archidiecezji lwowskiej. Parafia Olesko – chrzty. 1693–1772. Sygn 1013; AGAD. Zesp. 300/II. Księgi metrykalne parafii wyznania rzymskokatolickiego z archidiecezji lwowskiej. Parafia Olesko – chrzty. 1718–1736. Sygn. 1014; AGAD. Zesp. 300/II. Księgi metrykalne parafii wyznania rzymskokatolickiego z archidiecezji. Parafia Olesko – zgony. Liber metrices ecclesie preposituralis Olescensis, in quo solent inscribe Nomina et Cognomina mortuorum et ad hanc Ecclesiam sepultorium. Anno Domini 1750–1783. Sygn. 1025; AGAD. Zesp. 300/II. Księgi metrykalne parafii wyznania rzymskokatolickiego z archidiecezji lwowskiej. Parafia Olesko. Księga metrykalna chrztów 1717, ślubów 1720–1749 i zgonów / pogrzebów 1735–1742 dla całej parafii. Sygn. 1031.

Літ.: Stecki T. Miasto Równe: kartka z kroniki Wołynia. Warszawa, 1880; Stecki T. Z boru i stepu. Obrazy i pamiątki. Kraków, 1888; Szyszko-Bohusz A. Podhorce. *Sztuki Piękne*. Kraków, 1925. R. 1, nr 4; Röder J. Die Olmützer Künstler und Künsthandwerker des Barock. Olmütz, 1934; Hornung Z. Pierwsi rzeźbiarze lwowscy z okresu rokoka. *Ziemia Czerwieńska*. Lwów, 1936. R. 3, zesz. 1; Mańkowski T. Lwowska rzeźba rokokowa. Lwów, 1937; Hornung Z. Na śladach działalności artystów francuskich w Polsce. *Teka Komisji Historii Sztuki*. Toruń, 1959. T. 1; Hornung Z. Sztuka barokowa. Architektura. *Historia sztuki polskej*. Kraków, 1965. T. 2: Sztuka nowożytna; Ґембарович М. Скульптура та різьблення. *ІУМ :* в 6 т. Київ, 1968. Т. 3: Мистецтво другої половини XVII–XVIII ст.; Chrościcki J. A. Projektańci i wykonawcy katafalków z 1 połowy XVIII wieku. *Rokoko: Studia nad sztuką I połowy XVIII wieku.* Warszawa, 1970; Chrościcki J. A. Pompa funebris : z dziejów kultury staropolskiej. Warszawa, 1974; Hornung Z. Majster Pinsel snycerz. Karta z dziejów polskiej rzeźby rokokowiej. Wrocław, 1976; Островский Г. Художественные музеи Львова. Ленинград, 1978; Олеський замок : путівник / [упоряд. О. О. Ріпко]. Львів, 1981; Подгорцы, село. *ПГА УССР*. 1985. Т. 3; Ostrowski J. K. Polska rzeźba barokowa XVIII wieku. Przegląd problematyki i perspektywy badawcze. *BHS*. 1988. R. 50, nr 4; Ostrowski J. K. Die polnische Barockskulptur im 18. Jahrhundert. Probleme und Forschungsaufgaben. *Zeitschrift für Kunstgeschichte*. 1989. Bd. 52, H. 1; Скульптура Львова першої половини XVIII ст. : каталог виставки / авт. вст. ст. та упоряд. Б. Я. Шенгера. Львів, 1989; Aftanazy R. Materiały do dziejów rezydencji. Warszawa, 1990. T. 7a; Ostrowski J. K. W kręgu mistrza Pinsla: w związku z wystawą w Olesku i we Lwowie. *Folia Historiae Artium*. Kraków, 1990. T. 26; Крвавич Д. Львівська бароккова скульптура: джерела інспірації. *Українське бароко та європейський контекст.* Київ, 1991; Sito J. Wystawa rzeźby lwowskiej 1 połowy XVIII wieku w Białym Kamieniu. *BHS*. 1991. R. 53, nr 1 / 2; SAP. 1993. T. 5; Ostrowski J. K. Kościół parafialny p.w. Św. Józefa w Podhorcach. *Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego*. Kraków, 1993. T. 1. (MDSSZWR; cz. 1); Aftanazy R. Dzieje rezydencji na dawnych kresach Rzeczypospolitej. Wrocław ; Warszawa, 1994. T. 5: Województwo wołyńskie; Petrus J. T. Kościół parafialny p. w. Św. Wawrzyńca Męczennika. *Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego*. Kraków, 1994. T. 2: Kościoły i klasztory Żółkwi. (MDSSZWR; cz. 1); Возницький Б. Г. Франциск Оленський – львівський скульптор другої половини XVIII ст. : каталог виставки. Львів, 1995; Шенгера Б. Жовківська скульптура в контексті італійського бароко. Київ, 1995; Żygulski Z. Castrum Doloris czyli Zamek Boleściwy. O polskim obyczaju pogrzebowym na podstawie opracowania lwowskiego historyka sztuki Borysa Szengera. *Jan III Sobieski. Castrum Doloris 1696–1996: [kat. wyst.].* [Radom, Białystok, 1996]; Kowalczyk J. Rezydencje późnobarokowe na Wołyniu. *Przegląd Wschodni*. Warszawa, 1997. T. 4. Zesz. 1 (13); Крвавич Д. Українська скульптура періоду рококо. *ЗНТШ*. 1998. Т. CCXXXVI: Праці Комісії образотворчого та ужиткового мистецтва; Sito J. Thomas Hutter (1696–1745). Rzeźbiarz późnego baroku. Warszawa; Przemyśl, 2001; Александрович В. Львівське середовище скульпторів європейської традиції у першій половині XVIII століття. *ЛГМДМ*. 2012. Вип. 3: 2010–2011; Jankiewicz R. Olesko. *XVIII-wieczne klasztory kapucyńskie na Ukrainie*. Kraków, 2014; Шенгера Б. Каплиця святої Катерини в Олеську. *ЛГМДМ*. 2015. Вип. 4: 2012–2015; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Б. Шенгера, Р. Забашта

ЛЕВЕНЕЦЬ
Яків

(2 пол. / остан. чв.18 – 1 чв. 19 ст.) – маляр. Мешкав і працював у м. Ніжині (нині центр Ніжинського р-ну Чернігів. обл.). У 1816 брав участь (разом із Ціхановським) у розписі соборної церкви місцевого Благовіщенського монастиря.

Літ.: Хойнацкий А. В. Очерки истории Нежинского Благовещенского монастыря, именуемого «Назарет Богородицы», и его положение в настоящее время. Нежин, 1906; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛЕВИТСЬКА
Лизавета / Єлисавета Анатоліївна

(24.11.1899 / 1898, м. Вінниця – 5.06.1933, м. Київ) – живописиця, графік, театр. художниця, дизайнерка, мистецтвознавиця, музейниця. Після закінчення гімназії в м. Лубнах (1917) деякий час навч. в Москов. ун-ті, на Вищих жіночих курсах у Києві та в УАМ, але через складність революційної ситуації залишила їх. Працювала в худ.-технічних майстернях Союзу кооператорів (1918–20) і відділу соціального забезпечення (1920–21) в Києві, бібліотекаркою, зав. клубу і театру, вчителькою малювання в трудовій школі й на робітничих курсах Тарасівського цукрового заводу (1921–23) у с. Тарасівка (нині Хмельниц. р-ну Хмельниц. обл.). У 1923 вступила до Інституту пластичних мистецтв (від 1924 – КХІ), малярський ф-т якого закін. в 1928 (диплом отримала в 1930). Під час навчання викладала малювання та керувала худ. гуртками в київ. трудових школах № 64 і 27, також брала участь у роботі семінару Д. Щербаківського з

укр. народного мист-ва в Київ. археологічному ін-ті, а після його закриття – при ВІМШ. Щоліта проводила експедиції за завдання ВІМШ і Всеукр. археологічного комітету, зокрема, замальовувала й вивчала хатні стінописи на Чигиринщині та Поділлі, синагоги XVIII ст. в Михалполі (нині с. Михайлівка Хмельниц. р-ну Хмельниц. обл.) та Миньківцях (нині Кам'янець-Подільського р-ну Хмельниц. обл.). Членкиня-співробітниця (поза штатом) мистецького відділу Всеукр. археологічного комітету. Аспірантка Науково-дослідної кафедри мистецтвознавства (від 1929) та Всеукраїнського музейного містечка (від 1930). Досліджувала укр. портретне малярство, скажімо, жіночі портрети 17–18 ст., творчість Д. Левицького. В останні роки життя працювала у Всеукраїнському музейному містечку на посаді лектора-доцента. Як художниця переважно створювала плакати революційної та наук. тематики, оформлювала музейні експозиції. Розробила дизайн жіночого одягу, аксесуарів, предметів інтер'єру для альбомів експортної вишивки Київщини, взоруючись на традиції однотонних і поліхромних аплікацій укр. кожухів. Померла в Жовтневій лікарні Києва від запалення легенів, ускладненого висипним тифом.

Тв.: декорації для робітничого театру Тарасівської цукроварні (1921–23), робітничого клубу Малинської гути, оформлення Київського сільськогосподарського музею та Промислово-показової виставки ім. Г. Петровського, «Голгофи» в Києві, плакати для будинку колгоспника в Києві; дизайн шкіряних жіночих аксесуарів, одягу та предметів інтер'єру; монографія «Селянський стінний розпис на Поділлі: Зіньківський та Солобковецький р.» (1928).

Муз.: НМУНДМ.

Дж.: Ернст Ф. Пам'яті молодого наукового робітника. [1933] // АНФРФ ІМФЕ. Ф. 13. Спр. 272.

Літ.: МУБД. Київ, 1997; ХУЕД. Київ, 2006; Котляр Е. Еврейские музеи и коллекции первой трети XX века: судьба и следы художественного наследия (Львов – Санкт-Петербург – Одесса – Киев). *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*. 2009. № 12; Котляр Є. До вивчення зниклих єврейських божниць. Дослідження Єлизавети Левитської розписів дерев'яної синагоги у Михалполі, 1930 р. *НЗ*. Львів, 2013. Зош. 3; Білокінь С. Масовий терор як засіб державного управління в СРСР (1917–1941 рр.): джерелознавче дослідження. Дрогобич, 2013. Т. 2; Жолтовський П. Вибрані праці : в 3 т. Харків, 2013. Т. 1: Umbra vitae : спогади, листування, додатки; Ходак І. Лизавета Левитська (з історії українського мистецтвознавства 1920-х – початку 1930-х років). *НЗ*. Львів, 2014. Зош. 5; Студенець Н. В. Єлизавета Левитська: життєпис, наукова і творча діяльність. *Мистецтвознавчі записки*. 2014. Вип. 25; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 16; Левитська Лизавета (Єлисавета) Анатоліївна. Ходак І. Наталя Коцюбинська і Кабінет українського мистецтва Всеукраїнської академії наук (з історії вітчизняного мистецтвознавства 1920-х – початку 1930-х років). Київ ; Харків, 2017.

І. Ходак

ЛЕВИТСЬКА / БОНКІНА-БОРІЛОЛЛІ Ірина Георгіївна

(14.02.1927, м. Київ – 24.09.2012, о. Крит, Греція) – живописиця, графік, монументалістка. Членкиня СХ УРСР (1963). Засл. худож. України (2007). Лауреатка Міжнар. премії ім. С. Гулака-Артемовського (1999). Навч. в КСХШ, упродовж 1944–46 – у Держ. вищій школі прикладного мистецтва (м. Відень, РА), у 1954 закін. ЛДІПДМ (викл.: Й. Бокшай, Р. Сельський, В. Сильвестров). Авторка живописних (портрет, пейзаж, натюрморт), графічних та монументальних творів. У 1960-х відновила техніку вітража (у полімерних смолах, класичний, в об'ємному склі). Учасниця вист. від 1955. Персон. виставки: Київ (1981, 1983–84, 1989–90, 1994, 1998–2003, 2007, 2011), м. Тбілісі (Грузія, 1985), м. Берлін (Німеччина, 1991–92).

Пр.: Поділ: «Поштова площа» – через 25 років. *Поділ і ми.* 2001. № 4–5; Мої тридцять трагедійних років. *ОМ*. 2004. № 2; Все моє з собою. Київ, 2004; Колесо долі, або 30 років каторжної боротьби за монументальне мистецтво. Київ, 2009.

Тв.: розпис у Палаці культури ім. І. Франка у с-щі Рутченковому Донец. обл. (нині у складі м. Донецька, 1955, у співавт.); оформлення експозиції в Музеї В. Гнатюка (с. Велеснів Монастирського р-ну Терноп. обл., 1967–69); вітражі – «Пісня про Верховину» (1960), «Лісова пісня» (ЛММЛУ, 1962), «І мене в сім'ї великій» (ШНЗ, 1963), «Троянди і виноград» (1967), «Київська Русь» (НІЕЗП, 1973–74), «Історія української музики» (1974–77, Будинок творчості композиторів «Ворзель», Київ. обл.), ЧІМ (1978–81), «Т. Г. Шевченко» (Будинок Т-ва «Україна», Київ, 1992), вітражі та карбування на станціях метро «Поштова площа», «Контрактова площа» (об. – 1976), «Лісова» (1979, усі – Київ, співавт.); гобелен для Музею народно-декоративного мистецтва Чернігівщини (Катеринінська церква, м. Чернігів, серед. 1970-х); мозаїка «Карта Криму» (Будинок торгівлі, м. Ялта, АР Крим, 1970); графіка (рисунок, акварель, лінорит, літографія) – серії «Історія Київської Русі» (1970–90) «Музика Києва» (1986–2012), «Театр – дзеркало епох» (1981–2012), гравюри та малюнки для музею «Косий капонір» (нині Історико-архітектурна пам'яткамузей «Київська фортеця», 1970, Київ), портрети акторів у ролях для Меморального музею М. Кропивницького в м. Кіровограді (нині Кропивницький, 1982) та Національного укр. драм. театру ім. І. Франка в Києві (1983); живопис (темпера, олія) – «Лесь Курбас» (1982), «Моє 22 червня 1941» (триптих, 1984), «Лечу» (1987), «Христос смутний», «Багряна і біля троянди», «М. Гоголь. "Дорога"» (усі – 1995), «Києво-Могилянська академія» (триптих, 1998), «На Андріївському узвозі», «М. Булгаков. Мольєр» (об. – 2001), «Блакитна троянда», «Паулина з єдинорогом», «Прекрасна Єлена», «Шопка» (усі – 2002), «Жовтий птах», «Ф. Й. Гайдн. "Створення світу"» (об. – 2003), «Метелики», «Віденська пам'ять», «П'єро» (усі – 2004), «М. Лисенко. Увертюра до опери "Тарас Бульба"», «Дорога Е. Гріга», «І. С. Бах – Токата і фуга ре мінор», «М. Гоголь. "Вій"», «Схід наступає», «Бузковий тон», «Рахманінов – етюди», «Український модерн», «Різдвяна ніч» (усі – 2005),

«Завіса відкрилась», «Шахерезада», «Блакить» (усі – 2006), «Осінні голоси» (2007), «Коло», «М. Булгаков. Де Майстер?» (об. – 2008), «Яблуневий цвіт», «Іриси», «Вальс квітів», «П. Чайковський. Пори року. Березень», «Лиса гора (усі – 2010), серії «Слов'янські боги» (1986), «Гофманіада» (2000–12).

Муз.: МІК, МСОМУ, ЛММЛУ, Новоград-Волинський літ.-меморіальний музей Лесі Українки, ЧІМ; ДЦТМ; ДМГ; Музей Незалежності (м. Варшава, РП).

Літ.: ІУМ: в 6 т. Київ, 1968. Т. 6; СХУ. Київ, 1973; Ірина Георгіївна Левицька. «Київ та Київська Русь» : каталог виставки творів. Київ, 1989; МУБД. Київ, 1997; Ірина Левитська : каталог. Київ, 1999; Зінченко Н. Монументалістка. *Хрещатик*. 2004. 29 жовтня; Зінченко Н. Вона бачила падіння берлінської стіни. *Хрещатик*. 2006. 28 липня; ХУЕД. Київ, 2006; Зінченко Н. Вона пролила світло на містичний романтизм Гофмана. *Хрещатик*. 2007. 7 лютого; Загаєцька О. Ірина Левитська: творення триває. *ОМ*. 2007. № 3; ІУМ : в 5 т. Київ, 2007. Т. 5; Зінченко Н. «Хочу померти, як Тиціан, – у 90 років і біля мольберта!». *День*. 2011. 8 червня; Ірина Левитська : каталог. Київ, 2011; Ламонова О. «Гофманіада» Ірини Левитської. *Наука і суспільство*. 2012. № 9–10; Ламонова О. «Гофманіада» Ірини Левитської. *Київ*. 2013. № 7–8; Загаєцька О. 30 років боротьби Ірини Левицької за монументальне мистецтво. *ОМ*. 2013. № 4; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 16.

О. Ламонова

ЛЕВИЦЬКА
Генрієтта Богданівна

(27.11.1930, м. Одеса – 21.10.2010, м. Львів) – художниця монументально-декор. мист-ва, графік, живописиця. У 1954 закін. ЛДІПДМ (викл.: Й. Бокшай, В. Манастирський, Р. Сельський). Важливий вплив на творчість художниці мав Л. Левицький, належала до кола О. Аксініна. Член НСХУ (1992). Персон. виставки: Львів (1996), м. Луцьк (1996). Дружина В. Буглака. У творчості художниця поєднувала засади класичного європейського мист-ва та модерністичні пошуки.

Тв.: живопис – портрет П. Сильвестрова (1964), «Гуцульський натюрморт» (1960-і), «Автопортрет» (1970-і); графіка – цикли «Пори року» (1970-і), «Східний календар» (1985–90).

Муз.: НХМУ, ЛОХМ, ЛМІР, НМЛ, ЛНГМ.

Дж.: Архів ЛНАМ. Ф. Р-1653. Оп. 2-ОС.

Літ.: Островський Г., Попова А. Корни и крона. Львов, 1989; Яців Р. Львівська графіка. Київ, 1992; Стасенко В. Спадкоємці першодрукаря. Словник митців випускників та викладачів кафедри графіки Української академії друкарства. Львів, 2010; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 16.

М. Максимів

ЛЕВИЦЬКА (LEWITSKA)
Софія Пилипівна (Sonia)

(09.03.1874, с. Вихілівка, нині Хмельниц. р-ну Хмельниц. обл. – 20.09.1937, м. Париж, ФР) – живописиця, графік. Відвідувала мистецьку студію С. Світославського в м. Києві, у 1905 навч. в АКМП. На початку творчості працювала у традиціях кубізму та фовізму, пізніше – постімпресіонізму; також зазнала впливу укр. народного мист-ва. Авторка живописних і графічних творів (зокрема оформила дереворитами власний переклад фр. мовою «Вечорів на хуторі біля Диканьки» М. Гоголя), проєктів вишивок. Учасниця виставок, зокрема Салону Незалежних, Осінніх салонів (від 1910 – постійно), Другої збірної вист. кубістів (1912, усі – Париж). Також твори **Л.** експонувалися в м. Львові, м. Празі (нині ЧР), м. Берліні (Німеччина). Персон. виставки: 1913, 1938 (посмертна, об. – Париж).

Тв.: живопис – «Автопортрет» (поч. 1910-х), «Білий єдиноріг у райському саду», «Єдинороги» (1912), «Збирання яблук» (1913), «Середземноморський краєвид» (1914), «Кавалькада» (1918), «Поцілунок», «Портрет паризької дами», «Український пейзаж» (1910-і), «Каплиця св. Анни» (1924), «Гойдалка» (1925), «Купальниця» (1926), «Дорога серед апельсинових дерев» (1928), «Гра у сніжки» (1929), «Український танок», «Єдинороги», «Вершники», «У зачарованому місті» (1920-і), «Трійка» (об. – 1934), «Свято квітів» (1937); графіка (дереворит, лінорит) – «Визволення України» (1919), іл. до «Жуанвільського літопису» («Хроніки сіра Жуанвіля», 1910-і), «Вечорів на хуторі біля Диканьки» М. Гоголя (Париж, 1921), поеми П. Валері «Ле Серпан», «Ле Жардін» Годфруа де Люша, «Альман де Кокань», оформлення видань «Ревю мюзікаль», «Трезор де ля бібліотек», афіші до Осінньому салону.

Літ.: Кульчицький Ю. Софія Левицька. Париж, 1989; Федорук О. Декорація радості і легенди : [про Соню Левицьку]. *Голос України*. 1991. 8 січня; МУЕД. Київ, 1992; Назаренко Є. Дивосвіт Софії Левицької. *Подільські вісті*. 1995. 8 серпня; МУБД. Київ, 1997; Фурман Б. Краса творінь на полотні. *Вперед*. 2002. 27 квітня; Трембіцький А. До історії життя і творчості української художниці Софії Левицької. *Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету*. Кам'янець-Подільський, 2006. Вип. 5. Т. 1; ХУЕД. Київ, 2006; ІУМ : в 5 т. Київ, 2006. Т. 4; Старовина О. Француженка з Поділля. *Моя газета*. 2007. 15 березня; Гуменюк А. Художниця з наївно-радісною душею. *Вперед*. 2009. 6 березня; Сусак В. Українські митці Парижа. 1900–1939. Київ, 2010; Будім Л. Подільські митці у формуванні мистецького феномену École de Paris. Подільська еміграція в контексті європейської та світової культури : матеріали наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 17–8 березня 2011 р.). Хмельницький, 2011; Стельмащук Г. Українські митці у світі : матеріали до історії українського мистецтва XX століття. Львів, 2013; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 16.

О. Ламонова

ЛЕВИЦЬКИЙ / ЛЕВИЦЬКИЙ (LEWITSKI / LEWICKY)
Григорій Кирилович (Gregorius / Georg)

(бл. 1697, сотенне містечко Маячка Полтав. полку, нині село Полтав. р-ну Полтав. обл. – 19.05.1769, там само) – гравер, живописець. Походив із родини священника, зі старовинного козацького роду Носів. Освіту, імовірно, отримав у КМА та за кордоном. Упродовж 1720–30-х працював у м. Бреслау (нині Вроцлав, РП) в майстерні Б. Страховського; згодом навч. і працював у Німеччині, у м. Данцигу (нині м. Ґданськ, РП). Корпус творів **Л.** раннього періоду складають

книжкові гравюри, зображення архіт. пам'яток Силезії, портрети іст. діячів та ін. (більшість із них зникли під час ІІ СВ; у колекції Університетської бібліотеки м. Вроцлава (РП) збереглися лише три мідеритні пластини майстра, гравіровані за рисунками невідомого автора). Після повернення на батьківщину **Л.** мешкав у м. Києві (де купив будинок), від 1732 співпрацював із КМА та друкарнею КПЛ (певний час був її редактором), також створював гравюри для львів. видань. У 1735 виконав першу (з відомих) вітчизняну театр. афіш, точніше – ілюстровану об'яву про театралізований диспут у КМА. Бл. 1741 став священником церкви в Маячці, але продовжував жити в Києві. Відомо бл. 40 мідеритів, які **Л.** створив в Україні (17 станкових, інші – книжкові ілюстрації). Займався літ. діяльністю, написав, зокрема, передмову до видання «Євангелія» (1737). Батько художника Дмитра Левицького, його перший учитель.

Тв.: мідерити – «Тимпан Якси і рельєфи з Олбінського абатства у Вроцлаві» (1727), «Тимпан Марії Влост та її сина Святослава з костелу Пресвятої Богородиці на Пісках у Вроцлаві» (1727?; підп.: Greg. Lewitzkij Wrat.), «Гербовий картуш з давньої Миколаївської брами у Вроцлаві», «Портрет Адама Квазіуса» (1729), «Богородиця з Дитям» (перед 1736; мідерит вклеєний до примірника «Книги великих пастирів» [Москва, 1665] зі збірки НБУВ); серії гравюр для видань КПЛ, зокрема для кишенькових видань «Псалтиря» (1736), «Євангелія» і «Діянь та послань святих апостолів» (об. – 1737), великі аркушеві гравюри до «Апостола» (1738, 1752, 1757), гравюри для «Політики» Арістотеля, «Філософії Арістотелевої» М. Козачинського (1745, об. – Львів); гравюри-панегірики: на честь архімандритів КПЛ Р. Копи (бл. 1730) та І. Негребецького (1738), київ. митрополита Р. Заборовського (1739), святителя Д. Туптала (після 1752).

Літ.: Ровинский Д. Подробный словарь русских граверов 16–19 вв. Санкт-Петербург, 1895. Т. 2; Ладыженко К. [Широцкий К.] Жизнь и деятельность Григория Кирилловича Левицкого. *Искусство в Южной России*. Киев, 1914. № 5–6; Модзалевський В. До біографії українського штихаря Григорія Левицького. *Збірник секції мистецтв Українського наукового товариства*. Київ, 1921. Вип. 1; Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Київ, 1926; Попов П. Матеріали до словника українських граверів: Додаток 1. Київ, 1927; Січинський В. Григорій Левицький. Львів, 1936; Kuglin J. Dawny Wrocław w grafice. Wrocław 1950; *Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego*. 1952. R. 7, dodatek 1; Турченко Ю. Український естамп. Київ, 1964; ІУМ. Київ., 1968. Т. 3; Фоменко В. Каталог ілюстрацій Г. К. Левицького (близько 1697–1769) до українських видань (до 200-річчя з дня смерті). *УМ*. Київ, 1969. Вип. 3; СХУ. Київ, 1973; Фоменко В. Григорій Левицький і українська гравюра. Київ, 1976; Білецький П. Українське мистецтво другої половини 17–18 століть. Київ, 1981; Степовик Д. Українська графіка 16–18 століть. Еволюція образної системи. Київ, 1982; Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Львів, 1984. Кн. 2. Ч. 1 (1701–1764); Хижняк З. Киево-Могилянская академия. Киев, 1988; Логвин Г. З глибин: гравюри українських стародруків 16–18 ст. Київ, 1990; Степовик Д. Скарби України. Київ, 1990; МУЕД. Київ, 1992; МУБД. Київ, 1997; Києво-Могилянська академія в іменах, 17–18 ст. : енциклопедичне видання. Київ, 2001; Бондар Н. Невідомий мідерит визначного українського гравера Григорія Левицького. *Наукові праці НБУВ*. Київ 2006. Вип. 16; Бондар Н. Невідоме гравіроване зображення Богородиці з Богонемовлям Г. Левицького як оригінальний твір українського сакрального мистецтва XVIII ст. *Могилянські читання 2007. Збірник наукових праць*. Київ, 2008; ХУЕД. Київ, 2006; Ikonografia Wrocławia. T. 1: Grafika. Wrocław, 2008; ІУМ : в 5 т. Київ, 2011. Т. 3.

О. Ламонова, О. Ткачук

ЛЕВИЦЬКИЙ
Дмитро Григорович

(1735, м. Київ ? – 4.04.1822, м. Санкт-Петербург, нині РФ) – живописець. Походив із давнього священницького роду Носів. Син київ. гравера і священника Григорія Левицького та Агафії Левицької. Існує припущення про навчання **Л.** у КМА. Ґрунтовну мистецьку освіту отримав від свого батька. Упродовж 1752–55 брав, імовірно, участь (як підмайстер?) у живописному опорядженні київ. церкви Св. Андрія під керівництвом живописця Олексія Антропова, прибулого з м. Санкт-Петербурга (нині РФ) для роботи над розписами та образами іконостаса київ. храму. У ці-таки роки тривало навчання **Л.** в згаданого рос. мистця. У 1758 переїхав до Санкт-Петербурга. Крім майстерні Антропова, фах студіював у майстернях фр. живописця Луї-Жан-Франсуа Лагрене та італ. майстра Джузеппе Валеріані. У 1762 працював (як помічник О. Антропова) над виконанням декор. розписів Тріумфальної арки в м. Москві, а також іконостасів для низки місцевих храмів. Тут-таки в 1764 розпочав самостійну мистецьку практику. У 1770 взяв участь у виставці ІАМ (Санкт-Петербург) й отримав звання академіка (за парадний портрет арх. А. Кокорінова). Новий статус дозволив зайняти (1771) посаду керівника портретного класу Академії, на якій пропрацював до 1787. У серпні означеного року вийшов у відставку. У 1807 повернувся до Академії на посаду члена худ. ради. Творчо працював до 1818. Серед учнів Л. були, зосібна, І. Бугаєвський-Благодарний, Л. Калиновський, С. Щукін, П. Дрождін, Л. Миропольський, Є. Камеженков. Значний вплив мав на творчість П. Соколова, В. Боровиковського, Г. Угрюмова.

Тв.: портрети – «Арх. Олександр Кокорінов» (1769–70), «Катерина Воронцова», «Микола Львов», «Н. Сезьомова» (1770), «Катерина Нелідова» (1773), «Прокофій Демидов» (1773), «Катерина Хрущова і Катерина Хованська» (1773), «Дені Дідро» (1773–74), «Алимова, випускниця Смольного інституту» (1775), «Катерина Молчанова» (1776), «Марія Дьякова» (1778), «Старий священник (батько)» (1779), «Акторка Анна Давіа

Бернуцці» (1782), «Урсула Мнішек» (1782), «Олександр Ланський» (1782), «Дочка Агаша в народному вбранні» (1784), «Невідома з трояндою» (1788), «Микола Репнін» (1792), «Микола Новиков» (1797), «Ілля Бекзбородько» (1810-і), ін.

Муз.: НМККГ, НХМУ, ДТГ, ДРМ, ККХМ, НХМРБ, ЖММІ, ін.

Літ.: Дягилев С. Д. Г. Левицкий. 1735–1822. Санкт-Петербург, 1903; Скворцов А. Д. Г. Левицький. Москва, 1915; *Allgemeines Lexikon der Bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart.* Begründet von Ulrich Thieme und Felix Becker. Leipzig, 1929. Band. 23: Leitenstorfer–Mander; Чукін І. Д. Левицький. Київ, 1930; Кузьминский К. Ф., Рокотов Ф. С. Д. Г. Левицкий: развитие русской портретной живописи XVIII века. Москва, 1939; Гершензон-Чегодаева Н. М. Дмитрий Григорьевич Левицкий. Москва, 1964; Малєва Н. Дмитро Григорович Левицький. Київ, 1980; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983; Дмитрий Григорьевич Левицкий (1735–1822). Ленинград, 1985; Д. Г. Левицкий. 1735–1822: Сборник научных трудов. Москва, 1987; Евангулова О. С., Карецев А. А. Портретная живопись в России второй половины XVIII в. Москва, 1994; Кузнецов С. О. Неизвестный Левицкий. Портретное искусство живописи в контексте петербургского мифа. Санкт-Петербург, 1996; Маркина Л. Дмитрий Левицкий. Москва, 2001; Народжені Україною. Київ, 2002.

Р. Забашта

ЛЕВИЦЬКИЙ
Іван

(кін. 18 – 2 чв. 19 ст.) – іконописець. Відомий за писемним джерелом. У 1828 поновив одну ікону прп. Зосима Соловецького в Голосіївській пустині (Покровському монастирі) (околиця м. Києва).

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 2. Спр. 1707.

Літ.: Уманцев Ф. Матеріали до словника вітчизняних мистців, ремісників, керівників художніх робіт та меценатів XVIII – початку XX ст. (за документами архіву Києво-Печерської лаври). *СМ.* 2008. Чис. 1 (21).

Р. Забашта

ЛЕВИЦЬКИЙ
Леонтій

(18 ст.) – гравер. Мешканець м. Києва, працював у друкарні КПЛ у 2 пол. століття. Гравірував на дереві. Відомий за писемним джерелом. У доповідній записці від 26 липня 1796 анонімного Лаврського «типографа» (керівника друкарні?) митрополитові Київському Іерофію у зв'язку із самовільним звільненням (через низьку платню) з друкарні майстра **Л.** (разом із майстром Семеном Соколовським) сказано: «Жители мѣстечка Печерскаго мѣщанинь Семенъ Соколовскій и казенный обыватель Леонтій Левицкій, по мастерству своєму рѣзчики, съ давныхъ лѣтъ при типографіи Лаврской находясь, делали разную на дереві работу, то-есть: изображенія разныхъ святыхъ, заставицы, буквы съ фигурами, конфиґлясы и другіе разные къ печатанію книгъ потребные штуки, съ награжденіемъ каждому по четыри рубли съ четвертью на мѣсяцъ» […] «…и нынѣ таковыхъ мастеровъ при типографіи нѣтъ, а безъ оныхъ ей обойтись крайне невозможно, ибо вышеупомянутые и другіе къ печатанію книгъ относящіяся штуки отъ частаго употребленія сбиваются, портятся и приходятъ въ безобразіе, а чрезъ то и въ печатаніи книгъ можетъ воспослѣдовать остановка». З огляду на це, типограф просив, щоб «оные рѣзчики въ мастерстві своемъ не неискусніе» були запрошені повернутися, збільшено їм (як і иншим друкаським майстрам) платню до 6 руб., і дано їм зручну для роботи «келію» поблизу словолитні.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 264.

Літ.: Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Київ, 1926.

Р. Забашта

ЛЕВИЦЬКИЙ
Леопольд Янович / Іванович

(07.08.1906, с. Бурдяківці, нині Чортківського р-ну Терноп. обл. – 14.05.1973, м. Львів) – живописець, графік, скульптор. Член СРХУ (1944), засл. діяч мист-в УРСР (1970). Упродовж 1925–30, 1931–32 навч. в АКМК, на скульптурному (викл. К. Дуніковський), потім на графічному ф-ті (диплом отримав 1962; викл.: Я. Войнаровський, Ю. Мегоффер, Ф. Паутч, С. Сіхульський, В. Яроцький), у 1930–31 – у м. Парижі (ФР) в Ю. Панькевича. Ініціатор та співзасновник об'єднання «Краківська група». Зазнав переслідувань (закриття виставки, виключення з АКМК, ув'язнення, перебування під наглядом поліції) за ліві погляди. У 1939 очолив міську раду м. Чорткова, співпрацював із газ. «Нове життя», був декоратором Будинку офіцерів. Від 1946 – у Львові. У творах помітний вплив експресіонізму, конструктивізму, а також кубізму та футуризму, гротескність. Як графік працював у різних техніках (офорт, акватинта, суха голка, ліногравюра, літографія, монотипія, акварель, рисунки олівцем і тушшю). Уважається одним із піонерів укр. графічного дизайну та реклами. Учасник вист. від 1932. Персон. виставки: Львів (1974, 1976, 2006), м. Київ (1976) (усі – посмертні). У Львові (1989) та Бурдяківцях (1996) створено худ.-меморіальні музеї **Л.**

Тв.: графіка – «Павук», «Банкір», «Комсомолка», «Тюрма», «Боротьба робітників з поліцією» (усі – 1932), «Жінка з цебрами», «Похорон третього класу», «Сповідь», «Вуличний старець», «Міква», «Ярмарок» (усі – 1930-і), «Колонізатори» (1955), «Вулиця», «Місто» (об. – 1950-і), «Дівчата» (1961), «Дружина» (1970-і); серії «Начерки із солдатського життя» (1944–45), «З оповідань мого батька» (1947), «З моїх спогадів» (1947–48), «Слідами великого перелому» (1949), «Старе і нове» (1957), «Гетто», «Маски» (об. – 1960-і), «Як ми жили за океаном» (1960), «Дівчата» (1961); іл. до творів І. Франка, Я. Галана, С. Тудора (усі – 1950-і), П. Козланюка (1955), І. Ольбрахта, «Закарпатських казок» А. Калина; живопис – «Переяславська рада» (1948), «Малий І. Франко в ковальні батька» (1952),

«Дума про возз'єднання» (1954), «День навчання»; цикл «Г. Сковорода» (об. – 1960-і).

Муз.: Художньо-меморіальний музей Леопольда Левицького у Львові; Художньо-меморіальний музей Леопольда Левицького у Бурдяківцях (Терноп. обл.).

Літ.: Турченко Ю. Український естамп. Київ, 1964; ІУМ : в 6 т. Київ, 1967. Т. 5; ІУМ : в 6 т. Київ, 1968. Т. 6; Якущенко Г. Леопольд Іванович Левицький: Нарис про художника. Київ, 1969; СХУ. Київ, 1973; Островський Г. Леопольд Левицкий. Москва, 1978; МУЕД. Київ, 1992; Герета І. Художники Тернопільщини кінця 19–20 ст. Леопольд Левицький. *Тернопіль*. 1994. № 2–3; МУБД. Київ, 1997; Леопольд Левицький. Спогади про художника : науковий збірник. Львів, 2004; Леопольд Левицький : альбом. Київ, 2006; Він мав два таланти: художника та людини. *Львівська газета.* 2006. 11 серпня; Джума Г. Леопольд Левицький – людина і художник (до 100-річчя від дня народження). *Літопис НМЛ.* 2006. № 4 (9); ХУЕД. Київ, 2006; ІУМ : в 5 т. Київ, 2007. Т. 5; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 16.

О. Ламонова

ЛЕВИЦЬКИЙ
Мирон

(14.10.1913, м. Львів – 17.07.1993, м. Торонто, Канада) – живописець, графік, письменник. Псевдоніми – LEV, Лев. Член АНМУ (1938), об'єднання укр. письменників «Слово». Голова УСОМК (1974–85). Упродовж 1931–33 навч. в Мистецькій школі О. Новаківського (Львів), у 1933–34 – в АКМК (викл. В. Скочиляс). Працював у Львові: протягом 1935–38 – графік видавництва «Батьківщина», у 1938–39 – видавець та ілюстратор журн. «Ми і світ», у 1939–41 – художник археологічного відділу АН УРСР, іст. музею, у 1942–43 – худ. редактор Укр. видавництва, викладав у ЛХПШ. Упродовж 1942–43 – військовий кореспондент газ. «До перемоги» дивізії «Галичина», у 1945 служив у штабі УНА. Від 1945 – у м. Інсбрук (нині РА), викл. рисунку в укр. гімназії. Від 1949 – у м. Вінніпезі (Канада), худ. редактор Вид-ва Тиктора, редактор та ілюстратор Клубу приятелів укр. книжки (1949–54), редактор журн. «Комар» (1949–50), худ. редактор журн. «Мій приятель». Від 1954 – у Торонто, худ. керівник кінофірми «Орбіт», яка мала на меті задокументувати на плівці укр. поселення по всьому світу (1956), викл. історії укр. мист-ва на Курсах українознавства (1961–86). Подорожував країнами Європи (зокрема два роки жив у м. Парижі, Франція), Центральної Америки, Північної Африки, Азії. Автор монументальних (розписи церков в Україні, Канаді, Австралії) і станкових живописних творів, ілюстрував та оформлював книги (понад 300). Писав новели та мистецтвознавчі статті. Учасник вист. від 1945. Персон. виставки в містах – Парижі (1958, ФР), Торонто (1961, 1963, 1969, 1972, 1978, 1985), Оттаві (1975), Едмонтоні (1977), Вінніпегу (1985) (усі – Канада), Детройті (1972), Чикаго (1984), Нью-Йорку (усі – США), Львові (1985, 1991), Києві (1991), а також у Марокко. У 2009 вдова **Л.,** Г. Горюн-Левицька, подарувала 77 його творів НМЛ.

Пр.: Ліхтарі. Торонто, 1982.

Тв.: монументальні розписи – бані та віконні арки церкви Св. Миколая в с. Серафинці (нині Городенківського р-ну Івано-Франків. обл., 1937–38), церкви Царя Христа у Вінніпегу, церкви Св. Петра й Павла в м. Манітобі (об. – 1953), церкви Св. Євхаристії в Торонто (1974–75), церкви Серця Христового в м. Ватерфорді (1982) (усі – Канада), церков Св. Володимира в м. Аделаїді (1983) та м. Канберрі (1985–87) (об. – Австралія); ікони для церкви Царя Христа у Вінніпегу (1953, Канада), іконостас церкви Святого Духа (1955), ікони для церкви Св. Андрія (1967) (об. – м. Сідней, Австралія); живопис – «Краєвид із мостом» (1938), «Автопортрет» (1948), «Єва» (1954), «Единбург» (1956), «Голова апостола» (1957), «Пієта» (1960), «Пробудження» (1961), «Гуцульські музики», «Рута», «Рибацький порт. Іспанія», «Шартр», «Рифенки» (усі – 1963), «Мадонна з дитям», «Оксана» (об. – 1964), «Еспанське місто» (1965), «Собор Святої Родини в Барселоні» (1967), «Зіслання Святого Духа» (1968), «Пробудження» (1969), «Ярмарок» (1970), «Святий Юр» («Юрій Змієборець»), «Аерс-Рок, Австралія» (об. – 1971), «Ушмаль, Юкатан», «Еней і Дідона» (об. – 1972), «Село на Юкатані» (1973), «Передмістя Бомбея» (1974), «До купелі» (1982), «Зима в Онтаріо» (1983), «Портрет дружини Галини» (1985), «Несподіваний дощ», «Лінивий ранок» (об. – 1988), «Маруся Богуславка», «Великдень в Україні»; графіка (лінорит) – «Ярославна» (1961), «Вечір» (1967), «Козак» (1969), «Три грації», «Половецький танок» (об. – 1978), іл. до поеми «Енеїда» І. Котляревського (1937), «Думи про трьох братів Азовських» (1967), «Лісової пісні» Лесі Українки (1977); скульптура – рельєф до 50-річчя укр. першопоселенців у Канаді (парламент провінції Манітоби, 1951).

Муз.: НМЛ.

Літ.: Графіка українських канадських мистців. Монреаль, 1973; Каталог-альбом асоціації київських художників-монументалістів «Погляд»: Єдність. 100 українських митців світу – 100-річчю українських поселень в Канаді. Київ, 1992; МУЕД. Київ, 1992; Мистець М. Левицький (У першу річницю відходу у вічність). *Свобода.* URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/Свобода_(газета_в_США). 1994. 6 грудня; Кейван І. Українські мистці поза Батьківщиною. Едмонтон ; Монреаль, 1996; МУБД. Київ, 1997; Зельська-Даревич Д. Сто екслібрисів Мирона Левицького. Торонто, 1997; Зельська-Даревич Д. У царині двох видів мистецтва (малярні й графічні шукання Мирона Левицького). *Мистецтво української діаспори: Повернуті імена.* Київ, 1998. Вип. 1; Нестеренко П. Він підписувався – «Лев». *Сучасність*. 2000. № 5; Той, що розбуджує почуття краси (Мирон Левицький). *ОМ*. 2004. № 2; Збірка Галини Горюн-Левицької. Київ, 2006; ХУЕД. Київ, 2006; ІУМ : в 5 т. Київ, 2007. Т. 5; Контур і слово – Мирон Левицький. *Український журнал*. 2008. № 1; Українська діаспора: літературні постаті, твори, біобібліографічні відомості / упоряд. В. Просалова. Донецьк, 2012; До 100-річчя Мирона Левицького у Львові відкрилася виставка його робіт. *День*. 2013. 16 листопада; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 16.

О. Ламонова

ЛЕВИЦЬКИЙ (LEWIZKI)
Петро

(18 ст. (?) – після 1826 (?)) – художник-портретист. Достовір-

них біографічних матеріалів про художника в наук. обіг не введено. Історію його життя можна реконструювати лише гіпотетично. Прізвище мистця вказує на можливість його походження з Правобережної України й родичівство з династією священників Левицьких, серед яких окрему гілку представляв рід Левицьких, нащадків давнього козацького роду Носів. До цього родоводу належали знаний гравер Г. К. Левицький та його син художник Д. Г. Левицький. **Л.** не був близьким родичем цих видатних художників (імовірно, належав до однієї з бічних ліній давнього роду), однак імовірно, що він повторив торований Г. К. Левицьким-Носом шлях у професії художника, на той час єдино можливий на теренах України: навчання в КМА, стажування у відомих майстрів або навчання в одній з європейських академій мистецтва. Оскільки ім'я **Л.** не згадано серед осіб, причетних до ІАМ, можна припустити, що він удосконалював свої вміння в Європі. Непрямим підтвердженням тому стало використання художником латини в підписах до окремих портретів. На те, що **Л.** пройшов академічний вишкіл, указує високий рівень професійного ремесла, очевидний у його творах. **Л.** можна віднести до когорти т. зв. мандрівних живописців, які переміщалися від одного панського маєтку до іншого, виконуючи портрети знаті, фіксуючи звичаї та спосіб життя дворянства. Серед його замовників – М. Репнін-Волконський, у 1816–34 – генерал-губернатор Малоросії; А. Грибовський, полковник, статс секретар Катерини ІІ, по материнській лінії нащадок укр. дворянського роду Сулим; П. Білецький-Носенко, поміщик, організатор приватного ліцею, укр. письменник, педагог і лексикограф; Г. Мітусов, статський радник. Художника знали в аристократичних колах Санкт-Петербурга, на що вказує замовлення портрета О. О. Стахієва (1764–1819) баронесою В.-Ю. Крюденер, дружиною надзвичайного та повноваженого посла в Копенгагені, під час її візиту в Санкт-Петербург у 1818. Останній твір **Л.** «Портрет Г. П. Мітусова» датується 1826. Замовник на той час жив у Санкт-Петербурзі. Отже, певний період свого життя мистець перебував саме там. Майстерність **Л.** була настільки високою, що окремі його роботи приписували Д. Левицькому, вважаючи засвідчене в підписах ім'я автора («Петро Левицький») псевдонімом Дмитра. Обидва художники працювали в жанрі дворянського портрета. Проте творчість кожного з них репрезентує різні епохи: портрети роботи Д. Левицького відповідають естетичним критеріям куртуазного «катеринівського класицизму», натомість творчість **Л.** відображає тенденції мист-ва 19 ст., коли в центрі уваги художника опиняється новий герой – внутрішньо розкута, вільна людина, яка дає свободу своїм почуттям і душевним переживанням.

Тв.: «Портрет невідомого військового» (1913), «Портрет П. П. Білецького-Носенка» (1815), «Портрет О. О. Стахієва» (1818), «Портрет М. А. Грибовського» (1818), «Портрет М. Г. Рєпніна-Волконського» (1820), «Портрет Г. П. Мітусова» (1826).

Муз.: НХМУ, ЛМХМ, ДРМ, Музей В. А. Тропініна та московських художників його часу (Москва).

Літ.: Український портрет: виставка українського портрета XVII – XX ст. / Д. Щербаківський, Ф. Ернст. Київ, 1925; Молева Н. М. Левицкий. Москва, 1960; Гершензон-Чегодаева Н. М. Дмитрий Григорьевич Левицкий. Москва, 1964; СХУ. Київ, 1973; В. Рубан. Забуті імена. Київ, 1990; МУЕД, Київ, 1992; Рубан В. Мандрівні малярі і художники кріпаки. Портретний жанр у становленні української школи живопису. *ІУМ* : у 5 т. Київ, 2006. Т. 4; Государственный русский музей. Живопись. Первая половина XIX века. Каталог (К-Я). Санкт-Петербург. 2007. Т. 3.

Л. Ганзенко

ЛЕВИЦЬКИЙ
Теодор / Федір

(18 ст.) – гравер (?), коперштихатор. Працював для друкарні КПЛ. Гравірував на міді. Виготовляв різні мідні інтролігаторські кліше (середники та косинці для тиснення на шкірі палітурок). Відомий за підписними кліше (підписи у вигляді повного найменя: Теодор Левицкій, або монограм: Ѳ. Л., F. L., Ѳ. L.). На думку П. Попова, працюючи при друкарні коперштихатором, майстер **Л.** міг гравірувати не лише інтролігаторські кліше.

Тв.: сім інтролігаторських кліше.

Літ.: Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Київ, 1926.

Р. Забашта

ЛЕВИЦЬКИЙ
Яків

(18 ст.) – учень малярні. Відомий за документацією КПЛ. Син священника Івана Березинського правління Покровської церкви с. Дягова (нині Корюківського р-ну Чернігів. обл.). У 1782 був направлений до КПЛ для навчання «художества».

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 2. Спр. 16.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛЕВІН / ЛЕВІН РОМАНОВИЧ

(18 ст.) – іконописець. Відомий за писемним джерелом. Син Романа. Мешкав і працював у полковому місті Гетьманщини Стародубі (нині центр Стародубського р-ну Брян. обл., РФ). Згадується під 1726.

Літ.: Соловій О. До історії української живописі на початку XVIII ст. *Україна : науковий трьохмісячник українознавства.* Київ, 1917. Кн. 1–2; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛЕВЧЕНКО
Іван

(19 ст.) – маляр-іконописець, рясофорний монах. Відомий за документацією КПЛ. У 1852 наглядач новоутвореної малярні Лаври Алімпій запросив **Л.** (разом з Г. Гордієвським) на роботу.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 2221.

Літ.: Уманцев Ф. Матеріали до словника вітчизняних мистців, ремісників, керівників художніх робіт та меценатів XVIII – початку XX ст. (за документами архіву Києво-Печерської лаври). *СМ.* 2008. Чис. 1 (21).

Р. Забашта

ЛЕВЧЕНКО
Петро Олексійович

(11.07.1856, м. Харків – 27.01.1917, м. Зміїв, нині Чугуївського р-ну Харків. обл.) – живописець. Навч. у 2 харків. гімназії в Д. Безперчого, у худ. студії Є. Шрейдера в Харкові. У 1873 на виставці учнівських творів у м. Санкт-Петербурзі був нагороджений срібною медаллю. Упродовж 1878–83 – вільний слухач ІАМ (викл.: П. Чистяков, М. Клодт, В. Орловський), але курс не закінчив. Відвідав міста Париж і Рим. З 1886 виставляв картини на виставках ТПХВ. Працював у містах Києві та Харкові. Викладав у Харків. міській школі малювання та живопису М. Д. Раєвської-Іванової (1886), у МДХПУ (1898–99, професор), Учасник вист.: ТПХВ (1886–1904, експонент), МТШМ (1904–10, з перервами), Санкт-Петербурзького т-ва художників, Харків. т-ва любителів образотв. мист-в (з 1889, один із членів-засновників), ТПРХ (1894–1910, з 1895 – член Т-ва). Персон. виставки: 1918, 1939, 1986, 1991 (Харків), 1956 (Київ, Харків). Тонкий колорист, майстер вітчизняного «пейзажу настрою», у якому використовував пленерні та імпресіоністичні прийоми.

Тв.: «Матильда в рожевому» (1878), «У садку за столом», «Село взимку. Глухомань» (об. – 1891), «Задвірки Софійського собору. Київ», «Вуличка у містечку», «Інтер'єр. Улітку», «Хата в зелені», «Літня ніч. Моринці. Хата Т. Шевченка» (усі – 1900-і), «Вулиця у Путивлі» (1904), «Соняшники», «В Україні» (об. – 1907), «Автопортрет» (1909), «На Харківщині», «Біла хата. Путивль», «Путивльський монастир», «Дзвіниця Путивльського монастиря», «Біля рояля. Натхнення», «Інтер'єр із квітами», «Інтер'єр із кріслом», «Інтер'єр із зеленою лампою», «За книгою при рожевій лампі», «За читанням листа», «У Пашенному», «За самоваром», «На кухні», «У хаті», «Неділя», «Зима», «Хата на околиці села», «Українські хати», «Гай», «На світанку», «Хата біля річки», «У майстерні художника», «Фонтан біля Золотих воріт у Києві» (усі – 1910-і), «Ціп-ціп-ціп-ціп» (1912); графіка – «Тихий хутір» (1889), «Водяний млин» (1896), «Вітряк» (1898), «Українське село», «Перший сніг», «Зима. Околиця села», «Подвір'я» (усі – 1899).

Муз.: НХМУ, ХХМ, СОХМ, СХМ.

Літ.: Павленко М. Петро Левченко (1859–1917). Прага, 1927; Петро Левченко. Каталог виставки творів до сторіччя з дня народження. Харків, 1956; Дюженко Ю. Петро Олексійович Левченко. Київ, 1958; СХУ. Київ, 1973; Возіянова І., Говдя О. Майстер ліричного пейзажу. *ОМ.* 1977. № 2; Левченко П. Альбом. Київ, 1984; Чепурно В. Левченко Петро Олексійович, 1856–1917. *Дошкільне виховання.* 1991. № 5; Павлова Т. Художник чеховської провінції: П. О. Левченко. Українське мистецтво та архітектура кінця XIX – початку XX ст. Київ, 2000; Лосікова Л. Бентежно й витончено. *ОМ.* 2000. № 3–4; Жбанкова О. Петро Левченко: українські імпресії. *Музейний провулок.* 2005. № 2; ХУЕД. Київ, 2006; Російський та український живопис XVIII – початку XX століття. Каталог колекції. Севастопольський художній музей ім. М. П. Крошицького. 2007; Виставка творів П. О. Левченка із фондів музею та приватних колекцій. До 150-річчя від дня народження майстра. Харків, 2007; Павлова Т. Набуття дому: інтер'єри Петра Левченка. *ОМ.* 2009. № 2; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 16.

Г. Скляренко

ЛЕҐЕРЛЮЦ (LEGERLUTZ)
Йозеф / Юзеф (Josef)

(18 ст.) – скульптор, штукатор, різьбяр (сницар). Відомий за писемними джерелами. Походив із м. Янова на Львівщині (нині с. Івано-Франкове Яворівського р-ну Львів. обл.). 24.06.1778 штукатор **Л.** уклав угоду з наставником монастиря оо. бернардинів у м. Заславі (нині м. Ізяслав Шепетівського р-ну Хмельницької обл.) щодо виконання для фронтону кляшторного Михайлівського костелу статуй святих: Михаїла, Антонія та Франциска. Підпис майстра під угодою: «Josef Legerlutz von Janov». У вересні 1778 **Л.** був найнятий наставником Заславського монастиря замінити покійного монаха-будівничого Артемізія Брауна (з Чуднова) для завершення будови костельного фасаду. Роботи в костелі **Л.** провадив (із перервами) до травня 1780. Одночасно майстер працював над різьбами бічних вівтарів Свв. Вікторії та Антонія для костелу монастиря оо. домініканців в м. Підкамені (нині селище Золочівського р-ну Львів. обл.). 6.08.1779 за останню роботу (виконання та встановлення) отримав 300 флоринів. Упродовж 1779–82 різьбив орнаментальні мотиви та виконав об'ємну фігуру св. Томи Аквінського для інтер'єру костельної бібліотеки.

Тв.: вівтар Св. Вікторії (1779, костел Успіння Пресвятої Діви Марії та Воздвиження Чесного Хреста оо. домініканців, с. Підкамінь Золочівського р-ну Львів. обл.); орнаментальна різьба та скульптура св. Томи Аквінського (1779–82, б-ка костелу Успіння Пресвятої Діви Марії та Воздвиження Чесного Хреста оо. домініканців, с. Підкамінь Золочівського р-ну Львів. обл.).

Літ.: Betlej A. Kościół oo. Bernardynów w Zasławiu : zródła archiwalne do dziejów wystroju późnobarokowego. *BHS.* 1995. R. 57, nr 3 / 4; Krasny P. Kościoły w Brzozdowcach, Podkamieniu k. Rohatyna, Tadaniu. *Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego.* Kraków, 2003. T. 11. (MDSSZWR; cz. 1); Krasny P. Kościół i klasztor Dominikanów w Podkamienu. *Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego.* Kraków, 2005. T. 13. (MDSSZWR; cz. 1); Słownik artystów, rzemieślników etc. *Kościoły*

i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego. Kraków, 2015. T. 23. (MDSSZWR; cz. 1); Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта, Б. Шенгера

ЛЕЗВІЄВ
Михайло Васильович –
див. **ВОДОП'ЯН / ЛЕЗВІЄВ**
Дмитро Олексійович /
Михайло Васильович

ЛЕЙН
Адольф Ілліч

(16/17.02.1925, м. Феодосія, нині АР Крим – 24.07.1989, м. Сімферополь, нині АР Крим) – графік. Учасник ІІ СВ. Упродовж 1936–41 навч. в худ. студії при ФКГА (викл. М. Барсамов). Створював переважно плакати. Учасник вист. від 1964.

Тв.: «Синам і внукам – мир і слава» (1964), «Мир, нащадки, бережіть!» (1965), «Не забудемо», «Жовтень – світанок людства» (об. – 1966), «Будь достойний батьків» (1967), «Ти – честь і совість нашої епохи» (1968).

Літ.: ІУМ : в 6 т. Київ, 1968. Т. 6; УРХ. Київ, 1972; СХУ. Київ, 1973; ХУЕД. Київ, 2006; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 17.

О. Ламонова

ЛЕКСИЦЬКИЙ (LEKSZYCKI / LEGSZICZKI / LEKSYCKI / LEXICKI / LEXYCKI)
Франціск (Franciszek)

(1600, м. Краків, нині РП – 1667 / 1668, м. Гродно, нині РБ) – маляр. Мистецьку освіту здобув в Італії. Спеціалізувався здебільшого на малюванні великих ікон за гравюрами з творів фламандця Пітера Пауля Рубенса. Працював у низці міст Польщі й України. Бл. 1641–45 перебував у волинському м. Дубні (нині центр Дубенського р-ну Рівнен. обл.), де виконав для бернардинського монастиря образ «Непорочного зачаття Діви Марії». У 1645 для костелу бернардинів у м. Переворську в Східній Галичині (нині центр Переворського пов. Підкарпат. воєвод., РП) – образ «Св. Варвари» і «Св. Антонія Падуанського». Образи роботи майстра містилися також у капуцинському костелі м. Олеська (нині селище Золочівського р-ну Львів. обл.) і бернардинському костелі м. Львова.

Тв.: ікони – «Непорочного зачаття Діви Марії» (між 1641–45, Дубно, не вціліла), «Св. Варвара», «Св. Антоній Падуанський» (1645, Переворськ), «Розп'яття Христа» (копія з картини П. Рубенса, вівтар костелу бернардинів, Львів).

Літ.: Rastawiecki E. Słownik malarzów polskich tudzież obcych w Polsce osiadłych lub czasowo w niej przebywających. Warszawa, 1850. T. I; *Bostel F.* Z dziejów malarstwa lwowskiego. *SKHS*. 1896. V; Sprawozdania Komisyi do Badania Historyi Sztuki w Polsce. W Krakowe, 1913. T. 9; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983; SAP. 1993. T. 5.

Р. Забашта

ЛЕЛЯ
Симон

(2 пол. 17 ст.) – скульптор, різьбяр. Працював у м. Самборі (нині центр Самбірського р-ну Львів. обл.). Фігурує як свідок у судовій справі між риботицькими малярами Яцентом (Яцьком?) та Іванком Домбровським від 19.01.1678. У 1699 працював над створенням головного вівтаря для місцевого бернардинського костелу.

Дж.: ЦДІАУ(*Л*). Ф. 13. Оп. 1. Спр. 131, 178; Ф. 43. (Архів міста Самбора). Оп. 1. Спр. 131, 189, 411.

Літ.: Александрович В. Нові відомості про малярський осередок в Риботичах. *НТЕ*. 1992. № 1; Ałeksandrowycz W. Rybotycki ośrodek malarski w drugiej połowie XVII wieku. *Polska – Ukraina: 1000 lat sąsiedstwa*. Przemyśl, 1994. T. 2; [Александрович В.] Скульптура. *ІУК*. Київ, 2003. Т. 3: Українська культура другої половини XVII–XVIII століть.

Р. Забашта

ЛЕМБЕРСЬКИЙ
Олександр Борисович

(24.02.1926, м. Біла Церква, нині Київ. обл. – ?) – графік. Член СРХУ (1955). У 1954 закін. КХІ (викл.: В. Касіян, Ф. Самусєв). Співпрацював із київ. вид-вом «Мистецтво». Створював плакати, афіші, портрети. У 1990-х виїхав за кордон. Учасник вист. від 1954.

Тв.: плакати – «Радянські жінки – активні будівники комунізму», «1 Травня» (об. – 1954), «Нас мільйони», «Єднайся, молодь!» (об. – 1955), «На заклик Вітчизни», «На варті миру» (об. – 1956), «Бокс – спорт мудрості і сили» (1958), «Плекає світ надію щиру на наш могутній табір миру» (1961), «Війні – ні!» (1962), «Хліборобська рука дає море зерна» (1966), «Вічно буде Ленінове серце в революції у грудях клекотіть» (1967), «1818–1968» (1968, до 150-річчя з дня народження К. Маркса); серія плакатів – «Народи за мир» (1954); афіші до вистави «Оптимістична трагедія» (1961), к/ф «Гамлет» (1964); портрети – «К. Маркс» (1968), «Е. Тельман» (1969), «Д. Ібаррурі», «М. Торез» (об. – 1970).

Літ.: УРХ. Київ, 1972; СХУ. Київ, 1973; ІУМ : в 5 т. Київ, 2007. Т. 5; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 17.

О. Ламонова

ЛЕМІШКА

(18 ст.) – маляр. Відомий за писемним джерелом чи підписним твором. Не раніше 1762 розписував костел Св. Іоанна Євангеліста оо. піярів у с. Любешів на Волині (нині Камінь-Каширського р-ну Волин. обл.).

Літ.: *Bostel F.* Z dziejów malarstwa lwowskiego. *SKHS*. 1896. V; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛЕОНІД

(19 ст.) – іконописець, позолотник. Відомий за документацією КПЛ. У 1856 золотив (разом із монастирськими послушниками) оздоблення на головних Святих воротах Лаври і в Троїцькій церкві. У вересні – жовтні тоготаки року золотив (разом із послушниками) склепіння в усій Великій церкві (Успенському соборі) й на всіх її хорах.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 1700.

Літ.: Уманцев Ф. Матеріали до словника вітчизняних мистців, ремісників, керівників художніх ро-

біт та меценатів XVIII – початку XX ст. (за документами архіву Києво-Печерської лаври). *СМ.* 2008. Чис. 1 (21).

Р. Забашта

ЛЕОНТІЙ

(2 пол. 18 ст.) – різьбяр (?), ієромонах Києво-Печерської лаври. Автор ручного двостороннього датованого дерев'яного хреста.

Тв.: ручний двосторонній хрест, виконаний у техніці рельєфного різьблення. На чільному боці під зображенням св. Миколая, близько до рамки срібної оправи міститься напис: Ієрм. Леонтій. На звороті під фігурами прпп. Антонія та Феодосія Печерських, біля рамки оправи – дата: 1763 / 1765.

Муз.: НКПІКЗ.

Літ.: Сергій О. С. Різьблені дерев'яні хрести в срібних оправах XVII–XVIII ст. з колекції Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника. *Музейні читання. Матеріали наукової конференції «Ювелірне мистецтво – погляд крізь віки», 5–6 грудня. 2005 р.* Київ, 2006. С. 117.

Р. Забашта

ЛЕОНТОВИЧ-ЛОШАК Марія Іванівна

(17.03.1927, м. Прага, ЧР – 25.06.2020, там само) – скульпторка, медальєрка, реставраторка, культурна діячка. У 1952 закін. УСПЛ (викл.: І. Кулець, К. Стаховський). Навч. в Академії образотв. мист-ва (Прага, 1949–53, викл. О. Шпаніела). Активна учасниця діаспори в Чехії та жіночого руху. Творчі роботи майстрині в жанрах переважно анімалістики й тематичної композиції позначені поєднанням реалістичної та умовної стилістики, що надає їм упізнаваної своєрідності.

Тв.: скульптура – «Марцелка» (1954), «Король Пржемисл Отакар» (1975), «Дівчина з голубом» (1985).

Муз.: ЛНГМ.

Літ.: ЕСУ. Київ, 2016. Т. 17.

М. Максимів

ЛЕПКИЙ Богдан Сильвестрович

(04.11.1872, хутір Кривенький, зараз с. Крогулець Чортківського р-ну Терноп. обл. – 21.07.1941, м. Краків, РП) – письменник, перекладач, літературознавець, художник, педагог, громадський діяч. У 1891 закін. гімназію (м. Бережани), згодом навч. в ун-тах м. Відня та м. Львова (закін. 1895). З 1895 займався викладацькою роботою, у 1899 переїхав до Кракова (викладав у гімназіях та Ягеллонському ун-ті), професор (1911). Активно комунікував з літ.-мистецьким середовищем Кракова, зокрема С. Виспянським, С. Пшебишевським, В. Стефаником. Учасник «Молодої музи». Після початку І СВ був у Відні, з 1915 – у Німеччині. Після повернення до Кракова викладав в ун-ті, з 1932 – професор. Співпрацював із вид-вами «Українське слово» та «Українська накладня». Упродовж усього життя писав оригінальні твори (вірш «Видиш брате мій» 1912, повість «Вадим» 1930, цикл «Мазепа» 1926–29), а також займався науковою («Начерк історії української літератури», бл. 1909), перекладацькою (перекладав твори Г. Гейне, М. Конопніцької, О. Пушкіна, П.-Б. Шеллі) та громадською діяльністю. Важливою частиною спадщини є живописний та графічний доробок, що відображає різнобічність творчості діяча. У 1995 в Бережанах відкрито музей Б. Лепкого, де зберігається велика колекція живописних та графічних творів діяча.

Тв.: живопис – портрети матері, батька та автопортрети, графічні доповнення книжкових видань Є. Гребінки, І. Крилова та братів Грімм (1918–19).

Муз.: НМЛ, Бережанський КМ, Літ.-меморіальний музей Б. Лепкого (Бережани).

Літ.: МУБД. Київ, 1997; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 17.

М. Максимів

ЛЕСЕРОВИЧ / ЛЕСЮР (LESSEROWICZ / LESSEUR) Вінцент (Winctnty de)

(1745, м. Варшава, нині РП – 31.05.1813, там само) – мініатюрист, маляр. Майстер пастельного портрета. У 1787 виготовив театр. декорації для вистав з нагоди відвідин королем Станіславом-Августом замку-резиденції князя Михайла-Сервація Вишневецького в с. Вишнівець на Волині (нині селище Збаразького р-ну Терноп. обл.).

Літ.: Rastawiecki E. Słownik malarzów polskich tudzież obcych w Polsce osiadłych lub czasowo w niej przebywających. Warszawa, 1850. T. 1; 1857. T. 3; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983; SAP. 1993. T. V.

Р. Забашта

ЛЕСКО

(16 ст.) – маляр. Відомий за писемними джерелами. Мешкав і працював у м. Львові. У 1566 служив у місцевого маляра Августина Пенселя. Під 1570 згадується як такий, що мешкав у домі теслі Андрія перед Краківською брамою. Фігурує в документації також під 1574.

Дж.: ЦДІАУ(Л). Ф. 9. Оп. 1. Спр. 36, 335; Ф. 52. Оп. 2. Спр. 15, 385.

Літ.: SAP. 1993. T. 5.

Р. Забашта

ЛЕСЮР (LESSEUR) Вінцент (Winctnty de) – див. ЛЕСЕРОВИЧ / ЛЕСЮР (LESSEROWICZ / LESSEUR) Вінцент (Winctnty de)

ЛЕШКОВСЬКИЙ Павло

(17 ст.) – маляр. Відомий за писемним джерелом. Мешкав і працював у м. Львові. У 1670 приватна земельна ділянка майстра була передана за борги у володіння місцевому Онуфріївському братству.

Літ.: Bostel F. Z dziejów malarstwa lwowskiego. *SKHS.* 1896. V; Голубець М. Українське малярство XVI–XVII ст. під покровом ставропігії. *Збірник Львів. ставропігії.* Львів, 1921. Т. 1; Архив Юго-Западной России, издаваемый Временной комиссией для разбора древних актов. Киев, 1904. Ч. 1: [Акты о церковно-религиозных отношениях в Юго-Западной Руси (1322–1648 гг.)].

Т. 10: Акты, относящиеся к истории Галицко-русской православной церкви (1423–1714 гг.); Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛЕЩЕНКО
Олександр Олександрович

(15.05.1915, с. Сокілка, нині Правобережна Сокілка Полтав. р-ну Полтав. обл. – 15.05.2009, м. Кривий Ріг) – живописець. Учасник ІІ СВ. Систематичної мистецької освіти не здобув, навчався самостійно. Активний учасник вист. з 1970-х, персон. виставки: Кривий Ріг (1975, 1985–87, 1997–98), м. Дніпропетровськ (нині Дніпро, 1980), м. Київ (1991).

Тв.: «Пейзаж із церквою» (1987), «Спогади про дитинство» (1990-і), «Весілля в Україні» (1991), «Колядування в Україні» (1993).

Муз.: ДнХМ, ЗОХМ.

Літ.: ЕСУ. Київ, 2016. Т. 17.

М. Максимів

ЛЕЩИНСЬКИЙ (LESZCZYŃSKI)
Ґвідон (Gwidon)

(18 ст.) – різьбяр (сницар). Відомий за писемним джерелом. У 1766 виконав антепендіум до головного вівтаря костелу Св. Антонія оо. бернардинів у Гвіздці (нині селище Гвіздець Івано-Франків. обл.).

Літ.: Słownik artystów, rzemieślników etc. *Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego*. Kraków, 2015. T. 23. (MDSSZWR; cz. 1); Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта

ЛЕЩИНСЬКИЙ
Павло

(17 ст.) – маляр. Відомий за писемним джерелом. Мешкав і працював у м. Львові. У міській документації був згаданий під 1647.

Літ.: Łoziński W. [Komunikat] o lwowskich malarzach XVII wieku. *SKBHSP*. Kraków, 1896. T. 5; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛЕЩИНСЬКИЙ
Яків

(16 ст.) – маляр. Відомий за писемним джерелом. Мешкав і працював у м. Львові. Син маляра Лукаша. У 1596 став членом новоутвореного цеху малярів-католиків.

Літ.: Mańkowski T. Lwowski cech malarzy w XVI i XVII w. Lwów, 1936; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛЄВОРАТІ (LIEVORATI)
Джованні (Giovanni)

(18 ст.) – скульптор, штукатор, різьбяр. Італієць за походженням. Працював на тенерах Польщі та України. Відомий за писемними джерелами та підписними й датованими творами. 15.02.1729 виконав Castrum doloris (тимчасову прикрашену споруду довкола катафалка) зі скульптурним декором для поховальної церемонії та процесії на честь покійного великого коронного гетьмана Стефана Хоментовського в костелі оо. єзуїтів (пізніше оо. бернардинів) м. Самбора (нині центр Самбірського р-ну Львів. обл.). Скульптурний декор складали шонайменше шість фігур зі штучного зеленуватого мармуру: Марса та двох Геніїв при вході до каплиці Св. Ігнатія, лежачого гетьмана у військових обладунках (на саркофазі), двох жінок-жалібниць у військових обладунках, які уособлювали Польську Корону та Велике князівство Литовське. Упродовж 1729–33 майстер фігурує в документації м. Варшави (нині РП).

Тв.: статуї – св. Яна Непомука (1731, Сенаторська площа, м. Варшава РП); авторський підпис і дата: «G. LIEVORAT[T]I FECIT. A. 1731»; Immaculata (1733); авторський напис на півмісяці: «LIEVORATI FECIT».

Літ.: Chrościcki J. A. Pompa funebris: z dziejów kultury staropolskiej. Warszawa, 1974; Wardzyński M. Giovanni Lievorati – the Casus of an Italian Sculptor in Early Eighteenth-Century Warsaw. *Artyści znad jezior lombardzkich w nowożytnej Europie. Prace dedykowane pamięci Profesora Mariusza Karpowicza*. Warszawa, 2015; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта, Б. Шенгера

ЛИВИЦЬКИЙ
Павло Іванович

(? – 1800, м. Київ ?) – іконописець. Відомий за писемним джерелом. Майстер київ. іконописного цеху. Згаданий під роком смерті.

Дж.: «Ревизская сказка»... ЦДІАУ(К). Ф. 462. Оп. 1. Спр. 1.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛИМАРЕНКО
Віра Юхимівна

(11.11.1904, м. Кострома, нині РФ – 19.04.1978, м. Київ) – художниця монументального та декоративно-ужиткового мист-ва, плакатистка. Членкиня НСХУ (1940-і). У 1930 закін. КХІ (викл.: Л. Крамаренко, Ф. Кричевський, М. Бернштейн, А. Таран). Упродовж 1936–41 викладала малювання та історію мист-в у Харків. педагогічному інті. Створювала панно (батик на шовку), розписи, плакати. Учасниця вист. від 1947.

Тв.: панно, розписи – «Святковий салют» (1947), «Виконуємо, рідний Леніне, твої заповіти» (1951), «Навіки з тобою, Росіє» (1954), «Український танець» (1957), «Оживуть степи, озера» (1964), «Декоративне» (1967), ін.; плакати – «Цвіти, колгоспна земле наша, Багатством сповнена, як чаша!» (1956), «Танок» (1959), ін.

Муз.: НМУНДМ.

Літ.: УРХ. Київ, 1972; СХУ. Київ, 1973; ХУЕД. Київ, 2006; ІУМ : в 5 т. Київ, 2007. Т. 5; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 17.

О. Ламонова

ЛИМАРЄВ
Анатолій Григорович

(01.04.1929, с. Амбросіївка, нині Донец. р-н Донец. обл. – 06.11.1985, м. Київ) – живопи-

сець. Член СХ УРСР (1970). Упродовж 1946–51 навч. в КХШ (закін. із золотою медаллю); 1951–57 – у КХІ (живописний ф-т, майстерня С. Григор'єва). У 1957–67 жив у м. Донецьку, викладав живопис в худ. студіях, займався стінописом. З 1967 у Києві. У 1968–70 разом з А. Горською, В. Зарецьким, В. Смирновим і Б. Плаксієм брав участь у створенні мозаїки «Прапор Перемоги» для музею «Молода Гвардія» в м. Краснодоні (нині м. Сорокине Довжанського р-ну Луган. обл.). З 1957 – активний експонент, зокрема учасник «Виставки дев'яти» в Києві (1985). Персон. виставки: 1988, 2012.

Тв.: Автопортрети (1960, 1967), «Моє село» (1960), «Дамба» (1965), «Стигне поле» (1967), «У Донецькому степу» (1969), «Косар» (1970), «Ранок» (1971), «Весна» (1974), «Перед грозою» (1977), «Портрет електрика В. Солодухіна» (1979–81), «Сині гуси» (1981), «Пам'яті Ванштейна» (1982), «Схід сонця в степу» (1982–85), «Туман», «Гілка акації» (1983), «Рожева земля» (1984–85), «Чистять сливи», «Білі коні», «Пейзаж із кущем шипшини», «Рожева земля», «Банки», «Валя», Портрет Г. Гавриленко («Чекає гостей») (1985).

Муз.: НХМУ, ЗОХМ, ДХВУ, Мінво культури та туризму України, Музей сучасного мистецтва (Київ).

Літ.: СХУ. Київ, 1973; Петрова О. Анатолий Лымарев. *Советская живопись*. Москва, 1984. Вып. 6; Анатолій Лимарєв. Каталог виставки творів / вступ. стаття О. Найдена. Київ, 1987; Скляренко Г. «Новий» живопис» 1960-х у контексті часу та історичній перспективі. *Родовід*. 1995. № 3 (12); ХУЕД. Київ, 2006; Петрова О. Написати портрет сонця. *Кур'єр Кривбасу*. 2008. № 6; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 17.

Г. Скляренко

ЛИПСЬКИЙ
Вінцентій

(17 ст.) – іконописець. Мешкав і працював на терені Галичини. Відомий за підписним твором.

Тв.: двобічний образ «Різдво Богородиці. Розп'яття з трьома донаторськими фігурами»; авторський напис: Сей раб божий Иван Чорний дал умаловать за отпущение грѣхов своих р[аб]. б[ожий] . αχμα [1641]; унизу ікони підпис художника: Вицентий Лѣпский м. г.

Муз.: НМЛ.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст*. Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛИСЕНКО
Євстафій Іванович

(1759 – ?, м. Київ ?) – іконописець. Відомий за писемним джерелом. Мешкав і працював у Києві. Майстер місцевого іконописного цеху. У 1811 став його цехмістром.

Дж.: «Ревизская сказка»... ЦДІАУ(К). Ф. 462. Оп. 1. Спр. 1.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛИСЕНКО
Кузьма Андрійович

(2 пол. 19 ст., ? – 1 пол. 20 ст., ?) – живописець. Працював у м. Феодосії (нині АР Крим) учителем малювання чоловічої (1870-і) і жіночої (1890-і) гімназій; викладачем Учительського ін-ту. Писав переважно марини. Експонував свої твори в галереї власного будинку (1907–14).

Тв.: «Пароплав» (1887), «Морський краєвид із пароплавом» (1889), «Морський пейзаж» (1900).

Муз.: ФКГА.

Літ.: ЕСУ. Київ, 2016. Т. 17.

О. Ламонова

ЛИСЕНКО
Михайло Григорович

(12.10.1906, с. Шпилівка, нині Сум. р-ну Сум. обл. – 08.05.1972, м. Київ) – скульптор, педагог. Член СХ УРСР (1938). Засл. діяч мист-в УРСР (1943). Нар. худож. УРСР (1960), нар. худож. СРСР (1963). Член-кореспондент (1958) та дійсний член АН СРСР (1970). Член ВКП(б) з 1948. Нагороджений орденами Леніна, Трудового Червоного Прапора. На поч. 1920-х виховувався в дитячому будинку в м. Сумах, потім – у будинку для обдарованих дітей у м. Харкові. Упродовж 1926–31 навч. в ХХІ (викл.: Л. Блох, І. Севера), упродовж 1938–41 викладав у ньому. З 1944 викладав у КХІ, у 1946–60 – зав. кафедри скульптури, професор (1947), 1960–71 – керівник навчально-творчої майстерні. Працював у галузі монументальної та станкової скульптури. З 1935 учасник худ. виставок. Персон. виставки: Київ (1978, 2006, об. – посмертні).

Тв.: пам'ятники – 61-му комунарові (1936, м. Миколаїв), «Партизанський рейд» (1947, установлено 1960, Суми), «Батьківщина-Мати» (1952, Пагорб Слави, м. Львів, демонтовано 2023), М. Щорсу (1954, Київ; демонтовано 2023, об. – співавт.), І. Франкові (1959, установлено 2007, м. Хмельницький; 1984, м. Вінніпег, Канада), В. І. Леніну (1964, м. Запоріжжя; демонтовано 2016), С. Ковпаку (1971, м. Путивль Сум. обл., об. – співавт.), Т. Г. Шевченку (1972, м. Ашґабат, Туркменістан; 1978, м. Париж, Франція), «Лебедина пісня» (1975, м. Лебедин Сум. обл.), «Бабин яр» (1976, Київ), А. Малишку (1984, м. Обухів Київ. обл., об. – співавт.); скульптурні композиції – «Героїка громадянської війни» і «Героїка соціалістичного будівництва» (для рад. павільйону на Всесвітній вистаці в м. Нью-Йорку, США, 1939); станкова скульптура – «Т. Г. Шевченко» (1945, 1947, 1961), «Вірність» (1947), «О. Пушкін», «О. Пушкін і А. Міцкевич», «В. І. Ленін у кріслі» (усі – 1951), «О. Пушкін і М. Гоголь» (1952), «О. Пушкін на Україні» (1956), «За рабочее дело (Варшав'янка)» (1957), «В. Касіян» (1958), «Материнство», «Дівчина» (об. – 1959), «Д. Гнатюк» (1960), «І. Мар'яненко» (1962), «Ревнощі» (1963), «Робітниця і. Мальцева», «О. Шовкуненко», «Над Дніпром (Т. Шевченко)» (усі – 1964), «Юність», «В ім'я життя», «Думи мої, думи…» (усі – 1965), «Ланкова К. Баранова» (1966), «В. Затонський», «Генерал П. Жмаченко» (об. – 1967), «А. Кримський» (1969), «Професор В. Шевальов», «П. Вершигора», «Абель» (усі – 1971), «М. Стельмах», «М. Бажан» (об. – 1972).

Муз.: НХМУ, НМІУ, НМТШ, ХХМ, ОХМ, СОХМ, СХМ, МТМКУ, Звенигородський КМ.

Літ.: Німенко А. Михайло Григорович Лисенко: нарис про життя і творчість. Київ, 1958; СХУ. Київ, 1973;

Афанасьєв Є. Михайло Лисенко: нарис про життя і творчість. Київ, 1975; Цонєва Ц. М. Г. Лисенко – митець і педагог. *Українська академія мистецтв : зб. наукових пр.* 1995. Вип. 2; Скульптор Михайло Лисенко та його учні : каталог. Київ, 2006; Лысенко Л. Скульптор Михаил Лысенко (1906–1972). *Галерея.* 2006. № 1–2; Загаєцька О. Український скульптор Михайло Лисенко та його учні. *Вітчизна.* 2007. № 3–4; ЕСУ. Київ, 2026. Т. 17; Батраченко Б., Шпилівський Б. Мікеланджело – Михайло Григорович Лисенко. *Мистецтво в школі. Музика. Образотворче мистецтво. Художня культура.* 2026. № 5.

Г. Скляренко

ЛИСИЙ
Андрій

(18 ст.) – маляр. Відомий за документацією КПЛ. У 1773 працював (разом з іншими майстрами) над відновленням живописного оздоблення Великої церкви (Успенського собору) Лаври.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 440.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛИСИЙ
Михайло

(18 ст.) – іконописець. Відомий за писемним джерелом. Мешкав і працював у полковому місті Гетьманщини Стародубі (нині центр Стародубського р-ну Брян. обл., РФ). Згадується під 1726.

Літ.: Соловій О. До історії української живописі на початку XVIII ст. *Україна : науковий трьохмісячник українознавства.* Київ, 1917. Кн. 1–2; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛИСИК
Євген Микитович

(21.09.1930, с. Шнирів, нині Золочівського р-ну Львів. обл. – 04.05.1991, м. Львів) – художник театру. Засл. діяч мист-в УРСР (1967). Держ. премія ім. Т. Г. Шевченка (1971). Нар. худож. УРСР (1975). З 1957 навч. в ЛДІПДМ (викл. Р. Сельський), відрахований у розпал антиабстракціоністської кампанії (1959), у 1961 закін. навчання. Працював у Львів. театрі опери та балету ім. І. Франка, з 1967 – головний художник. У 1967 – лауреат Обл. премії ім. О. Гаврилюка. Співпрацював з театрами США, Росії, Білорусії, Польщі, Туреччини, Чехословаччини, Югославії. Створив сценографію для бл. 100 спектаклів. Персон. виставки: 1996, 2000, 2010 – Львів.

Тв.: оформлення спектаклів: «Болеро» М. Равеля (1961), «Заручини в монастирі» С. Прокофьєва (1962), «Спартак» А. Хачатуряна (1966, 1987), «Досвітні вогні» за музикою В. Кирейка, Л. Дичко, М. Скорика (1967), «Ромео і Джульєтта» (С. Прокофьєва (1968), «Золотий обруч» Б. Лятошинського (1970), «Вій» В. Губаренка (1985), «Лускунчик» П. Чайковського (1986), «Створення світу» А. Петрова (1987) у Львів. у театрі опери та балету, «Легенда про кохання» А. Мелікова (1967), «Камінний господар» В. Губаренка (1969), «Борис Годунов» М. Мусоргського (1971), «Ромео і Джульєтта» С. Прокофьєва (1988) у Київському театрі опери та балету ім. Т. Шевченка, «Дон Жуан» В.-А. Моцарта (1987) у Ленінградському театрі опери та балету ім. С. М. Кирова, балет «Есмеральда» Ц. Пуні (1988), «Думи мої…», вистава до 175-річчя від дня народження Т. Шевченка (1989), опера «Царівна-Жаба» Б. Янівського (1989), опера «Отелло» Дж. Верді (1990), всі – у Театрі опери та балету ім. І. Франка (Львів); к/ф «Данило, князь Галицький» (1987, художник, співавт.).

Муз.: НМЛ, Музей Великого театру (м. Москва), Музей Маріїнського театру опери та балету (м. Санкт-Петербург), ДЦТМ.

Літ.: Диченко І. Балет «Кам'яний господар» в ескізах Є. М. Лисика. *Театральний Київ.* 1971. № 12; Ракитина Е. Евгений Лысик. *Театр.* 1976. № 1; Завадовский Д. «Борис Годунов» в Киеве. *Советская музыка.* 1972. № 9; Земляна І. За мотивами Ж. Еффеля. *Музика.* 1972. № 6; Диченко І. Художник музичного театру. *Музика.* 1973. № 1; СХУ. Київ, 1973; Ракитина Е. «…Минус прием». *Творчество.* 1973. № 1; Ракитина Е. Евгений Лесик. *Театр.* 1976. № 1; Дяченко И. Евгений Лысик. *Советские художники театра и кино.* Москва, 1979. Вып. 2; Семенюк І. Євген Лисик. Штрихи до портрета. *Наука і культура. АР УРСР.* 1981; Семенов Г. Портрет спектакля «Медея» во Львовском театре. *Декоративное искусство СССР.* 1984. № 5; Островский Г. Монументальная сценография. *Творчество.* 1984. № 3; Островский Г. Евгений Лысик. *Советские художники театра и кино.* Москва, 1986. Вып. 7; Чурко Ю. Симфония красок. В творческой лаборатории. *Советский балет.* 1986. № 5; Semeniuk Ivan. Artist Evhen Lysyk. *Masters of culture. Ukraine.* 1990. № 10; Проскуряков В. Він жив театром з дитинства. *Галицька брама.* 1995. № 8; Проскуряков В. Євген Лисик, Володимир Патик – перші персоналії у Палаці мистецтв. *Маестро. Часопис про людину та простір.* 1996. № 1; Овсійчук В. Художник Євген Лисик. *НЗ.* 1996. № 5; Каталог виставки Є. М. Лисика у Львівському палаці мистецтв / за ред. О. Зінченко, А. Лисик, В. Проскурякова. Львів, 1996; Медвідь Л. Декілька слів про майстра. Альманах-95/96. Львів, 1997; Романська Г., Проскуряков В. «Те, що живе у тобі…» *Кіно / Театр.* 1997. № 1; Каталог виставки рисунку і сценографії Є. М. Лисика / за ред. О. Зінвенко, А. Лисик, В. Проскурякова. Львів, 2000; Швачко Т., Диченко І. Космічна палітра сценографа. *Музика.* 2000. № 6; Художники Большого театра : каталог. Москва, 2001. Т. 1; Канарська Г. Цвіт папороті. *Театральна бесіда.* 2001. Ч. 2 (10); Григоренко В. Життя, віддане мистецтву. *Театральна бесіда.* 2011. Ч. 2 (10); Медвідь Л. Євген Лисик: монументальність, простір, час. *Просценіум.* 2004. № 1–2; Козак Х. Монументальні образні візії. *ОМ.* 2004. № 3; Медвідь Л. Євген Лисик: простір, мораль… *Артанія.* 2004. № 6; Казак Х. Втрачена сторінка у творчості Євгена Лисика. *Архітектура, будівництво, інтер'єр, мистецтво.* 2004. № 4; Євген Лисик. Бібліографічний показчик / уклад. : В. Проскуряков, О. Зінченко. Львів, 2005; ХУЕД. Київ, 2006; Огородник С. «Золотий обруч» у сценографії Євгена Лисика. *ОМ.* 2007. № 2; Марусенко П. Той, хто з'явився… або Феномен Лисика. *Fine ART.* Київ, 2008. № 2; Скляренко Г. «Ведмідь у клітці». Творчість Євгена Лисика (1930–1991). *ОМ.* 2011. № 3–4; Творчість Є. М. Лисика в часі, просторі, сценографії та архітекту-

рі / В. Проскуряков, З. Климко, О. Зінченко. Львів, 2016; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 17.

Г. Скляренко

ЛИСИЦЬКИЙ
Антоній

(2 пол. / кін. 17 – поч. / 1 чв. 18 ст.) – маляр. Походив із м. Рогатина на Опіллі (нині Івано-Франків. р-ну Івано-Франків. обл.). Відомий за підписним твором.

Тв.: образ празничного ряду іконостаса церкви с. Голдовичі на Львівщині (нині Стрийського р-ну Львів. обл.); авторський підпис: Antony Lisicki m. Rohatynski.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛИСОВ
Іван Сисойович

(25.09.1916, м. Юзівка, нині Донецьк – 15.04.1991, там само) – живописець. Член НСХУ (1956). Учасник ІІ СВ. Упродовж 1936–40 навч. в ОХУ (викл.: Л. Мучник, М. Павлюк). Створював реалістичні портрети, пейзажі, натюрморти, тематичні картин. Учасник вист. від 1949. Персон. виставка – Донецьк (1966).

Тв.: «Відпочинок шахтарів» (1932), «Заслужений лікар УРСР П. Контрольський» (1949), «Комсомолець-прохідник» (1951), «Герой Соціалістичної Праці І. Ященко» (1954), «Дружина» (1955), «Молоді шахтарі» (1957), «Про нашу бригаду» (1960), «Прохідник І. Галинка» (1965), «Академіки на шахті», «Золоте Підмосков'я» (об. – 1972), «Заслужений льотчик УРСР М. Головура», «Герой Соціалістичної Праці І. Стрельченко» (об. – 1973), «Герой Радянського Союзу, командир партизанського загону Д. Медведєв» (1974), «Скульптор М. Баранов», «Кінорежисер Ю. Вишневський» (об. – 1979), «О. Урекін» (1980).

Муз.: ДОХМ, ЛОХМ.

Літ.: УРХ. Київ, 1972; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 17.

О. Ламонова

ЛИСЯНСЬКИЙ
Андрій Федорович

(1756 – ?) – іконописець. Мешкав і працював у м. Києві. Майстер київ. іконописного цеху. Згаданий у писемному джерелі під роком народження.

Дж.: «Ревизская сказка»... ЦДІАУ(К). Ф. 462. Оп. 1. Спр. 1.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛИТВАК
Кім Львович

(24.02.1930, м. Тульчин, нині Вінниц. обл. – 14.06.2003, м. Вашингтон, США) – скульптор. Член НСХУ (1964–94). У 1959 закін. ОХУ (викл.: О. Ацманчук, М. Кіпніс, М. Павлюк, А. Русін, Ф. Чувакін). Автор скульптурних портретів, монументів, композицій у різних матеріалах (гіпс, шамот, штучний камінь, бетон, мідь, бронза, граніт, мармур) і техніках. Викладав у дитячій худ. школі (1960–65), ОТХТУ (1972–85), працював у скульптурному цеху відділення Худ. фонду (усі – м. Одеса). Знімався на Одес. кіностудії худ. фільмів («Два Федори», 1959, реж. М. Хуцієв). У 1994 виїхав до США. Учасник вист. від 1960.

Тв.: «Останнє побачення», «Тривожна молодість» (об. – 1961), «Пустунка», «Біля фонтана» (об. – 1963, співавт. Ф. Кириязі), «Брати» (1964), «У лісі прифронтовому», «Боєць» (об. – 1965), «Щит Батьківщини» (1967), «Партизанське весілля» (1969), «Народні месники» (с. Нерубайське Біляївського р-ну Одес. обл.), «Люди-каміння» (об. – 1970), «Гімн СРСР» (1972, парк Перемоги), «Перемога» (Технікум вимірювань, 1975; об. – Одеса), Героям Татарбунар. повстання (1974, співавт.; м. Татарбунари Одес. обл.).

Літ.: Каталог республіканської виставки до 150-річчя з дня народження Т. Г. Шевченка. Київ, 1965; УРХ. Київ, 1972; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 17.

О. Ламонова

ЛИТВИН
Михайло Абрамович

(14.08.1921, м. Борзна, нині Ніжинського р-ну Чернігів. обл. – ?) – графік. Член НСХУ (1961). Учасник ІІ СВ. Упродовж 1939–41 навч. в Харків. ХУ (нині Харків. фаховий вищий худ. коледж; викл. П. Борисенко). Автор станкових графічних творів (лінорит, малюнок), книжкових ілюстрацій, карикатур. Співпрацював із харків. книжковими вид-вами, газ. «Соціалістична Харківщина». У кін. 1980-х виїхав до Ізраїлю. Учасник вист. від 1958.

Тв.: серії «Без слів» (1959–60), «Вільний світ», який він є» (1963), «Вороги миру», за мотивами поеми Т. Г. Шевченка «Сон» (об. – 1964).

Літ.: Шутки добрые и злые : альбом карикатур. Харьков, 1990; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 17.

О. Ламонова

ЛИТВИНЕНКО
Валентин Гаврилович

(28.08.1908, м. Кременчук, нині Полтав. обл. – 15.12.1979, м. Київ) – графік, живописець, письменник. Член НСХУ (1943). Засл. діяч мист-в УРСР (1958). Нар. худож. УРСР (1960). Упродовж 1929–30 навч. в худ. студії М. Самокиша в м. Сімферополі (нині АР Крим), у 1932–34 – на робітфаці при ХХІ, у 1934–35 – у студії І. Селезньова в Києві. Співпрацював із газ. «Комсомолець України», вид-вами «Мистецтво», «Дитвидат» та ін., від 1941 – співробітник журн. «Перець» (зокрема автор його символу). У 1943 працював в Укр. державному вид-ві при ЦК КП(б) у м. Москві (нині РФ). Автор політичних плакатів, агітвікон, листівок, сатиричних малюнків, карикатур, а також ілюстрацій (до байок, укр. нар. казок) та пейзажів. Численною є шевченкіана **Л.** Працював у різних графічних техніках (гуаш, акварель, малюнок), але перевагу віддавав кольоровому лініориту; займався живописом. Учасник вист. від 1944. Персон. виставки: Київ (1952, 1956–57, 1959, 1971, посмертні – 1980, 1983), м. Одеса (1962), Москва (1952, 1955, 1982), м. Ленінград (нині Санкт-Петербург, РФ, 1956), м. Астрахань (РФ, 1969), м. Вільнюс (нині ЛитР, 1957).

Тв.: графіка – плакати та агітвікна – «На тобі!.. українського хліба… української сталі… та землі!» (1941, у співавт. з Р. Мельничуком), «Не втекти ніколи круку від разючої шаблюки!» (1943), «Помстимося за кров наших дітей, матерів і сестер», «Україна вільна!», «Волго-Дунайська рапсодія» (усі – 1944), «Гітлер – капут!», «Що день новий мені готує?», «Коментарі зайві», «З миру по нитці» (усі – 1945), «Слово нове між людьми» (1961); карикатури – «Ватіканська американка», «Уолл-стрітівський голуб миру», «Трумен-сиділка», «Стара дійна корова дядьки Сема» (1950–51), «А у матері одинак», «Трагедія з комедією» (об. – 1954), «На межі двох районів», «Дохазяйнувалися» (об. – 1955), «Вельможа» (1959), «Майже як у казці» (1967), «Надзвичайна подія на птахофермі», «Винахідливий товариш», «Випадок в одному науково-дослідному інституті», «Незамінні», «Про війну ця квочка мріє», «Усім штатом перед апаратом» (усі – 1950–1960-і); станкові твори – «1942 рік в Україні», «Переможець» (об. – 1942), «Гунни XX століття», «Дядечку, я боюся», «Дитячий садок», «Душегубка», «Рус не здається» (усі – 1944–45), «Лист», «Люблю і пишаюся», «Журі» (усі – 1945), «Квартет» (1947), «Золота осінь», «Залишився» (об. – 1952), «Пам'ятник Т. Шевченкові в Києві» (1954), «Весняна тиша» (1959), «Причинна» (1961), «Думи», «Т. Шевченко серед казахів» (об. – 1964), «Шевченкова липа у Седневі» (1965, 1979); серії – «Відбудова заводу» (1946), «За мотивами поеми Т. Шевченка «Сон» (1949, 1950), «Мисливська лірика» (1951), «Різновиди птахів, які зникають» (1956), «Весняна тиша» (1959), «Рибальське щастя» (1960), «Мисливські усмішки» (1961); цикл «Типи, що йдуть у минуле»; іл. до українських народних казок («Кіт, Лисиця і півень» (1948), «Лисичка і Вовк» (1975), «Пан Коцький» (1978), збірника «Українські народні казки» (1968)), творів І. Крилова («Вовк і Журавель», «Ворона і Лисиця» (1945)), Л. Глібова («Музика», «Кіт і Щука» (1946)), О. Пушкіна («Руслан і Людмила» (1949), «Мідний вершник» (1951)), М. Гоголя («Ревізор» (1948–52)), С. Михалкова (байки), Л. Толстого (казки), Лесі Українки («Біда навчить» (1962)), І. Франка («Лис Микита» (1949), «Захар Беркут» (1950, 1960), «Осел і Лев» (1951, 1966)), Остапа Вишні («Мисливські усмішки» (1958), «Зенітка» (1966)), власних книжок (казки «Чарівна вудочка» (1957), «Хитра жаба» (1957), «Про маленьких друзів», «Як гуртом корову рятували», «Повітряна тривога», «Золоте яєчко», «Казки та оповідання»); живопис – «Руїни Києво-Печерської лаври» (1944), «Ліс на Кавказі», «Над морем» (1945), «Міський етюд» (1946), «На Володимирській гірці», «Місячний вечір» (1947), «Біля Києва» (1948), «Стара верба», «Весняний дощ» (1965), «Блакитна весна», «Стара яблуня», «Дорога на село», «Гілка з яблуками» (1966), «Озеро взимку» (1967), «Зелений червень» (1969), «Свіжий сніг», «Зимовий краєвид», «Березовий гай», «Літній день» (1970).

Муз.: НХМУ, НМТШ, ШНЗ, НМЛ, ДнХМ, ЗкОХМ, МОХМ, ОХМ, ПХМ, СОХМ, ХХМ, ХрХМ, ЧркХМ, ЧрцОХМ, ЖОКМ, КрКМ, КОКМ, РОКМ; ДТГ, АДКГ.

Літ.: Валентин Гаврилович Литвиненко : каталог. Київ, 1956; Художня виставка, присвячена 100-річчю з дня смерті Т. Г. Шевченка : каталог. Київ, 1961; Турченко Ю. Український естамп. Київ, 1964; Валентин Литвиненко. Карикатуры. Москва, 1965; ІУМ : в 6 т. Київ, 1967. Т. 5; ІУМ : в 6 т. Київ, 1968. Т. 6; Цельтнер В. Валентин Литвиненко. Київ, 1971; Дерегус М. Багатство світу митця. *ОМ.* 1972. № 2; СХУ. Київ, 1973; Валентин Литвиненко : комплект листівок. Київ, 1980; Народний художник Української РСР Валентин Гаврилович Литвиненко (1908–1979) : каталог виставки творів. Київ, 1983; МУЕД. Київ, 1992; МУБД. Київ, 1997; ХУЕД. Київ, 2006; ІУМ : в 5 т. Київ, 2007. Т. 5; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 17.

О. Ламонова

ЛИТВИНЧУК
Юрій Захарович

(09.02.1930, м. Київ – 23.08.1957, там само) – графік, живописець. Член НСХУ (1956). Упродовж 1948–54 навч. в КХІ (викл.: К. Єлева, О. Пащенко). Працював у галузі станкової і книжкової графіки, плаката. Звертався до різних графічних технік (пастель, акварель, вуглина, крейда, туш, офорт). Автор живописних творів у різних жанрах (пейзаж, портрет, натюрморт, побутові картини). Учасник вист. від 1950-х. Персон. виставка – 1959 (Київ, посмертна).

Тв.: графіка – «Троянди» (1951), «Схили за Художнім інститутом», «У ліжку», «Сухі дерева», «Ялинки під Уржумом» (усі – 1952), «Батько», «Мати», «Мати в хустці», «Київ увечері», «Понад Дніпром», «Каховка. Дерева на березі», «Дружина» (усі – 1953), «Драбівський мотив» (1954), «Біля Дніпра. Останні промені», «На будівництві шлюзу», «Зварювальники» (усі – 1955), «Портрет матері», «Натюрморт із краваткою» (об. – 1956), «Весна», «Вечірня заграва», «Передгроззя», «Хліб», «Яблука», «Бузок на жовтогарячому тлі», «Художник Олександр Данченко», «Учитель М. Бондаревський», «Кінець зими», «Відблиски вечірньої заграви» (усі – 1957); іл. до поеми Т. Шевченка «Гайдамаки» (1950), роману І. Ле «Наливайко» (1952–55), повісті М. Гоголя «Тарас Бульба» (1952–57); плакати – «Оволодівайте санітарними знаннями!», «Доб'ємося високих спортивних результатів на спартакіадах РСР і народів СРСР!», «Жінки світу! В боротьбі за мир єднайте ряди!», «Збагатимо Вітчизну» (усі – 1955, співавт.), «Ленін»; живопис – «Київ. Зимовий пейзаж» (1948), «Свалява. Гірська річка» (1949), «Батько» (1950), «Старосілля. Після дощу» (1952), «Дніпровські схили. Осінь» (1954), «Крани», «Дружина», «Мати», «Поділ», «Сутінки над Дніпром» (усі – 1955), «Гортензії», «Автопортрет» (об. – 1956), «Захід сонця» (1957).

Літ.: Виставка творів Юрія Захаровича Литвинчука. 1930–1957 : каталог. Київ, 1959; СХУ. Київ, 1973; МУЕД. Київ, 1992; МУБД. Київ, 1997; ХУЕД. Київ, 2006; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 17.

О. Ламонова

ЛИТОВЧЕНКО
Іван Семенович

(08.07.1921, с. Бугрувате, нині Охтирського р-ну Сум. обл. – 27.05.1996, м. Київ) – художник-монументаліст. Учасник ІІ СВ. Член СХ УРСР (з 1954). Засл. діяч мист-в України (1992), дійсний член АА України (1995). Лауреат Держ. премії Т. Г. Шевченка (1998, посмертно). Упродовж 1948–54 навч. в ЛДІПДМ Творчість **Л.** – видатна сторінка укр. мист-ва 2 пол. 20 ст., пов'язана з відновленням традицій укр. стінопису, де мотиви нар. мист-ва поєднувалися з напрямками модернізму. Один із перших в Україні

звернувся до тематичного гобелена (розглядав його як галузь монументального мист-ва). Персон. виставки: м. Олександрія (1997), Київ (1994, 1997, 2001, 2011, 2016).

Тв.: розписи плафонів залу очікування залізничного вокзалу (1955), майолікове панно в ресторані «Столичний» (1958), панно для головного павільйону ВДНГ (1960, разом з В. Ламахом, І. Скобалом, І. Тихим), мозаїки в інтер'єрах річкового вокзалу (1961) та аеропорту Бориспіль (1965, об. у співавторстві з В. Ламахом, Е. Катковим), мозаїка «Прогрес соціалістичної праці» в нижньому вестибюлі станції метро «Завод "Більшовик"» / «Шулявська» (разом із М. Литовченко, 1963), монументально-декоративне оформлення інтер'єрів Ін-ту фізіології рослин та Ін-ту захисту рослин (1963, разом із В. Ламахом, Е. Катковим, усі – Київ), художнє оздоблення Палацу культури «Істра» в м. Жданові (нині Маріуполь, 1966, у співавторстві з В. Ламахом та Е. Катковим), Палацу одруження в м. Олександрії Кіровоград. обл. (1970, співавт.: М. Литовченко, В. Прядко), сграфіто «Гімн спорту» в спортивній школі в м. Луцьку (1970, разом з А. Воробйовим та В. Шингуром), мозаїчний рельєф «Робітничий марш» на фасаді адміністративного будинку в м. Луганську (1972, разом з В. Прядкою), цикл мозаїчних рельєфів та фасадах будинків та оформлення Палацу культури в м. Прип'яті ЧАЕС (1973–82); гобелени – «Навіки разом» (1956), «Дружба народів» (1957), «Україна в сім'ї братніх республік» (1958), «Шевченко» (1960, з цього часу всі – разом з М. Литовченко), «Радянська Україна» (1960), «Верховино, світку ти наш» (1965), «Пробудження» (1968), «Коліївщина» (1968), «Леся Українка» (1970), «Люди черкаської землі» (1984), «Голуба Волинь» (1987; у Палаці урочистих подій м. Луцька), «Джерела слов'янської писемності» в НБУВ (1989), «Прометей» (1989), «Птах Фенікс», «Закохані» (1990), «Молитва» (1991), «Дума про Україну» (1995), «Реквієм» (1996).

Муз.: ДМНДМУ, ЗОХМ, ЧркОКМ.

Літ.: Воейкова И. Художники-монументалисты. Москва, 1969; СХУ. Київ, 1973; Гассанова Н. Героический пафос времени. *Творчество*. 1987. № 3; Гассанова Н. Гобелени Івана Литовченка. *НТЕ*. 1987. № 1; Скляренко Г. Художник и город. Киев, 1990; Гассанова Н. Нетьмяніючі фарби Івана Литовченка. *Сучасність*. 1996. № 7–8; Чегусова З. Іван, Марія та Наталка Литовченки. *ОМ*. 1997. № 3–4; Іван, Марія та Наталка Литовченки. Альбом. Київ, 1999; ХУЕД. Київ, 2006; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 17.

Г. Скляренко

ЛИТОВЧЕНКО
Марія Тимофіївна

(22.06.1927, с. Гупалівка нині Самарівського р-ну Дніпропетр. обл. – 25.10.2014, м. Київ) – монументалістка, художниця декор. миства. Членкиня СХ УРСР (1962). Засл. худож. України (1996). Лауреатка держ. премії ім. Т. Г. Шевченка (1998). Упродовж 1946–50 навч. в ДДХУ, 1952–61 – у ЛДІПДМ. З 1960 брала участь у виставках. Персон. виставки: Київ (1994, 1997, 2001, 2016). Одна із засновників сучасного укр. гобелена, що поєднує як декор., так і сюжетно-тематичні риси, є елементом архіт.-худ. синтезу.

Тв.: гобелени «Шевченко і України» (1960), «Гуцульщина» (1961), «Верховино, світку ти наш» (1965), «Пісня» (1967), «Пробудження» (1968), «Коліївщина» (1968), «Весілля» (1969), «Пісня про козака Вуса» та «Гімн життю» (1969, співавт.: І. Литовченко, В. Прядка; Палац одруження в м. Олександрії Кіровоград. обл.), «Музами натхненна» (1972), «Народні месники» (1975), «Земля цвіте» (1978), «Іван-Побиван» (1979, Дитяча обл. б-ка в м. Хмельницькому), «Творчість» (1982), «На землі черкаській» (1984), «Блакитна Волинь» (1987), «Троїсті музики» (1990), «Птах фенікс» (1990), «Закохані» (1990), «Прометей» (1989), «Джерела слов'янської писемності» (1989, разом з І. Литовченком, НБУВ), «Тривога» (1991), «Боротьба» (1992), «Молитва» (1991), «Поет» (1992), «Вир» (1993), «Двоє» (1993), «Дума про Україну» (1995), «Реквієм» (1996); мозаїка «Прогрес соціалістичної праці» в нижньому вестибюлі станції метро «Завод "Більшовик"» / «Шулявська» (разом з І. Литовченком, 1963), цикл мозаїчних панно на житлових будинках на пр. Перемоги (1960–70-і, співавт.: І. Литовченко, В. Прядка, об. – Київ).

Літ.: СХУ. Київ, 1973; Чегусова З. Іван, Марія та Наталка Литовченки. *ОМ*. 1997. № 3–4; Іван, Марія та Наталка Литовченки. Альбом. Київ, 1999; ХУЕД. Київ, 2006; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 17.

Г. Скляренко

ЛИТОВЧЕНКО
Олександр Дмитрович

(26.03.1835, м. Кременчук, нині центр Кременчуцького р-ну Полтав. обл. – 16.06.1890, м. Санкт Петербург, нині РФ) – живописець. Академік ІАМ, учасник «Бунту чотирнадцяти», член ТПХВ. Працював переважно в жанрах іст. й портретного живопису. Народився в бідній міщанській родині. Батько працював учителем малювання і креслення в 4-му міському початковому училищі Кременчука. Від нього **Л.** успадкував хист до малювання. На поч. 1850 приїхав до м. Санкт-Петербурга, служив ретушером у фотоательє. З труднощами витримавши екзамени із загальноосвітніх предметів, вступив до ІАМ. Навч. в класі історичного живопису в О. Маркова та Ф. Бруні (1855–62). **Л.** виявляє неабиякі здібності: отримує дві малі срібні медалі (1855, 1857), дві великі срібні медалі (1857, 1858); за картину «Харон перевозить душі померлих через Стікс» – малу золоту медаль (1861); з 1862 став пенсіонером ТЗМ. Через два роки взяв участь у конкурсі на одержання великої золотої медалі, представивши картини «Олімпійські ігри» та «Стрілецький бунт» (1863). Але медалі не отримав. 9 листопада 1863 у стінах ІАМ стався «Бунт чотирнадцяти». **Л.** підтримав протест і покинув Академію, отримавши диплом класного художника 2 ступеня та свідоцтво, що він має великі здібності та «може писати образи». Спільно з іншими «бунтарями» став учасником «Петербурзької художньої артілі» (1865). Метою організації було отримання прибутку від виконання приватних і колективних замовлень та надання взаємодопомоги. Члени Артілі орендували майстерні для виконання живописних замовлень. Періодом член-

ства **Л.** в артілі датуються розписи храму Св. Миколая на військовому кладовищі в м. Севастополі (спільно з А. Корнєєвим, 1865–68). **Л.**, разом із К. Маковським, невдовзі вийшов з артілі, адже відсотки у спільну касу їм видалися непомірними. Згодом артіль розпалася. Попри протистояння офіційному курсу ІАМ, члени артілі брали участь в академічних виставках. У 1868 **Л.** показав картину «Сокольничий» і отримав звання академіка; у 1870 ІАМ надала художникові майстерню для виконання конкурсної програми на звання професора. Картина «Цар Іван Грозний показує свої скарби англійському послу Герсею» була представлена на розгляд Ради Академії (1875), але визнана незадовільною з історичного та археологічного погляду. **Л.** вимагав більш суттєвих пояснень та отримав відповідь, що Рада не вважає за потрібне листуватися з ним із цього приводу. Відтоді художник остаточно розірвав стосунки з ІАМ. У 1878 **Л.** став членом ТПХВ та залишався вірним ідеям передвижництва впродовж життя. У 1878 написав сім композицій для храму Христа Спасителя в м. Москві, за що був нагороджений орденом Св. Анни 3 ступеня. Творчість художника демонструє зміни в царині іст. живопису в 2 пол. 1860-х та 1870-х, коли після «Бунту чотирнадцяти» та створення ТПХВ акцент зміщується із сюжетів античної або скандинавської міфології на вітчизняну історію, а відстороненій образності попередніх сюжетів протиставляється заглиблення в морально-філософські проблеми вітчизняної давнини. **Л.** був неперевершеним майстром іст. деталі. Він ретельно виписував костюм, лицарські обладунки, зброю, тканини та прикраси. Глибинний сенс зображуваної події був для нього менш вартісним, ніж її іст. достовірність. Твори художника були представлені на академічних виставках (1860–75), на Всесвіт. виставках у м. Парижі (1867, 1878), на Всерос. промислово-художній виставці в Москві (1882), на виставках ТПХВ (1885, 1891). Посмертна вист. відбулася в Санкт-Петербурзі (1891).

Тв.: «Олімпійські ігри» (1860), «Стрілецький бунт» (1862), «Харон перевозить душі через річку Стікс» (1861), «Поцілунок Іуди» (1862), «Тамара» (1863), «Бог приборкує обурення ізраїльтян проти Мойсея» (1863), «Тяжка дума» (1866), «Дамський портрет» (1867), «Голова лицаря» (1867), «Сокільничий» (1968), «Цар Іван Грозний показує свої скарби англійському послу Герсею» (1875), «Христос у Гетсиманському саду» (?), «Цар Олексій Михайлович і Никон, архієпископ Новгородський, біля труни чудотворця Пилипа, митрополита Московського» (1886), «Італійський посланник Кальвуччі змальовує улюблених соколів царя Олексія Михайловича» (1889), «Сокольничі царя Олексія Михайловича» (1889); портрети: М. Дурново, С. Андрієвського, В. Шварца, В. Вельяміна-Зерова (1870–80-і); монументальні твори – розписи храму Святого Миколая на військовому кладовищі в Севастополі (спільно з А. Корнєєвим, 1865–68), розписи у храмі Христа Спасителя в Москві (під проводом Ф. Бруні, 1878).

Муз.: НМККГ, ХХМ, ДТГ, ДРМ, НДМРАМ.

Літ.: ЭСБЕ. Санкт-Петербург, 1896. Т. 17 (34); СРХК. Санкт-Петербург, 1914; Українська мала енциклопедія / ред. проф. Є. Онацький : в 16 кн., 8 т. Буенос-Айрес, 1960. Т. 4. Кн. 7; ЕУ / ред. Володимир Кубійович та Зенон Кузеля : в 11 т. Париж ; Нью-Йорк, 1962. Т. 4.; УРЕ : у 12 т. Київ, 1981. Т. 6; Крип'якевич І. Історія української культури. Нью-Йорк, 1990; Русские художники. Энциклопедический словарь. Санкт-Петербург, 2000; Ханко В. Словник мистців Полтавщини. Полтава, 2002; Барська Г. 170 років від дня народження. Литовченко Олександр Дмитрович. *Край*. 2005. 20 грудня.

Л. Ганзенко

ЛИШЕВСЬКИЙ
Георгій

(1674, м. Олесько, нині селище Золочівського р-ну Львів. обл. – 1750, м. Берлін, нині ФРН) – маляр. Походив із м. Олеська на Львівщині. У 1692 переїхав до м. Берліна (нині ФРН), де залишався до кінця життя. Обіймав посаду придворного маляра прусського короля Фрідріха I (?).

Літ.: Rastawiecki E. Słownik malarzów polskich tudzież obcych w Polsce osiadłych lub czasowo w niej przebywających. Warszawa, 1850. T. I; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛІБІДОВСЬКИЙ (LIBIDOWSKI)
Якуб (Jakub) –

див. **ГЛЯЗНЕР / ЛІБІДОВСЬКИЙ (GLASNER / LIBIDOWSKI) Якуб (Jakub)**

ЛІБІТКОВСЬКИЙ Казимир –

див. **ЛІБІТОВСЬКИЙ / ЛІБІТКОВСЬКИЙ Казимир**

ЛІБІТОВСЬКИЙ / ЛІБІТКОВСЬКИЙ
Казимир

(? – 1669, м. Самбір, нині Львів. обл.) – маляр. Відомий за писемним джерелом. Мешкав і працював у м. Львові. Помер у м. Самборі на Львівщині (нині центр Самбірського р-ну Львів. обл.).

Літ.: Mańkowski T. Lwowski cech malarzy w XVI i XVII w. Lwów, 1936; Łoziński W. [Komunikat] o lwowskich malarzach XVII wieku. *SKBHSP*. Kraków, 1896. T. V; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛІДЕР
Данило Данилович

(08.05.1917, с. Вікторфельд Донецького округу Обл. Війська Донського, нині с. Вікторівка Міллєровського / Мілеровського р-ну Ростов. обл., РФ – 29.12.2002, м. Київ) – художник театру і кіно, педагог. Член СХ СРСР (1962). Заслуж. діяч УРСР (1972). Золота медаль 2 театр. виставки (1977, м. Вільнюс). Нар. худож. УРСР (1982). Премія

ім. О. Корнійчука (1988). Держ. премія України імені Тараса Шевченка (1993). Дійсний член АМУ (1997). Упродовж 1933–37 навч. у Ростов. ХУ. Під час ІІ СВ у 1941 як етнічний німець був висланий на Урал, де працював забійником на шахтах, робітником цеху Челябінського драм. театру ім. С. Цвіллінга, художником тресту «Єманжелінськвугілля». Упродовж 1946–54 працював головним художником Челябінського театру драми. У 1952 – Сталінська премія 3 ступеня. У 1955–62 працював у театрах м. Ленінграда (нині Санкт-Петербург), водночас (у 1956) закінч. ІЖСА (викл.: Б. Йогансон, М. Бобишов). Від 1962 у Києві. З 1963 працював у Театрі оперети; у 1965 та 1979–90 – в Укр. драм. театрі ім. І. Франка головним художником. Водночас від 1973 (з перервою) – у КДХІ (згодом – АОМА, нині НАОМА): 975–80 – викл., від 1990 – викл. і кер. театр. майстерні, від 1994 – професор кафедри живопису і композиції. Заснував власну школу сценографії. Для творчості **Л.** характерні прагнення до філософських узагальнень через пластичне розкриття образів вистав, самостійність мислення зі збереженням драматургії п'єс і замислів режисерів. Від 1967 – учасник худ. виставок, зокрема міжнар. виставки «Празьке квадрієнале» (від 1971). Персон. виставка – Київ (2014).

Пр.: Людина та її простір. *Український театр*. 1995. № 1–5; Театр для себе. Київ, 2004; Человек и его пространство. Киев, 2012.

Тв.: оформлення вистав: «За тих, хто в морі» Б. Лавреньова, «Маскарад» М. Лермонтова (об. – 1947), «Єгор Буличов та інші» М. Горького, «Гаряче серце» (об. – 1950) і «Вовки та вівці» (1951) О. Островського, «Любов Ярова» К. Треньова (1952, Сталін. премія), «Порт-Артур» І. Попова за О. Степановим (1953) (усі – Челябінський драм. театр); «Місто на зорі» О. Арбузова (1958), «Інтервенція» Л. Славіна (1958, Театр ім. Ленінського комсомолу, Ленінград); «Фіалка Монмартра» І. Кальмана (1963), «Квітка Міссісіпі» Дж. Керна (1964), «Ніч у Венеції» Й. Штраусса (1965) (усі – Театр оперети); «Сторінка щоденника» (1965), «Калиновий гай» (1968) і «Загибель ескадри» (1981) О. Корнійчука, «Патетична соната» М. Куліша (1966), «Ярослав Мудрий» І. Кочерги, «Вірність» М. Зарудного (об. – 1970), «Житейське море» І. Карпенка-Карого (1971), «Гаряче серце» О. Островського (1972), «Голубі олені» (1973) та «Злива» (1985) О. Коломійця, «Дядя Ваня» А. Чехова (1980), «Візит старої дами» Ф. Дюрренматта (1983), «Вибір» Ю. Бондарева (1984), «Камінний господар» Лесі Українки (1988), «Тев'є-Тевель» за Шолом-Алейхемом (1989) (усі – Укр. драм. театр ім. І. Франка); «У день весілля» В. Розова (1964), «Дивна місіс Севідж» Дж. Патріка (1969), «Вишневий сад» А. Чехова (1980) (усі – Рос. драм. театр ім. Лесі Українки, Київ); «Княгиня Волконська» Ю. Знатокова (1966; Театр опери та балету ім. Т. Шевченка, Київ); «Король Лір» В. Шекспіра (1979, Малий театр у Москві); телевистави (худож.-постановник): «Барабанщиця» (1964), «Елегія» (1975), «Вечірнє світло» (1976), «Доки б'ється серце» (1978), «Веранда в лісі» (1979), «Король Лір» (1982).

Муз.: ДМТМКУ; Музей Александринського театру (Санкт-Петербург), ДЦТМ, Санкт-Петербурзький держ. музей театр. та музичного мист-ва.

Літ.: СХУ, Київ, 1973; Сельвинская Т. Даниил Лидер: главный художник Киевского украинского драматического театра имени И. Франко. *Театр*. 1974. № 7; Байнов Л. Художники Челябинска. Челябинск, 1979; Коваленко Г. Художник театра Даниил Лидер. Москва, 1980; Чечик А. Сім робіт Данила Лідера. *Український театр*. 1982. № 5; Березкин В. Даниил Лидер. Київ, 1988; Ступка Б. Без Лидера в театре неуютно. *Московский наблюдатель*. 1992. № 10; Клековкін О. Данило Лідер. Людина та її простір. *Український театр.* 1995. № 1–5; Хоменко Н. Філософія сценографії Данила Лідера. *Art line.* 1997. № 5–6; Хоменко Н. Данило Данилович Лідер. Українська академія мистецтв. Київ, 1997. Вип. 4; Петрова О. Зоряне небо митця (пам'яті академік АМУ Д. Д. Лідера). *Мистецькі обрії*'2001–02. Київ, 2003; Петрова О. Мистецтвознавчі рефлексії. Київ, 2004; Чекан Ю. Філософія простору. *Книжник*. 2004. № 19; Березкин В. Искусство сценографии мирового театра. Давид Боровский. Даниил Лидер. Москва, 2008; Даниил Лидер: человек и его пространство: из воскресных бесед с Д. Д. Лидером, записанной в его белой мастерской в 1994–1999 годах А. Клековкиным. Киев, 2012; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 17; Искусство сценографии мирового театра. Москва. 2019. Т. 6; Рапай К. Вік Лідера. Київ, 2023.

Г. Скляренко

ЛІЛІЄН (LILIEN) Ефраїм Маврицій (Ephraim Maurycy)

(23.07.1874, м. Дрогобич, нині Львів. обл. – 18.07.1925, м. Баденвайлер, нині земля Баден-Вюртемберг, ФРН) – графік, дизайнер, фотограф, громадський діяч. Учасник І СВ. Батько художника був різьбярем. Навч. у містах Кракові (школа образотв. мист-ва, 1889–93), Відні та Мюнхені (1894–98). Публікував свою графіку в журн.-тижневику «Югенд» (Мюнхен), у 1898 працював у м. Берліні, як журнально-книжковий графік. Активно брав участь у сіоністському русі, неодноразово їздив у Палестину та був причетний до появи АМД «Бецалель» (м. Єрусалим), співзасновник вид-ва «Єврейський вірш» («Judischen Vergs») (1902). Головними для творчості художника стали його нац.-культурні пріоритети, що визначило тематичні пошуки. Водночас мистець реалізовував свої ідеї в актуальних на той момент стилістичних тенденціях і є одним із найвиразніших авторів європейського модерну. Персон. виставка – м. Нью-Йорк (1923).

Тв.: графіка – «Сонях» (1893), «Королева суботи» (1900), «Схід та Захід», «Пам'яті жертв кишинівського погрому», цикл «Пісні гето» (усі – 1903), «Автопортрет» (1904), «Діббук» (1908), «Самарянин» (1920); фотопортрет Т. Герцля (1901).

Муз.: ЛНГМ.

Літ.: Susak V. Ukrainian artists in Paris. 1900–1939. Kyiv, 2010; Пінчевська Б. Творчість єврейських художників Східної Галичини 1900–1939 років. Корсунь-Шевченківський, 2013; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 17.

М. Максимів

ЛІЛЛЕ (LILLE)
Людвіг (Ludowik)

(23.10.1897, м. Підволочиськ, нині смт Тернопільського р-ну Терноп. обл. – 23.04.1957, м. Париж, ФР) – живописець, графік, мистецтвознавець. Член асоціації художників-графіків (Париж). Середню освіту здобув у м. Львові, вивчав медицину. Навч. в берлінській майстерні О. Архипенка, відвідував лекції П. Клеє у Баухаузі (Веймар, 1921–22). Співпрацював з Краків. часописом «Формісти» («Formiści») (з 1919). Створював декорації до експериментальних театрів (1925), оформив балетні вистави трупи Б. Катц (1931–37). Член групи прихильників експресіонізму, об'єднаних навколо журн. «Джерело» («Zdrój») в м. Познані. З 1930 очолював львів. худ. об'єднання «artes». 1932–35 – заступник голови, потім голова (до 1937) Львів. професійного союзу артистів-пластиків. Одночасно – один зі збирачів та популяризаторів євр. мист-ва в Галичині: брав участь у діяльності євр. літ.-мистецького т-ва, його головний хранитель (1926). У 1933 – один з організаторів виставки євр. промислів у м. Львові, у 1934 – перший хранитель Євр. музею у Львові, автор путівника по його колекції (1937). Редактор рубрики «Мистецькі новини» на львів. радіо (1933). З 1937 жив у Парижі. Під час ІІ СВ – учасник руху фр. опору. Після ІІ СВ очолював Спілку польс. худож. у Франції. Брав участь у вист. з 1918, зокрема у виставках «artes» (1931, 1932, 1933). Персон. виставка – Львів (1934).

Пр.: «В nowej sztuce» та «Nowoczesne urządzenia mieszkań» в газ. «Chwila» (1930); «В przyszłości sztuk plastycznych we Lwowie» у журн. «Akcja Narodowa» (1934); «Lwów jako ośrodek współczesnej plastyki» у «Gazeta Artystów»; «Nowocześni plastycy lwowscy» в журн. «Nowe Czasy» (об. – 1935).

Тв.: живопис – «Автопортрет з намиленою бородою» (1920), «Двір», «Залізнична станція вночі», «Прогулянка місяця містом» (1921), «Музичний натюрморт», «Пляшка з рибою» (бл. 1922), «Натюрморт з віолончеллю» (1922), «Інтер'єр майстерні» (1923), «Натюрморт з аркушем паперу» (бл. 1924), «Джаз» (1925), «Композиція» (1930), «Дві фігури», «Фігура та абстрактні форми» (бл. 1930), «Квіти та стеблини» (1931); малюнки – «Дощ», «Діти їдять морозиво», «Біля стола», «Півні» (1930-і); «Війна», «Потяг», «Хасидські танці» (1930), «Жінки у відчаї», «Весільний торт», «Дванадцять гравюр» (1958); іл. до книг – «Гільгамеш» Ю. Віттліна, «Пісні пісень» Б. Дана, «Miłość Magdaleny» Р.-М. Рільке (1922).

Муз.: НМВр, ЛНГМ.

Літ.: Мистецтво Львова першої половини ХХ століття. Каталог виставки. Львів, 1996; Сусак В. Художники евреи из Восточной Галиции в Парижской школе. *Вісник ХДАДМ.* (Сходознавчі студії); Malinowski J. Malarstwo i rzezba zydow Polskich w XIX i XX wieku. Warszawa, 2000; Глембоцька Г. Єврейське образотворче мистецтво в Галичині. Історія та еволюція. *Ї.* 2008. № 51.

Г. Скляренко

ЛІНИНСЬКИЙ
Петро Степанович

(01.10.1920, с. Старичі, нині Яворівського р-ну Львів. обл. – 10.07.2003, смт Брюховичі Львів. р-ну Львів. обл.) – майстер різьблення на дереві, скульптор, графік, реставратор, колекціонер, музейник. Член СХ УРСР (1963). Навч. на спеціалізованих курсах (м. Київ, м. Москва; 1960-і) та при Будинку нар. творчості. Творчу роботу поєднував із реставраційно-дослідницькою діяльність. Основна група творів присвячена вітчизняним іст. постатям, майстрові властива стилізаційна мова. У зв'язку з тим, що автор займався реставрацією та реконструкцією кахлів, в окремих творах відчутний вплив декор. мови цих зразків декор. мист-ва.

Тв.: скульптура – «Індіанка з голубом миру» (1957), «Еней» (1962), «Мамай» (1963), «Ярослав Осьмомисл» (1969), «І. Котляревський» (1971), «Митрополит А. Шептицький» (2000).

Муз.: МЕХП, ЗОХМ.

Літ.: Лінинський П. Повернення з небуття. Виникнення та розвиток рельєфної кахлі в Галичині. Львів, 1999.

М. Максимів

ЛІСКА / ЛІШКА (LISKA / LISZKA)
Юзеф (Józef)

(18 ст.) – скульптор. Відомий за писемними джерелами. Працював у м. Львові. У судовому акті від 1748 занотовано бійку **Л.** зі скульптором Яном Місєвичем. У метричній книзі під 21.02.1752 зафіксовано акт охрещення Елеонори Францішки – доньки **Л.** та його дружини Аґнеси. До хреста тримали скульптор Себастіан Фесінґер та Франциска Маєр (Маєрова).

Літ.: Александрович В. Скульптура. *ІУМ :* в 5 т. Київ, 2011. Т. 3; Dworzak A. Lwowskie środowisko artystyczne w XVIII wieku w świetle ksiąg metrykalnych i sądowych. Kraków, 2018; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта, Б. Шенгера

ЛІСНИКЕВИЧ
Федір

(18 ст.) – іконописець. Відомий за підписним і датованим образом (копією роботи Божента), що зберігається в Іллінській церкві м. Дубна (нині центр Дубенського р-ну Рівн. обл.). Мешкав і / чи працював у м. Кременці (нині центр Кременецького р-ну Терноп. обл.).

Тв.: ікона «Христос Боремельський» (1778, копія образу 1671 роботи майстра Божента).

Літ.: Старовинну ікону художника з Кременця та древні артефакти знайшли на горищі храму у купі сміття. URL : https://terminovo.te.ua/news/96004/.

Р. Забашта

ЛІСНИЦЬКИЙ
Ізраїль

(17 ст.) – маляр. Відомий за писемним джерелом. Походив із с. Яричів (нині с. Старий Яричів Львів. р-ну Львів. обл.). Бл. 1652 розмалював синагоги в с. Ходорів (нині місто Стрийського р-ну

Львів. обл.) та Гвіздець (нині селище Коломийського р-ну Івано-Франків. обл.). Останній розпис виконав разом із Ісааком Бершом.

Літ.: Piechotkowie M. і K. Bożnicy drewniane. Warszawa, 1957; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛІСНИЦЬКИЙ
Михайло

(18 ст.) – маляр. Відомий за документацією КПЛ. У 1772 і 1773 брав участь (разом з іншими майстрами) у відновленні живописного оздоблення Великої церкви (Успенського собору) Лаври.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 440.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛІСОВСЬКИЙ

(18 ст.) – маляр. Відомий за писемним джерелом. У 1753 виконував малярські роботи для обозного Гадяцького полку Биковського.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 51. Оп. 3. Спр. 5 (№ 10575).

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛІСОВСЬКИЙ
Роберт Антонович

(29.12.1893, станція Запоріжжя, нині Запоріжжя-Кам'янське в межах м. Кам'янського Дніпропетр. обл. – 28.12.1982, м. Женева, ШК) – графік, живописець, художник декор.-прикладного мистецтва, педагог, суспільно-громадський і пластовий діяч. У 1906–08 навч. в Миргородській школі ім. М. Гоголя (викл.: О. Сластьон, Р. Пельше), у 1908–14 – у КРШ (викл.: М. Мурашко, А. Крюгер-Прахова). Член студентського футуристичного («лівого») гуртка. Упродовж 1917–20 навч. в УАМ (викл.: Г. Нарбут, М. Бойчук). Член літер.-мистецького угруповання «Музаґет» (м. Київ). Початок роботи над декораціями до постановки драми В. Шекспіра «Ромео і Джульєтта» для «Молодого театру» Л. Курбаса (Київ, 1919, не завершено). 1920–22 – м. Варшава; розробка проєкту монети двох злотих, яка була в грошовому обігу держ. банку Другої Речі Посполитої. 1922–27 – перебування і творча праця у м. Львові. Член ГДУМ, учасник вист. у Львові та поза його межами, оформлення книжкових і газетно-журнальних видань різних львів. вид-в, розробка різних форм прикладної графіки (запрошення, афіші, видавничі марки, екслібриси, емблеми, печатки, пластові марки та ін.). Проєкт надгробного пам'ятника на могилі О. Басараб на Янівському кладовищі у Львові (1925), малюнка килима з мотивами гуцульської нар. орнаментики для кооперативу «Гуцульське мистецтво» (м. Косів). Упродовж 1927–29 навч. в академіях мистецтв у містах Лейпцигу і Берліні (нині ФРН). У 1929 – участь і перша відзнака на загальному конкурсі створення нової графічної редакції емблеми нім. авіаційної фірми «Lufthansa». 1929–39 – перебування в м. Празі, керівництво графічною майстернею УСПМ, співпраця з празькими та львів. вид-вами. Активний член УТПК, член журі конкурсів «найгарніших укр. книжок», від 2.12.1934 – комендант СУПЕ. Член АНУМ (1931–39), учасник укр. та загальних худ. виставок. Співорганізатор виставок укр. графіки в Берліні (1933) та м. Римі (ІтР, 1938), а також виставки укр. географічних карт (Рим, 1938). Після завершення ІІ СВ жив і працював у м. Лондоні (Велика Британія), очолював СУБ, співпрацював з укр. еміграційними вид-вами та громадсько-культурними т-вами, для яких виконував різного роду графічні твори (обкладинки книг, віньєтки і графічні паспорти газет, екслібриси, видавничі марки, «цеглини» для громадських фондів, грамоти, афіші та ін.). Помер та похований у м. Женеві (ШК), де провів останні роки життя в сім'ї доньки Зої Лісовської-Нижанківської.

Пр.: Спомини про Г. Нарбута. *Книголюб*. Прага, 1930. № 111; Петро Холодний. Прага, 1932; Тарас Шевченко як маляр. *Пробоєм*. Прага, 1941. № 3; Пам'яті Петра Холодного (1876–1930). *Українська думка*. Лондон, 1953. 14 січня.

Тв.: графіка – книжково-журнальна (малюнки обкладинок, графічні прикраси): «Календар шкільної освіти» (1920), «Соняшні клярнети» П. Тичини (1922), «Дванадцять» О. Блока, «Ніч кохання» В. Бобринського, «Шлях велетнів» П. Бенуа, «Крехівська архітектура» В. Січинського (усі – 1923), «Зиз» (журнал сатири й гумору) (1923. Ч. 1), «Маски» (журнал сатири й гумору) (1923. Ч. 4), «Молода Україна» (журнал) (1923–26), «Літопис української революції. Матеріяли й документи до історії української революції. 1917–1923» О. Доценка. (1923–24. Т. 1–2), «Молодість славних людей» Є. Мілєра, «Високодумний рицар Дон Кіхот із Манчі» М. де Сервантеса (Т. 1–2), «Як пробудилося українське народне життя в Галичині за Австрії» М. Возняка, «Методичний підручник» М. Матвійчука, серія книжок вид-ва «Театральна бібліотека», «Світ Дитини» (журнал) (усі – 1924), «Світлість» Ю. Липи, «Український календар на 1925 рік», «Молоде життя» (часопис Українського пласту) (усі – 1925), «Світ» (ілюстрований журнал; 1925, 1 травня), «Мої знайомі. Нариси з життя звірів, які я знав» Е. Томпсона, «Нова Культура» (журнал), «Музичні твори: серія партитур» о. Й. Кишакевича (усі – 1925), «Боротьба з трупом» М. Ренена та Ж. Альберта, «Твори» Г. Чупринки, «Термінар» (календар), «Господарський календар», «От так собі. Мініятюри» Б. Лепкого, «IV виставка ГДУМ у Львові. Каталог» (усі – 1926), «Українське мистецтво» (журнал) (1926. Ч 2), «Поворот Будди. Оповідання» В. Іванова, «Розшматоване серце» (фарс на 2 дії) І. Мисика (об. – 1927), «Які хворі, такі лікарі» О. Фредри, «Тайна віковічних людей»

К. Фарера (об. – 1928), «Ukrainische Graphik. Katalog der Ausstellung Ukrainischer Graphik», «Волинь» (роман-хроніка, ІІІ) У. Самчука (об. – 1933), «Марія», «Гори говорять» У. Самчука, «Коза-Дереза» (дитяча оперетка) М. Лисенка, «Звіт Українського товариства прихильників книги в Празі за 1934 р.» (усі – 1934), «Український тиждень» (журнал), «Самостійна думка» (літературно-науковий і суспільно-політичний місячник) (об. – 1935), «Пластові вісти» (орган Союзу українських пластунів-емігрантів) (1936), «За зуби і пазурі нації», «Забронзовуймо наше минуле» В. Мартинця, «Вересень» І. Ірлявського (усі – 1937), «Голос Срібної Землі», «Ukrainische Kulturberichte» (наукове видання Українського наукового інституту) (об. – 1938), «Говерля» (місячник культури) (1939), «Пробоєм» (місячник культури), «Вежі» О. Ольжича (об. – 1940), «Сонети» А. Гарасевича, «Емаль» М. Чирського, «Золоте слово. Вибір із історичних джерел», «Ювілейний кобзар», «Під чужими зорями» Б. Кравціва, «Полум'яний вихор» (повість) В. Кархута, «Історія української літератури» М. Гнатишака (усі – 1941), «Історія української літератури» (1941. Кн. 1, 2) Д. Чижевського, «Брості» І. Ірлявського, «Логос» С. Риндика, «Запорозька слава», «Зруйноване гніздо» «В запалі боротьби» А. Кащенка (усі – 1942), «Молитовник паломника. Святий рік» (1950), «Українські народні приповідки» О. Воропая, «Виховання волі і характеру. Частина перша. Психологія волі й характеру» Г. Ващенка (об. – 1952), «Баляди» Л. Полтави, «Пригоди Марка Чубатого», «Українські народні загадки» О. Воропая, «Мандрівка по Україні» М. Терлецького, «СУМ на чужині», «Визвольний Шлях» (суспільно-політичний і науково-літературний місячник) (усі – 1954) та ін.; графіка прикладна (екслібриси, проєкти видавничих та поштових марок, грамоти, запрошення, емблеми, печатки, афіші): емблема Української державної академії мистецтв (1919–20), печатка ГДУМ (1922), видавнича марка (знак) «Основа» (Берлін) (поч. 1920-х), видавнича марка (знак) «Видавництво Нова Українська Школа» (1924), видавнича марка (знак) «Накладня Михайла Таранька» (1924), видавнича марка (знак) «Молода Україна» (1924), видавнича марка (знак) «Ізмарагд» (1927), видавнича марка (знак) «Нова культура» (1925), емблема Українського пласту (1925, 1931), пластова марка С. К. О. Б. (1925), печатки Українського університету у Львові (1925), видавнича марка (знак) «Український Громадський Видавничий Фонд» (1926), афіша «Julia» (Brigitte Helm) (1928), марка (знак) фірми «Люфтганза» (Німеччина) (1929), емблема УВО-ОУН (поч. 1930-х) та ін.; графіка станкова: «Хатка на баштані» (1917), «Горіхи», «Пейзаж», «Настурції», «Осінній етюд», «З балкону», «З околиць Святохрестських гір», «Зі шпитального вікна», «Лазенківський парк», «Ялівець. Вілля артистів», «Автопортрет», «Братики», «Церква с. Кліщівка, повіт Рогатин», «Осінь», «Дзвіночки», «Веранда. Двір у с. Янчин», «Півнички», «Безсмертники», «Куточок в монастирі», «Соняшники», «Красолька», «Фіялки», «Бузок», Півонії», «Стара гуцульська церква», «Натюрморт», «Портрет Ірочки» (усі – поч. 1920-х), «На верхах Кам'янистого. Косів», «Царинка», «На березі Рибниці» (усі – 1925), «Празький завулок» (1932), «Церква в Ясіні», «Церква в с. Свалява-Бистра» (об. – 1934), «Портрет Евгена Коновальця» (кін. 1930-х) та ін.; сценографія – постановка драми «Ромео і Джульєтта» В. Шекспіра (1919); декоративно-вжиткове мистецтво, дизайн – килим «Дерево життя» (реалізований) (1925), проєкти меблів і тапет для помешкання лікаря М. Панчишина (1925), декоративні тарелі (1960-і); проєкти надгробних пам'ятників – Ользі Басараб (Львів, 1925), Євгенові Коновальцю (Роттердам, 1938), Гетьманичу Данилові Скоропадському (Лондон, 1957), Вадимові Щербаківському (Лондон, 1959), проф. Левицькому (Лондон, 1950-і).

Муз.: НМЛ, МЕХП ІН НАНУ, СБП, приватні збірки.

Літ.: Голубець М. Роберт Лісовський. *Українське мистецтво*. Львів, 1926. № 2; Січинський В. Книжна графіка Роберта Лісовського. *Бібліологічні вісті*. Київ, 1927. № 2; Левицький М. Зустріч з Робертом Лісовським. *Нові дні*. Торонто, 1956. Вересень; Попович В. Роберт Лісовський. *Авангард*. Брюссель, 1975. № 3–4; Попович В. Роберт Лісовський (1893–1982). *Нотатки з мистецтва*. Філадельфія, 1984. № 4; Роберт Лісовський (1893–1982). Каталог виставки творів, присвяченої 100-річчю з дня народження художника / авт.-упоряд. Р. Яців. Львів, 1993; Шимчук Є. Багатогранна творчість Роберта Лісовського. *Шлях перемоги*. 1993, 12 грудня; Шмагало Р. Словник митців-педагогів України та з України у світі. 1850–1950. Львів, 2002; Шмагало Р. Мистецька освіта в Україні середини XIX – середини XX с.: структурування, методологія, художні позиції. Львів, 2005; Яців Р. Українське мистецтво XX століття: ідеї, явища, персоналії : збірник статей. Львів, 2006; Яців Р. Роберт Лісовський (1893–1982): дух лінії. Львів, 2015.

Р. Яців

ЛІТИНСЬКИЙ
Ібрагім Мойсейович

(04.02.1908, м. Полонне, нині Шепетівського р-ну Хмельниц. обл. / м. Київ – 25.03.1958, м. Київ) – живописець, графік, плакатист. Член АХЧУ (1926), НСХУ (1940-і). Упродовж 1916–20 навч. в Славутицькій середній школі, закін. КХІПШ (колишнє КХУ, викл.: М. Козик, К. Єлева). Навч. в КХІ: упродовж 1923–25 – на живописному ф-ті (викл. Ф. Кричевський), у 1928–31 – на театрокінофакультеті, приватно – у викл. М. Ярового. Був членом Всеукр. кооперативно-трудового т-ва «Художник». Від 2 пол. 1920-х працював у галузі політичного плаката й кіноплаката (усього – понад 30). Товаришував з оператором Д. Демуцьким. Пізніше звернувся до станкових живопису та графіки (портрети). Живопису **Л.** властиві риси соціалістичного реалізму. Учасник вист., зокрема Другої худ. виставки НКО (1929).

Тв.: кіноплакати – «Прокурор Йордан» (1928), «Джімі Гігінс», «Гість з Мекки», «Розлука» (усі – 1930), «Дніпробуд», «Велика неприємність», «Право батьків», «Дві матері», «Дві жінки», «Трансбалт», «Секрет», «Квартали передмістя», «Небувалий похід», «Невідома особа», «Секрет рапіду», «Солоні хлопці», «Транспорт вогню», «Земля» (1931); плакати – «Фізкультурники та фізкультурниці – гордість нашої країни» (1937), «За плач дітей, за дим руїн, за кров братерську – на Берлін!» (1945); живопис – «П. Саксаганський» (1938), «І. Паторжинський» (1938), «Н. Ужвій» (1938), «Г. Юра» (1938), «Т. Шевченко у казармі» (1939, співавт. С. Кручаков), «У Жовтневі дні» (1941), «Зустріч» (1944), «Танки

йдуть на фронт» (1947), «Самотня лавка» (1950-і).

Муз.: НМТШ, МСОМУ.

Літ.: ІУМ : в 6 т. Київ, 1967. Т. 5; ІУМ : в 6 т. Київ, 1968. Т. 6; СХУ. Київ, 1973; Шевченківський словник. Київ, 1976. Т. 1; МУЕД. Київ, 1992; МУБД. Київ, 1997; ХУЕД. Київ, 2006; ІУМ : в 5 т. Київ, 2007. Т. 5; Литинська А. Художник. Лицар. Поет. *Fine Art*. 2008. № 4; Андрейканіч А. Автологія українського плаката першої третини ХХ століття. Косів, 2010; Андрейканіч А. Українські майстри кіноплаката першої третини 20 ст. Косів, 2014; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 17.

О. Ламонова, Г. Скляренко

ЛІЩИНЕР
Михайло Іванович

(23.04.1912, м. Тирасполь, нині РМл – 1992, ?) – живописець, педагог. Учасник ІІ СВ. Упродовж 1927–30 навч. в Кам'янець-Подільській худ. профшколі (згідно з автобіографією, тут важливим для творчого становлення художника став В. Гагенмейстер), у 1930 вступив в ОХІ, але через реорганізацію в 1934 продовжив освіту в м. Києві. У 1941 закін. КХІ (живописний відділ, викл. П. Володикін). З 1945 у м. Львові. Упродовж 1945–46 викладав у ЛУМП, 1947–54 – у ЛДІПДМ. Тривалий час (починаючи з 1954) працював у місцевому худ. фонді. Автор станкових та монументальних робіт. У львів. період під безпосереднім впливом А. Шаргородського поступово змінив манеру та почав послуговуватися декоративною стилізацією. У пізніх творах активно звертався до нац. євр. мотивів – як у сюжеті, так і підході до розбудови композиції. Персон. виставки: м. Кишинів (нині РМл, 1969), Львів (1970, 1972, 1982, 1987, 1991, 1993, 1997, 2004, 2009, 2011), Київ (2011), м. Хмельницький (2012).

Тв.: «Могила серця Кутузова» (1947), «Спогад» (1949), «Портрет драматурга Островського» (1950), «Натюрморт «Робочий стіл художника»» (1950), «Натюрморт з апельсинами» (1954), «Бережіть мир» (1969), «Евакуація» (1982), «Побачення» (1990), «П. Володикін» (1990), ін.

Муз.: НМЛ, ЛНГМ, ХОХМ; НМОМРМ.

Дж.: Архів ЛНАМ. Ф. Р-1653. Оп. 2-ОС. Спр. 345.

Літ.: Виставка живопису Михайла Ліщинера. Львів, 1970; СХУ. Київ, 1973; Запаско Я., Овсійчук В., Чарновський О., Степко С. Мистецтво оновленого краю. Київ, 1979. Островський Г., Попова А. Корни и крона. Львов, 1989; Михайло Ліщинер. Живопис. Львів, 2011; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 17.

М. Максимів, Г. Хорунжа

ЛІЩИНСЬКА
Мирослава Степанівна

(1916 – 15.04.1943, м. Львів) – живописиця. Дружина О. Ліщинського. Наприкінці 1930-х закін. АКМВ. Авторка реалістичних пейзажів.

Літ.: ЕСУ. Київ, 2016. Т. 17.

О. Ламонова

ЛІЩИНСЬКИЙ
Михайло

(18 ст.) – маляр. Відомий за документацією КПЛ. Мешканець м. Києва. У 1769 працював у Лаврі.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 51.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛІЩИНСЬКИЙ
Омелян Юрійович

(16.12.1913, м. Львів – 05.04.1986, там само) – живописець, графік, педагог. Член НСХУ (1939). Брат Ю.-А. Ліщинського, чоловік М. Ліщинської. У 1937 закін. відділ декор. мист-ва і худ. промислу Держ. технічної школи ім. С. Щепановського (нині ЛДКДУМ, м. Львів), упродовж 1937–39 навч. в АКМВ (викл. М. Котарбінський). Працював у Львові: 1940–41 – наук. співробітник КГ та мистецько-промислового музею; 1941–44 – викладач худ.-промислової школи, 1944–45 – ХУ, 1946–73 – дитячої худ. школи. Ранні пейзажі позначені впливом постімпресіонізму, роботи 1940–50-х набули реалістичних ремінісценцій. Також створював ескізи для гобеленів, емалі, малюнки олівцем, фломастером, аквареллю та гуашшю, аплікації. Автор шаржів, вітальних листівок. Визнаний колорист. Учасник вист. від 1941. Персон. виставки: Львів (1984; 2002, 2013 – посмертні).

Тв.: живопис – «Краєвид», «Колгоспниця» (об. – 1938), «Робітниця» (1940), «Краєвид під Львовом», «Марко», «Ранок» (усі – 1945), «Жіночий портрет» (1946), «Львів. Державний медичний інститут» (1947), «Пейзаж із Ясеня» (1954), «Раковецьке подвір'я», «Пейзаж із Раківця» (об. – 1958), «Гуцульський натюрморт», «Карпатський пейзаж» (об. – 1960), «Пейзаж із Рахівщини» (1967), «Гори» (1968), «Пейзаж із Яворова» (1971), «Мотив із Дземброні» (1960-і), «Вечірній мотив»; графіка – проєкт оформлення грального карт (1936), «Білгород-Дністровський», «Біля причалу», «Лиман», «Гурзуф» (усі – 1952), «Яворів» (1962), «Кримський мотив. Гурзуф», «Натюрморт», «Натюрморт із квітами» (усі – 1983); ескіз для гобелена «Смерть О. Довбуша» (1945); аплікація – «Декоративний натюрморт» (1983).

Літ.: ІУМ : в 6 т. Київ, 1967. Т. 5; ІУМ : в 6 т. Київ, 1968. Т. 6; СХУ. Київ, 1973; Яців Р. Оспівуючи рідну землю. *Вільна Україна*. 1984, 4 квітня; Овсійчук В. А. Пісня, гідна природи. *Жовтень*. 1985. № 9; Кузьмович О. Омелян Ліщинський. *Свобода*. 1986. 4 квітня; Домбровська Д. З них не витравили душу романтика. *Високий Замок*. 2002. 13 липня; Криса П., Фіголь Р. Личаківський некрополь. Львів, 2006; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 17.

О. Ламонова

ЛІЩИНСЬКИЙ
Юліан-Авдій Юрійович

(02.12.1905, м. Львів – 26.01.1981, містечко Бавнд Брук, шт. Нью-Джерсі, США) – архітектор, живописець, графік, педагог. Брат О. Ліщинського. У Львові навч. у Вищому музичному ін-ті (1924–26), закінч. архіт. відділ Політехніки (1935). Упродовж 1939–41 викладав креслення й малювання в середній школі (м. Коломия,

нині центр Коломийського р-ну Івано-Франків. обл.), у 1942–43 – рисунок і живопис у ЛХПШ. Займався архіт. проєктуванням, живописом, графікою. Після ІІ СВ виїхав до США. Учасник 1 вист. УМГ «Спокій» (м. Варшава, нині РП, 1928).

Літ.: Батіг М. Наші магістралі (1941–1944). *Карби.* 2002. № 1; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 17.

О. Ламонова

Л. Л. – див.
ЛЮНИЦЬКИЙ / ЛЮНЕЦЬКИЙ Леонтій

Л. М.
(17 ст.) – гравер. Працював у м. Києві для друкарні КПЛ в 1630-х. Гравірував на дереві. Автор перших відомих нар. гравірованих листівок. Відомий за підписними творами (підпис у вигляді монограми: Л. М.).

Тв.: гравюри в книзі «Тріодь пісна» (КПЛ, 1627); у книзі «Акафісти» (КПЛ, 1663): «Богородиця (з дванадцятьма пророками в медальйонах)», підпис: Л. М. 1626 (арк. 2 зв., 149 зв.); «Св. архістратиг Михаїл (з діяннями в клеймах)», підпис: ЛМ 1627 (арк. 81 зв.); «Христос (в оточенні дев'ятьох святих)», без підпису (арк. 172 зв.); антимінс (з вісьмома постатями), підпис: Л. М. (напис на творі засвідчує освячення антимінса в 1683 митрополитом Гедеоном для храму м. Веприка Гадяцької протопопії [нині село *Миргородського р-ну Полтав. обл.*]).

Літ.: Ровинский Д. Подробный словарь русских граверов XVI–XIX вв. Санкт-Петербург, 1895. Т. 2; Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Київ, 1926; Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Додаток 1. Київ, 1927; Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Львів, 1981. Кн. 1. (1574–1700); Deluga W. Grafika z kręgu Ławry Pieczarskiej i Akademii Mohylańskiej XVII i XVIII wieku. Kraków, 2003.

Р. Забашта

Л. М.
(17 ст.) – гравер. Працював у м. Львові упродовж 1680-х. Гравірував на дереві. Відомий за підписними творами (підпис у вигляді монограм: М. або Л. М.) та писемними джерелами, зокрема в метриці під 1687. На думку П. Попова, авторству львів. майстра **Л. М.** належать ілюстрації продруковані в одному з видань 1738.

Тв.: гравюри у книжці «Анфологіон» (Львів, 1692): «Св. Миколай», підпис: Рок Бож: ахпї [1688] Л М; «Св. муч. Димитрій», без підпису, дата: ахпї [1688]; «Вхід у церковъ пр. Богородиці», підпис: Л. М. ахпї [1688]; «Різдво Богородиці», підпис: Л. М. ахпї [1688]; «Св. ап. Христовый Андрей Первозванный», підпис: Л. М.; передрук означених гравюр здійснено в книзі «Анфологіон» (Львів, 1738; арк. 105, 152 зв., 167); в останньому виданні представлені й інші гравюри майстра **Л. М.:** «Собор архангела Михаїла», підпис: Л. М. (арк. 123); «Вмч. Єкатерина», підпис: Л. М. (арк. 161); Вмч. Варвара», підпис: Л. М. (арк. 176); «Святий Великій Василіе», підпис: М. Л. (арк. 276); «Хрещення Ісуса Христа», підпис: М. (арк. 304 зв.).

Літ.: Ровинский Д., Подробный словарь русских граверов XVI–XIX вв. Санкт-Петербург, 1895. Т. 2; Крип'якевич І. Причинки до словника українських граверів. *БВ.* 1926. № 4 (13); Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Київ, 1926; Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Додаток 1. Київ, 1927; Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Львів, 1981. Кн. 1. (1574–1700); 1984. Кн. 2. Ч. 1 (1701–1764).

Р. Забашта

ЛОБЕСЬКИЙ (ŁOBESKI) Феліціян (Felicyan / Felicjan Antoni)
(1814, м. Новий Вісьнич, нині Бохнянського пов. Малопольського воєвод., РП – 1859, м. Львів) – художник, поет, публіцист, дослідник старожитностей. Народився в сім'ї Якуба Лобеського з Лобеза гербу Кораб та Христини Вронської, бідних шляхтичів. Вони служили в магнатському замку Кмітів (на той час – власність С. Любомирського). На тлі навколишніх краєвидів, готичної архітектури замку, у середовищі, де побутували давні легенди, у Феліціана розвинулося поетичне сприйняття навколишнього світу. У каплиці старого замку зберігалися картини, зацікавлення якими вплинуло на бажання підлітка стати художником. З десяти років навч. у школі в м. Новому Сончі (за іншим твердженням – у м. Перемишлі). У 1829 він виїхав до м. Кракова, поступив у ШРМК, де тоді викладав В. К. Статтлер. Школу закін. у 1835. Попри заняття живописом, **Л.** мав беззаперечний поетичний дар. У Краківський період він приєднався до молодих поетів-романтиків – Фр. Жиглінського, Г. Ерінберга та Ед. Василевського. Писав короткі вірші та поему «Вічна молодість», що отримали позитивні відгуки тогочасної критики (П. Познанський; Й. Й Геррес). **Л.** прагнув продовжити навчання живопису за кордоном. У тому стало в нагоді знайомство з відомим поетом В. Полем, який допоміг опублікувати ранні поезії та знайти кошти для продовження худ. освіти у м. Відні. У 1844 **Л.** вступив до АВМ(В). Утім, невдовзі захворів на сухоти (легеневий туберкульоз), що змусило його залишити навчання. 1846 рік художник провів у злиднях. Повернутися на батьківщину вдалося лише після отримання гонорару, що надійшов з Познані від видавця Я.-К. Жупанського, який надрукував книгу віршів Лобеського. Повернувшись додому, хворий художник поспішав завершити раніше розпочаті твори. Серед них – картина олією «М. Глинський у московській тюрмі», яка була літографована тиражем 500 екземплярів. В. Поль знайомить його з відомим меценатом графом Ґ. Павликовським. У маєтку Павликовського в с. Медика (13 км від Перемишля) тоді перебудовували Костел Петра і Павла (16 ст.). **Л.** отримав замовлення на кілька творів релігійної тематики для його оздоблення (1848–49). Відомо, що в 1848/50 (?) він прибув до Львова. У 1850/51 (?), на прохання Павликовського, виконує копії окремих творів з

колекціїі польс. історика К. Стадницького. У 1851 (?) **Л.** реставрував твори в мистецькій збірці князів Любомирських. Йому формально в 1852 запропонували місце помічника писаря з мінімальним окладом, що змусило шукати заробіток на стороні. У той самий час **Л.** виконував обов'язки управителя дохідного будинку, у якому йому надавалося право на проживання в маленькій кімнаті з опаленням. **Л.** продовжував працювати на літературній ниві. Так, у Львові в друкарні М. Ф. Поремби було видано книжку «Народні оповідання та малюнки» («Gawędy i obrazki ludowe») (1852). З другого кварталу 1853 він обійняв посаду редактора «Літературного журналу» («Dziennika Literackiego») – щотижневика, у якому публікувалися прогресивні на той час письменники. Однак через рік добровільно склав повноваження, вирішивши зосередитися на дослідженні старожитностей. **Л.** уважно переглядав церковне майно, приділяючи особливу увагу портретам історичних постатей і духовних осіб (виконував копії з них), а також занотовував важливі характеристики помічених ним творів релігійного мистецтва. Зокрема, описав раритетні предмети львів. римо-католицьких храмів – Латинського кафедрального собору (нині пл. Кафедральна, 1), костелів: Домініканського монастиря (нині пл. Музейна, 3), монастиря кармеліток босих (нині вул. Винниченка, 30 а) та Св. Антонія (нині вул. Личаківська, 49 а), а також греко-католицького собору Св. Юра (нині пл. Св. Юра, 5). За межами Львова він дослідив скарби двох василіанських монастирів Св. Онуфрія – у Добромилі та в Лаврові (об. – нині Старосамбірського р-ну Львів. обл.), а також костелу Св. Войцеха в м. Фельштині (нині с. Гвардійське, Хмельниц. р-ну Хмельниц. обл.). Упродовж 1852–55 результати цієї роботи регулярно друкувалися у виданні «Щотижневий додаток до "Газети Львівської"» («Dodatek Tygodniowy przy Gazecie Lwowskiej»). На схилі днів **Л.** повертається до літературної творчості: перекладає польською трагедію Й. В. Ґете «Іфігенія в Тавриді», пише романи «Собек Скорка» («Sobek Skorka») та «Жертва підозр» («Ofiara podejrzeń»), поему «Сон» («Sen»), які публікувалися як окремими виданнями, так і в «Додатку до "Газети Львівської"» («Dodatki do Gazety Lwowskie»). Відомо, що за життя художник лише раз експонував свої живописні твори на вист. учнів ШРМК. Копії портретів, виконані Лобеським, після його смерті були представлені на Виставці польс. мист-ва 1764–1886 (1894), Виставці давніх львів. майстрів (1925), Виставці пам'яті Ігнація Красицького (1935), виставці «Побутовий портрет у Львові в першій половині XIX століття» (1988, усі – Львів). **Л.** лишив помітний слід у становленні пам'яткознавства та мистецтвознавчої науки не тільки Львова, а й у значно ширшому контексті польс.-укр. культурного середовища XIX ст. Описи старожитностей, виконані ним, демонструють велике сумління і знання предмета. **Л.** одним із перших висунув гіпотезу про існування окремої руської (укр.) малярської школи в Галичині. Портрети-копії, створені ним, мають беззаперечну іст. цінність. Працюючи в графічних техніках, художник переслідував мету донести до нащадків портретні риси персонажів вітчизняної історії. У цих малюнках він відходить від застиглості та площинності наявних перед ним зразків, менше уваги приділяє костюмові та атрибутам, зосереджуючись на передачі портретних рис, що є проявом актуальних реалістичних тенденцій у портретному живописі середини 19 ст. У його малюнках очевидні академічний вишкіл, легкість ліній та м'які градації тонального моделювання. З погіршенням здоров'я художник переїхав у бідне передмістя Львова. Помер у шпиталі для бідних.

Літ. тв.: Poezye przez F. Ł [Łobeski, Felicyan]. Poznan, 1845; Gawędy i obrazki ludowe przez Łobeski, Felicjan. Lwow, 1852; Łobeski, F. Sobek Skórka albo Chata Grzegorzowa. Powieść na tle ludowem. Lwow,1857 та ін.

Пр. : Opisy obrazów znajdujących się w kościołach miasta Lwowa. *Dodatek Tygodniowy przy Gazecie Lwowskiej*. Lwów, 1852–1854; Monaster oo. Bazylianów nad Dobromilem w obwodzie Sanockim *Rozmaitości: pismo dodatkowe do Gazety Lwowskiej*. Lwów, 1858. № 46, 47; Monaster oo. Bazylianów w Ławrowie w obwodzie Samborskim. *Rozmaitości: pismo dodatkowe do Gazety Lwowskiej*. Lwów, 1859. № 1; Starożytny kościół w Fulsztynie w obwodzie Samborskim. Z pism pośmiertnych Felicyana Łobeskiego. *Dodatek Tygodniowy do Gazety Lwowskiej*. Lwów, 1868. № 32, 33.

Тв.: живопис – «Глінський у московській в'язниці» (1847–48?), релігійні образи для костелу Петра і Павла в с. Медика (нині Перемишльського пов. Підкарпат. воєвод., 1849–50); графіка – «Вчений, астроном Микола Коперник», «Князь, великий гетьман литовський Костянтин Острозький», «Каштелян Павло Ян Сераковський», «Ф. Маріанна Сераковська-Дроздовська», «Королева Польщі Ядвіга Анжуйська», «Єпископ Войцех Ігнацій Бардзінський» та ін. (1850–52).

Муз.: ЛННБУ, ЛНГМ, Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu, НМК.

Літ: Купчинська Л. Маловідомі портрети Феліціана Лобеського. *НЗ*. 2014. № 6 (120); Felicjan Łobeski: nekrolog. *Dziennik literacki*. Lwów, 1859. № 50. 24 czerw.; Łoziński W. Pisma pomniejsze (Z życiorysem autora) Walerego Łozińskiego. Lwów, 1865; BLKÖ. Wien, 1866. T. 15; Herbarz polski. Wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich / ułożył i wydał Adam Boniecki : w 16 t. Warszawa, 1912. T. 15. Cz. 1; PSB. Wrocław, 1973. T. 18; SAP. Warszawa, 1993. T. 5; Smirnow J. Katedra greckokatolicka p.w. św. Jura we lwowie. *Rocznik lwowski*. 2014/2016; Smirnow J. Powojenne losy lwowskich świątyń. Cz. 6. *Rocznik lwowski*. 2014/2016.

Л. Ганзенко

ЛОБОДА
Віктор Миколайович

(20.09.1911, м. Катеринослав, нині м. Дніпро – 23.03.1992, там са-

мо) – живописець. Фахової худ. освіти не здобув, мист-ву навч. самостійно. Автор станкових творів, переважно ліричних краєвидів України (Придніпрянщина, Крим), а також Карелії. Учасник вист. від 1970-х. Персон. виставка – м. Дніпропетровськ / Дніпро (1985). Про творчість **Л.** знято фільм «Феномен України» (2011, реж. В. Глинчак, Львів. телебачення).

Тв.: живопис – «Не забувай свою рідну Україну» (1968), «Вечірня зіронька встає» (1972), «Хліб» (1973), «Озеро Імандра», «Колись було на Вкраїні» (об. – 1975), «Хмаринка», «Зимовий вечір» (об. – 1977), «Гори над Гурзуфом» (1978), «Жнива» (1980), «Хутірець над ставом», «На Вкраїні милій» (об. – 1981), «Колодязь» (1982), «Млин меле – мука буде, мука буде – жити будем», «Череда», «Возовиця почалася» (усі – 1983), «Соняшники зацвіли», «Нива дозріває» (об. – 1984), «Остання шабля» (1985), «Лелека на хаті, ми з дідом під хатою – мир на землі» (1986), «Хліб» (1989).

Літ.: Чабан М. Самодіяльний живописець В. М. Лобода. *НТЕ*. 1986. № 3; Соловйов В. Остання шабля. *Україна*. 1990. № 3; Валігурська Т. Рід. *Дніпровська панорама*. 1992. 10 вересня; Віктор Миколайович Лобода : альбом. Львів, 2009; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 17.

О. Ламонова

ЛОГВИНОВ
Павло Федорович

(20.07.1927, с. Іллінка, нині с. Чумацький Шлях Новотроїцького р-ну Херсон. обл. – 01.11.2011, м. Запоріжжя) – скульптор. Учасник ІІ СВ. Член НСХУ (1962). У 1955 закін. СмХУ / Крим. ХУ ім. М. Самокиша (викл.: Л. Ушакова, М. Бідниченко, К. Федчук, Л. Смерчинський). Працював у Запоріжжі (1955–72, від 1977) та м. Абакані (Хакасія, РФ; 1972–77). Автор станкових і монументальних реалістичних творів у різних матеріалах (бронза, оргскло, кована мідь, граніт, залізобетон). Учасник вист. від 1957.

Тв.: «Фрідріх Енгельс» (1957, співавт. В. Луцак), «Учасник громадянської війни О. Лашин», «Батько» (об. – 1958), «На цілинних просторах» (1962), «Дружина» (1963), «Спадкоємність» (1990, співавт. Г. Логвинов); серія портретів Героїв Радянського Союзу та Героїв Соціалістичної Праці (1956–2000); пам'ятники – Т. Г. Шевченкові (1962, 2001 – с. Віньківці Хмельниц. р-ну Хмельниц. обл., с. Царичанка Дніпр. р-ну Дніпр. обл. (співавт. Г. Логвинов), 2004 – м. Енергодар Запоріз. обл.), «Запорозькому козацтву» (1991).

Літ.: УРХ. Київ, 1972; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 17.

О. Ламонова

ЛОГОЗІНСЬКИЙ – див. ЛУГ

ЛОЗИНА
Фома

(18 ст.) – маляр, іконописець. Відомий за документацією КПЛ. У 1775 працював (разом з іншими майстрами) над відновленням живописного оздоблення Великої церкви (Успенського собору) Лаври.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 440.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст*. Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛОЗОВИЙ
Василь Якович

(05.01.1926, хутір Ловейківка, нині с. Волоська Балаклія Куп'янського р-ну Харків. обл. – 24.12.1999, м. Харків) – живописець, графік (плакатист), педагог. Засл. діяч мист-в України (1993). Член НСХУ (1967). Учасник ІІ СВ. У 1952 закін. ХХУ, у 1958 – ХХІ (викл.: С. Бесєдін, Є. Єгоров, Б. Косарев, Д. Овчаренко, О. Любимський, О. Хмельницький, М. Рибальченко). Від 1958 викладав у ХХІ / ХХПІ / ХДАДМ (від 1992 – професор кафедри живопису). Водночас керував творчою школою робітничої молоді при Палаці культури Харків. електромеханічного заводу. Автор реалістичних творів у різних жанрах (пейзаж, портрет, натюрморт, тематична картина). Звертався до різних живописних (олія, темпера) і графічних (акварель, пастель, олівець, вуглина) технік. Учасник вист. від 1956. Персон. виставки: Харків (1958), міста Рим (1995), Сан-Венедетто (1995–96), Рипатрансоне (1996), Порто-Сан-Джорджіо, Порто-Сан-Ельпідіо (об. – 1997) (усі – ІтР). У ХДАДМ встановлено меморіальну дошку **Л.** (2001).

Тв.: «Катерина», «Мати», «Зимовим ранком» (усі – 1959), «Перша зелень» (1960), «Червоні тюльпани» (1961), «Ярема і Оксана (за мотивами Т. Г. Шевченка)» (1964), «Дорогами війни» (1965), «Сталевари» (1965–67), «Нова хата» (1968), «Вони воювали за Батьківщину» (1960–70), «Воля» (1972), «Бійці» (1975), «Українка» (1980), «Засідання сільради» (1983), «Пієта» (1985), «Старий Салтів» (1980-і), «Зима» (1990); серії – «Артилеристи» (1985–86), «Дівчата» (1988–96), «Відродження України» (1990–96); ілюстрації до книги Г. Семенова «Від Барселони до Прохорівки» (1967) та ін.; плакати – «Наша зміна» (1960-і) та ін.

Літ.: УРХ. Київ, 1972; МУБД. Київ, 1997; ХУЕД. Київ, 2006; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 17.

О. Ламонова

ЛОЗОВИЙ
Костянтин Митрофанович

(14.01.1930, смт Чуднів, нині Житомир. р-ну Житомир. обл. – 04.05.1976, м. Ужгород, нині Закарпат. обл.) – скульптор. Член НСХУ (1963). У 1958 закін. ЛДІПДМ (нині ЛНАМ; викл.: В. Манастирський, І. Севера, Л. Штернштейн). Створював станкові та монументальні композиції в техніках різьблення та карбування; співпрацював із М. Поповичем. Учасник вист. від 1959.

Тв.: «Герой Радянського Союзу О. Борканюк» (співавт.), «Лісоруб» (об. – 1960), «Кобзар» (1964), «Партизан» (1965), «Закохані», «Сім'я» (об. – 1969), «Подруги» (1972), «Птиці» (1973), «Праця», «Джордано Бруно перед інквізицією» (об. – 1974), «Солекоп» (1975); монумент Слави (м. Мукачеве, 1969, співавт.; демонтовано 2022).

Літ.: УРХ. Київ, 1972; ХУЕД. Київ, 2006; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 17.

О. Ламонова

ЛОЗОВСЬКИЙ
Лесь / Олександр Кирилович

(12.09.1900, м. Київ / Погребищенщина, нині Вінниц. р-ну

Вінниц. обл. – 22.03.1922, м. Київ) – графік. У 1910-х навч. у КХУ (викл. М. Козик), Строганівському вищому худ.-технічному училищі (м. Москва, нині РФ), від 1918 – в УАМ (викл.: В. Кричевський, Г. Нарбут, М. Бойчук, В. Меллер, О. Екстер). Оформив бл. 30 видань (переважно поетичні та нотні збірники), розробив власний «шрифт **Л.**». Автор карикатур для самвидавного гумористичного журн. «Еліас» (1919), портретів (зокрема «В. І. Ленін», виконаний 1921 з натури в Москві), релігійних та символічних композицій. Убитий за нез'ясованих обставин. Учасник вист. УАМ (Київ, 1920, 1921). Посмертно твори **Л.** експонувалися в м. Празі (нині ЧР; 1924, 1933), м. Берліні (Німеччина, 1933), Києві (2022). **Л.** присвячено роман «22: Містичний випадок на Вознесенському узвозі у Києві» К. Лебедевой (Київ, 2020).

Тв.: обкладинки до видань – «Сонячні кларнети», «Плуг», «Замість сонетів і октав» П. Тичини, «Мій дар» В. Кобилянського (усі – 1920), «По Києву і його околицях» М. Шарлеманя, «Французьке мистецтво XIX століття» Я. Тугендхольда, «Заповіт» Т. Шевченка (з нотами музики К. Стеценка), «Українські народні пісні», «Ой по горі ромен цвіте» та «Зацвіла в долині» Т. Шевченко (усі – з нотами музики Я. Степового), «Десять народних пісень», «На майдані» П. Тичини (об. – з нотами музики М. Вериківського), «Два трагічні уривки для фортеп'яно» Ф. Блуменфельда (усі – 1921), «В холодку» і «Про жидка Марчика» С. Васильченка, «Твори» М. Коцюбинського, «Наука віршування» Б. Якубського (усі – Київ, 1922); станкові твори – «Богородиця» (1921), «Чим повинен бути футурист», «Портрет моєї душі» (об. – акварель), «Г. Сковорода» (2 варіанти), «В. І. Ленін» (об. – темпера, не зберігся), «Малахіт», «Memento mori», «Благовіщення» (усі – 1920-і).

Муз.: НХМУ, РДАЛМ.

Літ.: ІУМ : в 6 т. Київ, 1967. Т. 5; СХУ. Київ, 1973; Білокінь С. Другий після Нарбута. Невідоме про Леся Лозовського. *Україна.* 1989. № 5; МУЕД. Київ, 1992; МУБД. Київ, 1997; Лагутенко О. Українська книжкова обкладинка першої третини XX століття. Київ, 2005; ХУЕД. Київ, 2006; ІУМ : в 5 т. Київ, 2007. Т. 5; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 17; Лебедєва К. Загадка життя і смерті Леся Лозовського. *Локальна історія.* 2021. № 9. Вересень.; Катаєва М. Таємничий Лесь Лозовський: у Києві познайомлять із постаттю забутого художника. *Вечірній Київ.* 2022. 15 грудня.

О. Ламонова

ЛОЇК
Семен Андрійович

(22.02.1922, с. Сухинівка, нині Полтав. р-ну Полтав. обл. – 04.12.2008, м. Москва, РФ) – скульптор. Член СХ РФ (1958). Учасник ІІ СВ. Упродовж 1949–51 навч. в МІДПМ, у 1952–55 – у МВХПУ (викл.: Г. Мотовилов, Ю. Поммер, Г. Шульц), де пізніше викладав (кін. 1960-х – 1970-і). Приватно навч. в П. Баландіна (ліплення, різьблення на дереві). Створював портрети учених і письменників, анімалістичні композиції. Значне місце у творчості відведено укр. тематиці. Автор скульптур на тему ІІ СВ, зокрема партизанського руху в Білорусі. Учасник вист. від 1954. Персон. виставки: м. Полтава (1958), м. Москва (2012, посмертна).

Тв.: «Форсування Дніпра», «Геній українського народу (Т. Шевченко)» (1969; макет пам'ятника для м. Кобеляки Полтав. р-ну Полтав. обл.), «Партизанське око», «Солдат і син», «Предок-запорожець», «Візьми мене, лелеченько, собі на крилята...», «Левиця з левеням» (усі – 1985).

Муз., б-ки: ПХМ, ЛНГМ, Кобеляцький музей літ. і мист-в, Бібліотека укр. літ. / Всеросійська держ. б-ка іноземної літ. ім. М. Рудоміно (Москва).

Літ.: Московские художники: С. А. Лоик : [Буклет]. [Москва, 1988]; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 17.

О. Ламонова

ЛОКОТОШ
Олексій Федорович

(20.05.1917, м. Луганськ – 26.05.1993, там само) – скульптор. Член СХ УРСР / СХУ (1950). У 1940 закін. ВХУ (викл. В. Федченко). Працював у Ворошиловгр. худ. майстернях (1944–47) та Фрунзенських (нині м. Бішкек, КР) худ. майстернях (1947–50), у Худ. фонді Омського відділення СХ РСФСР (1950–68), худ.-виробничих майстернях Ворошиловгр. / Луган. відділення СХ УРСР / СХУ (1969–93). Створював пам'ятники, скульптурні композиції, погруддя. Учасник вист. від 1952.

Тв.: «Рік 1918» (1967), «Земля рідна», «В. І. Ленін» (об. – 1970), «Радянські вершники» (1974), «Солов'ї, солов'ї», «Зоя Космодем'янська» (об. – 1975).

Літ.: ЕСУ. Київ, 2016. Т. 17.

О. Ламонова

ЛОМАКІН
Іван Матвійович

(? – 1810, м. Київ) – іконописець. Відомий за писемним джерелом. Мешкав і працював у м. Києві. Майстер місцевого іконописного цеху. Згаданий під роком смерті.

Дж.: «Ревизская сказка»... ЦДІАУ(К). Ф. 462. Оп. 1. Спр. 1.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛОМЕР
Мартин

(18 ст.) – маляр. Відомий за писемними джерелами. Автор низки портретів, зокрема зі збірки замку в с. Підгірці на Львівщині (нині Стрийського р-ну Львів. обл.).

Тв.: портрет Якова Скотницького (1757, Підгорецький замок), авторський напис на звороті роботи: Pinxit Martyn Lomer Anno 1757; пензлю **Л.** приписується три портрети Ганни Ржевуської.

Муз.: ЛІМ.

Літ.: Львівський портрет XVI–XVIII ст. Каталог виставки. Лютий – березень 1965. Київ, 1967; Словник художників, що працювали на Україні в *XIV–XVIII ст. Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛОМИКІН
Костянтин Матвійович

(19.08.1924, м. Глухів, нині Шосткинського р-ну Сум. обл. – 09.07.1993, м. Одеса) – живописець. Член Одес. організації СХ УРСР (1953), її голова (1972–

76). Засл. діяч мист-в УРСР (1971). Нар. худож. УРСР (1984). Учасник ІІ СВ. Упродовж 1946–51 навч. в ОХУ (викл.: Л. Мучник, М. Шелюто, М. Павлюк). Працював у царині станкового живопису. Писав портрети сучасників, тематичні полотна, пейзажі, натюрморти в імпресіоністичній манері. З 1951 брав участь у виставках. Персон. виставки: 1953, 1974, 1985 (Одеса), 1954 (м. Харків), 1956–57 (м. Київ), 1981 (м. Токіо, Японія), 2001 (м. Амстердам, Нідерланди).

Тв.: «Діти у весняному парку» (1950), «Юні шефи» (1952), «Останній сніг» (1953), «Клятва Богдана Хмельницького біля тіла вбитого козака» (1954), «Прийшла весна» (1957), «Двір Одеського музею» (1958), «Це не повинно повторитись» (1960), «Рідна мати моя» (1962), «В дні окупації» (1964), «Шаланда» (1966), «Живе слово Ілліча» (1967), «Родина», «Східці епох» (1968), «У президії», «Зимові присмерки» (1969), «Розминка», «Після вистави» (1972), «Батько» (1975), «Доручення особливої важливості» (1977), «Балерини у блакитному», «Букет жовтих троянд» (1978), «Узимку. Снігурі», «Репетиція» (1979), «Балерина у жовтому», «Білі півонії» (1980), «Фіолетові квіти» (1981), «Перед виступом», «Балерини», «Півонії», «Бузок» (1982), «Ветерани ідуть» (1985), серія «Жіночі портрети» (1980–90-і).

Муз.: НХМУ, ОХМ, СмХМ, ДнХМ, ХОХМ, МСОМУ; ДТГ.

Літ.: Шистер А. Творчість Костянтина Ломикіна. *ОМ.* 1973. № 3; СХУ. Київ, 1973; Костянтин Ломикін. Альбом / авт. вступ. ст. Я. Галкер. Київ, 1974; Ломикін К. М. Альбом / автор-упоряд. Г. Коновалов. Київ, 1985; Костянтин Ломикін. Каталог. Одеса, 1985; Народный художник Украинской ССР Константин Матвеевич Ломыкин : каталог выставки произведений. Живопись. Графика. Киев, 1985; МУЕД. Київ, 1992; МУБД. Київ, 1997; Сумщина в іменах : енциклопедичний довідник. Суми, 2003; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 17; Носенко А. Пленер у живописі Костянтина Ломикіна: трансформація образу від «безпосереднього враження» до «опосередкованого художнього перетворення». *Теорія і практика візуальних мистецтв.* 2024. Вип. 2 (5).

Г. Скляренко

ЛОПУСЬКИЙ
Станіслав

(17 ст.) – маляр. Відомий за писемним джерелом. Мешкав і працював у м. Львові. Згадується під 1645.

Літ.: Łoziński W. [Komunikat] o lwowskich malarzach XVII wieku. *SKBHSP.* Kraków, 1896. T. 5; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛОПУХОВ
Олександр Михайлович

(12.09.1925, м. Городня, нині Чернігів. р-ну Чернігів. обл. – 14.09.2009, м. Київ) – живописець. Учасник ІІ СВ. Член СХ УРСР (1958), член правління (1962–68), секретар правління (1963–68), голова (1987), голова правління СХ УРСР (1983–89). Нар. худож. УРСР (1964), член-кор. АМ СРСР (1975). Лауреат Держ. премії ім. Т. Г. Шевченка (1980). Депутат Верховної Ради УРСР (1984). Мав нагороди – орден Трудового Червоного прапора, медаль «За доблестний труд» (об. – 1967), орден В. І. Леніна (1982), орден ВВВ 2 ступеня, орден ПНР «Заслуги Польської Республіки» (об. – 1985), орден «За заслуги» 3 ступеня (1998), орден «За мужність» (2000). Упродовж 1947–53 навч. в КХІ (викл. О. Шовкуненко); 1953–57 – аспірант цього інту; 1973–85 – ректор КХІ, керівник майстерні станкового живопису; від 1979 – професор. Один із провідних митців соціалістичного реалізму, автор багатофігурних картин, присвячених подіям Жовтневої революції, ІІ СВ, укр. історії. У післярадянський час у тій самій манері написав цикл картин на релігійні сюжети.

Тв.: «До Петрограда. В. І. Ленін» (1953), «Арешт Тимчасового уряду» (1955–57), «Хай живе Велика Жовтнева соціалістична революція!» (1959–60), «Сильні духом» (1964–67), «Жовтень» (1965–67), «Війна» (1968–69), «Місячна соната» (1968–70), «Президія Рад» (1970–72), «Вольниця» (1978–79), «Устим Кармелюк» (1980–82), «Кроки історії» (1983–85), «На Чорній річці» (1987). «Село Вербівка. За колгосп» (1988), «Йшла війна» (1988–89), «Таємна вечеря» (1992–93), «Бичування Христа», «Відійди від мене, сатано!» (об. – 1993–94), «Страшний суд» (1994–96), «Трагедія століття», 1995–96), «Кобзар» (1996–97), «Скіфи», «Прометей» (об. – 2000).

Муз.: НХМУ, ХХМ, ДОХМ, Музей сучасної історії Росії (м. Москва, РФ).

Літ.: Верба И. В мире героических образов. *Искусство.* 1965. № 11; Олександр Лопухов. Каталог / вступ. ст. П. Говді. Київ, 1976; Верба И. Мастер тематической картины. *Искусство.* 1979. № 9; Криволапов М. Гражданственность творчества. *Искусство.* 1985. № 9; Лопухов Александр Михайлович. Выставка Живописи. Каталог. Москва, 1985; Новик А. Современность и история (в творчестве художника А. М. Лопухова). *Творчество.* 1986. № 4; Безроднянський Ф. Його колишні перевали (творчий портрет О. Лопухова). *Вітчизна.* 1986. № 2; Блюміна І. Цей новий Лопухов. *Вітчизна.* 1995. № 1–2; Блюміна І. Олександр Лопухов. *Українська академія мистецтва.* Київ, 2000. Вип. 7; Блюміна І. Олександр Лопухов (до 75-річчя від дня народження). *Мистецькі обрії'2000.* Київ, 2000. Вип. 3; Олександр Лопухов. Живопис. Альбом / вступ. ст. І. Блюміної. Київ, 2002; Професори НАОМА (1917–2007). Дослідницькі та науково-методичні праці : зб. наукових праць Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури. Київ, 2008. Спецвипуск; Ковальчук О. Пам'яті Учителя (стаття про О. М. Лопухова). *ОМ.* 2009. № 4.

Г. Скляренко

ЛОПУХОВА
Надія Йосипівна

(25.03.1928, с. Брусилів, нині селище Житомир. р-ну Житомир. обл. – 01.02.2014, м. Київ) – графік, живописиця. Членкиня НСХУ (1960). Засл. діячка мист-в України (1967). Нар. худож. України (1998). Упродовж 1945–48 навч. в КСХШ, у 1948–54 – у КХІ (викл.: І. Плещинський, В. Касіян). Співпрацювала з київ. вид-вами «Молодь», «Веселка», «Дніпро». Учасниця вист. від 1955. Персон. виставки: Київ (1981, 1998).

Тв.: графіка – іл. та оформлення дитячих книг – «Народжується місто» О. Копиленка, «Карусель» Й. Бродського (об. – 1956), «Сонечко й Хмаринка» В. Бичка, «Билиці дяді Гриця» Г. Бойка, збірки болгарських народних казок «Золота яблуня і дев'ять пав» (усі – 1957), «Навпаки» О. Пархоменка, «Ярик-школярик» П. Воронька (об. – 1958), «Кірка та Пімка. Нівхська казка» С. Феоктистова, «Ладоньки-ладусі» (об. – 1959), «Усі для всіх» Ю. Тувіма (1960), укр. нар. казок «Сорока-білобока» (1960; золота медаль ВДНГ СРСР, 1961), «Колосок» (1963), «Названий батько» (1967), «Ох» (1968), «Що погано, а що добре» В. Маяковського (1961), «Кисличка» О. Іваненко (1962), «Веснянка» П. Грабовського (1963), «Ану, відгадай! Українські народні загадки», рос. народної казки «Крихітка-Хіврунька» (об. – 1964), «Про дівчинку Маринку» Н. Забіли (1965), «Мамо, іде вже зима» (1969) та «Лілея» (1981) Лесі Українки, «Королівська таємниця» Л. Компанець (1970), «Казки із давнини» І. Брлич-Мажуранича, «Ходить сон коло вікон» (об. – 1971), «Вийди-вийди, сонечко», «Бджілка. Українські народні дитячі пісеньки» (об. – 1975), «Лісової пісні» (1970) та драм. творів (1988–91) Лесі Українки, роману «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» Панаса Мирного (1974; усі – Київ); станкова графіка (лінорит, літографія, офорт) – «Причинна» (1961), серії «Жіноча доля у творах Т. Шевченка» (1964), «Доля жінок під час Великої Вітчизняної війни» (1965; срібна медаль ім. М. Грекова, 1967), «За мотивами «Лісової пісні» Лесі Українки» (1967), «Фізкультурна» (1979), «За мотивами народних пісень» (1981), «Туркменістан» (1986); живопис – «1941» (1965), триптихи «Сінокіс» (1975) і «Скарб» (1979), «Київська дарничанка» (1985), «Дівчина у капелюсі» (1992), «Натюрморт із гітарою», «Молоді», «Лілеї», «Сон», «Весна» (усі – 1995); серії «Діячі культури» (1992), «Пори року» (1994).

Муз.: НХМУ.

Літ.: Турченко Ю. Український естамп. Київ, 1964; ІУМ : в 6 т. Київ, 1968. Т. 6; СХУ. Київ, 1973; Блюміна І. Обрії прагнень. *Друг читача.* 1978. 25 травня; Дмитрова Л. Надія Лопухова. Київ, 1981; МУЕД. Київ, 1992; МУБД. Київ, 1997; Ламонова О. Мавка как линия судьбы и залог удачи художника. *КВ.* 1997. 5 июня; Ламонова О. Графічний цикл Надії Лопухової до «Лісової пісні» Лесі Українки (1970). *Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті.* 2000/2001. № 6/1; Блюміна І. Зимовий струмінь влітку. *Україна.* 2003. № 2; ХУЕД. Київ, 2006; ІУМ : в 5 т. Київ, 2007. Т. 5; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 17.

О. Ламонова

ЛОРЕНЦ / ФЕРЕНЦ (LORENZ / FERENZ) Йосиф / Йозеф / Юзеф((Józef)

(18 ст.) – скульптор, різьбяр (сницар). Походив із Поділля. Відомий за писемними документами. У серпні 1770 виготовив для монастиря оо. василіян [на Пліснеську] (нині околиці с. Підгірці Золочівського р-ну Львів. обл.) декілька напрестольних Розп'ять і два феретрони зі скульптурами Воскресіння Христа та Богородиці. Водночас уклав з монастирем угоду на виконання об'ємної скульптури та орнаментальної різьби до амвона за 10 червоних золотих. Після 13.08.1771. до **Л.** найнявся челядником сницар Григорій Чорний з містечка Микулинець (нині село Терноп. р-ну Терноп. обл.). 24.03.1772 **Л.** доробив амвон для монастирського храму. Згодом підписав угоду з монастирським керівництвом щодо виготовлення ангелів до феретрона (?) фігури Богородиці.

Літ.: Gębarowicz M. Prolegomena do dziejów lwowskiej rzeźby rokokowej. *Artium Questiones.* Poznań, 1986. Т. 3; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта, Б. Шенгера

ЛОСЬ Іван Григорович

(23.09.1904, с. Сокілка, нині Правобережна Сокілка Полтав. р-ну Полтав. обл. – 26.04.1985, м. Київ) – живописець. У 1928 закін. КХІ (викл. Ф. Кричевський). Працював у царині сюжетної картини та пейзажу. Представник соціалістичного реалізму.

Тв.: «Колишній механік Іваншин в гостях у рідних» (1937), «Шевченко в кріпацькій сім'ї читає свої твори» (1939), «Т. Шевченко серед селян на Україні» (1949–50), портрет Ю. Збанацького, «Т. Г. Шевченко» (об. – 1951), «Суботів. Три колодязі» (1954), «Рідний край» (1957), «Шевченко на Україні» (1961), «Друзі в неволі. Т. Шевченко і А. Обеременко» (1964), «Північний Кавказ» (1966), «Дума про В. І. Леніна» (1969), «Рідна Полтавщина» (1970).

Муз.: ШНЗ, НМТШ, ДОХМ.

Літ.: СХУ. Київ, 1973; Шевченківський словник. Київ, 1976. Т. 1; ХУЕД. Київ, 2006; Російський та український живопис 1920–1930 років : каталог. Донецьк, 2007.

Г. Скляренко

ЛОТИШ Василь

(18 ст.) – маляр. Відомий за писемними джерелами. Упродовж 1720–80-х мешкав і працював на Чернігівщині, у м. Коропі (нині Новгород-Сіверського р-ну Чернігів. обл.) У списку «Кто именно с христолюбцев на созидание Всемилостивого Спаса каменной церкви что дал ниже сего значит» (із книги збору пожертвувань на будівництво кам'яної Преображенської церкви у м. Коропі [1740-і]» серед багатьох ктиторів у списку зазначено: «…иконописец Василий Лотиш – 5 руб. …». В означеній книзі згадується й рід мистця: «Род Василя иконописца Лотиша. Иякова. Маріи. Самуила Ефимии Кондрата Агрипины д(очо)к: Марии. Варвари». Є підстави припускати знайомство майстра **Л.** з вихідцем із м. Коропа малярем Кирилом Івановичем Головачевським.

Тв.: гіпотетично – образ «Явлення ікони Богоматері рибалкам» (з Вознесенської церкви м. Коропа).

Літ.: Ситий І. Українські графіки та іконописці (за матеріалами Чернігівського історичного музею ім. В. В. Тарновського). *Родовід.* 1994. Чис. 9.

Р. Забашта

Л. С.

(18 ст.) – учень малярні. Відомий за підписним малюнком в одному з альбомів навчальних рисунків учнів і наставників іконописної / малярної майстерні КПЛ (т. зв. кужбушків). Фах опанову-

вав у середині століття. Єдиний відомий твір **Л. С.** – релігійний образ. Послуговувався технікою тушованого малюнка. Авторський підпис: ЛС.

Тв.: «Мадонна», підпис: 1755 года м(еся)ца марта р[исовал] ЛС.

Дж.: ІР НБУВ. Кужбушка XIX–68 / 8393.

Літ.: Жолтовський П. М. Малюнки Києво-Лаврської іконописної майстерні : альбом-каталог. Київ, 1982.

Р. Забашта

Л. Т.

(17 ст.) – гравер. Працював для друкарні КПЛ у 1630–40-х. Гравірував на дереві. Відомий за підписними творами (підпис у вигляді монограми Л. Т.).

Тв.: антимінс (з п'ятьма постатями в центральній частині та з чотирма євангелістами по кутах), датований підпис: Л. Т. ах… [16…]; гравюра з книги Афанасія Кальнофойського «Тератургима» (КПЛ, 1638): план Києва 1638 р. (на трьох таблицях: план Дальніх печер, план Ближніх печер, план Лаври, Нікольського монастиря, Старого міста з Кудрявцем та Щекавицею, замка на горі Кисілівці та частини Подолу), датований підпис (на останній таблиці): 1638 Л. Т.; гравюри в книзі «Служебник» (КПЛ, 1629): титульна рамка, датований підпис: Л. Т. р(о)к Бж ѧхѯѳ [1628]; «Розп'яття (з двома пристоячими)», датований підпис: ахкѳ Л. Т. (титул. зв.); «Розп'яття», датований підпис: ахкѳ [1629] Л. Т. (с. 104); ілюстрація з внутрішнім виглядом церкви, серед якої стоїть стіл з пшеницею, вином і єлеєм, без підпису, з датою: 1628 (с. 46); заставки з образом Таємної вечері, без підпису, дата: 1628 (с. 1, 116); заставка з образом «Снятіе съ креста», без підпису, дата: 1628 (с. 105); заставка з образом «Положеніе въ гробъ», датований підпис: 1268 [1628] Л. Т. (с. 231), кінцівка з круглим образком «Успіння», датований підпис: 1628 Л Т.

Літ.: Ровинский Д. Подробный словарь русских граверов XVI–XIX вв. Санкт-Петербург, 1895. Т. 1, 2; Древнѣйшій планъ города Кіева 1638 года. Издалъ Б. И. Ханенко. Кіевь, 1896; Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Київ, 1926; Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Додаток 1. Київ, 1927; Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Львів, 1981. Кн. 1. (1574–1700); Deluga W. Grafika z kręgu Ławry Pieczarskiej i Akademii Mohylańskiej XVII i XVIII wieku. Kraków, 2003.

Р. Забашта

ЛУБЕНКО Олександр Андрійович

(22.07.1922, с. Знам'янка, нині смт Знам'янського р-ну Тамбов. обл., РФ – 08.03.1995, м. Севастополь, АР Крим) – живописець. Член НСХУ (1961). Упродовж 1944–46 навч. в МДХІ (викл.: С. Герасимов, І. Чекмазов). У 1949 закін. Владивостоцьке ХУ (викл. М. Костін). Від 1953 працював у Севастопольських майстернях Худ. фонду УРСР. Автор пейзажів Криму, картин про життя моряків Чорноморського флоту. Учасник вист. від 1949.

Тв.: «Біля берегів Херсонеса» (1954), «На вахті» (1955), «Політзаняття» (1956, 1961), «Севастополь. Корабельна сторона», «Матроський клуб» (об. – 1957), «Шефи», «На набережній», «Біля пірсу», «Сергій Лазо» (усі – 1961), «Флотська газета», «Молодий матрос» (об. – 1974), «Соколине» (1980).

Муз.: СХМ, Нац. музеї героїчної оборони та визволення Севастополя.

Літ.: УРХ. Київ, 1972; Произведения севастопольских художников 1884–2006 : альбом. Сімферополь, 2006; ЕСУ. Київ, 2017. Т. 18.

О. Ламонова

ЛУБЕНСЬКИЙ Стефан

(кін. ? 17 – 1 пол. 18 ст.) – маляр-іконописець, пресвітер. Відомий за документацією КПЛ. Родом, імовірно, із м. Лубен (нині центр Лубенського р-ну Полтав. обл.). Служив у церкві Миколи Набережного в м. Києві. Характеризувався як «добрий и свидѣтельствованый майстер». Малював образи іконостаса Києво-Михайлівського Золотоверхого монастиря. У 1720 уклав угоду (?) на виконання образів для іконостаса Великої церкви (Успенського собору) Лаври. У 1741 обіймав посаду києво-подільського протопопа.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 6.

Літ.: Щербина В. І. Нові студії з історії Києва. Київ, 1926; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. Жолтовський П. М. *Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛУГ / ЛАГОВСЬКИЙ / ЛОГОЗІНСЬКИЙ Йоан / Йоанес

(17 ст.) – скульптор, різьбяр. Працював переважно у м. Львові. Згадується неодноразово в міських актових книгах як «Joannes sculptor, statuaries». Уперше – під 1662. У 1668 фігурує у справі про недодержання термінів виконання роботи сницарської для органів Львів. римо-католицької катедри. 4.01.1671 уклав контракт з Я. Йозефовичем на виконання різьбярської та скульптурної частини вівтаря («на кшталт відливів з металу до позлоти виставити») до катедри, зокрема чотирьох «гвинтових» колон з капітелями та базами, «незвичайної роботи, з мережаним різьбленим орнаментом». У 1672 позивався отцем-францисканцем К. Врушкевичем із Замостя за затримку виконання вівтаря. Згадується також у метричній книжці катедри Львова під 16.12.1675 і 31.05.1679. Підписних творів майстра не виявлено. Різні дослідники різцю майстра приписують відмінні за художньою якістю твори: вівтар із каплиці св. Дарів Львів. катедри, перенесений пізніше до костелу с. Жирівка, що позначений вишуканою фігуративною різьбою (умілим відтворенням рухів, пропорційної будови персонажів), та фраґмент вівтаря 1678 із церкви Скрилова під Львовом, виконаний на рівні напівпрофесійного мист-ва з ознаками наївного реалізму. Одначе в обох випадках можна говорити про стильові ознаки пізнього маньєризму.

Дж.: ЦДІАУ(Л). Ф. 52. Оп. 2. Спр. 81; Спр. 187; Спр. 467; Спр. 471; Ф. 197. Оп. 2. Спр. 1251.

Літ.: Łoziński W. Sztuka lwowska w XVI i XVII wieku. Lwów, 1898; Kowalczyk J. Ze studiów nad geografią lwowskiej rzeźby rokokowej. *Rokoko:*

Studia nad sztuką 1 poł. XVIII w. Warszawa, 1970; Любченко В. Ф. Львівська скульптура XVI–XVII століть. Київ, 1981; SAP. 1993. T. 5.

Р. Забашта

ЛУКА

(2 пол. / кін. ? 14 – 2 чв. ? 15 ст.) – маляр. Відомий за писемними джерелами. Мешкав і працював у м. Львові. Згадується в документації під 1406, 1408, 1414, 1415, 1416, 1417, 1426. У 1408 одержав плату за виконані вітражні роботи та за оновлення дерев'яної статуї Христа, зображеного верхи на ослі.

Літ.: Księga przychodów i rozchodów miasta. 1404–1414, N 126, 172, 183, 202, 214, 262, 289, 314; Księga przychodów i rozchodów miasta. 1414–1426, N 31, 131, 192, 415; Księga ławnicza miasta. 1414–1443. Lwów, 1921, N 305; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛУКА

(16 ст.) – маляр. Син маляра Семена. Мешкав і працював у м. Львові. Мав свій дім на Галицькому передмісті. У писемних документах згаданий під роками: 1536, 1544, 1547, 1549, 1550, 1569 і 1570. У 1536 здобув право міського громадянства.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 52. Оп. 2. Спр. 11, 770.

Літ.: Łoziński W. [Komunikat] o lwowskich malarzach XVII wieku. *SKBHSP.* Kraków, 1896. T. 5; *Bostel F.* Z dziejów malarstwa lwowskiego. *SKHS.* 1896. V; Голубець М. Українське малярство XVI–XVII ст. під покровом ставропігії. *Збірник Львів. ставропігії.* Львів, 1921. Т. 1; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛУКА

(16 ст.) – маляр. Відомий за писемним джерелом. Походив із с. Потік на Закарпатті (нині Хустського р-ну Закарпат. обл.). Мешкав і працював у м. Львові. У документах згаданий під 1571.

Літ.: *Bostel F.* Z dziejów malarstwa lwowskiego. *SKHS.* 1896. V; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛУКА

(17 ст.) – гравер, монах (?). Працював у м. Львові в 2 пол. століття. Гравірував на дереві. Співробітничав з друкарнею Михайла Сльозки. Відомий за підписними і датованими (1664 та 1669) творами.

Тв.: гравюра для книги Іоаникія Галятовського «Ключ розуменія» (Львів, 1665): титульна рамка, підпис: аѯд [1664] Въ скитѣ лука (титул. арк.); антимінс (з фігурою померлого Ісуса Христа і трьома янголами), підпис: аѯѳ [1669] лука (близько 1687 з цього антимінса зроблено було копію без дати й підпису); антимінс (Богородиця тримає тіло Сина, поряд два янголи з рипідами, по кутах – чотири євангелісти, а по боках – апостоли Петро й Павло), підпис: аѯѳ [1669] – лука.

Літ.: Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Київ, 1926; Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Львів, 1981. Кн. 1. (1574–1700).

Р. Забашта

ЛУКА

(18 ст.) – іконописець, срібних справ майстер. Відомий за документацією КПЛ. У 1752 домовився (з керівництвом Лаври) зробити святі образи: Саваофа, пророків Іллі та Єноха і два херувими; а також ризи на ікони срібного карбування.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 114.

Літ.: Уманцев Ф. Матеріали до словника вітчизняних мистців, ремісників, керівників художніх робіт та меценатів XVIII – початку XX ст. (за документами архіву Києво-Печерської лаври). *СМ.* 2008. Чис. 1 (21).

Р. Забашта

ЛУКАВЕЦЬК[ИЙ]
Іаков

(2 пол. 17 ст.) – різьбяр. Працював у Галичині. Автор датованого дерев'яного різьбленого хреста.

Тв.: семиконечний ручний хрест (1669) із с. Коросно (нині Львів. р-ну Львів. обл.), прикрашений плоскорізьбленим зображенням Розп'яття (чільний бік) та Голготного хреста зі знаряддями тортур (зворотний бік); на обрамленні – різьблений зиґзаґовий декор.

Муз.: НМЛ.

Літ.: Свєнціцка В. Різьблені ручні хрести XVII–XX вв. Львів, 1939. Ч. 1; Ч. 2; Будзан А. Ф., Юрченко П. Г. Різьблення на дереві та рогові. *ІУМ :* в 6 т. Київ, 1968. Т. 3; Станкевич М. Українське художнє дерево XVI–XX ст. Львів, 2002.

Р. Забашта

ЛУКАВСЬКА
Євгенія

(08.06.1914, Лемківщина – грудень 1984, м. Філадельфія, шт. Пенсильванія, США) – живописиця. Закін. студії з живопису та вжиткового мист-ва в м. Перемишлі (нині Підкарпат. воєвод., РП; викл.: О. Кульчицька, О.-М. Кульчицька). У 1949 виїхала до США. Від 1973 відвідувала Укр. мистецькі студії в м. Філадельфії, де згодом читала лекції з кераміки. Авторка пейзажів і натюрмортів у різних техніках (олія, темпера, пастель). Учасниця вист. від 1970-х (США, Канада).

Літ.: ЕСУ. Київ, 2017. Т. 18.

О. Ламонова

ЛУКАВСЬКИЙ
Симеон

(17 ст.) – маляр. Відомий за писемним джерелом. Мешкав і працював у м. Львові. У документах згаданий під 1646.

Дж.: ЦДІАУ(Л). Ф. 52. Оп. 2. Спр. 58.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛУКАШ

(16 ст.) – маляр. Відомий за писемним джерелом. Мешкав і працював у м. Львова. Згадується в писемних дж. упродовж 1536–73. Батько маляра Якова Лещинського.

Літ.: Mańkowski T. Lwowski cech malarzy w XVI i XVII w. Lwów, 1936;

Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст*. Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛУКАШ

(17 ст.) – різьбяр. Працював у м. Львова (?). Згаданий в міській актовій книзі під 1653.

Літ.: Łoziński W. Sztuka lwowska w XVI i XVII wieku. Lwów, 1898; SAP. 1993. Т. 5.

Р. Забашта

ЛУКАШ

(17 ст.) – маляр. Відомий за писемним джерелом. Мешкав і працював у м. Львові. Був членом Ставропігійського братства при Успенській церкві. У документах згаданий під 1683.

Літ.: Голубець М. Українське малярство XVI–XVII ст. під покровом ставропігії. *Збірник Львівської ставропігії*. Львів, 1921. Т. 1; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст*. Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛУКАШ

(18 ст.) – різьбяр, монах-домініканець. Відомий за писемним джерелом. Упродовж 1762–66 працював у сницарні при Домініканському костелі м. Львова. У 1765–66 разом з братом Яном, також сницарем, брав участь у виконанні «проспекту органного» того-таки костелу як помічник Себастьяна Фесінгера.

Літ.: Mańkowski T. Lwowska rzeźba rokokowa. Lwów, 1937; Mańkowski T. Brat Jan dominikanin, sztukator. *BHS*. Warszawa, 1946. R. 8. Nr 3/4; Gołos J. Zarys historii budowy organów w Polsce. Bydgoszcz, 1966; SAP. 1993. Т. 5.

Р. Забашта

ЛУКАШЕВИЧ

(18 ст.) – маляр. Відомий за писемним джерелом. У 2 пол. століття написав серію портретів князів для палацу Любомирських в м. Рівному.

Літ.: Теодорович Н. М. Историко-статистическое описание церквей и приходов Волынской епархии. Почаев, 1889. Т. 2: Уезды Ровенский, Острожский и Дубенский; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛУКАШЕВИЧ
Іван

(17 ст.) – маляр. Відомий за писемним джерелом. Мешкав і працював у м. Львові. Батько маляра Луки Лукашевича. Був членом місцевого Онуфріївського братства. Виготовляв кімнатні колтрини (шпалери), які збував у Молдові.

Літ.: Łoziński W. [Komunikat] o lwowskich malarzach XVII wieku. *SKBHSP*. Kraków, 1896. Т. 5; Голубець М. Українське малярство XVI–XVII ст. під покровом Ставропігії. *Збірник Львівської ставропігії*. Львів, 1921. Т. 1; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛУКАШЕВИЧ
Лука Іванович

(17 ст.) – маляр. Відомий за писемним джерелом. Мешкав і працював у м. Львові. Син маляра Івана Лукашевича. Навч. фаху в маляра Альберта Крауза. Фігурує в міській документації під 1665.

Літ.: Łoziński W. [Komunikat] o lwowskich malarzach XVII wieku. *SKBHSP*. Kraków, 1896. Т. 5; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛУКАШЕВИЧ-СВЯТОСПИСЬКИЙ

(18 ст.) – маляр. Відомий за писемним джерелом. У 1731 малював образи для Онуфріївського монастиря в с. Лаврів на Галичині (нині Самбірського р-ну Львів. обл.).

Літ.: Голубець М. Малярі-василіани на тлі західноукраїнського малярства XVIII ст. *ЗЧВВ*. Львів, 1930. Т. 3. Вип. 3; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛУКІН
Сергій Іванович

(04.10.1923, м. Одеса – 22.08.1997, там само) – живописець. Член НСХУ (1976), СХ СРСР. У 1945 закін. ОХУ (викл.: Є. Буковецький, М. Павлюк, Т. Фраєрман, М. Шелюто), у 1960 – ІЖСА (викл.: І. Грабар, Ю. Непринцев). Від 1960 – в Одесі. Працював у живописному цеху Худ. фонду. Викладав в ОХУ (від 1961). Автор реалістичних пейзажів, іст. і побутових картин. Учасник вист. від 1960.

Тв.: «Звершилось» (1960), «Комуністичний суботник» (1960-і), «Великий почин» (1972), «У лікаря» (1973), «Бригада рудокопів шахти «Саксагань», Кривий Ріг» (1976), «Прозріння. Рік 1905» (1982), «Свято урожаю. Піонери» (1986).

Муз.: ДІМ.

Літ.: ЕСУ. Київ, 2017. Т. 18.

О. Ламонова

ЛУКОМСЬКА
Ольга

(13.07.1912, м. Львів – ?) – живописиця. У 1979 закін. Альбертський ун-т (м. Едмонтон, Канада).

Тв.: «Дівчина в капелюсі» (1972), «Єлизавета» (1974), «Спаситель» (1978).

Літ.: ХУЕД. Київ, 2006.

О. Ламонова

ЛУКЯН / ЛУКІАН

(18 ст.) – учень малярні. Відомий за підписним малюнком в одному з альбомів навчальних рисунків учнів і наставників іконописної / малярної майстерні КПЛ (т. зв. кужбушків). Далі – запис про втечу Лук'яна з навчання в 1734. Послуговувався технікою тушованого малюнка. Авторський підпис: Лукян.

Тв.: «Мадонна з немовлям», підпис: Сію ікону Лукян рисовал того часу.

Дж.: ІР НБУВ. Кужбушка XIX–101 / XX–58.

Літ.: Жолтовський П. М. Малюнки Києво-Лаврської іконописної майстерні : альбом-каталог. Київ, 1982; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛУК'ЯН

(19 ст.) – іконописець, монах. Відомий за документацією КПЛ. У 1835 поновив чотири давні ікони «припечерного ближнього монастиря», а в одному із сорока трьох храмів Ближніх печер «пофарбував іконостас блакитною фарбою».

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 1836.

Літ.: Уманцев Ф. Матеріали до словника вітчизняних мистців, ремісників, керівників художніх робіт та меценатів XVIII – початку XX ст. (за документами архіву Києво-Печерської лаври). *СМ.* 2008. Чис. 1 (21).

Р. Забашта

ЛУК'ЯНОВ
Андрій

(18 ст.) – маляр. Походив із / чи мешкав у с. Паніванівка на Полтавщині (нині Кременчуцького р-ну Полтав. обл.). Закін. художні класи при Харків. колегіумі. Навч. у В. Неминущого. Пізніше сам став викладачем у цьому закладі. У 1794 намалював портрет Григорія Сковороди.

Літ.: Попов П. Народний письменник, філософ Г. С. Сковорода і його портрети. *ОМ.* 1940. № 2; Соколюк Л. Д. Харьковская художественная школа и ее роль в формировании системы художественного образования на Украине в XVIII в. *Русское искусство второй половины XVIII – первой половины XIX в.: материалы и исследования.* Москва, 1979; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛУЦАК
Володимир Павлович

(01.11.1928 – ?, с. Заїзд Прилуцького р-ну, нині Чернігів. обл.) – скульптор, педагог. Член НСХУ (1967). У 1956 закін. КХІ (викл. М. Лисенко). Упродовж 1956–60 – викл. КСХШ (нині Київ. держ худ. ліцей ім. Т. Г. Шевченка). Працює в галузях монументальної, монументально-декоративної і станкової скульптури; автор пам'ятників, меморіальних дощок, портретів. У деяких творах відчувається інтерес до традиції нар. примітиву. Учасник вист. від 1956.

Тв.: пам'ятники – С. Палію (1980, м. Біла Церква), Г. Сковороді (м. Переяслав-Хмельницький Київ. обл.; с. Велика Обухівка Миргород. р-ну Полтав. обл.) (об. – 1986), П. Конашевичу-Сагайдачному (2008, м. Севастополь, 2014 – демонтовано, 2015 – м. Харків), Т. Г. Шевченкові, скульптору І. Мартосу, поету В. Чумаку; «Гостинна Україна» (усі – м. Ічня Прилуцького р-ну Чернігів. обл.); портрети – «С. Петлюра» (1992), «І. Мазепа» (1996), «П. Конашевич-Сагайдачний» (1997), «Філарет» (1998), «Є. Коновалець» (2001), «М. Плав'юк» (2002), «Т. Шевченко. Апостол Правди» (2003).

Муз.: НМККГ, ДОХМ, ОХМ, Білоцерківський КМ (Київ. обл.).

Літ.: ІУМ : в 6 т. Київ, 1968; СХУ. Київ, 1973; Маестро охудожненого каменю: Володимиру Луцаку – 75. *ОМ.* 2004. № 4; Скульптор Михайло Лисенко та його учні : каталог. Київ, 2006; ХУЕД. Київ, 2006; ІУМ : в 5 т. Київ, 2007. Т. 5; ЕСУ. Київ, 2017. Т. 18.

О. Ламонова

ЛУЧИНСЬКИЙ
Захар Герасимович

(? – 1805, м. Київ ?) – іконописець. Мешкав і працював у м. Києві. Майстер київ. іконописного цеху. У писемному дж. згаданий під роком смерті.

Дж.: «Ревизская сказка»... ЦДІАУ(К). Ф. 462. Оп. 1. Спр. 1.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛУЧИНСЬКИЙ (ŁUCZYŃSKI)
Ян Петро (Jan Piotr)

(1816, м. Чернівці – 1865, м. Львів) – художник-пейзажист, анімаліст. Син Василя Лучинського, судового чиновника з Немирова. У ранньому дитинстві залишився сиротою. Потрапив до Львова. Імовірно, навч. в одній із сирітських шкіл. Здібності до малювання виявилися рано. Навички ремесла упродовж двох років засвоював у майстерні М. Яблонського. Припускають, що короткий період навч. в Я. Машковського. Одружився в молодому віці з Терезою Рудольфі. Служив у канцелярії міського магістрату Львова, присвячуючи живопису лише дозвілля. Проживав у Личаківському передмісті Львова, неподалік костелу Св. Антонія. Скромні статки не дозволили **Л.** продовжити освіту в одній із академій за кордоном. По суті, він залишився самоуком та вдосконалював майстерність, керуючись власним досвідом і надзвичайними вродженими здібностями. Він багато працював, експериментував у різних жанрах, писав релігійні, історичні й побутові картини, пейзажі, тварин та квіти. Його роботам притаманна легкість у техніці письма, тонке відчуття кольору, метафоричність образного мислення. Виконуючи вівтарні композиції, художник звертався до гравюр із творів Рафаеля («Преображення), Брейгеля (мадонни у квітах), додаючи своє бачення колориту й тональності. У картинах побутового жанру та натюрмортах відчувається відлуння голландського живопису 17 ст. Зображення квітів, фруктів, птахів виконані на основі уважного спостереження натури, що дозволяло досягти високого рівня деталізації. Палітра художника завжди яскрава та чиста; техніка письма – багатошарова (з лесуваннями). Створюючи пейзажі, художник прагнув ухопити момент динамічної зміни станів природи, тому вдавався до контрастів освітлених і затемнених місць. У його ландшафтних композиціях повітря наче пронизане особливим сріблястим сяянням. Саме пейзажі

Л. дали змогу критикам Е. Растовецькому та Є. Міцельському називати його одним із кращих пейзажистів Львова середини 19 ст. У стилістиці його робіт проглядають то пізнє бароко (релігійні образи), то натуралізм (натюрморти), то романтизм (пейзажі). Художник помер від невиліковної хвороби. Похований на Личаківському цвинтарі Львова.

Тв.: «Преображення Господнє», «Святе Сімейство», «Свята Трійця» (1854?, вівтарні композиції для костелу Св. Антонія у Львові), «Молода кухарка», «Автопортрет з палітрою і пензлем», «Автопортрет у мисливському капелюсі» (усі – 1836–41), «Квіти» (1843), «Видри» (1846), «Купальниці» (1847), «Місячне світло. Краєвид з каплицею» (1847), «Натюрморт з квітами» (1850), «Гірський водоспад» (1847), «Краєвид з лицарем» (1946), «На березі моря» (1845), «Бродяга» (1850-і), «Мадонна у квітах», «Св. Матфій», «Три ангели в хмаринах», «Ядвіга та Ягайло поширюють віру», «Весілля Луїзи Марії Королеви», «Ченці при світлі лампи і місяця», «Гречанка», «Кузня», «Нічний пейзаж», «Сколівський краєвид», «Зимовий пейзаж» (усі – 1840–50-і).

Муз.: ЛНГМ, НМВ, НМК.

Літ.: ІУМ : у 5 т. Т. 4. Київ, 2006; Крокіс Н. Львівське мистецьке життя кінця XVIII – початку XIX сторіччя. *Незалежний культурологічний часопис «Ї»*. 2017. Ч. 86; SMP. Warszawa, 1857. Т. 3; Rastawiecki E., Mycielsky J. Sto lat dziejow malarstwa w Polsce: 1760–1860: Z okazyi Wystawy retrospektywnej malarstwa polskego we Lwowie 1894 r. Kraków, 1897; SAP. 1993. Т. 5.

Л. Ганзенко

ЛУЧКО
Федір Тихонович

(14.04.1908, с. Талалаївка, нині Ніжинського р-ну Чернігів. обл. – ?) – художник театру. У 1932 навч. в КХІ, у 1934 продовжив освіту в м. Москві (нині РФ). Від 1935 – художник Великолуцького драм. театру (нині Псков. обл. РФ), від 1941 – Рівнен. драм. театру.

Літ.: Столярчук Б. Митці Рівненщини : енциклопедичний довідник. Рівне, 1997; ЕСУ. Київ, 2017. Т. 18.

О. Ламонова

ЛУШПИНСЬКИЙ
Олександр Онуфрійович

(23.07.1878, с. Буцнів, нині Терноп. р-ну Терноп. обл. – 20.11.1943, м. Львів) – архітектор, рисувальник та громадський діяч. У 1904 закін. політехнічну школу (Львів). Працював у бюро І. Левинського (1904–19), один із ключових представників львів. сецесії. Автор знакових архіт. об'єктів (співавтор будинку товариства «Дністер», Львів 1904–06, «Народні доми» – Львів, Копиченці, Кіцмань, Самбір, церкви в селах Оброшино, Бориня, Довге, м. Снятині), працював як графік (декор. та архіт. рисунки, зокрема для альбому дерев'яних церков Галичини, друк 1920). Учасник вист. ГДУМ (Львів, 1922), персон. виставка – НМЛ (1915).

Муз.: НМЛ.

Літ.: СХУ. Київ, 1973; МУБД. Київ, 1997; Шмагало Р. Словник митців-педагогів України та з України у світі. Львів, 2002; Шмагало Р. Мистецька освіта в Україні середин XIX – середини XX ст. Львів, 2005; Бірюльов Ю. Мистецтво львівської сецесії. Львів, 2005; ЕСУ. Київ, 2008. Українські митці у світі. Львів, 2013; ЕСУ. Київ, 2017. Т. 18.

М. Максимів

Л. Ш.

(19 ст.) – гравер. Працював для друкарні КПЛ. Гравірував на дереві. Відомий за підписним кліше (підпис у вигляді монограми: Л. Ш.). Зображення на кліше майстра Л. Ш. є подібним до зображення на кліше С. Білякова, але виконане на нижчому професійному рівні.

Тв.: кліше гравюри «Голова Іоанна Предтечі на тарелі», підпис: Л. Ш.

Літ.: Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Київ, 1926.

Р. Забашта

ЛЬВОВ
Петро

(19 ст.) – художник. Відомий за документацією КПЛ. У 1852 був призначений начальником знову відкритої малярні Лаври.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 2221. Спр. 124.

Літ.: Уманцев Ф. Матеріали до словника вітчизняних мистців, ремісників, керівників художніх робіт та меценатів XVIII – початку XX ст. (за документами архіву Києво-Печерської лаври). *СМ.* 2008. Чис. 1 (21).

Р. Забашта

ЛЮБАВСЬКИЙ
Олександр Іванович

(? – 1811, м. Київ ?) – іконописець. Мешкав і працював у м. Києві. Майстер київ. іконописного цеху. У писемному дж. згаданий під роком смерті.

Дж.: «Ревизская сказка»... ЦДІАУ(К). Ф. 462. Оп. 1. Спр. 1.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛЮБЕЦЬКИЙ
Іван

(18 ст.) – гравер. Походив з України. Працював у м. Санкт-Петербурзі (нині РФ) у 1720–30-х. Гравірував на міді.

Літ.: Ровинский Д. Подробный словарь русских граверов XVI–XIX вв. Санкт-Петербург, 1895. Т. 2; Харлампович К. В. Малороссийское влияние на великорусскую церковную жизнь. Казань, 1914. Т. 1; Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Київ, 1926.

Р. Забашта

ЛЮБИМОВ
Євген Володимирович

(13.01.1925, с. Новий Буян, нині Красноярського р-ну Самарської обл., РФ – 14.05.2005, м. Полтава) – живописець, графік. Учасник ІІ СВ. У 1941 закін. ХУ в м. Сталінграді (нині Волгоград, РФ), відвідував СВХ, студію при Будинку офіцерів у м. Києві. Від 1950 – у Полтаві, де працював у Т-ві художників, худ.-виробничих майстернях, на худ.-виробничому комбінаті (1951–85). Автор реалістичних портретів, тематичних композицій, пейзажів, а також ікон для іконостасів. Учасник вист. від 1947. Персон.

виставка – Полтава (1985, 1998, 2005).

Тв.: живопис – «Наймичка», «Дружина» (об. – 1964), «Мати» (1974; 1977), «Д. Чвала» (1979), «Студентка Наталка» (1980), «Є. Путря» (1994); графіка – «В. Максимчук» (1975), «В. Гнипа» (1985), «В. Павлюченко» (1988).

Муз.: ПХМ, Держ. іст.-культурний заповідник «Поле Полтавської битви».

Літ.: Виставка творів Євгена Володимировича Любимова. Живопис. Графіка : каталог. Полтава, 1985; Віценя Л. Життя, прожите в мистецтві. *Зоря Полтавщини*. 2005. 15 лютого; ЕСУ. Київ, 2017. Т. 18.

О. Ламонова

ЛЮБИМСЬКИЙ
Олександр Павлович

(26.03.1907, м. Мелітополь, нині Запоріз. обл. – 19.04.1981, м. Харків) – живописець, графік, художник монументально-декор. мист-ва, педагог. Засл. діяч мист-в УРСР (1968). Член НСХУ (1938). Учасник ІІ СВ. У 1932 закін. ХХІ (викл.: М. Бурачек, О. Кокель, С. Прохоров). Упродовж 1947–65 працював у ХХІ / ХХПІ (від 1949 – доцент). Автор реалістичних творів, переважно на шевченківську тематику. Учасник вист. від 1933.

Тв.: живопис – «Спуск до шахти» (1932), «Вечір у степу» (1937), «Т. Шевченко серед російських письменників-демократів», «Т. Шевченко серед казахів», «Малий Тарас слухає розповідь свого діда про Коліївщину» (усі – 1940, співавт.), «Берлін» (1945), «Не можна забути» (1968), «Зорі назустріч», «У думах про майбутнє» (об. – 1969), «Первісток» (1971), «В обідню перерву» (1977; об. – співавт. М. Рибальченко), «Студентка» (1979); панно – «Т. Шевченко серед російських письменників-демократів» (1940, співавт.), «Збирання яблук» (павільйон УРСР, ВДНГ, 1939, співавт. М. Рибальченко); графіка (літографія, лінорит) – «Т. Шевченко з сестрою Яриною», «Т. Шевченко, Марко Вовчок та І. Тургенєв», «Т. Шевченко з російськими письменниками і революційними демократами в Петербурзі» (усі – 1961), «Т. Шевченко з діячами російської літератури», «Думи мої, думи мої», «Дитинство Тараса», «Рідна вербиченька» (усі – 1964, співавт. М. Рибальченко, Б. Вакс).

Муз.: НХМУ, НМТШ, ШНЗ.

Літ.: Художня виставка, присвячена 100-річчю з дня смерті Т. Г. Шевченка : каталог. Київ, 1961; Турченко Ю. Український естамп. Київ, 1964; ІУМ : в 6 т. Київ, 1967. Т. 5; ІУМ : в 6 т. Київ, 1968. Т. 6; СХУ. Київ, 1973; Календарь знаменательных и памятных дат Харьковщины на 1982 год. Харьков, 1981; МУЕД. Київ, 1992; МУБД. Київ, 1997; ХУЕД. Київ, 2006; ІУМ : в 5 т. Київ, 2007. Т. 5; ЕСУ. Київ, 2017. Т. 18.

О. Ламонова

ЛЮБЧИК
Василь Олексійович

(10.02.1913, станиця Гарячеводська, нині м. П'ятигорськ Ставропольського краю, РФ – 02.02.1987, м. Львів) – живописець, рисувальник, педагог. Учасник ІІ СВ. Член СХ УРСР (1946). У 1932 закін. Краснодарський ХТ, у 1941 – КХІ (викл.: П. Володикін, К. Єлева, Ф. Кричевський). З 1947 – викладав у ЛДІПДМ. Активний учасник виставок, персон. виставки: м. П'ятигорськ (РФ, 1967), м. Токіо (Японія, 1979–80), Львів (1981). Представник соцреалістичного мистецтва, основні твори пов'язані з персоналіями та сюжетами рад. іст. контексту. Для живописної мови автора характерний реалістичний підхід з окремими імпресіоністичними прийомами.

Тв.: живопис – «Натюрморт» (1954), «Осінній етюд» (1959), «І. Франко. І підеш у мандрівку століть...» (1960).

Муз.: НХМУ, ОХМ, ХХМ, НМЛ, ЛНГМ.

Дж.: Архів ЛНАМ. Ф. Р-1653. Оп. 2-ОС. Спр. 346.

Літ.: СХУ. Київ, 1973; Запаско Я., Овсійчук В., Чарновський О., Степко С. Мистецтво оновленого краю. Київ, 1979. Островський Г., Попова А. Корни и крона. Львов, 1989; ЕСУ. Київ, 2016. Т. 17.

М. Максимів

ЛЮНДА
Флоріан

(1824, м. Львів – 1888, там само) – живописець. Імовірно, навч. в становій школі при Львів. ун-ті, де відвідував лекції з основ образотв. мист-ва Я. Машковського (до 1844). У 1845 виїхав у м. Відень; вступив у АВМ(В). У листопаді того ж року перейшов на вільну форму навчання; у 1847 виїхав до м. Парижа, де брав приватні уроки в майстерні Леона Коньє (Léon Cogniet), послідовника неокласицизму й романтизму. Згодом переїхав до м. Рима. У 1854 повернувся до Львова. Малював портрети, жанрові сцени.

Тв.: «Портрет молодої жінки» (1847); «Портрет старої» (?).

Муз.: ЛНГМ.

Літ.: Купчинська Л. Віденська академія образотворчих мистецтв і навчання у ній української та польської молоді Галичини. Кінець XVIII – XIX століття. *ЗНТШ. Праці Філологічної секції.* 2009. Т. 257.

Л. Ганзенко

ЛЮНИЦЬКИЙ / ЛЮНЕЦЬКИЙ
Леонтій

(18 ст.) – гравер-різчик. Працював для друкарні КПЛ у 1780-х. Гравірував на дереві. Відомий за писемними джерелами. У рапорті від 15 квітня 1788 начальника монастирської друкарні ієромонаха Павлина до Духовного Собору Лаври сказано: «Леонтій Люнѣцкій, находившійся при типографіи въ должности рѣзчицкой, житель казеннаго вѣдомства, волости Звѣринской, 5-го сего априля съ типографіи безизвѣстно бѣжалъ и съ собою казенныхъ денегъ типографскихъ три рубли, рѣзчицкихъ ножиковъ три и долотецъ шесть унеслъ, о чемъ Духовному Собору репортую». Імовірно, **Л.** тотожний майстрові-граверу Леонтію Ланицькому.

Дж.: ЦДІАУ(К). Ф. 128. Оп. 1. Спр. 238.

Літ.: Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Київ, 1926; Києво-Печерський державний історико-культурний заповідник. Стародруки XVI–XVIII ст. : каталог. Київ, 1971.

Р. Забашта

ЛЮТЕК
Станіслав

(15 ст.) – маляр-вітражист. Мешкав у м. Львові. У 1489 виго-

товив вітражі для новозбудованого костьолу в м. Буську на Львівщині (нині Золочівського р-ну Львів. обл.).

Літ.: Rolny W. Acta officii consistorialis Leopoliensis antiquissima. *Zabytki Dziejowe.* Lwów, 1927. Vol. I: 1482–1489; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛЮШНЯ
Лукаш

(16 ст.) – каменотес, різьбяр. Працював у м. Львові. У 1533, відбудовуючи після пожежі будинок для кравця Пилипа на вул. Руській-Зацерковній, прикрасив вікна світлиці білокам'яним різьбленим обрамленням.

Літ.: Крип'якевич І. Львівська Русь в першій половині XVI віку. *ЗНТШ.* Львів, 1907. Т. 18; Кос Г. Художнє каменярство у Львові (кінець XVI – друга половина XVIII століть). *ЗНТШ.* Львів, 1998. Т. CCXXXVI.

Р. Забашта

ЛЯБЕНВОЛЬФ (LABENWOLF)
Панкрац (Pankraz)

(1492, м. Нюрнберґ, ФРН – 1563, там само) – ливарник-пластик. Мешкав і працював у Нюрнбергзі. Учився ремесла в майстерні П. Фішера. У 1519 заснував власну ливарню. Працював на замовлення мешканців м. Львова. Його творам притаманне поєднання форм готичної доби з іконографічними новаціями Ренесансу.

Тв.: надгробок М. Гербурта Одновського (1551, катедра, Львів, мідь, литво).

Літ.: Łoziński W. Pomnik M. Herburta w katedrze lwowskiej dzieło Pankracego Labenwolfa. *Kwartalnik historyczny*. Lwów, 1905. Т. 19; Любченко В. Ф. Львівська скульптура XVI–XVII століть. Київ, 1981; SAP. 1986. Т. 4.

Р. Забашта

ЛЯМ (LAM)
Владислав (Władysław)

(24.08.1893, м. Коніц, нині Боснія і Герцоговина – 01.01.1984, м. Гданськ, нині РП) – живописець, графік, мистецтвознавець, педагог. Навч. в гімназії в Сараєво разом з І. Андричем (з 1904). Упродовж 1912–18 навч. в АКМК (викл.: Т. Аксентович, Й. Мегоффер). У 1925 та 1929 бував у Франції, учасник «Нової генерації». За час перебування у Львові займався викладацькою діяльністю (1934–39 – професор рисунку у Львів. політехніці), що продовжив і після переїзду до Польщі (після ІІ СВ: від 1945 – у Держ. вищій школі пластичного мистецтва в Сопоті, від 1949 – у Політехніці в Гданську). У своїй творчості поєднував вплив модерністичних практик (формізму та кубізму) з переосмисленням класичного мист-ва (картина «Сон», 1923).

Тв.: живопис – «Сон», «У сутінках» (об. – 1923), «Легенда про збирання яблук» (1925), «Шахісти» (1929), «Відпочинок» (1932).

Муз.: ЛНГМ.

Літ.: Мистецтво Львова першої половини XX століття : каталог виставки 14 квітня – 24 серпня 1994. Львів, 1995; ЕСУ. Київ, 2017. Т. 18.

М. Максимів

ЛЯНҐЕРМАН (LANGERMAN)
Генрік Хаїм (Henryk Chaim)

(21.01.1890, м. Дрогобич, нині Дрогобицького р-ну Львів. обл. – 1944, м. Львів) – живописець та графік. Член ПСПАП. Член СХ УРСР (1939). Упродовж 1918–23 навч. у Веймарській АМ, згодом у Відні. Упродовж 1924–33 жив у м. Парижі. У 1927 – персон. виставка (галерея Торо (Париж)), з 1934 – у Львові (вул. Тарнавського, 27), де активно брав участь у виставках (1919, 1930, 1931, 1932, 1933, 1935, 1937, 1940). У цей період співпрацював з колекціонером М. Гольдштейном та створив на його замовлення окремі твори. Загинув під час Голокосту. Творчості художника властива індивідуальна мова, у якій відчутний вплив модерністичного мист-ва, зокрема Франції, але й водночас розбудова інтимно-камерних образів з увагою до відображення психологічних портретів.

Тв.: живопис – «Бретонки» (1926), «Автопортрет з музами» (1920-і), «Гра у шахмати» (1930-і), «Портрет літньої жінки» (1930-і), «Пані Лянґерман з сином» (1930-і).

Муз.: НМВр, ЛНГМ.

Літ.: Мистецтво Львова першої половини XX століття : каталог виставки 14 квітня – 24 серпня 1994 / ред. О. Ріпко. Львів, 1995; Malinowski J. Malarstwo i rzezba zydow Polskich w XIX i XX wieku. Warszawa, 2000; Susak V. Ukrainian artists in Paris. 1900–1939. Kyiv, 2010; Пінчевська Б. Творчість єврейських художників Східної Галичини 1900–1939 років. Корсунь-Шевченківський, 2013; Глембоцкая Г. Художники-евреи Львова первой половины XX века. Жизнь, творчество, судьба. Львов, 2015; ЕСУ. Київ, 2017. Т. 18.

М. Максимів

ЛЯНИЦЬКИЙ
Олександр

(17 ст.) – маляр. Відомий за писемними джерелами. Мешкав і працював у м. Львові. Уперше згадується в міській документації під 1691. У 1698 отримав плату за виконану роботу для Трьохсвятительської каплиці при братській Успенській церкві. Дослідники приписують **Л.** авторство окремих уцілілих образів іконостаса названої каплиці, образа «Христа з хрестом» (1697), а також фрески над порталом церкви та настінне малювання в кам'яниці М. Красовського на Бляхарській вулиці.

Тв.: гіпотетично – іконостасні образи «Свв. Борис і Гліб», «Христос (з хрестом)», «Апостоли», «Пророки» ін. (усі – 1697).

Літ.: Łoziński W. [Komunikat] o lwowskich malarzach XVII wieku. *SKBHSP.* Kraków, 1896. Т. 5; Голубець М. Українське малярство XVI–XVII ст. під покровом ставропігії. *Збірник Львівської ставропігії.* Львів, 1921. Т. 1; Свєнціцька В. Іван Руткович. *Історія українського мистецтва.* Київ, 1964. Т. 3 (репринтне видання); Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛЯТОРОСЬКИЙ / ЛАТОРОСЬКИЙ (LATOROSKI)
Мануїл (Manuel)
(18 ст.) – гравер. Працював для друкарні Успенського монастиря м. Почаєва (нині Кременецького р-ну Терноп. обл.) у 2 пол. століття. Гравірував на дереві. Відомий за підписними, датованими творами; автограф має повну чи скорочену форму: Manuel Latoroski sc., Manuel I: O: S: B: M: Sc. Деякі вітчизняні дослідники ототожнювали майстра **Л.** з гравером Мануїлом / Іоілем (Йоілем) Мануїлом, який працював для друкарні Почаївського монастиря в 1741–63. У словнику Е. Раставецького, а також у SAP (т. 5, відсилання до головної статті), майстра названо Латорським.

Тв.: гравюра (естамп?) «Непорочна Богородиця Почаївська (N: Panna Poczajowska)», підпис: Pr. Manuel Latoroski sc. Pocz. 1756; гравюра в книзі «Апостол» (Почаїв, 1759; 1783): «Wizerunek Stopki z Wodą N: M: P: na Skale Poczaiowskiey» (образ Богородиці на горі, з двома струмками, що плинуть з відбитку її стопи, та з хрестними ходами на дальньому плані), підпис: Manuel I: O: S: B: M: Sc. (титул. зв.).

Дж.: БЯУ. Рук. 5755: Pauli Ż. Dykcjonarz artystów obrazowych w Polsce.

Літ.: Rastawiecki E. Słownik rytowników polskich tudzież obcych w Polsce osiadłych lub czasowo w niej pracujących. Poznań, 1886; Sawicka S. Słownik rytowników polskich. *Biuletyn Historii Sztuki i Kultury*. 1934. № 3; Січинський В. Історія українського граверства XVI–XVIII ст. Львів, 1937; Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Львів, 1984. Кн. 2. Ч. 1 (1701–1764); Кн. 2. Ч. 2 (1765–1800); SAP. 1986. Т. 4; SAP. 1993. Т. 5.

Р. Забашта, О. Ткачук

ЛЯТУШИНСЬКИЙ
Антін Кирилович
(? – 1804, м. Київ ?) – іконописець. Мешкав і працював у м. Києві. Майстер київ. іконописного цеху. Згаданий у писемному дж. під роком смерті.

Дж.: «Ревизская сказка»... ЦДІАУ(К). Ф. 462. Оп. 1. Спр. 1.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ЛЯХОВИЧ
Едуард Йосипович
(29.04.1914, містечко Козятин, нині місто Хмільницького р-ну Вінниц. обл. – 23.08.1967, м. Донецьк) – художник театру. Член НСХУ (1948). Упродовж 1933–36 навч. в ОХШ. У 1931–37 – сценограф Одес. укр. театру опери та балету; від 1940 (з перервою) – у Донец. театрі опери та балету (1946–49, 1952–64 – головний художник); водночас співпрацював із театрами м. Ворошиловграда (нині Луганськ, 1937–40), м. Фрунзе (нині Бішкек, КР, 1940–45), м. Львова (1945–46), м. Алма-Ати (нині Алмати, РК, 1950–52). Учасник вист. від 1940-х.

Тв.: оформлення опер – «Іван Сусанін» («Життя за царя») М. Глинки (1941), «Князь Ігор» О. Бородіна (1944) та ін.

Літ.: ЕСУ. Київ, 2017. Т. 18.

О. Ламонова

ЛЯХОВИЧ
Леокадія Петрівна
(18.12.1915, м. Катеринослав / Дніпропетровськ / Дніпро – 08.03.2000, м. Київ) – живописиця. Членкиня НСХУ (1956). У 1934 закін. худ. робітфак у Дніпропетровську (викл. М. Панін), упродовж 1938–41 навч. в ХХІ (викл. С. Прохоров), у 1946 закін. КХІ (викл. К. Трохименко). Авторка реалістичних творів у різних жанрах (пейзаж, натюрморт, портрет). Співпрацювала з київ. видвом «Рад. школа» (1950–52). Учасниця вист. від 1949.

Тв.: «На Полтавщині» (1946), «Над Пслом», «Ілля та Кирило» (об. – 1950), «Калинка» (1952), «Діти», «Квіти» (об. – 1954), «Настурції», «На студії» (об. – 1960), «Риби» (1961), «Натюрморт» (1967).

Літ.: УРХ. Київ, 1972; ЕСУ. Київ, 2017. Т. 18.

О. Ламонова

ЛЯШКОВ
Анатолій Якович
(12.01.1923, с. Софіївка, нині Злинковського р-ну Брян. обл., РФ – 2015) – живописець, графік. Член НСХУ (1985). Учасник ІІ СВ. У 1953 закін. Ленінградське держ. ХУ ім. В. Сєрова (нині м. Санкт-Петербург; викл.: В. Загонек, І. Серебряний, В. Судаков). Автор реалістичних пейзажів, натюрмортів, майстер сюжетно-тематичних картини. Учасник вист. від 1969.

Тв.: графіка – «Автопортрет»; живопис – «Очікування листа» (об. – 1945), «Весілля» (1975), «Комсомольське весілля», «Квіти та фрукти» (об. – 1970-і), «Липень» (1981), «Польова пошта», «Механізатор» (об. – 1983), «На полях Вінниччини», «Біля Вічного вогню» (об. – 1986), «Весна над Бугом» (2001), «Вінниця – місто над Бугом» (2004), «Осінній ранок» (2008).

Муз.: ВОХМ, ІФХМ, Музей П. Чайковського та Н. фон Мекк (смт Браїлів, Жмеринського р-ну Вінниц. обл.), Нац. музей-садиба М. Пирогова (Вінниця).

Літ.: Вінницький вернісаж. Краса України Поділля : альбом. Вінниця, 2010; Художники Вінниччини: до 40-ліття Вінницької обласної організації Національної спілки художників України. 1976–2016. Вінниця, 2015; ЕСУ. Київ, 2017. Т. 18.

О. Ламонова

ЛЯЩУК
Тимофій Андрійович
(24.03.1929/1930, с. Оболонь Семенівського р-ну, нині Кременчуцького р-ну Полтав. обл. – 13.07.2015, м. Київ) – графік, живописець, педагог. Член НСХУ (1958). Засл. діяч мист-в України (1969). Упродовж 1946–51 навч. в КСХШ (викл: Є. Волобуєв, О. Яблонська), 1951–57 – у КХІ (викл.: В. Касіян, С. Єржиковський, О. Сиротенко С. Подерв'янський), де й викладав протягом 1964–94, від 1976 – професор, водночас від 1979 – керівник навчально-творчої майстерні плакатного мистецтва ф-ту графічних мистецтв. Протягом 1959–72 – головний редактор худ.-виробничої майстерні «Агітплакат СХ УРСР». Автор графічних творів, зокрема плакатів (лауреат респ. конкурсів

на кращий політичний плакат (1961, 1966, 1969)), кіноплакатів, плакатів до театр. вистав. Звертався до живопису, монументального мист-ва. Також писав статті, присвячені мистецтву та морально-релігійним темам. Учасник вист. від 1957. Персон. виставки: Київ (1977–78, 1983, 1997–98, 1999–2000, 2002, 2011), м. Львів (1983).

Тв.: плакати – «Слава ВЛКСМ» (1957–58, 1967), «Куба – кубинцям» (1959), «Я люблю тебе, життя!» (1962), «Бережіть мир» (1965), «Слався, свято урожаю» (1966), «ВЛКСМ» (1967–68), «Можна все на світі вибирати, сину, вибрати не можна тільки Батьківщину» (1968), «Хто поліг за Батьківщину – буде жити у віках», «Той не загинув, хто загинув за справу революції», «Карл Лібкнехт і Роза Люксембург», «Вождь, учитель, друг» (усі – 1969), «Україно, будь преславна з роду в рід!» (1972), «БАМ – артерія будівництв комунізму» (1975), «Шляхом Жовтня – до комунізму» (1978), «Крути – 1918» (1988), «Україно, воскресни!», «Ми прийдемо до перемоги праці», «Смачного!» (усі – 1990); кіноплакати – «Наймичка» (1964), «Гадюка» (1965), «Вечір на Івана Купала» (1968), «Захар Беркут» (1971), «Пропала грамота» (1973); плакати до театр. вистав – «Отелло» (1979), «Річард ІІІ» (1983); графіка (акварель, фломастер, вуглина) – «Дівчина з коромислом» (1953), «Колгоспний сторож І. Грек», «Сашко» (об. – 1955), «Леся» (1974), «Оксана» (1977), «Мама» (1999), «Нас багато і всі ми гарні» (2006); серії «Репортаж з Комсомольська-на-Дніпрі» (1962), «Седнівські мотиви» (1969–83), «Болгарський цикл» (1979–82), «Наш Крим» (2014–15); живопис – «Верби» (1962), «Оксана з квіткою» (1974), «Балерина», «Стара хата» (об. – 1975), «Тарас Бульба» (1978–92), «Яблука дозріли» (1979), «Жінка у капелюшку», «Самотність» (об. – 1980), «Гроза над Седневом» (1981), «Ранок. Снов» (1986), «Пам'яті невинно убієнних. Вавилов» (1988), «Тріумф-33» (1989), «Повіяв вітер степовий», «Козацькі могили», «Протест на Майдані» (усі – 1990), «Реве та стогне…», «Воля», «Ветеран УПА» (усі – 1991), «Остерський натюрморт» (1993), «Козак Василь» (1994), «Лугове озерце» (1995), «110-й Великдень П. Калнишевського», «Квіти з мого городу» (об. – 1997), «Не скуєш душі живої!» (1998), «Тривога (Козацький телеграф)», «І буде Син, і буде Мати», «Тривога», «Мати» (усі – 1999), «Зима у Седневі» (1990-і), «Автопортрет у кунтуші» (2000), «Злука», «Конотопський погром московського стотисячного війська І. Виговським» (об. – 2001), «Молитва до Богородиці» (2002), «Хай буде благословіння Господнє на вас!» (2003), «Молитва за Україну до Ісуса Христа» (2004), «Автопортрет із пензлем», «Вечір на Дніпрі» (об. – 2005), «Панночка Тетяна», «Карпатський мотив» (об. – 2009), «Цілитель Пантелеймон» (2014), «Христос у саду» (2015), серія «Краківщина» (1977); монумент. живопис (керамічна мозаїка) – оформлення ресторану «Дніпро» (м. Черкаси, 1965, співавт.).

Муз.: НМЛ, ОХМ, ХХМ, ДОХМ, Краматорський ХМ (Донец. обл.), ЗОХМ, ЧркХМ, СКГ, ВКМ, ЗОКМ, ПКМ, ВОКМ; Музей плаката у Вілянуві (м. Варшава, РП).

Літ.: ІУМ : в 6 т. Київ, 1968. Т. 6; СХУ. Київ, 1973; Тимофій Лящук : каталог. Київ, 1983; Щира Н. Тимофій Лящук. Малярство: штрихи до творчого портрета. Київ, 1995; МУЕД. Київ, 1992; МУБД. Київ, 1997; Лящук Тиміш. Будьмо! Виставка творів. Київ, 2000; Ламонова О. Мрії та спогади старого художника: акварелі Тимофія Лящука. *Україна молода.* 1999. 24 березня; Ламонова О. Красунечка? Ню-ню… *Україна молода.* 2000. 5 вересня; Ламонова О. Оспівування краси. *Самостійна Україна.* 2000. 5 вересня; Ужинок Тимоша Лящука. *ОМ.* 2005. № 4; ХУЕД. Київ, 2006; ІУМ : в 5 т. Київ, 2007. Т. 5; ЕСУ. Київ, 2017. Т. 18.

О. Ламонова

LABENWOLF
Pankraz – див.
ЛЯБЕНВОЛЬФ (LABENWOLF)
Панкрац (Pankraz)

LAMPRINGER
Christian – див.
ЛАМПРІНҐЕР (LAMPRINGER)
Християн (Christian)

LATOROSKI
Manuel – див.
ЛЯТОРОСЬКИЙ / ЛАТОРОСЬКИЙ (LATOROSKI)
Мануїл (Manuel)

LEBLAS / LEBLOS / LEPLAS / LEYBLAS / LEBLAN / LEBLANC
Josephus / Józef – див.
ЛЕБЛАС / ЛЕБЛОС / ЛЕЙБЛАС / ЛЕПЛАС / ЛЕБЛАН (LEBLAS / LEBLOS / LEPLAS / LEYBLAS / LEBLAN / LEBLANC)
Йосиф / Йозеф / Юзеф (Josephus / Józef)

LEGERLUTZ Josef – див. **ЛЕҐЕРЛЮЦ (LEGERLUTZ)**
Йозеф / Юзеф (Josef)

LEKSZYCKI / LEGSZICZKI / LEKSYCKI / LEXICKI / LEXYCKI)
Franciszek – див.
ЛЕКСИЦЬКИЙ (LEKSZYCKI / LEGSZICZKI / LEKSYCKI / LEXICKI / LEXYCKI)
Франціск (Franciszek)

LESSEROWICZ / LESSEUR
Winctnty de – див.
ЛЕСЕРОВИЧ / ЛЕСЮР (LESSEROWICZ / LESSEUR)
Вінцент (Winctnty de)

LESZCZYŃSKI
Gwidon – див.
ЛЕЩИНСЬКИЙ (LESZCZYŃSKI)
Ґвідон (Gwidon)

LEWITSKI
Gregorius – див.
ЛЕВИЦЬКИЙ (LEWITSKI)
Григорій Кирилович (Gregorius)

LIEVORATI
Giovanni – див.
ЛЄВОРАТІ (LIEVORATI)
Джованні (Giovanni)

LISKA / LISZKA
Józef – див.
ЛІСКА / ЛІШКА (LISKA / LISZKA)
Юзеф (Józef)

LORENZ / FERENZ Józef – див. **ЛОРЕНЦ / ФЕРЕНЦ (LORENZ / FERENZ)**
Йосиф / Йозеф / Юзеф((Józef)

L. Q. – див.
КВААС (QUAAS)
Леопольд (Leopold)

L. T. / LT – див.
ТАРАСЕВИЧ (TARASEWICZ)
Леонтій (Leo)

ДОДАТКИ

АВІН (AWIN)
Юзеф (Józef)
(1883, м. Львів – 1942, там само, Янівський концтабір) – архітектор, реставратор, графік, історик та теоретик мист-ва, колекціонер. У 1902 закін. Вищу реальну школу у Львові, упродовж 1902–03 та 1904–06 навч. у Львів. політехніці, 1903–04 – у Технічному ун-ті (м. Відень), 1906–07 – у Технічному ун-ті (м. Мюнхен), де отримав диплом архітектора. У 1911 відкрив власне архіт.-проєктне бюро (Львів), для якого в 1928 побудував окремий будинок (нині вул. Вітовського, 37), фасад якого прикрашали алегоричні фігури Фортуни та Архітектури. З 1900 досліджував пам'ятки євр. архітектури та мист-ва. Побудував у Львові Євр. академічний дім (1909), будинок Генріха Барта (1912, вул. Словацького, 2–4); розробив проєкти синагог, Євр. дому в Дрогобичі, працював над оформленням інтер'єрів та надгробків (1908–14). Його проєкти відбили еволюцію від нац. версії сецесії до поєднання артдеко з конструктивізмом у 1920–30. Співпрацював зі скульпторами З. Курчинським, Ю. Стажинським та Б. Кобером, разом з яким створив надгробок Л. Рейху на Новому євр. кладовищі у Львові (1930, знищений 1943). Друкував свої історико-теоретичні статті в польс. виданнях «Майбутнє» («Przyszłość»), «Схід» («Wschód»), «Морія» («Moria»), «Хвилина» («Chwila»), «Наша думка» («Nasza Opinia»), віденських та будапештських газ. «Менора» («Menorah»), «Той час» («Das Zeit»), «Минуле і майбутнє» («Mult es Jövö») та ін. Був членом Професійної спілки архітекторів та будівельників Львова, членом правління Львів. відділення Т-ва архітекторів Речі Посполитої Польської. Збирав твори євр. мист-ва. У 1925 за його ініціативи був заснований Комітет з опіки над пам'ятниками євр. мист-ва у Львові. Займався реставрацією. Експонував свої малюнки та світлини пам'ятників на виставках у Львові: у 1914 – на Весняному салоні, у 1920 – на Першій євр. виставці, у 1928 – на виставці євр. книги та євр. пам'ятників. У 1927 на виставці львів. Т-ва друзів образотв. мист-ва у Львові представив архіт. проєкти в гіпсі, акварелі, малюнки нового євр. кладовища (м. Станіславів, нині Івано-Франківськ), євр. кладовища (м. Краків), євр. лікарні (м. Ворохта), гімназії (м. Єрусалим), євр. будинку (м. Сараєво). У 1930 брав участь у виставці слов'янських екслібрисів у Львові. Ініціатор та один із засновників Музею євр. спільноти у Львові (1934), засновник та учасник культурно-просвітницьких організацій і творчих т-в міста.

Літ.: Sandel Y. Umgekomene Yudishe kinstler. Warsaw, 1957; Вуйцик В., Липка Р. Зустріч зі Львовом. Львів, 1987; Malinowski J. Malarstwo i rzezba zydow polskich w X1X i XX wieku. Warszawa, 2000; Бірюльов Ю. Мистецтво львівської сецесії. Львів, 2005; Biriulow J. Rrzezba lwowska. Warszawa, 2007; Глембоцкая Г. Художники-евреи Львова первой половины XX века. Жизнь, творчество, судьба. Львов, 2015.

Г. Скляренко

АККЕР (ACKER)
Юлія (Julia)
(1898 / 1908, м. Львів – 08.12.1942, там само) – малярка, графік. Навч. живопису у Львові, у т. зв. Академії вільних мистецтв Л. Підгорецького та Школі декоративно-прикладного мистецтва в П. Гаєвського. У 1930-х брала активну участь у виставках у містах Львові, Кракові, Познані, Варшаві, Станіславі (нині Івано-Франківськ); персон. виставки – 1930 (Львів), 1939 (Варшава). У 1934–36 входила до худ. групи «Стер» («Ster»). Членкиня СХ УРСР (1939). Брала участь у вист. графіки у Львові (1940). Під час німецької окупації Львова наклала на себе руки. Малювала натюрморти, пейзажі, композиції на сюжети з євр. життя, портрети львів. рабина С. В. Гутмана, голови євр. громади Львова В. Хайєса.

Тв.: «Жебрачка» (1930-і), «Натюрморт з настурціями» (1940).

Муз.: Музей Євр. іст. ін-ту у Варшаві, НМВр, ЛІМ, ЛНГМ.

Літ.: Пінчевська Б. М. Творчість єврейських художників Східної Галичини 1900–1939 років. Корсунь-Шевченківський, 2013; Глембоцкая Г. Художники-евреи Львова первой половины XX века. Жизнь. Творчество. Судьба. Львов, 2015.

Г. Скляренко

АМФІЛОХІЙ
(2 пол. / кін.? 18 – поч. / 1 пол. 19 ст.) – рисувальник, ієромонах-старець. Монаший чин відбував у КПЛ. Амфілохій – чернече ім'я. Певний час обіймав поса-

ди соборного старця і скарбника Лаври. Створював рис. для граверів місцевої друкарні. За його рис. гравірували, зосібна, Микола Герасимович Малютин (1812, кін. 1817) і Федір Михайлович Коробка (поч. 1817).

Тв.: рисунки – «Лаврська дзвініця та її план» (1812), підпис і пояснювальний текст; «Загальний вигляд усієї Лаври зі сходу» (1817 ?).

Літ.: Попов П. Матеріали до словника українських граверів. Додаток 1. Київ, 1927.

Р. Забашта

АПАНОВИЧ
Віктор Антонович

(03.09.1922, м. Тифліс, нині Тбілісі, Грузія – 18.06.1996, м. Сімферополь, АР Крим) – художник, педагог. Член РАБІС / Всерабіс (Всесоюзный профсоюз работников искусств, 1937). Член СХ СРСР (1950; у 1958–60 – голова правління СХ Криму). Учасник ІІ СВ. Упродовж 1937–41 навч. в Ростов. ХУ ім. М. Грекова, 1944–45 – в КХІ (викл. М. Шаронов), 1945–50 – в ІЖСА (викл.: О. Зайцев, М. Бернштейн; дипл. робота – «На канікулах», кер. Б. Йогансон). Від 1950 жив у Сімферополі. Протягом 1950–55 викладав у СмфХУ / Крим. ХУ ім. М. Самокиша. Працював у Т-ві «Кримхудожник», у Сімф. майстернях Худ. фонду УРСР, на Крим. худ.-виробничому комбінаті. Автор реалістичних творів у різних жанрах (портрет, пейзаж, історичні, побутові картини) і техніках (полотно, олія; акварель); також створював книжкові ілюстрації. Учасник вист. від 1954.

Тв.: «Хлопчик на День Перемоги» (1945), «Петро І знімає дзвони» (1946), «Знатна стахановка Камиш-бурунського комбінату Романенко» (1951), «Мітинг у Джанкої» (1952, співавт. В. Бернадський), «Жіночий портрет» (1954), «На трасі Москва – Сімферополь» (1956), «Нові знайомі», «Біля моря», «Учасники VI Всесвітнього фестивалю молоді та студентів у Москві» (усі – 1957), «Комісар бронепоїзда "Воля або смерть" Н. Гімельштейн», «Біля причалу» (об. – 1959), «Молода працівниця» (1962), «Актриса А. Козакова» (1963), «Художниця М. Борисова» (1964), «Інженерка Т. Рассказова» (1965), «Прикордонник І. Гусаченко» (1968), «Диктор телебачення» (1969), «Дружинники» (1970), «Оленка» (1971, 1974), «Портрет сина», «Делегат з Італії» (об. – 1972), «Старшина міліції Лукашенко», «Два покоління», «Біля ялинки» (усі – 1974), «Оля Циганкова», «Гість» (об. – 1975), «Крим. Сонячний день» (1980), «Оля Янковська» (1984), «Настя» (1985), «Ірина» (1989), «Біля комбайнів»; графіка – «Дубки» (1970), «Чоловічий портрет» (1977); іл. до книг – «Підводні майстри» К. Золотовського (1958).

Муз.: СмфХМ, СХМ.

Літ.: ХН СССР. Москва, 1970. Т. 1; УРХ. Київ, 1972; СХУ. Київ, 1973; ЕСУ. Київ, 2001. Т. 1.

О. Ламонова

ACKER
Julia – див.
АККЕР (ACKER)
Юлія (Julia)

AWIN
Józef – див.
АВІН (AWIN)
Юзеф (Józef)

Б

БАЛЬК (BALK)
Зигмунд (Zygmunt)
(14.07.1873, м. Львів – 21.07.1941, там само) – живописець, декоратор, сценограф, монументаліст. Початково навч. у школі при Музеї худ. промислу у Львові, у майстерні художника Я. Дюлла (Dülla); згодом – у м. Відні, у декораторській фірмі Г. Бургхардта; потім у містах Мюнхені, Ляйпцизі та Дрездені. У середині 1890-х повернувся до Львова, працював у театрі Скарбека (нині Національний драм. театр ім. М. Заньковецької). На поч. 1910-х відвідав Палестину, Каїр, Італію. Співпрацював із театрами Львова: Руським нар. театром (1902–05), євр. театром Якуба Бера Гимпеля (серед. 1900-х), Великим театром (нині Львів. нац. академічний театр опери та балету ім. С. Крушельницької; 1920-і), євр. театрами м. Станіслава (нині Івано-Франківськ). У 1913 на міжнар. виставці в Римі нагороджений Великою золотою медаллю за ескізи до опер Р. Вагнера. У 1930-х оформлював ревю-спектаклі, співпрацював з польс.-євр. театром «Усяка всячина» («Rozmaitości»). Упродовж 1939–41 – сценограф Львів. державного євр. драм. театру. За його ініціативою на поч. 1930-х у Львові було відновлено періодичне видання «Львівські музичні та літературні відомості». Писав пейзажі та натюрморти, створював монументальні розписи, оформлював інтер'єри. З 1911 брав участь у львів. худ. виставках, зокрема у 1920 був учасником першої виставки євр. мист-ва у Львові.

Тв.: оформлення вистав – «Катерина» Н. Аркаса, «Відьма» Л. Яновської (об. – 1902), «Навколо світу за вісімдесят днів» за Ж. Верном, «Затоплений дзвін» Г. Гауптмана, «Кордіан» Ю. Словацького, «Лоенґрин» Р. Вагнера, «Отелло» Дж. Верді, «Пер Гюнт» Г. Ібсена, опера «Голем» Е. Д. Альберта (1928), «Без вини винні» за О. Островським (1939), «Бенкет» за п'єсою П. Маркиша (1940), «Йоселе» Я. Динезона, музична комедія А. Готлебера «Два весілля в одну ніч» (1941), «Сестри» Л. Резника, «Сирітка Хася» Я. Гордина; живопис – «Панорама Спліта» (1911), «Ієрусалим» (1914), «Сплит», «Натюрморт з кавником»; розпис синагоги в м. Жовкві на Львівщині; оформлення інтер'єрів оперного театру, залізничного вокзалу, торговельної палати (усі – 1901), «Казино де Парі» (1909, усе – Львів).

Муз.: ЛНГМ, Худ. салон «Space Galllery» (м. Краків, РП).

Літ.: Fridman F. Zaglada Zydow Lwowskich. Lodz, 1945; Бірюльов Ю. Мистецтво львівської сецесії. Львів, 2005; Степанчикова Т. Історія еврейського театру у Львові. Крізь терни до зірок. Львів, 2005; Пінчевська Б. М. Творчість єврейських художників Східної Галичини 1900–1939 років. Корсунь-Шевченківський, 2013; Глембоцкая Г. Художники-евреи Львова первой половины XX века. Жизнь, творчество, судьба. Львов, 2015.

Г. Скляренко

БАРАНЕЦЬКИЙ
Грегорі / Григорій
(уточнення та доповнення)
Авторству майстра належать церковний дерев'яний ручний хрест із церкви с. Хащовиння на Турківщині (нині Стрийського р-ну Львів. обл.), із церкви с. Синегіл на Сколівщині (нині Стрийського р-ну Львів. обл.).

Тв.: Ручний хрест (1726, с. Хащовиння Львів. обл.): рельєфні зображення – Розп'яття (на чільному боці), Богороодиця (на зворотному боці); ручний хрест (1727, с. Синегіл Львів. обл.): рельєфні зображення – Розп'яття (на чільному боці), Богородиця (на зворотному боці).

Муз.: НМЛ.

Літ.: Дерев'яні різьблені хрести XVI – поч. XX ст. / упоряд. і передмова О. Валько. Львів, 2018.

Р. Забашта

БАРИЦЬКИЙ (BARZYCKI)
Петро / Піотр (Piotr)
(уточнення та доповнення)
У скульптора Івана Щуровського **Б.** був за челядника. У 1777–79 челядникував (разом із Йозефом Вюрцером та Михайлом Стобенським) у скульптора й різьбяра Франциска Оленського під час роботи у львів. кам'яниці Більській (пл. Ринок, 20). 26.08.1780 уклав угоду (спільно зі скульптором Франциском Дунчевським) з гвардіаном монастиря оо. францисканців м. Перемишля (нині центр Перемишльського пов. Підкарпат. воєвод., РП) Г. Островським на виготовлення з власного матеріалу та дерева органної структури до місцевого костелу. Згідно з абрисом до правої частини органної структури планувалося виготовити 12 скульптур із різними атрибутами, а до лівої – ажурну решітку для хору. Завершити роботу слід було до Зелених Свят 1781. Сума оплати мала скласти 950 золотих. 29.03.1782 **Б.** отримав за означену роботу 847 золотих.

Літ.: Frazik J. T. Budowniczowie i artyści na usługach Franciszkanów przemyskich od XV–XVIII wieku na tle dziejów kościoła i jego wyposażenia. *BHS.* Warszawa, 1975. R. 37, nr 4; Frazik J. T. Zarys dziejów sztuki Przemyśla. Rzeźba. *Tysiąc lat Przemyśla*. Rzeszów, 1976; Wujcyk W. Wiadomości o życiu i twórczości Franciszka Olędzkiego. *Sztuka Kresów Wschodnich: materiały sesji naukowej.* Kraków, 1998. T. 3; Słownik artystów, rzemieślników etc. *Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego.* Kraków, 2015. T. 23. (MDSSZWRP; cz. 1); Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Б. Шенгера, Р. Забашта

БАТІГ
Микола Іванович
(26.11.1922, с. Кугаїв, нині Львів. р-ну Львів. обл. – 2008, м. Львів) – мистецтвознавець, графік, педагог. Упродовж 1940–41 навч. у ЛХПУ, 1942 – 44 – у ДПШ (викл.: М. Бутович, В. Баляс, С. Гебус-Баранецька, спеціальність – худ.

графіка), 1945–47 – в УПІ, 1952–58 – у ЛНУ ім. І. Франка (філолог укр. літ.). У 1947–49 перебував у Комі АРСР (відповідно до автобіографії з особової справи, працював художником у ЧТЛ). У ЛДІПДМ мав курс основи графіки і шрифтів (1963–72), працював заввідділом ЛМУ, відповідальним секретарем львів. СХУРСР та ЛХВК, автор наук. праць, присвячених історії укр. мист-ва.

Тв.: ілюстрації до молодіжних журналів (1942–44), обкладинки до книг: Баркова О. Завтра (1962), Рудницький М. В наймах у Мельпомени (1963).

Дж.: Архів ЛНАМ. Ф. Р-1653. Оп. 2-ОС. Спр. 1652.

Літ.: СХУ. Київ, 1973; МУБД. Київ, 1997; Стасенко В. Спадкоємці першодрукаря. Словник митців випускників та викладачів кафедри графіки Української академії друкарства. Львів, 2010.

Г. Хорунжа, Т. Довгун

БАХМАТОВ
Адольф Ісаакович

(26.07.1912, м. Київ – 19.07.1991, м. Львів) – архітектор, графік. Упродовж 1934–40 навч. в КХІ (спеціальність – архітектура, кваліфікація архітектор-художник). Упродовж 1940–41 – декан архіт. ф-ту ЛДХПУ та директор ЛКГ. У 1945–47 – директор ДНЕМ АА УРСР, 1947–49 – викладач та декан ЛДІПДМ. Працював як архітектор та графік (екслібриси).

Дж.: Архів ЛНАМ. Ф. Р-1653. Оп. 2-ОС. Спр. 304 а.

Літ.: Бадяк В. Перші митці львівського вищого навчального закладу (до 50-річчя випуску). *Вісник ЛАМ*. 2003.

Г. Хорунжа, Т. Довгун

БЕМ (BEM)
Юрій / Єжи (Jerzy)

(18 ст.) – скульптор. Відомий за писемними джерелами. Працював у м. Львові. 8.05.1794 тримав до хреста Терезу, доньку Антонія Ріхтера та Анни Маґдалини.

Літ.: Dworzak A. Lwowskie środowisko artystyczne w XVIII wieku w świetle ksiąg metrykalnych i sądowych. *MDKS XVII i XVIII w.* Kraków, 2018. Т. 8; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта

БЕРНАДСЬКИЙ
Валентин Данилович

(13.01.1917, с. Озеряни, нині Ніжинського р-ну Чернігів. обл. – 11.09.2011, м. Сімферополь, АР Крим) – живописець. Учасник ІІ СВ. Засл. худож. України (1976). Нар. худож. України (1989) та РФ (2003). Почесний академік Рос. АМ (2009). Член НСХУ (1950, у 1970–80 – голова правління Крим. організації). Упродовж 1937–40 навч. в ЛХУ, у 1940–42, 1945–50 – в ІЖСА (викл.: М. Бернштейн, О. Зайцев, Б. Йогансон). Жив у Сімферополі. Протягом 1950–52 викладав у СмфХУ / Крим. ХУ ім. М. Самокиша. Автор станкових живописних творів у різних жанрах (сюжетно-темат. картина, портрет, пейзаж, натюрморт). Учасник вист. від 1950, зокрема закордонних (США, Японія, Греція, Франція, Велика Британія). Персон. виставки – м. Київ (1988, 2002), м. Париж (ФР, 1992).

Тв.: «Мітинг у Джанкої» (1952, співавт. В. Апанович), «Колгоспний сторож», «Художник М. Крошицький» (об. – 1955), «Кримська осінь» (1959–60), «На винограднику», «Герой Соціалістичної Праці М. Македонський» (об. – 1961), «Наташа» (1963), «Керченські судноремонтники» (1964), «Сонячні грона», «Легендарний 1920-й» (об. – 1967), «Художник В. Апанович», «Будівельники Північно-Кримського» (об. – 1969), «Заслужений діяч мистецтв К. Прохоров» (1970), «Дівчина в шубці» (1971), «Зацвів мигдаль» (1972), «Повний кавалер ордена Слави І. Клименко» (1974), «Осіння пора» (1975), «Династія хліборобів» (1981), «Переможці Врангеля» (1985), «Художник Л. Балкінд» (1984), «Аджимушкайська трагедія» (1987), «Письменник А. Домбровський» (1989), «Дівчина в садку» (1995), «Осінні квіти», «Ранок», «Автопортрет» (усі – 1998), «Осінні квіти на вікні» (1999), «Осінні турботи», «А. Чехов та О. Кніппер-Чехова в Гурзуфі», «В майстерні увечері» (усі – 2001).

Муз.: СмфХМ, СХМ, ПХМ, МСОМУ.

Літ.: ХН СССР. Москва, 1970. Т. 1; УРХ. Київ, 1972; СХУ. Київ, 1973; МУЕД. Київ, 1992; МУБД. Київ, 1997; Обуховская Л. Народный художник Украины Валентин Бернадский. *Берега Тавриды*. 1998. № 4; ЕСУ. Київ, 2003. Т. 2; ХУЕД. Київ, 2006.

О. Ламонова

БЕРШ
Ісаак

(доповнення)

Розписи синагоги в с. Гвіздець (нині селище Коломийського р-ну Івано-Франків. обл.) маляр **Б.** здійснив разом з Ізраїлем Лісницьким.

Літ.: Piechotkowie M. і K. Bożnicy drewniane. Warszawa, 1957; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983; Kost B. Boska polichromia z Gwoździca. *Kurier Galicyjski*. 2014. 3 (199). 14–27 lutego.

Р. Забашта

БЕХЕРТ / НЕПОМУЦЕН / НЕПОМУК (BECHERT / NEPOMUCEN)
Йоган (Johann)

(уточнення та доповнення)

Житель м. Львова. Згадується в архівних документах упродовж 1756–67. Декрет урядової комісії Львова про мистців-позацеховиків, у якому фігурує **Б.**, датується 3.09.1756 та 31.10.1757. 10.08.1757 скульптор узяв шлюб з Йоанною Крижанівською. Свідками були скульптори Себастіан Фесінґер, Антоній Осінський та Йозеф Штіль. Діти подружжя: Цецилія Ґертруда (5.05.1758), хрещені батьки – скульптори С. Фесінґер, Мацєй Полейовський та Єлизавета Ґольденберґ (Ґольденберґова), Анастазія Ліствська; Тереза (13.11.1759), хрещені батьки – Себастіан Фесінґер і Маґдалина Міллер (Міллерова), дружина маляра Матвія (Матіаса) Міллера; Ян Бенедикт (27.05.1761), хрещені батьки – Андрій Кумановський і Вікторія Дальке;

Анна (18.06.1763), хрещені батьки – Адам Ульпіцький, ловчий овруцький, та Софія Шлавська; Ігнатій Домінік (4.08.1765), хрещені батьки – маляр Матвій (Matiac) Міллер та Францішка Угніцька, дружина маляра Стефана Угніцького. У 1758 **Б.** оздобив різьбою конфесіонали в костелі оо. кармелітів м. Теребовлі (нині Терноп. р-ну Терноп. обл.). Для того-таки храму в 1766 виконав різьблення для органа. Упродовж 1762–64 майстер (разом зі скульптором Йозефом Штілем) різьбив оздоби лав і конфесіоналів у костелі Свв. Петра та Павла монастиря оо. єзуїтів м. Львова. 7.04.1764 отримав право носити шпагу / шаблю, що символічно прирівняло його до шляхетського стану Речі Посполитої та звільнило з-під юрисдикції міських цехів. 4.09.1766 уклав угоду щодо виконання сницарського оздоблення на емпорах львів. костелу оо. єзуїтів. У 1767 пріор означеного костелу подав позов до суду на **Б.** за недотримання контракту від 4.09.1766. За вимогою позивача, майстер мав повернути 27 червоних золотих.

Літ.: Załęski S. Jezuici w Polsce porozbiorowej. Kraków, 1907; Hornung Z. Stanisław Stroiński 1719–1802: zarys monograficzny ze szczególnym uwzględnieniem działalności artysty na polu malarstwa ściennego. *Prace Sekcji Historii Sztuki i Kultury Towarzystwa Naukowego we Lwowie*. 1935. T. 2; Hornung Z. Majster Pinsel snycerz. Karta z dziejów polskiej rzeźby rokokowej. Wrocław, 1976; Słownik artystów, rzemieślników etc. *Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego*. Kraków, 2015. T. 23. (MDSSZWRP; cz. 1); Dworzak A. Lwowskie środowisko artystyczne w XVIII wieku w świetle ksiąg metrykalnych i sądowych. Kraków, 2018; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Б. Шенгера, Р. Забашта

БІККЕЛЬС (BICKELS) Якуб (Jakub)

(1911, м. Львів – 1944, м. Варшава, нині РП) – графік, карикатурист. Лікар-психіатр за освітою, постійно займався графікою, що стала його другою професією. Співпрацював із періодичними виданнями Львова «Дно ока» («Dno Oka»), «Клацання» («Szczutek»), «Чуб» («Chochol»), варшавським сатиричним журн. «Шпильки» («Szpilki») з року його заснування (1935). У 1935 видав «Альбом карикатур учасників сіоністського конгресу в Люцерні у 1935 року». Особливе місце в його творчості мали карикатури у львів. журн. «Сигнали» («Sygnały»), де співпрацював зі львів. поетом, публіцистом та критиком Т. Холлендером. Під час німецької окупації Польщі обидва опинилися у Варшавському гетто, де й загинули.

Тв.: «Муссоліні проїздив через Берлін на білому коні. Доказ дружби» (1937) та ін.

Літ.: Malinowski J. Malarstwo i rzeźba zydow Polskich w XIX i XX wieku. Warszawa, 2000; Глембоцкая Г. Художники-евреи Львова первой половины XX века. Жизнь, творчество, судьба. Львов, 2015.

Г. Скляренко

БІН (BIEN) Войцех (Wojcech)

(18 ст.) – скульптор, різьбяр (магістр кунштy сницарського). Відомий за писемними джерелами. Працював у м. Львові. 2.02.1758 побрався з Ядвіґою Маршицькою. Свідками шлюбу були скульптор Антоній Осінський та художник Матвій / Matiac Міллер. Діти: Вікторія Францішка (23.12.1758); Бернард (10.08.1760), хрещені батьки – скульптор Антоній Осінський та Тереза Фесінґер (Фесінґерова), дружина скульптора Себастіана Фесінґера; Феліція Йоанна (27.05.1763), хрещені батьки – скульптор Йоган Непомук Бехерт та Аґнеса Стажевська, дружина скульптора Симона Стажевського; Йоанна Юстина (25.09.1764), хрещені батьки – скульптор Себастіан Фесінґер та Маґдалина Міллер (Міллерова), дружина маляра Матвія Міллера; Леокідія Тереза (13.12.1766), хрещені батьки – маляр Матвій / Matiac Міллер та Францішка Угніцька; Катерина (31.07.1771), хрещені батьки – Антоній Рохель та Маріанна Оброцька, дружина скульптора Яна Оброцького. У вересні 1760 подружжя Бінів придбало за 224 золотих будинок, що розташовувався між домами Бораковичів і Стажевських (юридика Львів. капітули). 7.04.1764 **Б.** отримав право носити шпагу / шаблю, що засвідчувало рівність його прав із правами шляхетського стану і юридичну незалежність від міських цехів. 11.02.1771 був повторно викликаний до місцевого суду через несумісність деяких його вчинків з міським правом. Цього-таки року **Б.** подав клопотання щодо отримання королівського привілею на провадження вільної сницарської діяльності.

Дж.: ЦДІАУ(Л). Ф. 52. Оп. 2. Спр. 580.

Літ.: Hornung Z. Pierwsi rzeźbiarze lwowscy z okresu rokoka. *Ziemia Czerwieńska*. Lwów, 1936. R. 3, zesz. 1; Hornung Z. Antoni Osiński najwybitniejszy rzeźbiarz lwowski XVIII stulecia. Warszawa, 1937; Mańkowski T. Lwowska rzeźba rokokowa. Lwów, 1937; Kowalczyk J. Bien (Bień) Wojcech. *SAP*. 1971. T. 1; Katalog zabytków sztuki : Województwo Rzeszowskie : Leżajsk, Sokołów Małopolski i okolice / oprac. E. Śnieżyńska-Stolotowa, F. Stolot. Warszawa, 1989. (Katalog zabytków sztuki w Polsce. Seria Nowa ; T. 3, zesz. 4); Александрович В. Скульптура. *ІУМ :* в 5 т. Київ, 2011. Т. 3 : Мистецтво другої половини XVI–XVIII століття; Dworzak A. Lwowskie środowisko artystyczne w XVIII wieku w świetle ksiąg metrykalnych i sądowych. Kraków, 2018; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Б. Шенгера, Р. Забашта

БІРЕР (BIERER (BIRER)) Зігмунт Оскар (Zygmunt Oskar)

(20.04.1896, м. Львів – липень 1941, м. Станіслав, нині Івано-Франківськ) – графік, живописець, сценограф. Член Т-ва любителів євр. мист-ва Львова. У 1915 закін. відділення декор.

живопису ЛХПШ, на поч. 1920-х відвідував там само заняття з декор. різьблення та моделювання, упродовж 1922–26 навч. у КАМ в Ю. Мехоффера. За успіхи в графіці в 1924–25 навчальному році нагороджений похвальним листом. Після закінчення КАМ працював викладачем малювання в євр. гімназії в Станіславі, сценографом у міському євр. театрі ім. Гольдфадена та євр. театрах Львова. Учасник виставок Т-ва любителів євр. мист-ва Львова (1919, 1921, 1922). Експонент Першої євр. виставки у Львові (1920). У 1926 відбулася персон. виставка у Львові. У 1940 брав участь у вист. графіки СХ УРСР (Львів) та вист. образотв. мист-ва Західних областей України та нар. творчості гуцулів (Москва).

Тв.: «Інтер'єр синагоги Золота Роза» (1930-і), екслібрис М. Гольдштейна (1930-і).

Муз.: Музей КАМ, НМК, ІМК.

Літ.: Виставка графіки Спілки радянських художників України у Львові. Травень – червень 1940. Каталог. Львів, 1940; Выставка изобразительного искусства Западных областей Украины и народного творчества гуцулов. Каталог. Москва, 1940; Глембоцкая Г. Художники-евреи Львова первой половины XX века. Жизнь, творчество, судьба. Львов, 2015.

Г. Скляренко

БІРНАТ (BIERNAT) Францішек Томаш (Franciszek Tomasz)

(1879, м. Львів – після 1939, ?) – скульптор. У 1897 вступив до ЛХПШ на відділення декор. різьблення до Ю. Белтовського, паралельно впродовж 1900–01 навч. в Школі професійного вдосконалення в царині худ. ремесла в П. Герасимовича. Близько 1908 організував свою майстерню, де під його керівництвом виконували рельєфи, ліплення, кам'яну та дерев'яну скульптури, надгробки. Перед І СВ війною активно співпрацював зі львів. архітекторами. Творчість пов'язана зі Львовом.

Тв.: рельєфи на тему легенди про Онана на фасаді будинку Ф. Франкеля (вул. І. Федорова, 6 (1909)); маскарони та скульптурні фігури на фасаді театру-вар'єте «Казино де Парі» (арх.: З. Федорський, С. Мацудзинський, 1909, вул. Л. Курбаса, 3), маскарони на фасаді Міської школи ім. Г. Сенкевича (арх. М. Лужецький, 1907), химери на фасадах віл на вул. Глинки, 5 і 7 (1912) та стилізовані дракони на будинках на вул. І. Франка, 71 (1911), Пекарській, 3 (1912), арх. А. Шлейена, маскарони на будинках на вул. Огієнка, 18–18 а (колишній готель «Еліт», арх. З. Кензерський, З. Федорський, 1911), Саксаганського, 14 (1911), Мартовича, 4 (1909. арх. А. Шлейен), Зеленій, 46, вул. І. Франка, 46 (1914, арх. З. Федорський), рельєфи на будинку вул. Пекарській, 49 (1912, арх. В. Шульман), вул. К. Левицького, 11–11 а–15, вул. Шептицьких, 17; високий рельєф Мадонна з дитиною на фасаді будинку арх. Ю. Я. Яворського на вул. Мурарській (нині Єфремова), 34 (1920-і).

Літ.: Кос Г., Федина Р. вулиця Руська у Львові. Львів, 1996; Бірюльов Ю. Мистецтво львівської сецесії. Львів, 2005; Biriulow J. Rrzezba Lwowska. Warszawa, 2007; Глембоцкая Г. Художники-евреи Львова первой половины XX века. Жизнь, творчество, судьба. Львов, 2015.

Г. Скляренко

БОЖЕНТ

(17 ст.) – іконописець. Мешкав і працював у м. Кременці на Тернопільщині (нині центр Кременецького р-ну Терноп. обл.). За переданням, у 1671 на замовлення священника з м. Боремеля (нині однойменне село Дубенського р-ну Рівнен. обл.) створив чудотворний образ Христа Боремельського.

Літ.: Віднайдено ікону 18 століття, яка вважалася втраченою. URL : https://risu.ua/vidnajdeno-ikonu-18-stolitti-yaka-vvazhalasya-vtrachenoyu_n147693.

Р. Забашта

БОЙКО Ілько

(19 ст.) – різьбяр. Відомий за підписними й датованими творами. Працював у Галичині / Покутті. Його авторству належать церковний дерев'яний ручний хрест із церкви с. Спас (нині Коломийського р-ну Івано-Франків. обл.).

Тв.: ручний хрест (1894, с. Спас, Івано-Франків. обл.): рельєфні зображення – Дух Святий, Розп'яття (на чільному боці), св. Миколай (на зворотному боці).

Муз.: НМНМГП.

Літ.: Дерев'яні різьблені хрести XVI – поч. XX ст. / упоряд. і передмова О. Валько. Львів, 2018.

Р. Забашта

БОКОВНЯ Григорій Сидорович

(28.04.1929, м. Черкаси – ?) – скульптор-аніматіст, різьбяр. Засл. майстер нар. творчості УРСР (1976). Навч. різьбярства на дереві в діда та батька. Автор творів аніматістичного жанру, тематичних скульптурних композицій.

Тв.: «Орач», «Ми залізним конем всі поля обійдем» (об. – 1974), «Після трудового дня» (1981).

Муз.: Канів. музей нар. декоративного мист-ва, Черкас. КМ.

Літ.: МУЕД. Київ, 1992; МУБД. Київ, 1997; ЕСУ. Київ, 2004. Т. 3; ХУЕД. Київ, 2006.

О. Ламонова

БОНКІНА-БОРІЛЛОЛЛІ Ірина Георгіївна – див. ЛЕВИТСЬКА / БОНКІНА-БОРІЛЛОЛЛІ Ірина Георгіївна

БОРИСАНОВ Василь Тихонович

(25.12.1912, м. Кривий Ріг, нині Дніпр. обл. – 12.01.1981, м. Одеса) – скульптор. Член НСХУ (1962). Був глухий. Навч. в ХХІ (1930–32) та ОХУ (1936; викл.: Я. Борченко, Г. Теннер, О. Шовкуненко). Працював в одес. скульптурній майстерні «Художник» (1936–41, 1944–45, 1960–63), упродовж 1950–60 – у м. Жданові (нині Маріуполь Донец. обл.). Від 1963 – в одес. майстернях Худ. фонду УРСР. Створював переважно портрети, постійно співпрацював зі скульптором Ф. Кіріазі. Учасник вист. від 1939, зокрема «До 300-річчя возз'єднання України з Росією» (м. Київ, 1954),

«Радянська Україна» (м. Москва, нині РФ, 1960), «До 100-річчя від дня смерті Т. Г. Шевченка» (Київ, 1961).

Тв.: «Чапаєв на коні» (1938), «В. Маяковський» (1939), «Сталевар» (1953), «Перша Кінна Армія в боротьбі за владу Рад» (1957), «Портрет знатного сталевара заводу "Азовсталь" Героя Соціалістичної Праці В. Шкуропата» (1960), «Т. Г. Шевченко» (1961), «Шевченко-бунтар» (1963); погруддя О. Пушкіна, М. Чернишевського, В. Маяковського та М. Ломоносова («Алея класиків» у Міському саду Маріуполя, усі – 1970-і, усі – співавт. Ф. Кіріазі).

Літ.: Одесские скульпторы Федор Кириази и Василий Борисанов создали скульптурный образ великого Кобзаря. Поэт запечатлен в минуты творческого раздумья. *Знамя коммунизма*. 1961. 10 марта; Художня виставка, присвячена 100-річчю з дня смерті Т. Г. Шевченка : каталог. Київ, 1961; Этот скульптурный образ великого Кобзаря создали одесские ваятели Ф. Кириази и В. Борисанов. *Знамя коммунизма*. 1964. 9 марта; УРХ. Київ, 1972; ХН СССР. Москва, 1972. Т. 2; ЕСУ. Київ, 2004. Т. 3; Энциклопедический справочник Украинского общества глухих. Киев, 2010.

О. Ламонова

БОРТАТИНСЬКИЙ (BORTATYŃSKI) Даніель (Daniel)

(18 ст.) – скульптор. Відомий за писемними джерелами. Працював у м. Судовій Вишні (нині Самбірського р-ну Львів. обл.). У 1768 домагався від Григорія Урановича (другого чоловіка Маріанни Штільової, вдови скульптора Антонія Штіля) 100 золотих, які йому заборгував Антоній Штіль.

Літ.: Dworzak A. Lwowskie środowisko artystyczne w XVIII wieku w świetle ksiąg metrykalnych i sądowych. Kraków, 2018; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта

БРИММЕР / БРЮММЕР Микола Леонідович

(20.03.1898, м. Київ / м. Гапсала, нині Хаапсалу, ЕР – 24.04.1929, м. Ленінград, нині м. Санкт-Петербург, РФ) – графік, ілюстратор. Упродовж 1923–27 навч. у ВХУТЕІНі в Ленінграді (викл.: В. Конашевич, Д. Митрохін, П. Шиллінговський). Працював у техніці дереворит. Автор станкових творів, книжкових ілюстрацій (зокрема до творів М. Гоголя), а також 14 екслібрисів (від 1925). Виконував проєкти видавничих знаків, співпрацював із журн. «Червона нива» («Красная нива») (1927–29). Один з організаторів видання худ. зб. «Гравюра на дереві» (1927–29) та їхній редактор. Учасник вист. від 1927. Твори **Б.** експонувалися в містах Амстердамі (Нідерланди), Лейпцигу (Німеччина), Мілані (Італія), Лос-Анджелесі (США). Персон. виставка – Ленінград (1929).

Тв.: «Портрет старенької», «Нове Адміралтейство» (об. – 1925), серія «Декабристи» (1926); іл. до книг – «Вождь червоношкірих» О'Генрі (1927), «Чернігівці» О. Слонімського» (1928), «Коляска» та «Сорочинський ярмарок» М. Гоголя (об. – 1929), «Каховський» Л. Тинянової (1930) та ін.

Муз.: ДМОМ, ДТГ.

Літ.: Минаев Е. Экслибрисы художников Российской Федерации. Москва, 1971; ХН СССР. Москва, 1972. Т. 2.

О. Ламонова

БРОМИРСЬКИЙ / БРОМІРСЬКИЙ Петро Гнатович

(11.07.1886, м. Устилуг, нині Володимирського р-ну Волин. обл. – 1919/1920, м. Москва, нині РФ) – скульптор, живописець. Член худ. угруповань «Блакитна троянда» (1907), «Вінок-Стефанос» (1907–10) та ін. Упродовж 1896–1900 навч. у Володимир-Волинському училищі. Від 1904 перебував у Москві, познайомився з М. Врубелем, який став його першим наставником у мист-ві. Упродовж 1905–13 працював ліпником у майоліковій майстерні С. Мамонтова на керамічному заводі біля Бутирської застави. У 1906–10 навч. в ІЖСА (викл. П. Трубецькой). У 1910 відвідав Італію. Викладав у ХШ М. Васильєва (1917), Вільних худ. майстернях (від 1918) та ін. Працював у театрі С. Сабурова (1918). Керував однією з держ. скульптурних майстерень, виконуючи пам'ятник В. Сурикову для Червоної площі (м. Москва) за планом «монументальної пропаганди» (1919). Автор графічних (акварель, гуаш) та живописних творів, у яких відчувається вплив символізму, з часом посилюється іронічна гротескність образів. У скульптурі (дерево, гіпс, листове залізо) імпресіоністична фактура поєднується з гострим декор. чуттям. Учасник вист. «Блакитна троянда» (1907), «Маковець» (1922, 1924 – посмертно, усі – Москва) та ін.

Тв.: графіка – «Більярд (Смерть П'єро)» (2 пол. 1900-х), «Зустріч Марії та Єлизавети» (кін. 1910-х); скульптура – «Дівчина з дитиною» (1905), «Кора» (1918–19), «Пам'ятник В. Сурикову» (1919, не зберігся.).

Муз.: ДТГ, ДРМ, Музей-заповідник «Абрамцево».

Літ.: Шатских А., Турчин В. Петр Игнатьевич Бромирский, 1886–1920. Москва, 2000; Янович Б. Посмертну маску із Врубеля знімав волинянин Петро Бромірський. *Волинь-нова*. 2018. 30 січня.

О. Ламонова

БУГА Іван Якимович

(22.02. 1928, с. Холодівка, нині Тульчинського р-ну Вінниц. обл. – ?) – графік, майстер екслібриса. У 1964 закін. УПІ.

Тв.: «Шевченкіана В. Вітрука» (1972, 1974), дитячі екслібриси.

Літ.: Поетика дитячого екслібриса. Тернопіль, 2014; Стасенко В. Спадкоємці першодрукаря. Словник митців випускників та викладачів кафедри графіки Української академії друкарства. Львів, 2010.

І. Хорунжа

БУРА-МАЦАПУРА Віра Іванівна

(18.09.1900, с. Бучки, нині Новгород-Сіверського р-ну Чернігів. обл. – 29.01.1991, м. Київ). Упродовж 1923–29 навч. ІПМ та КХІ (викл.: М. Бойчук, К. Єлева,

В. Касіян, С. Налепинська-Бойчук). Працювала як ілюстратор, поліграфіст та автор плакатів. Учасниця вист., персон. виставки – м. Київ (1984, 2000).

Тв.: «У керамічній майстерні», «Провізор» (об. – 1924), «Боротьба за Арсенал» (1927), серія «Краєвиди Кавказу» (1937), «Пам'ятні місця, по'вязані з Полтавською битвою» (1958).

Муз.: НХМУ, НМТШ, ШНЗ, Меморіальний будинок-музей Марка Вовчка (м. Нальчик).

Літ.: МУЕД. Київ, 1997. ЕСУ. Київ, 2004. Т. 3; Стасенко В. Спадкоємці першодрукаря. Словник митців випускників та викладачів кафедри графіки Української академії друкарства. Львів, 2010; Життя в мистецтві. Художниця В. І. Бура-Мацапура. Київ, 2014.

Г. Хорунжа, М. Максимів

БУЖИНСЬКИЙ (BURZYŃSKI) Карло / Кароль (Karol)

(18 ст.) – скульптор, столяр. Відомий за писемними джерелами. Походив із містечка Радечниці на Холмщині (нині село Замойського пов. Люблінського воєвод., РП). У 1766 виготовив вівтарі Св. Варвари та Преображення Господнього для радечніцького костелу оо. бернардинів. Наступного (1767) року для того ж храму виготовив вівтар св. Петра з Алькантари. 26.06.1773 у парохії Бяла (нині м. Янів / Янів Любельський Янівського пов. Люблінського воєвод., РП) було охрещено Петра, сина Кароля та Маріанни **Б.** які проживали в Борі (нині околиця Янова). У документі майстра названо теслею («fabri lignari»). 13.01.1789 в костелі Св. Казимира Королевича в Радечниці о. Антоній Воєводський благословив шлюб між скульптором та Анною Левандовською. 24.06.1780 в нового подружжя народилася донька Малґожата. У 1800 **Б.** уклав контракт зі священником греко-католицької парохії в м. Щебречині (нині Замойського пов. Люблінського воєвод., РП) о. Теодором Батицьким на виготовлення двох бічних вівтарів до церкви за 500 золотих. У документі майстра названо «скульптором краснобродським», тобто жителем м. Красноброда (нині Замойського пов. Люблінського воєвод., РП).

Літ.: Szykuła-Żygawska A. Od Karola Burzyńskiego do Michała Wurtzera młodszego. *Warsztat rzeźbiarski 2. poł. XVIII wieku w Ordynacji Zamojskiej.* Lublin ; Zamość, 2012; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта, Б. Шенгера

БУРАЧИНСЬКИЙ / БУРЧИНСЬКИЙ (BURACZYŃSKI / BURCZYŃSKI) Ігнатій / Іґнат (Ignat)

(уточнення та доповнення)

(18 ст.) – різьбяр, скульптор, столяр. Відомий за писемними джерелами. Працював у м. Львові. Імовірно, був учнем скульптора Яна Оброцького. Перші згадки про **Б.** містяться в метричних книгах м. Львова (17.07.1777 і 15.02.1778). У кінці 1778 чи на початку 1779 працював над різьбленим оздобленням центрального вівтаря костелу Св. Станіслава м. Буська (нині Золочівського р-ну Львів. обл.). Обсяг виконаної та запланованої роботи зазначено самим майстром у квитанції про отримання грошей від 22.02.1779: «Своїм підписом підтверджую, що мені заплачено за мою роботу, яку я виконав для Буського костелу – за великі капітелі для цілого костелу, як мені призначив п. Оброцький, і за дороблення чотирьох капітелей, а також за всю різьбу до великого вівтаря, про що було укладено особливий контракт. Згідно з ним я зобов'язаний різьбу відвезти назад до Буська, там її належно поклеїти і віддати п. Кісловському. У разі недотримання слова – 100 золотих [належить повернути]. На що власною рукою підписуюся. Ігнатій Бурачинський». Майстра згадано 1782 в судовому позові скульптора Яна Скольського (колишнього челядника скульптора Івана Щуровського) до скульптора Яна Оброцького стосовно повернення грошового боргу. Того-таки року **Б.** переїхав до м. Замостя (нині центр Замостського пов. Люблінського воєвод., РП), де виготовив кам'яну фігуру св. Яна Непомука, установлену «за Брамою Щебрешинською, на греблі». (У міських документах він іменується Ігнатієм Бурчинським). У 1793 виготовив з каменю колону з капітеллю та базою до фасаду замойського палацу за 180 золотих. У 1794 на міському цвинтарі при костелі Св. Катерини вимурував із цегли браму і встановив на ній два вазони та фігуру св. Катерини. Того-таки року, з наказу ордината Замойського, виготовив нагробок докторові Ламбертові за 142 золотих. Упродовж 1794–95 працював над альтанкою у Звіринці. За цю роботу отримав 387 золотих. У серпні 1802 в замойському колегіаті тримав до хреста Людвіка Францішка, сина Петра Лещинського та Анни Кульчицької. У 1810 під час перебудови палацу в Клеменсові майстер (співпрацюючи з арх. Генріхом Ітаром) вирізьбив з каменю фігури сфінксів.

Літ.: Gębarowicz M. Prolegomena do dziejów lwowskiej rzeźby rokokowej. *Artium Questiones*. Poznań, 1986. T. 3; Słownik artystów, rzemieślników etc. *Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego*. Kraków, 2015. T. 23. (MDSSZWRP; cz. 1); Sawa B. Jakub Bobrowski zapomniany malarz zamojski przełomu XVIII i XIX wieku. *Archiwariusz Zamojski*. 2004; Szykuła-Żygawska A. Od Karola Burzyńskiego do Michała Wurtzera młodszego. *Warsztat rzeźbiarski 2. poł. XVIII wieku w Ordynacji Zamojskiej*. Lublin ; Zamość, 2012; Dworzak A. Lwowskie środowisko artystyczne w XVIII wieku w świetle ksiąg metrykalnych i sądowych. Kraków, 2018; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Б. Шенгера, Р. Забашта

БЯЛКОВСЬКИЙ (BIAŁKOWSKI) Христофор / Кшиштоф (Krzysztof)

(18 ст.) – скульптор. Відомий за писемними джерелами. Жив у

м. Краківці (нині Яворівського р-ну Львів. обл.). 7.03.1743 та 28.03.1743 у м. Львові уклав угоди з Ігнатієм Сапігою про виготовлення двох вівтарів для костелів містечок Краківця (поблизу м. Перемишля) та Базаліні (біля Крем'янця). За роботу над вівтарем Прсв. Трійці в Базаліні (?) 16.03.1745 отримав 20 червоних золотих.

Літ.: Hornung Z. Majster Pinsel snycerz. Karta z dziejów lwowskiej rzeźby rokokowej / Zbigniew Hornung. Wrocław, 1976; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта, Б. Шенгера

BALK
Zygmunt – див.
БАЛЬК (BALK)
Зигмунд (Zygmunt)

BARZYCKI
Piotr – див.
БАРИЦЬКИЙ (BARZYCKI)
Петро / Піотр (Piotr)

BEM
Jerzy – див.
БЕМ (BEM)
Юрій / Єжи (Jerzy)

BECHERT / NEPOMUCEN
Johann – див.
БЕХЕРТ / НЕПОМУЦЕН / НЕПОМУК (BECHERT / NEPOMUCEN)
Йоган (Johann)

BIEN
Wojcech – див.
БІН (BIEN)
Войцех (Wojcech)

BORTATYŃSKI
Daniel – див.
БОРТАТИНСЬКИЙ (BORTATYŃSKI)
Даніель (Daniel)

BURZYŃSKI
Karol – див.
БУЖИНСЬКИЙ (BURZYŃSKI)
Карло / Кароль (Karol)

BURACZYŃSKI / BURCZYŃSKI
Ignat – див.
БУРАЧИНСЬКИЙ / БУРЧИНСЬКИЙ (BURACZYŃSKI / BURCZYŃSKI)
Ігнатій / Іґнат (Ignat)

BIAŁKOWSKI
Krzysztof – див.
БЯЛКОВСЬКИЙ (BIAŁKOWSKI)
Христофор / Кшиштоф (Krzysztof)

ВАЛУЄНКО
Борис Васильович
(09.01.1928, м. Київ – 26.05.2016, там само) – графік, мистецтвознавець. У 1951 закін. УПІ (викл. О. Кульчицька). Член СХ УРСР / НСХУ (1973). Від 1972 викладав в УПІ (на київ. поліграфічному ф-ті). Ілюстрував та оформлював фахові й худ. видання.

Літ.: МУБД. Київ, 1997; ЕСУ. Київ, 2005. Т. 4; Стасенко В. Спадкоємці першодрукаря. *Словник митців випускників та викладачів кафедри графіки Української академії друкарства*. Львів, 2010.

Г. Хорунжа

ВАСИЛЕВИЧ ЙОВ – див.
ЙОВ ВАСИЛЬОВИЧ /
ЙОВ ВАСИЛЕВИЧ

ВАСИЛЕВСЬКИЙ
Матвій
(18 ст.) – маляр. Відомий за писемними джерелами. У 2 пол. 1720-х мешкав і працював у м. Олеську (нині селище Золочівського р-ну Львів. обл.). Згаданий у метричній книзі парохіяльного костелу Св. Трійці Олеська під 27.05.1727, коли зафіксовано хрестини його сина Антонія. Останнього тримав до святої купелі скульптор, штукатор і арх. Йосиф Леблас. Майстер («pictoris aulici») перебував на службі, імовірно, Северина Жевуського. 20.06.1756 **В.** уклав контракт із графом Михайлом Жевуським на виконання чотирьох портретів, зокрема судді земського в строї, як у Конецьпольського, і самого графа. Портрети мали бути овальної форми й писані на полотні власними фарбами мистця. Перші два майстер зобов'язувався виконати на 10 липня зазначеного року, інші (за наданими абрисами) – пізніше. У вигляді завдатку **В.** мав отримати 23 золотих.

Дж.: ЦДІА(Л). Ф. 181. Оп. 2. Спр. 1434.

Літ.: Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів : [ЛНГМ], 2020.

Р. Забашта

ВЕЙНГАРТ (WEINGART)
Іоахім (Joachim)
(1895, м. Дрогобич – після 17.07.1942, м. Освенцим, нині РП) – живописець, графік. Закін. гімназію у м. Львові, навч. у ХПШ (м. Веймар, нині ФРН) та АВМ(В). У 1914 повернувся до Дрогобича, жив у м. Львові. У 1916 відвідав м. Берлін (ФРН). У 1923 переїхав у Берлін, де навч. в майстерні О. Архипенка, що позначилося кубістичними рисами в його творах. У 1925 переїхав у м. Париж (ФР), де разом з А. Абердамом, Л. Вайсбергом та З. Менкесом заснував «Групу чотирьох», що стала експресіоністичною частиною Паризької школи. 30.04.1942 був заарештований гестапо і депортований в Освенцим у концтабір Аушвіц, де й загинув. Дебютував у 1923 на виставці Т-ва образотв. мистецтв у Львові, де показав 37 творів живопису (олійний живопис, пастель, акварель) та 33 малюнка. Того ж року відбулася персон. виставка малюнків у Львові. У 1925 – вист. групи в галереї Я. Сливинського в Парижі. У 1926 брав участь у Салоні незалежних, у 1929 – у виставці польс. мист-ва в Galerie Bonaparte в Парижі. Персон. виставка – м. Варшава (нині РП) (1932).

Тв.: графіка – «Композиція», «Брат та сестра», «Хлопчик з дитиною» (усі – 1920-і); живопис – «Жінка в інтер'єрі», «Дама з кабаре», «Єврей», «Єврей, який несе Тору», «Материнство» (усі – 1930-і).

Літ.: Malinowski J. Malarstwo i rzezba zydow Polskich w X1X i XX wieku. Warszawa, 2000; Глембоцкая Г. Художники-евреи Львова первой половины XX века. Жизнь, творчество, судьба. Львов, 2015.

Г. Скляренко

ВЄНЦКОВСЬКИЙ
(WIĘCKOWSKI)
Ян (Jan)
(18 ст.) – скульптор, різьбяр (сницар). Працював у м. Львові. Відомий за писемними джерелами, зокрема метричними записами. 27.12.1759 була охрещена Маріанна – донька **В.** і Анни. Хрещеними батьками стали скульптор Себастіан Фесінґер та Ядвіґа Бін (Бінова), дружина скульптора Войцеха Біна. Овдовівши, **В.** 5.10.1760 взяв шлюб з Анною Ґертнеровою (колишньою дружиною скульптора Йоганна Георґа Ґертнера). Свідками були скульптор Себастіан Фесінґер, маляр Матвій / Матіас Міллер та арх. Тома / Томас Фершер. У 1761 майстер виготовив два столики (на консолях) побіля головного вівтаря та чотири декоровані рами для нових вівтарних образів у костелі оо. кармелітів м. Теребовлі (нині Терноп. р-ну Терноп. обл.).

Літ.: Słownik artystów, rzemieślników etc. Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego. Kraków, 2015. T. 23. (MDSSZWRP; cz. 1); Dworzak A. Lwowskie środowisko artystyczne w XVIII wieku w świetle ksiąg metrykalnych i sądowych. Kraków, 2018; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта, Б. Шенгера

ВИШЛОВСЬКИЙ
(WYSZŁOWSKI)
Юрій / Єжи (Jerzy)
(18 ст.) – скульптор. Відомий за писемними джерелами. Працював у м. Львові. Походив із с. Підгородище (нині Львів. р-ну Львів. обл.), син греко-католицького священника Івана та Маріанни. У жовтні 1756 подав скаргу

до війтівського суду на мечника Войцеха Савіцького. 29.05.1767 прийняв міське право в присутності поручителів: інтролігатора Йосифа Стронського та римаря Стефана Комарницького

Літ.: Dworzak A. Lwowskie środowisko artystyczne w XVIII wieku w świetle ksiąg metrykalnych i sądowych. Kraków, 2018; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта

ВИШНЕВСЬКИЙ
Степан

(18 ст.) – маляр. Мешкав і працював у Петропавлівській Слобідці Глухівсько-Петропавлівського монастиря (нині околиця с. Будище Шосткинського р-ну Сум. обл.) в другій половині століття. Відомий за писемним джерелом: щоденниковими записами причетника Миколаїв. церкви с. Ховзовки Глухівського пов. Новгород-Сіверського намісництва (нині с. Ховзівка Конотопського р-ну Сум. обл.) під датами 2.02., 5.03., 8.03. і 17.03. 1788. Причетник уклав угоду з маляром **В.** на виготовлення за певний термін двобічного образа, «…чтоб с одной стороны зделан С: Николая по новому кунштy, а с другой стороны ангела-хранителя и богоматерь с младенцем богочеловеком на лоне сего февраля м(еся)ця к 28 числу». Після певної затримки (через неузгодженість питання оплати і брак дорогих матеріалів) 17.03.1788 образ був доставлений замовникові: «…была с: литургия преждеосвященная пред которой принес слободской маляр Степан Вышневский образ им измалеванной, данной батюшкою февраля 2[…] дня, на коем подписал красными словами по зеленому полю и де с: Николая образ там – сооружен сей образ с: Николая и богоматере коштом и стараніем г: Ивана Яковлевича Халкидонского и жены его Анны Ивановны 1788 марта 13 д., а на той где обра Б(огороди)цы – и детей их сыновьев Василія, Петра, Николая и Димитрія. Ему, Вышневскому Васил Іванович денег три рубля уплатил».

Літ.: Ситий І. Українські графіки та іконописці (за матеріалами Чернігівського історичного музею ім. В. В. Тарновського). *Родовід.* 1994. Чис. 9.

Р. Забашта

ВІНАШ (VINACHE)
Жан Жозеф (Jean Joseph)

(1696, м. Париж, нині ФР – 1754, там само) – скульптор, штукатор, архітектор. Француз за походженням. Після 1719 працював у м. Дрездені (нині ФРН), де виконав модель пам'ятника Авґуста II. У 1724 з'явився на теренах Речі Посполитої. Упродовж 1724–25, обіймаючи посаду королівського скульптора, працював при дворі Яблоновських в м. Маріямполі (нині с. Маріямпіль Івано-Франків. р-ну Івано-Франків. обл.) та м. Львові. У 1726 Єлизавета Сенявська, вдова коронного гетьмана, каштеляна краківського Адама Миколая Сенявського, замовила скульпторові надгробний пам'ятник покійному чоловікові за 60 000 золотих монет. Майстер згадується в листах Є. Синявської від 9.07. і 13.09.1727. Писемні джерела не засвідчують виконання цього замовлення саме **В.**

Тв.: гіпотетично – надгробок Адаму Миколаю Сенявському (кін. 1720-х, мармур, золочена бронза).

Літ.: Bohdziewicz P. Korespondencja artystyczna Elżbiety Sieniawskiej z lat 1700–1729 w zbiorach Czartoryskich w Krakowie. Lublin, 1964; Betlej A. Sibi, deo, posteritati: Jabłonowscy a sztuka w XVIII wieku. Kraków, 2010; Słownik artystów, rzemieślników etc. *Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego.* Kraków, 2015. T. 23. (MDSSZWRP; cz. 1); Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта, Б. Шенгера

ВІШНЬОВСЬКИЙ / (WISZNIOWSKI)
Миколай

(18 ст.) – скульптор. Відомий за писемними джерелами. Жив у м. Львові на території юридики св. Йоана Хрестителя в Краківському передмісті. 1.05.1750 тримав до хреста Якуба, позашлюбного сина Францішки Ясінської. 23.05.1750, будучи в гостях у п. (Миколи?) Оброцького, затіяв сварку й бійку зі скульптором Бенедиктом Токарським. 21.05.1767 був охрещений новонароджений син скульптора. Хрещеними батьками стали скульптор Себастіан Фесінґер та Розалія Осінська, дружина скульптора Антонія Осінського.

Дж.: ЦДІАУ(Л). Ф. 52. Оп. 2. Спр. 580.

Літ.: Dworzak A. Lwowskie środowisko artystyczne w XVIII wieku w świetle ksiąg metrykalnych i sądowych. Kraków, 2018; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта, Б. Шенгера

В. К.

(уточнення та доповнення)

Авторству майстра належить церковний дерев'яний ручний хрест, датований і підписаний монограмою В. К. Місце походження твору – невідоме.

Тв.: ручний хрест (1704, ?): рельєфні зображення – Розп'яття (на чільному боці), Богородиця (на зворотному боці).

Муз.: МЕХП.

Літ.: Дерев'яні різьблені хрести XVI – поч. XX ст. / упоряд. і передмова О. Валько. Львів, 2018.

Р. Забашта

ВОҐТ, ВОЙТ (WOGT / WOYT)
Станіслав (Stanisław)

(18 ст.) – скульптор / архітектор / будівничий (?). Відомий за писемними джерелами. Працював у м. Білому Камені (нині село Золочівського р-ну Львів. обл.). Згаданий у метричній книзі місцевого парохіяльного костелу Успіння Пресвятої Діви Марії. 26.08.1736 **В.** (разом із Бахмінською, дружиною губернатора) тримав до хреста Лаврентія, сина військовика Стефана та його дружини Камелії. У запису названий «Magistro fabricae aule», що на той час діяла фабрика при дворі краківського каштеляна, князя Януша Вишневецького в Білому

Камені. Можна припустити, що при дворі Я. Вишневецького майстер працював архітектором або скульптором.

Дж.: AGADW. Księgi metrykalne parafii wyznania rzym. kat. z terenu archidiecezji lwowskiej, parafia Biały Kamień, chrzty 1665–1777. Sygn. 26; AGADW. Księgi metrykalne parafii wyznania rzym. kat. z terenu archidiecezji lwowskiej, parafia Biały Kamień, chrzty 1665–1721. Sygn. 27.

Літ.: Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Б. Шенгера, Р. Забашта

ВОДОП'ЯН / ЛЕЗВІЄВ Дмитро Олексійович / Михайло Васильович

(1895, м. Береза-Картузька, нині м. Бяроза Бярозовського р-ну Брестської обл., РБ – 20.11.1937, м. Нальчик, нині Кабардино-Балкарія, РФ) – живописець, скульптор, громадський діяч. Член СХ СРСР. Від серед. 1920-х навч. у КХІ (серед викладачів – М. Бойчук). У 1930-х як скульптор співпрацював з Л. Молодожаниним (псевдонім Лео Мол). У 1934 законтрактований Наркомпросом на роботу художником у Ленінське навчальне містечко (Нальчик). З серед. 1930-х до 08.10.1937 – скульптор при пединституті (автор скульптурного декору та розписів); у 1937 спільно з дружиною А. М. Івановою виконав оздоблення інтер'єру готелю, розписи та рельєфи Палацу піонерів (усі – Нальчик, утрачено). 20.11.1937 розстріляний «за антирадянську агітацію серед знайомих». Реабілітований 11.04.1961. Учасник вист. від 1930. Мав персон. виставку в Москві (1933). Більшість творів втрачені та відомі лише за фотокопіями.

Тв.: живопис «Старий побут» (1930), «8-е березня» (спільно з А. Івановою та П. Стовбуненком), «Селянські пастушки» (об. – 1930-і), «Білобандити» (1934), «Портрет форматора» (1936); графіка – «Автопортрет», «Портрет дитини» (об. – 1930-і); скульптура «Кабардинець та кабардинка, які танцюють» (серед. 1930-х).

Муз.: ЦДАМЛМУ, ЛНГМ, КБМОМ.

Дж.: Архів Наукового та просвітницького центру «Меморіал». Ф. 1. Оп. 2. Спр. 1247.

Літ.: Хорунжа Г. «Твори зі спадщини А. М. Іванової»: графічні роботи Михайла Лезвієва з колекції ЛНГМ ім. Б. Г. Возницького. *Восьмі Платонівські читання.* Київ, 2021; Хорунжа Г., Максимів М. Бойчукіст Михайло Лезвієв: невідома спадщина (твори з колекції та архіву ЛНГМ ім. Б. Г. Возницького). *ОМ.* 2022. № 3–4; Банцекова А., Хорунжа Г. Графіка та живопис Антоніни Іванової і Михайла Лезвієва з колекції Львівської національної галереї мистецтв ім. Б. Г. Возницького: художні особливості. *Десяті Платонівські читання*. Львів ; Торунь, 2022; Хорунжа Г., Максимів М. Бойчукіст Михайло Лезвієв: невідома спадщина (твори з колекції та архіву ЛНГМ ім. Б. Г. Возницького). *ОМ.* 2023. № 1–2; Максимів М. Маловідомі сторінки біографії Антоніни Іванової, Михайла Лезвієва: м. Нальчик у житті та творчості «бойчукістів». *Одинадцяті Платонівські читання. Тези доповідей Міжнар. наук. конф. (Київ, 2023).* Львів ; Торунь, 2023.

Г. Хорунжа, М. Максимів

ВОЛЬСЬКИЙ (WOLSKI) Андрій / Анджей (Andrzej)

(18 ст.) – скульптор. Відомий за писемними джерелами. Магістр куншту сницарського цеху м. Ярослава в Надсянні (нині центр Ярославського пов. Підкарпат. воєвод, РП). 30.09.1746 уклав угоду з настоятелем монастиря оо. бернардинців м. Сокаля (нині Шептицького р-ну Львів. обл.) на виготовлення (за 25 червоних золотих) вівтаря Розп'яття Ісуса Христа у каплиці Св. Анни. Співпрацював із майстернею скульптора-єзуїта Томаса Гюттера, який на той час проживав у Ярославі. У січні 1746 був одним зі свідків шлюбу Маріанни Гюттер та Михайла Пщелінського.

Літ.: Betlej A. Zródła do siedemnasto- i osiemnastowiecznych kościoła i klasztoru oo. Bernardynów w Sokalu. *Sztuka dawnej ziemi chełmskiej i województwa bełskiego*. Kraków, 1999; Sito J. Thomas Hutter (1696–1745). Rzeźbiarz późnego baroku. Warszawa; Przemyśl, 2001; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта, Б. Шенгера

ВОЛЬСЬКИЙ (WOLSKI) Мартин Себастіан / Мартиніан Себастьян (Martynian Sebastian)

(18 ст.) – скульптор, столяр, монах чину оо. реформаторів. Відомий за писемними джерелами, згадується впродовж 1703–64. У 1732–33 працював (разом із братами о. Киліяном Робакевичем та о. Веньяміном Ґронським) над оформленням інтер'єрів костелу в м. Раві-Руській (нині Львів. р-ну Львів. обл.), а впродовж 1739–44 – костелу в м. Судовій Вишні (нині Самбірського р-ну Львів. обл.). У 1742 для костелу оо. реформаторів м. Стопниці (нині Буського пов. Свентокшиського воєвод., РП) виготовив вівтар (для коридору біля захристії), а в 1764 повністю виконав оформлення інтер'єру захристії того-таки костелу.

Літ.: Błachut A. J. Zespoły kościelno-klasztorne reformatów prowincji małopolskiej i ruskiej w XVIII wieku. *RHS.* Warszawa, 2005. T. 30; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта, Б. Шенгера

ВОЛЬШТЕЙН Мойсей Львович

(09.04.1916, м. Борисов, нині Борисовського р-ну Мінськ. обл., РБ – 15.06.2000, м. Луганськ) – живописець, графік. Член НСХУ (1945). Упродовж 1937–45 навч. в КХІ (викл.: М. Штейнберг, М. Шаронов, О. Фомін, К. Єлєва, І. Штільман; дипл. робота – «Зрадник», кер. О. Шовкуненко). Протягом 1946–58 викладав у ВХУ; від 1958 – на Луган. худ.-промисловому комбінаті. Автор портретів, пейзажів, натюрмортів, темат. картин (історія і сучасність Донбасу, ІІ СВ). Співпрацював із Ф. Костенком (1940-і), О. Фільбертом (1940–60-і). Учасник вист. від 1945. Персон. виставки – Лу-

ганськ (1967, 1976, 1987, 2003 – посмертна).

Тв.: живопис – «Зрадник» (1945), «Нескорені» (співавт.), «Біржа праці» (об. – 1947), «Сім'я шахтаря» (1951), «На околиці Києва» (1953), «Безробітні біля воріт заводу "Дюмо"» (1955, у співавт), «Безробітні. Старий Донбас», «Біля чумацького вогнища» (об. – 1957), «Бригада», «Будівництво Луганського ливарного заводу» (об. – 1960), «Земля Донецька» (1960, 1981), «В аральській експедиції», «Літературний гурток» (об. – 1961), «Крим», «Дощ пройшов» (об. – 1962), «Відпочинок шахтарів» (1963), «Біля чумацького вогнища» (1964), «З піснею про Батьківщину» (усі – співавт.), «На Старобільщині» (об. – 1965), «Народний майстер Язловський» (1980), «Нові квартали» (1984), серія портретів батьків молодогвардійців (1947, співавт.); графіка – «Старий» (1956), «Дівчина» (1958), «Лілія» (1960), «Учитель математики» (1962).

Муз.: ЛОХМ, ПХМ, ДнХМ, МОХМ, ХрХМ, ЗкОХМ, музей «Молода гвардія» в м. Сорокіне (колишній Краснодон, Луган. обл.).

Літ.: Персональная выставка произведений художников М. Л. Вольштейна, А. А. Фильберта : каталог. Луганск, 1969; УРХ. Київ, 1972; ХН СССР. Москва, 1972. Т. 2; Каталог выставки, посвященной памяти луганского художника Моисея Львовича Вольштейна. Луганск, 2003; ЕСУ. Київ, 2011. Т. 11.

О. Ламонова

ВОЛЯНСЬКИЙ (WOLAŃSKI) Франциск (Francysk)

(18 ст.) – скульптор. Відомий за писемними джерелами. Житель м. Львова. 12.03.1756 у **В.** та його дружини Катерини народився син Юзеф Ґжеґож. Хрещені батьки: скульптор Блез Йозеф Гасельвандер, годинникар Микола Авакович, Маріанна Ковнацька та Анна Данецька. Працював у м. Перемишлі (нині центр Перемишльського пов. Підкарпат. воєвод., РП) для костелу оо. францисканців, а також у м. Белзі (нині Шептицького р-ну Львів. обл.) для одного з місцевих храмів. Згаданий у заповіті столяра Бочарського від 5.06.1781 як такий, що завинив останньому 120 золотих за роботу в Перемишлі й 300 золотих за виготовлення амвону та двох вівтариків для белзького храму. Після сплати частини коштів величина боргу становила 320 золотих.

Літ.: Mańkowski T. Lwowska rzeźba rokokowa.Lwów, 1937; Dworzak A. Lwowskie środowisko artystyczne w XVIII wieku w świetle ksiąg metrykalnych i sądowych. Kraków, 2018; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта, Б. Шенгера

ВОРОНИНА / ВОРОНІНА Галина Прохорівна

(23.10.1914, м. Харків – 04.12.1994, м. Київ) – скульпторка. Членкиня НСХУ (1945). Упродовж 1930–38 навч. в ХХТОМ (викл. Л. Блох), протягом 1938–45 – у КХІ (викл.: М. Гельман, П. Гевеке; дипл. робота – «Дівчина-снайперка»). Працювала в галузях станкової і монумент. скульптури, зокрема зробила низку зразків для масового виробництва; зверталася до різних матеріалів (гіпс тонований, теракота, оргскло, скло, бетон). Учасниця вист. від 1947.

Тв.: «Дівчина з веслом» (1940), «Вальцівник Захаров» (1947), «Герой Радянського Союзу В. Квітинський» (1949), «Герой Соціалістичної Праці П. Левченко» (1951), «Рибалки» (1956), «Робітник В. Вержиковський» (1957), «Робітниця механічного заводу, комсомолка Є. Любодаєва» (1958), «Скульпторка Л. Гордієнко» (1959), «Їм потрібен мир» (1961), «Герой Соціалістичної Праці, бригадир заводу «Арсенал» В. Філіпов» (1963), «В. Чапаєв» (1965, співавт. О. Мельничук), «Революціонер-підпільник І. Товстуха» (1967).

Літ.: УРХ. Київ, 1972; ХН СССР. Москва, 1972. Т. 2; ЕСУ. Київ, 2006. Т. 5.

О. Ламонова

ВЮРЦЕР (WÜRTZER) Ґеорґ Міхаель (Georg Michael)

(? – бл. 1765, м. Львів) – скульптор. Відомий за писемними джерелами. Майстер німецького походження. Працював у Львові. 4.11.1742 тримав до хреста доньку скульптора Йогана Ґертнера. 21.09.1743 одружився з Маріанною Урбанською; свідками шлюбу були скульптори Ґеорґ Йозеф Маркварт та Себастіан Фесінґер. Діти подружжя: Ян Міхаель (16.08.1744), хрещені батьки: скульптор Йоган Ґертнер та Ґертруда Барбара Маркварт (дружина скульптора Ґеорґа Йозефа Маркварта); Конрад Францішек (26.11.1745), хрещені батьки: скульптор Себастіан Фесінґер та Єлизавета Фриц (Фрицова); Мартін (9.11.1747), хрещені батьки: Юзеф Раж та Ґертруда Барбара Маркварт (Марквартова); Йозеф Себастьян (30.03.1750), хрещені батьки: скульптор Себастіан Фесінґер та Єлизавета Фриц (Фрицова); Ян Міхаель (12.08.1752), хрещені батьки: скульптор Йоган Ґеорґ Ґертнер та Розалія Осінська, дружина скульптора Антонія Осінського; Марія (10.11.1754), хрещені батьки: маляр Матіас Міллер та Тереза Фесінґер (Фесінґерова), дружина скульптора Себастіана Фесінґера; Елеонора (30.01.1757), хрещені батьки: скульптор Антоній Осінський та Тереза Фесінґер (Фесінґерова); Марія Єлизавета (29.09.1759), хрещені батьки: скульптор Антоній Осінський та Єлизавета Ґольденберґ (Ґольденберґова); Антоніна (27.05.1763); хрещена: Маріанна Павельська. У 1747 подружжя Вюрцерів придбало будинок на території юридики св. Йоанна Хрестителя. 2.04.1749 майстер (разом зі скульптором Йоганом Ґеорґом Ґертнером) став одним із хрещених батьків сина скульптора Антонія Осінського. Протягом 1750 – серед. 1757 разом зі скульптором Себастіаном Фесінґером опікувався трьома дітьми покійного скульптора Ґеорґа Йозефа Маркварта. 3.09.1756 та 31.10.1757 **В.** фігурує в міських декретах щодо позацехових мистців. 9.04.1759 стає хрещеним батьком Ансельма Войцеха – сина скульптора Антонія Осінського.

Дж.: ЦДІАУ(Л). Ф. 52. Оп. 2. Спр. 442, 579, 580.

Літ.: Hornung Z. Stanisław Stroiński, 1719–1802 : zarys monograficzny ze szczególnym uwzględnieniem działalności artysty na polu malarstwa ściennego. *Prace Sekcji Historii Sztuki i Kultury Towarzystwa Naukowego we Lwowie*. 1935. T. 2; Hornung Z. Pierwsi rzeźbiarze lwowscy z okresu rokoka. *Ziemia Czerwieńska*. Lwów, 1936. R. 3, zesz. 1; Hornung Z. Antoni Osiński najwybitniejszy rzeźbiarz lwowski XVIII stulecia. Warszawa ; Lwów, 1937; Mańkowski T. Lwowska rzeźba rokokowa. Lwów, 1937; Hornung Z. Majster Pinsel snycerz. Karta z dziejów lwowskiej rzeźby rokokowej. Wrocław, 1976; Dworzak A. Lwowskie środowisko artystyczne w XVIII wieku w świetle ksiąg metrykalnych i sądowych. Kraków, 2018; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Б. Шенгера, Р. Забашта

ВЮРЦЕР (WÜRTZER) Йозеф Себастіан (Josephus Sebastian)

(30.03.1750, м. Львів – ?) – різьбяр (сницар), скульптор. Відомий за писемними джерелами. Працював у Львові. Син скульптора Ґеорґа Міхаеля Вюрцера та Маріанни Урбанської. Фаху навч. в майстерні свого батька. Бл. 1776 працював челядником у скульптора Івана Щуровського. За виконану роботу мав отримати 238 золотих. Проте наставник не виконав обіцяного, через що був покликаний до суду столяром Юзефом Серединським – чоловіком сестри **В.** Упродовж 1777–79 челядникував (разом із Петром Барицьким та Михайлом Стобанським) у львів. скульптора Францішка Оленського під час виконання сницарських робіт у кам'яниці Більській (пл. Ринок, 20).

Літ.: Вуйцик В. Скульптор Іван Щуровський. *ЗНТШ*. Львів, 1998. Т. 236 : Праці Комісії образотворчого та ужиткового мистецтва; Dworzak A. Lwowskie środowisko artystyczne w XVIII wieku w świetle ksiąg metrykalnych i sądowych. Kraków, 2018; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта, Б. Шенгера

ВЮРЦЕР (WÜRTZER) Ян Міхаель (Jan Michael)

(12.08.1752, м. Львів – ?, м. Замость, нині центр Замостського пов. Люблінського воєвод., РП) – скульптор. Син скульптора Ґеорґа Міхаеля Вюрцера та Маріанни Урбанської, брат Йозефа Себастіана В. Фаху навч. в майстерні свого батька. У писемних джерелах називається Міхаелем Вюрцером молодшим. У 1777 він домагався від маляра Томи Гаса виготовлення рамок. У 1778 переїхав до Замостя. 22.10.1778 одружився з Марією Нєдєльщаківною; свідками шлюбу були будівничий Александр Лігаєвський та заступник місцевого судового війта Петро Бернацький. Діти подружжя Вюрцерів: Розалія (31.09.1779); Кунеґунда (25.02.1781); Йоанна Феліція (28.05.1783); Катерина Соломія (17.11.1784). У 1781 подружжя проживало в Замості в будинку № 90. У серпні того-таки року **В.** та будівничий Александр Лігаєвський отримали замовлення на роботи біля новозбудованої міської в'їзної брами в м. Щебрешині (нині Замостського пов. Люблінського воєвод., РП). Скульптор вирізьбив із каменю два вазони. Упродовж 1779–83 оздоблював інтер'єр костелу Св. Катерини Александрійської кляштору оо. францисканців у Щебрешині, зокрема виготовив для храму головний вівтар, а також, імовірно, бічні вівтарі: «Христос коронований терниною», «Св. Катерина Александрійська» та «Богородиця з дитям». 5.05.1783 був оскаржений столярським цехом Замостя за позацехову роботу. 23.04.1784 брав участь (разом зі столярами Яном Клімкевичем, В. Яворовичем, мулярами М. Скібінським, Антонієм Галашкевичем, невідомим штукатором, малярем Маурицієм Зелінським та скульптором Ігнатієм Бурачинським) у складанні інвентарю вистрою костелу в Замості. У 1792 завершив головний вівтар костелу Різдва Богородиці в м. Кшешуві Замойської ординації (нині село Каменноґурського пов. Нижньосілезького воєвод., РП), співпрацюючи зі скульптором Каролем Бужинським і, можливо, Ігнатієм Бурачинським.

Тв.: вівтарі (головні): костелу Св. Катерини Александрійської оо. францисканців (1783, м. Щебрешин, РП), костелу Різдва Богородиці (1792, с. Кшешув, РП), зокрема статуї – «Апостол Павло» та «Св. Іоанн Євангеліст» (1792, головний вівтар Богородиці костелу Різдва Богородиці м. Кшешува над Сяном).

Літ.: Kowalczyk J. Sztuka Zamościa w okresie rokoka. *Rocznik Zamojski*. Zamość, 1984. T. 1; Sawa B. Jakub Bobrowski zapomniany malarz zamojski przełomu XVIII i XIX wieku. Archiwariusz Zamojski. Zamość, 2004; Szykuła-Żygawska A. Michał Wurtzer młodszy – autor ołtarza głównego w kościele pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Krzeszowie nad Sanem. *Kościół parafialny w Krzeszowie na Podkarpaciu skarbnicą sztuki sakralnej*. Krzeszów, 2010; Szykuła-Żygawska A. Od Karola Burzyńskiego do Michała Wurtzera młodszego. *Warsztat rzeźbiarski 2. poł. XVIII wieku w Ordynacji Zamojskiej*. Lublin ; Zamość, 2012; Dworzak A. Lwowskie środowisko artystyczne w XVIII wieku w świetle ksiąg metrykalnych i sądowych. Kraków, 2018; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Б. Шенгера, Р. Забашта

WIĘCKOWSKI
Jan – див.
ВЄНЦКОВСЬКИЙ (WIĘCKOWSKI) Ян (Jan)

WYSZŁOWSKI
Jerzy – див.
ВИШЛОВСЬКИЙ (WYSZŁOWSKI) Юрій / Єжи (Jerzy)

VINACHE
Jean Joseph – див.
ВІНАШ (VINACHE) Жан Жозеф (Jean Joseph)

WISZNIOWSKI
Mikołaj – див.
ВІШНЬОВСЬКИЙ (WISZNIOWSKI)
Миколай / Міколай (Mikołaj)

WOGT / WOYT
Stanisław – див.
ВОҐТ, ВОЙТ (WOGT, WOYT)
Станіслав (Stanisław)

WOLSKI
Andrzej – див.
ВОЛЬСЬКИЙ (WOLSKI)
Андрій / Анджей (Andrzej)

WOLSKI
Martynian Sebastian – див.
ВОЛЬСЬКИЙ (WOLSKI)
Мартин Себастіан / Мартиніан Себастьян (Martynian Sebastian)

WOLAŃSKI
Francysk – див.
ВОЛЯНСЬКИЙ (WOLAŃSKI)
Франциск (Francysk)

WÜRTZER
Georg Michael – див.
ВЮРЦЕР (WÜRTZER)
Ґеорґ Міхаель (Georg Michael)

WÜRTZER
Georg Michael – див.
ВЮРЦЕР (WÜRTZER)
Йозеф Себастіан (Josephus Sebastian)

WÜRTZER
Jan Michael – див.
ВЮРЦЕР (WÜRTZER)
Ян Міхаель (Jan Michael)

Г

ГАСЕЛЬВАНДЕР / ГОСЕЛЬВАНДЕР (HASELWANDER / HOSELWANDER)
Блажей Йосиф / Блез Йозеф (Błosius Josephus)

(18 ст.) – мозаїст, штукатор. Відомий за писемними джерелами. Упродовж 1739–40 виконав штукаторські роботи біля вівтарів у парохіяльному костелі м. Білої Підляски на Підляшші (нині місто Люблінського воєвод., РП). 31.07.1751 у м. Львові **Г.**, будучи вдівцем, одружився з вдовою Розалією Ґросман. Свідки шлюбу: скульптори Ґеорґ Міхаель Вюрцер і Йоган Ґертнер. 19.05.1753 уклав угоду з настоятелем львів. костелу Божого Тіла кляштору оо. домініканців про виготовлення та оздоблення мозаїкою вівтаря Розп'яття Ісуса Христа у Великій каплиці за 45 червоних золотих. Частину з означеної суми (23 червоних золотих) майстер отримав 29.09.1753. Того-таки року (22.07.1753) **Г.** згаданий у протокольних книгах магістрату про торговців і узаконення їхньої діяльності у Львові. З невідомих причин майстер не з'явився до суду, аби отримати право на громадянство. Це право він набув згодом (перед 11.05.1755). Останньою датою позначено скаргу львів. юдея Іллі Мошко на жителя міста **Г.** – pictoris musaicus cives Leopoliensis (так написано в документі). 12.03.1756 майстер тримав до хреста (разом із годинникарем Миколою Аваковичем, Маріанною Ковнацькою і Анною Данецькою) Юзефа Ґжеґожа, сина скульптора Францішка Волянського та його дружини Катерини. У 1761 економ Львова рекомендував магістрату **Г.** для виконання певної (невизначеної) роботи.

Дж.: ЦДІАУ(Л). Ф. 52. Оп. 2. Спр. 7, 432.

Літ.: Hornung Z. Majster Pinsel snycerz. Karta z dziejów polskiej rzeźby rokokowej. Wrocław, 1976; Александрович В. Контракти на малярські та мозаїчні роботи у Христинополі (Червонограді) з третьої чверті XVIII ст. *Буття в мистецтві : збірник наукових праць і матеріалів на пошану Степана Костюка з нагоди 80-річчя.* Львів, 2007; Заяць О. Громадяни Львова XIV–XVIII ст.: правовий статус, склад, походження. Львів ; Київ, 2012; Biernat M. Kościół p.w. Bożego Ciała i klasztor oo. Dominikanów / Marcin Biernat, Michał Kurzej, Jan K. Ostrowski. *Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego*. Kraków, 2013. T. 20 : Kościoły i klasztory Lwowa z okresu przedrozbirowego (2). (MDSSZWRP; cz. 1); Markiewicz A. Wokół kontraktów artystycznych dominikanów lwowskich w epoce nowożytnej (XVII–XVIII w.). *Modus. Prace z historii sztuki*. Kraków, 2014. T. 14; Słownik artystów, rzemieślników etc. *Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego*. Kraków, 2015. T. 23. (MDSSZWRP; cz. 1); Dworzak A. Lwowskie środowisko artystyczne w XVIII wieku w świetle ksiąg metrykalnych i sądowych. Kraków, 2018; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Б. Шенгера, Р. Забашта

ГАУМАН (HAUMAN)
Петрус / Петер (Petrus)

(18 ст.) – скульптур, різьбяр (сницар). Відомий за писемними джерелами. Німець за походженням. Працював у м. Жидачеві (нині Стрийського р-ну Львів. обл.). 30.11.1754 в жидачівському парохіяльному костелі тримав до святої купелі (разом із Катериною Зеленською) Андрія, сина Андрія Білошкорського та Анни. Наступного дня (31.11.1754) у тому-таки жидачівському костелі був свідком (разом з Анастасією Зубрицькою) охрещення Рафаеля, сина Станіслава Крижанівського та Маріанни.

Дж.: AGADW. Księgi metrykalne parafii wyznania rzymskokatolickiego z archidiecezji lwowskiej, par. Żydaczów, dek. Stryj. Księga metrykalna chrztów dla całej parafii 1708–1764. Sygn. 1601.

Літ.: Александрович В. Скульптура. *ІУМ* : в 5 т. Київ, 2011. Т. 3 : Мистецтво другої половини XVI–XVIII століття; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта, Б. Шенгера

ГЕЛЬДЦЕЛЬ (HELDTZEL)
Йоган / майстер Йоганес (Johann)

(18 ст.) – скульптор (?). Відомий за писемними джерелами; у деяких із них названий «майстром Йоганесом». 1.03.1792 уклав угоду (разом з арх. Клементом Ксаверієм Фесінґером) з очільником львів. монастиря оо. домініканців про виконання відновлювальних робіт у міському домініканському костелі Божого Тіла після пожежі 1778. У тексті угоди мовилось, зокрема, про виділення на відновлення фасаду костелу (згідно зі старою моделлю та абрисом) 24 000 золотих, а також про чотири статуї з каменю, які слід було встановити на постаментах. Водночас (1.03.1792) тойтаки замовник домовився з майстром Францішеком Оленським та **Г.**, що під час роботи над екстер'єром костелу буде відновлено ґанок над дверима, кам'яну балюстраду, позолочений келих та сходи. Передбачалося також побілити ззовні весь храм.

Літ.: Markiewicz A. Wokół kontraktów artystycznych dominikanów lwowskich w epoce nowożytnej (XVII–XVIII w.). *Modus. Prace z historii sztuki*. Kraków, 2014. T. 14; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта, Б. Шенгера

ГЕРАСИМОВИЧ
Ісая

(доповнення)

Про майстра існує запис у поминальнику церкви монастиря Св. Онуфрія в с. Лаврові (нині Самбірського р-ну Львів. обл.).

Текст запису такий: «Іерод. Ісая многописец св. обітелі Лавров з Риботичь Герасимович 1672». Дата засвідчує рік смерті маляра.

Літ.: Александрович В. Нові відомості про малярський осередок в Риботичах. *НТЕ*. 1992. № 1; Ałeksandrowycz W. Rybotycki ośrodek malarski w drugiej połowie XVII wieku. Polska – Ukraina: 1000 lat sąsiedstwa. Przemyśl, 1994. T. 2; Думан Т. Риботицьке бароко. Дрогобич, 2024.

Р. Забашта

ГЛАДИШЕВИЧ
Андрій

(18 ст.) – учень скульптора. Відомий за писемними джерелами. Був учнем скульптора Йосифа Дудкевича. На початку вересня 1753 важко побив свого колишнього вчителя, що стало причиною смерті останнього.

Літ.: Frazik J. T. Kontrakty snycerzy lwowskich z przemyskim konwentem jezuitów w XVIII wieku / Józef Tomasz Frazik. *BHS*. Warszawa, 1959. R. 21, nr 1; Frazik J. T. Budowniczowie i artyści na usługach Franciszkanów przemyskich od XV–XVIII wieku na tle dziejów kościoła i jego wyposażenia. *BHS*. Warszawa, 1975. R. 37, nr 4; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта

ГЛЯЗНЕР / ЛІБІДОВСЬКИЙ (GLASNER / LIBIDOWSKI)
Якуб (Jakub)

(06.04.1879, с. Рдзавка, нині Новотарзького пов. Малопольського воєвод., РП – 1942, м. Львів, Янівський концтабір) – живописець, графік. Навч. у м. Відні, упродовж 1902–03 – у КАМ у Т. Аксентовича та Я. Станіславського, потім до 1905 знову у Відні та м. Парижі. У 1908 відвідав Італію. Протягом 1909–14 жив у Німеччині. Під час І СВ був мобілізований до австрійського війська; після війни до 1939 жив у м. Бельско біля Плоцька (РП). З 1907 брав участь у виставках: 1910, 1911, 1914 – у м. Берліні; 1913, 1914, 1923 (персональна) – у м. Варшаві; 1925 – у містах Лодзі та Закопаному; 1926 – у Парижі; 1930 – у м. Кракові (виставка євр. мистецтва); 1910, 1911, 1912, 1926 – у Львові, де у 1937 відбулася його персон. виставка (90 графічних творів: краєвиди Голландії, Австрії, Італії, Румунії, Польщі та ін.). З початком ІІ СВ змінив прізвище на Лібідовський, переїхав до Львова, вступив до СХ УРСР. У 1940 брав участь у вист. у містах Львові, Києві, Харкові, Москві. Посмертна персон. виставка: 1948 (ЛНГМ).

Тв.: «Вид на костел бернардинів у Львові» (бл. 1940), «Старий провулок у Зальцбурзі» (1930-і).

Муз.: ЛНГМ; НМВ, НМК, НМВр, Музей м. Бельско-Бяла (РП), Музей Е. Зеґадловича в Гожні Гурному (РП).

Літ.: Виставка графіки Спілки радянських художників України у Львові. Травень – червень 1940. Каталог. Львів, 1940; Выставка изобразительного искусства Западных областей Украины и народного творчества гуцулов : каталог. Москва, 1940; Глембоцкая Г. Художники-евреи Львова первой половины XX века. Жизнь, творчество, судьба. Львов, 2015.

Г. Скляренко

ГОЛОВАШЕВ
Яків Михайлович / Миколайович

(30.10.1889/ 1890, ? – 1942, м. Харків) – живописець. Упродовж 1909–18 навч. в МУЖСЗ (викл. К. Коровін), 1926–29 – у ВХУТЕІНі в м. Москві (нині РФ). Створював переважно натюрморти. Викладав у ХХУ (1938–41) і ХХІ (до 1941). Учасник вист. у Харкові (1938, 1939, 1940).

Тв.: «Овочі», «Фрукти», «Троянди», «Бузок», «Серго Орджонікідзе в Криму» (усі – 1930-і).

Літ.: ХН СССР. Москва, 1976. Т. 3.

О. Ламонова

ГОНЧАРЕВ
Аврамій

(19 ст.) – писець, рисувальник, диякон. Відомий за підписним твором. Служив у Крупицько-Батуринському Миколаїв. монастирі, розташованому в с. Вербівка поблизу м. Батурина на Чернігівщині (нині Ніжинського р-ну Чернігів. обл.). У 1821 «реставрував» (доповнив утрачені аркуші) рукописний «Синодик Крупицько-Батуринського Миколаївського монастиря» (1687–90).

Тв.: рисунки на доповнених аркушах (1821) рупописної книги «Синодик Крупицько-Батуринського Миколаївського монастиря» (17 ст.): титульна рамка (титульний арк.); «Розп'яття» (титульний арк. зв.); сюжетні заставки: «Спаситель Христов Миколай», «Преподобний Онуфрій», «Розп'яття», «Цариця Олена і Костянтин», «Св. Феодосій»; «Св. Феодосія»; «Свв. Борис і Гліб».

Муз.: ЧІМ.

Літ.: Ситий І. Українські графіки та іконописці (за матеріалами Чернігівського історичного музею ім. В. В. Тарновського). *Родовід*. 1994. Чис. 9.

Р. Забашта

ГОНЯК
Іван Костянтинович

(1856, м. Київ – 1941, ?) – живописець. Навч. в КРШ та ІАМ (викл. М. Клодт). Жив у м. Санкт-Петербурзі / Петрограді / Ленінграді та м. Ростові-на-Дону (нині РФ). Автор пейзажів. Учасник вист. від 1896 (Санкт-Петербург, Ростов-на-Дону).

Тв.: «Берізки», «Тихий куточок» (об. – 1896), «Кримський етюд», «Сибіром» (об. – 1915), «Восени», «Геленджик» (об. – 1928), «Прибій», «Рибальська пристань» (об. – 1934).

Літ.: ХН СССР. Москва, 1976. Т. 3.

О. Ламонова

ГОРБ
Олександр Сергійович

(17.09.1908, с. Архангельське, нині Бериславського р-ну Херсон. обл. – 1981, ?) – живописець. Учасник ІІ СВ. Упродовж 1936–40 навч. в ОХУ (дипл. робота – «Розгром демонстрації 1905 р.», кер. Ю. Бершадський). Протягом 1945–75 керував Одес. дитячою худ. школою ім. К. Костанді. Учасник вист. від 1941.

Тв.: «У парку», (1940), «Бобруйський прорив» (1949), «Діти збирають жолуддя» (1952), «Початок жнив» (1954), «Рідний Кавказ» (1955), «Дорога в лісі» (1956), «Партизанське завдання» (1958).

Літ.: ХН СССР. Москва, 1976. Т. 3.

О. Ламонова

ГОРОВИЙ / ГОРОВОЙ
Іван Семенович

(01.08.1921, с. Селечня, нині Суземського р-ну Брян. обл., РФ – 13.04.1999, м. Київ) – скульптор. Член НСХУ (1963). Учасник ІІ СВ. Упродовж 1945–51 навч. в КХІ (викл. М. Лисенко). Працював у галузях станкової (портрети) і монументальної скульптури, звертався до різних матеріалів (граніт, камінь, дерево, гіпс, тонований гіпс, бетон, оргскло). Переважна більшість творів присвячена подіям ІІ СВ. Учасник вист. від 1958.

Тв.: «Герой Соціалістичної Праці М. Озерний» (1951), «Єфрейтор Д. Марчішвілі», «Капітан Є. Горелик» (1958), «Старий більшовик І. Оленєв», «Завжди з тобою», «Яхтсмени» (усі – 1960) та «За мир» (1965; об. – на станції «Дніпро» Київ. метрополітену), «Засл. артист УРСР Ю. Гуляєв» (1961), «Ленін і Н. Крупська» (1963), «Танкіст І. Качура» (1964), «Ленін» (1965; 1970), «Учасник арсенального постання В. Єфімов» (1966–67); монумент «Героям Великої Вітчизняної війни на честь визволення Донбасу» на Савур-Могилі (м. Сніжне Горлівського р-ну Донец. обл., 1967, співавт.), пам'ятник футболістам київ. «Динамо», які загинули 1942 (стадіон «Динамо», Київ, 1971).

Муз.: Нац. музей-заповідник укр. військової звитяги (колишній Нац. музей-заповідник «Битва за Київ у 1943 р.»), МОХМ, ЧркХМ, МТМКМУ, Кропивн. КМ.

Літ.: Струков В. Скульптуры героев. *Советская Россия.* 1958. 14 января; Шулькевич М. Киев. Архитектурно-исторический очерк. Киев, 1963; СХУ. Київ, 1973; ХН СССР. Москва, 1976. Т. 3; ЕСУ. Київ, 2006. Т. 6; Скульптор Михайло Лисенко та його учні : каталог. Київ, 2006; ІУМ : в 5 т. Київ, 2007. Т. 5.

О. Ламонова

ГОРОВІЦ
Бер

(17.07.1895, с. Майдан, нині Міжгір'я Богородчанського р-ну Івано-Франків. обл. – 02.10.1942, там само / м. Станіслав, нині Івано-Франківськ) – художник, письменник, перекладач. Учасник І СВ. Навч. у Віденському ун-ті. Мешкав у м. Кракові (нині РП), товаришував з Б. Лепким, В. Стефаником. Упродовж 1939–41 працював у Станіславі. Поезії, оповідання та малюнки **Г.** публікувалися в періодиці (м. Варшава, нині РП), виходили окремими книгами. Зокрема, написав оповідання про О. Довбуша, вірші «На батьківщині Василя Стефаника», переклав євр. мовою поеми «Мойсей» І. Франка, «Батьки й сини» М. Бажана (не збереглися), готував до друку антологію укр. новел в євр. перекладах (твори В. Стефаника та ін.).

Пр.: поетичний збірник «З моєї хати у горах» (1919), книга хасидських легенд «Предивні оповіді» (1923) та ін.

Тв.: іл. до книги «Предивні оповіді» (1923), портрети Н. Семанюк (дружини М. Черемшини), В. Стефаника, М. Слободяна.

Літ.: Бейдер Х. Этюды о еврейских писателях. Киев, 2003; ХУЕД. Київ, 2006; ЕСУ. Київ, 2006. Т. 6.

О. Ламонова

ГОРОХ
Іларіон Дмитрович

(20.10.1897, с. Вище, нині у складі м. Лисичанська Сєвєродонецького р-ну Луган. обл. – 04.07.1998, м. Лисичанськ) – живописець. Член АХЧУ (від 1928). У дитинстві товаришував з В. Сосюрою, згадується (як «Ларя») в його романі «Третя рота» (1926–30-і). У 1911 – учень майстра-художника в м. Харкові, упродовж 1915–23 навч. у ХХТ, протягом 1923–30 – у ХХІ (викл.: С. Прохоров, М. Шаронов, дипл. робота – «Вишивальниці стягу»). Став членом Т-ва художників, працював як живописець та оформлювач. У 1936 репресований (до 1941 перебував у Харкові, з початком ІІ СВ – у м. Солікамську на Уралі). У 1945 повернувся в с. Вище, працював художником, учителем. У 1953 став художником-оформлювачем Будинку культури содового заводу; створив тут студію юних художників, якою керував 40 років. Автор пейзажів, портретів, темат. картин. Учасник худ. вист. від 1928 (м. Київ, м. Ворошиловград (нині Луганськ), Лисичанськ). У Лисичанську на честь **Г.** названо вулицю (2016).

Пр.: Автобиография (Лисичанск, 1991).

Тв.: «Село» (1928), «Зустріч М. Горького зі студентами у 1905 р.» (1932–35), «Виступ К. Ворошилова» (1936–39), «Площа Жовтня» (1954), «Т. Казаков» (1956), «Тамара Мустафа» (1957), «Осінь» (1958), «На світанку революції» (1959), «Вечірній пейзаж» (1965), «В. Сосюра читає вірші своїм землякам», «Н. Хмелєва» (об. – 1966), «У майстерні художника», «М. Єрмолаєв», «Почесний громадянин м. Луганська К. Татаренко» (усі – 1967), «Сільська вчителька» (1969), «Осінь на Донці», «Старий дуб», «Хата-хворостянка сім'ї Сосюри».

Муз.: Луган. КМ, Палац культури Содового заводу (с. Вище).

Літ.: Сухомлинова Г. Солнечная мастерская. *Знамя Ильича* (Лисичанск). 1967. 24 декабря; СХУ. Київ, 1973; ХН СССР. Москва, 1976. Т. 3; Сосюра В. Третя рота. Київ, 2010.

О. Ламонова

ГОРСЬКИЙ (GORSKI)
Проспер Антонович (Prosper)

(уточнення та доповнення)

(1812 / 1813, с. Лисянка, нині Звенигородського р-ну Черкас. обл. – 9.12.1888, м. Житомир) – графік, живописець, педагог. Народився в родині лікаря. Фаху навч. в мандрівного архітектора й живописця А. Гаєвського. У 1830 закін. з відзнакою колегіум при василіанському монастирі в м. Умані (нині центр Уманського р-ну Черкас. обл.). Подорожував Україною, навчаючи малювання дітей власників маєтків, зокрема Красицьких у с. Христинівка (нині місто Уманського р-ну Черкас. обл.), Грушецьких у с. Бутрин (нині Гощанського р-ну Рівнен. обл.), Чарковських у с. Рижанівка (нині Звенигородського р-ну Черкас. обл.). Під час подорожей робив замальовки типажів і побуту місцевого населення. У 1848 оселився в Житомирі, де працював до кінця життя. Мешкав у давніх приятелів свого батька: батьків

композитора Ю. Зарембського. Заробляв на прожиття з приватних уроків та продажу своїх малюнків. Активно спілкувався з творчою інтелігенцією міста, простими житомирянами, мешканцями довколишніх сіл. Приятелював з письменниками, зосібна з О. Грозою і Ю. Крашевським, якому на його ювілей громада міста подарувала альбом Г. з краєвидами Житомира і його околиць, та композиторами. М. Бороздін присвятив Г. один зі своїх музичних творів. Як мистець, Г. працював у різних жанрах (історичні й побутові композиції, краєвиди, натюрморти) і техніках (переважно олівець, акварель, гуаш). Виконував ілюстрації до нар. приповідок, а також до творів укр. і польс. поетів та письменників. Малюнки майстра публікували в польс. періодичних виданнях, літографіями його творів прикрашали обкладинки нотних видань. Переважна більшість мистецького спадку Г. не виявлена або втрачена. Доступні на сьогодні твори дають підстави вважати його одним із найяскравіших представників польс.-укр. культурної сув'язі середини – 2 пол. 19 ст.. У 1900 К. Данилович-Стшельбіцький написав про нього: «В історії мистецтва ім'я Горського не згине, а запишиться надовго з почесним прозвиськом: художник України».

Тв.: композиції: «Двірський козак» (1839), «Княжна Францішка Вишневецька під час оборони замку у Вишнівці» (1845), «Конашевич-Сагайдачний у Києві» (1849), «Козак Браницьких» (1850), «Проводи рекрутів», «Жебрак» та ін.; натюрморти: «Квіти у вазі» (1837), ін.; іл. до творів: Т. Шевченка («Великий льох»), Ю. Залеського («По росі»), Д. Бонковського («Гандзя», «Тропак»), В. Сирокомлі («Пан Марко у пеклі»), А. Мальчевського («Марія. Українська повість»), І. Головінського («Вечорниця»), Ю. Крашевського («Остап Бондарчук», «Під хрестом», «Уляна»); ін.

Муз.: НМТШ, НМК, НМВ, приватна збірка (Київ).

Арх.: Запис про смерть Горського з метричної книги костелу Св. Софії в Житомирі. ДАЖО. Ф. 178. Оп. 3. Спр. 162.

Літ.: Stecki T. J. Malarz-poeta i malarz-literat. Prosper Górski, jego charakterystyka i akwarele. Tygodnik ilustrowany. Warszawa, 1869. Półrocze II; Talko-Hryncewicz J. Prosper Gorski, malarz rodzajowy. Dodatek Miesięczny do Czasopisma Przegląd Tygodniowy Życia Społecznego, Literatury i Sztuk Pięknych. 1891. Półrocze 1, t. 1; Daniłowicz-Strzelbicki K. Prosper Górski. Wędrowiec. 1900. Półrocze I; Gorski Prosper. Wielka encyklopedia powszechna ilustrowana. Warszawa, 1900. T. 25; Щербаківський Д., Ернст Ф. Український портрет: виставка українського портрета XVII–XX ст. Київ, 1925; Talko-Hryncewich J. Z przezytych dni (1850–1908). Warszawa, 1930; Śnieźko A. Gorski Prosper. PSB. Kraków ; Warszawa, 1959. T. 8; Szczawinska E. Gorski Prosper. SAP. Warszawa, 1975. T. 2; Цитович В. Україна Проспера Горського. СМ. 2013. Ч. 1–2.

В. Цитович

ГОСЕЛЬВАНДЕР (HOSELWANDER) Блажей Йосиф / Блез Йозеф (Błosius Josephus)

– див. **ГАСЕЛЬВАНДЕР / ГОСЕЛЬВАНДЕР (HASELWANDER / HOSELWANDER) Блажей Йосиф / Блез Йозеф (Błosius Josephus)**

ГОХШТЕЙН Меєр Михалевич/ Михайлович

(03.01.1872, м. Одеса – 1942?) – живописець. Член Т-ва ім. А. Куїнджі. Навч. в ОРШ, від 1893 – в ІАМ. Жив у м. Санкт-Петербурзі / Петрограді / Ленінграді (нині РФ). Писав переважно краєвиди місць, пов'язаних із життям О. Пушкіна (Михайлівське, Тригорське, Пушкінські гори, Болдіно, Санкт-Петербург та його околиці) та М. Лермонтова (Кавказ, с. Тархани, Чембар). Персон. виставки («По пушкінських місцях») – Ленінград (1932, 1933, 1935, 1937).

Тв.: серії «Пушкінський заповідник», «Пушкін у Петербурзі», «Болдіно», «Павловськ» та ін.

Літ.: Кисть, посвященная Пушкину. *Вечерняя красная газета.* 1935. 11 мая; Выставка, посвящённая Пушкину. *Вечерняя красная газета.* 1935. 21 мая; Картины о Пушкине. *Смена.* 1936. 20 марта; Зарисовки пушкинских мест. *Красная газета.* 1936. 28 сентября; На Пушкинской выставке картин художника Гохштейна. *Электросила.* 1937. 9 февраля; Картины, посвящённые М. Ю. Лермонтову. *Ленинградская правда.* 1941. 20 марта; ХН СССР. Москва, 1976. Т. 3.

О. Ламонова

ГРАЧОВА Зоя Іванівна

(10.05.1923, м. Кузнецьк, нині Кузнецького р-ну Пензенської обл. РФ – ?) – графік. Упродовж 1948–54 навч. в ХХІ (викл. І. Дайц; дипл. робота – іл. до книги К. Федіна «Перші радості»). Жила в м. Куйбишеві (нині Самара, РФ). Створювала офорти, лінорити, акварелі, оформлювала книги. Учасниця вист. від 1955 (Куйбишев).

Тв.: «Баржі на Волзі» (1955), «Вулиця» (1957), «Портрет художника Е. Асташева», «Будинок творчості "Челюскінська"», «Козак» (усі – 1959), «Герой Радянського Союзу Микола Гастелло» (1950-і), «Портрет агронома тітоньки Капи» (1960), «Переяславль» (1962); оформлення книг – «Оповіді письменників-волжан» (1955), «Записки старого комсомольця» А. Ягунова (1958) та ін.

Літ.: Художники города Куйбышева : альбом. Ленинград, 1965; ХН СССР. Москва, 1976. Т. 3.

О. Ламонова

ГРЕЧАНИК Віктор Васильович

(27.03.1929, с. Городещина, нині Вишгородського р-ну Київ. обл. – 03.08.2014, м. Київ) – скульптор. Член НСХУ (1960). Упродовж 1949–55 навч. в КХІ (викл.: М. Вронський, О. Ковальов, М. Лисенко, О. Олійник, М. Тищенко). Працював скульптором у Худ. фонді УРСР (1956–91). Автор монумент. творів, портретів; працював у різних матеріалах

(бронза, граніт, гіпс, гіпс тонований). Учасник вист. від 1955.

Тв.: «Пробудження» (1955), «Ми наш, ми новий світ збудуєм», «Герой Соціалістичної Праці Я. Трисачов» (об. – 1957), «Прометей» (1961, у співавт.), «І. Франко» (погруддя; м. Борщів Терноп. обл., 1965), «Хрещатик відбудовується» (1980), «Футболіст», «Художник А. Пламеницький» (об. – 1985), «Письменник В. Большак» (1991), «Жіночий портрет» (1993), «Скорботна жінка» (1995), «Воротар» (2005); монумент «Навіки разом» (м. Переяслав, Київ. обл., 1954, співавт. В. Винайкін); монумент на братській могилі в с. Козубівка (Миколаїв. обл., 1964); меморіальний комплекс «Монумент безсмертя» (м. Суми, співавт. К. Годуляно, Б. Бердник), пам'ятник 164 воїнам-односельчанам (с. Чорновиця, Вінниц. обл., об. – 1967, співавт. Г. Паливода), пам'ятник рад. громадянам та військовополоненим, розстріляним фашистами (Київ, 1970, співавт. В. Винайкін).

Муз.: ДОХМ, Луцький КМ, Лубен. КМ.

Літ.: Українська радянська скульптура : альбом. Київ, 1957; Неменко А. Українська радянська скульптура. Київ, 1960; ІУМ : в 6 т. Київ, 1968. Т. 6; СХУ. Київ, 1973; ХН СССР. Москва, 1976. Т. 3; МУЕД. Київ, 1992; МУБД. Київ, 1997; ХУЕД. Київ, 2006; ЕСУ. Київ, 2006. Т. 6; Скульптор Михайло Лисенко та його учні : каталог. Київ, 2006; ІУМ : в 5 т. Київ, 2007. Т. 5.

О. Ламонова

ГРИБАНЬ
Надія Павлівна

(03.04.1927, с. Чаплiївка, нині Шосткинського р-ну Сум. обл. – 07.01.2018, м. Київ) – художниця, майстриня розпису тканин. Членкиня НСХУ (1961). Засл. художник УРСР (1982). Закін. КУПМ (1953), УПІ (1962, київ. філіал). Від 1961 – член НСХУ, 1982 – засл. худож. УРСР. Учасниця виставок, персон. виставки – 1983 (Київ) та 1984 (м. Львів).

Тв.: графіка – «Польові квіти» (1993), «Хризантеми» (1995), малюнки для тканин – «Берізка» (1960), «Писанки» (1960), «Метро» (1960), «Квітуча Полтавщина» (1973), «День Перемоги» (1977), малюнки для хусток та гобеленів – «Прохолодне море» (1990), «Звуки моря» (1991).

Літ.: СХУ. Київ, 1973; МУБД. Київ, 1997; ЕСУ. Київ, 2006. Т. 6; Стасенко В. Спадкоємці першодрукаря. Словник митців випускників та викладачів кафедри графіки Української академії друкарства. Львів, 2010.

Г. Хорунжа

ГРИГОРІЙ КОНСТАНТИНОВИЧ / ГЕННАДІЙ

(17 ст.) – маляр, чернець. Мешкав і працював у м. Лубнах на Полтавщині (нині центр Лубенського р-ну Полтав. обл.). Постригся в монахи під ім'ям Геннадій. У 1658 виконав образ для Троїцького монастиря в м. Чернігові. Відомості про майстра лишив Іоникій Галятовський: «…образ… малівал Григорій во иноцѣх Геннадій Константинович, маляр лубенський, року Р. Х. 1658 в том же монастиру Ильинском славными и великими прославим чудами».

Тв.: образ (чудотворний) Іллінської Богородиці (1658).

Літ.: [Галятовсий І.]. Ключъ к разумѢнія… [Кіевъ], 1659; [Филарет]. Историко-статистическое описание Черниговской епархии. Чернигов, 1873. Кн. 2; П. Л. По поводу 900-я Черниговской архиерейской кафедры. *КС.* 1892. № 24; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ГРИЦЕНКО
Август Олександрович

(08.08.1922, м. Одеса – ?) – художник театру. Упродовж 1937–41 навч. в ОХУ. Оформлював вистави для міського драм. театру м. Совєтська (Калінінград. обл.), ТЮЗу м. Куйбишева (нині Самара, об. – РФ). Брав участь у створенні панорами «Оборона Сталінграда» (1955). Учасник вист. від 1959 (Совєтськ).

Тв.: оформлення вистав – «Іменем революції» М. Шатрова (1958), «Ураган» Цао Юя (1959), «Влада темряви» Л. Толстого (1960), «Над Дніпром» О. Корнійчука (1961), «Колеги» за повістю В. Аксьонова (1962), «Колишні хлопчики» Н. Івантер (1963), «РВР» за повістю А. Гайдара, «Одруження» М. Гоголя (об. – 1964), «Виклик богам» А. Делендіка (1966), «Зоя» («Казка про правду») М. Алігер (1967); панорама «Оборона Сталінграда» (1955, співавт.).

Муз.: ДІММЗСБ, Музей історії міста (Совєтськ).

Літ.: ХН СССР. Москва, 1976. Т. 3.

О. Ламонова

ГРИЩЕНКО
Олександра Гаврилівна

(26.07.1928, м. Сімферополь, нині АР Крим – ?) – живописиця. Упродовж 1953–60 навч. в КХІ (викл.: В. Костецький, І. Штільман, К. Заруба; дипл. робота – «У сільмагу», кер. О. Шовкуненко). Жила в м. Києві. Створювала переважно пейзажі й портрети в техніках олійного живопису та темпери. Учасниця вист. від 1960.

Тв.: «Жіночий портрет» (1959), «Український дворик» (1961), «Червоні маки» (1964), «Лавра взимку», «Осінь», «Зима. Церква Спаса на Берестові» (усі – 1967), «Сім'я», «Майстерня художника» (1967–68).

Літ.: Юбилейная художественная выставка, посвященная 150-летию со дня рождения Т. Г. Шевченко. Киев, 1964; ХН СССР. Москва, 1976. Т. 3.

О. Ламонова

ГРІНШПУНГ
Арнольд Йосипович

(11.02.1884, м. Одеса – 28.08.1969, там само) – скульптор. Член Всесоюзної професійної спілки працівників мист-в (від 1919), СХУ (1945). Навч. в ОРШ (1901–05) та ОХУ (1903–07; викл.: Л. Іоріні, К. Костанді); одночасно працював у скульптурній майстерні Б. Едуардса. Упродовж 1908–11 навч. в АКМП (майстерня А. Мерс'є), брав уроки в О. Родена. У 1911–18 мав студію в м. Парижі (ФР), експонувався в салоні «Artistes français». Від 1919 – в Одесі. Працював в управлінні культури (відділ охорони пам'яток старовини, 1919–21), викладав в Одес. будівельному інституті (1919–41); від 1945 – в Одес. скульптурній майстерні. Брав участь у реставрації Театру революції, Театру музичної комедії, Одес. оперного театру (1921–

41), оформленні Кокандського (Ферґанська обл., нині РУ, 1941–43) та Харків. (1944–45) оперних театрів; у конкурсах на пам'ятник К. Марксу в Одесі (1936), В. Чкалову в м. Горькому (нині Нижній Новгород, РФ, 1939), борцям у м. Сталіно (нині Донецьк, 1946). Учасник вист. від 1930 (у СРСР).

Тв.: «Парашутистка» (1937), «Узбецький поет» (1943), «М. Калінін» (1946), «Нескорені» (1947), скульптури «Робочий» та «Робітниця» (не збереглися) на Театральній пл.; меморіальні дошки О. Пушкіну (для Музею ім. О. Пушкіна, 1949) і художникові В. Волошинову; вісім погрудь письменників для читального залу міської публічної б-ки (1910-і), погруддя М. Горького для Палацу моряків (1952); леви біля кінофабрики (1922), фігури фонтана і горельєф «Кросовий біг» у санаторії ВЦРПС, фонтан на Соборній пл. (1929), скульптурне оформлення воріт порту, дві скульптурно-мозаїчні композиції на залізничному вокзалі «Одеса-Головна» (1952, усі – Одеса); надгробок Г. Котовського в м. Котовську (нині Подільськ, Одес. обл., 1960).

Літ.: Васильев С. У скульпторов Одессы. *Знамя коммунизма.* 1952. 16 ноября; ХН СССР. Москва, 1976. Т. 3; ЕСУ. Київ, 2006. Т. 6; ІУМ : в 5 т. Київ, 2007. Т. 5; Кудлач В. Забутий Арнольд Гріншпунг. *Чорноморські новини.* 2017. 18 березня.

О. Ламонова

ГРОМИКО
Євгенія Василівна

(14.12.1892, м. Полтава – 1972, м. Ростов-на-Дону, нині РФ) – живописиця. Упродовж 1912–17 навч. в КХУ (викл. Ф. Кричевський). До 1941 працювала в м. Гомелі (нині РБ), пізніше – в Ростові-на-Дону. Викладала в середніх школах Гомеля, м. Кустаная (нині РК), Ростова-на-Дону. Учасниця вист. від 1916 (Київ).

Тв.: «Сніданок» (1917), «Молодіжна ланка» (1940), «Алік» (1946), «Повернення» (1949), «Перший раз до школи» (1951), «Магнолії» (1953), «Квіти» (1956), «Півонії» (1957).

Літ.: ХН СССР. Москва, 1976. Т. 3.

О. Ламонова

ГРУЗБЕРГ
Семен Борисович

(15.06.1918, м. Кам'янець-Подільський, нині Хмельниц. обл. – 15.07.2000, м. Львів) – графік, живописець. Член СХ УРСР. Упродовж 1933–35 навч. в Київ. ХТ, 1936–40 – у ХХІ (викл.: В. Касьян, А. Черкаський, М. Козик, С. Бесєдін, Я. Голованов). У 1940 мобілізований до рад. армії, брав участь у ІІ СВ. Потрапив до табору військовополонених, змінив прізвище на Грузбенко, у 1942 втік. У м. Бучачі зустрів свого харків. проф. М. Козика, який на той час займався реставрацією церков, працював у його бригаді, ховався від гестапо. До приходу рад. армії мешкав у Львові з фальшивими документами, підробляв у театрі ім. Лесі Українки. Після війни залишився у Львові. Малював пейзажі Львова, м. Будапешта (нині Угорщина), Кам'янця-Подільського, портрети акторів у театр. костюмах, картини на військову та євр. теми. З 1946 брав участь у виставках, перша персональна відбулася у Львові (1970).

Тв.: «Художник В. Форостецький», «Розвідник Шевченко», «Відень. Червоний прапор над Шенбрунном» (1945), «Ярослав Галан» (1951), «Марійка Підгорянка» (1959), «Доміан Козачковський», «Григорій Тютюнник», «Кам'янець-Подільський. Стара фортеця» (1962), «Ленін», «Тарас Шевченко» (об. – 1964), «Петро Козланюк» (1966), «Портрет Марка Кропивницького» (1967), «Перец Маркиш» (1968), «Дружина» (1969), «Художник Георгій Меліхов» (1980–81), «Письменник Шолом-Алейхем» (1959, 1990), «Автопортрет», «Дзвініця Вірменського Миколаївського собору XV–XVIII ст.» (1991), «Гурзуф. Білий камінь» (1992).

Муз.: НМЛ, КПДІМЗ, СХМ.

Літ.: Семен Грузберг. Проспект виставки. Львів, 1970; СХУ. Київ, 1973; МУБД. Київ, 1997; ЕСУ. 2006. Т. 6; Глембоцкая Г. Художники-евреи Львова первой половины XX века. Жизнь, творчество, судьба. Львов, 2015.

Г. Скляренко

ГРУШЕВИЧ (GRUSZEWICZ)
Франциск / Францішек (Franciskus)

(уточнення та доповнення)

Майстер **Г.,** імовірно, та сама однойменна особа, яка згадується в метричних книгах парохіяльного костелу Св. Хреста м. Варшави (нині РП). 24.05.1704 о. Генріх Монмеян благословив шлюб **Г.,** вдівцеві, з панною Геленою Гейдрицькою. У томутаки храмі 9.03.1705 о. Миколай Касперович охрестив Францішку Анну, новонароджену доньку **Г.**; 16.04.1706 о. Генріх Монмеян охрестив ще одну доньку – Феліціяну Анастасію; 4.07.1707 о. Михайло Матвій Вальтер охрестив сина Іоанна (Яна) Баптиста Каєтана; 22.06.1708 о. Іоанн (Ян) Фаґерті охрестив Реґіну – доньку **Г.** та Єлизавети Швайдрак. Протягом 1709–11 скульптор згаданий у метричних книгах парохіяльного костелу вже м. Жидачева на Львівщині (нині Стрийського р-ну Львів. обл.). У цей період майстер працював в с. Цуцилівці біля Жидачева (сьогодні с. Вільхівці Стрийського р-ну Львів. обл.) при дворі жидачівського старости, великого коронного конюшого Юрія Станіслава Дідушицького. 26.09.1709 скульптор тримав до святої купелі Катерину, доньку Павла Пашковського та Аґнеси, а 14.07.1711 – Марґариту, доньку Казимира та Анастасії Зубрицьких. У 1712 **Г.** отримав (за умовами контракту) від скульптора Михайла Щупаковича 10 різьблених фігур. У 1729 майстер працював над оформленням інтер'єру костелу оо. реформатів у м. Ботьках на Підляшші (нині село Боцкі Більського пов. Підляського воєвод., РП). У контракті його титулувано «королівським скульптором». У 1732 подав до львів. суду скаргу на скульптора Христіана Цінґлера («artis sculptorie») через суперечку про фінансові зобов'язання сторін. У 1740 **Г.** знову працю-

вав у Ботьках, у «Боцкій державі» Юзефа Францішка Сапіги.

Дж.: ЦДІАУ(Л). Ф. 52. Оп. 2. Спр. 169, 147; AGADW. Księgi metrykalne parafii wyznania rzymskokatolickiego z archidiecezji lwowskiej, par. Żydaczów, dek. Stryj, księga metrykalna chrztów dla całej parafii 1708–1764. Sygn. 1601; APW. Zespół: 9243/D. Księgi metrykalne parafii rzymskokatolickiej Św. Krzyża w Warszawie. Jednostka: 109 (U-1701-29). Liber baptisatorum Ecclesiae parochialis Sancta Crucis varsaviensis Anno Domini 1701 a mense januario inclusive usque ad annum 1729 inclusive.

Літ.: Александрович В. Скульптура. *ІУМ* : в 5 т. Київ, 2011. Т. 3; Александрович В. Львівське середовище скульпторів європейської традиції у першій половині XVIII століття. *ЛГМДМ*. Львів, 2012. Вип. 3: 2010–2011; Sito J. Thomas Hutter (1696–1745). Rzeźbiarz późnego baroku. Warszawa ; Przemyśl, 2001; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Б. Шенгера, Р. Забашта

ГРЮНБЕРГ (GRÜNBERG) Берта / Блима (Berta / Blima)

(1909 /1912, м. Гродек Ягелонський, нині м. Городок Львів. р-ну Львів. обл. – 1993, м. Париж, ФР) – живописиця. Упродовж 1931–34 навч. в КМА у В. Яворницького, 1935–37 – в АМ м. Варшави (нині РП). У 1933 увійшла до новоствореної «Краківської групи» (1933–37), члени якої орієнтувалися на модерністські мистецькі напрямки. Брала участь у першій виставці групи у м. Львові (1933). У 1935 група виступила з декларацією антифашистського фронту незалежних художників на захист миру та прогресу. У 1937 переїхала до Парижа. Після ІІ СВ припинила творчу діяльність.

Тв.: «Вулична сцена» (поч. 1930-х); «Натюрморт» (1933–34); «Пейзаж» (бл. 1936).

Муз.: Євр. іст. музей у Варшаві, Музей мист-в у м. Лодзі (РП).

Літ.: Мистецтво Львова першої половини XX століття. Каталог виставки 14 квітня – 24 серпня 1994. Львів, 1996; Malinowski J. Malarstwo i rzezba zydow Polskich w XIX i XX wieku. Warszawa, 2000; Глембоцкая Г. Художники-евреи Львова первой половины XX века. Жизнь, творчество, судьба. Львов, 2015.

Г. Скляренко

ГУБАНОВА Олена Федорівна

(28.07.1903, м. Одеса – ?) – живописиця. Упродовж 1929–35 навч. в ОХІ (викл.: П. Волокидін, Р. Габриков, дипл. робота – «Збирання врожаю»). Авторка натюрмортів. Учасниця вист. від 1937 (Одеса). Персон. виставка – 1947 (Одеса).

Тв.: «Хризантеми», «Риби», «Півники» (усі – 1958).

Літ.: ХН СССР. Москва, 1976. Т. 3.

О. Ламонова

ГУТТЕР / ГЮТТЕР (HUTTER / HÜTTER) Тома / Томас / Томаш (Thomas)

(уточнення та доповнення)

(28.12.1696, Баварія – бл. 1745, м. Ярослав, нині Підкарпат. воєвод., РП) – скульптор. Відомий за писемними джерелами. Народився в Баварії, німець за походженням. 8.01.1718 в м. Кракові вступив до чернечого чину оо. єзуїтів, де був визнаний кваліфікованим малярем та скульптором. Упродовж 1720–24 працював у м. Сандомирі (нині Свентокшиського воєвод., РП) для місцевої єзуїтської колегії. Упродовж 1724–1725 працював у м. Познані (нині центр Познанського пов. Великопольського воєвод., РП), після чого повернувся до Сандомира. У січні 1727 **Г.** зрікся монашого чину і 15.11.1728 побрався із сандомирською міщанкою Анною Марією Ковальською. У 1730-х скульптор оселився в м. Ярославі (нині центр Ярославського пов. Підкарпат. воєвод., РП). У 1732 майстер вирізьбив 12 фігур святих, що були встановлені на площі перед місцевим костелом Св. Яна оо. єзуїтів, а також виконав певні скульптурні роботи в костелі Богородиці. У 1733 працював над виготовленням вівтаря св. Реліквій в колегіаті м. Тарнова (нині центр Тарновського пов. Малопольського воєвод., РП). 16.06.1736 **Г.** (разом з магістром мистецтв Конрадом Коченрайтером) підписав угоду з наставником монастиря оо. бернардинів м. Львова Яном Капістраном Вдзєконським на виготовлення вівтарів блаженного Яна з Дуклі, Богородиці та св. Антонія. Об'ємну скульптуру до них у Ярославі виготовив Томас Гюттер. До 1739 там само він виготовив скульптуру до вівтарів Трьох Царів та св. Андрія. Протягом 1739 майстер працював у львів. монастирі оо. єзуїтів та виконав замовлення Авґуста Чарторийського – воєводи руського. У серпні наступного (1740) року працював для Юрія Ігнатія Любомирського, а також, очевидно, відновив перервані роботи в колегіаті м. Тарнова. У 1744 для парохіяльного костелу в Луці коло Ряшева / Жешува (нині центр Ряшівського воєвод., РП), виготовив головний вівтар, який фундував Павло Кароль Сангушко.

Дж.: Шенгера Б. Тома Гюттер і львівське барокко : каталог виставки. Львів, 1992. (Приватний архів Б. Шенгери).

Літ.: Herzig F. Katedra niegdyś kollegiata w Tarnowie, wraz z krótką wzmianką o innych kościołach: szkic historyczny na pamiątkę 500 rocznicy istnienia tegoż kościoła. Tarnów, 1900; Hornung Z. Majster Pinsel snycerz. Karta z dziejów polskiej rzeźby rokokowej. Wrocław, 1976; Mańkowski T. Dawny Lwów. Jego sztuka i kultura artystyczna / Tadeusz Mańkowski. Londyn, 1974; Hornung Z. Majster Pinsel snycerz. Karta z dziejów polskiej rzeźby rokokowej. Wrocław, 1976; Скульптура Львова першої половини XVIII ст. : каталог виставки / авт. вст. ст. та упоряд. Б. Я. Шенгера. Львів, 1989; Katalog zabytków sztuki: Województwo Rzeszowskie: Leżajsk, Sokołów Małopolski i okolice / oprac. E. Śnieżyńska-Stolotowa, F. Stolot. Warszawa, 1989. (Katalog zabytków sztuki w Polsce. Seria Nowa; T. 3, zesz. 4); Ostrowski J. K. Die polnische Barockskulptur im 18. Jahrhundert. Probleme und Forschungsaufgaben. *Zeitschrift für Kunstgeschichte*. 1989. Bd. 52, H. 1; Крвавич Д. Львівська бароккова скульптура: джерела інспірацій. *Українське барокко та євро-*

пейський контекст. Київ, 1991; Sito J. Wystawa rzeźby lwowskiej 1. połowy XVIII wieku w Białym Kamieniu. *BHS*. Warszawa, 1991. R. 53, nr 1 / 2; Sito J. Późnobarokowe wyposarzenie kościoła Bernardynów we Lwowie. Uwagi o rzymsko-wiedeńskich źródłach inspiracji. *Przegląd Wschodni*. Warszawa, 1991. R. 1, zesz. 4; Sito J. Barokizacja wystroju katedry przemyskiej za rządów biskupa Aleksandra Antoniego Fredry. Przemyśl, 1992; Sito J. Późnobarokowe rzeźby katedry w Przemyślu a twórczość Tomasza Huttera. *Ikonotheka*. Warszawa, 1993. T. 5; Sito J. Warsztat rzeźbiarski Tomasza Huttera. Zagadnienie rozwoju i promeniowania. *Sztuka Kresów Wschodnich : materiały sesji naukowej*. Kraków, 1994. T. 1; Szengera B. Uwagi do autorstwa dekoracji wnętrza kościoła oo. Bernardynów we Lwowie 1736–1746 rr. Mistrz Konrad Kotschenreiter. *Studia Muzealne*. Poznań, 1994. Z. 18; Krasny P. Kościół parafialny p.w. Św. Jana Chrzciciela w Biskowiczach. *Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego*. Kraków, 1997. T. 4. (MDSSZWRP; cz. 1); Крвавич Д. Українська скульптура періоду рококо. *ЗНТШ*. Львів, 1998. Т. CCXXXVI: Праці Комісії образотворчого та ужиткового мистецтва; Szlezynger P. Dawny kościół p.w. Wniebowzięcia Najswiętszej Panny Marii i klasztor oo. Bernardynów w Samborze. *Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego*. Kraków, 1998. T. 5. (MDSSZWRP; cz. 1); Gajewski J. Lwowska rzeźba rokokowa. *Sztuka ziem wschodnich Rzeczypospolitej XVI–XVIII w*. Lublin, 2000; Шенгера Б. Щодо питання оформлення інтер'єру Львівського костьолу св. Апостола Андрія. *ЛГМДМ*. Львів, 2007. Вип. 1; Betlej A. Kościół p.w. Św. Andrzeja i klasztor oo. Bernardynów. *Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego*. Kraków, 2012. T. 20: Kościoły i klasztory Lwowa z okresu przedrozbirowego (2). (MDSSZWRP; cz. 1); Dworzak A. Lwowskie środowisko artystyczne w XVIII wieku w świetle ksiąg metrykalnych i sądowych. Kraków, 2018; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Б. Шенгера, Р. Забашта

HASELWANDER / HOSELWANDER
Błosius Josephus – див.
ГАСЕЛЬВАНДЕР / ГОСЕЛЬВАНДЕР (HASELWANDER / HOSELWANDER)
Блажей Йосиф / Блез Йозеф (Błosius Josephus)

HAUMAN
Petrus – див.
ГАУМАН (HAUMAN)
Петрус / Петер (Petrus)

HELDTZEL
Johann – див.
ГЕЛЬДЦЕЛЬ (HELDTZEL)
Йоган / майстер Йоганес (Johann)

GRUSZEWICZ
Franciskus – див.
ГРУШЕВИЧ (GRUSZEWICZ)
Франциск / Францішек (Franciskus)

HUTTER / HÜTTER
Thomas – див.
ГУТТЕР / ГЮТТЕР (HUTTER / HÜTTER)
Тома / Томас / Томаш (Thomas)

GORSKI
Prosper – див.
ГОРСЬКИЙ (GORSKI)
Проспер Антонович (Prosper)

Ґ

ҐЕРТНЕР (GERTNER)
Йоган Ґеорґ / Ян Єжи
(Johann Georg)

(уточнення та доповнення)

(? – 2 пол. 1758, м. Львів ?) – скульптор, різьбяр (сницар). Відомий за писемними джерелами. Працював у Львові. Фігурує в міській документації з 1742 по 1758. Уперше згаданий під датою 4.11.1742. Цього дня охрестили його новонароджену доньку Катерину в присутності скульптора Ґеорґа Міхаеля Вюрцера та Барбари Софії Райхман. 13.12.1743 в подружжя Ґертнерів народився син Тома (майбутній маляр), хрещеними батьками якого були скульптор Ґеорґ Міхаель Вюрцер та Франциска Маєр, дружина маляра Йозефа Маєра. 4.07.1748 народився син Ян, якого до хреста тримали Тома Фриц та Тереза Фесінґер, дружина скульптора Себастіана Фесінґера, а 23.12.1751 – донька Вікторія, яку до хреста тримали скульптор Ґеорґ Міхаель Вюрцер та Тереза Фесінґер. 21.08.1753 в подружжя Ґертнерів народилася донька Розалія; хрещеними батьками були скульптор Себастіан Фесінґер та Аґнеса Фершер, дружина архітектора та скульптора Томи Фершера. У 1748 **Ґ.** і Себастіан Фесінґер були свідками шлюбу львів. скульптора Томи Фершера, а 2.04.1749 майстер став хрещеним батьком новонародженої Софії – доньки львів. скульптора Антонія Осінського. 3.09.1756 та 31.10.1757 прізвище майстра згадувалось у декретах урядової комісії, що розглядала справи львів. мистців-позацеховиків. У 1747 **Ґ.** разом із Бернардом (Меретином ?) у м. Роздолі (нині Стрийського р-ну Львів. обл.) виконали невизначені роботи в костелі Прсв. Трійці монастиря оо. кармелітів взутих (що засвідчують записи в реєстрі виконаних робіт). Скульптор, імовірно, різьбив об'ємну скульптуру для костелу та декоративні вазони для місцевого палацу Михайла Юзефа Жевуського. 22.05.1753 **Ґ.** уклав угоду з наставником львів. оо. домініканців Антонієм Дерякубовичем про виконання (згідно з абрисом Марціна Урбаніка) різних сницарських робіт для вівтаря Розп'яття Ісуса Христа у внутрішній галереї кляштору оо. домініканців. Роботи потрібно було завершити одночасно з роботами художника-мозаїста (Гасельвандера Блеза Йозефа). Роботу оцінено в 16 червоних золотих. Упродовж 1755–57 майстер працював над оформленням інтер'єру костелу Успіння Пресвятої Діви Марії монастиря оо. кармелітів у м. Теребовлі (нині Терноп. р-ну Терноп. обл.). У 1755 він виготовив амвон, а 1757 переробив орнаментику для храмових вівтарів св. Йосифа та Ісуса Христа. У 1757–58 під керівництвом арх. Бернарда Меретина працював (разом зі скульпторами Йоганом Ґеорґом Пінзелем та Себастіаном Фесінґером) над оздобленням інтер'єру костелу Прсв. Трійці у Львові (не зберігся). Зокрема **Ґ.** і Йоган Ґеорґ Пінзель виконали вівтарі Св. Фелікса з Валуа та Св. Яна з Матті. За виконані упродовж лютого 1757 – квітня 1758 об'ємні скульптури до названих вівтарів майстер отримав 594 злотих (що засвідчують фінансові звіти фабрики). Після смерті **Ґ.** його овдовіла дружина, Анна Ґертнерова, сплачувала податок за родинний будинок (у юридиці Всіх Святих) з 8.11.1758 по 1787. 5.10.1760 Анна Ґертнерова побралася з овдовілим сницарем Яном Вєнцконським у присутності скульптора Себастіана Фесінґера, маляра Матвія (Матіаса) Міллера та арх. Томи Фершера.

Тв.: скульптура «Розп'яття Ісуса Христа» (1753, вівтар Розп'яття Христа, Велика каплиця монастиря оо. домініканців, м. Львів; нині в монастирі оо. домініканців м. Любліна, РП); фігура Ecce Homo (1754, вівтар Ecce Homo, костел Божого Тіла оо. домініканців, м. Львів; нині у костелі Св. Якова оо. домініканців, м. Варшава); фрагмент скульптури «Розп'яття» (парафіяльний костел, м. Розділ, нині в костелі м. Меденичі, РП); скульптурна частина вівтаря Св. Фелікса з Валуа та вівтаря Св. Яна з Матті (1757–58, костел Св. Трійці, Львів; співавт. зі скульптором Й. Ґ. Пінзелем; не збереглися).

Літ.: Hornung Z. Stanisław Stroiński 1719–1802: zarys monograficzny ze szczególnym uwzględnieniem działalności artysty na polu malarstwa ściennego. *Prace Sekcji Historii Sztuki i Kultury Towarzystwa Naukowego we Lwowie.* 1935. T. 2, z. 5; Hornung Z. Antoni Osiński najwybitniejszy rzeźbiarz lwowski XVIII stulecia. Warszawa, 1937; Gębarowicz M. Portret XVI–XVIII wieku we Lwowie. Wrocław, 1969; Hornung Z. Majster Pinsel snycerz. Karta z dziejów polskiej rzeźby rokokowej. Wrocław, 1976; Скульптура Львова першої половини XVIII ст. : каталог виставки / авт. вст. ст. та упоряд. Б. Я. Шенгера. Львів, 1989; Petrus J. T. Kościół p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny i klasztor oo. Dominikanów OP, zwany Conwentus Regalis. *Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego.* Kraków, 1994. T. 2 : Kościoły i klasztory Żółkwi. (MDSSZWRP; cz. 1); Hornung Z. Jan de Witte architekt kościoła dominikanów we Lwowie. Warszawa, 1995; Brzezina K. Materiały do dziejów artystycznych kościoła Trynitarzy p.w. Trójcy Przenajświętszej we Lwowie. *Sztuka Kresów Wschodnich : materiały sesji naukowej*. Kraków, 1996. T. 2; Śito J. U źródeł twórczości Sebastiana Fesingera. *Sztuka Kresów Wschodnich: materiały sesji naukowej*. Kraków, 1996. T. 2; Ostrowski J. K. Kościół p.w. Św. Trójcy i klasztor oo. Karmelitów

Trzewiczkowych w Rozdole. *Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego*. Kraków, 2001. T. 9. (MDSSZWRP; cz. 1); Ґертнер Йоган Ґеоргій. *Німецькі скульптори у Львові XVII–XVIII ст. : каталог виставки / упоряд. Борис Шенгера*. Львів, 2003; Biernat M. Kościół p.w. Bożego Ciała i klasztor oo. Dominikanów. *Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego*. Kraków, 2012. T. 20: Kościoły i klasztory Lwowa z okresu przedrozbiowego. (MDSSZWRP; cz. 1); Шенгера Б. Проблеми будівництва і зміни оформлення інтер'єрів львівських домініканських костелів Божого Тіла та Св. Марії Маґдалини в 1740–1760 рр. *ЛГМДМ*. Львів, 2012. Вип. 3: 2010–2011; Markiewicz A. Wokół kontraktów artystycznych dominikanów lwowskich w epoce nowożytnej (XVII–XVIII w). *Modus. Prace z Historii Sztuki*. Kraków, 2014. T. 14; Dworzak A. Lwowskie środowisko artystyczne w XVIII wieku w świetle ksiąg metrykalnych i sądowych. Kraków, 2018; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Б. Шенгера, Р. Забашта

ҐЕЦ / ҐЄТЦ (GÖTZ / GIETZ) Йоган (Johann)

(18 ст.) – скульптор, різьбяр (?). Відомий за писемними джерелами. За походженням німець. У 1727 на замовлення Єлизавети з Браніцьких, дружини сокальського старости Францішка Ксаверія Потоцького, виготовив вівтар Св. Каєтана для костелу оо. бернардинів м. Сокаля (нині Шептицького р-ну Львів. обл.) за 850 золотих. У 1730 **Ґ.** виконував роботи для монастиря оо. домініканців обсервантів м. Варшави (РП).

Літ.: Александрович В. Львівське середовище скульпторів європейської традиції у першій половині XVIII століття. *ЛГМДМ*. 2012. Вип. 3: 2010–2011; Betlej A. Zródła do siedemnasto- i osiemnastowiecznych kościoła i klasztoru oo. Bernardynów w Sokalu. *Sztuka dawnej ziemi chełmskiej i województwa bełskiego*. Kraków, 1999; Sito J. Thomas Hutter (1696–1745). Rzeźbiarz późnego baroku. Warszawa ; Przemyśl, 2001; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Б. Шенгера, Р. Забашта

ҐЕЦ / ҐЕЦОВА сницарка (GÖTZ / GIETZ)

(18 ст.) – різьбярка (сницарка). Відома за писемними джерелами. У позові подружжя Яна та Барбари Прусиновських від 29.09.1734, яке проживало на території юридики св. Йоана Хрестителя, **Ґ.** названа їхньою сусідкою. Дружина (?) львів. скульптора Ґеца / Ґетца (Götz, Gietz).

Дж.: ЦДІАУ(Л). Ф. 52. Оп. 2. Спр. 578.

Літ.: Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта, Б. Шенгера

ҐІЖЕВСЬКИЙ / ҐІЗЕВСЬКИЙ (GIŻEWSKI / GIZEWSKI) Ян (Jan)

(18 ст.) – челядник скульптора. Відомий за писемними джерелами. 30.07.1776 **Ґ.**, челядник куншту сницарського, позивався до суду проти Івана Щуровського, скульптора куншту сницарського, щодо невиплати йому 120 золотих за домовлену й виконану роботу. Війтівський суд юридики св. Йоана Хрестителя зобов'язав І. Щуровського сплатити заборговані гроші.

Літ.: Вуйцик В. Скульптор Іван Щуровський. *ЗНТШ*. Львів, 1998. Т. 236 : Праці Комісії образотворчого та ужиткового мистецтва; Dworzak A. Lwowskie środowisko artystyczne w XVIII wieku w świetle ksiąg metrykalnych i sądowych. Kraków, 2018; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта, Б. Шенгера

ҐОТАРД (GOTHARD) Йоган Непомук / Ян Непомук (Jan Nepomuk)

(18 ст.) – скульптор. Відомий за писемними джерелами. У 1767 у м. Львові був прийнятий до міського права.

Літ.: Александрович В. Скульптура. *ІУМ :* в 5 т. Київ, 2011. Т. 3; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта

ҐОЧЕМСЬКИЙ (GOCZEMSKI) Іосиф (Józef)

(доповнення)

Літ.: Сидор О. Станкова графіка друкарні Почаївського монастиря XVIII – початку XIX ст. *Буття в мистецтві. Збірник наукових праць і матеріалів на пошану С. Костюка з нагоди 80-річчя*. Львів, 2007.

Р. Забашта

ҐРАББЕ (GRABBE) Йоган Ґеорґ (Johann Georg)

(18 ст.) – скульптор. Відомий за писемними джерелами. Родом із м. Відня (нині РА). 3.11.1748 одружився з Аґнесою Шліхтовною; свідки при таїнстві шлюбу: скульптори Себастіан Фесінґер, Йоган Ґертнер і Ґеорґ Міхаель Вюрцер. 6.04.1753 в подружжя народився син Юрій, хрещені батьки: скульптор Георгій Вюрцер та Маґдалина Котфіцька. 9.10.1768 у **Ґ.** (вдівця?) і Маріанни народилася донька Тереза Ядвіґа. Хрещені батьки: маляр Марцін Строїнський та Ядвіґа Бін (Бінова), дружина скульптора Войцеха Біна.

Літ.: Sito J. U źródeł twórczości Sebastiana Fesingera. *Sztuka Kresów Wschodnich : materiały sesji naukowej*. Kraków, 1996. T. 2; Dworzak A. Lwowskie środowisko artystyczne w XVIII wieku w świetle ksiąg metrykalnych i sądowych. Kraków, 2018; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта, Б. Шенгера

ҐРЕЙЛІХ/ ГРЕЙЛІХ Євген Євгенович

(21.04.1907, м. Москва, нині РФ – 22.05.1998, м. Донецьк) – живописець, графік. Член НСХУ (1945). Брат І. Грейліха. У 1923 закін. Маріупольську ХШ, у 1933 – робфак КХІ в м. Сталіно (нині Донецьк; викл. Л. Крамаленко). Упродовж 1937–40 навч. на курсах підвищення кваліфікації художників при Москов. обл. художньо-педагогічному училищі пам'яті 1905 р. (викл.: О. Лентулов, Л. Крамаренко). Працював помічником декорато-

ра Оперного театру в м. Таганрозі (1924–25, нині РФ). Від 1927 – у м. Сталіно (нині м. Донецьк). Керував ізостудією машинобудівельного заводу (1927), створював ескізи костюмів і декорації для вистав театру робітничої молоді (1932). Звертався до різних живописних технік (олія, темпера) і жанрів (пейзаж, портрет, тематична картина). Учасник вист. від 1948. Персон. виставки – Донецьк (1963, 1991).

Тв.: «Балерина у блакитному» (1941), «Стоматолог А. Сироватська» (1945), «Місто в степу», «Письменник І. Гонимов», «Дружина» (усі – 1947), «Донька» (1948), «Моряк (брат І. Ґрейліх»), «Герой Соціалістичної Праці В. Жуков» (об. – 1949), «Донецький пейзаж»» (1955), «Повінь», «Йшли комсомольці…» (об. – 1957), «В. І. Ленін серед селян у Шушенському» (1962), «Портрет дівчини» (1963), «В. І. Ленін у Смольному» (1966), «На допомогу Горлівці», «Полита вулиця» (об. – 1967), «Комсомольці двадцятих років» (1968), «Останні криги» (1970), «Натюрморт з виноградом» (1973), «На узліссі» (1979), «Бузок» (1980), «Півонії», «У Седневі», «Похолоднішало» (усі – 1982), «Осіннє сонечко» (1986), «Півники» (1989); серії «Біла акація» (1964–66), «Новий Донецьк» (1969–70); розписи в Палацах піонерів Сталіно / Донецька та м. Маріуполя (об. – 1935–36, співавт. Л. Крамаренко; не збереглися), фриз і плафон Білоруського павільйону ВСГВ (1938–39), розписи в «Кімнаті казок» Палацу піонерів Донецька (1951–53).

Муз.: ДОХМ, Донецький КМ.

Літ.: ХН СССР. Москва, 1976. Т. 3; Пилипенко И. Яркой кистью художника. *Донбасс.* 1991. 16 ноября; Дунаевская Н. Портрет несовременного художника. *Новости.* 1991. 18 ноября; Герланец В. Пейзаж, натюрморт, портрет. *Вечерний Донецк.* 1991. 25 ноября; Лебедь Н. Спасение боярышни. *Панорама.* 2005. № 45; Новикова Г. Жизнь за шедевры. Грейлих Евгений Евгеньевич. URL : https://infodon.org.ua/stalino/376; ЕСУ. Київ, 2006. Т. 6.

О. Ламонова

ҐРЕЙЛІХ / ГРЕЙЛІХ Ігор Євгенович

(27.07.1917, м. Москва, нині РФ – ?) – живописець. Учасник ІІ СВ. Брат Є. Ґрейліха. Фахової худ. освіти не здобув. Працював у м. Донецьку, створював переважно пейзажі. Учасник вист. від 1936 (Донецьк). Персон. виставка – 1963 (Донецьк).

Тв.: «Рідна земля» (1949), «Дніпро» (1955).

Літ.: ХН СССР. Москва, 1976. Т. 3.

О. Ламонова

ҐРОДЗІЦЬКИЙ (GRODZICKI) Стефан (Stefan)

(? – перед 21.09.1773, м. Перемишль?, нині центр Перемишльського пов. Підкарпат. воєвод., РП) – скульптор, різьбяр (сницар), столяр. Відомий за писемними джерелами, де названий «магістром штуки сницарської». 26.09.1766 **Ґ.**, будучи греко-католиком, одружився з Катериною Свєрчинською, римо-католичкою; свідками при таїнстві шлюбу були скульптор Антоній Штіль, золотих справ майстер Яков Антонович і Ян Лукашевич. 4.03.1768 в подружжя Ґродзіцьких народилася донька Текля Маріанна; хрещені батьки: маляр Матвій / Матіас Міллер та Барбара Полейовська. 11.08.1769 майстер уклав контракт щодо виготовлення (за 800 золотих) вівтаря Св. Франциска в перемишльському костелі оо. францисканців. 1.12.1769 підписав контракт з Констанцією Буковською, дружиною стольника Буковського з м. Сянока на Східній Лемківщині (нині центр Сяноцького пов. Підкарпат. воєвод., РП) щодо виконання головного вівтаря у перемишльському костелі оо. єзуїтів за 5000 золотих. В угоді передбачалося виконання як столярних робіт, орнаментального різьблення, так і різьблення круглої скульптури. Термін виконання обмежувався одним роком: від 1.12.1769 до 1.12.1770 (проте виготовлення вівтаря, імовірно, затягнулося, адже плату за цю роботу майстер отримав 8.03.1772). У жовтні 1770 **Ґ.** уклав контракт щодо виконання вівтаря Ісуса Христа Милосердного для перемишльського костелу Св. Марії Маґдалини оо. францисканців за 800 золотих. Наступного (1771) року виготовив вівтар Св. Теклі для перемишльського костелу Св. Терези з Авіли оо. кармелітів босих. 3.02.1772. столярський цех Перемишля подав позов до раєцького суду на майстра за незаконну столярну роботу. 21–22.09.1773 представники міського уряду Перемишля склали інвентар рухомого майна покійного майстра. У документі вказано, що сницар не завершив роботи в костелах оо. францисканців та оо. єзуїтів м. Перемишля.

Тв.: «Муки св. Теклі» (1771, антепендіум до вівтаря Св. Теклі, костел Св. Терези з Авіли оо. кармелітів босих, м. Перемишль, РП).

Літ.: Frazik J. T. Kontrakty snycerzy lwowskich z przemyskim konwentem jezuitów XVIII wieku. *BHS*. 1959. R. 21, nr 1; Frazik J. T. Budowniczowie i artyści na usługach Franciszkanów przemyskich od XV–XVIII wieku na tle dziejów kościoła i jego wyposażenia. *BHS*. 1975. R. 37, nr 4; Hornung Z. Główny ołtarz w kościele oo. Franciszkanów w Przemyślu i lwowski rzeźbiarz Jan Polejowski. *Teka konserwatorska. Polska południowo-wschodnia*. Rzeszów, 1985; Betlej A. Kościół parafialny p. w. Św. Jakuba Apostola w Krakowcu. *Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego.* Kraków, 1995. T. 3. (MDSSZWRP; cz. 1); Dworzak A. «… In hoc altari stant duo angeli magni deauranti…». Uwagi o ołtarzach w kościele Karmelitów Bosych w Przemyślu. *Velis quod possis: studia z historii sztuki ofiarowane profesorowi Janowi Ostrowskiemu*. Kraków, 2016; Dworzak A. Lwowskie środowisko artystyczne w XVIII wieku w świetle ksiąg metrykalnych i sądowych. Kraków, 2018; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Б. Шенгера, Р. Забашта

ҐРОНАЛЕВИЧ (GRONALEWICZ) Модест (Modest)

(? – 18.10.1733, ?) – скульптор, монах чину оо. реформаторів. Відомий за писемними джерелами. Упродовж 1711–15 виготовив головний і три бокові вівтарі: Непорочного Зачаття Діви

Марії, Св. Франциска з Асизу та Св. Антонія Падуанського, для костелу оо. реформаторів у м. Кентах (нині Малопольського воєвод., РП). У 1715–18 майстер працював над оформленням інтер'єру костелу оо. реформаторів у м. Ярославі (нині Підкарпат. воєвод., РП), а в 1718–19 – відповідного костелу в м. Ряшеві / Жешові (нині Ряшівського воєвод., РП). Упродовж 1724–26 виконав (разом із братами оо. Киліяном Робакевичем та Томашем Веньяміном Ґронським) вівтарі: Богородиці та Св. Казимира для костелу Св. Казимира оо. реформаторів м. Львова. За наступні два роки (1727–28) названі майстри виготовили для того-таки храму головний вівтар. У 1732–33 **Ґ.** працював (разом із К. Робакевичем і Т. В. Ґронським) над оформленням інтер'єру костелу Св. Архангела Михаїла в м. Раві-Руській (нині Львів. обл.).

Літ.: Błachut A. J. Zespoły kościelno-klasztorne reformatów prowincji małopolskiej i ruskiej w XVIII wieku. *RHS*. Warszawa, 2005. T. 30; Słownik artystów, rzemieślników etc. *Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego*. Kraków, 2015. T. 23. (MDSSZWRP; cz. 1); Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта, Б. Шенгера

ҐРОНСЬКИЙ (GROŃSKI) Тома Веніамін / Томаш Беньямін (Tomasz Benjamin) (18 ст.) – скульптор, монах чину оо. реформаторів. Відомий за писемними джерелами. Упродовж 1719–26 брав участь в оформленні інтер'єрів костелів оо. реформаторів у м. Велічці (нині Малопольського воєвод., РП), у м. Стопниці (нині Свєнтокшиського воєвод., РП). У 1724–26 працював (разом із о. Киліяном Робакевичем та о. Модестом Ґроналевичем) над виготовленням вівтарів Богородиці та Св. Казимира в костелі Св. Казимира оо. реформаторів м. Львова. У 1727 власноручно виготовив два вівтарики для пресбітерію згаданого костелу. Протягом 1727–28 працював (разом із тими-таки майстрами-монахами) над головним вівтарем для означеного храму. Упродовж 1732–39 працював (разом з оо. К. Робакевичем і Мартиніаном Вольським) над оздобленням інтер'єру костелу Св. Архангела Михаїла в м. Раві-Руській (нині Львів. р-ну Львів. обл.), а в 1739–44 – костелу Вознесіння Пресвятої Діви Марії в м. Судовій Вишні (нині Самбірського р-ну Львів. обл.).

Літ.: Błachut A. J. Zespoły kościelno-klasztorne reformatów prowincji małopolskiej i ruskiej w XVIII wieku. *RHS*. Warszawa, 2005. T. 30; Słownik artystów, rzemieślników etc. *Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego*. Kraków, 2015. T. 23. (MDSSZWRP; cz. 1); Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта, Б. Шенгера

GÖTZ / GIETZ
Johann – див.

ҐЕЦ / ҐЄТЦ (GÖTZ / GIETZ) Йоган (Johann)

GÖTZ / GIETZ – див.
ҐЕЦ (GÖTZ / GIETZ) / ҐЕЦОВА сницарка

GIŻEWSKI / GIZEWSKI
Jan – див.
ҐІЖЕВСЬКИЙ / ҐІЗЕВСЬКИЙ (GIŻEWSKI / GIZEWSKI) Ян (Jan)

GOTHARD
Jan Nepomuk – див.
ҐОТАРД (GOTHARD) Йоган Непомук / Ян Непомук (Jan Nepomuk)

GRABBE
Johann Georg – див.
ҐРАББЕ (GRABBE) Йоган Ґеорґ (Johann Georg)

GRODZICKI
Stefan – див.
ҐРОДЗІЦЬКИЙ (GRODZICKI) Стефан (Stefan)

GRONALEWICZ
Modest – див.
ҐРОНАЛЕВИЧ (GRONALEWICZ) Модест (Modest)

GROŃSKI
Tomasz Benjamin – див.
ҐРОНСЬКИЙ (GROŃSKI) Тома Веніамін / Томаш Беньямін (Tomasz Benjamin)

Д

ДАНИЇЛ сницар (DANYIL snycerz)
(уточнення)
У документах 1767, 1769 та 1772 **Д.** згаданий челядником скульптора Антонія Штіля. Працював над виконанням дрібних сницарських робіт для костелу Успіння Пресвятої Діви Марії оо. кармелітів босих у м. Теребовлі (нині Терноп. р-ну Терноп. обл.).

Літ.: Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта

ДАРІЄНКО
Євфалія Григорівна
(1866? – 1900) – живописець. Членкиня ТЮРХ (1890-і). Кін. 1880 – навч. в ОРХ. Експонувалася на вист. ТЮРХ (від 1893).

Тв.: «Хвора» (1893), «Гай», «Які гарні, які свіжі були троянди» (об. – 1895), «Лісові квіти» (1896), «На винограднику», «Під вишнею», «Дівчата» (1897).

Літ.: Искусство в Одессе. *Одесская газета.* 1897. 3 марта; Цвиллинг М. Памяти Е. Г. Дариенко. *Одесские новости.* 1900. 19 апреля; ХН СССР. Москва, 1976. Т. 3; ТЮРХ. Одесса, 2014.

О. Ламонова

ДЕЙНЕКА
Олександр Олександрович
(20.05.1899, м. Курськ, нині РФ – 12.06.1969, м. Москва, нині РФ) – графік, живописець. Нар. худож. СРСР (1963). Дійсний член АМ СРСР (1947; 1962–66 – віцепрезидент). Держ. (Ленінська) премія (1964). Член ОСТу (1925–27), Асоціації художників-графіків при Будинку друку (1926–29), худ. об'єднання «Жовтень» (1928–30), АХРР (1928–32), РАПХ (1931–32), СХ СРСР (від 1932). У 1914 навч. в худ. студії (Курськ, викл. М. Якименко-Забуга), 1915–17 – в ХХУ (викл.: О. Любімов, М. Пестриков). Упродовж 1918–20 очолював секцію образотв. мист-ва Губнаросвіти (Губернський відділ нар. освіти), оформлював агітпоїзди та театр. вистави, керував худ. студією при політуправлінні та «Вікнами РОСТУ» (усе – Курськ). У 1920–25 навч. у ВДХУТЕМАСі (викл.: В. Фаворський, І. Нивінський). Викладав у Вищому худ.-технічному ін-ті (1928–30), Москов. поліграфічному ін-ті (1928–34), МДАХІ (1934–46), Москов. ін-ті прикладного і декор. мист-ва (МІПІД, 1945–52, до 1948 – директор) та Москов. архітектурному ін-ті (1953–1957). Працював у галузях станкового й монумент.-декор. живопису, станкової та журнальної графіки (зокрема плакати, карикатури), оформлював вистави (Держ. театр ім. Вс. Мейєрхольда, Центральний академічний театр Червоної армії, об. – Москва). Учасник вист. від 1925. Персон. виставки – Москва (1959, 1973 – посмертна).

Тв.: «Оборона Петрограда» (1928), «Мати» (1932), «Біг», «Севастополь» (об. – 1934), «Донбас. В обідню перерву», «Італійські робітники на велосипедах» (об. – 1935), «Майбутні льотчики» (1938), «Околиця Москви. Листопад 1941 року» (1941), «Оборона Севастополя» (1942), «Збитий ас» (1943), «Жіночий портрет (портрет С. І. Л.)» (1944), «Донбас» (1947), «Гладіолуси з горобиною» (1949), «Біля моря» (1956), «Ковалі» (1957), «У Севастополі» (1959), «Зустріч з прекрасним» (1960); мозаїчні плафони на станціях Москов. метрополітену «Московська» (1938), «Новокузнецька» (1943); фриз для фойє Палацу з'їздів у Кремлі (Москва, 1960); мозаїки – «Добрий ранок», «Хокеїсти» (об. – 1960); графіка – серія «Севастополь» (1932–34), плакат «Механізуємо Донбас» (1930).

Муз.: НМККГ, СмХМ, СХМ, ЛНГМ; ДТГ, ДРМ, ЦМЗС, Курська держ. КГ ім. О. Дейнеки.

Літ.: Маца И. А. Дейнека. Москва, 1959; ІУМ : в 6 т. Київ, 1967. Т. 5; ІУМ : в 6 т. Київ, 1968. Т. 6; Дейнека А. А. Альбом. Москва, 1973; МУЕД. Київ, 1992; МУБД. Київ, 1997; ХУЕД. Київ, 2006; ЕСУ. Київ, 2007. Т. 7; ІУМ : в 5 т. Київ, 2007. Т. 5.

О. Ламонова

ДЗИНДРА
Степан Васильович
(06.01.1929, с. Демня, нині Стрийського р-ну Львів. обл. – 18.11.1999, м. Львів) – скульптор. У 1956 закін. ЛДІПДМ (викл.: І. Севера, О. Оверчук). Упродовж 1956–99 – художник на ЛКСФ.

Тв.: погруддя Ю. Великановича (1970-і), барельєф «На варті революції» (1978), пам'ятник Т. Шевченку (1990, співавт.).

Дж.: Архів ЛНАМ. Ф. Р-1653. Оп. 2-ОС. Спр. 76 а: залікова № 861.

Літ.: ЕСУ. Київ, 2007. Т. 7; Ленінським шляхом. Львів, 1978.

Г. Хорунжа, Т. Довгун

ДЗІАНІ / КРЕЗВАЛЛЕ (DZIANI / CRESVALLE)
Ян / Жан (Jan / Jean)
(доповнення)
Згадується в писемних джерелах. У 1645 фігурує в судовову акті у зв'язку зі скаргою львів. ливарників Андрія Франке та Івана Крампольця, у якій маляра звинувачують у недозволеному продажу привезених з м. Любліна відливів роботи майстра Миколи Галля.

Літ.: Łoziński W. [Komunikat] o lwowskich malarzach XVII wieku. *SKBHSP.* Kraków, 1896. Т. 5; Словник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ, 1983.

Р. Забашта

ДИКИЙ / ДИКІЙ
Сергій Сергійович
(03.03.1915, м. Катеринослав, нині Дніпро – ?) – живописець. Фахової худ. освіти не здобув. Автор портретів. Учасник вист. від 1949 (Дніпропетровськ, нині Дніпро).

Тв.: «В. І. Ленін» (1952), «Майстер кисневого цеху Придніпровської теплової електростанції М. Соприкін» (1959), «Т. Г. Шевченко» (1961),

«І. Педшенко» (1963), «Ударник праці М. Гаркуша», «Революціонер І. Бабушкін» (об. – 1967), «Ю. Гагарін», «Космонавт В. Кубасов» (об. – 1969) та ін.

Муз.: Петриківський музей етнографії, побуту та мист-ва.

Літ.: ХН СССР. Москва, 1976. Т. 3.

О. Ламонова

ДІДЕНКО
Віктор Петрович

(12.08.1927, м. Червоний Лиман, нині Ізюмського р-ну Харків. обл. – ?) – графік. Фахової худ. освіти не здобув. Жив у м. Воронежі (нині РФ). Працював у сфері пром. графіки (етикетки, проспекти, рекламні плакати); виконав герб Воронежа. Учасник вист. від 1949 (м. Москва, нині РФ).

Літ.: Соседко Н. Изобразительное искусство воронежских художников. Воронеж, 1967; ХН СССР. Москва, 1976. Т. 3.

О. Ламонова

ДІЛАКТОРСЬКИЙ
С. А.

(кін. 19 – поч. 20 ст.) – живописець. Автор пейзажів у різних техніках (олія, акварель). Учасник виставок, зокрема у м. Санкт-Петербурзі (1912).

Тв.: «Ліс», «За полудень», «Крим. Вид на Гурзуф із боку Нікітського саду», «Вечір у Малоросії» (1912), «Глухарі».

Муз.: ДММ.

Літ.: ХН СССР. Москва, 1976. Т. 3.

О. Ламонова

ДОБРИН / ДОБРІН
Вадим Олександрович

(15.08.1926, м. Конотоп, нині Сум. обл. – ?) – художник кіно, живописець, графік. Член СХ СРСР. Упродовж 1958–64 навч. на худ. ф-ті ВДІК. Працював на Свердловській кіностудії, від 1964 – на студії «Узбекфільм»; грав епізодичні ролі. Оформлював книги (вид-во «Рад. письменник» та ін.)

Тв.: оформлення фільмів – «Сувора пам'ять» (1963), «Сурайа» («Життя минуло вночі», 1964), «Назустріч совісті» (1965), «У 26-го не стріляти» (1966), «Подвиг Фархада», «Назустріч сонцю» (об. – 1967), «Хлопець і дівчина» (1969), «Інтеграл» (1970), «Поривання» (1971), «Сьома куля» (1972), «Шанувальник (кіноальманах)», «Моя добра людина» (об. – 1973), «Ластівки прилітають весною» (кіноальманах, 1974), «Ти – пісня моя» (1975), «Далекі, близькі роки» (1976), «Буйний "Лебідь"» (1977), «Весняна мелодія» (1978), «Обережно! Змії!», «Злива» (об. – 1979), «Дівчина з легенди» (1980).

Муз.: ДММУ.

Літ.: Всесоюзная выставка работ художников театра, кино, телевидения. 1967. Каталог. Москва, 1972; ХН СССР. Москва, 1976. Т. 3.

О. Ламонова

ДОБРИЦЬКА
Надія Іванівна

(09.10.1921, м. Луганськ – ?) – живописиця. Упродовж 1944–50 навч. в Луган. ХУ (викл. Ф. Костенко; дипл. робота – «Новачок», кер. О. Фільберт). Створювала переважно натюрморти.

Тв.: «Півонії», «Польові квіти», «Фрукти та квіти на блакитній скатертині», «Півонії та троянди», «Бузок» (усі – 1950–60-і), «Герой Радянського Союзу М. Белоіваненко» (1967).

Літ.: ХН СССР. Москва, 1976. Т. 3.

О. Ламонова

ДОКТОРОВ
Зусман Львович

(1906, м. Ромни, нині центр району Сум. обл. – 1948, м. Ленінград, нині Санкт-Петербург, РФ) – живописець, графік, плакатист. Упродовж 1926–30 навч. у ВХУТУІНі (Ленінград; викл. А. Рилов). Жив у Ленінграді. Кер. Ленінградського вид-ва «Искусство» (1940-і). Автор живописних творів, акварелей, літографій; під час ІІ СВ створював агітаційні плакати (співавт. М. Пільщиков).

Тв.: «Зміна (Шахтовий двір)» (1932), «Пейзаж» (1937), «Міський пейзаж» (1947); плакати «У небі, на землі та на морі», «Фашизм – криваве чудовисько. Бий його без пощади!», «Кожен із нас повинен вимагати від себе та від інших…» (усі – 1941).

Муз., б-ка: ДРМ, Наук. б-ка Рос. АМ.

Літ.: ХН СССР. Москва, 1976. Т. 3.

О. Ламонова

ДОЛЬНИЦЬКА-НЕДБАЛЬ
Марія Софія Антонівна

(01.01.1895, м. Львів – 27.10.1974, м. Відень, РА) – емальєр, педагог. Навч. у ВХПШ (викл.: В. Міллер-Гофман, А. Штарк), згодом працювала в О. Кокошки. Твори майстрині експонувалися на виставках АНУМ (від 1931), виставках у Відні (1930–32), м. Мілані та м. Падуї (1933), м. Лондоні (1934), а також у містах Чехії, Німеччини, Швейцарії, Нідерландів. Персон. виставки – м. Міннеаполіс (1922), м. Прага (29.11.1936 – 15.01.1937), Львів (1937).

Тв.: емалі «Святий Юрій Змієборець» (1920-і), «Різдво» (1930), «Рай» (1931), «Дівчата на вітрі» (1930-і), «Орфей» (1930-і), «Ангели» (1955), «Зажурена Україна» (1960), «Орфей та Еврідіка» (1964), «В'їзд до Єрусалима» (1965), «Княгиня Ольга» (1967), пам'ятна таблиця академічного товариства «Січ» (1968).

Літ.: Попович В. Марія Дольницька. Рочестер ; Нью-Йорк, 1978; МУБД. Київ, 1997; Шмагало Р. Словник митців-педагогів України та з України у світі. Львів, 2002; Шмагало Р. Мистецька освіта в Україні середин XIX – середини XX ст. Львів, 2005; ЕСУ. Київ, 2008. Т. 8; Українські митці у світі. Львів, 2013; Новоженець Г. Образотворче мистецтво української діаспори 1940–1970 років: поліваріантність художнього досвіду. Львів, 2015

Г. Хорунжа, М. Максимів

ДРУЖИНІН
Микола Гаврилович

(23.02.1917, м. Луганськ – ?) – живописець, художник-оформлювач. Упродовж 1938–40 займався в ізостудії в м. Москві (нині РФ). Жив у Ворошиловграді / Луганську. Автор живописних творів, переважно пейзажів. Також виконував рекламні плакати та оформлював виставки у Луган. КМ. Учасник вист. від 1948 (Луганськ).

Тв.: «Пушкінська вулиця» (1953), «Тривога» (1954, об. – співавт. Д. Ми-

рошниченко), «Комсомолка» (1955), «Збирання сіна» (1956), «Пором» (1957), «Оранка», «Вечір» (об. – 1960), серія пейзажів Луганська (1960-і).

Літ.: ХН СССР. Москва, 1976. Т. 3.

О. Ламонова

ДУДЗІНСЬКИЙ (DUDZIŃSKI) Яків / Якуб (Jakub)

(18 ст.) – скульптор, різьбяр. Відомий за писемними джерелами. Працював челядником у львів. скульптора Франциска Ринського. У 1743 свідчив у львів. суді про бійку між скульпторами Франциском Ринським та Лаврентієм Соколовським. 6.07.1756 охрестили Якуба, сина **Д.** та його дружини Анни; хрещені батьки: скульптор (Себастіан) Фесінґер та Роза Маркевич. Упродовж 1756–58 **Д.** виготовив (разом зі скульптором Георгієм / Ґеорґом Замбауером) балюстраду перед головним вівтарем у костелі оо. тринітаріїв біля Краківської брами м. Львова. За роботу (від березня 1756 до травня 1758) **Д.** отримав 144 золотих.

Літ.: Александрович В. Скульптура. *ІУМ :* в 5 т. Київ, 2011. Т. 3; Brzezina K. Materiały do dziejów artystycznych kościoła Trynitarzy p.w. Trójcy Przenajświętszej we Lwowie. *Sztuka Kresów Wschodnich: materiały sesji naukowej.* Kraków, 1996. Т. 2; Dworzak A. Lwowskie środowisko artystyczne w XVIII wieku w świetle ksiąg metrykalnych i sądowych. Kraków, 2018; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта, Б. Шенгера

ДУДКЕВИЧ (DUDKIEWICZ) Йосиф / Юзеф (Józef)

(? – 5.05.1754, ?) – скульптор. Відомий за писемними джерелами. Походив із м. Львова (?). 14.04.1740 уклав угоду з монастирем оо. францисканців у м. Перемишлі (нині центр Перемиського пов. Підкарпат. воєвод., РП) щодо виготовлення головного вівтаря для костелу Св. Марії Маґдалини. Проєкт (абрис) вівтаря передбачав, зокрема, дев'ять скульптур: три фігури св. Трійці, св. Адріана в лицарських обладунках, св. Аґнеси і чотири фігури ангелів. Терміном виконання був визначений день Св. Михаїла (29.09.1740). Сума оплати становила 330 золотих, з яких 162 золотих майстер отримав як завдаток. Замовлення не було виконане. На початку вересня 1753 колишній учень майстра (скульптор Андрій Гладишевич) важко його побив. Це стало причиною смерті скульптора. **Д.** мав дружину Єву і двох дітей: Якова та Аґнесу.

Літ.: Mańkowski T. Lwowska rzeźba rokokowa. Lwów, 1937; Frazik J. T. Kontrakty snycerzy lwowskich z przemyskim konwentem jezuitów w XVIII wieku. *BHS.* 1959. R. 21, nr 1; Frazik J. T. Budowniczowie i artyści na usługach Franciszkanów przemyskich od XV–XVIII wieku na tle dziejów kościoła i jego wyposażenia. *BHS.* – 1975. R. 37, nr 4; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта, Б. Шенгера

ДУДКЕВИЧ (DUDKIEWICZ) Михайло / Міхал (Michał)

(? – бл. 1763, м. Львів) – скульптор. Відомий за писемними джерелами. Житель м. Львова, мав у місті власний будинок. 18.12.1740 уклав угоду з настоятелем кляштору оо. францисканців у м. Перемишлі (нині центр Перемиського пов. Підкарпат. воєвод., РП) щодо виготовлення головного вівтаря для костелу Св. Марії Маґдалини (який не виконав скульптор Йосип / Юзеф Дудкевич). Новий проєкт вівтаря, значно спрощений, мав лише чотири скульптури (по дві на двох ярусах). Терміном виконання була визначена Квітна неділя 1741. Сума оплати становила 330 золотих, з яких 8 червоних золотих завдатку отримав скульптор Юзеф Форемніцький. У контракті містилася погроза кари для **Д.** за недотримання умови контракту. Майстер завірив угоду хрестом, позаяк був неписьменним. Замовлення не було виконано. (28.04.1750 оо. францисканці уклали нову угоду щодо виготовлення того-таки вівтаря зі скульптором Петром Вонсовичем / Восовичем). У 1763 вдова **Д.**, Тереза Дудкевич, за посередництва скульптора Себастіана Фесінґера продала родинний дім (що називався в документах «Дудкевичівським»).

Літ.: Mańkowski T. Lwowska rzeźba rokokowa. Lwów, 1937; Frazik J. T. Kontrakty snycerzy lwowskich z przemyskim konwentem jezuitów w XVIII wieku. *BHS.* 1959. R. 21, nr 1; Frazik J. T. Budowniczowie i artyści na usługach Franciszkanów przemyskich od XV–XVIII wieku na tle dziejów kościoła i jego wyposażenia. *BHS.* 1975. R. 37, nr 4; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта, Б. Шенгера

ДУНЧЕВСЬКИЙ (DUŃCZEWSKI) Францишк / Францішек (Francysk)

(уточнення та доповнення)

(? – після 1812 ? м. Перемишль ?, нині РП) – скульптор, різьбяр. Житель м. Перемишля. Упродовж певного часу співпрацював (будучи підмайстром?) зі львів. скульптором Стефаном Ґродзіцьким. Після смерті останнього згадується в документах як самостійний майстер. 15.03.1774 уклав угоду на виконання за 600 золотих вівтаря Св. Івона в костелі оо. францисканців м. Перемишля. 7.05.1774 отримав 400 золотих за певний обсяг виконаної роботи, решту мав отримати після повного завершення роботи. 30.09.1775 отримав завдаток у розмірі 116 золотих за виконання різьблених дерев'яних капітелей до пілястрів і різьблених рам до портретів Генріха Морі та єпископа Арсі для названого перемишльського костелу. 3.07.1776 виготовив (за 400 золотих) до того-таки місцевого храму вівтар Преображення Господнього. 27.04.1777 отримав 50 золотих за виготовлення капітелей. Угоду від 26.08.1780 з гвардіаном монастиря оо. францисканців у Перемишлі на вико-

нання (за 950 золотих з власного матеріалу та дерева) органної структури для монастирського храму підписав разом із Петром Барицьким Згідно з абрисом до правого боку органної структури передбачалося виготовити 12 скульптур з різними атрибутами, а до лівої – ажурну решітку для хору. Замовлення слід було виконати до Зелених Свят 1781. Оплата (у розмірі 840 золотих) за виготовлення **Д.** решіток до органа та інші роботи була здійснена 9.03.1783. Наступного (1784) року в м. Львові допомагав (разом із П. Барицьким) скульпторові Францішку Оленському у виготовленні надгробків архієпископам Вацлаву Ієроніму Сєраковському і Фердинанду Онуфрію Кіцкому для каплиці Розп'яття Христа місцевої римокатолицької катедри.

Тв.: вівтар Преображення Господнього (1776, костел Св. Марії Магдалини оо. францисканців (м. Перемишль, РП), ін.

Літ.: Frazik J. T. Budowniczowie i artyści na usługach Franciszkanów przemyskich od XV–XVIII wieku na tle dziejów kościoła i jego wyposażenia. *BHS*. 1975. R. 37, nr 4; Frazik J. T. Zarys dziejów sztuki Przemyśla. Rzeźba. *Tysiąc lat Przemyśla*. Rzeszów, 1976; Bochnak A. Ze studjów nad rzeźbą lwowską w epoce rokoka. Kraków, 1931; Hornung Z. Główny ołtarz w kościele OO. Franciszkanów w Przemyślu i lwowski rzeźbiarz Jan Polejowski. *Teka konserwatorska. Polska południowo-wschodnia.* Rzeszów, 1985; Wujcyk W. Wiadomości o życiu i twórczości Franciszka Olędzkiego. *Sztuka Kresów Wschodnich : materiały sesji naukowej*. Kraków, 1998. T. 3; Kościół par. p.w. Św. Marii Magdaleny i klasztor franciszkanów. *Katalog zabytków sztuki. Miasto Przemyśl. Część 1 : Zespoły sakralne* / oprac. Piotr Krasny, Jakub Sito. Warszawa, 2004. (Katalog zabytków sztuki w Polsce. Seria Nowa ; t. 10); Słownik artystów, rzemieślników etc. *Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego*. Kraków, 2015. T. 23. (MDSSZWRP; cz. 1); Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Б. Шенгера, Р. Забашта

DANYIL snycerz – див.
ДАНИЇЛ сницар (DANYIL snycerz)

DUDZIŃSKI
Jakub – див.
ДУДЗІНСЬКИЙ (DUDZIŃSKI)
Яків / Якуб (Jakub)

DUDKIEVICZ
Józef – див.
ДУДКЕВИЧ (DUDKIEVICZ)
Йосиф / Юзеф (Józef)

DUDKIEVICZ
Michał – див.
ДУДКЕВИЧ (DUDKIEVICZ)
Михайло / Міхал (Michał)

DUŃCZEWSKI
Francysk – див.
ДУНЧЕВСЬКИЙ (DUŃCZEWSKI)
Франциск / Францішек (Francysk)

ЕКГАРТ / ЕКАРТ / ЕКГАРДТ (EKHART / EKART / EQUART / EQART / ECKHARDT) Йоган Ґеорґ / Ян Ґеорґ / Ян Єжи (Jan Georg / Jerzy)
(18 ст.) – скульптор. Відомий за писемними джерелами. Працював у м. Львові бл. 1750–62. 7.04.1750 побрався з Анною Ґец (Ґецівною). Свідки шлюбу: скульптори Себастіан Фесінґер, Ґеорґ Міхаель Вюрцер та Ян Брантвайнер. З 1752 в документах згадується інша дружина – Франциска. Діти подружжя Екгартів: Петронелла (28.05.1752), хрещені батьки: скульптор Антоній Осінський і Тереза Фесінґер, дружина скульптора Себастіана Фесінгера; Марцін (10.10.1753), хрещені батьки: скульптор Ґ. М. Вюрцер і Т. Фесінґер; Маріанна (27.02.1755), хрещені батьки: скульптор Ґ. М. Вюрцер і Т. Фесінґер; Войцех (21.04.1756), хрещені батьки: скульптор С. Фесіегер та Маґдалина Міллер, дружина маляра Матвія / Матіаса Міллера; Йозеф (16.02.1758), хрещені батьки: скульптор С. Фесінґер та Єлизавета Ґольденберґ, дружина лавника та купця Франциска Ґольденберга; Алоїзій (22.04.1760), хрещені батьки: скульптор Ян Непомук Бехерт та Реґіна Ґебден; Тереза (20.09.1761); Лаврентій (9.14.08.1767), хрещені батьки: скульптор Антон Штіль, Анна Строїнська, фельдфебель Авґустин Ґребер (другий чоловік Маріанни Вюрцерової) та Анна Махач (Махачова), дружина скульптора Вацлава Махача. У 1754 подружжя Екгартів придбало за 300 золотих будинок подружжя Хмаринських на території юридики св. Йоана Хрестителя. У 1761 **Е.** працював (разом із столярами Войцехом Ритковським, Матвієм Костуровичем та Якубом Пруським) над виготовленням катафалка Станіславу Косаковському, кашталянові кам'янецькому. 26.11.1762 кредитори **Е.** вимагали повернути їм борги з коштів (300 золотих), що були отримані за проданий будинок. Зосібна скульптор С. Фесінґер вимагав повернення позики 223 золотих.

Дж.: ЦДІАУ(Л). Ф. 52. Оп. 2. Спр. 580.

Літ.: Sito J. U źródeł twórczości Sebastiana Fesingera. *Sztuka Kresów Wschodnich : materiały sesji naukowej*. Kraków, 1996. T. 2; Dworzak A. Lwowskie środowisko artystyczne w XVIII wieku w świetle ksiąg metrykalnych i sądowych. Kraków, 2018; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Б. Шенгера, Р. Забашта

EKHART / EKART / EQUART / EQART / ECKHARDT Jan Georg / Jerzy – див. **ЕКГАРТ / ЕКАРТ / ЕКГАРДТ (EKHART / EKART / EQUART / EQART / ECKHARDT) Йоган Ґеорґ / Ян Ґеорґ / Ян Єжи (Jan Georg / Jerzy)**

ЄРЖИКОВСЬКИЙ
Сергій Миколайович
(23.03.1895, м. Вільно, нині Вільнюс, ЛитР – 15.12.1989, м. Київ) – графік, живописець. У 1928 – закін. КХІ (викл. Ф. Кричевський). Викладав у КХІ, УПІ та ХХІ, професор з 1947.

Тв.: «Любов» (1935), «Юні авіамоделісти» (1937), «У Сталінграді» (1947), «Ранок над Дніпром» (1957), «Портрет О. Шовкуненка» (1970), «Т. Шевченко у Каневі» (1980), «Е. Ціолковський» (1989).

Літ.: СХУ. Київ, 1973; МУБД. Київ, 1997; ЕСУ. Київ, 2009. Т. 9; Стасенко В. Спадкоємці першодрукаря. Словник митців випускників та викладачів кафедри графіки Української академії друкарства. Львів, 2010.

Г. Хорунжа

ЄРМОЛАЄВ
Георгій Миколайович
(04.04.1875, м. Рівне – після 1928, м. Сочі, нині Краснодарський край, РФ) – живописець. Упродовж 1889–95 навч. в МУЖСА, упродовж 1895–98 – в ІАМ (викл. В. Савінський). Жив у містах Москві, Санкт-Петербурзі, Краснодарському краї (усі – нині РФ), м. Баку (нині АзР), м. Сочі. Створював переважно портрети. Учасник вист. від 1903.

Тв.: «Циганка» (бл. 1903), «Правознавець С. А. Муромцев» (бл. 1909), «Автопортрет».

Літ.: Нерадовский П. Из жизни художника. Ленинград, 1965; ХН СССР. Москва, 1976. Т. 4. Кн. 1.

О. Ламонова

З

ЗАМБАУЕР (SAMBAUER / SAIMHABER)
Ґеорґ (Georgio)
(18 ст.) – скульптор. Відомий за писемними джерелами. Упродовж грудня 1756 – січня 1757 виконував роботу біля балюстради головного вівтаря львів. костелу оо. тринітаріїв (біля Краківської брами), за що отримав 46 золотих 16 грошів.

Літ.: Brzezina K. Materiały do dziejów artystycznych kościoła Trynitarzy p.w. Trójcy Przenajświętszej we Lwowie. *Sztuka Kresów Wschodnich: materiały sesji naukowej.* Kraków, 1996. Т. 2; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта

ЗАРУДСЬКИЙ (ZARUDSKI)
Мартин / Марцін (Marcin)
(18 ст.) – різьбяр (сницар). Відомий за писемним джерелом. Працював у м. Львові. У 1726 отримав гроші за різьбярську роботу в міському костелі оо. домініканців.

Літ.: Александрович В. Львівське середовище скульпторів європейської традиції у першій половині XVIII століття. *ЛГМДМ*. 2012. Вип. 3 : 2010–2011; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Р. Забашта

ЗАХАРЕВИЧ
Мефодій Лукич
(27.06.1925, с. Соколівочка, нині Звенигородського р-ну Черкас. обл. – ?) – живописець. Член СХ РРСФР (1971). Упродовж 1950–54 навч. в Ташкентському ХУ (викл. О. Пузиревич); дипл. робота – «Любителі картин» (кер. А. Гольдрей). Працював у м. Москві (нині РФ), створював переважно портрети та пейзажі. Учасник вист. від 1964 (Москва).

Тв.: «Крайній дім» (1962), «Студентка» (1964), «Медсестра» (1965), «Снайпер А. Купчихін» (1966), «Майбутній лікар» (1967), «Піонервожата» (1968), «Куховарка з Будинку творчості», «Дівчинка з косичками», «Консиліум» (1960-і), «Композитор М. Осокін» (1971), «Полковник міліції М. Невзоров» (1972), «Контрадмірал О. Матушкін» (1973), «Натюрморт» (1970-і), «Діти у дворі», «Брат і сестра» (об. – 1980), «Вид з вікна» (1985), «Портрет старого» (1980-і), «Дворик» (1990), «Слава», «Томочка», «Друкар Борисов», «Народний депутат І. Якушин», «Учасник оборони Москви А Каламін», «Тома».

Літ.: ХН СССР. Москва, 1976. Т. 4. Кн. 1.

О. Ламонова

ЗАРНИЦЬКИЙ
Георгій Осипович
(29.12.1906, м. Одеса – ?) – живописець. Упродовж 1924–27 навч. в Миколаїв. ХУ. Жив у м. Орджонікідзе / Дзауджикау (нині м. Владикавказ, РФ). Учасник вист. від 1947 (Дзауджикау).

Тв.: «Передовий колгоспник» (1947), «На заводі "Електроцинк"» (1949), «Рання весна» (1953), «Портрет старого» (1954), «Цейський пейзаж. Гора Монах» (1956, співавт. П. Зарон), «Колгоспний стайничий» (1958), серія «На будівлях п'ятирічки» (1960-і).

Муз.: ПОРХМ.

Літ.: Северо-Осетинский республиканский художественный музей. Ленинград, 1970; ХН СССР. Москва, 1976. Т. 4. Кн. 1.

О. Ламонова

ЗЕЙФЕРТ (СЕЙФЕРТ) (SEIFERT (SEYFERT))
Давид (Даніель) (Dawid (Daniel))
(31.12.1896, с. Тустановичі, нині у складі м. Борислава Львів. обл. – 1980, м. Париж, ФР) – живописець, графік. Представник «Паризької школи живопису». Відвідував ЛХПШ, у 1912 вступив до Школи красних мистецтв у Веймарі, упродовж 1916–18 навч. в майстерні В. Вейса в КАМ. Уперше експонував свої роботи в 1921 на виставці Т-ва любителів євр. мист-ва в м. Львові. Упродовж 1923–24 жив у м. Берліні, з 1924 – у Парижі. Постійно експонувався на вист. у Львові: 1924–25 – виставка Т-ва любителів образотв. мист-ва, у 1926 – єврейського літ.-худ. т-ва, у 1929 – на трьох групових виставках та одній персональній. У 1927 разом із колегами розписав інтер'єр кафе La Coupole в Парижі. З 1960 жив у м. Медоні.

Тв.: «Туалет» (1920-і), «Ферма» (1944).

Муз.: ММП.

Літ.: Malinowski J. Malarstwo i rzezba zydow Polskich w XIX i XX wieku. Warszawa, 2000; Глембоцкая Г. Художники-евреи Львова первой половины XX века. Жизнь, творчество, судьба. Львов, 2015.

Г. Скляренко

ЗЕЛІНСЬКИЙ (ZELIŃSKI)
Григорій / Георгій (Grygory / Georgiy)
(уточнення та доповнення)
Відомий за писемними джерелами. Уперше згаданий у 1748 як sculptor incola leopoliensis. Діти **З.** та його дружини Ядвіґи Колпацької: Тереза (16.09.1748), хрещені батьки: маляр Йозеф Маєр, Христина Ґроновська, Якуб Войціцький, Ґертруда Барбара Маркварт (Марквартова) та Маріанна Роксер (Роксерова); Урсула (22.10.1752), хрещені батьки: скульптор Себастіан Фесінґер, годинникар Миколай Авакович та присутні Галина Зубрицька, М. Роксер (Роксерова); Миколай (6.12.1753), хрещені батьки: С. Фесінґер, М. Авакович, Розалія Гасельвандер (Гасельвандерова), дружина скульптора Йозефа Блеза Гасельвандера, та Розалія Осінська, дружина скульптора Антонія Осінського; Каєтан (6.08.1755), хрещені батьки: садівник Підго-

рецького замку [Йоган] Християн [Sajdl], та Розалія Подольська; Григорій (19.10.1757), хрещені батьки: Іоанн (Ян) Кантій Кіцер та Розалія Подольська. Імовірно, на поч. 1754 скульптор із родиною переїхав у с. Підгірці (нині Золочівського р-ну Львів. обл.), де працював для гетьмана Вацлава Жевуського. У 1757 уклав угоду з підгорецьким губернатором Яроцьким на обтісування та різьблення каменю. У 1762 скульптор судився з малярем Андрієм Дунаєвським. Висловлене в літературі припущення щодо участі **З.** в скульптурному оформленні підгорецького костелу Св. Йосипа позбавлене, принаймні наразі, документальних доказів.

Тв.: фігури на колонах – «Immaculata / Непорочне Зачаття Пресвятої Діви Марії», фігура св. Йосипа на площі між костелом та замком (с. Підгірці Золочівського р-ну Львів. обл.).

Дж.: ЦДІАУ(Л). Ф. 52. Оп. 2. Спр. 431; AGADW. Zesp. 300/II. Księgi metrykalne parafii wyznania rzymskokatolickiego z archidiecezji lwowskiej. Parafia Olesko – chrzty. 1693–1772. Sygn. 1013.

Літ.: Mańkowski T. Lwowska rzeźba rokokowa. Lwów, 1937; Ostrowski J. K. Kościół parafialny p.w. Sw. Józefa w Podhorcach. *Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego*. Kraków, 1993. T. 1; Dworzak A. Lwowskie środowisko artystyczne w XVIII wieku w świetle ksiąg metrykalnych i sądowych. Kraków, 2018; Шенгера Б. Львівські скульптори та скульптори Львова у XVIII сторіччі. Львів, 2020.

Б. Шенгера, Р. Забашта

ЗОБЕНКО
Федосій Степанович

(28.08.1925. с. Веремїївка, нині Кременчуцького р-ну Полтав. обл. – 06.06.1999, м. Арзамас, нині Нижньогородської обл., РФ) – художник театру, живописець, графік. Упродовж 1946–50 навч. в Пензенському ХУ (викл.: М. Алентьєв, І. Горюшкін-Сорокопудов), дипл. робота – ескізи декорацій і костюмів для п'єси «В степах України» О. Корнійчука (кер. О. Шурчилов). Працював у м. Воронежі (1954–57), м. Москві (1962), Арзамасі (усі – РФ). Від 1957 – головний художник Арзамаського міського драм. театру, де оформив бл. 130 вистав. Також створював портрети (олія, олівець, вуглина, пастель) та пейзажі. Викладав у студії для дорослих при Дитячій ХШ (1952–53) та Ізостудії при школі-інтернаті (1965–69). Учасник вист. від 1951. Персон. виставка – 1978 (Арзамас).

Тв.: оформлення вистав – «Не було ані гроша, та раптом алтин» (1950, 1973), «Вовки та вівці» (1952), «Гріх та біда на кого не живуть» (1974) О. Островського, «Голос Америки» Б. Лавреньова (1951), «На тому боці» А. Барянова (1952), «Весна в Москві» В. Гусєва (1953), «Під золотим орлом» Я. Галана (1954), «Коник-Горбоконик» П. Маляревського за П. Єршовим (1957), «Вій, вітерець» Я. Райніса (1959), «Два кольори» А. Зака та І. Кузнецова (1961), «Чужа голова» М. Елі (1962), «Суддя в пастці» Г. Філдінга (1963), «Людина та вовк» А. Гімера (1964), «Васса Желєзнова» (1966) та «Останні» (1972) М. Горького, «На золотому дні» Д. Мамін-Сибіряка (1968), «Вища міра покарання» І. Макляревського та К. Раппопорта (1970), «Трибунал» А. Макайонка (1971), «Мати» К. Чапека (1973), «Готель на добу» В. Константинова та Б. Рацера (1975), «Син століття» І. Купріянова; живопис – «Старий» (1948), «Портрет Тані Калініної» (1953), «Осінній пейзаж» (1956), «Актор А. Євстигнєєв у ролі царя у виставі «Коник-Горбоконик»» (1957), «Смарагдовий ставок» (1964), «Село Шаховське» (1968), «Джерельне озеро» (1970), «Околиці села Шаховського» (1972); графіка – «Портрет старого» (1949), «Жіночий портрет», «Портрет художниці А. Рябушевої» (об. – 1971), «Портрет старенької» (1979).

Муз.: Арзамаський іст.-худ. музей.

Літ.: Театрально-декорационное искусство : каталог выставки. Казань, 1961; Умение видеть главное. *Арзамасская правда*. 1978. 27 мая; ХН СССР. Москва, 1973. Т. 4. Кн. 1.

О. Ламонова

ЗЮМБІЛОВ
Сергій Костянтинович

(17.03.1920, м. Білогірськ, нині центр району АР Крим – 05.02.1982, ?) – живописець. Упродовж 1933–41 займався в студії М. Самокиша в м. Сімферополі. Працював у м. Свердловську (нині Єкатеринбург, РФ). Створював переважно портрети та пейзажі. Учасник вист. від 1953. Персон. виставки – 1959, 1961, 1970, 1971 (усі – Свердловськ).

Тв.: «Художник І. Слюсарев», «Вечір» (об. – 1952), «Геолог Іванов» (1953), «Комбайнер Г. Коновалова» (1957), «Партизан І. Кріулін», «На річці Уфі» (об. – 1958), «Вечірнє світло» (1960), «Пробудження весни» (1961), «Герой Соціалістичної Праці А. Храмцов» (1966–67, 1974), «Бабка Олена», серія «Урал» (1960–70-і).

Муз.: Нижньо-Тагільський музей образотв. мист-ва (РФ).

Літ.: Павловский Б. Художники Свердловска. Ленинград, 1960; Художники Свердловска : альбом. Ленинград, 1960; Выставка С. Зюмбилова. *Вечерний Свердловск.* 1961. 29 апреля; Художник влюблён в жизнь. *Уральский рабочий.* 1961. 17 мая; Портреты наших земляков. *Вечерний Свердловск.* 1970. 27 апреля; С. Зюмбилов. Свердловск 1970; Художник об Урале. *Уральский рабочий.* 1971. 8 декаря; Четыре портрета. *Уральский рабочий.* 1974. 20 октября; Портретист из Свердловска. *Уральский рабочий.* 1975. 3 апреля; ХН СССР. Москва, 1976. Т. 4. Кн. 1.

О. Ламонова

SAMBAUER / SAIMHABER
Georgio – див.
ЗАМБАУЕР (SAMBAUER / SAIMHABER)
Ґеорґ (Georgio)

ZARUDSKI
Marcin – див.
ЗАРУДСЬКИЙ (ZARUDSKI)
Мартин / Марцін (Marcin)

ZELIŃSKI
Grygory / Georgiy – див.
ЗЕЛІНСЬКИЙ (ZELIŃSKI)
Григорій / Георгій (Grygory, Georgiy)

Наукове видання

СЛОВНИК ХУДОЖНИКІВ УКРАЇНИ

БІОБІБЛІОГРАФІЧНИЙ
ДОВІДНИК

Книга 3
І-Л

Упорядники
Ростислав Забашта, Оксана Ламонова

Редакторка-координаторка
Олена Щербак

Наукові редактори
Ростислав Забашта, Оксана Ламонова, Ольга Ткачук

У редагуванні текстів статей тому та підготовці їх до друку брали участь
Тетяна Тимченко, Роман Яців, Данило Нікітін

Літературна редакторка
Надія Ващенко

Перекладачка і редакторка польськомовних текстів, імен, назв
Ольга Ткачук

Операторка *Ірина Матвєєва*
Верстальниця *Олена Григоренко*

Підписано до друку 11.12.2024
Формат 84×108/16
Умов. друк. арк. 30,24. Обл.-вид.арк. 35,24

Надруковано: ТОВ «Юрка Любченка»
e-mail: u19-07@ukr.net
тел. 098-444-06-68
м. Київ вул. Дегтярівська, 25-а
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4685 від 06.03.2014

Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України
01001 Київ, вул. Грушевського, 4